

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וּיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אוֹתוֹ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יְאֹר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בלדותו לכך זכה לשם:

א לְדֹד מְזֻמֹּר נָאִם יְהוָה | לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אִיכָיִךְ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרָךְ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רִדָּה בְּקֶרֶב אִיכָיִךְ: ג עֲמֹךְ נִדְבַחַת בְּיוֹם חֵילֶךְ בְּהִדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ מַלְ יִלְדֶּיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֶּהֱן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֹדְנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אֲפֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלֵא גִּוִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יִשְׁרָיִם וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּה־רַר פִּעְלֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כָּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צֹה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמַדַת לְעַד:

מודפס ומופץ על ידי: ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בב-40000 עותקים

מתוכם הודפסו בחסות

11000 עותקים על ידי – אי. אס. אנ. אאוט סורסינג בע"מ היסמין 1 רמת אפעל

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	ב) מזמורי תהלים ק"י קי"א.....ג
אדמו"ר הזקן.....קעה	ג) מאמר ד"ה מה טובו אהליך (עם ביאור בדרך אפשר)
כא) שולחן ערוך הלכות שבת	שבת פרשת בלק, ז' תמוז, ה'תשד"מ.....ה
אדמו"ר הזקן.....קעה	ד) מאמר ד"ה ואתה תצוה (עם ביאור בדרך אפשר)
כב) לקוטי תורה	שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר-ראשון, ה'תשמ"א.....יב
אדמו"ר הזקן.....קעו	ה) שיחת שבת פרשת בלק, ז' תמוז, ה'תשד"מ.....כט
כג) שערי אורה	ו) לקוטי שיחות פרשת בלק (בלה"ק) כרך יח.....לז
אדמו"ר האמצעי.....קעז	ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
כד) דרך מצותיך – ספר המצוות	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....מו
אדמו"ר ה"צמח צדק".....קעז	ח) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת בלק.....מז
כה) תורת שמואל תרל"ב	ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בלק.....מח
אדמו"ר מוהר"ש.....קעח	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק.....עח
כו) קונטרס עץ החיים	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
אדמו"ר מוהרש"ב.....קעט	לשבוע פרשת בלק.....עט
כז) ספר המאמרים ה'תרצ"ז	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בלק.....פו
אדמו"ר מוהריי"צ.....קעט	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....פח
כח) לקוטי דיבורים	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
אדמו"ר מוהריי"צ.....קפ	יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בלק.....צא
כט) רשימת תרצ"ט	טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בלק.....קכט
אדמו"ר מוהריי"צ.....קפ	טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בלק.....קלה
ל) אגרות קודש	יז) נביאים וכתובים
אדמו"ר מוהריי"צ.....קפב	שמואל-ב פרק ה-ו, תהלים פרק כה.....קמג
לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ה.....קפג	יח) עין יעקב מסכת שבת.....קמה
לב) חומש לקריאה בציבור.....קפד	יט) מסכת חולין עם ביאורים
לג) לוח זמנים לשבוע פרשת בלק.....קצ	מדף ז עד דף יג.....קמו
לד) סדר הדלקת נרות לשבת קודש.....קצא	

ביאור בדרך אפשר

1 הפסוק: 'מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל' מדבר בשבחים ובמעלתם
2 של בני ישראל, בכך שהם זוכים לשמש כאוהל וכמקום משכן עבור השכינה,
3 עבור התגלותו של הקדוש ברוך הוא.
4 מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, וידוע הדרוש
5 מאמר החסידות שנאמר על
6 פסוק זה המובא בפסוק
7 'לקוטי תורה' לאדמו"ר
8 הזקן במאמרי החסידות של
9 פרשת בלק (אשר מאמרי
10 החסידות על פרשיות השבוע
11 שבספר לקוטי תורה הם די
12 חסידישע פרשה = הפרשה
13 החסידית) המאמר אודות הפסוק
14 'מה טובו אוהליך יעקב' מובא
15 בפסוק לקוטי תורה בסיום
16 הפרשה², עם הגהות
17 מנכדו כ"ק אדמו"ר
18 ה'צמח צדק'. וגם בפסוק
19 'אור התורה'³ של כ"ק
20 אדמו"ר הצמח צדק נדפסו
21 הערות וקצורים וביאורים
22 לדרוש זה, המוסיפים בו
23 ענין חדש, וכמו שכתוב⁴
24 אודות ההשכחה שנגרמת אצל
25 הסבא על ידי נכדיו: 'עצטת
26 זקנים בני בנים' כלומר
27 העטרה והכתר, התפארת של
28 הזקנים, של הסבא, נגרמים
29 דווקא על ידי הגני בנים, הנכד.
30 כמו כן דווקא הערותיו וביאוריו

31 של הנכד, כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, על מאמרו של הסבא, כ"ק אדמו"ר הזקן,
32 מוסיפים בו עניין חדש. להקשר המיוחד של אדמו"ר הצמח צדק עם אדמו"ר
33 הזקן הוא בפרט שאדמו"ר הצמח צדק לא היה בן בנו של אדמו"ר הזקן
34 אלא הוא היה בן בתו. אמו של אדמו"ר הצמח צדק, הרבנית דבורה לאה,
35 הייתה בתו של אדמו"ר הזקן. הדבר נעוץ בכך שישנו קשר מיוחד בין אב
36 לבתו יותר מאשר בין אב לבנו, וכמו כן בין אמה לבנה יותר מאשר בין אמה
37 לבתה. דבר זה הוא על יסוד דברי חכמינו ז"ל אודות יצירת הוולד: שכאשר
38 איש מזריע תחילה אוי יולדת נקבה וכאשר האשה מזרעת תחילה אוי יולדת
39 זכר. וכידוע הספור⁵, שענין זה (שאדמו"ר ה'צמח צדק'
40 היה נכדו של אדמו"ר הזקן דווקא מבתו) עניין זה, המבטא את
41 שייכותו המיוחדת של אדמו"ר הצמח צדק אל אדמו"ר הזקן, הובא והוזכר

ביאור בדרך אפשר

42 על ידי החסידים בפני אדמו"ר הצמח צדק בשעה שהם הציגו לו ואף
43 תבעו ממנו וסוף סוף אכן פעלו אצלו (אצל אדמו"ר ה'צמח
44 צדק') שיקבל על עצמו את הנשיאות.
45 והנה בפסוק 'אור התורה' שם, מביא אדמו"ר הצמח צדק את
46 פרוש הרב המגיד
47 ממעורטש בפסוק זה
48 (פירושו של הרב המגיד מובא
49 בפסוק 'אור תורה'⁶) הרב
50 המגיד מבאר את ההבדל שבין
51 חציו הראשון של הפסוק: 'מה
52 טובו אוהליך יעקב', לבין חציו
53 השני: 'משכנותיך ישראל'.
54 ד'אוהל' נקרא דירת
55 ארעי (וכמו שכתוב⁷
56 בדברי הקדוש ברוך הוא אל דוד
57 המלך, אודות כך שעד עתה
58 מקום השראת השכינה היה
59 ארעי, טרם שנבנה בית המקדש:
60 'ואהיה מתהלך באהל')
61 ולעומת זאת 'משכן' נקרא
62 דירת קבע (כי המילה
63 משכן הוא מלשון
64 'ושכנתי בתוכם'⁸,
65 ששוכן באפן קבוע). על
66 פי זה מוכן שבחציו הראשון של
67 הפסוק 'מה טובו אוהליך יעקב',
68 מדובר אודות התגלות השכינה
69 אצל בני ישראל באופן ארעי,
70 מה שאין כן בחציו השני של
71 הפסוק 'משכנותיך ישראל',

72 מדובר אודות התגלות אלוקית באופן של קבע. הדבר תלוי בדרגתו הרוחנית
73 של היהודי, דבר זה רמוז בכך שבחציו הראשון של הפסוק היהודי מכונה
74 בשם 'יעקב' ואילו בחציו השני של הפסוק הוא מכונה בשם 'ישראל' וזהו
75 מה שכתוב 'אוהליך יעקב' משכנותיך ישראל, דהמילה
76 'יעקב' מורכבת מאותיות יוד עקב⁹, שדבר זה מורה על דרגה
77 רוחנית נמוכה, על בחינת ה'עקב', בדוגמת העקב שבגופו של האדם
78 שהוא החלק היותר מגושם, עד כדי כך שלא ניכרת במקום זה מעלתו של
79 האדם על בהמה, כמו כן כאשר נשמתו האלוקית של היהודי איננה גלויה,
80 עד כדי כך שלמרות היותו יהודי מאמין, אך הוא חש רק בנפשו הבהמית,
81 הרי הוא בדרגת 'עקב'. מה שאין כן המילה 'ישראל' מורכבת
82 מאותיות 'לי - ראש'¹⁰, שמוורה על דרגה רוחנית גבוהה, על

בס"ד. שבת פרשת בלק, ז' תמוז ה'תשד"מ.

הנחה בלתי מוגה

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, וידוע
הדרוש על פסוק זה ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר
הזקן פרשת בלק (די חסידישע פרשה) בסיום הפרשה²,
עם הגהות מנכדו כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק', וגם ב'אור
התורה'³ נדפסו הערות וקצורים וביאורים לדרוש זה,
המוסיפים בו ענין חדש, וכמו שכתוב⁴ עטרת זקנים בני
בנים, ובפרט שהיה בן בתו, וכידוע הספור⁵ שענין זה
(שאדמו"ר ה'צמח צדק' היה נכדו של אדמו"ר הזקן
מבתו) הובא בשעה שהציגו לו ותבעו ממנו ופעלו
אצלו (אצל אדמו"ר ה'צמח צדק') שיקבל את
הנשיאות. והנה ב'אור התורה' שם מביא את פרוש הרב
המגיד בפסוק זה (ב'אור תורה'⁶) דאוהל נקרא דירת
ארעי (וכמו שכתוב⁷ ואהיה מתהלך באהל) ומשכן
נקרא דירת קבע (כי משכן הוא מלשון ושכנתי בתוכם⁸,
ששוכן באפן קבוע). וזהו מה שכתוב אוהליך יעקב
משכנותיך ישראל, דיעקב אותיות יו"ד עקב⁹, שמוורה
על בחינת העקב, מה שאין כן ישראל אותיות לי

(1) פרשתנו כד, ה. (2) עג, א ואילך. וראה גם סה"מ תקס"ב ח"א ע' רלא. ח"ב ע' תצד. ועוד. (3) ע' א'לו ואילך. (4) משלי יז, ו.
(5) ראה ספר התולדות כ"ק אדמו"ר הצ"צ ע' 75. ושי"נ. היום יום ע' נו. (6) על הפסוק (מט, ב). לקו"א סי' קסג. (7) שמואל ב' ז, ו.
(8) תרומה כה, ח. (9) ע"ח שער סדר האצ"י פ"ב. וראה פרדס שער ערה"כ בערכו. תו"א ר"פ ויצא. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 בַּחֲנִינָה ה'רֹאשׁ, וְלֹא סֶתֶם רֹאשׁ אֶלָּא 'לִי רֹאשׁ', כְּלוּמַר רֹאשׁוֹ
2 שֶׁל הַקֶּבֶ"ה את המילים 'לִי רֹאשׁ' אומר הקדוש ברוך הוא כלפי בני
3 ישראל, שהם בבחינת 'לִי רֹאשׁ', הם הראש שלי. כשם שעיקר התגלותה של
4 נשמת האדם היא בראשו, מקום התגלותם של כוח השכל שבנפש ושל כוח
5 העונג שלה הוא במוח שבראשו

6 של האדם, כמו כן עיקר 1
7 השראתם של חכמתו העליונה 2
8 של הקדוש ברוך הוא ושל 3
9 התענוג שלו הוא בתוך נפשו 4
10 האלוהית של היהודי. כאשר 5
11 מעמדו ומצבו הרוחני של 6
12 היהודי הוא כזה שנפשו 7
13 האלוהית הינה גלויה אזי הוא 8
14 נקרא בשם 'ישראל'. וְהִינוּ 9
15 דְּהַפְסוּק קֹאֵי פֶּאן (=הפסוק 10
16 מוסב כאן, מדבר כאן) 'בִּבְרִית
17 הַקְּצוּת שְׁאִינִים בְּעֶרְףָּהּ זֶה 11
18 לָזֶה, מִהֲקִצָּה הִכִּי תַחְתּוֹן 12
19 הַרְמוֹת בְּעֶקְבוֹ שֶׁל יַעֲקֹב 13
20 עַד הַקִּצָּה הִכִּי עֲלִיִּן שֶׁהוּא 14
21 רֹאשׁוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה. וְזֶהוּ 15
22 שֶׁ'אוֹהֵל' קְשׁוֹר בִּיעֶקֶב, כְּאוֹמֵר 16
23 'אוֹהֵלְךָ יַעֲקֹב' וְהַמִּשְׁכָּן 24
24 קְשׁוֹר בִּישְׂרָאֵל כְּאוֹמֵר -
25 'מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל',

26 דְּמַבְחִינָת מַהוּתוֹ הָאֱמִיתִית של יהודי, זֶה שְׁאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל נִמְצָא
27 בְּבַחֲנִינָת 'יַעֲקֹב' הִרִי הוּא עֲנִנָּן שֶׁל עֲרֵא, מַה-שְּׁאִינִין-כֵּן הִדְרָגָה
28 הָרוּחָנִית שְׁאִלֶּיהָ יְהוּדִי שִׁיךְ בְּקִבְיָעוּת הוּא בְּבַחֲנִינָת 'לִי רֹאשׁ'. וְעַל
29 שְׁנֵיָהֶם, הֵן עַל יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא בִּדְרָגַת 'יַעֲקֹב' וְהֵן עַל יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא בִּדְרָגַת
30 'יִשְׂרָאֵל', נֶאֱמָר בְּתַחֲלִיתוֹ שֶׁל הַפְּסוּק: 'מַה טָּבוֹב', הֵינִינוּ שְׁנֵיָהֶם הֵם
31 טוֹבִים וְכֵמוֹ כֵּן, הַמִּילָה 'מַה' רומזת עַל כֵּן שֶׁשֵּׁי שְׁנֵיָהֶם בְּחִינַת 'מַה'
32 הַמִּילָה 'מַה' רומזת עַל הַתְּבַטְלוֹת אֱמִיתִית בְּפִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּעֻנּוּתָנוֹת
33 שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁאִמְרוּ עַל עַצְמָם: 'וְנִחְנֶנּוּ מַה' (עַם כָּל הַפְּרוּשִׁים
34 שְׁבִדְכֶר¹¹ שְׁנֵיָהֶם טוֹבִים כִּיוּן שֶׁגַם עַל יְדֵי הַיְּהוּדִי שֶׁנִּקְרָא בִּשְׁם 'יַעֲקֹב'
35 מִתְּבַצֵּעַת הַכּוּוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה אֲשֶׁר בְּשִׁבְלֶיהָ יִרְדֶּה הַנִּשְׁמָה לְעוֹלָם הַזֶּה. 'יְהוּדִי זֶה
36 נִתּוֹן בְּעִיצוּמָה שֶׁל הַמַּלְחָמָה עִם נַפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית, עֲלִיו לְהַתְּגַבֵּר וּלְהַחֲדִיר בְּכָל
37 פְּעוּלוֹתָיו הַגִּשְׁמִיּוֹת, בְּאִכְלִיתוֹ בְּשִׁתִּיּוֹ בִּשְׁנֵיתוֹ וּכְדוּמָה, אֵת הַהִכָּרָה בְּכָךְ שֶׁכֵּל
38 זֶה נַעֲשֶׂה אֶךְ וְרַק בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹעֵלֶת שֶׁתִּהְיֶה מִכָּן בְּעִבּוּדֵת ה' בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה
39 בְּעִבּוּדֵת הַתְּפִלָּה וּבְעִשְׂיֵית טוֹבָה לַיהוּדִי. עַל יְדֵי כֵךְ, דּוּקָא יְהוּדִי זֶה מִמְּמֹשׁ,
40 כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל, אֵת תְּאוּדוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְּגַלּוֹת בְּתוֹךְ
41 מִצִּיאֹתָם שֶׁל הַנִּבְרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים. כְּמוֹ כֵּן אֵף אֲצֵל יְהוּדִי פְּשׁוּט זֶה, קִיַּמַת
42 הַהַתְּבַטְלוֹת בְּבַחֲנִינָת 'מַה', לְמִרּוֹת שְׁעִבּוּדֵת ה' שֶׁלּוֹ נִתּוּנָה בְּעִלּוּיֹת וִירִידוֹת,

ביאור בדרך אפשר

43 הִרִי רִצּוֹנוֹ הַפְּנִימִי שְׁבוּעָה בְּפִנְיָמוּיֹת לִיבֵי נִתּוֹן בְּלִמְסוֹר אֵת כָּל כּוֹלוֹ לְרִצּוֹן ה'
44 מִתּוֹךְ הַתְּבַטְלוֹת מוֹחֲלָטָה, תְּנוּעָה נַפְשׁ זֹה הִיא הַעֻמּוּדָה מֵאַחֲרֵי פְּעוּלוֹתָיו
45 הַפְּשׁוּטוֹת בְּעִבּוּדֵת ה' הַיּוֹם יוֹמִית. בְּנוֹסֵף לְכָל הָאֵמּוּר, בְּגַלּל מַעֲלוֹת אֱלֹהִים,
46 בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי גִּזּוֹ ה'טוֹב' הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵמוֹ כֵּן
47 מֵאִירָה בְּנִשְׁמָתוֹ הָאֵרֶת שֶׁשֵּׁם 'מַה',

48 שֶׁהוּא מִשְׁמּוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
49 בְּרוּךְ הוּא הַקְּשׁוּרִים בְּהַתְּגַלּוֹתוֹ
50 שֶׁל אֹרֶךְ אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא).
51 וּמִבְּאֵר בְּזֶה אֲדַמּוּר
52 ה'צִמְחָה צֶדֶק' ב'אֹרֶךְ'
53 הַתּוֹרָה' שֶׁשֵּׁם¹², שֶׁהַהֲבִדֵּל
54 הָאֵמּוּר בֵּין יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא בִּדְרָגַת
55 'יַעֲקֹב' לְבִין יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא
56 בִּדְרָגַת 'יִשְׂרָאֵל', הִרִי זֶהוּ
57 הַהִפְרָשׁ בֵּין קִבְיָעוּת
58 עֲתִים לְתוֹרָה דְּבַעֲלִי
59 עֲסָקִים כְּלוּמַר זְמַנִּי הַלִּימּוּד
60 שְׁבַעֲלִי עֲסָקִים קוֹבְעִים לְעַצְמָם
61 בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם (בְּגַלּל שְׁבַעֲלִי
62 עֲסָקִים בְּאִים בְּמַגַּע עִם גִּשְׁמִיּוֹתוֹ
63 שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, לְכֵן בְּאוֹפֶן כִּלְלִי,
64 הֵם בְּבַחֲנִינָת 'יַעֲקֹב')
65 שֶׁהַתְּעַסְקוּת בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה
66 אֵינֶנָּה כָּל הַזְּמַן וְלִכֵּן לִימּוּד
67 הַתּוֹרָה שֶׁלֵּהֶם הִיא בְּאִפְּן

68 עֲרֵא, לְעוֹמֵת לְמּוּד הַתּוֹרָה דְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים (תַּלְמִידֵי חֲכָמִים
69 אֱמִיתִים, הַתְּעַסְקוּת בְּתוֹרָה הִיא בְּאוֹפֶן כֹּזֶה שֶׁהַתּוֹרָה מֵאִירָה אֵת נַפְשָׁם
70 הָאֱלוּקִית, כֵּךְ שְׁאִינִים מוֹשְׁפָעִים כִּלְל מַחֲשַׁכַּת הַגּוֹף וּמַחֲשַׁכַּת עוֹלָם הַזֶּה. לְכֵן,
71 בְּאוֹפֶן כִּלְלִי, הֵם בְּבַחֲנִינָת ('יִשְׂרָאֵל') שֶׁהַתְּעַסְקוּת בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה הִיא כָּל
72 הַזְּמַן וְלִכֵּן לִימּוּד הַתּוֹרָה שֶׁלֵּהֶם הוּא בְּאִפְּן שֶׁל קִבְעָה.

73 וְהִנֵּה אַחֲרֵי כֵךְ¹³ כּוֹתֵב אֲדַמּוּר ה'צִמְחָה צֶדֶק' שֶׁפְּנִינָת הַדְּרוֹשׁ
74 'מַה טָּבוֹב' שֶׁבְּסִפּוֹ 'לְקוּטֵי תוֹרָה' אֵינֶנָּה כֵּן כְּלוּמַר הַצּוּרָה שְׁבַע פְּסוּק
75 זֶה מְבֹאֵר בְּמֵאֵמֶר שֶׁל אֲדַמּוּר הֵזֶק ב'לְקוּטֵי תוֹרָה', שׁוֹנֶה מִמֶּה שֶׁנִּאֲמַר עַד
76 עַתָּה. עַד עַתָּה לְמַדְנוּ שְׁנֵי חֲחֻלִּים שֶׁל הַפְּסוּק 'אוֹהֵלְךָ יַעֲקֹב' וּמִשְׁכְּנוֹתֶיךָ
77 'יִשְׂרָאֵל' רומזים לְשֵׁנֵי יְהוּדִים שְׁנֵיָם, שְׁדִרְגַת עִבּוּדֵת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם שׁוֹנֶה
78 מִשֵּׁל הַשְּׁנִי. לְעוֹמֵת זֹאת עַל פִּי הַמְּבֹאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה', פְּסוּק זֶה מְדַבֵּר אֹדוֹת
79 בְּחִינַת 'יַעֲקֹב' וּבְחִינַת 'יִשְׂרָאֵל' שְׁצִרִּים לְהִיטֵי אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. בְּמֵאֵמֶר
80 שֶׁל אֲדַמּוּר הֵזֶק הַפְּסוּק מְבֹאֵר כֵּךְ:

81 אֶלָּא פְּרוּשׁ פְּסוּק זֶה (ב'לְקוּטֵי תוֹרָה') הוּא עַל-פִּי מַה
82 שֶׁפְּתוּב¹⁴ אֹדוֹת בְּנִיית הַמִּשְׁכָּן בְּמִדְבָּר 'וְעִשְׂיֵית יְרִיעוֹת עֲזִים לְאוֹהֵל
83 עַל הַמִּשְׁכָּן' בְּפְסוּק זֶה אֲנוּ מוֹצִאִים גַּם כֵּן אֵת הַמּוֹשְׁגִים 'אוֹהֵל' וּמִשְׁכָּן.
84 קִירְוִיתוֹ שֶׁל הַמִּשְׁכָּן הִיוּ מַעֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים. מַעֲלִיהֶם, בְּתוֹר גִּג, נִפְרְשׁוּ עֶשֶׂר

(10) ראה גם לקו"ת שלח מו, ב. ובכ"מ. 11) ראה סה"מ תקס"ב שבהערה 2. 12) שם. ועד"ז הוא בלקו"ת בהגהה (עד, סע"ב ואילך).

(13) שם ע' א"ט. 14) תרומה כו, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יריעות המחוברות זו לזו, עשויות פשתן ומינים נוספים. על גביהם נפרשו אחד
2 עשר יריעות עשויות מצמר עזים. אודות יריעות העזים נאמר: 'עֲשִׂיתָ יְרִיעוֹת
3 עֲזִים לְאַהֲלֵךְ עַל הַמִּשְׁכָּן' מלשוננו של פסוק זה משמע 'היריעות התחתונות,
4 יריעות יֵשׁ (=פשתן), הם נִקְרָאִים בְּשֵׁם 'מִשְׁכָּן', ואילו יריעות

5 עֲזִים נִקְרָאִים בְּשֵׁם

6 'אַהֲלֵךְ'.¹⁵ מכך מובן שניתן

7 ללמוד אודות ההבדל הרוחני

8 שבין 'אוהל' לבין 'משכן' על ידי

9 התבוננות בפרטים המסופרים

10 אודות יריעות אלה, בבניית

11 המשכן במדבר. דִּהְיָה

12 הַהֶפֶרֶשׁ בֵּינֵיהֶם הוּא,

13 שְׁהִירִיעוֹת הנקראות בשם

14 'יריעות הַמִּשְׁכָּן' (שאלו הן

15 'יריעות יֵשׁ') הֵיוּ

16 בְּמִסְפָּר עֶשְׂרִי, מִה־שְּׁאִין־

17 כֵּן יְרִיעוֹת הָעֲזִים

18 (הנקראים בשם אַהֲלֵךְ) הֵיוּ

19 בְּמִסְפָּר י"א. וּמִבָּאֵר

20 בְּזֶה¹⁶ כ"ק אדמו"ר הזקן:

21 דְּמִסְפָּר י"א רֹמֵז לַעֲבוֹדַת

22 ה' הַכְּרוּכָה בַּעֲבוֹדַת

23 הַבְּרוּרִים. מִשְׁמַעוֹתָהּ שֶׁל

24 עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים הִיא: בְּתוֹךְ

25 מִצִּיאָתוֹ שֶׁל כָּל נִבְרָא בְּעוֹלָם

26 הַזֶּה, יִשְׁנוּ טוֹב וְרַע. הַטּוֹב הוּא הַנִּיצוּץ הָאֱלֹקִי הַמַּחִיָּה אוֹתוֹ וְהָרַע הוּא כּוֹחַ
27 הַטּוֹמָאָה שֶׁמִּסְתִּיר עַל הָאֱלֹקוֹת וְגוֹרֵם לִנְבְּרָא לְהִרְגִּישׁ רַק אֶת עֲצָמוֹ, כֵּאלִילוֹ
28 הוּא דֹבֵר נִפְרָד מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. לִכֵּן יֵשׁ צוּרָה לַעֲסוֹק בְּקִרְיָהּ, בְּדוּגָמָה
29 בְּרִית אוֹכֵל מִתּוֹךְ פִּסּוּלָה, צָרִיךְ לְדַחֹת אֶת הָרַע וְלַהֲעֵלֹת וְלַהֲחִייר אֶת הַנִּיצוּץ
30 הָאֱלֹקִי לְרִשּׁוֹת הַקְדוּשָׁה. כּוֹחַ הַטּוֹמָאָה שֶׁבְּתוֹכּוֹ קִיִּים ה'עִירֹבֹב' שֶׁל טוֹב וְרַע
31 נִקְרָא בְּשֵׁם 'קֶלֶפֶת נִגְה'. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁקְשׁוּרִים בְּצִרְכֵּי הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁל הָאָדָם,
32 בְּדוּגָמָה דְּבָרֵי הַמֵּאכֵל הַשּׁוֹנִים, בְּגִדֵּי, בֵּיתוֹ, רְכוּשׁוֹ וְאֵף גּוֹפוֹ, כָּל אֵלֶּה נִתּוּנִים
33 תַּחַת מְשַׁלְתָּהּ שֶׁל קֶלֶפֶת נִגְה. מִשְׁמַעוֹתָהּ שֶׁל עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים הִיא הַחֲזוֹת
34 הַדְּבָרִים מִרְשׁוֹתָהּ שֶׁל 'קֶלֶפֶת נִגְה' אֵל רִשְׁוֹתָהּ שֶׁל הַקְדוּשָׁה. 'עֲבוֹדַת
35 הַבְּרוּרִים' קְשׁוּרָה בְּמִסְפָּר י"א בְּגִלָּל שֶׁמִּצִּיאָתָהּ שֶׁל הַטּוֹמָאָה בְּעוֹלָם קְשׁוּרָה
36 בְּמִסְפָּר זֶה. כִּי י"א הֵן עֶשְׂרִי קְטָרִין דְּמִסְאָבוּתָא (=עֶשְׂרֵה כְּתָרִים שֶׁל
37 טוֹמָאָה) בִּיחַד עִם בְּחִינַת 'לְבוֹנָה' הַמִּקְפֶּת עֲלֶיהָ¹⁷. מִצִּיאָתוֹ
38 הָרוּחָנִית שֶׁל כָּל דְּבַר מוֹרַכְכָּה מֵעֶשְׂרִי כּוֹחוֹת הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם 'עֶשְׂרֵי סְפִירוֹת'.
39 כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֹדוֹת מִצִּיאָתָהּ שֶׁל הַטּוֹמָאָה, עֶשְׂרִי כּוֹחוֹתֶיהָ נִקְרָאִים בְּשֵׁם 'עֶשְׂרִי
40 כְּתָרִים שֶׁל טוֹמָאָה'. מַעֲלִיִּים 'חֹפֶפֶת' הָאֵהָרָה הָאֱלֹקִית הַמַּחִיָּה אוֹתָם, הַמְכּוֹנָה
41 בְּשֵׁם 'לְבוֹנָה', בִּיחַד עִימָהּ הֵם בְּמִסְפָּר י"א. 'יריעות העזים' מִסְמָלוֹת אֶת
42 עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים הַנְּעִשִׂית כֹּאשֶׁר הִיהוּדִי בֹא בְּמַגַּע עִם הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים וְהוּא

43 מִזְכֵּכֶם וּמִבְרֹרֶם. לְכִיוּן שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ קְשׁוּרָה בְּכִיּוּר הַחוֹשֶׁךְ הָרוּחָנִי שֶׁשׁוּרֵר
44 בְּעוֹלָם, לְכֵן הֵם יְרִיעוֹת עֲזִים, דְּגָם עֲזִים שֶׁבִּדְרוֹךְ כָּלל הֵינָן שְׁחוּרוֹת
45 לִכֵּן הֵם מְרֻמָּזִים לְעִנְיַן הַחֲשָׁךְ, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁸ 'מֵאִי
46 טַעֲמָא עֲזִי מִסְגִּין בְּרִישָׁא כו' (=מדוע עזים צועדות בראש העדר,
47 והכבשים אחריהן?) אומרת על

48 כֵּךְ הַגְמֵרָא, שֶׁהַדְּבַר מִסְמֵל אֶת
49 הַסֵּדֶר שֶׁבוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם:
50 'בְּרִישָׁא חֲשׂוּכָא כו' (=תחילה היה חושך ולאחר מכן
51 הָאוֹר). וְכִיּוּר זֶה הוּא עַל-
52 יְדֵי בְּחִינַת 'עֶקֶב' שְׁיֹרֵד
53 אֵל תּוֹךְ מִצִּיאָת הָעוֹלָם הַחוּמָרִי
54 עַל מִנַּת לְבָרֵךְ כו'. כְּלוֹמֵר
55 הַמִּלִּים 'אוֹהֲלִיךְ יַעֲקֹב' רוֹמֵזוֹת
56 לְזִמְנִים שֶׁבָּהֶם כָּל יִהוּדִי הוּא
57 עוֹסֵק בְּדִבְרֵי הַגִּשְׁמִיִּים, שֶׁאֵין
58 הוּא זִמְנָה שֶׁל עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים.
59 מִה־שְּׁאִין־כֵּן יְרִיעוֹת
60 הַמִּשְׁכָּן מִסְמָלוֹת אֶת עֲבוֹדַת
61 ה' שֶׁאֵינָה כְּרוּכָה בִּידֵיָּהּ אֶל תּוֹךְ
62 חוֹשֶׁךְ הָעוֹלָם, אֲלֵא מְדוּבָר
63 בְּעֲבוֹדָה כְּזוֹ שֶׁכָּל מֵהוּתָהּ הִיא
64 עֶצֶם הַדְּבִיקוּת בְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
65 בְּתוֹךְ רִשּׁוֹת הַקְדוּשָׁה. שְׁלֹכֵן
66 יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן הֵן בְּמִסְפָּר

67 עֶשְׂרִי וְלֹא בְּמִסְפָּר י"א, כִּיכֵן הֵן רוֹמֵזוֹת לְעֶשְׂרֵי סְפִירוֹת דְּקִדְשָׁה כְּפִי
68 שְׁהֵם מֵאִירוֹת בְּגִלְדֵּי בְּתוֹךְ עוֹלָם הַקְדוּשָׁה. כֹּאמֹר, מִצִּיאָתוֹ שֶׁל כָּל דְּבַר
69 מוֹרַכְכָּה מֵעֶשְׂרֵי סְפִירוֹת. כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֹדוֹת מִצִּיאָת שֶׁל קְדוּשָׁה, הַחֲיוֹת
70 הָאֱלֹקִית שֶׁמַּחִיָּה אֶת הַסְפִּירוֹת אֵינָה נִסְפֶּרֶת בְּתוֹר הַדְּבַר הָאֶחָד עֶשְׂרִי, כִּיוּן
71 שֶׁאֵינָה נִפְרֶדֶת מֵהֶם אֲלֵא הִיא מֵאוֹחֶדֶת עִימָם. וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
72 בְּמִסְכַּת אָבוֹת (בְּפֶרֶק הַנִּלְמָד בְּשַׁבָּת ז'19) שְׁבַעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת
73 נִבְרָא הָעוֹלָם עֶשְׂרֵה מֵאֲמָרוֹת אֵלֶּה נּוֹבְעִים מֵעֶשְׂרֵי הַסְפִּירוֹת הַקְדוּשׁוֹת.
74 [מִכֵּךְ שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּאִמְצָעוֹת עֶשְׂרֵי הַסְפִּירוֹת הַקְדוּשׁוֹת, מִשְׁמַע שֶׁמִּצִּיאָתוֹ
75 הָאֱמִיתִית שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, הִיא קְדוּשָׁה. אֲלֵא שְׁעִנְיָן הָאֱלֹקִית שְׁבַעֲשָׂרָה
76 הוּא נִמְצָא בְּבְּחִינַת הָעֵלֶם דְּבַר זֶה בֹּא לִידֵי בִּטּוֹי כִּיכֵן שֶׁהִנְבְּרָא לֹא
77 מִרְגִּישׁ אֶת הָאֱלֹקוֹת כְּדֵר הַמּוֹבֵן מֵאִלּוּ, עַד כִּי כֵךְ שְׁהוּא צָרִיךְ רְאִיּוֹת
78 עַל זֶה שִׁישְׁנָה אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם, לְהַסְתֵּרֹתָהּ הִיא עַד כִּי כֵךְ שְׁלֵעִיתִים אֵין
79 הַדְּבַר מִתְקַבֵּל בְּהִרְגָּשׁוֹ כָּלל וְאִין הָאָדָם זָקוּק לְעִנְיַן הַגְּמוּנָה. לְעַל פִּי זֶה
80 מוֹבֵן שֶׁזֶּהוּ הַחֲדוּשׁ בְּעֲבוֹדַת ה' דְּ'מִשְׁכְּנוֹתֶיהָ' כְּלוֹמֵר עֲבוֹדַת ה' שֶׁכָּל
81 מֵהוּתָהּ הִיא לְגִלּוֹת אֶת הַקְדוּשָׁה בְּעוֹלָם, שְׁמִגְלִים בְּעוֹלָם אֶת עִנְיָן
82 הַ'מִּשְׁכָּן' כְּלוֹמֵר מְגַלִּים אֶת מֵהוּתוֹ הָאֱמִיתִית שֶׁל הָעוֹלָם עֲצֻמוֹ שֶׁהִיא לְשִׁמּוֹשׁ
83 כְּמִשְׁכָּן שֶׁבוֹ יִתְגַּלֵּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּבְּחִינַת עֶשְׂרֵי סְפִירוֹת], דְּסוּג

(15) ראה פרש"י תרומה שם. (16) לקו"ת פרשתנו עד, ד. אוה"ת שם. (17) ראה סה"מ תש"ב ע' 80 ואילך. ובכ"מ. (18) שבת עז, ב. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 315 ואילך. וש"נ. (19) רפ"ח.

ביאור בדרך אפשר

1 עבודה זו היא למעלה מעבודת הבורים, ולפיכך היא
 2 על-ידי בחינת 'ישראל' כאמור 'משכנותיך ישראל'.
 3 ובאור החלוק וההבדל שבין ב' אופנים אלה בעבודת האדם,
 4 הנה מבאר על כך ב'לקוטי תורה' שם²⁰ שזהו ההפרש שבין
 5 לימוד התורה ובין קיום
 6 המצוות. דהתורה לעומת
 7 המצוות היא בבחינת
 8 'משפן', דהינו
 9 שהאלקות שבה הוא
 10 בגלוי, וכמאמר רבותינו
 11 ז"ל²¹ על פסוק²² 'הלא
 12 כה דברי פאש' אומרים על
 13 כך חז"ל שהפסוק מדמה את
 14 דיבוריו של הקדוש ברוך הוא,
 15 שזו התורה, לאש על מנת
 16 ללמדנו שדברי תורה אינם
 17 מקבלים טמאה, היינו
 18 שאינם יכולים לקבל
 19 טמאה כלל (ברוגמת אש
 20 שמבחינת הלכות טומאה וטהרה
 21 איננה יכולה להיטמא כלל)
 22 וקדושתה וטהרתה של התורה
 23 היא לא רק כאשר מדובר
 24 אודות ענין התורה בכלל
 25 לפני שהיא ניתנה לרשותו של
 26 האדם, אלא גם כאשר מדובר
 27 אודות דברי תורה
 28 הנלמדים על-ידי האדם
 29 הרי גם כעת אינם מקבלים
 30 טמאה. מה-שאין-פן
 31 המצוות נתנו בדברים
 32 גשמיים דוקא, קיומן של
 33 רובן ככולן של המצוות הוא
 34 באמצעות החפץ שבו נעשית
 35 המצוה בדוגמת הקלף שממנו
 36 יוצרים את התפילין, ובדוגמת מטבעות הכסף שאותן נותנים לצדקה. שדברים
 37 גשמיים אלה הרי בהם צריך להיות הברור וכו'. ומשום
 38 זה שבין תורה למצוות, הנה לכן התורה עקרה עיקר מהותה של התורה
 39 היא בבחינת החכמה והשכל שבראש, מה-שאין-פן המצוות.
 40 הרי עיקר ענינן הוא במעשה באמצעות אבריו החיצונים של האדם, ידיו
 41 ורגליו. וזהו 'אהליך יעקב' 'משכנותיך ישראל', דהעבודה
 42 של היהודי שקשורה בקיום המצוות (שכאמור, עבודת הבורים שנעשית
 43 על ידי המצוות היא קשורה באחד עשר 'יריעות האהל') עבודה זו היא

ביאור בדרך אפשר

44 על-ידי 'יעקב' כרמז בכך שאלה הן אותיות יו"ד יעקב, אשר העקב
 45 מסמל את הכוחות הגופניים הקשורים בבחינת 'מעשה', ולעומת זאת
 46 העבודה דלמוד התורה (שכאמור היא רמוזה ב'יריעות המשפן')
 47 היא על-ידי דגת ישראל, שיש בו את אותיות המילה ראש בכך
 48 רמז לימוד התורה הנעשה
 49 במוח שבראשו של האדם.
 50 עד כאן מבוארים דברי אדמו"ר
 51 הזקן, אשר לפיהם, 'יעקב'
 52 ו'ישראל' צריכים להיות אצל כל
 53 אחד ואחד. לפני כן, הובאו דבר
 54 הרב המגיד, אשר לפיהם,
 55 הסיבה לכך שדרגת 'יעקב' היא
 56 בבחינת 'אוהל', הרי זה משום
 57 שמדובר בעבודת ה' כזו
 58 שההמצאות בה היא באופן
 59 עראי בלבד. כעת יבואר הקשר
 60 בין ביאורים אלו.
 61 והנה אחר שמביא
 62 אדמו"ר ה'צמח צדק'
 63 את הפרוש של אדמו"ר
 64 הזקן שמובא ב'לקוטי
 65 תורה' שה'משכן' רומז על
 66 לימוד התורה וה'אוהל' רומז על
 67 קיום המצוות, כותב אדמו"ר
 68 הצמח צדק²³ "ויש לומר
 69 דזהו ענין הפרוש
 70 ד'אהל' נקרא דירת
 71 עראי, ו'משפן' דירת
 72 קבע, על-דרך עשה
 73 מלאכתך עראי ותורתך
 74 קבע"²⁴ דברי חז"ל 'עשה
 75 מלאכתך עראי' מכתנים לא רק
 76 כלפי מלאכת חולין אלא גם
 77 כלפי התעסקותו של האדם
 78 במלאכת קיום המצוות לעומת
 79 התעסקותו בלימוד התורה. על האדם מוטל לעסוק בקיום המצוות בהידור, אך
 80 הדבר צריך להיעשות בתנועת נפש כזו: שהנה הוא ניגש לקיים את המצוה
 81 ותיכף הוא כבר שוב מוצא את עצמו עסוק בלימוד התורה.
 82 ובאור הענין (על-פי התוהו בין ב' הפרושים) בפרטיות
 83 יותר, הנה בכללות באופן כללי, עיקר המצב של 'אהל' ושל
 84 דירת עראי בעם ישראל הוא בהיותם בגלות, כי הגלות
 85 אינו המקום של יהודי. כמאמר רבותינו ז"ל²⁵ ש'ישראל
 86 בזמן הגלות הם בבחינת בנים שגלו מעל שלחן אביהם,

ביאור בדרך אפשר

1 דְּמִכְיֵן שְׁגַם בְּזִמְן הַגְּלוּת הֵם בָּנִים לְאַבְיָהֶם, מִיבֵן שְׁאִין
2 זֶה מְקוֹמָם, וּלְפִיכָף אָמְרוּ²⁵ 'אֵי לְבָנִים שְׁגָלוּ כֹּו' כְּלוּמַר
3 שֶׁהִמְצָאוּם בְּגִלוּת כְּרוּכָה בְּצֶעַר. וְעַל־זֶה נֶאֱמַר 'מָה טָבוּ אֶהְלִיךְ
4 יַעֲקֹב', דָּגַם כְּפִי שִׁישְׁרָאֵל נִמְצָאִים בְּגִלוּת, בְּמָקוֹם עֲרָאִי,
5 גַּם שָׁם 'טָבוּ אֶהְלִיךְ'

6 כְּלוּמַר עֲבוּדַת ה' שְׁנַעֲשִׂית בְּזִמְן
7 הַגְּלוּת, שֶׁהִיא בִּכְחִינַת 'אוּהֶל',
8 הִרִי גַם כֹּה יִשְׁנו טוֹב גְּדוֹל,
9 מְשׁוּם שְׁבַגְלוּת, דְּוִקָּא
10 בְּגִלּוּל שֶׁאֵז הָעוֹלָם חֲשׂוֹךְ בְּיוֹתָר,
11 אִזִּי כִשְׁבִּנִי יִשְׂרָאֵל עֹסְקִים
12 בְּעֲבוּדַת ה' בְּמִצַּב תַּחְתּוֹן שְׂכֹזָה
13 הִרִי בִכָּךְ הֵם עוֹשִׂים דִּירָה
14 לֹו יִתְבָּרַךְ בְּתַחְתּוֹנִים
15 שׁוֹזְרֵי תַּאוּתוֹ וְתַשׁוּקָתוֹ שֶׁל
16 הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִשְׁכּוֹן וְלִדְוֹר
17 בְּתוֹךְ מִצִּיאוֹתָם שֶׁל הַנְּבִרָאִים
18 הַתַּחְתּוֹנִים. אֲשֶׁר בִּשְׂבִיל תַּאוּהוּ
19 וְתַשׁוּקָה זֹו הָעוֹלָם נִבְרָא כְּדִבְרֵי
20 חֲכָמֵינוּ ז"ל: 'נִתְאַוָּה הַקֹּדֶשׁ
21 בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לֹו דִּירָה
22 בְּתַחְתּוֹנִים, וְכָל שֶׁהִמְצָב שְׁבוּ
23 נִמְצָאִים הַנְּבִרָאִים הוּא תַּחְתּוֹן
24 יוֹתֵר אִזִּי מִתַּמְמֶשֶׁת יוֹתֵר תַּאוּהוּ
25 זֹו, כִּי אֵין הַפְּנוּנָה לְוֹמַר
26 שֶׁעֲבוּדַת ה' שְׁנַעֲשִׂית בְּזִמְן
27 הַגְּלוּת הִיא רַק הֶהְכָּנָה
28 אֶל הַדִּירָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ
29 הוּא שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד לְבָא,
30 אֲלֵא תִּכְף וּמִיד עוֹד
31 בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה בְּזִמְן
32 הַגְּלוּת, כִּבְר נַעֲשִׂית דִּירָה
33 לֹו יִתְבָּרַךְ. הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
34 שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי
35 וְכִמְפָּרֵשׁ בְּסֹפֶר הַתִּנְיָא²⁶
36 שֶׁ'מִּצְוֹת' הֵם מְלִשׁוֹן
37 'צִוְתָא' וְחִבּוּר מְשׁוּם
38 שֶׁעַל־יָדָם מִתְחַבֵּר הָאָדָם
39 הַמְצִיגָה נַעֲשִׂית בְּצִוְתָא אַחַת עִם
40 עַל יְדֵי עֵצֶם עֲשִׂית הַמְצִיגָה הַיְּהוּדִי לְדִירָה לֹו יִתְבָּרַךְ. וְיֵשׁ
41 לְוֹמַר, שֶׁנִּקְוָה זֹו אֲשֶׁר הַכּוֹוֹנָה הָאֱלוּקִית מִתַּמְמֶשֶׁת עַל יְדֵי עֵצֶם עֲבוּדָתוֹ
42 שֶׁל הַיְּהוּדִי, גַּם כִּשֶׁהִיא נַעֲשִׂית בְּתוֹךְ מִצַּב עֲרָאִי, וְהוּ גַּם בְּאוֹר הַלְּשׁוֹן

ביאור בדרך אפשר

43 'דִּירַת עֲרָאִי' וְדִירַת קִבְע', דְּלִכְאוּרָה מְקוֹם עֲרָאִי צִרִיף
44 לְהִיּוֹת נִקְרָא רַק בְּשֵׁם אֶהֶל וְלֹא בְּשֵׁם 'דִּירָה', וּמְקוֹם קִבְעֵי צִרִיף
45 לְהִיקָרָא בְּשֵׁם דִּירָה וּבִית וְאֵם כֵּן מְדוּעַ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּמִילָה 'דִּירָה' גַּם
46 כִּלְפֵי מְקוֹם עֲרָאִי, 'דִּירַת עֲרָאִי' ? אָף הָעֲנָנִין הוּא, מְשׁוּם שְׂבַגָּה
47 מְדַגֵּשׁ שְׁגַם בְּעֲנָנִין
48 'עֲרָאִי', כְּלוּמַר בְּגִלוּת, גַּם
49 שָׁם יִשְׁנָה 'דִּירָה',
50 שְׁעוֹשִׂים דִּירָה לֹו יִתְבָּרַךְ
51 בְּתַחְתּוֹנִים. וְעַל־דִּרְדֵּי־זֶה
52 יִשְׁנֹו עֲנָנִין שֶׁל קִבְעֵי גַם
53 בְּ'אֶהֶל', שֶׁהִרִי הַמְשָׁכֵן
54 שְׁנַעֲשִׂית עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ
55 בְּמִדְבַר הָיָה נִקְרָא בְּשֵׁם
56 'אֶהֶל', וּבְכָל זֹאת נֶאֱמַר
57 בֹו 'וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם',
58 שְׁכָמוֹר לִשׁוֹן זֶה מִבְּטָא עֲנָנִין
59 שֶׁל קִבְעֵי.

60 וְהַצּוּרָה שְׂבַה הָעֲנָנִין הָאִמּוֹר
61 מִשְׁתַּקֵּף בְּעֲבוּדַת הָאָדָם
62 אַזִּי כָל אֶחָד וְאֶחָד :
63 דִּהְיָה פְּלִלוּת עֲבוּדַת
64 הָאָדָם עַלִי אֲדֻמוֹת הִיא
65 עֲבוּדַת הַבְּרוּרִים, לְכַרֵּר
66 אֶת הָעוֹלָם. דִּהְיָה בְּעֵת
67 בְּרִיאַת הָעוֹלָם - 'עוֹלָם
68 עַל מְלוּאוֹ נִבְרָא'²⁷ כְּלוּמַר
69 הוּא נִבְרָא בְּשִׁלְמוֹתוֹ לֵאל
70 חִסְרוֹן, וּלְפִיכָף נֶאֱמַר²⁸
71 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם
72 וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם', לְעוֹמֵת
73 מְקוֹמוֹת אַחֲרִים בְּתַנ"ךְ שְׂבַהם
74 הַמִּילָה 'תּוֹלְדוֹת' כְּתוּבָה בְּכַתִּיב
75 חֲסֵר לֵאל הָאֹתוֹת ר', 'תּוֹלְדוֹת',
76 בְּפִסּוּק זֶה כְּתוּבָה הַמִּילָה
77 'תּוֹלְדוֹת' בְּכַתִּיב מְלֵא,
78 מְשׁוּם שֶׁבִּכְךָ רְמוֹז שֶׁהִיא אֵז
79 הָעוֹלָם בְּשִׁלְמוֹת²⁹, כִּי
80 אֵז הִיא בְּעוֹלָם רַק דְּבָרִים כְּאֵלֶּה שְׂכָל מִהוּתָם הִיא קִדְשָׁה בְּלִבָּד אוֹ
81 דְּבָרִים כְּאֵלֶּה שְׁלֵמוֹת שֶׁהֵם אֵינִם קֹדְשִׁים אֲךָ הֵם מְשֻׁמְשִׁים וּמִסְיַעִים
82 לְקִדְשָׁה, עַד כִּי כֵךְ שֶׁאֲפִלּוּ עַל הַנֶּחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי אָמְרוּ
83 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁰ שֶׁלְּפָנֵי חֲטָא שֶׁל אָדָם הָרָשׁוֹן הוּא הִיָּה 'שִׁמְשׁ'
84 גְּדוֹל, אֲמָנָם³¹ אַחֲרֵי חֲטָא הַיְּדוּעַ יֵרֵד הָעוֹלָם

סע"א. (26) מהדו"ק ספמ"ט. וראה פל"ז ואילך. (27) ב"ר פ"ב, ו. (28) בראשית ב, ד. (29) ראה ב"ר שם. (30) סנהדרין נט, ב. (31) ראה ד"ה ע"פ יאמרו המושלים תרצ"א.

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 וְנַעֲשֶׂה בְעוֹלָם מִצִּיאוֹת שֶׁל 'לְעַמַּת־זֶה' (=הַצַּד הַמִּנְגֵּד לְקֹדֶשׁה) שְׁצַרְיָךְ לְבָרְרוּ בַּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים. וְזֶהוּ עֲנִין עֲבוּדַת בְּחִינַת
 2 'עֵקֶב' אוֹתִיּוֹת יו"ד עֵקֶב, שְׁצַרְיָכָה לְהִיּוֹת הִירִידָה
 3 וְהַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל הִיהוּדִי בְּבָחִינַת הָעֵקֶב כו' הוּא צִרִיךְ לַעֲסוֹק בְּבְרוּרָם
 4 שֶׁל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים. עֲבוּדוֹת
 5 ה' צִרְיָכָה לְהִיעֲשׂוֹת בְּאֹפֶן כֹּה
 6 שִׁיְהִיָּה 'אַהֲלִיךְ יַעֲקֹב',
 7 הֵינִינוּ שֶׁתִּהְיֶה הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל
 8 הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים הַמְכּוּנִים בְּשֵׁם
 9 'אוֹהֶל', 'וְאוֹהֶל' זֶה יִהְיֶה שֶׁל
 10 'יעקב' כְּלוֹמֵר שִׁיעֵקֶב הוּא
 11 יִהְיֶה הַבְּעַל־הַבֵּית 'עַל
 12 הָאֹהֶל, וְלֹא, הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
 13 יִפְּלוּ וְיִגָּשְׁמוּ אוֹתוֹ. מֵה'
 14 שְׁאִין־בֶּן מֵהוֹתָה שֶׁל
 15 הָעֲבוּדָה בְּבָחִינַת
 16 'יִשְׂרָאֵל', 'לִי רֹאשׁ', הִיא
 17 הַעֲלִיָּה מְדֻרָּה לְדִרְגָּה בְּקֹדֶשׁה
 18 גּוֹפֵא (=עֲצֻמָּה). וּבִכְלָלוֹת
 19 בְּאֹפֶן כִּלְלִי הַהַבְדֵּל שֶׁבֵּין 'עֵקֶב'
 20 לְיִשְׂרָאֵל, זֶהוּ הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין
 21 עֲבוּדַת ה' שְׁנַעֲשִׂית בְּמִשְׁךְ יָמוֹת
 22 הַחֹל לְעֹמֶת עֲבוּדַת ה'
 23 שְׁנַעֲשִׂית בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
 24 (בְּמִבְּאֵר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה)
 25 בְּפִרְשָׁתָנוּ בְּמֹאמְרֵי דְבוֹר
 26 הַמִּתְחִיל 'לֹא הִבִּיט אֵן
 27 בִּיעֵקֶב³²), דְּבִימּוֹת הַחֹל
 28 צִרְיָכָה לְהִיּוֹת עֲבוּדַת
 29 הַבְּרוּרִים בְּעֲנִינֵי חֹל,
 30 וְלִכֵּן נִקְרָא זֶה בְּשֵׁם
 31 'אַהֲלֵ עֲרָאִי, כִּי עֲבוּדָה
 32 זֶה הַכּוֹכָה בִּירִידָה לְתוֹךְ
 33 הַמִּצִּיצִים שֶׁל הָעוֹלָם, הִרִיב בִּיחָס
 34 לְמִצִּיאוֹתָיו הָאֲמִיתִית שֶׁל כָּל
 35 יִהוּדִי, שֶׁהוּא הִרִיב שִׁיךְ לְדַרְגַּת
 36 'יִשְׂרָאֵל', יִרִידָה זֶה הִיא בְּבָחִינַת עֲרָאִי, שְׁאִין זֶה מְקוֹמָם הָאֲמִיתִי
 37 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהָעֲבוּדָה דְּבָחִינַת 'יִשְׂרָאֵל' הִיא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת־
 38 קֹדֶשׁ, שֶׁעַל הַשַּׁבָּת נֹאמַר 'שַׁבַּת מִיִּקְדָּשָׁא וְקִיִּימָא'³³ (=הַשַּׁבָּת
 39 מִקְדֻשֶׁת וְעוֹמֶדֶת, כְּלוֹמֵר הִיא קֹדֶשׁה מִצַּד עֲצֻמָּה כִּךְ שֶׁאֵינָה זֹקֶקת לְבִירּוֹר
 40 כָּל שֶׁהוּא), שֶׁהוּא מְקוֹמָם הָאֲמִיתִי שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִרִיב גַּם הֵם
 41 קְדוּשִׁים מִצַּד עֲצֻמָּה, שֶׁלֹּכֶן הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם 'גּוֹי קְדוֹשׁ'³⁴ (וְכֵן הוּא
 42 לֹא רַק בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אֲלָא גַּם בְּיוֹם־טוֹב בְּרוּגְמַת חַג הַשְּׁבוּעוֹת וְרֹאשׁ

ביאור בדרך אפשר

44 הַשָּׁנָה, הַנִּקְרָא גַּם הוּא בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה 'מִקְרָאִי קְדוֹשׁ'³⁵, בְּמִבְּאֵר
 45 בְּדִרְוֹשֵׁי הַחֲסִידוֹת הַמְבָאִרִים אֵת מֵהוֹתוֹ שֶׁל 'יוֹם־טוֹב'³⁶, וּמִשּׁוֹם זֶה
 46 נִקְרָא הַיּוֹם־טוֹב בְּשֵׁם 'שַׁבָּת' גַּבִּי סְפִירַת הָעֵמֶר כְּמוֹ
 47 שַׁבָּתוֹב³⁷ וּסְפִירָתָם לָכֵם מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת גּוֹ, הַתְּחִלַּת סְפִירַת
 48 הָעוֹמֵר הִיא לְמַחְרַת הַיּוֹם טוֹב
 49 הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהַתּוֹרָה
 50 מְכַנֶּה אוֹתוֹ בְּשֵׁם 'שַׁבָּת',
 51 (בְּמִבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר).
 52 וְהִנֵּה עַל ב' עֲבוּדוֹת אֵלוֹ
 53 דְּאַהֲלֵ וּמִשְׁכָּן, 'עֲרָאִי
 54 וְקַבֵּעַ', שְׁכֹאמֹר הֵן
 55 מִשְׁתַּקְּפוֹת בַּהֲבֵדֵל שֶׁבֵּין לִימוֹד
 56 הַתּוֹרָה וְכֵן עֲשִׂית הַמִּצְוֹת,
 57 הִרִיב עַל כָּל אֹפְנֵי הָעֲבוּדָה
 58 הָאֲמוּרִים קֹאִי (=מוֹסֵב) מֵה'
 59 שַׁבָּתוֹב בְּתַחֲלַת הַפֶּסֶק
 60 'מֵה טָבוֹ אַהֲלִיךְ גּוֹ'.
 61 וּכְפִשְׁטוֹת הַמִּקְרָא
 62 (=וּכְפִירוֹשׁוֹ הַפְּשוּט שֶׁל הַפֶּסֶק)
 63 דְּאַהֲלֵ יַעֲקֹב וּמִשְׁכָּנֹת
 64 יִשְׂרָאֵל הִיוּ גַּם לְפִנֵּי־זֶה,
 65 וְהַחֲדוּשׁ בְּפֶסֶק זֶה הוּא
 66 בְּכֵן שְׁנֵאֲמַר אוֹדוֹתָם 'מֵה
 67 טָבוֹ גּוֹ, הֵינִינוּ, מִכֵּךְ מוֹכֵן
 68 שֶׁהַחֲדוּשׁ בְּפֶסֶק זֶה אֵינֵנוּ בִּכֵּךְ
 69 שִׁישׁוֹם שְׁנֵי אֹפְנִים בְּעֲבוּדַת ה'
 70 אֲלָא בִּכֵּךְ שְׁשִׁנְיָהֶם (הֵן
 71 עֲבוּדַת ה' שֶׁהִיא בְּבָחִינַת
 72 'אַהֲלִיךְ יַעֲקֹב' וְהֵן עֲבוּדַת
 73 ה' שֶׁהִיא בְּבָחִינַת 'מִשְׁכָּנֹתֶיךָ
 74 יִשְׂרָאֵל') הֵם בְּבָחִינַת
 75 'מֵה' וְשִׁנְיָהֶם הֵם בְּאֹפֶן שֶׁל
 76 'טוֹב' בְּשִׁתֵּי עֲבוּדוֹת אֵלָּה
 77 מִשְׁתַּקְּפֵת נִקְוֶדַת הַמֵּה' שֶׁהִיא
 78 הַתְּבַטְלוֹתוֹ הָאֲמִיתִית שֶׁל הִיהוּדִי
 79 בְּפִנֵּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 80 הַתְּבַטְלוֹת הַנוֹבַעֶת מִעֲצֵם נִשְׁמָתוֹ. וְכֵן כֵּן בְּשִׁתֵּי עֲבוּדוֹת אֵלָּה שׁוֹרָה הַטּוֹב'
 81 הַעֲלִיּוֹן. וְיִתִּירָה מִזֶּה, שַׁבָּתוֹב לֹא נֹאמְרוּ הַמִּלִּים 'מֵה טָבוֹ' פַּעַמִּים מֵה'
 82 טָבוֹ אוֹהֲלִיךְ יַעֲקֹב וְזֶה טָבוֹ מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל, אֲלָא נֹאמְרֵי רַק פַּעַם אַחַת
 83 'מֵה טָבוֹ', הֵינִינוּ דְּבַר זֶה מִבְּטָא שֶׁהַמֵּה טוֹבוֹ, הוּא אֶחָד
 84 לְשִׁנְיָהֶם כְּלוֹמֵר שֶׁבִּאֲוָתָה מִידָּה שְׁבָה הַמֵּה' וְהַטּוֹב' קִיִּימִים בְּדִרְגַּת 'יִשְׂרָאֵל'
 85 כִּךְ הֵם קִיִּימִים גַּם בְּדִרְגַּת 'יעקב', מִשּׁוֹם שֶׁשִּׁתֵּי הָעֲבוּדוֹת גַּם יַחַד
 86 הֵם בְּאֲוָתָה הַדְּרָגָא שֶׁל 'מֵה' וְטָבוֹ'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיְהִי־רָצוֹן, שְׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדֵינוּ כָּכָל עֲנָנִים אֱלֹהִים, 2 נָבֹא בְּקֶרֶב מִמָּשׁ לְקִיּוֹם הָעֲנָן דְּמִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל, דִּירַת 3 קָבַע, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ 4 הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא יְהִיָּה 1 5 דִּירַת קָבַע שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ 2 6 הוּא בַּעֲלוֹם יוֹתֵר מִבְּתִי 3 7 הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹפְנִי, כְּדַפְּרֵשׁ 4 8 רִשׁ"י 38 עַל הַפְּסוּק 39 9 "ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד" 6 10 שְׁבִיטִית בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי 7 11 תִּהְיֶה לַעֲתִיד לְבֹא, בִּזְמַן 8 12 שֶׁהַתְּגָלוֹת מִלְכוּתוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ 9 13 בְּרוּךְ הוּא בַּעֲלוֹם תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן 14 נֹצֵחַ, שְׁאֵז יְהִיָּה בֵּית 15 נֹצֵחַ, לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי 11 16 הוּא גַם כּוֹלֵל בְּתוֹכּוֹ אֶת ב' 17 הַמִּקְדָּשִׁים הַקֹּדֶמִים כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 40 עַל הַפְּסוּק 41 18 'אֱלֹהֵי פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הַעֲדוּת' הַמִּילָה 'מִשְׁכָּן' מוֹפִיעָה בַּפְּסוּק 19 פְּעַמִּים, דָּבָר זֶה רוֹמֵז לְשָׁנִי בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ, שְׁשִׁינֵהֶם נִקְרָאִים בַּפְּסוּק זֶה בְּשֵׁם
- 20 'מִשְׁכָּן' מִלְשׁוֹן 'מִשְׁכָּן' שֶׁב' הַמִּקְדָּשִׁים הֵם בְּבַחֲבִינַת מִשְׁכָּן 21 שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לִקְחוֹ מֵהֶם וְהוּא עֲתִיד לְהַחְזִירוֹ לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל, שְׁמֹנֶה 22 מוֹכֵן שֶׁהֵם יִחְזְרוּ בְּבֵית 23 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי 42, וְכֵן 24 יִתְגַּלֶּה אֲזַי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ 25 הַשְּׁלִישִׁי גַם הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה 26 מִשָּׁה בְּמִדְּבַר שֶׁהוּא נֹצֵחַ 27 שֶׁהָיָה מַעֲשֵׂי יְדֵי מִשָּׁה נֹצֵחִים 28 הֵם 43. מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר הַיָּדוּם: 29 בְּכָל אֶחָד מִבְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ קִיָּמָה 30 מַעֲלָה מְשֻׁלָּה. כָּל אֶחָד מֵהֶם 31 מְבַטֵּא אֹפֶן מִיּוֹחַד בְּהַתְּגָלוֹתוֹ 32 שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲלוֹם. 33 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי תִּהְיֶה 34 הַשְּׁלִימוֹת שֶׁל הַתְּגָלוֹת זֶה, דָּבָר 35 זֶה יִבֹּא לִידֵי בִיטוּי בִּכְךָ שֶׁהָיָה 36 תְּכִיל בְּתוֹכָהּ אֶת הַמַּעֲלּוֹת שֶׁל בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי וְאִם אֶת מַעֲלָתוֹ שֶׁל 37 מִשְׁכָּן מִשָּׁה, וְכֵן זֶה יְהִיָּה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדִיקֵנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ 38 מִמָּשׁ.

(38) בשלח טו, יז. (39) בשלח שם, יח. (40) תנחומא פקודי ב. שמו"ר פנ"א, ג. הובא בפרש"י על הפסוק. (41) פקודי לה, כא. (42) ראה לקו"ש חט"ז ע' 465 ואילך. (43) ראה סוטה ט, סע"א. וראה לקו"ש שם.

אגרות קודש

ב"ה, א' תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

ועד החגיגות אשר בכפר חב"ד ה' עליהם יחי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם מכ"ד סיון, בו כותבים אודות יסוד הועדה והתחלת פעולותי ובפרט בקשר עם התועדות דחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ויהי רצון שיבואו כל ההחלטות בפועל באופן הכי טוב וזוהו כמובן הנקודה הפנימית, אשר התועדות תביא להחלטות טובות שאחרי כן תתגשמה בפועל לכל אותם הענינים במדובר במכתב בעל השמחה בהנוגע להתועדות דחג הגאולה זה, ובפרט בהנוגע לכפר חב"ד שהוא מיסדו וגם מנהלו ושם צוה ה' את הברכה להעשות מקום מרכזי להפצת המעינות באה"ק ת"ו ע"י משיח צדקנו ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה ואין הדבר תלוי אלא באנשי כפר חב"ד שהיכולת המלאה בידם, ויהי רצון שבעגלא דידן ינצלוה במילואה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר זה מדובר אודות מהות תפקידו של משה רבינו בדורו וכמו כן של
2 נשיאי ישראל שכל דור ודור שהם המשה רבינו שכל דור ודור. מדובר
3 אודות עבודתם של בני ישראל הבאה מכוחם של הנשיאים בתקופות השונות
4 ובעיקר בחשכת הגלות. במאמר זה מדובר אודות חידוש נפלא הקשור דווקא

5 בעבודה הנדרשת מאיתנו בדורנו

6 כעת.

7 מאמר זה מיוסד על מאמר דיבור

8 המתחיל "וקבל היהודים"

9 שנאמר על ידי כ"ק אדמו"ר

10 הרי"צ בפורים קטן בשנת

11 ה'תרפ"ז, בזמן המשטר

12 הקומוניסטי בברית המועצות,

13 תקופה קצרה לפני מאסרו

14 הידוע.

15 אודות הדלקת המנורה בבית

16 המקדש אומר הקדוש ברוך הוא

17 למשה רבינו ואתה תצוה

18 את בני ישראל ויקחו

19 אליך שמן זית זך כתיב

20 למאור להעלות נר

21 תמיד¹, וידועים הדייקים

22 בלשונו של פסוק זה² הדיק

23 הראשון הוא דבכל הצוויים

24 שבתורה נאמר 'צו' את

25 בני ישראל וכיצא בזה

26 'דבר אל בני ישראל' אמור להם'

27 כלומר בדרך כלל בפניה של

28 הקדוש ברוך הוא אל משה רבינו

29 לא מופיעה המילה 'אתה',

30 ואילו כאן נאמר 'ואתה

31 תצוה את בני ישראל'.

32 ולהוסיף, דהדייק במה

33 שנאמר 'ואתה תצוה'

34 הוא לא רק בהלשון

35 כלומר השאלה איננה רק מכך

36 שהתורה מאריכה בלשונה אלא

37 היא גם בהתכן, הוספת

38 המילה 'אתה' מדגישה את

39 חשיבותו של משה רבינו

40 דלשון 'ואתה תצוה'

41 משמע שמשא הוא

42 המצוה, וצריך להבין,

43 הרי משה הוא רק השליח

44 למסר לישראל את צווי

45 הקב"ה ואינו המצוה בעצמו,

46 ולמה נאמר ואתה תצוה.

בס"ד. שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר-

ראשון ה'תשמ"א*

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך
כתיב למאור להעלות נר תמיד¹, וידועים
הדייקים בזה² דבכל הצוויים שבתורה נאמר צו את בני
ישראל וכיצא בזה, וכאן נאמר ואתה תצוה את בני
ישראל. ולהוסיף, דהדייק מה שנאמר ואתה תצוה הוא
לא רק בהלשון אלא גם בהתכן, דלשון ואתה תצוה
משמע שמשא הוא המצוה, וצריך להבין, הרי משה
הוא השליח למסר לישראל את צווי הקב"ה, ולמה
נאמר ואתה תצוה. גם צריך להבין מה שנאמר ויקחו
אליך, שיביאו השמן למשה³ (אליך), דלכאורה, בין
שהעלאת הנרות היתה על ידי אהרן, למה הצריך להביא
את השמן למשה. גם צריך להבין מה שנאמר שמן גו'
כתיב למאור, דלכאורה הנה ליה למימר שמן גו'
להאיר. גם צריך להבין, דבפסוק שלאחרי זה⁴ נאמר
מערב עד בקר וכאן נאמר להעלות נר תמיד.

(ב) ומבאר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר (במאמרו
הידוע דבור המתחיל וקבל היהודים⁵
שנאמר בפורים קטן תרפ"ז⁶), דצווי (תצוה) הוא צוֹתָא
וחבור⁷. וזהו ואתה תצוה את בני ישראל, שמשא הוא
מקשר ומחבר את בני ישראל עם אור אין סוף⁸. ועל
ידי שמשא משפיע לישראל (שמקשר אותם עם אור אין

(* יצא לאור בקונטרס* פורים קטן - תשנ"ב**), "לקראת יום ג'
שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . יום א' פ' כי תשא, ה'תשנ"ב".

(1) ריש פרשתנו (תצוה). (2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' איתקמא. ד"ה
וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182).
(3) רמב"ן עה"פ. (4) פרשתנו כז, כא. (5) השייכות דהביאור בואתה
תצוה גו' לוקבל היהודים גו' - ראה לקמן ס"ט ואילך. (6) נדפס
ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך.
ה'תשי"א ע' 180 ואילך. - ראה שם ס"ד. (7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו
פב, א (עה"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוטס ח"ג ע' עב הערה 55. (8) כ"ה

(* קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאור"א מאנשים נשים וטף. **) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת
המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויהי שיפעל הפעולה הרצוי' והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

גם צריך להבין דיוק נוסף בלשון הכתוב מה שנאמר ויקחו
אליך, שמשמעות מילים אלה היא שיביאו השמן למשה³
(אליך), דלכאורה, בין שהעלאת הנרות היתה
על ידי אהרן ולא על ידי משה, למה הצריך להביא את השמן
למשה. גם צריך להבין מה שנאמר שמן גו'
כתיב למאור, מדוע התורה
משתמשת במילה "מאור" ולא
במילה "להאיר" דלכאורה
הנה ליה למימר (=היה לו
לומר) שמן גו' להאיר
שהרי תכליתה של הדלקת השמן
במנורה היא 'להאיר'. גם
צריך להבין, דבפסוק
שלאחרי זה⁴ נאמר אודות
משך זמן דליקת הנרות 'מערב
עד בקר' ואכן משך זמן
דליקתם בבית המקדש בכל יום
איננו במשך היממה כולה אלא
מערב עד בוקר ואילו כאן
נאמר להעלות נר
תמיד.

(ב) ומבאר כבוד קדושת
מורי וחמי אדמו"ר
(במאמרו הידוע דבור
המתחיל "וקבל
היהודים"⁵ שנאמר
ב'פורים קטן' תרפ"ז⁶),
דמשמעותה הפנימית של
המילה 'צווי' (תצוה)
הוא יצירת 'צוֹתָא' וחבור⁷
בין המצוה לבין המצוה, כלומר
בין ישראל לקדוש ברוך הוא.
וזהו ההסבר מדוע הפסוק
מדגיש את חשיבותו של משה
רבינו באומרו 'ואתה תצוה
את בני ישראל', כיוון
שמשא הוא זה שיוצר את
ה'צוֹתָא', הוא זה שמקשר
ומחבר את בני ישראל
עם אור אין סוף⁸. ועל
ידי שמשא משפיע

ביאור בדרך אפשר

להאכילם במרעה טוב ומזין, כך ישנו צורך להאכיל את נשמות ישראל במרעה
של 'אמונה' חזק עבודתו של משה רבינו ושהוא זון ומפרנס (=מכלכל)
את ישראל בענין האמונה. הטעם לכך שישנו צורך בפעולתו של משה
רבינו בלהאכיל את נשמות ישראל ב'אמונה', בו בזמן שלכאורה האמונה כבר
קיימת בהם שהרי הם קבלוה
בירושה מאבותינו אברהם יצחק
ועקב, הסיבה לכך היא
דהאמונה שישנה
בישראל מצד עצמם,
שישראל הם מאמינים
בני מאמינים¹², ללא
פעולתו של משה רבינו אפשר
שתהיה בבחינת מקיף,
וזה שמשה רועה
ומפרנס (=מכלכל) את
ישראל בענין האמונה,
משמעות הדבר הוא
שהאמונה תהיה
בפנימיות. הסברת המושגים
'מקיף' ו'פנימיות': הקשר בין
שני דברים יכול להיות באופן
'פנימי' ובאופן 'מקיף'. כאשר
האדם בא במגע עם דבר
שביכולתו להפנימו, להכילו
בתוכו ולהתאחד עימו אזי קשר
זה הינו 'פנימי'. מה שאין כן
כאשר הדבר נשאר מחוץ ליכולת
האדם להכילו ואינו מתאחד
עימו, הוא נשאר מחוצה לו. קשר
זה הינו בבחינת 'מקיף'. קשר 'פנימי' בא לידי ביטוי בכך שמציאות האדם
משתנה בהתאם לדבר עימו הוא נקשר ומתאחד. מה שאין כן כאשר הקשר
הוא באופן 'מקיף' מציאותו של האדם נשארת כמקודם. דוגמה לדבר: אדם
השומע רעיון רוחני הקשור בסברא שכלית עמוקה, כאשר מדובר בסברא אשר
ביכולת האדם להכילה בשכלו, להבינה ולהסבירה לעצמו היטב, אזי שכל
האדם מתאחד עימה ועל ידי כך מתעורר ונעשה קרוב יותר לרוחניות. אך כאשר
אין האדם מסוגל להכיל רעיון זה בשכלו, הרי למרות שהוא חש שמדובר
בדבר עמוק והוא בהתפעלות מכך, מכל מקום הרעיון נשאר מחוץ לשכלו כך
שהאדם נשאר מגושם כמקודם. כמו כן כאשר מדובר אודות האמונה של יהודי
בקדוש ברוך הוא. למרות שהאמונה קיימת באדם אך יתכן שאינה מתאחדת
עם מציאותו הגלויה, שכלו ורגשותיו. שכלו ורגשותיו אינם משתנים בעקבות
אמונתו בה' אחד, אמונה זו לא מתקבלת אצלם. אופן זה של אמונה הוא
בבחינת 'מקיף'. תפקידו של משה רבינו הוא לגרום לכך שהאמונה תאיר

ביאור בדרך אפשר

לישראל (כלומר שמקשר אותם עם אור אין סוף), על ידי זה
נעשה יתרון והוספה בדרגתו של משה. הסיבה לכך שלמרות שדרגתו
של משה רבינו היא למעלה מהעם, שלכן הוא זה שבכוחו להשפיע להם, אך
דווקא על ידם נעשית בו רוממות יתירה, הרי זה נעוץ בקשר הנשמתי של משה
רבינו עם בני ישראל. דמשה
וישראל הם דגמת ראש
ורגל, כמו שנאמר⁹ על ידי
משה רבינו 'שש מאות אֶלֶף
רגלי העם אשר אנכי
בקרב', דכל ישראל הם
בבחינת הרגלים דמשה,
ומשה הוא הראש שלהם.
וכמו שבנוף אדם עם היות
שהראש הוא מעל הרגלים והוא
זה שמנהיגם אך ביחד עם זה
הרגלים מוליכים את
הראש למקום שהראש
מצד עצמו אינו יכול
להגיע לשם, כמו כן הוא
במשה וישראל, שעל ידי
ישראל (שהם הרגלים
דמשה) דווקא על ידם
מתווסף עליו במשה.
מהותה של עליה זו של משה
רבינו הנגרמת על ידי השפעתו על
בני ישראל רמוזה בלשון הפסוק
דזהו מה שנאמר 'שש
מאות אֶלֶף רגלי העם
אשר אנכי בקרב', שעל
ידי 'רגלי העם' כלומר בני ישראל שהינם הרגלים של משה נמשך
ומתגלה הגלוי ד'אנכי' בקרב ש'ל משה המילה 'אנכי' רומזת להתגלות
עצמותו של הקדוש ברוך הוא כנאמר 'אנכי ה' אלוך'¹⁰. וזהו ואתה
תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית גו', דעל ידי
שמשה יצוה' במשמעות של 'צוה' ויקשר את בני ישראל עם
אור אין סוף, על ידי זה יביאו בני ישראל שמן זית למשה
(ויקחו אליך), כלומר שיוסיפו תוספות אור במשה.
(ג) ולבאר זה, מקדים בהמאמר¹¹ שמשה רבנו נקרא רעיא
מהימנא, דשני פרושים בזה. פירוש אחד הוא 'רועה נאמן'. רועה
נאמן פירושו שאינו נאמן רק לבעלי הצאן אלא הוא נאמן לצאן עצמם בכך
שהוא מוסר את נפשו אפילו עבור כבשה אחת ואינו מוכן להחליפה באחרת.
כמו כן משה רבינו שהוא רועה נאמן של ישראל. הפירוש השני
הוא 'רועה אמונה' משמעותו היא, כשם שתפקידו של רועה צאן הוא

בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל"
ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמשה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א. (9) בהעלותך יא, כא.
(10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה. (11) סעיף ד. (12) שבת צז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בנשמות ישראל באופן פנימי, שהאמונה תתאחד עם מציאותו הגלויה של
2 יהודי ותחדור ותתקבל בשכלו וברגשותיו ובכל פעולותיו עד כדי כך שהם יהיו
3 מתאימים לאמונתו בה' אחד. וזהו מה שכתוב בזהר¹³ "ההיא
4 אמונה דלעילא יתון ויתפרנס מניה על ידך" (=אותה אמונה
5 עליונה תהיה ניזונת ומכוללת

6 על ידך, כלומר על ידי
7 משה), וזה שמשה זן
8 ומפרנס את האמונה,
9 משמעות הדבר הוא
10 שממשיך ומגלה אותה
11 בפנימיות. וממשיך
12 בהמאמר של כ"ק אדמו"ר
13 הרי"צ, וזה שמשה הוא
14 רעיא מהימנא, הפונה
15 בזה היא לא רק כלפי משה
16 רבינו בדורו אלא גם
17 לאתפשטותא דמשה
18 שבכל דור¹⁴ (=להתפשטות
19 של משה שבכל דור) אשר בכל
20 דור ודור ישנם צדיקים שבהם
21 מתפשטת ומאירה נשמתו של
22 משה רבינו והם גם כן בבחינת
23 רעיא מהימנא, דראשי
24 אלפי ישראל שבכל דור
25 הם מחזקים את האמונה
26 דישראל (שבדורם),
27 שהאמונה שלהם תהיה
28 בפנימיות. וכמו
29 מרדכי¹⁵, שהיה
30 האתפשטותא דמשה
31 שבדורו, כמאמר רבותינו
32 ז"ל¹⁶ שמרדכי בדורו
33 כמשה בדורו, עבודתו של

34 מרדכי היתה בכך שגם בזמן גזרת המן, שלמוד התורה וקיום
35 המצוות אז היה קשור עם מסירות נפש, הקהיל קהלות
36 ברבים לחזק את אמונתם של ישראל בהוי' ולעמד חזק
37 בלמוד התורה וקיום המצוות. ובהמשך המאמר "וקבל היהודים",
38 לאחר שמבאר בארפה שמשה ואתפשטותא דיליה שבכל
39 דור (=והתפשטות שלו שבכל דור) מחזקים את האמונה
40 דישראל, מבאר¹⁷ הדיוק בלשון הכתוב "שמן גו' כתיב
41 למאור" (כאמור בסעיף א' הדיוק הוא בכך שהתורה אומרת שהצורך בשמן
42 הוא 'למאור' ולא 'להאיר'), המשמעות הפנימית של זה היא: המילה
43 'כתיב' רומזת על המצב בו נמצאים בני ישראל בגלות, והמילה 'למאור' רומזת

שכתוב בזהר¹³ ההיא אמונה דלעילא יתון ויתפרנס
מניה על ידך (על ידי משה), וזה שמשה זן ומפרנס את
האמונה הוא שממשיך אותה בפנימיות. וממשיך
בהמאמר, וזה שמשה הוא רעיא מהימנא, הפונה בזה
היא גם לאתפשטותא דמשה שבכל דור¹⁴, דראשי אלפי
ישראל שבכל דור הם מחזקים את האמונה דישראל
(שבדורם), שהאמונה שלהם תהיה בפנימיות. וכמו
מרדכי¹⁵, שהיה האתפשטותא דמשה שבדורו, כמאמר
רבותינו ז"ל¹⁶ שמרדכי בדורו כמשה בדורו, שגם בזמן
גזרת המן, שלמוד התורה וקיום המצוות אז היה קשור
עם מסירות נפש, הקהיל קהלות ברבים לחזק את
אמונתם של ישראל בהוי' ולעמד חזק בלמוד התורה
וקיום המצוות. ולאחרי שמבאר בארפה שמשה
ואתפשטותא דיליה שבכל דור מחזקים את האמונה
דישראל, מבאר¹⁷ הדיוק בלשון הכתוב "שמן גו' כתיב
למאור (למאור ולא להאיר), שבזמן הגלות, שכל אחד
ואחת הוא נשבר ונדכא, כתיב, על ידי זה מגיעים
למאור (העצם) שממנו נמצא האור. וצריך להבין
השיכות דהפירוש בכתיב למאור להמבאר (בהמאמר)
לפני זה שמשה [ואתפשטותא דיליה שבכל דור] זן
ומפרנס את האמונה שתהיה בפנימיות.

ד) והנה הבאור בפסוק ואתה תצוה בא (בהמאמר)
בהמשך להמבאר בתחלת המאמר, דפירוש
וקבל היהודים את אשר החלו לעשות¹⁸ הוא שקבלו

על ההתגלות לה הם זוכים דווקא בעקבות כך. שבזמן הגלות, שאז כל
אחד ואחת הוא נשבר ונדכא, שזו משמעות המילה 'כתיב' כמובן
של 'שכירה', הרי דווקא על ידי זה מגיעים להתגלות של המדרגה
הנקראת בשם 'מאור' (שהוא העצם) שמעלתה היא בכך שהיא למעלה
ממהות של 'אור', היא המקור
אשר ממנו נמצא האור.
הסבר הדברים: במילה 'מאור'
מכונה המקור של 'האור'.
לדוגמה, השמש עצמה לעומת
האור היוצא ממנה נקראת בשם
'מאור' היות והיא המקור של
האור. אחד ההבדלים בין המאור
לאור הוא בכך שהמאור הינו
הדבר עצמו לעומת האור שאינו
אלא מציאות שחוצה הימנו,
בדוגמת השמש עצמה לעומת
האור שלה שהוא חוצה הימנה.
לכן המושגים 'מאור' ו'אור'
קשורים במושגים 'עצם'
ו'גילויים', 'עצם' פירושו הדבר
בעצמו, לעומת זאת 'גילויים'
הם בדוגמת אור השמש שאינו
אלא מה שמתגלה ממנה אך
אינו השמש עצמה. דברים אלה
הם בבחינת משל כלפי התגלותה
של הנשמה האלוקית. כאשר
מדובר אודות הנשמה האלוקית,
ישנה מצד אחד דרגתה הגלויה
בגוף האדם, דרגה זו קשורה
בכוחותיו הגלויים של האדם,
שכלו ומידותיו. דרגה זו היא
בבחינת רובד ה'גילויים' שלה.
לעומת זאת ישנה 'עצם הנשמה',

כלומר הנשמה כמו שהיא בעצמה, אשר להיותה חלק אלוהי ממעל ממש הרי
אינה שייכת ואינה נתפסת כלל בגוף המוגבל ובכוחותיו הגלויים של האדם.
כאמור, דווקא על ידי המצב של 'כתיב' זוכים להתגלות ה'מאור', 'עצם
הנשמה'. וצריך להבין את השיכות דהפירוש ב'כתיב למאור'
במאמר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ. השיכות דהפירוש ב'כתיב למאור'
להמבאר (בהמאמר) לפני זה שמשה [ואתפשטותא דיליה
שבכל דור] זן ומפרנס את האמונה שתהיה בפנימיות.
ד) והנה הבאור בפסוק "ואתה תצוה" בא (בהמאמר)
בהמשך להמבאר בתחלת המאמר, דפירוש הפסוק שנאמר
במגילת אסתר "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות"¹⁸

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 בימי אחשורוש היו ישראל בתכלית הירידה, דנוסף
48 להעלים וההסתר של אור ה' שקיים בכל גלות [דכל גלות הוא
49 בדגמת גלות מצרים]²⁵, וכמו שבגלות מצרים כתיב²⁶ "ולא
50 שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבדה קשה", על דרך זה
51 הוא בכל גלות, שישנם

52 כמה נסיונות בקיום
53 התורה והמצוות], הנה
54 אז [בזמן גזרת המן] הנה
55 ההעלים וההסתר עוד
56 יותר, ואף על פי כן,
57 בזמן מתן תורה, כשהיו
58 ישראל בתכלית העלוי,
59 היתה רק ההתחלה
60 (החלו לעשות), ובזמן
61 גזרת המן, כשהיו
62 בתכלית השפלות, אז
63 דוקא קבלו מה שהחלו
64 במתן תורה. ומבאר בזה
65 כ"ק אדמו"ר הרי"צ, דבזמן
66 הגזרה, הרי דווקא אז הנה
67 קיום התורה ומצוות
68 שלהם במסירות נפש.
69 [ומסירות נפשם היתה גדולה
70 ביותר דנוסף לזה שהיה
71 להם מסירות נפש שלא
72 לכפור חס ושלום
73 בפמבאר בתורה אור]²⁷,
74 שבאם היו ממירים דתם
75 לא היו עושים להם
76 כלום, כי הגזרה היתה
77 רק על היהודים ולא על
78 אלה שאינם 'יהודים' אלא
79 'עברים'. יהודים הם אלה

1 משמעותו הפשוטה של הפסוק היא שהיהודים קבלו על עצמם את מצוות חג
2 הפורים לדורות הבאים כשם שהחלו לעשות בשנה הראשונה. אך משמעותו
3 הפנימית של הפסוק הוא שקבלו מה שהחלו בהזמן דמתן
4 תורה¹⁹ כלומר הם קבלו על עצמם לא רק את מצוות הפורים אלא את כל
5 התורה כולה, ובאופן יותר נעלה

6 מהצורה בה הם קבלו זאת במתן
7 תורה על הר סיני. דבמתן
8 תורה היתה רק ההתחלה
9 (החלו לעשות), ובימי
10 אחשורוש [בזמן גזרת
11 המן] היתה הקבלה
12 השלימה, וקבל היהודים.
13 [פירוש פנימי זה הוא על
14 דרך מאמר רבתינו
15 ז"ל²⁰ על הפסוק²¹
16 שנאמר גם כן במגילת אסתר
17 "קיימו וקבלו היהודים",
18 דורשים על כך חז"ל שהיהודים
19 קיימו בזמן אחשורוש מה
20 שקבלו כבר במתן תורה,
21 דזה שהקדימו את אמירת
22 'נעשה' ל'נשמע' במתן
23 תורה היתה רק הקבלה
24 של התורה אך קבלה זו יכלה
25 להתערער, ובימי
26 אחשורוש²² קיימו מה
27 שקבלו²³ משמעות 'קיום' זה
28 היא נתינת תוקף לקבלה שקיבלו
29 על עצמם בתחילה]. ומדיק
30 בהמאמר, שלכאורה הוא
31 דבר פלא²⁴, דבמתן
32 תורה היו ישראל
33 בתכלית העלוי, והיה אז
34 אצלם גלוי אלקות
35 בדרגא הכי נעלית
36 [דנוסף לזה שגם קודם
37 מתן תורה היו גלויים
38 רוחניים נעלים ביותר,
39 הגלוי האלוקי שהיה
40 ביציאת מצרים ובפרט
41 בקריעת ים סוף, הנה
42 הגלוי שהיה בשעת מתן
43 תורה היה גלוי נעלה
44 עוד יותר] אשר מכל זה מובן
45 שבשעת מתן תורה היו ישראל
46 בתכלית המעלה, ולעומת זאת

מה שהחלו בהזמן דמתן תורה¹⁹. דבמתן תורה היתה
ההתחלה (החלו לעשות), ובימי אחשורוש [בזמן גזירת
המן] היתה הקבלה, וקבל היהודים. ונעל דרך מאמר
רבתינו ז"ל²⁰ על הפסוק²¹ קיימו וקבלו היהודים, קיימו
מה שקבלו כבר, דזה שהקדימו נעשה לנשמע במתן
תורה היתה רק הקבלה, ובימי אחשורוש²² קיימו מה
שקבלו²³]. ומדיק בהמאמר, שלכאורה הוא דבר פלא²⁴,
דבמתן תורה היו ישראל בתכלית העלוי, והיה אז
אצלם גלוי אלקות בדרגא הכי נעלית [דנוסף לזה שגם
קודם מתן תורה היו גלויים נעלים ביותר, הגלוי שהיה
ביציאת מצרים ובפרט בקריעת ים סוף, הנה הגלוי
שהיה בשעת מתן תורה היתה גלוי נעלה עוד יותר],
ובימי אחשורוש היו ישראל בתכלית הירידה, דנוסף
להעלים וההסתר שבכל גלות [דכל גלות הוא בדגמת
גלות מצרים]²⁵, וכמו שבגלות מצרים כתיב²⁶ "ולא שמעו
אל משה מקוצר רוח ומעבדה קשה", על דרך זה הוא
בכל גלות, שישנם כמה נסיונות בקיום התורה
והמצוות], הנה אז [בזמן גזרת המן] הנה ההעלים
וההסתר עוד יותר, ואף על פי כן, בזמן מתן תורה,
כשהיו ישראל בתכלית העלוי, היתה רק ההתחלה
(החלו לעשות), ובזמן גזרת המן, כשהיו בתכלית
השפלות, אז דוקא קבלו מה שהחלו במתן תורה.
ומבאר בזה, דבזמן הגזרה, הנה קיום התורה ומצוות
שלהם במסירות נפש. [דנוסף לזה שהיה להם מסירות
נפש שלא לכפור חס ושלום בפמבאר בתורה אור]²⁷,

שבאם היו ממירים דתם לא היו עושים להם כלום, כי הגזרה היתה רק על

(19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג. ובכ"מ - נסמנו ברד"ה וקבל היהודים
ה'תשי"א (סה"מ מלוקט ח"ג ע' סז הערה 4). (20) שבת פח, א. (21) אסתר ט, כז. (22) מהמשך הענינים
בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה (וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה בימי
אחשורוש הוא בזמן הגזרה. ובפרש"י ד"ה בימי אחשורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש
לומר דשני ענינים בזה - ראה לקמן ס"ט. (23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א דוקבל היהודים את אשר
החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" - אף שלכאורה הם שני ענינים שונים, ראה סה"מ מלוקט
שם הערה 4. (24) הביאור בדיוק לשון זה - ראה ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א
(סה"מ מלוקט ח"א ע' שיז). (25) ראה ב"ר פט"ז, ה "כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם
שהם מצירות לישראל". (26) וארא ו, ט. (27) מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנסמנו

ביאור בדרך אפשר

1 הכופרים בעבודה זרה, ואף על פי כן לא עלתה על דעתם
2 מחשבת חוץ כלומר מחשבה אודות המרת הדת חס ושלום], ויתירה
3 מזו מסירות נפשם היתה לא רק על עצם אמונתם בה' אלא היתה להם
4 מסירות נפש גם על קיום התורה ומצוות²⁸, ועד כדי כך
5 שהקהילו קהלות בָּרָבִים
6 ללמד תורה במסירות
7 נפש²⁹]. והתעוררות
8 המסירות נפש שלהם
9 היתה על ידי מַרְדְּכִי
10 היהודי, שכאמור הוא היה
11 משה שבדורו. ועל פי
12 האמור אודות גודל המעלה
13 שהיתה קיימת דווקא בעבודת ה'
14 בזמן גזירת המן כיוון שהיא
15 היתה מתוך מסירות נפש וזהו
16 ההסבר לכך ש'קבל
17 היהודים את אשר החלו
18 לעשות', דבמתן תורה
19 היתה רק ההתחלה ובזמן
20 גזרת המן היתה הקבלה,
21 כי על ידי שהיה להם אז
22 מסירות נפש בפועל על
23 תורה ומצוות נתעלו
24 (בענין זה) למדרגה
25 נעלית יותר מכמו שהיו
26 בזמן מתן תורה, ולכן אז
27 דוקא היתה הקבלה
28 השלימה של התורה, וקבל
29 היהודים.
30 בסעיף הקודם למדנו שצריך
31 להבין את הקשר בין העניינים
32 השונים המבוארים במאמר של
33 כ"ק אדמו"ר הרי"צ, הפירוש
34 הפנימי במילים 'כתית למאור' ותפקידו של משה רבינו בתור 'רעיא מהימנא'.
35 ולכאורה יש לומר, שהפרוש ב'כתית למאור', והוא שעל ידי
36 מצב של 'כתית' (כו האדם נשבר ונדבא) דווקא על ידי כך מגיעים
37 להתגלות 'המאור', הרי היה ניתן לומר שעניין זה איננו קשור עם הסכרת
38 תפקידו ועבודתו של משה רבינו בתור 'רעיא מהימנא' אלא הוא באור על
39 זה שבזמן הגזרה דוקא באו למסירות נפש באופן נעלה
40 ביותר³⁰. כי מסירות נפש היא דבר הנובע מצד עצם הנשמה
41 ש'כאמור בסעיף ג' היא דרגה כזו בנפש שלמעלה מגלוי, אשר היא

ביאור בדרך אפשר

42 נקראת בשם 'מאור' (ש'ממנו נמצא האור), ועל ידי שהיו אז
43 בעקבות קושי הגזירה במצב ד'כתית' (נשבר ונדבא), נתגלה עצם
44 הנשמה, מאור. אבל מהמשך וסדר העניינים בהמאמר "וקבל
45 היהודים" שהפרוש ב'כתית למאור' בא במאמר דווקא לאחרי
46 הענין ד'רעיא מהימנא',
47 מכך משמע, דענין 'כתית
48 למאור' שיך גם לתפקיד
49 הרעיא מהימנא' כלומר לזה
50 ש'משה זן ומפרנס את
51 האמונה שתהיה
52 בפנימיות.
53 (ה) בסעיף זה מבואר הקשר בין
54 עבודתו של משה רבינו בהחדרת
55 האמונה בפנימיות לבין גילוי
56 עצם הנשמה.
57 ויש לבאר זה על פי
58 הידוע³¹ דזה שישאל
59 מאמינים באלקות
60 באמונה פשוטה ואין
61 צריכים ראיות על זה
62 הוא מצד שני טעמים.
63 הסבר הדברים האמורים לקמן:
64 כאמור בסעיף ג', בנשמה
65 האלוקית ישנן דרגות שונות,
66 אשר עצם הנשמה למעלה
67 מכולן. ישנו חלק הנשמה הקשור
68 בגוף האדם ובכוחותיו הגלויים.
69 למעלה ממנו ישנו חלק הנשמה
70 שאינו נתפס כלל בגוף הגשמי.
71 אך עצם הנשמה היא למעלה
72 מכל הדרגות האמורות. ביתר
73 ביאור: אודות הנשמה האלוקית
74 נאמר בספר התניא שהיא חלק
75 אלוהי ממעל ממש אך ביחד עם כך נאמר עליה שהיא בבחינת "אלוקות כפי
76 שנעשה בבחינת נברא" כלומר במהותה הפנימית היא חלק אלוהי אך
77 בחיצוניותה היא בעלת 'תבנית' של נברא בעל מציאות לעצמו. הדרגות
78 השונות הקיימות בנשמה האלוקית, זו שבגוף חו העליונה יותר, קשורות בחלק
79 זה של הנשמה האלוקית. הדרגה התחתונה ככולה במסך החומר של הגוף
80 ולכן איננה רואה כי אם את הגשמיות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה
81 יותר רואה את אור ה' אשר אין מקום פנוי ממנו. אך עצם הנשמה זוהי
82 פנימיותה של הנשמה אשר היא ואלוקות היום דבר אחד ממש.

בס"ה מ' מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12. 28) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ). 29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות. 30) ראה הערות הקודמות. 31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א' קפב "האמונה כו" משום דמזל" חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אמונתו של יהודי נובעת משני טעמים. טעם אחד הוא לפי שְׁמֹזְלִיּהוּ
2 חֲזִי³² (=לפי שמזלם רואה). 'מזל' הינו כינוי לחלק הנשמה שלמעלה מהגוף,
3 כלומר דְּהַנְשָׁמָה שְׁלִמְעֵלָה רֹאֶה אֱלֻקוֹת (וכאמור לקמן בסעיף הבא
4 שְׂרָאָה גורמת להתאמתות חזקה שְׁלִמְעֵלָה מִזוּ הנגרמת על ידי שְׂכָל),

וְזֶה פֻּעַל בְּהַנְשָׁמָה

5 שְׁבִגוּף הָאֱמוּנָה בְּאֱלֻקוֹת. 1 שְׁמֹזְלִיּהוּ חֲזִי³². דְּהַנְשָׁמָה שְׁלִמְעֵלָה רֹאֶה אֱלֻקוֹת
6 (רָאִיהָ שְׁלִמְעֵלָה מִשְׂכָּל), וְזֶה פֻּעַל בְּהַנְשָׁמָה שְׁבִגוּף
7 הָאֱמוּנָה בְּאֱלֻקוֹת. וְעוֹד בְּאוֹר, דְּשִׁרְשׁ הָאֱמוּנָה הוּא
8 מַעְצָם הַנְשָׁמָה (שְׁלִמְעֵלָה מִמְּזִלְיָה חֲזִי). דְּזֶה שְׁעָצָם
9 הַנְשָׁמָה (שְׁלִמְעֵלָה גַם
10 מִמְּזִלְיָה חֲזִי). דְּזֶה
11 שְׁעָצָם הַנְשָׁמָה מְקַשֶּׁרֶת
12 בְּאֱלֻקוֹת הִיא הַתְקַשְׁרוֹת
13 עֲצָמִית (שְׂאִינָה תְלוּיָה בְּסִבָּה, גַּם לֹא בְּעֵינֵי הָרָאִיהָ שְׁלִמְעֵלָה
14 מִשְׂכָּל). וַיֵּשׁ לִזְמֶר, דְּמַהֲחֻלּוּקִים שְׂבִינִי שְׁנֵי הַבְּאוֹרִים
15 (הַעֲנִינִים) הוּא, דְּהָאֱמוּנָה בְּהַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף
16 הַבָּאָה מִרְאִית הַנְשָׁמָה שְׁלִמְעֵלָה הִיא בְּכַחֲנִית מְקִיף.
17 דְּכִיּוֹן שְׁהַנְשָׁמָה שְׁלִמְעֵלָה הִיא לְמַעַלָּה מִהַתְלַבְּשוֹת לְכֹן
18 פְּעֻלָּתָהּ בְּהַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף הִיא בְּכַחֲנִית מְקִיף.
19 וּבְכַדִּי שְׁהָאֱמוּנָה (בְּהַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף) תְּהִיָּה
20 בְּפִנְיָמִיּוֹת, הוּא עַל יְדֵי גִלּוּי הַתְקַשְׁרוֹת עֲצָמִית דְּעָצָם
21 הַנְשָׁמָה. כִּי עָצָם הַנְשָׁמָה הִיא הַעָצָם שֶׁל הַנְשָׁמָה
22 הַמְלַבֶּשֶׁת בְּהַגּוּף, וְלִכֹּן, הָאֱמוּנָה דְּהַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת
23 בְּהַגּוּף שְׁמַצֵּד עָצָם הַנְשָׁמָה הִיא בְּפִנְיָמִיּוֹתָהּ.

24 הסברת הדברים האמורים לקמן: 15
25 כאשר מדובר אודות הקשר בין 16
26 הדרגות השונות של הנשמה הרי
27 זה על דרך הקשר הקיים בין חלקי האדם אשר מהם מציאותו מורכבת, איברי
28 גופו ונשמתו. הדבר יובן בבהירות באמצעות הסיפור הבא: פעם, בהיות
29 אדמו"ר הצמח צדק ילד, ישב בחיקו של סבו, אדמו"ר הזקן וקרא "סבא,
30 סבא!". ויאמר לו סבו "איפה הוא סבא?" הצביע הילד על ראש הסבא. אמר
31 הסבא: "זהו הראש של סבא, אך היכן סבא?" הצביע הילד על ידיו של הסבא:
32 "הנה סבא". אמר הסבא: "אלה הן ידיו של סבא, אך היכן סבא?" וכך חזר
33 הדבר על עצמו בצורות שונות. ירד הילד מברכיו של סבו והסתתר מאחורי
34 הדלת. לפתע צעק "סבא! סבא!" פנה אליו אדמו"ר הזקן "מה?" אמר הילד
35 "הנה, זהו סבא"

36 הסברת הדברים: מציאות האדם כוללת את איברי גופו ואת נשמתו. האיברים
37 שונים זה מזה מן הקצה אל הקצה. כל אחד מאיברי גוף האדם מוגדר
38 ב'תבנית' מסוימת השונה מזו של שאר האיברים. לכל איבר יש את תפקידו
39 הפרטי המיוחד לו. לעומת זאת נשמת האדם איננה איבר נוסף, היא מהותו
40 הפנימית של האדם הנמצאת בתוך האיברים כולם. נשמת האדם איננה קשורה
41 ב'תבנית' כזו או אחרת של איבר מסוים, באותה מידה שאיננה מוגדרת
42 בתבנית של 'רגליים' כך גם איננה מוגדרת בתבנית של 'ראש', היא למעלה
43 מ'רגליים' והיא למעלה מ'ראש'. אך ביחד עם זה היא הנשמה של ה'ראש'
44 והיא הנשמה של ה'רגליים'. היא המהות הפנימית של הרגליים ושל הידיים
45 ושל כל אחד מאיברי האדם. כאמור בסיפור, מצד אחד ה'סבא' אינו הראש

44 ואיננו הידיים, אך ביחד עם זה ה'סבא' זוהי נשמתו הנמצאת ומתגלה בתוך
45 האיברים כולם. כל כולו של הסבא נמצא בכל אחת משתי ידי, ברגליו וכו'.
46 כמו כן, כאשר מדובר אודות הנפש האלוקית, ישנן מצד אחד הדרגות השונות
47 הקיימות בה שהם בדוגמת האיברים שלה וישנה 'עצם הנשמה' שמעבר אליהן.
48 'עצם הנשמה' איננה דרגה

49 נוספת, היא מעבר לכל הדרגות.
50 הדרגות השונות קשורות
51 ב'תבניות' רוחניות שונות, חלק
52 הנשמה שבגוף מוגבל ב'תבנית'
53 הקשורה בכוחותיו הגלויים של
54 האדם, חלק הנשמה שלמעלה
55 מהגוף מוגדר אף הוא ב'תבנית'
56 הקשורה ברוחניותם של עולמות
57 עליונים, לעומת זאת 'עצם
58 הנשמה' מופשטת מכל 'תבנית'
59 שהיא. אך ביחד עם זה 'עצם
60 הנשמה' היא הנקודה הפנימית
61 והיא בכחית ה'נשמה' של
62 הדרגות כולן.

63 וַיֵּשׁ לִזְמֶר, דְּמַהֲחֻלּוּקִים
64 וְהַבְּדִלִים שְׂבִינִי שְׁנֵי
65 הַבְּאוֹרִים (הַעֲנִינִים)
66 הַמְסִבִּירִים אֶת הַטֶּעַם לְאֱמוּנָתוֹ
67 שֶׁל הַיְּהוּדִי הוּא, דְּהָאֱמוּנָה

68 הקיימת בְּהַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף הַבָּאָה כְּתוּצָאָה מִרְאִית הַנְשָׁמָה
69 שְׁלִמְעֵלָה, הִרִי הַצּוּרָה בַּחֲקִימָת אֱמוּנָה זוּ בְּגוּף הִיא בְּכַחֲנִית מְקִיף
70 כְּאִמּוֹר בְּסִעֵף ג' בַּחֲנִית מְקִיף פִּירוּשֵׁה שֶׁהָאֵדָם חֹשׁ בָּהּ וּמִתְפַּעֵל מִמֶּנָּה אֵךְ אֵין זֶה
71 מִתְקַבֵּל בְּכּוּחוֹתֵי הַגִּלּוּיִים, שְׂכָלוֹ וּרְגִשׁוֹתָיו וְכָל פְּעוּלוֹתָיו אֵינֶם מִשְׁתַּנִּים בְּעַקְבוֹת
72 אֱמוּנָה זוּ. דְּכִיּוֹן שְׁרוּחוֹנִיתוֹתָהּ שֶׁל הַנְשָׁמָה שְׁלִמְעֵלָה הִיא קְשׁוּרָה
73 ב'תבנית' כֹּז שְׁלִמְעֵלָה מְשִׁיכוֹת לְהַתְלַבְּשׁוֹת בְּגוּף לְכֹן פְּעֻלָּתָהּ
74 בְּהַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף אֵינֶנָּה יְכוּלָה לְהַתְקַבֵּל ב'תבניתם' הַמְצוּמָצֶמֶת
75 שֶׁל הַכּוּחוֹת הַגִּלּוּיִים וְלִכֹּן הִיא בְּכַחֲנִית מְקִיף. וּבְכַדִּי שְׁהָאֱמוּנָה
76 (בְּהַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף) תְּהִיָּה בְּפִנְיָמִיּוֹת כְּלוֹמֵר שֶׁהָאֱמוּנָה
77 תִּתְקַבֵּל וְתִקְלָט גַּם בְּשָׂכָלוֹ וּרְגִשׁוֹתָיו שֶׁל הָאֵדָם וְתַחֲדוֹר בְּכָל פְּעוּלוֹתָיו, הוּא
78 דּוּקָא עַל יְדֵי גִלּוּי נְקוּדָה עֲמוּקָה יוֹתֵר בְּנִשְׁמָה שֶׁהִיא הַתְקַשְׁרוֹת
79 עֲצָמִית דְּעָצָם הַנְשָׁמָה. כִּי עָצָם הַנְשָׁמָה עִם הִיּוֹתָהּ מִצֵּד מִהוּתָהּ
80 לְמַעַלָּה מִכָּל דְּרָגָה שֶׁהִיא, אֵךְ דּוּקָא הִיא הַעָצָם (=הַעֲצָמִיּוֹת וְהַפְּנִימִיּוֹת) שֶׁל
81 הַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת בְּהַגּוּף, וְלִכֹּן, הָאֱמוּנָה דְּהַנְשָׁמָה הַמְלַבֶּשֶׁת
82 בְּהַגּוּף שְׁקִימָתָהּ בָּהּ מַצֵּד עָצָם הַנְשָׁמָה הִיא בְּפִנְיָמִיּוֹתָהּ.

83 בְּסוּף סִעֵף ד' לְמַדְנוּ שֶׁמִּוכַּח לְהִיּוֹת קֶשֶׁר בֵּין פְּעוּלוֹתָיו שֶׁל מִשֶּׁה רִבִּינוּ בְּתוֹר
84 'רועה אמונה' לְכִיּוֹן מִצַּב הַשִּׁבְיָה' הַקִּיִּים בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, לְכַאוּרָה מְדוּבָר
85 בְּדִבְרֵים הַקְּשׁוּרִים בְּרִבְדִּים שׁוֹנִים לְחֻלוּטִין שֶׁל הַנֶּפֶשׁ. תְּפִקִּידוֹ שֶׁל 'רועה
86 אמונה', לְהַחֲדִיר אֶת הָאֱמוּנָה בְּפִנְיָמִיּוֹת, קְשׁוֹר בְּרֻבֵּד הַגִּלּוּי שֶׁל הָאֵדָם. לְעוֹמֶת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זאת ה'כתית' וה'שבייה' בזמן הגלות קשורים ב'עצם הנשמה'. אך על פי מה
2 שלמדנו בסעיף זה אשר דווקא האמונה הנובעת מ'עצם הנשמה' קשורה
3 בפנימיות האדם ויבנו הדברים.

4 ועל פי זה יש לבאר קשר הענינים שבהמאמר "וקבל היהודים",

5 שביאור הענין ד'כתית)

6 למאור שזו התגלותה של עצם

7 הנשמה בא בהמשך לבאור

8 הענין ד'רעיא מהימנא'

9 דבר המוכיח שיש קשר ביניהם,

10 כי זה שמשה זן ומפרנס את

11 את האמונה שתהיה

12 בפנימיות הוא על ידי

13 שהוא מגלה את עצם

14 הנשמה (שלמעלה)

15 ממזליה חזי), אשר כאמור

16 בסעיף ד' 'עצם הנשמה' לעומת

17 הכוחות הגלויים נקראת בשם

18 'מאור' שלמעלה

19 מ'אור'. ומה שנאמר

20 בפסוק "כתית למאור",

21 ומבאר הרי בהמאמר

22 שבכדי להגיע לה'מאור'

23 הוא על ידי הענין

24 ד'כתית' שקיים דווקא בזמן

25 הגלות ולא בזמנו של משה

26 רבינו במדבר אשר אז לא היה

27 מצב של 'כתית', הביאור בכך

28 הוא, כי למרות שעצם הנשמה

29 מתבטאת ביכולת להחזיר את

30 האמונה בפנימיות אך עקר

31 הגלוי והביטוי דעצם

32 הנשמה ('מאור') הוא

33 מתגלה בענין המסירות

34 נפש (שעקרו הוא בזמן

35 הגלות), בדלקמן.

36 (ו) והענין הוא, הסברת

37 הקשר בין גילוי עצם הנשמה

38 למסירות נפש, דזה שהאמונה ד'ישראל היא באופן שהוא מוסר

39 נפשו על זה, הוא (בעקר) בהאמונה שמצד עצם הנשמה.

40 דכאשר מדובר אודות האמונה התחתונה יותר, הנובעת מצד זה שהוא

41 רואה (מזליה חזי), הגם שהיא בתוקף גדול [פידוע

42 דההתאמתות שנגרמת מצד הראיה, שהאדם לא רק הבין בשכלו שכן

ועל פי זה יש לבאר קשר הענינים שבהמאמר, שהענין
ד'כתית) למאור בא בהמשך לבאור הענין ד'רעיא
מהימנא, כי זה שמשה זן ומפרנס את האמונה שתהיה
בפנימיות הוא על ידי שהוא מגלה את עצם הנשמה
(שלמעלה ממזליה חזי), מאור שלמעלה מאור. ומה
שנאמר כתית למאור, ומבאר בהמאמר שבכדי להגיע
להמאור הוא על ידי הענין דכתית שבזמן הגלות, הוא,
כי לעקר הגלוי דעצם הנשמה (מאור) הוא בענין
המסירות נפש (שעקרו הוא בזמן הגלות), בדלקמן.

(ו) והענין הוא, דזה שהאמונה ד'ישראל היא באופן
שהוא מוסר נפשו על זה, הוא (בעקר)
בהאמונה שמצד עצם הנשמה. דהאמונה מצד זה שהוא
רואה (מזליה חזי), הגם שהיא בתוקף גדול [פידוע
דההתאמתות שמצד הראיה היא התאמתות גדולה
ביותר³³], מפל מקום, בין שהאמונה שלו היא מצד
סבה (מצד זה שרואה) ואינה קשורה עם עצם מציאותו,
אינו מכרח שימסר נפשו על זה, וזה שהאמונה ד'ישראל
היא באופן שהוא מוסר נפשו על זה הוא מפני
שהאמונה באלקות היא העצם שלו, ולכן אי אפשר כלל
שיכפר חס ושלום.

ועל פי זה יש לבאר מה שכתוב בהמאמר דזה שמשה
הוא רעיא מהימנא (שהוא זן ומפרנס את
האמונה) הוא גם בנוגע לרועי ישראל שבכל דור
(אתפשטותא דמשה שבכל דור) שהם מחזקים את
האמונה ד'ישראל שיעמדו במסירות נפש בקיום התורה
ומצוות. דלכאורה, זה שמשה זן ומפרנס את האמונה
הוא (פמבאר בכמה מקומות³⁴ וגם במאמר זה עצמו³⁵)

בנוגע לרועי ישראל שבכל דור (שהם נקראים בשם אתפשטותא
דמשה שבכל דור) שהם מחזקים את האמונה ד'ישראל
שיעמדו במסירות נפש בקיום התורה ומצוות. דלכאורה
צורת עבודתו של משה רבינו וצורת עבודתם של הצדיקים שלאחריו שונה,
שהרי זה שמשה זן ומפרנס את האמונה הוא (פמבאר בכמה

הדבר אלא הוא גם ראה זאת בעצמו היא התאמתות גדולה
ביותר³³], מפל מקום, בין שהאמונה שלו באופן הזה היא
נובעת מצד סבה חיצונית (מצד זה שרואה) ואינה קשורה עם
עצם מציאותו מציאותו של האדם והאלקות הינם שני דברים נפרדים
והקשר ביניהם נגרם על ידי שהם
רואים זה את זה, לכן אינו
מכרח שימסור נפשו על
זה כיוון שאינו חש שעצם
קיומו תלוי בקשר שלו עם
אלקות, ואם כן זה שבסופו
של דבר האמונה ד'ישראל
היא באופן שהוא מוסר
נפשו על זה הוא מפני
שהיא נובעת מעצם הנשמה,
אשר ברובד זה האמונה
באלקות היא העצם שלו
מבחינת עצם הנשמה אין לה
קיום בלי אלקות, אלקות זה
היא והיא זה אלקות, ולכן
אמונה זו היא באופן כזה שאי
אפשר כלל שיכפר חס
ושלום וממילא הוא מוסר את
נפשו.

על פי האמור שתפקידו של משה
רבינו הוא לגלות את האמונה
הנובעת מעצם הנשמה, יובן
בעומק יותר הקשר הפנימי בין
משה רבינו עצמו לבין הצדיקים
בדורות שלאחריו שהם בבחינת
'ההתפשטות שלו', למרות
שצורת עבודתם שונה.

ועל פי זה יש לבאר מה
שכתוב בהמאמר "וקבל
היהודים" דזה שמשה הוא
'רעיא מהימנא' (כאמור)
בסעיף ג' שהוא זן ומפרנס
את האמונה) הוא גם

בנוגע לרועי ישראל שבכל דור (שהם נקראים בשם אתפשטותא
דמשה שבכל דור) שהם מחזקים את האמונה ד'ישראל
שיעמדו במסירות נפש בקיום התורה ומצוות. דלכאורה
צורת עבודתו של משה רבינו וצורת עבודתם של הצדיקים שלאחריו שונה,
שהרי זה שמשה זן ומפרנס את האמונה הוא (פמבאר בכמה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עבודתם של רועי ישראל שלאחריו, אלא שעיקר עבודתם היא אחת, גילוי
האמונה הנובעת מעצם הנשמה. אצל משה רבינו בא הדבר לידי ביטוי ביכולתו
להחדיר את האמונה בכוחות הנפש הגלויים, בדעת במוח ובלב. אצל רועי
ישראל שלאחריו התגלותה של האמונה שבעצם הנשמה התבטאה בעניין
המסירות נפש.

ועל פי זה יש לומר, דבזה שבהדורות
שהצרכו למסירות נפש בפועל, חזקו רועי
ישראל (שהם)
האתפשטותא דמשה את
האמונה דישאל שתהיה
במסירות נפש, הרי בכך
נתגלה הענין דרעיא
מהימנא (בענין זה)³⁷
עוד יותר מבמשה עצמו.
כי המשכת וגלוי
האמונה כמו שהיא מצד
עצם הנשמה [שעל ידי
משה ואתפשטותא
דיליה שבכל דרא], הרי
למרות שהיא מתבטאת גם
בעבודתו של משה בלמוד דעת
את העם, אך עקר התגלותה
הוא מסירות נפש בפועל
דבר שהיה קיים דווקא בדורות
שבזמן הגלות.

(ז) במאמר של כ"ק אדמו"ר
הרי"צ, בתור דוגמא לרועי
ישראל שעוררו את המסירות
נפש בבני ישראל, מוזכר דווקא
מרדכי היהודי. דבר זה נוגע
לדורנו אנו. והנה ידוע
שהמסירות נפש בפועל
על תורה ומצוות של כל
ישראל ולא רק של חלק
מהעם, היתה בפורים

(בזמן גזירת המן). שהרי לעומת זאת, המסירות נפש דחנכה
(בזמן גזירת יון) היתה (בעקר) במתניהו ובניו, והמסירות
נפש בזמן גזרת המן היתה בכל ישראל. ועל פי זה יש
לבאר מה שמוכר בהמאמר³⁸ ממדרש¹⁶ שמרדכי היה
שקול בדורו כמשה בדורו חז"ל משום את מרדכי דווקא למשה
רבינו, דהגם שהענין של "אתפשטותא דמשה" הוא קיים בכל

מקומות³⁴ וגם במאמר זה עצמו³⁵ על ידי שמשפיע
לישראל דעת באלקות שתהיה להם הבנה בשכל והרגשה בלב
באלוקות, שעל ידי זה באה האמונה בפנימיות, זאת אומרת שעיקר
התעסקותו של משה רבינו עם בני ישראל היא ברובד של הכוחות הגלויים
שלהם. ולעומת זאת זה

שרועי ישראל שבכל דור
מחזקים האמונה
(המבואר במאמר זה)³⁶
אין זה בכך שהם עוסקים
בלהסביר את הדברים בשכל
וליישבם ברגש הלב אלא
תפקידם הוא שהאמונה
דישראל תהיה באופן
דמסירות נפש, אשר
מסירות נפש קשורה עם
התעוררות עצם הנפש שלמעלה
מהכוחות הגלויים. ועל פי
הנ"ל בסעיף ה' אשר גם
היכולת להחדיר את האמונה
בכוחותיו הגלויים של האדם
קשורה בגילוי האמונה הנובעת
מעצם הנשמה, יש לומר,
שעקר הענין דרעיא
מהימנא הוא זה שהוא
זן ומפרנס את האמונה
עצמה, כלומר שהאמונה
שאצל בני ישראל תהיה לא
רק דרגת האמונה כמו שהיא
מצד הגלויים (כלומר מצד
זה שהנשמה שלמעלה
רואה אלקות) אלא שתאיר
בהם האמונה שמצד עצם
הנשמה. וזה שבפועל
משה ממשיך את
האמונה בפנימיות (כלומר
התעסקותו בלהדיר וליישב את
הדברים בדעת והשגה)

הוא תוצאה מזה שהוא זן ומפרנס את האמונה עצמה (זו
תוצאה של המשכת וגלוי האמונה כמו שהיא מצד עצם
הנשמה). וכנ"ל (סעיף ה), דהאפשרות שתוכל להיות המשכת
האמונה בפנימיות (כלומר בדעת ובהשגת השכל) הוא על ידי
גלוי ההתקשרות עצמית דעצם הנשמה.

על פי האמור מובן שאין זה רק שישנו קשר בין עבודתו של משה רבינו לבין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דֹּר וְלֹא רַק בְּדוּרוֹ שֶׁל מִרְדְּכִי, מִכָּל מְקוֹם אֵימָא (=מובא) בְּמִדְרָשׁ
2 שְׁמִרְדְּכִי (דִּקְא) הָיָה שְׁקוּל בְּדוּרוֹ כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמֵר,
3 שְׁבִין הֶדְבָרִים שֶׁבָּהֶם דְּוֻקָּא מִרְדְּכִי דּוּמָה לְמִשָּׁה רַבִּינוּ הוּא, שְׂאֵחָת
4 מִהֶמְעָלוֹת דְּמִרְדְּכִי הִיהוּדִי הוּא שֶׁהוּא הָיָה הִרְעִינָא
5 מִהֵימְנָא' (בְּגִלוּי) שֶׁל כָּל

6 יִשְׂרָאֵל שְׁבִדּוּרוֹ בְּכָךְ שֶׁהוּא
7 עוֹרֵר אֶת הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּכָל
8 אִנְשֵׁי הָדוֹר. בְּדִגְמַת מִשָּׁה
9 רַעֲיָא מִהֵימְנָא שֶׁהִשְׁפִּיעַ
10 וְהִמְשִׁיךְ דַּעַת לְכָל
11 יִשְׂרָאֵל שְׁבִדּוּרוֹ, כְּמוֹכֵן
12 גַּם מִזֶּה שְׁדוּרוֹ שֶׁל מִשָּׁה
13 (כָּל אִנְשֵׁי דוּרוֹ) נִקְרָא דְּעָה³⁹.
14 דוֹר דְּעָה³⁹. [אֵלָּא כִּאֲמוֹר
15 בְּסֵעִיף ו' שְׁבִמִשָּׁה הָיָה
16 גְּלוּי עֲנִין זֶה (שֶׁהוּא
17 רַעֲיָא מִהֵימְנָא דְּכָל
18 יִשְׂרָאֵל) עַל יְדֵי שֶׁהִמְשִׁיךְ
19 דַּעַת לְכָל אִנְשֵׁי דוּרוֹ,
20 וּבְמִרְדְּכִי הָיָה גְּלוּי עֲנִין
21 זֶה עַל יְדֵי שֶׁגָּלָה כַּח
22 הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁבָכָל
23 אִנְשֵׁי דוּרוֹ]. וַיֵּשׁ לוֹמֵר,
24 דַּעַל יְדֵי שְׁמִיבִיא כ"ק
25 אֲדַמּוּ"ר הִרְיִי"צ בְּהִמְאָמֵר
26 שְׁלוֹ מַה שְׁכֶּתוּב בְּמִדְרָשׁ
27 אֲדוּת מַעֲלָתוֹ שֶׁל מִרְדְּכִי,
28 שְׁמִרְדְּכִי בְּדוּרוֹ הָיָה
29 שְׁקוּל כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ, עַל
30 יְדֵי זֶה פֶּסֶק בַּעַל הַמֶּאֱמָר
31 כְּלוֹמֵר כ"ק אֲדַמּוּ"ר הִרְיִי"צ, אֵת
32 אוֹתוֹ הַדִּין עַל עֲצָמוֹ⁴⁰,
33 כְּלוֹמֵר שֶׁהוּא הִרְעִינָא
34 מִהֵימְנָא (בְּגִלוּי) שֶׁל כָּל
35 אִנְשֵׁי הָדוֹר.

36 (ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
37 קֶשֶׁר (וְסִדֵּר) הָעֲנִינִים
38 (בְּהִמְאָמֵר "וְקָבַל הִיהוּדִים")
39 בְּבִאּוֹר הַפֶּסֶק וְאַתָּה
40 תְּצַוֶּה גו', שֶׁבִּתְחִלָּה
41 מְבָאֵר אֶת הַפֶּרוּשׁ
42 דִּיןֵאָתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי
43 יִשְׂרָאֵל, שֶׁשֶּׁמֶשְׁמַעוֹתָ הֵיא
44 שְׁמִשָּׁה הוּא מְקַשֵּׁר
45 וּמַחְבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
46 (עַם אֹרֶךְ אֵין סוּף) עַל

מְקוֹם אֵימָא בְּמִדְרָשׁ שְׁמִרְדְּכִי (דִּקְא) הָיָה שְׁקוּל בְּדוּרוֹ
כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁמִּהֶמְעָלוֹת דְּמִרְדְּכִי הִיהוּדִי
הוּא שֶׁהוּא הָיָה הִרְעִינָא מִהֵימְנָא (בְּגִלוּי) שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל
שְׁבִדּוּרוֹ. בְּדִגְמַת מִשָּׁה רַעֲיָא מִהֵימְנָא שֶׁהִמְשִׁיךְ דַּעַת
לְכָל יִשְׂרָאֵל שְׁבִדּוּרוֹ, כְּמוֹכֵן גַּם מִזֶּה שְׁדוּרוֹ שֶׁל מִשָּׁה
(כָּל אִנְשֵׁי דוּרוֹ) נִקְרָא דְּעָה³⁹. [אֵלָּא שְׁבִמִשָּׁה הָיָה
גְּלוּי עֲנִין זֶה (שֶׁהוּא רַעֲיָא מִהֵימְנָא דְּכָל יִשְׂרָאֵל) עַל יְדֵי
שֶׁהִמְשִׁיךְ דַּעַת לְכָל אִנְשֵׁי דוּרוֹ, וּבְמִרְדְּכִי הָיָה גְּלוּי עֲנִין
זֶה עַל יְדֵי שֶׁגָּלָה כַּח הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁבָכָל אִנְשֵׁי דוּרוֹ].
וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דַּעַל יְדֵי שְׁמִיבִיא בְּהִמְאָמֵר מַה שְׁכֶּתוּב
בְּמִדְרָשׁ שְׁמִרְדְּכִי בְּדוּרוֹ הָיָה שְׁקוּל כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ, עַל
יְדֵי זֶה פֶּסֶק בַּעַל הַמֶּאֱמָר אֵת הַדִּין עַל עֲצָמוֹ⁴⁰, שֶׁהוּא
הִרְעִינָא מִהֵימְנָא (בְּגִלוּי) שֶׁל כָּל אִנְשֵׁי הָדוֹר.

(ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר קֶשֶׁר (וְסִדֵּר) הָעֲנִינִים
(בְּהִמְאָמֵר) בְּבִאּוֹר הַפֶּסֶק וְאַתָּה תְּצַוֶּה גו',
שֶׁבִּתְחִלָּה מְבָאֵר אֶת הַפֶּרוּשׁ דִּיןֵאָתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּשָּׁה הוּא מְקַשֵּׁר וּמַחְבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (עַם
אֹרֶךְ אֵין סוּף) עַל יְדֵי שֶׁהוּא זֶן וּמִפְרִינֵס אֶת הָאֱמוּנָה,
וְלֹאֲחֲרֵי זֶה מְבָאֵר שְׁגָם רוּעִי יִשְׂרָאֵל שְׁבָכָל דוֹר
(אֲתַפְּשׁוּתָא דְּמִשָּׁה) מַחְזִיקִים אֶת הָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל
וְכִמוֹ מִרְדְּכִי (מִשָּׁה שְׁבִדּוּרוֹ) שֶׁחִזַּק אֶת אֱמוּנָתָם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד חִזָּק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת,
וְלֹאֲחֲרֵי זֶה מְבָאֵר הַפֶּרוּשׁ בְּכִתִּית לְמֹאֲוֹר (שְׁבִפְסוּק
וְאַתָּה תְּצַוֶּה שְׁמִדְבֵּר לְכֹאֲוֶרָה בְּמִשָּׁה עֲצָמוֹ), כִּי זֶה
שְׁמִשָּׁה מְגַלֶּה בְּחִינַת הַמֹּאֲוֹר דִּישְׂרָאֵל (עֲצָם הַנִּשְׁמָה),
הוּא בַּעֲקָר עַל יְדֵי אֲתַפְּשׁוּתָא דִּילִיָּה שְׁבִזְמָן הַגְּלוּת
(כְּתִית) שְׁעוֹרְרוּ בִּישְׂרָאֵל כַּח הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלָהֶם,
שְׁעַל יְדֵי זֶה הוּא לְקַר גְּלוּי עֲצָם הַנִּשְׁמָה, מֹאֲוֹר.

וְצִרְיָךְ לְהִבִּין, דְּלִפִּי בִּאּוֹר הַנִּל, הָעֲנִין דְּכִתִּית לְמֹאֲוֹר
שִׁיךְ לְוֹאֲתָה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְזֶה שְׁמִשָּׁה
וְאַתַּפְּשׁוּתָא דִּילִיָּה שְׁבָכָל דוֹר מְקַשֵּׁרִים וּמַחְבֵּרִים אֶת
יִשְׂרָאֵל עַם אֹרֶךְ אֵין סוּף, וּבִהֶכְתוּב נֶאֱמַר כְּתִית לְמֹאֲוֹר
בְּהִמְשָׁךְ לְוִיקָחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֵן זֵית זָךְ, דַּעֲנִין וְיִקָּחוּ אֵלֶיךָ

(39) רֹאה וִיק"ר פ"ט, א. בַּמִּדְבָּר פ"ט, ג. וּש"נ. (40) ע"ד הַפִּירוּשׁ

יְדֵי שֶׁהוּא זֶן וּמִפְרִינֵס אֶת הָאֱמוּנָה, וְלֹאֲחֲרֵי זֶה מְבָאֵר שְׁגָם
רוּעִי יִשְׂרָאֵל שְׁבָכָל דוֹר (אֲתַפְּשׁוּתָא דְּמִשָּׁה) מַחְזִיקִים אֶת
הָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל וְכִמוֹ מִרְדְּכִי (מִשָּׁה שְׁבִדּוּרוֹ) שֶׁחִזַּק אֶת
אֱמוּנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד חִזָּק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
הַמִּצְוֹת, וְלֹאֲחֲרֵי זֶה

מְבָאֵר הַפֶּרוּשׁ בְּכִתִּית
לְמֹאֲוֹר' הַקְּשׁוֹר בּוֹזֵמֵן הַגְּלוּת
(שְׁמִילִים אֱלוֹ כְּתוּבוֹת בְּפִסְטוֹק
וְאַתָּה תְּצַוֶּה לְמֹרֹת שֶׁהִפְסוּק
מְדַבֵּר לְכֹאֲוֶרָה בְּמִשָּׁה
עֲצָמוֹ וְלֹא בְּצִדִּיקִים
שְׁלֹאֲחִירִי), כִּי זֶה שְׁמִשָּׁה
מְגַלֶּה אֶת בְּחִינַת ה'מֹאֲוֹר'
דִּישְׂרָאֵל (עֲצָם הַנִּשְׁמָה),
הוּא לֹא כָל כָּךְ בְּדוּרוֹ אֵלָּא
בַּעֲקָר עַל יְדֵי
אֲתַפְּשׁוּתָא דִּילִיָּה
שְׁבִזְמָן הַגְּלוּת (כְּתִית)
שְׁעוֹרְרוּ בִּישְׂרָאֵל כַּח
הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלָהֶם,
שְׁעַל יְדֵי זֶה הוּא עָקֵר
גְּלוּי עֲצָם הַנִּשְׁמָה,
מֹאֲוֹר.

בְּתַחֲלִית הַמֶּאֱמָר לְמַדְנֵנו שְׁבִפְסוּק
'וְאַתָּה תְּצַוֶּה' יִשְׁנֵם שְׁנֵי חֲלִיקִים.
הַמִּילִים 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל' מְדַבְּרוֹת אֲדוּת פְּעוּלָתוֹ
שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל.
וּבְמִילִים 'וְיִקָּחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֵן זֵית זָךְ'
וְגו' מְדַבֵּר אֲדוּת הִיתְרוֹן
וְהַמַּעֲלָה שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסִיפִים
אֲצֵל מִשָּׁה רַבִּינוּ.

וְצִרְיָךְ לְהִבִּין, דְּלִפִּי בִּאּוֹר
הַנִּל, הָעֲנִין דְּכִתִּית
לְמֹאֲוֹר' שִׁיךְ לְחִלְקוֹ הַרְאִשׁוֹן
שֶׁל הַפֶּסֶק, לְמִילִים 'וְאַתָּה
תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל',
כְּלוֹמֵר לְזֶה שְׁמִשָּׁה
וְאַתַּפְּשׁוּתָא דִּילִיָּה
שְׁבָכָל דוֹר מְקַשֵּׁרִים
וּמַחְבֵּרִים אֶת יִשְׂרָאֵל עַם
אֹרֶךְ אֵין סוּף, וְאוֹלָם
בְּהִכְתוּב נֶאֱמַר 'כְּתִית
לְמֹאֲוֹר' בְּהִמְשָׁךְ לְחִלְקוֹ
הַשְּׁנִי שֶׁל הַפֶּסֶק, לְמִילִים
'וְיִקָּחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֵן זֵית

41 זמן הגזרה (כדלקמן סעיף י'). למדנו לעיל בסעיף ד' שההתעלות
42 היתירה בזמן אחשוורוש כרוכה ב'שבירה' וב'כתית' אשר גרמו להתגלותה של
43 עצם הנשמה כרמזה במילים "כתית למאור". מכך שגם בזמן של הרווחה ניתן
44 להגיע להתעלות דומה, אם כן מוכרח הדבר שגם אז קיים עניין של 'כתית'.
45 ואכן יש לומר, שעל דרך
46 זה הוא בנוגע לעניין של
47 'כתית למאור', אשר
48 משמעותו היא שעל ידי
49 העניין 'כתית' שבזמן
50 הגלות מגיעים
51 ל'המאור', דשני ענינים
52 בזה הקשורים לשני סוגי
53 תקופות. עניין אחד הוא
54 כשישראל נמצאים
55 במצב של 'כתית' מצד
56 זה שישנם גזרות על
57 קיום התורה ומצוות
58 (כמו שהיה בזמן אמירת
59 המאמר על ידי כ"ק אדמו"ר
60 הרי"צ בזמן המשטר
61 הקומוניסטי בברית המועצות,
62 מספר חדשים לפני מאסרו.
63 ובמהלך ההתוועדות בה נאמר
64 המאמר וכמו כן במאמר עצמו
65 תבע אדמו"ר הרי"צ מסירות
66 נפש), ועל ידי זה מגיעים
67 ל'המאור' על ידי
68 המסירות נפש שלהם.
69 ועוד ענין הקיים ב'כתית
70 למאור', שגם כשישראל
71 נמצאים במצב של
72 הרחבה, הרחבה
73 בגשמיות וגם הרחבה
74 ברוחניות, אלא שהם
75 עדיין נמצאים בגלות⁴¹
76 ועל דרך המצב שאכן
77 היה לאחר הגזרה אשר קבלה זו
78 וששון ויקר⁴², בכל המובנים בפשטות בגשמיות וגם ברוחניות⁴³
79 ויתירה מזה שגם בית המן נתן לאסתרה⁴⁴, כלומר שהיה אז
80 גם המעלה ד"אתהפכא" (=התהפכות החושך לאור),

1 זך', בו בזמן דענין ויקחו אליה גו' (שישראל מביאים שמן
2 למשה) הוא שישראל מוסיפים תוספות אור במשה (במובא
3 לעיל סעיף ב מהמאמר).
4 בסעיפים הבאים ביאר שישנו עומק נוסף ואופן נוסף במושג 'כתית למאור',
5 והגילוי שלו הוא דווקא על ידי
6 עבודתם של בני ישראל עצמם. 1
7 (ט) והנה הכתוב "וקבל 2
8 היהודים את אשר החלו 3
9 לעשות" אשר כאמור מבטא
10 את המעלה הנפלאה אליה הגיעו
11 דווקא בזמן הגלות, הרי פסוק זה
12 מדבר (בפשטות) בהזמן 6
13 שלאחרי הגזרה דפורים 7
14 שהרי פסוק זה נאמר במגילת
15 אסתר לאחר ביטולה של גזירת
16 המן. ויש לומר, דמה
17 שכתוב בהמאמר של כ"ק
18 אדמו"ר הרי"צ דפרוש הפסוק
19 "וקבל היהודים את אשר
20 החלו לעשות" הוא
21 שבימי אחשוורוש קבלו
22 מה שהחלו במתן תורה
23 כיוון שבתקופת אחשוורוש
24 התעלו היהודים במעלה יתירה
25 לגבי מעלתם שהייתה בזמן מתן
26 תורה, הרי פירוש זה הוא גם
27 לפי פשטות הכתוב
28 שכאמור ה"וקבל גו'" היה
29 לאחר הגזרה כלומר ההתעלות
30 היתירה שגרמה לשלימות קבלת
31 התורה, הייתה לא רק בזמן של
32 צרה וגזירה אלא גם בזמן של
33 רווחה. ועל פי זה, בזה
34 שבימי אחשוורוש קבלו
35 מה שהחלו במתן תורה,
36 שני ענינים. ענין אחד הוא
37 הקבלה השלימה של התורה שהיתה בזמן הגזרה אשר קבלה זו
38 הייתה על ידי המסירות נפש שלהם (במפורש בהמאמר וכמו
39 כן לעיל בסעיף ד'), וענין שני הוא הקבלה השלימה של התורה שהיתה
40 לאחר הגזרה דפורים, שהיא נעלית יותר גם מהקבלה שהייתה

בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון" (דין ואח"כ חשבון) - ע"פ דברי המשנה (שם מט"ו) ש"נפרעין ממנו מדעתו ושללא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חברו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. וש"נ). 41 להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", ובה"קיצור" - "זמן הגלות והגזירה". 42 אסתר ח, טז. 43 ראה מגילה טז, ב. 44 אסתר ח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶלָּא שְׁמַכְל מְקוֹם עֲדִיין נִמְצָאִים בְּגִלוֹת וְכַלּוּן הִגְמֵרָא "אֶפְתִּי עֲבָדִי
2 אַחְשָׁרוּשׁ אֲנִי" 45 ("עדיין עבדי אחשוורוש אנו"), הֵם שְׂבוּרִים
3 וְנִדְכָּאִים (כְּתִית) מַעֲצָם זֶה שֶׁהֵם בְּגִלוֹת. וְגַם עַל יְדֵי ה'כְּתִית'
4 וְהַלֵּב נִשְׁכַּר דִּישְׁרָאֵל הִנֵּגֶם מַעֲצָם זֶה שְׁנִמְצָאִים בְּגִלוֹת, מִגִּיעִים
5 לְהַתְגַּלוֹת הַמְּאֹר.

וְהַעֲנִין הוּא, הַסִּיכָה לֵכָךְ 1
שְׂכַשְׁם שְׁמִסִּירוֹת נִפְשׁ בִּזְמַן 2
הַגִּזְרִית קְשׁוּרָה בְּגִלּוֹת עֲצָם 3
הַנִּשְׁמָה, כִּךְ גַּם הִיֹּת הִיְהוּדִי 9
שְׂבוּר וְכְתִית' מִהִמְצָאוֹתוֹ בְּגִלוֹת 4
מִעוֹרֵר אֶת גִּלּוֹת עֲצָם הַנִּשְׁמָה, 5
דָּזָה שִׁישְׁרָאֵל הֵם 6
שְׂבוּרִים מַעֲצָם זֶה שֶׁהֵם 7
בְּגִלוֹת (וְגַם כְּשִׁישׁ לָהֶם 8
הַרְחֵבָה בְּגִשְׁמִיּוֹת 15
וּבְרוּחָנִיּוֹת), הוּא, כִּי 16
רְצוֹנוֹ הָאֲמִתִּי שֶׁל כָּל 17
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא 18
שִׁיְהִיָּה גִלּוֹת אֱלֹקוֹת, יִשְׁנֵם 19
דְּבָרִים שְׁלֵמֹת שֶׁהָאֵדָם חָפֵץ 20
בָּהֶם אֶךְ מִצִּיאוֹתוֹ אֵינָה תְלוּיָה 21
בָּהֶם, לְעוֹמָתָם יִשְׁנֵם דְּבָרִים אֲשֶׁר 22
בְּלַעֲדָם חַיִּים אֵינֵם חַיִּים. וְכִמּוֹ כֵּן 23
רְצוֹנוֹ שֶׁל יְהוּדִי בְּגִלּוֹת אֱלֹקוֹת 24
הוּא עַד כִּי כֵךְ שֶׁזֶה (גִּלּוֹת 17
אֱלֹקוֹת) נִגְזַע לְעַצְמָם 26
מִצִּיאוֹתוֹ דָּבָר זֶה מֵתַבְּטָא בִּכְךָ 27
שֶׁכַּשְׁחֹסֵר בְּגִלּוֹת אֱלֹקוֹת אֵינֵנו 28
יִכּוֹל לְהַשְׁלִים עִם כֵּךְ, וְלִכְךָ, 29
זֶה שְׂבוֹזֵן הַגִּלוֹת אֵין 30
מֵאִיר גִּלּוֹת אֱלֹקוֹת כְּמוֹ 31
שֶׁהִיָּה בְּזִמְנֵי הַכְּתִית בִּזְמַן 32
שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קִיָּם 33
[וּבִכְפֻּרָת כְּשִׁמְתָּבוֹן בְּזֶה 34
שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 46
"כָּל מִי שֶׁלֹּא נִבְנָה בֵּית 36
הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו הָרִי זֶה 37
כָּאֵלּוֹ נִחְרַב בְּיָמָיו" 38
כֵּן אֶחָד לֵכָךְ כָּל זְמַן שֶׁהַגִּלוֹת מִתְרַשֵּׁת בְּרַגַּע 39
זֶה. וְאֵם כֵּן בְּנוֹסֵף לֵכָךְ שֶׁקֶשָׁה לְהַכִּיל אֶת הַמִּצְבָּ בּוֹ אֵין גִּלּוֹת אֱלֹקוֹת, הִי 40
כְּלִיתִי נִסְכַּלֵּת הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁהִדְבַּר תְּלוּיָה בִּי וְאֵינֵנו נִעֲשֶׂה, [הִנֵּה מְזֶה עֲצָמוֹ 41

אִי עַר אֵינְגֵּאנְצֵן צוּטְרִיִּסְלֵט (=הוא מזועזע לגמרי), 'כְּתִית'. וְגַם 42
כָּאֲשֶׁר מְדוּבָר בִּיהוּדִי שֶׁהוּא בְּדִרְגָּא נְעֻלִית בְּיוֹתֵר שְׁלֵכָן מֵאִיר 43
אֶצְלוֹ גִּלּוֹת אֱלֹקוֹת בְּדִגְמַת הַגִּלּוֹת שֶׁהִיָּה בְּזִמְנֵי הַכְּתִית, 47 מְכָל 44
מְקוֹם, מְזֶה שְׂבִכְלָלוֹת הָעוֹלָם אֵין מֵאִיר הַגִּלּוֹת, מוֹכַח, שְׁגָם 45
הַגִּלּוֹת שְׁמֵאִיר אֶצְלוֹ הוּא 46
גִּלּוֹת מְגַבֵּל. דְּכְשִׁמְאִיר 47
גִּלּוֹת אֹרֶךְ אֵין סוּף הַבְּלִי 48
גְּבוּל הַבִּיטוּי לֵכָךְ שֶׁהֵנוּ בְּלִי 49
גְּבוּל הוּא בִּכְךָ שֶׁהַגִּלּוֹת הוּא 50
בְּכָל מְקוֹם, וְכְשִׁישְׁנוּ 51
מְקוֹם אֶחָד (אֶפְלוֹ פְּנָה 52
נִדְחָת) שְׁאֵין מֵאִיר שֵׁם 53
גִּלּוֹת אֱלֹקוֹת, הוּא מְפָנִי 54
שֶׁהַגִּלּוֹת (וְגַם בְּהַמְּקוֹם 55
שֶׁהוּא מֵאִיר) הוּא גִּלּוֹת 56
מְגַבֵּל. [וְזֶהוּ הַבִּיאוּר בְּמָה 57
שְׁמוּבָא בְּמֵאֲמַר אֲדָמוֹר"ר 58
הַזֶּקֶן 48 (=שְׁמוּבָא 59
בְּתַקוּנִים 49) 60
בְּתִקּוּנֵי זוּהַר) שְׁאֶפְלוֹ אֵם 61
הִיָּה צָדִיק אֶחָד חוּזֵר 62
בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלֵמָה בְּדוּרוֹ 63
הִיָּה בָּא מְשִׁיחַ, הַקֶּשֶׁר בֵּין 64
בֵּינָם מְשִׁיחַ לְתִשְׁבּוּבָה שְׁלִימָה 65
הוּא כִּי עַל יְדֵי תִשְׁבּוּבָה 66
שְׁלֵמָה מְמַשְׁכֵּים וּמְגַלִּים 67
גִּלּוֹת אֹרֶךְ אֵין סוּף הַבְּלִי 68
גְּבוּל, וְגִלּוֹת זֶה הוּא בְּכָל 69
מְקוֹם. הַגִּאוּלָּה שֶׁתִּהְיֶה בְּבִיאת 70
מְשִׁיחַ קְשׁוּרָה בְּגִלּוֹת אֹרֶךְ אֵין 71
סוּף הַבְּלִי גְּבוּל כִּיֹּן שֶׁבִּגְאוּלָּה זֶה 72
לֹא תִישָׂא פִּינָה בְּעוֹלָם שְׁלֵם 73
תִּיגָאֵל. וּמְזֶה שְׁאֵין מֵאִיר 74
אֶצְלוֹ גִּלּוֹת שֶׁל עֲצָמוֹת 75
אֹרֶךְ אֵין סוּף, הוּא נִשְׁכָּר 76
וְנִדְכָּא, 'כְּתִית'. [וְעַל 77
דְּרָךְ הַיְדוּעַ שְׁהִמִּילָה 78
'חֻלָּה' בְּגִימְטְרִיָּא מ"ט, וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר הוּא שְׁגָם כְּשִׁמְשִׁיג 79
בְּנִפְשׁוֹ אֶת הַגִּילּוֹת הַרוּחָנִי שֶׁל מ"ט שְׁעָרֵי בִּינָה אֶלָּא שְׁחָסֵר לוֹ הַגִּלּוֹת 80
שֶׁל שְׁעַר הַנּוֹרָא, הִיָּה שְׂבוֹרֵן לִיבּוֹ הִנֵּגֶם מִכָּךְ הוּא עַד כִּי כֵךְ שֶׁהוּא 81
נִעֲשֶׂה חֻלָּה 50. וְיִדּוּעַ שְׁמַעֲלָתוֹ שֶׁל שְׁעַר הַנּוֹרָא אֵינֵנו רָק בִּכְךָ שֶׁמְדוּבָר 82

(45) מגילה יד, א. (46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ קלז, ז. (47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשב"י לא נחבר הבית כלל" (פלא הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז). (48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. (49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חרא כנישתא יתכנש כל גלותא. (50) טעהמ"צ להאריז"ל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מדוע ה'כתיב' ושברון-לב הזה קשור בגילוי עצם הנשמה, כיוון שעצם הנשמה
 היא הסיבה לכך שכל רצונו של היהודי הוא בגילוי אלוהות. וְזֶהוּ הפירוש
 הפנימי של 'כתיב למאור', שְׁעַל יְדֵי הָעֵנָן דְּכִתִּיב' הקיים מֵעַצֵּם
 זֶה שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת מְגִיעִים לְהַתְגַּלוֹת של ה'מאור', כִּי הסיבה
 לִזֶּה שְׁהִרְצוֹן דְּכָל אֶחָד
 מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גִלּוֹי
 אֱלֹקִי וְרִצּוֹנוֹ בְּגִלּוֹי אֱלֹקִי
 הוּא עַד כִּי שָׁזָה נִגְעַ
 לְעַצֵּם מְצִיאֹתוֹ [שְׁלֹכַן]
 הוּא נִשְׁכַּר וְנִדְכָּא (כְּתִיב)
 מִזֶּה שְׁבִזְמֵן הַגִּלּוֹת לֹא
 יֵשׁ גִּלּוֹי אֱלֹקִי הוּא
 מִצַּד עַצֵּם הַנִּשְׁמָה, מֵאֹר
 שְׁבִנְשָׁמָה, שְׁהִתְקַשְׁרוּתָהּ
 בְּאֱלֹקִי הִיא הִתְקַשְׁרוּת
 עֲצָמִית כִּאֲמוֹר 'הִתְקַשְׁרוּת
 עֲצָמִית' בֵּין שְׁנֵי דְבָרִים פִּירוּשָׁה
 קֶשֶׁר הַקִּיּוֹם בִּינֵיהֶם מִצַּד עֲצֵם
 מְצִיאֹתוֹ, כְּלוֹמַר שִׁבְעֵצֵם
 מְצִיאֹתוֹם הֵינֶם דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ.
 כִּי גַם הִתְקַשְׁרוּתָהּ שֶׁל עֲצֵם
 הַנִּשְׁמָה בְּאֱלֹקִי הִיא זֶה כִּיוֹן
 שֶׁהִיא וְאֱלֹקִי הֵם דְּבַר אֶחָד
 מִמֶּשׁ, הִיא זֶה אֱלֹקִי וְאֱלֹקִי
 זֶה הִיא, דְּבַר הַבֵּא לִידֵי בִיטוּי
 בְּכַךְ שֶׁאִינָהּ יִכְוֹלָה לִשְׁאֵת מִצַּב
 בּוֹ הָאֱלֹקִי אֵינוֹ בְּגִלּוֹי.
 יו"ד) בְּסֵעִף הַקּוּדֶם דּוֹבַר
 אֲדוּת כִּי שִׁכְשֵׁם שִׁעֲצֵם הַנִּשְׁמָה
 מִתְגַּלִּית עַל יְדֵי מְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ
 בְּתִקּוּפָה כִּי יִשְׁנֵן גִּזְרֵי כִּי הִיא
 מִתְגַּלָּה גַּם בְּתִקּוּפַת רוּחָהּ עַל
 יְדֵי ה'כתיב' וּשְׁבִירוֹן הַלֵּב הַנוֹבֵעַ
 מֵעַצֵּם הַהִמְצָאוֹת בְּגִלּוֹת. בְּסֵעִף
 זֶה יְבוֹאֵר יִתְרָה מִזֶּה, דְּרִגְתָּ עֲצֵם הַנִּשְׁמָה הַמִּתְגַּלָּה בְּכִי הִיא נְעִלִית עוֹד יוֹתֵר
 מִזֶּה הַמִּתְגַּלָּה בְּאִמְצָעוֹת מְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ בּוֹמֵן הַגִּזְרֵי. וְיֵשׁ לִזְמֶר,
 שְׁבִיחִינָה וְדִרְגַּת ה'מאור' דִּהְנִשְׁמָה הַמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי הָעֵנָן
 דְּכִתִּיב מֵעַצֵּם זֶה שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת, הִיא נְעִלִית יוֹתֵר מִבְּחִינָה
 וְדִרְגַּת ה'מאור' דִּהְנִשְׁמָה שְׁמִתְגַּלִּית עַל יְדֵי מְסִירוֹת נֶפֶשׁ.
 הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שֶׁל עֲצֵם הַנִּשְׁמָה, הוּא עַד כִּמָּה הַתְּגַלּוּתָהּ שֶׁל עֲצֵם
 הַנִּשְׁמָה קְשׁוּרָה בְּאִדָּם עֲצָמוֹ. עֵינֵינוּ זֶה קְשׁוּר בְּכָל הַעֲנִינִים שֶׁהוֹכְרוּ בְּסֵעִפִּים
 הַקּוּדֶם.

בְּמִדְרָגָה אֶחָד לְמַעַל מִמֶּשׁ הַשְּׁעִירִים, אֲלֵא הוּא קְשׁוּר בְּגִלּוֹי אֹר אֵין סוֹף
 הַבִּלִּי גְבוּל]. תְּשׁוּקָה זֶה לְגִלּוֹי אֹר אֵין סוֹף הַבִּלִּי גְבוּל הַקְּשׁוּר בְּגִלּוֹי שֶׁל
 עֲצָמוֹתָיִת נִמְסָרָה לָנוּ עַל יְדֵי רְבוּתֵינוּ נִשְׁאֵנוּ וְיִדְוֵעַ מִה שְׁכֵתֵב ה'צִמְחָה
 צֶדֶק' 51 שְׁהִיא נִשְׁמַע מִמּוֹרֵנוּ וְרִבְנוּ נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן (אֲדָמוֹר)
 הִזְקֵן) שֶׁהִיא אֲמוֹר בִּשְׁעַת
 דְּבִיקוּתוֹ "אֵיךְ וְיִלְלָה גֶּאֶר
 נִיֶּסֶט אֵיךְ וְיִלְלָה נִיֶּסֶט דִּאֵיִן
 גֶּן עֵדֶן אֵיךְ וְיִלְלָה נִיֶּסֶט
 דִּאֵיִן עוֹלָם הַבֵּא כו'
 אֵיךְ וְיִלְלָה מֶעַר נִיֶּסֶט אֲז
 דִּיךְ אֲלֵיִן" (=) אֵינִי רֹצֵחַ
 דְּבַר, אֵינִי רֹצֵחַ אֶת הַגֶּן עֵדֶן
 שֶׁלךְ, אֵינִי רֹצֵחַ אֶת הָעוֹלָם -
 הַבֵּא שֶׁלךְ, אֵינִי רֹצֵחַ מִלְכָּד
 אוֹתָךְ בְּלִבְדִּי. לְמִדְרָת שְׁמִי
 יִשׁוּוֹה וְמִי יִדְמָה לְדִרְגָּתוֹ שֶׁל
 אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן, אֵךְ עַל יְדֵי
 שְׁהִיא נִשְׁמַע לְשׁוֹן זֶה
 מֵאֲדָמוֹר הִזְקֵן וְנִדְרֹשׁ
 הַבִּיטוּי 'הִיא נִשְׁמַע' הוּא,
 שְׁהִיא הִיא לֹא רַק בְּזִמְנִים
 מִיְּחִידִים אֲלֵא שְׁהִיא הִיא
 דְּבַר הַרְגִּיל בְּכִי שֶׁל אֲדָמוֹר
 הוֹקֵן], וּבְכֶפֶר לְאַחֲרֵי
 שְׁנִתְפַּרְסֵם זֶה עַל יְדֵי
 ה'צִמְחָה צֶדֶק', נִתֵּן הַכֶּחַ
 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
 שְׁעָקֵר רִצּוֹנוֹ יְהִיָּה שִׁיחִיָּה
 גִּלּוֹי הַעֲצָמוֹת שֶׁל ה', וְעַד
 כִּדִּי כֶּךָ יִהְיֶה נִגְעַ לוֹ הַדְּבַר,
 שְׁכֵשְׁאֵין מֵאִיר גִּלּוֹי זֶה,
 וּמִכָּל שְׁכֵן בְּזִמְנֵי הַגִּלּוֹת
 שָׂא אֵין מֵאִיר לֹא רַק דְּרִגְתָּ
 הַהִתְגַּלוֹת שֶׁתְּהִיָּה בְּכִיָּה מְשִׁיחִיָּה
 שֶׁהִיא הַהִתְגַּלוֹת שֶׁל עֲצָמוֹת ה' מִמֶּשׁ אֲלֵא לֹא מֵאִיר אֲפִלּוּ דְּרִגְתָּ הַגִּלּוֹי
 הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה (אֲשֶׁר הִיא גִּלּוֹי שֶׁל אֹר וְהֵאֵרָה בְּלִבְדִּי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא וְלֹא שֶׁל עֲצָמוֹתוֹ מִמֶּשׁ) שְׁהִיא בְּזִמְנֵי הַבִּיטִי, הִיא חוֹשֶׁךְ זֶה גּוֹרֵם
 לִיהוּדִי שֶׁהוּא בְּמִצְבֵּי דְּכִתִּיב, וְנִתְּנוֹן כִּי הוּא מִכָּשׁ בְּתַפְלָה ג'
 פְּעָמִים בְּכָל יוֹם (אוּ יוֹתֵר) אֲדוּת הַגְּאוּלָּה "וְתִתְּחַזְּקֶנָּה עֵינֵינוּ
 בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים", שָׂא יְהִיָּה גִלּוֹי אֱלֹקִי וְעַד לְגִלּוֹי
 הַעֲצָמוֹת. עַד כֵּאֵן הוֹסֵכֵר שֶׁהִסִּיכָה לְכָךְ שִׁיחִיָּה הֵינּוּ שְׁבוֹר 'כתיב' מֵעַצֵּם
 הִמְצָאוֹתוֹ בְּגִלּוֹת הִיא זֶה מִפְּנֵי שֶׁכָּל רִצּוֹנוֹ הוּא בְּגִלּוֹי אֱלֹקִי. עַל פִּי זֶה יוֹכֵן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהֶעֱנִין הוּא, דְּמַהֲשָׁעִים עַל זֶה שְׂבַמְתָּן תּוֹרָה הֵיטָה רַק
2 הַהֲתַחֲלָה (הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת) וּבִימֵי אַחֲשָׁרוּשׁ הֵיטָה הַקְּבֵלָה
3 (וְקִבֵּל הֵיטָה הוּא, כִּי קִבַּלְתָּ הַתּוֹרָה שֶׁהִיטָה עַל יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
4 בַּמֶּתֶן תּוֹרָה לֹא הִיטָה כָּל כֹּךְ מַצִּידִם אֲלָא בְּגַלְלָהּ הָאֵרָה עֲלִינוּהָ שֶׁהִאִירָה עֲלֵיהֶם

5 מִלְמַעֲלָה שֶׁהִי זֶה שֶׁהִקְדִּימוּ

6 אַתְּ אִמִּירַת 'נַעֲשֶׂה'
7 לְנִשְׁמָע' בְּמֶתֶן תּוֹרָה
8 הָיָה מִפְּנֵי שֶׁהִקְדוּשׁ בִּירוֹן
9 הוּא כָּפָה עֲלֵיהֶם הָר
10 כְּגִיגִית⁵², וּמִשְׁמַעוֹת כְּפִיָּה זו
11 הִיא שֶׁהִאִיר עֲלֵיהֶם גְּלוּי אור
12 שֶׁל אֲהַבָה גְּדוּלָה מִלְמַעֲלָה⁵³
13 אֲשֶׁר לֹא יִכְלוּ לַעֲמֹד בְּפִנּוּי,
14 וְלַעֲוֹמַת זֹאת בִּימֵי
15 אַחֲשָׁרוּשׁ הֵיטָה הַקְּבֵלָה
16 שֶׁל הַתּוֹרָה מִצַּד עֲצָמָם שֶׁהִי
17 הֵם מִסְרוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּרַצוֹנָם.
18 וַיֵּשׁ לִזְמַר, שְׂגָם כֹּאשֶׁר מְדוּבָר
19 אֲדוּרֹת הָאֲמוּנָה שְׂקִימַת אֲצֵל
20 יְהוּדֵי מִצְרַיִם טַבְעוֹ, הִרִי
21 שֶׁהִאֲמוּנָה דִּישְׁרָאֵל
22 שְׁנוּבַעַת מִצַּד זֶה שֶׁהִנְשָׂמָה
23 שְׁלִמְעֵלָה רוּאָה אֱלֻקוֹת

24 (כְּאִמּוֹר בְּסַעֲיָף ו' אֲמוּנָה זֶה הִיא אֲמוּנָה שְׂבָאָה מִצַּד סִבָּה חִיצוֹנִית,
25 הַנִּשְׁמָה רוּאָה דְּבַר שְׁחוּץ הִימְנָה, אֲמוּנָה לֹא נֹבַעַת מִתּוֹךְ הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה) הוּא
26 עַל דֶּרֶךְ שֶׁהִקְדִּימוּ 'נַעֲשֶׂה' לְנִשְׁמָע' (בְּמֶתֶן תּוֹרָה) שֶׁהִי זֶה
27 מִצַּד הַגְּלוּי דְּלִמְעֵלָה⁵⁴ וְלֹא מִצַּד עֲצָמָם. בַּמֶּתֶן תּוֹרָה הִיטָה זֶה אֲדוּר עֲלִיָּן
28 שֶׁהִאִיר עֲלֵיהֶם מִלְמַעֲלָה בְּעַמְדָם לְמַרְגְּלוֹת הַר סִינִי, וּבִנְשֻׁמָה לְמַעֲלָה זֶה הַגְּלוּי
29 שֶׁל אור ה' הַחוּפֶּה עֲלֵיהֶם כֹּל הַזְּמַן, וְלַעֲוֹמַת זֹאת זֶה שְׂבִימֵי אַחֲשָׁרוּשׁ
30 הֵיטָה הַקְּבֵלָה מִצַּד עֲצָמָם, הוּא, כִּי אֲזַנְתָּלָה הַהֲתַקְשְׁרוּת
31 בְּאֱלֻקוֹת שְׂקִימַת בִּיהוּדֵי מִצַּד עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה, שְׂכִימָה בְּסַעֲיָף ו' זֶה
32 הַהֲתַקְשְׁרוּת עֲצָמִית שְׂמַצֵּד עֲצָמָם מִצִּיאוֹתָם. וּבְפִרְטוּת יוֹתֵר יֵשׁ
33 לִזְמַר, שְׂגָם כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בְּגִלְיוֹ עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה, הִרִי יֵשׁנָם בֹּה
34 (דְּגִמַּת) שְׁנֵי עֲנִינִים הַנִּשְׁמָה עַד כֹּמָה הַתְּגַלּוּתָהּ שֶׁל עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה קִשּׁוּרָה
35 עִם הָאָדָם עֲצָמוֹ.

36 הַסִּבָּרָה הַדְּבָרִים הָאֲמֻרִים לְקַמֵּן: כְּאִמּוֹר בְּסַעֲיָף ה', הַקֶּשֶׁר בֵּין נִשְׁמַת הָאָדָם
37 לְבֵין אִיבְרֵי גּוּפוֹ מִשְׁמַשׁ כְּמִשְׁלַל לְקֶשֶׁר בֵּין עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה לְדִרְגוֹת הַשְׁוֹנוֹת שֶׁלָּה.
38 לְמַדְנָה שְׁנִשְׁמַת הָאָדָם אֵינָה אִיבְרֵי נֹסֶף אֲלָא הִיא הַמְּהוּת הַפְּנִימִית שֶׁל הָאָדָם
39 הַעֲוֹמֶדֶת מֵאֲחֻרֵי הָאִיבְרִים כֹּלָם. הַנִּשְׁמָה אֵינָה שִׁיכָת לְאִיבְרֵי זֶה יוֹתֵר מֵאִיבְרֵי
40 אַחֵר, הִיא הַנִּשְׁמָה שֶׁל הַיְדִיִּים וְהִיא הַנִּשְׁמָה שֶׁל הָרַגְלִיִּים.
41 כֹּאשֶׁר מְבִטִּים בְּאִיבְרֵים הַשְׁוִנִים בְּנוֹף הָאָדָם, נִתֵּן לְהַגְדִּיר אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל
42 כָּל אִיבְרֵי בִשְׁתֵּי צוּרוֹת. נִתֵּן לְרֹאוֹת אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל כָּל אִיבְרֵי מִצַּד הַתְּפָקִיד

43 הַמִּיּוּחָד הַשִּׁיךְ דּוּקָא אֵלָיו. אֲךָ נִתֵּן גַּם לְרֹאוֹת אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ מִצַּד הַיּוֹתוֹ חֵלֶק
44 בְּלִתִּי נִפְרָד מֵהָאָדָם כֹּלָו. הַחֲשִׁיבוֹת הָרִאשׁוֹנָה, הַנוֹבַעַת מִתְּפָקִידוֹ הַמִּיּוּחָד לוֹ,
45 הִיא קִשּׁוּרָה בְּצוּרָתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאִיבְרֵי בֶּה הוּא שׁוֹנָה מִשְׁאֵר הָאִיבְרִים. אֲוֹלָם
46 מִבְּחִינַת הַנִּשְׁמָה חֲשִׁיבוֹתוֹ הַעִיקָרִית שֶׁל הָאִיבְרֵי הִיא הַיּוֹתוֹ חֵלֶק בְּלִתִּי נִפְרָד
47 מֵהָאָדָם כֹּלָו, מְבִלִּי הַבֵּט אִם

48 מְדוּבָר בִּיד אוֹ בְּרַגְלִי.
49 כְּמוֹ כֵּן כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֲדוּרֹת
50 הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה. יִשְׁנֵן כּוֹחוֹתֶיהָ
51 הַגְּלוּיִים שֶׁהֵם שְׂכָלוֹ וּרְגִישׁוֹתָיו
52 שֶׁל הָאָדָם, וְיִשְׁנָה עֲצָמָה הַנִּשְׁמָה.
53 מִבְּחִינַת הַמְּהוּת הַפְּנִימִית שֶׁל
54 כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הִרִי מַעֲלָתוֹ שֶׁל כָּל
55 כַּח הִיא בְּכַךְ שֶׁהוּא חֵלֶק בְּלִתִּי
56 נִפְרָד מֵהַנִּשְׁמָה כֹּלָה. אֲךָ
57 מִבְּחִינַת מִצִּיאוֹתָם הַגְּלוּיָה שֶׁל
58 הַכּוֹחוֹת, לְכָל כַּח יֵשׁ אֶת מְהוּתוֹ
59 הַפְּרִטִית הַמִּיּוּחָד אוֹתוֹ. לְכָל כַּח
60 יִשְׁנָה הַתְּבִינִית הַרוּחָנִית
61 הַמִּיּוּחָד אוֹתוֹ. מֵה שְׂמִיּוּחָד אֶת
62 כַּח הַשְׂכָּל הִיא הַתְּבִינִית
63 הַרוּחָנִית שֶׁל שְׂכָל, בְּאוֹתָהּ מִידָה
64 שְׂמָה שְׂמִיּוּחָד אֶת כַּח הַחֲסֵד
65 שְׂכֻפָּה זֶה הַתְּבִינִית הַרוּחָנִית שֶׁל

66 חֲסֵד. 'תְּבִינִית' זֶה הַמְּגִדִירָה אֶת יְחִידוּתוֹ שֶׁל כָּל כַּח נִקְרָאת בְּשֵׁם הַצִּיּוּר' בּו
67 הוּא 'מִצִּיּוּר'. כְּאִמּוֹר, עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה הִינָה הַנִּשְׁמָה' שֶׁל כָּל חֵלְקֵי הַנֶּפֶשׁ וְשֶׁל
68 כָּל הַכּוֹחוֹת כֹּלָם. הִיא כְּשֶׁלְעֲצָמָה אֵינָה קִשּׁוּרָה בְּתְבִינִית זֶה אוֹ אַחֲרָתָה,
69 מִבְּחִינַת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל כָּל כַּח הִיא מִצַּד הַיּוֹתוֹ חֵלֶק בְּלִתִּי נִפְרָד מֵהַנִּשְׁמָה
70 כֹּלָה. לְגַבִּיָּה הַצִּיּוּר' הַפְּרִטִי שֶׁל כָּל כַּח, אֵינָה תּוֹפֵס מְקוֹם.
71 מִצִּיאוֹתָם הַגְּלוּיָה שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הִינָה מוֹגְבֵּלָתָהּ, לְכֵן הַתְּגַלּוּתָהּ שֶׁל עֲצָמָם
72 הַנִּשְׁמָה כְּרוּכָה בְּהַתְּבַטְלוּתָם שֶׁל הַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים וְיִצִּיאוֹתָם מִגִּדְרָם.
73 כִּיּוֹן שֶׁהַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים הֵינָם מִצִּיאוֹתָם הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאָדָם, אִם כֵּן כָּל זְמַן
74 שֶׁהַתְּגַלּוּתָהּ שֶׁל עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה כְּרוּכָה בְּיִצִּיאוֹתָם שֶׁל הַכּוֹחוֹת מִגִּדְרָם, אֵין הַתְּגַלּוּת
75 זֶה קִשּׁוּרָה כָּל כֹּךְ עִם הָאָדָם עֲצָמוֹ. עַל מִנַּת הַתְּגַלּוּתָהּ זֶה תִּהְיֶה קִשּׁוּרָה בְּאִמַּת
76 עִם הָאָדָם עֲצָמוֹ, יֵשׁ צוּרֵךְ שֶׁהַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים יִהְיוּ שׁוֹתֵפִים בְּכֹךְ.

77 עַל פִּי זֶה יוֹכֵן הַהֲבֵדֵל בֵּין הַתְּגַלּוּתָהּ שֶׁל עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה בִּזְמַן הַגִּזְרָה לַעֲוֹמַת
78 הַתְּגַלּוּתָהּ בְּאִמְצָעוֹת הַתְּבִינִית' הַקִּיִּים בִּזְמַן רוּחוֹהָ. דְּגִלְיוֹ עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה
79 הַקִּשּׁוּר בְּעֵנִין הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ בְּתַקּוּפָה שֶׁל גִּזְרָה, יֵשׁ לִזְמַר, שְׂכִיּוֹן
80 שֶׁהַתְּגַלּוּתָהּ זֶה כְּרוּכָה בְּהַתְּבַטְלוּתָהּ שֶׁל מִצִּיאוֹתָם הַגְּלוּיָה שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, לְכֵן,
81 לְמַדְנָה מִמְּבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה קִשּׁוּרָה עִימוֹ, אֲךָ בְּנוֹגֵעַ
82 לְכַחֲחוֹת הַגְּלוּיִים הַגִּלְיוֹ שֶׁל עֲצָמָם הַנִּשְׁמָה אֵינָה קִשּׁוּרָה בְּמִצִּיאוֹתָם הַמּוֹגְבֵּלָתָהּ
83 וְלִכֵּן מִבְּחִינַת הוּא נַחֲשֵׁב כְּמוֹ דְּבָר שְׂנוֹסֶף עֲלֵיהֶם מִלְמַעֲלָה. וְכִמּוֹ
84 שְׂרֹאִים בְּפַעֲלָה בְּכִמָּה אֲנָשִׁים, שְׂבִיחָתָם בְּמִקּוֹם שֶׁהִי שָׂם

ביאור בדרך אפשר

מהותם הפנימית אלא גם הַצִּיּוֹר דְּכָחוֹת הַגְּלוּיִים) הֵם כְּמוֹ חֵד
(=אחד) עִם הָעֵצִים.⁵⁶

הסברת הדברים האמורים לקמן: ההבדל בין האופנים האמורים בהתגלותה
של עצם הנשמה קשור בדרגות שונות הקיימות בה. כאמור, הנשמה האלוקית
היא "אלוקות כפי שנעשה

בכחינת נברא". בדוגמת בן
הנוצר מטופת הזרע של אביו,
הרי תחילה היא הייתה כלולה
במוחו של האבא והייתה חלק
בלתי נפרד ממנו, לאחר מכן היא
ירדה ממוחו של האבא ונעשתה
בעלת ממשות לעצמה. כמו כן
מציאותה הגלויה של עצם
הנשמה היא כזו שיש לה ממשות
משל עצמה אלא שהיא דבוקה
ומאוחדת לגמרי בקדוש ברוך
הוא. אך מציאותה האמיתית
בשורשה העליון היא כזו שאיננה
דבר בפני עצמו אלא היא כלולה
בקדוש ברוך הוא ממש. וַיֵּשׁ
לוֹמֵר, דְּהַסִּיבָה לָזֶה שֶׁעֲצָם
הַנִּשְׁמָה כשלעצמה וְהַצִּיּוֹר
דְּהַכָּחוֹת כשלעצמם הֵם
(דְּגִמָּת) שְׁנֵי עֲנִינִים
נפרדים אשר התגלותו של האחד
דורשת את התבטלותו של השני,

הוא לפי שגם עֲצָם הַנִּשְׁמָה עם היותה למעלה מהתבנית המוגבלת
של כוחות הנפש אך סוף סוף גם היא מְגִדֶּרֶת בְּגִדֵּר רַחֲבִיתִי מְסוּיִמָּת,
וְהַגִּדֵּר וְהַתְּבִיטִי שֶׁלָּהּ הוא עצם זה שהיא מוגדרת בכך שהיא לְמַעְלָה
מִהַצִּיּוֹר דְּהַכָּחוֹת. אָבֵל מִצַּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה
מְשַׁרְשֵׁת בְּהַעֲצָמוֹת של ה', הרי כשם שהקדוש ברוך הוא איננו מוגדר
ב'תבנית' כל שהיא, לא ב'תבנית' מוגבלת ואף לא ב'תבנית' של 'בלי גבול',
שהרי כאשר דבר מסוים הוא דווקא 'בלי גבול' ואיננו שייך ל'גבול' הרי גם
זו סוף סוף 'תבנית' והגדרה, ואדרבה הקדוש ברוך הוא מאחד ונושא

ביאור בדרך אפשר

גְּזוֹרוֹת עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הִיָּה לָהֶם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּפִעֵל מְשֻׁךְ
כְּמָה וְכְמָה שְׁנִים, וְכִשְׁבָּאוֹ אַחֵר כֶּךָ לְמִדִּינוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲסֹק
בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ הֶרְחָבָה, אֵין נֶכֶר בֵּהֶם (כָּל כֶּךָ)
הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהִיָּה לָהֶם מְקָדָם. כִּי זֶה שֶׁעֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת

נֶפֶשׁ מְשֻׁךְ כְּמָה וְכְמָה
שְׁנִים הוּא לְפִי שֶׁהָיָה
בֵּהֶם גְּלוּי עֲצָם הַנִּשְׁמָה
שֶׁלְמַעְלָה מְכָחוֹת
הַגְּלוּיִים וּבִשְׁעַת מַעֲשֵׂה
הַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים הַתְּבַטּלוֹ בְּפִי
הַגִּלּוּי שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה וְאוֹלָם
לֹא נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה
שְׁנֵי בְּכָחוֹת הַגְּלוּיִים
עֲצָמָם.⁵⁵ [דָּזָה שֶׁלְמָדוֹ
בְּסִעִיף ה' שֶׁעֲצָם הַנִּשְׁמָה
הִיא הָעֵצִים וְהַפְּנִימִיּוֹת (שֶׁל
כָּל דְּרָגוֹת הַנֶּפֶשׁ גַּם) דְּכָחוֹת
הַגְּלוּיִים (כְּפִי סִעִיף ה')
וּלְפִי זֶה לְכַאוּרָה הַתְּגַלּוּתוֹ אֵינֶנָּה
זֶרֶה לָהֶם, אֶךְ הַעֲנִיין הוּא,
שֶׁשִּׁיכּוּחָם שֶׁל הַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים
לְעֵצָם הַנִּשְׁמָה הִיא בְּכֶךְ
שֶׁהוּא הָעֵצִים שֶׁלָּהֶם כְּלוּמֹר
הוּא הַנְּקוּדָה הַפְּנִימִית שֶׁלָּהֶם
מִצַּד הִיָּתָם חֵלֶק בְּלִתִּי נִפְרָד
מִהַנִּשְׁמָה כְּלוֹל וְאוֹלָם אֵין זֶה
שִׁיף לְעֲנִינָם שֶׁל כָּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם, לְהַצִּיּוֹר שֶׁלָּהֶם].

לְעוֹמֶת זֹאת כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בְּמַצֵּב שֶׁל רוּחָה, רוּחָה גְּשְׁמִית הַכּוֹרֵכָה בְּנִירוֹחוֹת
שֶׁל כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְכִמוֹ כֵּן רוּחָה רִחוּנִית בְּעִבּוּדֵת ה', פְּתִיחַת הַמוֹחַ וְהַלֵּב,
הַגּוֹרֵמַת אֶת הַתְּגַלּוּתָם בְּמִלּוֹא עוֹצְמָתָם שֶׁל כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּבִיחַד עִם זֶה
תְּשׁוּקָתָה שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה לְגַאוּלָּה מִמִּלְאָה אֶת כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ עַד כִּדִּי כֶךְ
שֶׁאֵינָם יְכוּלִים לְשַׁאת אֶת עֲצָם הַהִמְצָאוֹת בְּגִלּוֹת, הִרִי הַגְּלוּיִ דְּעֵצָם
הַנִּשְׁמָה הַמְּתַבָּטֵא בְּזֶה שֶׁהוּא נִשְׁבֵּר וְנִדְּכָא מַעֲצָם זֶה שֶׁהוּא
נִמְצָא בְּגִלּוֹת הִרִי גִלּוּי זֶה הוּא שְׁגָם כָּחוֹת הַגְּלוּיִים שְׁלֹו (לֹא רָק

55) וראה ד"ה בלילה ההוא ה'תשכ"ה ס"ח, ובהערה 49 שם (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפח). 56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (בדעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס"נ. ויש לומר, דהמשכת האמונה בדעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזל'י חזי (מקיף דחי*) , אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתינת כח לבחי' האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה]. משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס"ט) - הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתינת כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים.

(*) ראה סה"מ עת"ר ס"ע קנד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתוכו הכל, הן את מציאות האבול' והן את מציאות הבלי גבול', כמו כן
2 מבחינת דרגה זו של עצם הנשמה הרי ה'פשיטות' דהנשמה' כלומר
3 היותה 'מופשטת' ובלתי בעלת גבול וְהַצִּיּוֹר דִּהְכָחוֹת שְׁלָהּ הֵם כּוֹלָא
4 חֲדָה⁵⁷ (=כולם אחד). וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לֹמֵר, דְּבַחֲנִית ה'מֵאוֹר

5 דִּהְנִשְׁמָה' שְׁמַתְגִּלִּית עַל

6 יְדֵי מְסִירוֹת נֶפֶשׁ הִיא

7 דְּרַגַּת עֶצֶם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ

8 שֶׁהִיא מְגִדֶּרֶת עֵדִיין בְּעֵנִין

9 ה'פשיטות' שְׁלֻמְעֵלָה

10 מְצִיּוֹר דְּכָחוֹת, וְלַעֲוֹת זֹאת

11 בַּחֲנִית ה'מֵאוֹר דִּהְנִשְׁמָה'

12 שְׁמַתְגִּלִּית עַל יְדֵי הַעֲנִין

13 דְּכִתִּית' מַעֲצָם זֶה

14 שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת, הִוא

15 גְּלוֹי עֶצֶם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ

16 שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת

17 בְּהַעֲצָמוֹת.

18 (יא) וְיֵשׁ לִקְשֹׁר זֶה עִם

19 הַמְבַאֵר בְּהַמְאָמֵר⁵⁸ "וְקַבֵּל

20 הַיְּהוּדִים" בְּפִירוֹשׁ הַכְּתוּב

21 וְאַתָּה תְּצִיָּה אֶת בְּנֵי

22 יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֲלֵיךְ שְׁמֶן

23 זֵית גֹּו', שֶׁהַפִּירוֹשׁ הַפְּנִימִי שֶׁל

24 הַפֶּסוּק הִוא דְּלֹאֲחֲרֵי שְׁמִשָּׁה

25 'יְצִיָּה' וְיִקְשֹׁר אֶת בְּנֵי

26 יִשְׂרָאֵל אֲזִי יִבְיִאוּ יִשְׂרָאֵל

27 לְמִשָּׁה שְׁמֶן זֵית גֹּו',

28 כְּלוּמֵר שִׁישְׁיִשְׁרָאֵל עַל יְדֵי

29 עֲבוּדָתָם יוֹסִיפוּ גְּלוֹי אֹר

30 בְּמִדְרַגַּת מִשָּׁה. לְכַאוּרָה הִיא

31 נִתֵּן לְחֹשֶׁב שֶׁהוֹסְפָה זֹו אֵינֶנָּה

32 כְּרוּכָה בַּעֲבוּדָה מִיּוֹחֶדֶת שֶׁל בְּנֵי

33 יִשְׂרָאֵל אֲלֵא הִיא בָּאָה מִמִּילָא עַל

34 יְדֵי עֶצֶם זֶה שֶׁהִם מְקַבְּלִים אֶת

35 הַשְּׁפַעְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְאוֹלָם

36 יֵשׁ לֹמֵר מִהִבְיָאוּרִים

37 בְּזֶה כִּיצַד דְּבַר זֶה קִשּׁוֹר

38 בְּעֲבוּדַת הָאָדָם, דְּזֶה

39 שְׁמִשָּׁה 'מְצִיָּה' וְיִקְשֹׁר

40 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִוא,

41 שֶׁהוּא זֶן וּמְפָרְגִס אֶת

42 הָאֱמוּנָה, שֶׁהָאֱמוּנָה

43 תִּהְיֶה נֹסֶף עַל כְּמוֹ

44 שֶׁהִיא מְצַד דְּרַגַּת הַגְּלוּיִים

45 דִּהְנִשְׁמָה (מְצַד זֶה

46 שֶׁהַנִּשְׁמָה שְׁלֻמְעֵלָה

דִּהְנִשְׁמָה וְהַצִּיּוֹר דִּהְכָחוֹת שְׁלָהּ הֵם כּוֹלָא חֲדָה⁵⁷. וְעַל פִּי
זֶה יֵשׁ לֹמֵר, דְּבַחֲנִית הַמֵּאוֹר דִּהְנִשְׁמָה שְׁמַתְגִּלִּית עַל
יְדֵי מְסִירוֹת נֶפֶשׁ הִיא עֶצֶם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְגִדֶּרֶת
בְּעֵנִין הַפְּשִׁיטוֹת שְׁלֻמְעֵלָה מְצִיּוֹר דְּכָחוֹת, וּבַחֲנִית
הַמֵּאוֹר דִּהְנִשְׁמָה שְׁמַתְגִּלִּית עַל יְדֵי הַעֲנִין דְּכִתִּית מִזֶּה
שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת, הִוא גְּלוֹי עֶצֶם הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת.

(יא) וְיֵשׁ לִקְשֹׁר זֶה עִם הַמְבַאֵר בְּהַמְאָמֵר⁵⁸ בְּפִירוֹשׁ
הַכְּתוּב וְאַתָּה תְּצִיָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ
אֲלֵיךְ שְׁמֶן זֵית גֹּו', דְּלֹאֲחֲרֵי שְׁמִשָּׁה יְצִיָּה וְיִקְשֹׁר אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲזִי יִבְיִאוּ יִשְׂרָאֵל לְמִשָּׁה שְׁמֶן זֵית גֹּו', שִׁישְׁיִשְׁרָאֵל
עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם יוֹסִיפוּ גְּלוֹי אֹר בְּמִדְרַגַּת מִשָּׁה. וְיֵשׁ
לֹמֵר מִהִבְיָאוּרִים בְּזֶה בְּעֲבוּדַת הָאָדָם, דְּזֶה שְׁמִשָּׁה
מְצִיָּה וְיִקְשֹׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִוא, שֶׁהוּא זֶן וּמְפָרְגִס
אֶת הָאֱמוּנָה, שֶׁהָאֱמוּנָה תִּהְיֶה נֹסֶף עַל כְּמוֹ שֶׁהִיא מְצַד
הַגְּלוּיִים דִּהְנִשְׁמָה (מְצַד זֶה שֶׁהַנִּשְׁמָה שְׁלֻמְעֵלָה רוֹאָה
אֶלְקוֹת) גַּם מְצַד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה. [וְיֵשׁ לֹמֵר, דְּזֶהוּ מַה
שְׁנִמְצָאִים וְאַתָּה תְּצִיָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּלִשּׁוֹן וְאַתָּה תְּצִיָּה
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַע שְׁמִשָּׁה מְצִיָּה (מְקִשֵּׁר וּמְחַבֵּר)
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶצְמָם, כִּי מְצַד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, כָּל יִשְׂרָאֵל
הֵם חֲדָה⁵⁹]. וְעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דִּישְׁרָאֵל (לֹאֲחֲרֵי שְׁנִמְצָאִים
בִּישְׁרָאֵל גְּלוֹי עֶצֶם הַנִּשְׁמָה עַל יְדֵי מִשָּׁה), שְׁגַם כָּחוֹת
הַגְּלוּיִים שְׁלָהֶם [הַצִּיּוֹר דִּהְכָחוֹת] יִהְיוּ מְתַאֲיָמִים לְעֶצֶם
הַנִּשְׁמָה, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יְתֵרוֹן וְהוֹסְפָה בְּבַחֲנִית עֶצֶם
הַנִּשְׁמָה שְׁנִמְצָאִים וְנִתְגַּלְתָּה בָּהֶם עַל יְדֵי מִשָּׁה (וְיִקְחוּ
אֲלֵיךְ), כִּי עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלְתָּה בְּהַ שְׁרָשָׁה הָאֲמִתִּי כְּמוֹ
שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת.

[וְלִהְיֶיר, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתּוֹסֵף גַּם בְּהַאֲחָדוֹת דִּישְׁרָאֵל.
שֶׁהַאֲחָדוֹת דִּישְׁרָאֵל עַל יְדֵי עֶצֶם הַנִּשְׁמָה
שְׁמַתְגִּלִּית בָּהֶם הִיא כְּמוֹ דְּכָר נֹסֶף עַל מְצִיאוֹתָם. וְלָכֵן,

(57) ראה גם סה"מ מלוטק ח"ד ע' שעח. (58) סעיף ד - הובא לעיל
ס"ב. (59) וראה המשך תעריב ח"א פס"א, שברא"י ישנם חילוקי
דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי ששרשה הוא
התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי).

47 רֹאָה אֶלְקוֹת) הִיא תִּהְיֶה גַּם מְצַד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה. [פעולתו של משה
48 רבינו איננה רק לקשר את בני ישראל עם אור אין סוף של הקדוש ברוך הוא
49 אלא גם לקשר ולחבר אותם בינם לבין עצמם וְיֵשׁ לֹמֵר, דְּזֶהוּ מַה
50 שְׁנִמְצָאִים וְאַתָּה תְּצִיָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּלִשּׁוֹן הַפֶּסוּק וְאַתָּה
51 תְּצִיָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
52 ללא שמוכר בו עם מי נעשית
53 ה'צוּתָא' וְהַיְּחִיבֵי שִׁלְהֵם הִרִי
54 מִכָּן מִשְׁמַע שְׁמִשָּׁה
55 'מְצִיָּה' (מְקִשֵּׁר וּמְחַבֵּר)
56 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶצְמָם
57 כְּלוּמֵר מֵאֲחָדֵם בֵּינֵם לְבֵין
58 עֶצְמָם, פְּעוּלָה זֹו גַם הִיא קִשּׁוּרָה
59 בְּהַתְגַּלּוּתָה שֶׁל עֶצֶם הַנִּשְׁמָה כִּי
60 מְצַד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, כָּל
61 יִשְׂרָאֵל הֵם חֲדָה⁵⁹
62 (=אחד)]. וְעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה
63 דִּישְׁרָאֵל עֶצְמָם (הַמִּתְאֲפָשֶׁת
64 לֹאֲחֲרֵי שְׁנִמְצָאִים בִּישְׁרָאֵל
65 גְּלוֹי עֶצֶם הַנִּשְׁמָה עַל יְדֵי
66 מִשָּׁה), שְׁגַם כָּחוֹת
67 הַגְּלוּיִים שְׁלָהֶם (הַצִּיּוֹר
68 דִּהְכָחוֹת) עֲבוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי
69 יִשְׂרָאֵל הִיא לְהַעֲמִידֵם בְּצוּרָה כְּזוֹ
70 שִׁיְהִיו מְתַאֲיָמִים לְעֶצֶם
71 הַנִּשְׁמָה, עַל יְדֵי זֶה
72 נַעֲשֶׂה יְתֵרוֹן וְהוֹסְפָה
73 בְּבַחֲנִית עֶצֶם הַנִּשְׁמָה
74 שְׁנִמְצָאִים וְנִתְגַּלְתָּה בָּהֶם
75 תְּחִילָה עַל יְדֵי מִשָּׁה
76 (וְיִקְחוּ אֲלֵיךְ), כִּי עַל יְדֵי
77 זֶה מִתְגַּלְתָּה בְּהַ שְׁרָשָׁה
78 הָאֲמִתִּי כְּמוֹ שֶׁהִיא
79 מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת.
80 [וְלִהְיֶיר, שְׁעַל יְדֵי זֶה
81 נִתּוֹסֵף גַּם בְּהַאֲחָדוֹת
82 דִּישְׁרָאֵל. כִּיּוֹן שֶׁהַאֲחָדוֹת
83 דִּישְׁרָאֵל הִנְגִּרְמֵת עַל יְדֵי
84 עֶצֶם הַנִּשְׁמָה שְׁמַתְגִּלִּית
85 בָּהֶם אֲשֶׁר תִּתְגַּלּוּת זֹו דּוֹרֶשֶׁת
86 אֶת הַהִתְבַּטְּלוֹת שֶׁל גּוֹפֵם
87 וְכּוּחוֹתֵיהֶם הַגְּלוּיִים, כִּיּוֹן
88 שֶׁמִּבְחִינָתָם יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין יְהוּדִי
89 אֶחָד לַיהוּדִי אֲחֵר, לָכֵן הִיא
90 אֲחָדוֹת זֹו נִחְשָׁבֶת כְּמוֹ דְּכָר
91 שְׁנוֹסֵף עַל מְצִיאוֹתָם
92 הַגְּלוּיָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ביאור בדרך אפשר

1 כשלעצמה. וְלָכֵן, דבר זה בא לידי ביטוי בכך שאֲחֵדוֹת זוֹ היא על
2 יְדִי שְׁכֵנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים וּמַחֲשִׁיבִים את נַפְשָׁם כְּעֶקֶר וְאֵת גּוֹפָם
3 כְּטַפֵּל⁶⁰ באופן זה קשה לראות את שייכותו של יהודי אחד ליהודי אחר גם
4 בדברים השייכים לגופו ומציאותו הפרטית. וְאִלּוּם עַל יְדִי גִלּוּי עֲצָם
5 הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
6 מְשַׁרְשֵׁת בְּהַעֲצָמוֹת, 1
7 שְׁכֵאמֹר עַל יְדִי זֶה גַם
8 הַצִּיּוֹר דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים
9 הוּא 'חֵד' עִם הָעֲצָם, אוֹי
10 גַם הָאֲחֵדוֹת דִּישְׂרָאֵל הִיא
11 לֹא רַק כַּעֲצָם וּנְפֶשׁ אֲלֵא בְּכָל
12 הָעֲנִינִים שְׁלֵהֶם, גַּם
13 בְּעֲנִינֵי הַשִּׁיכִים
14 [לְהַגּוֹף].
15 בתחילת המאמר בסעיף א'
16 הוזכר הדיוק בפסוק וְאֵת
17 תַּצּוּהָ בִּכְךָ שְׁנֵאמַר כּוֹ שְׁנוֹת
18 הַמְּנוּרָה צְרִיכִים לִהְיוֹת 'נֵר תְּמִיד'
19 לַמּוֹרֹת שְׁזֵמֶן הַדֹּלֶקֶתָם בְּבֵית
20 הַמִּקְדָּשׁ אֵינָם בְּמִשְׁךָ כֹּל הַיָּמִים
21 אֲלֵא דוּקָא מַעֲרֵב עַד בּוֹקֵר. עַל
22 כֵּן מְבֹאֵר בְּמֵאמְרֵי "וְקִבֵּל
23 הַיְּהוּדִים" שֶׁל "כ"ק אֲדַמּוּר"
24 הַרִי"צ שֶׁהִדְבֵּר קִשּׁוֹר
25 בְּמִשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית שֶׁל הַנּוֹרָה,
26 אֲשֶׁר הַנּוֹרָה הַיּוֹם הַנִּשְׁמוֹת
27 כְּכַתּוּב "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם".
28 וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן מָה
29 שֶׁכָּתוּב בְּהַמְאָמֵר⁶¹ "וְקִבֵּל
30 הַיְּהוּדִים", דְּעַל יְדִי
31 שִׁישְׂרָאֵל מוֹסִיפִים (עַל
32 יְדֵי עֲבוֹדָתָם) בְּמִדְרַגַּת
33 מִלְּשָׁה, עַל יְדֵי זֶה דוּקָא
34 יִהְיֶה נֵר תְּמִיד,
35 דְּלִכְאוּרָה, זֶה שֶׁהִנֵּר דִּהְנִשְׁמָה כְּלוֹמַר אֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה (הַנִּמְשֶׁלֶת לִנֵּר
36 כְּכַתּוּב "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם"⁶²) הוּא יִצְלִיחַ לְהַאִיר תְּמִיד
37 (כְּלוֹמַר לַמּוֹרֹת הַעֲלִיּוֹת וְהַיְּרִידוֹת בָּהֶם נִתֵּן הָאָדָם, אֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה יֵאִיר בְּאוֹפֶן
38 שְׁוֶה בְּכָל הַמַּצְבִּים הַמִּשְׁתַּנִּים, בְּלִי שְׁנוּי), הוּא לֹא כְּכוּחוֹ שֶׁל הָאָדָם
39 עֲצָמוֹ אֲלֵא דוּקָא עַל יְדֵי גִלּוּי עֲצָם הַנִּשְׁמָה שְׁנִמְשָׁף וּמִתְגַּלֶּה עַל
40 יְדֵי מִלְּשָׁה (שׁוֹ עֲבוֹדָתוֹ כְּאֹמֶר 'וְאֵתָה תַּצּוּהָ'), כִּיּוֹן שֶׁלְעוֹמַת מִצִּיאוֹתָו
41 הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאָדָם הַנִּתּוֹנָה תַּחַת שִׁינוּיִם תְּמִידִים הִיא דְּבִעֲצָם הַנִּשְׁמָה
42 אֵין שִׁיף שְׁנוּי, וְאוֹלָם בְּהַמְאָמֵר אֹמֵר שֶׁהִעֲנֵן דְּנֵר תְּמִיד'

ביאור בדרך אפשר

43 הוּא דוּקָא קִשּׁוֹר בְּפִעּוֹלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי שִׁישְׂרָאֵל מוֹסִיפִים
44 בְּמִדְרַגַּת מִלְּשָׁה, 'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ'. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּהַגְּלוּיֵי דְּעֲצָם
45 הַנִּשְׁמָה הַנִּעֲשֶׂה בְּדִרְךָ וּבְצוּרָה שֶׁל 'מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה' כְּלוֹמַר לֹא
46 מִצִּדּוֹ שֶׁל הָאָדָם אֲלֵא עַל יְדֵי 'וְאֵתָה תַּצּוּהָ' כְּלוֹמַר עַל יְדֵי מִשְׁה רַבִּינוּ,
47 אֲכֵן יֵשׁ חֲלוּקָה וְהַבְדֵּל בֵּין
48 תְּקוּפָה רִחוּנִית שֶׁל 'עֶרֶב' וּבֵין
49 כּוֹז שֶׁל 'בֹּקֵר'. שְׁעֶקֶר
50 הַגְּלוּיֵי שְׁלָה שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה
51 כְּשֶׁלְעֲצָמָה הוּא דוּקָא
52 כְּשִׁישְׁנָם הַעֲלָמוֹת
53 וְהַסְתָּרִים כְּלוֹמַר דְּבָרִים
54 הַמְעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים עַל
55 מִצִּיאוֹת ה' וּמַנְסִים לְמַנוּעַ מִיְּהוּדִי
56 לְמַלֵּא אֶת רִצּוֹן ה' (זוֹ תְּקוּפָה
57 שֶׁל חוֹשֶׁךְ 'עֶרֶב') שְׁעַל יְדֵי
58 זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֶּה כַּחַ
59 הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ, אֲךָ כְּאִשֶּׁר
60 מְגִיעָה תְּקוּפָה שֶׁל 'בּוֹקֵר' נִעֲלָמָה
61 הַתְּגַלּוּתָהּ שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה
62 וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל
63 (סְעִיף יו"ד), שְׁגָם אֵלָה
64 שְׁבִזְמֵן הַגְּזֵרָה (זִמְן שֶׁל
65 'עֶרֶב') עֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת
66 נִפְשׁ, כְּשִׁבְאוֹ לְמָקוֹם
67 שְׁאֵפְשֵׁר לְעֶסֶק בְּתוֹרָה
68 וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ הֶרְחָבָה
69 (מִצַּב שֶׁל 'בֹּקֵר'), אֵין נִכְר
70 בָּהֶם הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ
71 שֶׁהִיא לָהֶם מְקָדָם. וְאִם
72 כֵּן, אֲמַתִּית הָעֲנִין (=הַעֲנִין
73 הָאֲמִיתִי) דְּנֵר תְּמִיד'
74 (שְׁאֵין שִׁיף בּוֹ שְׁנוּי)
75 וּמִמִּשְׁךָ לְהֵאִיר גַּם בְּתְּקוּפָה שֶׁל
76 'בּוֹקֵר' הוּא עַל יְדֵי
77 עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַעֲבוּדָה הַמּוּטֵלֶת עֲלֵיהֶם הִיא לְגִרוֹם לָכֵךְ שְׁגָם
78 כַּחוֹת הַגְּלוּיִים יִהְיוּ חֵד (=אֲחֵד) עִם עֲצָם הַנִּשְׁמָה, שׁוֹ הַהוֹסָפָה
79 הַבָּאָה עַל יָדָם 'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ'.
80 עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֲמִיתִים יוֹכֵן הַמְּחַכֵּר בְּסִעִיף ח' שֶׁלְכַאוּרָה הַמִּילִים 'כְּתִית
81 לְמֵאוֹר' הַקְּשׁוּרוֹת בְּגִלּוּי ה' מֵאוֹר' שֶׁבְּנִשְׁמָה הִיא צְרִיכוֹת לְהִיכָתֵב בְּחֻלְקוֹ
82 הָרַשׁוֹן שֶׁל הַפִּסּוֹק 'וְאֵתָה תַּצּוּהָ' הַמְּדַבֵּר עַל עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מִשְׁה רַבִּינוּ, מְדוּעַ
83 אִם כֵּן הֵן מוֹפִיעוֹת בְּחֻלְקוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל הַפִּסּוֹק הַמְּדַבֵּר עַל עֲבוֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי
84 יִשְׂרָאֵל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר אֶת זֶה שֶׁהַעֲנִיִּין שֶׁל 'כְּתִית לְמֵאֹר' נֶאֱמַר
2 בְּכַתּוּב בְּהַמֶּשֶׁף לְוִיקָחוּ אֵלָיֶךָ גו', כִּי בְּמַשְׁמַעוֹת שֶׁל 'כְּתִית
3 לְמֵאֹר' נִכְלָל לֹא רַק הַכְּתִית הַקִּיּוֹם בּוֹמֵן שֶׁל גְּזִירָה אֲלֵא גַם זֶה שִׁישְׁרָאֵל
4 הֵם שְׂבוּרִים וְנִדְכָּאִים ('כְּתִית') מַעֲצָם זֶה שֶׁהֵם בְּגָלוֹת, דְּעֲנִין זֶה
5 הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל

6 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים שְׂגָם
7 כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם
8 יִהְיוּ מִתְאַיְמִים לְעֶצֶם
9 הַנִּשְׁמָה, וּבְחִינַת ה'מֵאֹר'
10 דִּהְנִשְׁמָה' שְׁמַתְגָּלִית עַל
11 יְדֵי זֶה הִיא עֶצֶם הַנִּשְׁמָה
12 כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת
13 בְּהַעֲצָמוֹת, וְכִיוּן שִׁזָּה קֶשֶׁר
14 בַּעֲבוֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְן
15 נֶאֱמַר 'כְּתִית לְמֵאֹר'
16 בְּהַמֶּשֶׁף לְוִיקָחוּ אֵלָיֶךָ
17 גו'.

18 (יב) בַּסֵּעִף זֶה מְבוֹאֵר שֶׁגַם
19 הַעֲבוּדָה הַבָּאָה מְצִידִם שֶׁל בְּנֵי
20 יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם נַעֲשִׂית עַל יְדֵי
21 נְתִינַת כַּח מִמְּשֶׁה רַבִּינוּ, וְכֵמוֹ כֵּן
22 בְּדוּרֵינוּ אֲנוּ עַל יְדֵי נְתִינַת כַּח
23 מְנַשֵּׂא דוּרֵינוּ.
24 וְהִנֵּה הַמִּילִים 'וִיקָחוּ אֵלָיֶךָ'
25 הַקְּשׁוּרוֹת בְּתַפְקִידִם שֶׁל בְּנֵי
26 יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם גַּם הֵן שִׁיכוֹת
27 לְמִילִים 'וְאֵתָה תִּצְוֶה' הַקְּשׁוּרוֹת
28 בַּעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ שֶׁהִרִי
29 הַפְּרוּשׁ (בְּפִשְׁטוֹת עַל פִּי
30 פִּשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא) בְּפִסּוּק
31 'וְאֵתָה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי
32 יִשְׂרָאֵל וִיקָחוּ אֵלָיֶךָ גו'
33 הוּא שְׁמִשָּׁה יְצִיָּה אֶת בְּנֵי
34 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם יִקָּחוּ אֵלָיֶךָ
35 גו'. וּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁכֵּן גַּם
36 בְּפִנִּימִיּוֹת הָעֲנִיָּיִם, דְּזֶה

שְׁמִשָּׁה 'מִצְוָה' וּמִקָּשָׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לֹא רַק בְּאוֹפֵן כֹּה
שְׁלֹאחֵר מִכֵּן הֵם צְרִיכִים לַעֲבוֹד אֶת עֲבוֹדָתָם לְבַד לֵאלֹא כּוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ
אֲלֵא זֶה בְּאִפְּן שֶׁהוּא מְמַשֵּׁיף מִשְׁפִּיעַ וְנוֹתֵן לָהֶם נְתִינַת כַּח גַּם עַל
עֲבוֹדָתָם הַבָּאָה לְאַחֵר מִכֵּן הַרְמוּזָה בְּמִילִים 'וִיקָחוּ אֵלָיֶךָ גו'. וְכֵמוֹ כֵּן
הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמִשָּׁה
שְׂבִדוּרָנוּ, כְּבוֹד קִדְּשָׁת
מוֹרִי וְחַמִּי אֲדַמּוּ"ר נְשִׂיא
דוּרָנוּ, שְׂעִבּוּדָתוֹ לְעוֹרֵר
וּלְגָלוֹת אֶת הָאֱמוּנָה
שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
שֶׁמֶצֶד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה הִיא
בְּאִפְּן שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהֶם כַּח
שְׂאֵחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּ
עֲבוֹדָתָם בְּכַח עֲצָמָם,
וְהַכֵּחַ שְׁנִיתֵן עַל יְדֵי הוּא עַד
כְּדֵי כֵן שֶׁהֵם יַצִּילוּ שְׂיִהְיוּ
'נֵר תְּמִיד' שְׂאִין שִׁיף בּוֹ
שְׁנוּי גַּם מֶצֶד כַּחוֹת
הַגְּלוּיִים.

(יב) וְהִנֵּה הַפְּרוּשׁ (בְּפִשְׁטוֹת) בּוֹאֵתָה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וִיקָחוּ אֵלָיֶךָ גו' הוּא שְׁמִשָּׁה יְצִיָּה אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁיקָחוּ אֵלָיֶךָ גו'. וּמִזֶּה מוֹכֵן גַּם בְּפִנִּימִיּוֹת
הָעֲנִיָּיִם, דְּזֶה שְׁמִשָּׁה מִצְוָה וּמִקָּשָׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
בְּאִפְּן שֶׁמֶשֶׁיף לָהֶם נְתִינַת כַּח גַּם עַל וִיקָחוּ אֵלָיֶךָ גו'.
וְכֵמוֹ כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמִשָּׁה שְׂבִדוּרָנוּ, כְּבוֹד קִדְּשָׁת מוֹרִי
וְחַמִּי אֲדַמּוּ"ר נְשִׂיא דוּרָנוּ, שְׂעִבּוּדָתוֹ לְעוֹרֵר וּלְגָלוֹת אֶת
הָאֱמוּנָה שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמֶצֶד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה הִיא
בְּאִפְּן שְׂאֵחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּ עֲבוֹדָתָם בְּכַח עֲצָמָם, וְעַד שְׂיִהְיוּ
נֵר תְּמִיד שְׂאִין שִׁיף בּוֹ שְׁנוּי גַּם מֶצֶד כַּחוֹת הַגְּלוּיִים.

וְעַל יְדֵי זֶה זֻכִּים בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ לְגֵאֲלָה הָאֱמִתִּית
וְהַשְּׁלֵמָה, שְׂאִי יִהְיֶה גְלוּי אֱלֻקוֹת גַּם מֶצֶד הַמִּטָּה.
וְיִהְיֶה אִזּוֹ הַבָּאָה הַשְּׁמֵן וְהַדְּלָקָה הַנִּרְוֹת (וִיקָחוּ אֵלָיֶךָ
שְׁמֵן גו' לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד) גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
הַשְּׁלִישִׁי, בְּגֵאֲלָה הָאֱמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
צִדְקָנוּ, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ.

37 שְׁמִשָּׁה 'מִצְוָה' וּמִקָּשָׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לֹא רַק בְּאוֹפֵן כֹּה
38 שְׁלֹאחֵר מִכֵּן הֵם צְרִיכִים לַעֲבוֹד אֶת עֲבוֹדָתָם לְבַד לֵאלֹא כּוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ
39 אֲלֵא זֶה בְּאִפְּן שֶׁהוּא מְמַשֵּׁיף מִשְׁפִּיעַ וְנוֹתֵן לָהֶם נְתִינַת כַּח גַּם עַל
40 עֲבוֹדָתָם הַבָּאָה לְאַחֵר מִכֵּן הַרְמוּזָה בְּמִילִים 'וִיקָחוּ אֵלָיֶךָ גו'. וְכֵמוֹ כֵּן
41 הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמִשָּׁה
42 שְׂבִדוּרָנוּ, כְּבוֹד קִדְּשָׁת
43 מוֹרִי וְחַמִּי אֲדַמּוּ"ר נְשִׂיא
44 דוּרָנוּ, שְׂעִבּוּדָתוֹ לְעוֹרֵר
45 וּלְגָלוֹת אֶת הָאֱמוּנָה
46 שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
47 שֶׁמֶצֶד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה הִיא
48 בְּאִפְּן שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהֶם כַּח
49 שְׂאֵחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּ
50 עֲבוֹדָתָם בְּכַח עֲצָמָם,
51 וְהַכֵּחַ שְׁנִיתֵן עַל יְדֵי הוּא עַד
52 כְּדֵי כֵן שֶׁהֵם יַצִּילוּ שְׂיִהְיוּ
53 'נֵר תְּמִיד' שְׂאִין שִׁיף בּוֹ
54 שְׁנוּי גַּם מֶצֶד כַּחוֹת
55 הַגְּלוּיִים.
56 וְעַל יְדֵי זֶה זֻכִּים בְּקָרוֹב
57 מִמֶּשׁ לְגֵאֲלָה הָאֱמִתִּית
58 וְהַשְּׁלֵמָה, שְׂאִי יִהְיֶה גְלוּי אֱלֻקוֹת גַּם מֶצֶד
59 שֶׁהַתְּגִלּוּתָהּ שֶׁל אֹר הַנִּשְׁמָה הוּא
60 גַם מֶצֶד מִצִּיאוֹתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל
61 הָאָדָם כֵּן גַּם בְּכָל הָעוֹלָם יִהְיֶה
62 גְלוּי אֱלֻקוֹת גַּם מֶצֶד
63 הַמִּטָּה. וְיִהְיֶה אִזּוֹ הַבָּאָה
64 הַשְּׁמֵן וְהַדְּלָקָה הַנִּרְוֹת
65 (וִיקָחוּ אֵלָיֶךָ שְׁמֵן גו'
66 לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד) גַּם
67 בְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּלוֹמֵר הַדְּלָקָה
68 הַמְּנוּרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
69 הַשְּׁלִישִׁי, בְּגֵאֲלָה
70 הָאֱמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל
71 יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקָרוֹב
72 מִמֶּשׁ.

בס"ד. שיחת שבת פרשת בלק, ז' תמוז ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- ז. ...האמור לעיל שייך לשבת שלפני ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז בכל שנה ושנה. ונוסף לזה - הרי רגילים לבאר גם את ההוראה שיכולים (ובמילא - צריכים) ללמוד מהקביעות המיוחדת דשנה זו. ובענינו - מלבד האמור לעיל אודות כללות ההכנה לימי הגאולה על-ידי קבלת החלטות טובות בשבת שממנה מתברכים ימי הגאולה, יש הוראה ולימוד נוסף מהקביעות דשנה זו, שימי הגאולה הם יום חמישי ויום ששי בשבוע, ופרשת השבוע דימי הגאולה היא פרשת פינחס (מכיון שהשבת שלפני ימי הגאולה היא פרשת בלק). וכמדובר כמה פעמים שההוראה הנלמדת מקביעות מיוחדת היא בתקפה על כל השנים שלאחרי-זה, עד לפעם הבאה שתבוא קביעות כזו³¹, שאז תהיה הוספה בענין זה באופן נעלה יותר.
- ומובן, שגם ההוראה שלמדים מקביעות השנה צריכה להיות מובנת לכל אחד ואחד מישראל, גם לפשוט שבפשוטים, ככל הוראות התורה (תורה מלשון הוראה³²) אשר להיותה ירושה לכל אחד ואחד מישראל, "מורשה קהלת יעקב"³³, שייכים הוראותיה לכל אחד ואחד מישראל.
- וענין זה מודגש במיוחד בנוגע לימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז - כפי שכותב בעל הגאולה במכתבו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה³⁴: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה", היינו, שאפילו יהודי שנמצא במעמד ומצב ד"בשם ישראל יכונה", באופן של כינוי בלבד³⁵ - גם אליו שייכת הגאולה די"ב תמוז, ולא עוד אלא שגאולתו היא באותו אופן של גאולה כפי שהיא אצל "מחבבי תורתנו", ועד לגאולה ד"אותי בלבד".
- ומכיון שכן, מובן, שגם ההוראה מהקביעות דימי הגאולה בשנה זו - צריכה להיות מובנת לכל אחד ואחד מישראל, גם לזה "אשר בשם ישראל יכונה", ובסגנון אחר: פשוט שבפשוטים.
- ח. הקביעות דימי הגאולה בשנה זו היא - כאמור - ביום חמישי וביום ששי, כך שמימי הגאולה נכנסים תיכף ומיד ליום השבת.
- והענין בזה:
- כאשר ימי הגאולה הם באמצע השבוע, ולאחריהם באים ימי המעשה - הרי מכיון שבימי המעשה ישנו ציווי התורה לעסוק בעניני העולם, ובלשון חכמינו ז"ל³⁶: "כשם שנצטוו ישראל על מצות-עשה של שבת כך נצטוו על המלאכה", נמצא, שישנו ענין של ירידה, שכן, מימי הגאולה יורדים לעסוק בעניני העולם, "עובדין דחול".
- הן אמת שגם יום זה הוא באופן של "שטורעם" מיוחד, שהרי זה עתה באים מימי הגאולה, אבל אף-על-פי-כן, מכיון שסוף-כל-סוף צריכים לעסוק בעניני העולם, עניני "רשות הרבים" - הרי זה ענין של ירידה, ועד לירידה למקום שהוא היפך ענין הגאולה, כי: "גאולה" ענינה שממשיכים את האל"ף, יחידו של עולם (ועל-כל-פנים בחינת אחד) - ב"גולה", ועל-ידי-זה עושים מ"גולה" "גאולה"³⁷, ונמצא, ש"רשות הרבים" - היפך הענין ד"יחיד" (יחידו של עולם) ו"אחד", מפני שחסר בו האל"ף - הוא ענין של "גולה" (ללא אל"ף), היפך ענין ה"גאולה". ואם כן, כאשר צריכים לצאת מהמעמד ומצב דימי הגאולה למעמד ומצב של התעסקות בעניני העולם הנמצאים ב"רשות הרבים" - הרי זה ענין של ירידה.
- ולעומת זאת, כאשר הקביעות די"ב-י"ג תמוז היא בסוף השבוע, ביום חמישי ויום ששי, שמיד לאחריהם נכנסים ליום השבת - הרי לא זו בלבד שאין שום ירידה ביחס למעמד ומצב דימי הגאולה מכיון שלא צריך (ואדרבה - אסור) לעסוק בעובדין דחול [שהרי ההתעסקות בעובדין דחול אינה אלא בימי החול, מה-שאין-כן ביום השבת - "מקדשא וקיימא"³⁸, וכן 'יום טוב' שענינו - "מקראי קודש"³⁹, שקוראים וממשיכים את בחינת

(36) ראה מכילתא יתרו כ, ט. לקו"ש חי"א ע' 71 הע' 54. וש"נ.

(37) לקו"ת בהעלותך לה, ג.

(38) ביצה יז, א. וראה תו"א יתרו סט, סע"ג ואילך. אוה"ת בהר

ע' תריא ואילך.

(39) אמור כג, ב.

(31) ראה לקו"ת ברכה צח, ב.

(32) גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק. וראה זח"ג נג, ב.

(33) ברכה לג, ד.

(34) סה"מ תרפ"ח ע' קמו. תש"ח ע' 263. אגרות קודש אדמו"ר

מוהרי"צ צ"ח ע' פ.

(35) ראה לקו"ש ח"ח ס"ע 329 ואילך.

1 "קודש"⁴⁰], אלא עוד זאת, ישנו עילוי והוספה בכל עניני ימי הגאולה, באופן ד"ויכולו", עד לתכלית העילוי -
2 בחינת התענוג⁴¹.

3 ועד כדי כך, שימי הגאולה הם בבחינת "מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת"⁴², היינו, שהאכילה דיום השבת
4 היא - הטירחא והעבודה דימי הגאולה, כלומר, שענין זה חודר בכל מציאותו עד שנעשה דם ובשר כבשרו
5 (בדוגמת ענין של אכילה), ובאופן של תענוג - לא רק ברוחניות הענינים בלבד, אלא תענוג החודר ונמשך עד
6 למטה מטה בעניני אכילה ושתייה וכיוצא בזה, תענוג הגוף כפשוטו, ועד לתענוג שפועל הרחבה בגוף הגשמי,
7 ובלשון הכתוב⁴³: "שמועה טובה תדשן עצם", וכסיפור הגמרא⁴⁴ שעלידי ענין התענוג נפעלה התרחבות
8 ב"עצם" של אדם, אינו-יהודי, שהיה לאחרי הגיל דגידול הגוף, בשנות העמידה (או אפילו בשנות הירידה), וככל
9 עניני התורה - הרי גם סיפור זה הוא הוראה בעבודתו של יהודי, באיזו מדה צריכה להיות הפעולה דענין התענוג.
10 זוהי איפוא המעלה המיוחדת בקביעות שנה זו - שמיד לאחר ימי הגאולה נכנסים ליום השבת, שאז נפעל
11 עילוי והוספה בכל הענינים הקשורים עם ימי הגאולה.

12 וגם עילוי זה שייך כבר לשבת זו - מכיון שבשבת זו נמשכת ברכה לכל עניני ימי הגאולה, כולל גם בנוגע
13 לעילוי המיוחד שבימי הגאולה דשנה זו, שמיד לאחריהם נכנסים ליום השבת. ובפרט שגם יום השבת שלאחרי
14 ימי הגאולה - מתברך משבת זו, שכן, הברכה דיום השבת, "מיניה מתברכין כולהו יומין", היא לא רק בנוגע
15 לששת ימי המעשה, אלא גם בנוגע ליום השבת⁴⁵.

16 ומובן, שכאשר יודעים את גודל מעלתה וכוחה של שבת זו בקשר לכל עניני י"ב-י"ג תמוז, שלכן הרי זה
17 הזמן המתאים להחלטות טובות, וכמו כן יודעים ש"הקב"ה עוזרו"⁴⁶ לקיים את כל ההחלטות הטובות במעשה
18 בפועל - הרי ידיעה זו מוסיפה שמחה ותענוג בקבלת ההחלטות הטובות, ובמילא - ההחלטות וקיומן בפועל
19 הם באופן נעלה יותר כו'.

20 ט. ומזה באים לסיבה וטעם נוסף להתוועדות בשבת זו - בקשר לקביעות המיוחדת דימי הגאולה בשנה זו:
21 מלבד הצורך לעורר אודות כללות ההכנה לימי הגאולה, כולל ארגון התוועדויות ימי הגאולה בכל מקום
22 ומקום, פעולה שצריכה להיות בסדר מסודר, ולכן דרושה "הכנה רבה" לכך - יש לעורר אודות ההמשך
23 להתוועדויות אלו גם ביום השבת הבא מיד לאחר ימי הגאולה, היינו, שיש להמשיך את ההתוועדויות דימי
24 הגאולה גם ביום השבת שלאחריהם, ולא רק באופן של "המשך", אלא ככל המשך בעניני קדושה שהוא גם
25 באופן של עילוי והוספה, "מעלין בקודש"⁴⁷.

26 וכמדובר כמה פעמים אודות השייכות המיוחדת ד"התוועדות" ליום השבת - מכיון שתוכנה של "התוועדות"
27 הוא אחדות ישראל, "גדולה לגימה שמקרבת"⁴⁸, וענין זה שייך במיוחד ליום השבת, שכן, ביום השבת יכול
28 להיות ענין האחדות בקשר לאכילה ושתייה ("לגימה") גם עם "עמי-הארץ" שבשאר ימי השבוע אין לסמוך
29 עליהם בקשר ל"דמאי", מה-שאינ-כן ביום השבת, שאז יכולים לסמוך עליהם ולאכול אצלם, מכיון שאפילו עם
30 הארץ אינו משקר בשבת, כדברי הירושלמי⁴⁹.

31 י. והמעשה הוא העיקר - כאמור - להחליט החלטות טובות בקשר לכל עניני ימי הגאולה, כולל - ההשתדלות
32 שבכל מקום ומקום יערכו התוועדויות בימי הגאולה, ולהמשיכם בשבת הסמוכה לימי הגאולה ללא הפסק בינתיים.
33 ויהי-רצון שכל ענינים אלו - ההכנות לימי הגאולה, ימי הגאולה עצמם, וכן פעולתם והשפעתם על כל ימי
34 השנה [כמובן וגם פשוט שיום הגאולה דנשיא ישראל פועל ומשפיע על כל הימים שלאחרי-זה] - יהיו בהצלחה
35 רבה ומופלגה, וכהוראת פרשתנו⁵⁰: "וישראל עושה חיל".

(45) ראה שיחת ש"פ יתרו ש.ו. ס"ה ואילך. וש"נ.

(46) סוכה נב, רע"ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פ"ג (יח, א).

(47) ברכות כח, א. וש"נ. זח"ג קסב, ב.

(48) סנהדרין קג, סע"ב ואילך.

(49) דמאי רפ"ד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1038 הע' 24.

(50) כד, יח.

(40) לקו"ת צו יב, סע"א. פינחס עו, ב. ובכ"מ.

(41) ראה אוה"ת בראשית (כרך א) מב, ב ואילך. (כרך ג) ע' תרח.

וש"נ.

(42) ע"ז ג, א.

(43) משלי טו, ל.

(44) גיטין נו, ב.

ומזה באים לפרשת פינחס - הפרשה דימי הגאולה והשבת שלאחריהם - "פינחס הוא אליהו"⁵¹, "מבשר טוב"⁵², מבשר הגאולה, וכפי שאומרים "קול מבשר מבשר ואומר" - ג' פעמים, "בתלתא זימני הוי חזקה"⁵³. והעיקר - גאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן.

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' מה טובו גו'.

* * *

טו. ...בפרק חמישי דפרקי אבות - הפרק שלומדים בשבת זו - ישנה משנה תמוהה ביותר: "גלות בא לעולם על כו"⁷² - שבזה מודגש שענין של גלות מושלל ממצואות העולם, ומה ש"גלות בא לעולם" - אין זה אלא מפני ענינים בלתי-רצויים שמונה במשנה: "על עבודה זרה [או "עבודת אלילים", "עבודת כוכבים ומזלות" - ככל הגירסאות שבזה], ועל גילוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל שמיטת הארץ". וצריך להבין:

מסכת אבות ענינה - "מילי דחסידותא"⁷³, ובלשון המפרשים⁷⁴ - "מוסרים ומדות", שלכן מקדימה המשנה "משה קיבל תורה מסיני" - "לומר לך, שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם (כמו שבדו חכמי אומות העולם מלבם בדרכי המוסר), אלא אף אלו נאמרו מסיני".

ולכאורה, מהו הענין ד"חסידותא", מדות טובות שהם באופן דלפנים משורת הדין - במשנה זו? וכי הזהירות מארבעת הענינים המוזכרים במשנה זו (שלא יבוא גלות לעולם) היא בגדר של "מילתא דחסידותא" - הרי מדובר אודות ענינים הכי חמורים שבתורה, ג' העבירות עליהם אמרו⁷⁵ "יהרג ואל יעבור", דלא ככל שאר עניני התורה שכולם נדחים מפני פיקוח נפש, מלבד ג' העבירות דעבודה-זרה גילוי-עריות ושפיכות-דמים, ומזה מובן גם בנוגע ל"שמיטת הארץ", שמכיון שנימנית ביחד עם ג' ענינים אלו, נמצא, שביחס לענין זה ("גלות בא לעולם") חמורה היא כמותם, ואם כן, מהי איפוא ה"מילתא דחסידותא" שבמשנה זו?!

ולעת עתה - לא מצאתי מישהו ממפרשי המשנה שיתעכב לבאר ענין זה!

כה. ...הביאור בפרקי אבות:

ד' הענינים שמונה במשנה שעל-ידם "גלות בא לעולם" - הם ג' הקוין חסד גבורה תפארת, וכן מלכות ד'לעומת זה', שהם ה'לעומת זה' דד' אותיות שם הוי'.

והענין בזה:

גילוי עריות הוא חסד דקליפה, ושפיכות דמים הוא גבורה דקליפה - ענינים של ישמעאל ועשו¹²¹ (כללות אומות העולם), שלא רצו לקבל את התורה: ישמעאל - מפני שנאמר בה "לא תנאף" (היפך הענין דגילוי עריות), ועשו - מפני שנאמר בה "לא תרצח" (היפך הענין דשפיכות דמים - ענינו של עשו שנאמר בו¹²² "על חרבך תחי"¹²³). והענין בעבודה זרה הוא ה'לעומת זה' דקו האמצעי, שעולה עד הכתר, ובכתר גופא - עד פנימיות הכתר [כמבואר בדרושי אדמו"ר (מהורש"ב) נשמת-עד¹²⁴ שמעלת קו האמצעי בעלייתו עד הכתר היא - בנוגע לפנימיות הכתר, כי עד חיצוניות הכתר עולים גם ב' הקוין דימין ושמאל].

והרי קו האמצעי יורד ונמשך למטה מטה, עד לספירת המלכות - שזהו תוכן הענין ד"שמיטת הארץ", כידוע ש"ארץ" קאי על ספירת המלכות.

(75) סנהדרין עד, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ב. טוש"ע יו"ד רסקני"ז.

(121) ראה ספר הליקוטס דא"ח צ"צ ערך ישמעאל. וש"ג.

(122) תולדות כז, מ.

(123) זח"ג פרשתנו קצב, ב.

(124) ד"ה פדה בשלום תרע"ג פקיד (המשך תער"ב ח"א ס"ע רכ ואילך). יחינו מיומיים תש"ז פ"ב (סה"מ תש"ז ע' 152).

(51) תיב"ע וארא ו, יח. פרדר"א פמ"ז. זח"ב קצ, סע"ב. זח"ג רטו, א - ברע"מ. יל"ש ר"פ פינחס (רמז תשעא). פרש"י ד"ה לאו מר כהן - ב"מ קיד, ב.

(52) פרש"י בחוקתי כו, מב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 170. וש"נ.

(53) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(72) מ"ט.

(73) ראה ב"ק ל, א.

(74) רע"ב בריש המס'. מד"ש בהקדמה.

כו. מאמר המוסגר:

בהמשך להמוזכר לעיל שגילוי עריות הוא ענינו של ישמעאל, חסד דקליפה, ללא כל הגבלות כו' - יש לבאר את הטעם לכך שהרמב"ם פותח את ספר נשים בפסוק¹²⁵ "תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות".

ובהקדים:

ראיתי שהעירו אודות הקשר דסיום ספר זמנים והתחלת ספר נשים, וכיוצא בזה. ולפלא, שאף אחד לא מצא לנכון להעיר אודות פתיחת ספר נשים בפסוק הנ"ל, שלכאורה, אינו מובן לגמרי: מהי השייכות ד"מוקשי מות" לספר נשים דוקא?! הן אמת שבספר נשים מדובר אודות איסורי עריות כו', אבל אי משום הא - ישנם ספרים נוספים שבהם מדובר אודות איסורים חמורים בתורה?! ונוסף לזה: עיקר ענינו של ספר נשים הוא - הענין החיובי שבו, היחוד דאיש ואשה באופן ד"והיו לבשר אחד", שעל-ידי-זה נעשה קיום מצות "פרו ורבו" - ענין הכי נעלה, ואם כן, מה מקום לפתיחת ספר נשים בפסוק זה?!

וכמדובר כמה פעמים שדווקא על ענינים פשוטים, עד ל"קלאץ-קשיא", אין שמים לב! - מחפשים דוקא ענין שהוא באופן ד"בישראל שמינא בי רבא"¹²⁶, כדי שיוכלו לחדש כל מיני "קונצאלאך"... ואילו לדברים פשוטים הדורשים ביאור - אין שמים לב!

והביאור בזה:

בהתחלת ספר נשים¹²⁷ כותב הרמב"ם: "קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק כו'", היינו, שלא היו כל הגבלות בקשר ליחוד דאיש ואשה באופן ד"והיו לבשר אחד" עד ללידת ולד - "פרו ורבו", ואילו לאחר מתן תורה קבעה התורה הגבלות בדבר.

ולכן, בתור פתיחה לספר נשים - מקדים הרמב"ם את הפסוק "תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות", שבכך מודגש שהגבלה זו אינה חסרון חס-ושלום, אלא אדרבה - מעלה גדולה בדבר, שכן, על-ידי-זה נפעל הענין ד"לסור ממוקשי מות" בחיי הנישואין, שלא יבוא לידי מעמד ומצב ד"מוצא אני מר ממות את האשה"¹²⁸, וענין זה נפעל על-ידי-זה שמתנהג על-פי ההוראות דספר נשים.

כז. ונחזור לעניננו - ביאור המשנה "גלות בא לעולם על עבודה-זרה כו'", ד' הענינים דחסד גבורה תפארת ומלכות ד'לעומת זה' (כנ"ל):

מכיון שמדובר אודות משנה במסכת אבות, שענינה "מילי דחסידותא" - מובן וגם פשוט שאין הכוונה כאן לזהירות מאיסורים אלו כפשוטם של דברים, כי כאשר מדובר אודות ענין של איסור, איסור מן התורה, איסור מדרבנן, ועד לאיסור קל של דברי סופרים - הרי הזהירות מזה אינה בגדר "מילי דחסידותא", אלא ודאי הכוונה לזהירות מענינים אלו בדקות דדקות, וזאת - אף שאין בהם נדנוד של איסור, כי אם מצד ההנהגה ד"מילי דחסידותא".

כלומר: בכל ד' ענינים הנ"ל - ישנם פרטי האיסורים שהם מן התורה, פרטי האיסורים שהם מדרבנן וכו', עד לענינים בדקות דדקות שהזהירות מהם היא רק על-פי ההנהגה ד"מילי דחסידותא".

וזוהי הוראת המשנה - שמכיון שיודעים ש"גלות בא לעולם" עבור ענינים אלו, מובן, שיש להזהר בכך עד קצה האחרון, וזאת - לא בנוגע לענינים שעל-פי דין, דמאי קא-משמע-לן, כי אם בנוגע לענינים שלפנים משורת הדין, על-פי ההנהגה ד"מילי דחסידותא".

כח. ובפרטיות יותר:

"עבודה זרה": עבודה-זרה כפשוטה - מאן דכר שמה?! ומאי קא-משמע-לן שיש להזהר מענין של עבודה-זרה?! ובפרט על-פי דברי הגמרא¹²⁹ שביטלו את היצירה-הרע דעבודה-זרה, כך שהענין דעבודה-זרה כפשוטה בוודאי אינו שייך כלל וכלל! אלא הכוונה בזה - לשלילת ענין של עבודה-זרה בדקות דדקות, היינו, שכל עניני האדם, גם דברי הרשות, יהיו קשורים עם אלקות, "כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹³⁰, ויתירה מזו -

(129) יומא סט, ב. ובחדא"ג מהרש"א שם.

(130) אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח

סרל"א.

(125) משלי יג, יד.

(126) ב"ב כב, א.

(127) פ"א ה"א. שם ה"ד.

(128) קהלת ז, כו.

1 "בכל¹³¹ דרכיך דעהו"¹³², היינו, שבכל תחומו של יהודי לא יהיה שום דבר נפרד מאלקות חס-ושלום - שזהו
2 ענין של עבודה-זרה בדקות דקות.

3 דהנה, ההתעסקות בעניני הרשות, אכילה ושתיה ודומיהן, יכולה להיות באופן סתמי - לא לשם תאוה
4 חס-ושלום, אבל גם לא "לשם שמים". ולכאורה, יש מקום לומר שאין זה דבר גרוע כל כך, שכן, כל עניני
5 העולם הם באופן של סתם, עד בוא זמן בירורם כו'. - מעט מים שהולך לשותות כעת, קיימת מציאותם זה
6 חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושלש שנה ועוד כמה חדשים, באופן של סתם, עד שבא יהודי ומברך עליהם
7 "שהכל נהיה בדברו"! ועל-זה אומרים ליהודי, שמצד ההנהגה ד"מילי דחסידותא" - הרי עשיית דברי הרשות
8 באופן של סתם, הוא ענין של עבודה-זרה בדקות דקות על-כל-פנים, מכיון שיש כאן ענין נוסף מלבד אלקות,
9 ולכן, בהכרח שכל דברי הרשות יהיו באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים", עד לדרגא ד"בכל דרכיך דעהו".

10 ולדוגמא: שתיית "יין" או "משקה" - הנה גם לאחר אמירת הברכה, כאשר הולך ולוגם מה"משקה", יכול
11 הדבר להיות באופן של סתם, ולעומת זאת, יכול הדבר להיות באופן ד"לשם שמים" ועד לאופן ד"דעהו" -
12 על-ידי אמירת "לחיים"! ועד כדי כך, שעל-ידי-זה מסיר את חומר הגוף שמונע ומעכב את ההשגה בענין של
13 פנימיות התורה, ובלשון הגמרא¹³³: "אגברו חמרא אדרדקי כי היכי דלימרו מילתא כו' נכנס יין יצא סוד", שכן,
14 על-ידי-זה מתגברים ומסירים את החומר המעלים כו'.

15 [אמנם, מובן ופשוט שענין זה צריך להיות עם ההגבלות הידועות שנקבעו על-ידי נשיא דורנו - ד' פעמים
16 בלבד, ולא כוסות גדולות, כי אם על דרך הרגיל, כידוע ומפורסם.

17 בראבוננו, ישנם תלמידים שחושבים להיות "שפיץ חב"ד" - על-ידי-זה שיתנהגו היפך הוראה הנ"ל! הם
18 מנצלים את העובדה שלומדים ב"תומכי-מימים" כדי לעשות דבר שהוא היפך הוראת נשיא הדור! כיצד יתכן
19 לחשוב שענין זה יוסיף בהבנת החסידות וכיוצא בזה - כאשר יודעים שהנהגה זו היא היפך הוראת נשיא
20 דורנו? ...! אדרבה: הנהגה כזו אינה מביאה להתגברות על "חומר" הגוף, אלא אדרבה - התגברות החומר,
21 "חומר שונאך" - חומר הגוף! ...!

22 ומה שישנו "משפיע" "משגיח" או "ראשי-שיבה" שרואה זאת ואינו עושה מאומה למנוע את הדבר, אף
23 שידע שהנהגה זו היא היפך ציווי נשיא דורנו - הרי הקושיא היא עליו! ...!

24 ואם ישנו מישהו שכבר עושה "משהו" - הנה במוצאי יום טוב' שולח מכתב ל"770" ומודיע שאירע כך
25 וכך, ומכיון שהוא לא יכול לעשות מאומה בנידון, לכן מודיע את העובדות! - אם לא היית יכול לעשות מאומה
26 בנידון - לא היו מראים לך כל זה, ומכיון שבהשגחה פרטית ראית זאת, הרי זה סימן שתפקידך להעמיד תלמיד
27 זה על דרך האמת, ולא להסתפק במשלוח "מכתב"!
28 ואין להאריך בדבר המבהיל].

29 דוגמא נוספת לזהירות מענין של עבודה-זרה בדקות, אבל באופן חמור יותר - שלילת ההרגש ד"כחי ועוצם
30 ידי עשה לי את החיל הזה"¹³⁴, שרק לדעת הסמ"ג¹³⁵ נמנה הדבר במנין המצוות!

ובדקות יותר:

32 יהודי קם בבוקר, ותיכף ומיד נגש לטלפון כדי לשוחח עם ה"סוחר" - עוד לפני אמירת "מודה אני",
33 ועל-כל-פנים - לפני אמירת "הודו לה'", ועל-כל-פנים - לפני לימוד שיעור בבית המדרש לאחר התפילה בבית
34 הכנסת, וכל זה למה - שמא יקדים ה"סוחר" לצאת מביתו בטרם יסיים את תפילתו ושיעורו בתורה, ונמצא
35 שיפסיד במסחרו מכיון שלא הצליח לתפוס את ה"סוחר" הלז.

36 הנהגה כזו נובעת מחוסר אמונה והכרה אמיתית ש"ה' אלקיך גו' הוא הנותן לך כח לעשות חיל"¹³⁶, שכן,
37 אילו היה חדור באמונה והכרה זו כדבעי, היה מבין שלא יתכן שהנהגתו על-פי ציווי התורה¹³⁷ - לכל לראש

(135) מל"ת סד.

(136) שם, יח.

(137) ברכות בסופה. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ה ס"א וש"נ.

(131) משלי ג, ו. רמב"ם וטושו"ע שם. שו"ע אדה"ז או"ח סרל"א.

(132) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. 932. ועוד.

(133) סנהדרין לח, רע"א.

(134) עקב ח, יז.

- 1 להתפלל בבית הכנסת, ואחר-כך ללמוד שיעור בתורה בבית המדרש, ורק אחר-כך "הנהג בהם מנהג דרך
- 2 ארץ" 138 - תגרום להפסד במה שמגיע לו וצריך לקבל מצד רצון הקב"ה!
- 3 מניין נובעת איפוא הנהגה כזו - לרוץ ל"טלפון" עוד לפני התפילה, וזאת - לא כדי לסכם עם פלוני אודות
- 4 תפילה בציבור, שזוהי המטרה האמיתית שעבורה נברא הטלפון! [שהרי לאיזה צורך נבראה מציאות ה"טלפון"
- 5 אם לא לצורך זה? ! אלא שבגלל זה יכולים להשתמש בטלפון גם עבור ענינים אחרים, ועל-דרך מאמר רבותינו
- 6 ז"ל 139 "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא בשביל המשכן כו'"], אלא כדי לדבר עם "סוחר"
- 7 בעניני מסחר - הרי בוודאי שהנהגה כזו נובעת רק ממחשבה שההצלחה בפרנסה תלויה בפעולה שלו, שהוא
- 8 יתפוס את ה"סוחר" בזמן המתאים, ויעשה כך וכך, וכיוצא בזה!
- 9 הנהגה כזו היא בבחינת 'עבודה זרה', 'עבודת אלילים' או 'עבודת כוכבים ומזלות' (ככל הגירסאות שבדבר):
- 10 'עבודה זרה' - להיותה 'זרה' ליהודי שצריך לדעת שמלבד אלקות אין דבר אחר בעולם. 'עבודת אלילים' - מפני
- 11 שבכך עובד ומשתחוה ל'שכל' שלו, בחשבו שבכך שכלו הוא מצליח להשיג את פרנסתו. ו'עבודת כוכבים
- 12 ומזלות' - כדאיתא בספרים שפרנסה קשורה עם ענין של מזלות, מזל נוגה כו'.
- 13 כאשר עוסק בעניני מסחר לאחר התפילה בבית הכנסת ולימוד התורה בבית המדרש - אזי בכך מקיים הוא
- 14 את ציווי הקב"ה "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" 140, מה-שאין-כן כאשר עושה זאת לפני כן - הרי זה ענין
- 15 של 'עבודה זרה' בדקות.
- 16 כט. גילוי עריות:
- 17 פשיטא שאין הכוונה לאיסורים מן התורה או מדרבנן - שניות לעריות וכיוצא בזה, דמאי קא-משמע-לן? !
- 18 וכמו כן בנוגע למה שכתוב בגמרא 141 "לא יסתכל אדם כו' בבגדי צבע של אשה", וכיוצא בזה, שמכיון שזהו
- 19 איסור שהובא בגמרא - מאי קא-משמע-לן? ! אלא הכוונה - לענינים שבהם יש מקום לשקלא-וטריא אם הדבר
- 20 אסור על-פי דין, ואף-על-פי-כן, כאשר ההנהגה היא על-פי "מילי דחסידותא" - מושלל הדבר מכל וכל.
- 21 ולדוגמא:
- 22 אודות הדין ד"קול באשה ערוה" 142 - יש שקלא-וטריא בספרי האחרונים אם איסור זה חל כאשר שומעים
- 23 קול של אשה מתוך "תקליט".
- 24 דהנה, דובר כמה פעמים 143 שבנוגע לשמיעת קול אדם, קריאת התורה או קריאת המגילה וכיוצא בזה - אין
- 25 יוצאים ידי-חובה כאשר שומעים מתוך "תקליט" וכיוצא בזה, מכיון שאין זה קול אדם כו'. ועד שאפילו בנוגע
- 26 לשמיעת קול שופר בחודש אלול, שאינו אלא לעורר לתשובה - "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" 144 -
- 27 אין לשמוע זאת מתוך "תקליט", דמכיון שצריכים לעורר את רגש האדם לתשובה כו' - צריך להיות הדבר
- 28 בדוגמת "דברים היוצאים מן הלב כו'" 145, מה-שאין-כן בשמיעת "תקליט" וכיוצא בזה.
- 29 ומכיון שכן, הרי יש מקום לומר שכן הוא גם בנוגע לענינים ד'לעומת זה' - ששמיעה מתוך תקליט אינה
- 30 פועלת על רגש האדם כו', וכפי ששקלו וטרו בזה כמה וכמה.
- 31 אמנם, כאשר ההנהגה היא על-פי "מילי דחסידותא" - פשיטא שאין מקום כלל וכלל לשקלא-וטריא כזו,
- 32 דמכיון ש"לכל הדעות" לא יביא הדבר לידי יראת שמים... ו"לכל הדעות" אין בכך משום "כל מעשיך יהיו לשם
- 33 שמים"... - לא עולה על דעתו ללכת ל"רב" כדי שימצא לו היתר על-פי דין! דבר זה מושלל אצלו מכל וכל.
- 34 ל. שפיכות דמים:
- 35 אמרו חכמינו ז"ל 146: "כל המלבין פני חבריו ברבים כאילו שופך דמים", וטעם הדבר - מכיון שעל-ידי-זה
- 36 "אזיל סומקא ואתי חיוורא", סילוק הדמים כו', שזהו ענין של שפיכות דמים בדקות.
- 37 אמנם, ענין זה לא צריכים לשלול במסכת אבות - שכן, שלילת הלבנת פני חבריו אינה מצד "מילי
- 38 דחסידותא", כי אם דין בתורה.

(143) ראה לקו"ש ח"ט ס"ע 336. ועוד.

(144) עמוס ג, ו. טווא"ח סתקפ"א.

(145) ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(146) ב"מ נח, סע"ב.

(138) ברכות לה, ב.

(139) ב"ר פט"ז, ב. שמו"ר רפ"ה.

(140) ראה טו, יח.

(141) ע"ז כ, סע"א ואילך.

(142) ברכות כד, א. קידושין ע, סע"א.

ולכן, כוונת המשנה היא למצב כזה שהדבר נעשה ב"מסוה" של "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא"¹⁴⁷: מכיון שכוונתו להפרישו מדבר בלתי-רצוי (מצד אהבת ישראל...) - כיצד יכול הוא להתיישב לעשות "חשבון" אם לדבר בסגנון זה או אחר, סגנון שלא יגרום להלבין את פני חבריו - הרי צורך השעה להפרישו מיד מענין בלתי-רצוי, ומכיון שכן, יש לעשות זאת באיזה אופן שיהיה, העיקר - להפרישו מדבר בלתי-רצוי! הנה על זה אומרים לו שגם כאשר כוונתו להפריש יהודי מענין בלתי-רצוי, "הוכח תוכיח את עמיתך" - יש לו להזהר מהלבנת פניו כו', שכן, חומר הענין הוא כשפיכות דמים! ומה שצריך להפרישו כו' - עליו לעיין ב'שולחן ערוך' של רבינו הזקן, הן בהלכות משא-ומתן שבחלק אורח חיים¹⁴⁸, והן בהלכות המלוקטות דחושן-משפט (חלק ששי)¹⁴⁹, ושם יראה כיצד צריכים להתנהג בפועל בכגון דא.

לא. שמיטת הארץ:

גם בענין דשמיטת הארץ - ישנם ענינים שאיסורם מן התורה, ענינים שאיסורם רק מדרבנן, בפרט בזמן הגלות כו', ועד לענינים שהם רק לחומרא, מצד ההנהגה ד"מילי דחסידותא".

וכאשר מישוהו שואל: מה שייך הענין ד"שמיטת הארץ" ליהודי שאומר פרקי אבות בחוץ לארץ?! - הנה המענה לכך בפשטות:

לכל לראש - נוגע הדבר לקיום מצות אתרוג, וכיוצא בזה בנוגע לפירות (ובפרט יינות ושמינים) שמביאים מארץ ישראל לחוץ לארץ. ועוד וגם זה עיקר - בנוגע לעבודה הרוחנית שבענין זה, ארץ ישראל הרוחנית וכו'. לב. והנה, התחלת המשנה היא - "גלות בא לעולם על כו'", שבוזה מודגש עד כמה ענין הגלות מושלל ממצאות העולם, עד כדי כך, שרק כאשר עוברים על הענינים הכי חמורים שבתורה - עבודה-זרה גילוי-עריות שפיכות-דמים ושמיטת-הארץ - אוראז "גלות בא לעולם", ולולי זאת, הנה אפילו אם יעברו על תר"ט מצוות התורה חס-ושלום, עדיין אין מקום לענין של גלות!

והגע עצמך: ענין הגלות הוא - "מפני חטאינו גלינו מארצנו". והנה, אף שבתורה ישנם תרי"ג מצוות, הרי גם במצב של גודל הירידה, רחמנא-ליצלן, עד שישנו הענין ד"חטאינו" ביחס לתר"ט מצוות התורה - עדיין לא תיתכן מציאות של גלות בעולם, אלא-אם-כן יעברו על ד' ענינים חמורים אלו, רק אז "גלות בא לעולם"! וטעם הדבר - בפשטות: מכיון שזהו עולמו של הקב"ה - כיצד יתכן שיהיה בו ענין של גלות?!

כשם שלא יתכן מצב של "בנים שגלו מעל שולחן אביהם"¹⁵⁰, "בין כך ובין כך אתם קרויים בנים"¹⁵¹, על-דרך-זה גם בנוגע למציאות העולם - שלהיותו עולמו של הקב"ה, לא שייך שיהיה בו ענין של גלות!

אמנם, "עולם" הוא מלשון העלם והסתרה¹⁵², אבל סוף-כל-סוף הרי זה עולמו של הקב"ה! "זה שמי לעולם - לעלם כתיב"¹⁵³, "העלימהו שלא יקרא ככתבו"¹⁵⁴, ואילו הענין ד"ונגלה כבוד הוי"ו" יהיה רק לעתיד לבוא, אבל אף-על-פי-כן, "אני נקרא (בגלוי).. באל"ף דל"ת"¹⁴⁹, היינו, ששם אדניי על-כל-פנים הוא בגלוי בעולם! ואדרבה: מבואר ב'אגרת הקודש'¹⁵⁴ שבראית יש מאין אינה אלא מ"מהותו ועצמותו של המאציל ברוך-הוא, שמציאותו הוא מעצמותו כו', ולכן הוא לבדו בכוחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט!"

וזהו גם ההסבר על הענין דנתאוהו הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים:

כאשר שואלים מהי הסיבה לכך שנתאוהו הקב"ה כו' - המענה לזה, שזהו ענין של "תאוה", שאינה על-פי שכל כו'¹⁵⁵.

אבל אף-על-פי-כן, לאחר מענה כזה האם צריכים להשאר כ"בולאך" ולא להבין מאומה - וכי לשם כך נתן הקב"ה לאדם את כח השכל, חכמה בינה ודעת (מפתח דכליל שית)?!

אלא ההסבר לדבר - על-פי האמור לעיל - דמכיון שזהו עולמו של הקב"ה, לכן רצונו שיהיה לו דירה בתחתונים.

(152) קידושין עא, א.

(153) פרש"י שמות ג, טו.

(154) ס"ב.

(155) ראה המשך תרס"ו ע' ז.

(147) קדושים יט, יז.

(148) סקני' ס"ז ואילך.

(149) הל' אונאה וגניבת דעת ס"ל.

(150) קידושין לו, א. וראה לקו"ש ח"א ע' 3 הע' 23. וש"נ.

(151) לקו"ת שלח לו, ד. ביאור"ז להצ"ע ע' שנה. ועוד.

- 1 אמנם, עדיין נשאלת השאלה: מכיון שכל כך מושלל ענין הגלות - כיצד נותן הקב"ה אפשרות לעבור על
- 2 ד' ענינים הנ"ל שעל-ידם "גלות בא לעולם"?!
- 3 ולכן, בהכרח לומר, שתכלית הכוונה בזה היא - שעל-ידי-זה יבואו לעילוי גדול יותר, שלא בערך:
- 4 הן אמת שהעולם הוא עולמו של הקב"ה, עולם על מילואו נברא¹⁵⁶, "אלה תולדות השמים והארץ
- 5 בהבראם"¹⁵⁷, תולדות מלא כתיב¹⁵⁸. אבל אף-על-פי-כן, רצה הקב"ה שיהיה עילוי גדול עוד יותר - "אלה
- 6 תולדות פרץ"¹⁵⁹, באופן נעלה יותר - באיץ-ערוך - מהעילוי ד"תולדות מלא" שבהתחלת בריאת העולם¹⁶⁰, ולכן,
- 7 לא היתה ברידה, כביכול, אלא שתהיה הירידה ד"גלות בא לעולם", כדי שעל-ידי-זה יבוא העולם לתכלית
- 8 העילוי - לעתיד-לבוא.
- 9 עבודת בני ישראל בקיום התורה ומצוות בהיותם בארץ ישראל - אין בה משום חידוש, מה-שאינ-כן כאשר
- 10 נמצאים "בארץ אויביהם"¹⁶¹, ב"שוק של בורסקי"¹⁶², ושם מקיימים תורה ומצוות - דוקא אז ניכרת מעלתן של
- 11 ישראל!
- 12 לג. והנה, אם בזמן הגמרא נאמר כבר ש"כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"¹⁶³ שהיא בשעתא
- 13 חדא וברגעא חדא - מה נאמר בנוגע לימינו אלו? ...!
- 14 ובפרט על-פי עדותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - לפני עשרות שנים¹⁶⁴ - שלא נותר לנו אלא לצחצח
- 15 את ה"כפתורים" של "בגדי השרד" ("מונדיר") כדי שנהיה מוכנים לקראת ה"פאראד" שיהיה בביאת המשיח:
- 16 מדובר אודות "בגדי שרד" - אשר בנוסף לכך ש"בגדים" בכלל אינם אלא לבוש חיצוני בלבד, הרי בבגדים
- 17 גופא - אין זה בגד המוכרח להגן על האדם מפני הקור והצינה וכיוצא בזה, כי אם "לכבוד ולתפארת" בלבד.
- 18 ובזה גופא - לא מדובר אודות הבגד עצמו, חלקו העליון שבו ישנם ציורים וכו', או אפילו חלקו התחתון
- 19 שיפיו פחות מהחצי העליון, אלא אודות ה"כפתורים", שאינם אלא לבוש ללבוש, טפל דטפל, כדי להוסיף
- 20 בכבוד ותפארת, שלא יעוף קצהו של הבגד לצד זה וקצהו השני לצד אחר.
- 21 ו"כפתורים" אלו - נמצאים כבר גם הם, אלא שיש צורך לצחצח את הכפתורים בלבד.
- 22 וכאמור - מצב זה, שלא נותר לנו אלא לצחצח את הכפתורים בלבד, היה כבר לפני עשרות שנים!!
- 23 ואם כן, צועקים יהודים: "עד מתי"? ...!
- 24 והנה, מכיון שנמצאים אנו ביום השבת, שבו אסור ליהודי לצער את עצמו, ועל-אחת-כמה-וכמה שלא לצער
- 25 אחרים - הרי גם הקב"ה צריך לקיים ענין זה, שלא לצער עוד את בני ישראל בצער הגלות, שהרי "מגיד דבריו
- 26 ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"¹⁶⁵!
- 27 ולכן, בוודאי יוציא הקב"ה את בני ישראל מהגלות תיכף ומיד ממש, ויביא את הגאולה בשלימותה, ביחד עם
- 28 שלימות התורה ומצוותיה, שלימות העם, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁶⁶, וכולם יחדיו באים לארצנו
- 29 הקדושה כפי שהיא בשלימותה, "ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים ומדבר ועד הנהר"¹⁶⁷, ארץ שבע
- 30 אומות, ויתירה מזו - ארץ עשר אומות, כולל "קני קניזי וקדמוני"¹⁶⁸, ששם נקיים מצות "שמיטת הארץ" בשלימותה,
- 31 וכאמור - במהרה בימינו ממש, תיכף ומיד, ומתוך שמחה וטוב לבב,
- 32 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לשליח-ציבור שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", באמרו
- 33 שאם בכל פעם כך, הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בשבת זו, שבה אומרים בפרקי אבות¹⁶⁹ "יהי רצון מלפניך
- 34 כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך".
- 35 אחר-כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

164 (שיחת שמח"ת תרפ"ט (שיחות קודש אדמו"ר מוהריי"צ
תרפ"ת"ש (כפ"ח תשמ"א) ע' 95).
165 (תהלים קמו, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט.
166 בא י, ט.
167 משפטים כג, לא.
168 לך טו, יט ובפרש"י.
169 פ"ה מ"כ.

156 (ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג.
157 בראשית ב, ד.
158 ב"ר פי"ב, ו.
159 רות ד, יח.
160 ראה שמו"ר פ"ל, ג. וש"נ.
161 בחוקותי כו, מד.
162 זח"ג קטו, ב.
163 סנהדרין צז, ב.

לקוטי שיחות פרשת בלק כרך י"ח

מתורגם ללשון הקודש

רבינו, ניתן היה לומר רק "אף בפרשת בלעם¹⁵ נאמר, ושם נבא במשיח (האחרון שעומד מבניו) שמושיע את ישראל (באחרונה)", ומכך היה ניתן להבין שמדובר על פסוקי הנבואה שהתחלתה היא "... אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים"¹⁶ – ומדוע מציין הרמב"ם בהרחבה את כל פרטי ההוכחות שמדובר בפסוקים על "שני המשיחים", ועל מי מהם רמזו כל חלק מן הפסוק וכדומה?

אף אם ברצונו לציין במפורש לאיזה פסוקים כוונתו, די היה בצטטו את תחילתם וסופם בלבד – שענין זה מוזכר בפסוקים "אראנו ולא עתה..." והיה ירשה שער אויביו..."¹⁷.

ב.

מדוע מציין הרמב"ם בפירושו את כל פרטי "פרשת בלעם"?

מכך שהרמב"ם מוסיף את ההוכחה "אף בפרשת בלעם נאמר", למרות שהוא כבר הביא לפני כן הוכחה לעצם הענין "שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלקיך את שבותך", מוכן, וכפי שנראה מלשונו בפשטות, שאת הפסוקים של "פרשת בלעם" אין הרמב"ם מביא רק כהוכחה על עצם ביאת המשיח, גאולת ישראל מן הגלות, אלא בעיקר גם כהוכחה לכך ש"נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד... ובמשיח האחרון שעומד

א.

השאלה על דברי הרמב"ם בסוף הלכות מלכים

בסוף הלכות מלכים¹, ששם מדובר על המלך המשיח, אומר הרמב"ם כך: "וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לכיאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר²: ושב ה' אלקיך את שבותך...". לאחר מכן הוא ממשיך ואומר: "אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה³], ושם הוא אומר⁴: אראנו ולא עתה זה דוד, אשרנו ולא קרוב זה מלך המשיח. דרך כוכב מיעקב זה דוד, וקם שבט מישראל זה המלך⁵ המשיח. ומחץ פאתי מואב זה דוד, וכן הוא אומר⁶, ויך את מואב וימדדס בחבל. וקרקר כל בני שת, זה המלך המשיח, שנאמר⁷ בו: ומשלו מים עד ים. והיה אדום ירשה, זה דוד⁸ שנאמר⁹: ותהיה אדום¹⁰ לדוד לעבדים וגו'¹¹. והיה ירשה שער אויביו¹², זה המלך המשיח, שנאמר¹³: ועלו מושיעים בהר ציון וגו'¹⁴."

ספר "היד החזקה" הוא ספר הלכה – כדברי הרמב"ם בסוף הקדמתו לספר – (ולא ספר של דרשות על פסוקי התורה וכדומה). צריך איפוא להבין: כדי להוכיח את ההלכה ש"כל מי שאינו מאמין בו... כופר בתורה ובמשה

(10) בכתוב "ארם". ושם פסוק יד "והיה כל אדום עבדים לדוד". ועד"ז בדה"א יח, יג. ובכת"י שטוקהאלס "עבדים לדוד". ולפ"ז כנראה הכוונה לפסוק יד.
(11) ברוב כת"י ליתא "וגו". וגם מזה משמע קצת שהכוונה לפסוק יד שבש"ב שם, שהמשך הכתוב אין שייך לכאן. משא"כ בפסוק ח שם שממשיך "נושאי המנחה".
(12) בדפוסים שלפנינו "וה" ירשה וגו'". אבל כ"ה בדפוסים וכת"י הנ"ל (הערה 3).
(13) עובד"א, כא.
(14) ברוב הכת"י הנ"ל נעתק גם המשך הכתוב "לשפוט את הר עשו", ובכת"י (אוקספורד 610) נוסף גם "והיתה גו'".
(15) וכלשונו בפיה"מ פרק חלק יסוד הי"ב ומי שהסתפק בו כו' כפר בתורה שיעד בו בתורה בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים (ועד"ז הוא בתרגום הר"י קאפאח).
(16) כד, יד.
(17) ראה אגרת תימן פ"ג קרוב לסופו (מהדורת קאפאח): כמו שהבטיחנו ה' בתורה באמרו אראנו ולא עתה אשרנו ולא קרוב וה' אדום ירשה.

(1) פרק יא ה"א.

(2) נצבים ל, ג.

(3) אבל בכת"י הרמב"ם ודפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור (רומי רמ. שנוצא רנ. קושטא רסט. ווינציאה רפד. שי (ב' ברגדן). שיא (יושטיניאן)) "מיד בני עשו".

"נוסח מלא בלתי מצונזר של פרק זה (פי"א מהל' מלכים) ע"פ כת"י ודפוסים ישנים בצירוף מבוא ושינוי נוסחאות" נדפס בסוף הרמב"ם דהוצאת פרדס (ירושלים). ושם גם צילומים מכמה כת"י דפרק זה. לקמן בפנים ובהערות ציינו (בעיקר) השינויים הנוגעים לנדוד"ד.

(4) פרשתנו כד, יז"ח.

(5) כ"ה בדפוסים וכמה כת"י הנ"ל (הערה 3). * וי"ל בפשטות השינוי דבענין הא' כתב "זה מלך המשיח" ולאח"ז (שכבר ידוע) כתב "זה המלך המשיח" (ה"א הידיעה (מלפני זה)).

(6) ש"ב ח, ב.

(7) זכרי' ט, י.

(8) בדפוסים ורוב כת"י הנ"ל (הערה 3). "לדוד".

(9) ש"ב שם, ו.

(* ובדפוסים שלפנינו גם ב"קס שבט מישראל" כתב "זה מלך המשיח", ורק בב' ענינים האחרונים כתב "זה המלך המשיח". ובב' כת"י (אוקספורד 591. שטוקהאלס – הרבא ברמב"ם תנ"ל הערה 3) בכל הלכה זו "זה מלך". ולאידך, בב' כת"י אחרים שם (אוקספורד 568, 610) גם באשורנו ולא קרוב כתב "זה המלך המשיח".

1 מבניו". ולכן הוא מפרט ומפרש את הפסוקים המוכיחים
2 ש"נבא בשני המשיחים".

3 אך ענין זה עצמו דורש הסבר:

4 על צטטו את הפסוקים שבפרשת בלעם כהוכחה לעצם
5 הענין של משיח, ניתן לומר, שהוא מצטט זאת מפני
6 שהפסוק "ושב ה' אלקיך את שבותך" אינו מציין¹⁸ שזה
7 ייעשה על ידי המשיח¹⁹, ולכן הוא מביא הוכחה מפורשת
8 מן התורה שמדובר על המלך המשיח. אך מהי החשיבות
9 לצורך ההוכחות מן התורה על ביאת המשיח לעובדה
10 ש"שם נבא" לא רק על "משיח האחרון", אלא גם על דוד,
11 "משיח הראשון". ובמיוחד, מדוע יש צורך בפירוט הרב
12 כל כך של כל הביטויים בפסוקים, תוך הסבר אלו מהם
13 מדברים על המלך דוד ואלו מהם על המלך המשיח²⁰?

ג.

**כוונת הרמב"ם בציטוטים אלו איננה להוכיח את
רדאות ביאת המשיח**

14 לכאורה יש לומר, שהסיבה לכך שהרמב"ם מציין את
15 ההוכחה גם על כך ש"נבא בשני המשיחים", גם על
16 "משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל..." היא
17 מפני שזה מחזק ומגביר את האמונה בביאת המשיח,
18 שהרי, לכאורה, מהו הקשר בין האמונה בביאת המשיח
19 לבין העובדה שגם דוד נקרא משיח בדיוק כמלך המשיח,
20 אשר על שניהם נאמר "בשני המשיחים", בה"א הידיעה:

21 אלא, כשיודעים שענין ה"משיח" אינו דבר חדש, כי
22 כבר היה ה"משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל
23 מיד צריהם", מתחזקת האמונה שגם לעתיד יבוא משיח
24 שמושיע את ישראל,

25 בדומה להוכחה של חז"ל²¹ לגבי תחיית המתים: "דלא
26 הוו – חיי, דהוי חיי לא כל שכן" (=מי שלא היה כלל
27 בחיים – נולד וחי, כל שכן שיכולים לחיות אלו אשר כבר
28 היו בחיים).

18 אבל להעיר שלשון הרמב"ם הוא "העידה עליו".

19 להעיר מפרש"י סנהדרין (צט, א) ד"ה "אין להם משיח ישראל, אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו". וראה שו"ת חת"ס יו"ד בסופו (סי' שנו). ושם: והאומר כדעת רבי הלל (שאין משיח לישראל אלא הקב"ה יגאלם) הרי הוא כופר בכלל התורה.

20 ופשיטא שאין לומר שזהו המדרש* היחיד שמצא הרמב"ם שמפרש הכתובים האלו על מלך המשיח, ולכן הביאו כצורתו (חצי הכתוב הראשון על דוד וכו') – כי א' פשוט שאעפ"כ אין דרך הרמב"ם להעתיק כן פרטי הדברים שבמדרש, כ"א זה שנוגע לנדו"ד, ב' מצינו במדרש חז"ל שגם חלק הראשון "דרך כוכב מיעקב" מפרשו במשיח (ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. דב"ר

או באופן אחר, כדברי המפרשים²²: כיון ש"שני
המשיחים" נזכרו באותה נבואה, הרי בדיוק כשם שקויים
חלקה של הנבואה לגבי "משיח הראשון שהוא דוד
שהושיע את ישראל מיד צריהם", כך תקויים בודאי
הנבואה על משיח "האחרון שעומד מבניו שמושיע את
ישראל (באחרונה)".

אך מובן, שקשה לומר שזוהי כל הסיבה: שהרי
בציטוט הפסוקים אין מתכוון הרמב"ם, כנראה מדבריו
בפשטות, להוכיח שהמלך המשיח בודאי יבוא, אלא
שביאתו מוזכרת בתורה. ומכך מוכח, שמי ש"אינו מאמין
בו או מי שאינו מחכה לביאתו" הרי "לא בשאר נביאים
בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו" –

ואם כך, מדוע חשוב לציין כאן ש"נבא בשני
המשיחים", גם "במשיח הראשון שהוא דוד", ובמיוחד
מדוע חשוב לפרט את כל הביטויים הכפולים בפסוקים,
אשר בראשון מביניהם הכוונה היא למשיח הראשון ובשני
– למשיח אחרון?

ד.

השאלה על ההוכחה מערי מקלט

בהמשך לכך, אך בהלכה נפרדת, אומר הרמב"ם: "אף
בערי מקלט הוא אומר²³ אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך
ויספת לך עוד שלש ערים וגו', ומעולם לא היה דבר זה,
ולא צוה הקדוש-ברוך-הוא לתוהו".

ידוע, שגם החלוקה בין ההלכות ברמב"ם היא
מדויקת. ויש להבין: מדוע מביא הרמב"ם הוכחה זו
בהלכה בפני עצמה ולא בהלכה הקודמת ביחד עם שתי
ההוכחות האחרות מן התורה? ואם ראוי שכל הוכחה
תיכתב בהלכה נפרדת, הוא צריך היה להביא גם את
ההוכחה מפרשת בלעם בהלכה נפרדת.

וכן: מדוע מדייק הרמב"ם בציון מקור הפסוק,
ובמיוחד במילים "אף בערי מקלט הוא אומר" ולא "אף)

פ"א, כ. וראה ת"א ותיב"ע עה"פ. ועד"ז מפרש הרמב"ן עה"פ כל הכתובים על משיח. וראה דבריו בספר הגאולה (ע' רסו – בהוצאת שעוועל) מה שהשיג על הראב"ע בפרשתנו שפירשו על דוד) – וראה לח"מ לרמב"ם שם: ואולי הם מדרשים חלוקים – ג) ועוד ועיקר: הרמב"ם כאן אינו בא להביא ראיות ממדרש"ל "שכל הספרים מלאים בדבר זה" (יותר מ"בדברי הנביאים" – לשון הרמב"ם שם ה"ב), כ"א מהמפורש בתורה ופשטות הכתובים.

21 סנהדרין צא, א.

22 קרית ספר לרמב"ם ה' מלכים שם. – ע"ד סיום מס' מכות.

23 שופטים יט, ח"ט.

* ע"ד לשון הרמב"ם הוא בבחי' פרשתנו עה"פ "על דרך המדרש". ועד"ז הוא במדרש הגדול עה"פ. וברמב"ן בספר הגאולה שם (מבלי הראיות של הכתובים). ועד"ז קצת במדרש אנדה (באבער) עה"פ וראה רלב"ג עה"פ.

- 1 בפרשת שופטים²⁴, בדומה לדבריו לפני כן "בפרשת
2 בלעם"?

ה.

- מהי כוונת הביטוי "בשני המשיחים"?
3 כן יש להבין את הביטוי²⁵ "בשני המשיחים" – מהי
4 משמעותו לענינו, ומדוע נקרא דוקא דוד "משיח"?
5 שהרי כשם שנמשח דוד בשמן המשחה (בקרן²⁶) והוא
6 נקרא משיח ה'²⁷, כך גם נמשח, לפני-כן, שאול²⁸ (בפך²⁴)
7 ואף הוא נקרא "משיח ה'"²⁹.
8 אם הכוונה היא לציין שני מושיעי ישראל, בראשונה
9 ובאחרונה, מתאים יותר, לכאורה, לציין את משה רבינו
10 כגואל ראשון ואת המשיח כגואל אחרון³⁰.
11 שני אלה הושיעו מגלות, אך לא כן דוד.

(24 וראה לקו"ש חכ"ד ע' 109 ואילך. לקו"ש חל"ד ע' 114 ואילך.
(25 שהרי בנוגע לערי מקלט ישנה עוד פרשה לפני³¹ (מסעי לה, ט ואילך.
וראה גם פ' ואתחנן ד, מא ואילך), שמהלשון "בערי מקלט נאמר" אינו ברור
מקומו בתורה (גם אם ה' נאמר "בפרשת ערי מקלט").
(26 עוד יש לדייק בלשון הרמב"ם: א) "בפרשת בלעם", והרי אין דרכו
לציין המקור, וכמו שלא כתב בהפסוק שהקדים ושב ה"א, "שהרי נאמר
בפרשת אתם נצבים", ב) הלשון "ושם נבא" למאי נפק"מ (ודוחק גדול לומר,
כיון שמקדים "פרשת בלעם" צריך לבאר ד"שם נבא").
לכאורה י"ל שהוסיף "ושם נבא", בהתאם למש"כ לפני³² "כופר.. בתורה
ובמשה רבינו", ע"ז ש"כופר.. בתורה" כ' "שהרי התורה העידה עליו כו",
וע"ז שכופר "במשה רבינו" כ' "אף בפרשת בלעם נאמר ושב נבא" (ולא "ואף
בלעם נבא" (כבקריט ספר לרמב"ם שם)) וכוונתו לנבואת משה (וכן משמע
בפיה"מ אבות (פ"ד מ"ג) "וכן דוד כו' ושיעדו הש"י לנו ע"י משה רבינו והוא
הנוכח אשר דרך מיעקב כמו שביארו רז"ל". ולהעיר משל"ה (פרשתנו שסב,
ב) בפ' הגמ' (ב"ב יד, ב) "משה כתב ספרו ופרשת בלעם". ולהעיר משו"ת
חת"ס יו"ד שם), היינו שכופר בתורה ונבואת משה (ונק' אפיקורוס וכופר)
אף שגם תורה היא בכלל נבואת משה** (ראה רמב"ם הל' תשובה פ"א
ה"ח**)) ועפ"ז יתורץ לכאור' ג"ז שהביא הרא"ם מערי מקלט בהלכה בפ"ע,
כי זוהי ראי' נוספת מסבירא "ומעולם לא ה' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתהוה",
ואינו שייך ל"כופר.. בתורה ובמשה רבינו". וגם מובן מה שכתב "בערי מקלט
הוא אומר" ולא "בפרשת שופטים נאמר" וכיו"ב, להדגיש שאי"ז שייך לכופר
בתורה כו'.

אבל מובן שג"ז דוחק ואכ"מ. וראה לקמן בפנים ס"א.
אבל נוסף ע"ז שכבר נת"ל (בפנים ס"ג) שהרמב"ם כאן לא בא להוכיח
אמיתות הענין שבוודאי יהי', כ"א איך שהוא כופר בתורה ובמשה רבינו, וא"כ
אין נוגע הענין דנבואה – הרי החילוק בין ההבטחה דאפשר שתתבטל שמה
יגרום החטא לנבואה לטובה כו', מפרש הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ שהיינו
החילוק במה שבין ה' לנביא עצמו (שבזה אפ"ל שיגרום החטא) לזה שיאמר

- גם לגבי דרגתם כנבואה אומר הרמב"ם שהמשיח גדול³²
מכל הנביאים³¹, או כדבריו בספרו היד החזקה³² "ונביא
גדול הוא קרוב למשה רבינו", אך לא כן דוד³³.
14

ו.

השאלה על דברי הרמב"ם "ואל יעלה... שהתורה
הזאת... ואין מוסיפין..."

- הדברים יובנו על-ידי הסבר מספר דיוקים בשתי הלכות³⁴
מאוחרות יותר בהלכות מלכים. בהלכה ג' אומר הרמב"ם:
16 ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות
ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא
18 בדברים אלו³⁴, אין הדבר כך. שהרי רבי עקיבא... (כאן
19 מביא הרמב"ם את ההוכחה מכן כוזבא, וממשיך) ולא
20 שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת, ועיקר הדברים ככה
21 הן, שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה³⁵ לעולם ולעולמי
22

ה' להבטיח לבני"א טובה בסתם, שבוה א"א שלא תתקיים ההבטחה.
וא"כ מובן שג"ז "שהתורה העידה עליו" בודאי תתקיים. ועצ"ע. – וראה
לקו"ש חל"ד ע' 117-6 ובהערות שם.

- (27 מגילה יד, א.
(28 ש"ב יט, כב. וראה שם כג, א.
(29 ש"א יוד, א. וכ' זה הביא הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ז) לענין
משיחת מלך. וראה מגילה שם.
(30 ש"א כד, ז. יא, כו. ט. יא, טז. ש"ב א, יד. טז.
(31 להעיר משמור"ר פ"ב, ד. זח"א רגג, א. שער הפסוקים פ' ויחי.
(32 באגרת תימן רפ"ד (תרגום הר"י קאפח): שהמשיח נביא גדול מאד
גדול מכל הנביאים אחרי משה רבינו.. מעלתו הרי היא הרמה בדרגות הנביאים
והנכבדת אחרי משה רבינו.
(33 הל' תשובה פ"ט ה"ב.
(34 ראה מגילה שם ברש"י שהוא נביא וכן סוטה מח, רע"ב. וקשה מוזח"ב
קנד, א (וראה ניצוצי זוהר שם). וראה ש' רוה"ק בתחלתו. ובכ"מ דרוד ושלמה
(תהלים ומשלי – כתובים – דלא כסוטה שם) – מל' רוה"ק ולא נבואה נ"ה.
ואכ"מ.

במו"נ ח"ב פמ"ה (המעלה השני) כתב: דוד ושלמה ודניאל הם מן הסוג
הזה ואינם מסוג ישע' וירמ'.. ודומיהם לפי שאלו.. לא דברו.. כ"א ברוה"ק.
בפיה"מ אבות (פ"ד מ"ד) "וכן דוד כו' והוא נביא" (ולהעיר דשם בא
בהמשך "ויש לך ללמוד ממשה רבינו כו'"), אבל בפשטות משם אין ראי' כי
אינו מדבר במדר' ומעלות הנבואה, כ"א ע"ד ענווה כו' ואינו נוגע החילוקי
מדרגות דנבואה ורוה"ק.

בשמונה פרקים (פ"ז): וכן דוד המלך ע"ה נביא אמר כו'. ושם בא לבאר
מארו"ל "אין הנבואה*** שורה אלא על חכם גבור ועשיר.. ואין מתנאי
הנביא שיהיו אצלו כל המעלות" ומביא דוגמא משלמה דודו, אליהו שמואל
יעקב.

- (35 בדפוס וכת"י רמב"ם הנ"ל (הערה 3) "שהטפשים אומרים".

(* לכאורה י"ל באר"א (ועפ"ז מובן הצורך להוסיף ראי' זו "אף בפרשת בלעם" על מש"כ לפני³¹ "שהרי התורה העידה עליו" – דפ' נצבים), שבוה מוכיח שמוכרח להתקיים, כי
ההבטחה של תורה יתכן שלא תתקיים שמה יגרום החטא (ברכות ד, א) משא"כ בנבואה שהנבואה לטובה אפילו על תנאי אינו חוזר (רמב"ם הל' יסוה"ח פ"ה ה"ד) – ראה גר"א
ויבשל לב, ח (ובגבולות ה' פ"ז).

(** ראה פיה"מ פ' חלק יסוד השביעי ויסוד השמיני. ולהעיר מלשון הרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ח ה"ג. שם פ"ט סה"א ה"ד. ה"ה. נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ט ע' 177 ואילך.
(***) ברמב"ם שם: "האומר שאין תורה מעט ה' כו' אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה", אף שבוה גם מכחיש נבואתו של משה רבינו, שזוהי א' מהשלשה הנק'
אפיקורסין (שברמב"ם לפני³⁰), ומשמע שתלוי במה בא להכחיש, אף שהכופר בתורה בדרך ממילא מכחיש נבואתו של משה, לא נקרא עי"ז אפיקורוס. ועצ"ע.
(***) כ"ה בפיה"מ שלפנינו ובתרגום הר"י קאפח. בגמ' שבת (צב, א) "אין השכינה שורה", ובנדרים (לח, א) "אין הקב"ה משרה שכנתו".

1 עולמים ואין מוסיפין עליהם ולא גורעין מהן [וכלל]³⁶
 2 המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים
 3 של מצותן מפשוטן, הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס].

4 מכך שבהמשך ההלכה אודות מלך המשיח מסיים
 5 הרמב"ם "ועיקר... שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה
 6 לעולם..." מובן, לכאורה, שהאומר שהמשיח צריך לעשות
 7 "אותות ומופתים" או "מחדש דברים בעולם", הרי הוא
 8 מוסיף או גורע בתורה, להיפך מהענין של "אין מוסיפין
 9 עליהם..." אך יש להבין: מהו הקשר בין שני הענינים?³⁷

10 יותר מכך: לגבי נביא אומר הרמב"ם³⁸ ש"כל נביא
 11 שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות
 12 כאחד מאותות משה רבינו או כאותות אליהו ואלישע שיש
 13 בהם שינוי מנהגו של עולם, אלא האות שלו שיאמר דברים
 14 העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר...". רואים
 15 אפוא, שלמרות שגם שם נשלל "אות" שיש בהם שינוי
 16 מנהגו של עולם, אך למרות זאת אין נאמר שם בהמשך,
 17 כפי שנאמר בעניננו, "שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה
 18 לעולם". ומצד שני נאמר שם, שעליו להראות אות:
 19 "שיאמר דברים העתידים".

ז.

השאלה לגבי דברי הרמב"ם אודות המלך המשיח
 20 בהלכה שלאחר מכן בהלכות מלכים ממשיך הרמב"ם
 21 ואומר: "ואם"³⁹ יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק
 22 במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל
 23 ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה', הרי זה

(36) בכמה כת"י (הובאו ברמב"ם הנ"ל הערה 3): אין חוקי ומשפטי משתנים (משתנות).

(37) כ"ה בדפוסים וכת"י הנ"ל (הערה 3) ונשמט בדפוסים שלפנינו. סיום הלשון שבהלכה שנשמט ע"י הצנזור וכל המוסיף כו' רשע ואפיקורס – כנראה הכוונה לאותו האיש. ועפ"ז מובן המשך הלשון בהלכה שלאחרי ראה בהנסמך בהערה 40. אבל לפי"ז – למה הוצרך לומר גם "ועיקר הדברים.. שהתורה כו' מהן".

(39) ה' יסודי התורה רפ"י.

(40) ביאור הלכה זו ברמב"ם – ראה לקו"ש ח"ח ע' 358, 361-2 בהערות. (41) כ"ה בדפוסים שלפנינו. אבל בכת"י ודפוסים הנ"ל (בהערה 3) בא כאן קטע שנשמט "ואם לא הצליח כו'", והתיבות "ויתקן את העולם כו'" הן באמצע דבריו שם, "וכל הדברים האלו (של ישוע הנוצרי) ושל זה הישמעאלי.. אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו כו'". וראה שם בסיום לשונו. וראה לקמן בפנים סעיף טז.

(42) זהו השם המלא – כבהקדמת הרמב"ם (ב"מנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם") ובהקדמת בספר שופטים והל' מלכים.

(43) כ"ה בדפוס רומי הנ"ל. ווינציאה רפד, שי. בהקדמת דספר שופטים והל' מלכים*. ובכת"י התימנים שם. וכן הוא שם (ובכמה כת"י) בהקדמת

24 בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח (ונצח כל האומות
 25 שסביביו)³³ ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל, הרי
 26 זה משיח בודאי, ויתקן⁴⁰ את העולם..."

27 יש להבין: מדוע אין מזכיר הרמב"ם כאן, וכן אין הוא
 28 מזכיר בכל הפרק כולו, את המעלות הגדולות שבהן מתואר
 29 המלך המשיח²⁹, וכפי שאומר הרמב"ם עצמו במקום אחר
 30 בספר ויד'החזקה³⁰: "בעל חכמה יהיה יותר משלמה ונביא
 31 גדול הוא קרוב למשה רבינו", וכאמור לעיל בסוף סעיף
 32 ה'?

ח.

שלימות בקיום המצוות אפשרי רק כאשר יש "מלך"

33 כדי להסביר כל זאת, יש להקדים ולבאר מדוע קבע
 34 הרמב"ם את הלכות מלכים (ומלחמותיהם)⁴¹ או:
 35 ומלחמות⁴² בסוף ספרו היד החזקה, שהרי, לכאורה, לפי
 36 סדר הזמנים (=כרונולוגי), כפי שמציין הרמב"ם בתחילת
 37 הלכות מלכים "שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן
 38 לארץ. למנות להם מלך... ולהכרית זרעו של עמלק...
 39 ולבנות בית הבחירה", צריך היה לכתוב את הלכות מלכים
 40 הרבה יותר מוקדם בספרו⁴³?

41 ויש לומר, שבכך שהרמב"ם קובע הלכות אלו בסוף
 42 ספרו היד החזקה, שהוא ספר של "הלכות", הרי הוא
 43 מדגיש בכך, שהשלימות של קיום התורה וההלכה היא
 44 כאשר ישנו ענין ה"מלכים"⁴⁴. כפי שמוכן גם בפשטות,
 45 שהקיום המושלם של כל מצוות התורה והלכותיה, אפשרי

הרמב"ם בסופה בהלכות דספר שופטים והלכות מלכים – ראה רמב"ם ספר המדע (ירושלים תשכ"ד). וש"נ.

(44) בהקדמת הרב"ז לספר שופטים "לפי שדיניו הלכתא למשיחא". אבל צ"ע, כי (א) כמה הלכות לכאורה אינן הלכתא למשיחא (ראה לדוגמא: פ"א ה"ח ואילך שלכאור' אינן שייכות לאחרית ביאת המשיח). (ב) מטעם זה גם ספר הח' והט' (ספר עבודה וקרבנות) היו צ"ל ב(קירוב עכ"פ ל"סיום ספרו. [נובנוע לקרבנות ה' אפ"ל בדוחק, כי לדעת הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ו הט"ו. וראה שם פ"ב ה"ד) "מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי". אבל בנוגע לביהמ"ק וכל השייך לזה אין לתרץ כן (ע"פ ב"ר ספס"ד. ראה מנ"ח מצוה צה), כי הרמב"ם כתב בהל' מלכים כאן (בריש הפרק ובסופו) דמש"ח בונה מקדש (וראה הקדמתו לפיה"מ בנוגע למס' מדות. הל' ביהב"ח פ"א ה"ד). וידועה השק"ט בזה. ואכ"מ].

ואולי י"ל: הרמב"ם בתחלת ספר היד (ב"מנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם") כתב "ספר ארבעה עשר: אכלול בו מצות שהם מסורין לסנהדרין כו' ודין המלך ומלחמותיו", ומכיון שהל' מלכים הן "דין המלך כו'" – מצות ויחיד, לכן כתבו בסוף ספרו (אף שכמה הלכות שייכות לכ"א מישראל (ראה הל' מלכים פ"ה ה"ז ואילך)).

(* אכל בהקדמת הרמב"ם בסופה (בסידור ההלכות דספר שופטים וכן בהלכות מלכים) בכל דפוסים הנ"ל "ומלחמותיהם" (ומלחמותיהן)).

אין זה סיפור בלבד על פעולות המלך המשיח, ועל
אשר יארע בימיו, אלא זוהי הלכה: מהותו של המשיח היא
בכך שהוא מחזיר "מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה",
ולא מחדש ענין חדש, ובפועל מתבטא הדבר בכך שהוא
"ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל", ואז מגיעים למטרת
ביאת משיח, "וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם
מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה
האמורה בתורה". וזה כרוך בקיבוץ נדחי ישראל כאשר כל
ישראל יושבים על אדמתם.⁵⁴

כלומר, כל מה שחסר בקיום התורה והמצוות מפני
שלא היתה שלימות כל ישראל ובית המקדש, אשר זוהי
משמעות הגלות באופן כללי, יושלם על ידי משיח. ובכך
מתבטאת העובדה שהמשיח, מחזיר "מלכות דוד ליושנה...
וחוזרין כל המשפטים" – הוא משיב את השלימות להלכות
התורה ומצוותיה.

ויש לומר, שנובעת מכך גם מסקנה להלכה למעשה,
לגבי האמונה במשיח, ובמה יש לחכות לביאתו: כיון
שזוהי מהותו של המשיח, אין להאמין רק בכך שהוא יבוא
כדי לגאול את ישראל מן הגלות, אלא "מאמין בו" שהוא
יחזיר "מלכות דוד ליושנה.. וחוזרין כל המשפטים".⁵⁵

י.

ההוכחות לכך שהמשיח יביא לידי שלימות התורה

לכך שהמשיח יבוא וישיב את שלימות התורה
להחזיר מלכות דוד ליושנה... וחוזרין כל המשפטים"

1 כאשר יש מלך על כל ישראל, שעל-ידו מתבצעת המצוה
2 של מלחמות ה' ⁴⁵, "להכרית זרעו של עמלק", והמצוה
3 "לבנות בית הבחירה", שרק אז אפשרי קיום כל הלכות
4 התורה.
5 בפועל התממש ענין זה על ידי דוד המלך, אשר היה
6 מלך ⁴⁶ על כל ישראל, ישראל ויהודה. הוא כבש את ארץ
7 ישראל, סיים והשלים את המלחמות – "וה' הניח לו
8 מסביב מכל אויביו" ⁴⁷, ועל-ידו התחילו ההכנות ⁴⁸ לבנין
9 בית המקדש בירושלים – "ויאמר דוד זהו בית ה'...".⁴⁹
10 ואז התאפשר קיום התורה והמצוות בשלימות.

ט.

מהות המשיח - החזרת השלימות שבקיום התורה

11 את הלכות משיח קובע הרמב"ם בסוף הלכות מלכים
12 ומלחמותיהם ⁵⁰, אשר בסוף ספרו היד החזקה, כי זוהי
13 מהותו של משיח על פי ההלכה:

14 בפרק י"א של הלכות מלכים אין הרמב"ם מפרש רק
15 את עצם ביאת המשיח והחובה להאמין בו, אלא גם את
16 מהותו, פעולותיו ואופן התגלותו, אשר בכך מתבטאת
17 החובה להאמין בו.

18 וזוהי כוונת הרמב"ם בדבריו בתחילת הפרק: "המלך
19 המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד" ⁵¹ ליושנה
20 לממשלה ⁵² הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל
21 וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות
22 ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה ⁵³ האמורה בתורה":

(45) להעיר משהמ"צ להרמב"ם מ"ע קעג (בתרגום ר' שלמה אבן איוב
(הובא בהוצאת הר"ח העליר): שצונו למנות עלינו מלך מישראל שיעמיד
אמונתנו. (אבל ראה תרגומו (העליר) ובסהמ"צ לפנינו והוצאת הר"י קאפח).
ובהל' מלכים ספ"ד "ותהי" מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת כו".

(46) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ח. ספ"ד שם.

(47) ראה רמב"ם שם פ"א ה"ז: מכיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי
המלכות כו'. שם ה"ט.

(48) ש"ב ז, א. הובא ברמב"ם ריש הל' מלכים ה"ב.

(49) דה"א כח"כט.

(50) שם כב, א. הביא הרמב"ם ריש הל' ביהב"ח ה"ג. וראה סוטה ט,
סע"א. וראה סמ"ג מ"ע קסג: זמן מצוה זו של בנין ביהב"ח לא הגיעה עד
ימי דוד. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 320 ואילך.

(51) להעיר דבהכותרת לפרקים יא ויב דהל' מלכים בדפוס וינציאה רפד.
שי – "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

(52) כ"ה בדפוסים שלפנינו. ובכת"י ורפוסים הנ"ל (בהערה 3) "בית דוד".

(53) בכת"י הנ"ל ורפוס רומי וקושטא הנ"ל "הממשלה". ושם ברמב"ם

הנ"ל (הערה 3) מכת"י: בממשלה, ממשלה.

(54) צ"ע "מצוה" – ל' יחיד. וברור כת"י ברמב"ם הנ"ל (הערה 3)

"מצותן (מצותם) האמורות (האמורה)".
(55) ראה קריית ספר להרמב"ם שם [ושם הביא הכתוב הנאמר ביובל, אבל
מוכח מכאן דהרמב"ם ס"ל דגם שמיטין "ככל מצותה האמורה בתורה" תלוי
ב"מקבץ נדחי ישראל". וראה רמב"ם הל' שמיטה יובל ספ"ב. וכידוע
השקו"ט בזה. ואכ"מ].

והנה לפ"ז "מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות" הם תוצאה מב'
הענינים שכ' לפני"ז: "ובונה המקדש (ובמילא "מקריבין קרבנות") ומקבץ נדחי
ישראל" (ובמילא "עושין שמיטין ויובלות כו").

ואולי מש"כ "חוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם" הוא מענין הא'
שכתב "להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה".

אבל צ"ע השייכות, שהרי לכאורה הכוונה ב"כל המשפטים" היינו
התלויים בסנהדרין* – ד' מיתות ועוד (ראה סנהדרין נא, ב. ובפרש"י שם ד"ה
הלכתא) שחוזרין בביאת המשיח (ישע"י א, כו). אבל ראה רדב"ז הל' סנהדרין
פ"ד ה"ב "שהוא (משיח) יסמוך ב"ד הגדול**". ולהעיר מרמב"ם שם פ"ב
ה"ה "מלכי בית דוד כו' יושבין ודנים הם את העם". ולהעיר מקריית ספר הל'
מלכים שם "ומחזיר כל המשפטים כמו שהיו קודם". וראה לשון הרמב"ם
ספ"ד שם: שאין ממליכין מלך תחילה אלא לעשות משפט כו' שנאמר ושפטנו
מלכנו כו'. ואכ"מ.

(* להעיר שבא' מכת"י (אוקספורד 591) שרובא ברמב"ם רג"ל (הערה 3) "מקודם שהיו מקריבין". ולפ"ז הרי זה פירוש ל"חוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם (שהוא בזה
ש)מקריבין קרבנות ועושין שמיטין כו". ולא ענין בפ"ע. ואולי כ"ה הפירוש גם לפי הגרסא שבדפוסים ורוב הכתי"י "מקריבין קרבנות" (בלי וא"ו). ובב' כת"י (ברמב"ם רג"ל שם)
"ומקריבין" (בא"ו). וכ"ה בקריית ספר שם.
(** וראה לקו"ש חט"ז ע' 109 הערה 74. וש"נ.)

יא.

שלימות התורה על ידי המשיח - הבטחה של התורה עצמה

לפי זה מובן מדוע מקדים הרמב"ם ואומר "וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו. שהרי התורה העידה עליו...", ועל כך הוא מצטט את הפסוק "ושב ה' אלקיך..."⁶⁴, ולאחר מכן "אף בפרשת בלעם":⁶⁵

שהרי, לכאורה, מדוע חשוב לרמב"ם לומר בקשר להלכות משיח ש"לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו"⁶², הרי ענין זה קשור לכאורה להלכות תשובה⁶³, שבהם מדובר על הגדרת המושג כופר וכי⁶⁴?

אלא, בכך מדגיש הרמב"ם, שענינו של המלך המשיח, שהוא יגרום לשלימות בהלכות ומצוות התורה – "ולהחזיר מלכות דוד ליושנה... וחזרין כל המשפטים" – איננו אחד מן הדברים שנתגלו על ידי הנביאים, אלא זהו ענין של עצם התורה ומשה רבינו, התורה עצמה מבטיחה שיבוא המשיח ואז תהא שלימות התורה⁶⁵.

ולכן הוא אומר בהמשך "ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים", שכל מה שנאמר על ידי כל הנביאים אודות המשיח זהו ענין בתורה עצמה, בשלימות קיום התורה והמצוות.

מביא הרמב"ם את ההוכחה "שהרי התורה העידה עליו". ובהוכחות אלו ישנם שני פרטים: "שנאמר ושב ה' אלקיך... וקבצו..." – אשר מכך לומדים שנדחי ישראל יקובצו, ומצב זה מאפשר את "מלכות דוד.. כל המשפטים"⁶⁶, את קיום הלכות התורה ומצוותיה אשר בטלו עקב גלות ישראל.

"אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל (באחרונה): "מכך לומדים שדברים אלו שיעשו על ידי המשיח, וענינו של המשיח הוא "להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה" – הוא "משיח האחרון" של אותה הממשלה הראשונה – "משיח הראשון שהוא דוד"⁶⁷.

"ושם הוא אומר" שכל הפרטים אשר היו "במשיח הראשון – דוד" יהיו גם ב"משיח האחרון" זה מלך המשיח. החל מהתגלותו וממשלתו ועד לשלימות "ומחץ פאתי מואב" אשר בדומה לו יהיה אצל משיח "וקרקר כל בני שת" וכן "והיה אדום ירשה זה דוד", "והיה ירשה שער אויביו זה המלך המשיח",

המשיח יביא לידי שלימות התורה, כי על ידי הגאולה משעבוד מלכיות, כאשר אדרבה, המשיח ישלוט על ישראל, הם יוכלו "לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן"⁶⁸, "יהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל"⁶⁹, כפי שהרמב"ם⁶⁰ מרחיב את הדיבור בענין זה⁶¹.

מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם" (שם רפ"ה), שענינים אלו דוקא מונעים את ישראל מקיום התומ"צ. משא"כ מלחמת הרשות.

63 בפשטות י"ל שהרמב"ם בא להדגיש תוקף האמונה וגדרה, וג"ז הוא הלכה, שהאמונה בביאת המשיח צ"ל כודאות והתאמתות כזה (לא כהתאמתות שמצד "שאר הנביאים בלבד אלא" התאמתות שמצד) תורה ומשה רבינו (שהרי התורה העידה עליו), ועפ"מ בהל' יסודי התורה פ"ח.

ועפ"ז מובן גם מה שהוסיף "ובמשה רבינו", כי נבואת משה נתאמתה "במעמד הר סיני (ע"י) שענינו ראו כו' ואזינו שמעו", והתאמתות בנבואת משה רבינו מביאה "נאמנות שהיא עומדת לעולם" בתורה – ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 184 ואילך.

ועפ"ז יומתק גם מש"כ בשלילה "לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר", ולא כהלשון בקריית ספר לרמב"ם שם "כופר בתורה ובמשה רבינו ובשאר הנביאים", כי גם זה הוא הלכה – בגדר אמונה בביאת המשיח. ולהעיר מלשונו בסוף ה"ב שחזר ומוסיף "אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך לראי' שכל הספרים מלאים בדבר זה".

64 ובפיה"מ פ' חלק.

65 פ"ג ה"ח.

66 ועפ"ז יומתק מש"כ הרמב"ם בפיה"מ פ' חלק בסוף עיקר הי"ב "ומכלל יסוד זה (דביאת המשיח) שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד וכל החולק על המשפחה הזאת כפר בשם הש"י ובדברי נביאיו". ובראש אמנה (לר"י אברבנאל) פ"א (שהעתיק הי"ג עיקרים מ"העתקת הר' שמואל תיבון.. ראו שנסמך עלי' כו' כלשונו שם רפ"א) הלשון "וכל החולק על מלכות זאת המשפחה".

67 ראה שו"ת חיים שאל ח"א סי' צז: פירוש שיהי' מלך על כל ישראל ויהודה כמו שאמר הכתוב ומלך אחד יהי' לכולם.. וכל זה כלל הרמב"ם באומרו מלכות בית דוד ליושנה.

68 ולהעיר מסנהדרין (צח, סע"ב): עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר כו' כגון קיסר ופלג* קיסר. וראה זח"א פב, ב. ז"ח ג, א. וראה צפע"נ עה"ת ויחי מט, ט.

69 רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

60 הל' מלכים פ"ב ה"ד.

61 הל' תשובה והל' מלכים שם.

62 שעפ"ז מובן בפשטות מה שמגדיר ומצות המלך הוא שנלחם מלחמות ח' (כברמב"ם שם פ"א ה"ח. ספ"ד. ולהעיר שההלכות נקראו "הל' מלכים ומלחמותיהם"**) וגם זה ש"אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה.. זו

(* כ"ה בגמ' וע"י ובערוך (ערך קטור) ופלג.

(** ראה לעיל הערה 42. ולהעיר שגם להדפוסים וכת"י שבכ"מ בהכותרת "מלחמות" (לעיל הערה 43), הרי בהקדמתו בסופה לפני שמפרט פרטי ההלכות בכל הדפוסים וכת"י "דין המלך ומלחמותיו" (כנ"ל הערה 44). או מלחמותיה, ומלחמות – ראה רמב"ם הנ"ל הערה 43.

יב.

בזמן המשיח תיתוסף שלימות במצוה עצמה

1 זוהי הסיבה לכך שאת ההוכחה הנלמדת מערי מקלט
2 קבע הרמב"ם כהלכה בפני עצמה, כי מכך אין הרמב"ם
3 מביא רק הוכחה לכך שמפורש בתורה שעל ידי המלך
4 המשיח תהא שלימות בקיום התורה והמצוות, אלא "בערי
5 מקלט" מוצאים שתהיה תוספת במצוה עצמה, "ויספת לך
6 עוד שלש ערים..." "ולא צוה הקדוש-ברוך-הוא לתוהו".
7 כלומר, התורה עצמה אומרת שיגיע זמן שבו תהיינה
8 מצוות התורה כראוי.

יג.

המבחן לאמיתותו של המשיח הוא בשלימות התורה והמצוות

9 לפי כל האמור לעיל מובנים דברי הרמב"ם בהלכה ג'
10 "ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות
11 ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא
12 בדברים אלו, אין הדבר כך", ובכך הוא שולל שני ענינים:
13 אין ענינו של המשיח "לעשות אותות ומופתים ומחדש
14 דברים בעולם"⁶⁶, ולא זהו המבחן לאמיתותו⁶⁷, והוא מסיים
15 "ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה
16 לעולם ולעולמי עולמים":
17 כיון שזה גדרו וענינו של המשיח, להביא שלימות
18 לקיום הלכות התורה ומצוותיה, הרי אם עולה על הדעת
19 "שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש
20 דברים בעולם", לגרום לשינוי בעולם, הרי זוהי סתירה לכך
21 ש"התורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם"⁶⁸,
22 וכיון שגדרו וענינו של המשיח אינם אותות ומופתים
23 וחידוש דברים בעולם, מובן שאלה אינם המבחנים
24 לאמיתותו.

25 בדיוק כשם שהמבחן לאמיתותו של הנביא הוא "האות
26 שלו, שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו
27 שנאמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר...", כדלעיל
28 בסוף סעיף ו'. כלומר, המבחן לאמיתותו הוא בהיותו
29 "נביא", האומר דברי עתידות⁶⁹;

30 כך מובן לגבי המשיח, שלמרות שהוא יהיה נביא גדול,
31 יותר מכל הנביאים – קרוב למשה רבינו – הרי מהותו היא
32 היותו "המלך המשיח", ומכך מובן, שהמבחן והסימן
33 לאמיתותו הוא בתורה וקיומה – "ואם"⁷⁰ יעמוד מלך מבית
34 דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות.. כפי תורה שבכתב
35 ושבעל-פה" ואם הוא מביא לידי שלימות בקיום המצוות
36 על-ידי ישראל – "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה
37 וילחם מלחמות ה'", "...ומלחמה זו אף היא פרט בשלימות
38 קיום התורה, על ידי הסרת ה"נוגש ומבטל" על-ידי אומות
39 העולם.

40 אך על-ידי כל זאת יודעים רק ש"הרי זה בחזקת שהוא
41 משיח", רק כאשר הוא מביא לשלימות בקיום התורה
42 והמצוות בפועל, "אם עשה והצליח ונצח כל האומות
43 שסביבו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל", רק אז
44 "הרי זה משיח בודאי". כי אז "חוזרין כל המשפטים... ככל
45 מצותה האמורה בתורה" – השלימות בהלכות ובקיום
46 המצוות בפועל⁷¹.

יד.

ארבעת הפרטים שבהוכחה "ושם נבא..."

47 ויש להוסיף ולומר, שההוכחות שמביא הרמב"ם לפני
48 כן אינן רק לגבי הנאמר בתחילת הפרק באופן כללי,
49 ש"המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה
50 לממשלה הראשונה.. ככל מצותה האמורה בתורה", כי אם
51 גם לגבי הפרטים שבהלכה ד'⁷².

(66) ראה לקמן הערה 69.

(67) כדמשמע לכאורה מפשטות לשונו. אבל ראה הערה הבאה.

(68) כדמשמע לכאורה מהראי' מכן כוונתו. וראה מאמר תחיית המתים
רפ"ו.

בארוכה ביאור הלכה זו ברמב"ם והשגת הראב"ד בזה – ראה לקו"ש
חכ"ז ע' 191 ואילך.

(69) ע"פ כהנ"ל יש לבאר מה שהרמב"ם מנה ביאת המשיח לא' מהעיקרים
(ראה ראש אמנה פ"ג הספק החמישי. שו"ת חת"ס שם), שהוא לא רק "לפי
שביאת המשיח באה מפורשת בתורה בנביאים ובכתובים כו' לכן הכופר
בביאתו הרי הוא כאלו כופר בתורה ובנביאים ובכתובים כו'" (ראה אמנה פי"ד
"והטענה השלישית". וראה שו"ת חת"ס שם), כ"א לפי שזה נוגע לשלימות
גדר התורה, שא' מגדרי' הוא שיהי' זמן שהתורה וקיומה יהיו בשלימות.

בסגנון אחר: נצחיות ושלימות התורה, זה ש"התורה הזאת חוקי'
ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים" (להיותה רצונו העצמי של הקב"ה – ראה
בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 182-3 ובהערות שם) הוא לא רק בענין ציווי הבורא,
כ"א גם בלימודה וקיומה בפועל, וזה יהי' בביאת מלך המשיח.

ועפ"ז אולי י"ל שזהו גם הטעם, שלא נמנה אמונה בביאת המשיח במנין
המצוות (ראה ראש אמנה שם פ"ה הספק הג'). וע"ד (ויתירה מזו) זה שציוויים
כוללים אינם נמנים במנין המצוות (סה"צ שורש ד). ולהעיר מלשון הרמב"ם
הל' מלכים שם "וכל מי שאינו מאמין בו כו'", ולא כתב שצריך להאמין בו,
כמ"ש בפיה"מ שם (וראה ראש אמנה ספי"ט).

(70) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ג: הא למדת שאין הנביא עומד לנו
כו'. וראה שם ספי"ז. פ"ט ה"ב.

(71) ועפ"ז מובן ומודגש ביותר ההמשך להלכה שלפנ"ז, שלכן מתחיל
הרמב"ם "ואם" – בוא"ו. וראה קרית ספר שם "אין מלך המשיח צריך לעשות
אותות ומופתים אלא כשיעמוד מלך כו'".

(72) עפ"ז מובן בפשטות מה שלא הביא הרמב"ם (גם) בתחילת הפרק
שמשיח ילחום מלחמות ה' – כי שם מבאר הגדר והמכוון שלו (להחזיר מלכות
דוד ליושנה כו') – לאחור שכבר הביא לשלימות התורה, כשהוא "משיח
בודאי", משא"כ קודם הנצחון במלחמות ה'.

עפ"ז אולי יש להוסיף (בפנימיות הענינים עכ"פ), שזה שהביא הרמב"ם
שני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון כו' – כי

1 ולכן מביא הרמב"ם גם בהוכחה מפרשת בלעם, אשר
2 "נבא בשני המשיחים.. דוד ומשיח", את ארבעת הפרטים
3 בהתגלות משיח, כנאמר במפורש – "ושם נבא" – שזהו
4 ההמשך של "להחזיר מלכות דוד ליושנה".
5 באופן כללי, ניתן לחלק זאת לשלושה חלקים: (א) דוד
6 ומשיח עצמם, (ב) השפעתם ומלכותם על ישראל, (ג)
7 השפעתם ומלכותם על אומות העולם ועל העולם בכלל.
8 ובענין שלישי זה עצמו ישנן שתי תקופות כדלהלן.

טו.

ההשוואה בארבעת הפרטים בין דוד לבין המלך המשיח

9 חלקים אלו הם:
10 (א) מהותם של דוד ומשיח עצמם – "יעמוד מלך מבית
11 דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה
12 שבכתב ושבעל פה".
13 וזה מפורש בתורה "אראנו (לראות אותו) ולא עתה –
14 זה דוד, אשורנו (לראות אותו) ולא קרוב – זה מלך
15 המשיח" – הנבואה על דוד ומשיח עצמם.
16 (ב) "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" –
17 השפעתם ומלכותם על ישראל, כמפורש בהמשך בפסוקים
18 "דרך כוכב מיעקב – זה דוד, וקם שבט מירשאל – זה המלך
19 המשיח" – ביטויים המצביעים על קשר לישראל "כוכב
20 מיעקב.. שבט מירשאל".
21 ובכך מבטאים גם את השלימות והמעלה של המלך
22 המשיח, משיח אחרון, על פני המשיח הראשון:
23 על דוד נאמרים הביטויים (א) "כוכב", המרומם
24 ומתנשא משאר האנשים⁷³, כפי שמוכן מדברי הרמב"ם⁷⁴
25 לגבי הכוכבים כפשוטם, "כל הכוכבים והגלגלים כולן
26 בעלי נפש ודעה והשכל הם... ודעת הכוכבים... וגדולה

דוגמת נמצא במשיח עצמו, ב' תקופות ודרגות לאחר ביאת המשיח: לפני
שיכנה ביהמ"ק – שאז הוא עדיין "בחזקת משיח", בדוגמת דוד שלא בנה
המקדש, וענינו ילחם מלחמות (ראה דה"א כב, ח) והכין הכל לבנין ביהמ"ק
מיד ה' עלי השכיל (שם כח, יט): כשהוא משיח ודאי ש"בנה מקדש במקומו".
וראה בארוכה מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (אגרות קודש שלו ח"א ע'
שיב) בבאור לשון רז"ל "בן דוד בא" או "דוד בא" (ע"פ הבי"ח אור"ח סק"ח)
ד"ש ב' מדרגות במשיח: ביאתו לפני בנין ביהמ"ק וירושלים (שאו הוא
בחזקת משיח) ואחר שיכנה משיח את ביהמ"ק וירושלים דא "כיון שנבנית
ירושלים – בא דוד" (מגילה יז, ב) – (משיח בודאי).

ולעזיר משינוי הגירסא ברמב"ם (כנ"ל סעיף ט והערה 52) "להחזיר
מלכות דוד" או "בית דוד". ואכ"מ.

(73) ועד"ו בנוגע להשלילה (והפרט) שבהלכה ג' שמוכח הוא מהראי
שהביא בהלכה ב' שהיא הקדמה להלכה ג' – ראה לקו"ש ח"ד ע' 109
ואילך.

(74) ראה רד"ק ע"פ. וראה רלב"ג ורמב"ן לפירושם שקאי על משיח.
וראה לקו"ש ח"ג ע' 88 ואילך.

27 מדעת בני אדם", (ב) "מיעקב" – תואר לעם ישראל לא
28 כפי שהם בשיא גדלותם.
29 ואילו לגבי משיח נאמר (א) "וקם שבט", שמשמעותו
30 הפשוטה היא "מלך רודה ומושל"⁷⁵, שזה גלוי אצל משיח,
31 אשר "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה". (ב) (ב)
32 "מירשאל" – שם המבטא את גדולתם של ישראל⁷⁶.
33 (ג) "וילחם מלחמות ה'.. אם עשה והצליח ונצח כל
34 האומות שסביביו" – נאמר בפסוק "ומחץ פאתי מואב –
35 זה דוד, וכן הוא אומר, ויך את מואב וימדדס בחבל. וקרקר
36 כל בני שת – זה המלך המשיח, שנאמר בו, ומשלו מים
37 עד ים".

38 וגם בכך מודגשת מעלת המלך המשיח: אצל דוד נאמר
39 רק (א) "מחץ" (ב) "פאתי מואב". ואצל משיח: (א) (א)
40 "וקרקר", (ב) "כל בני שת", השליטה⁷⁷ על כל האומות⁷⁸.
41 או כפי שנאמר בספרי הנביאים: אצל דוד (א) "ויך"
42 (ב) "את מואב". ולגבי משיח (א) "ומשלו" (ב) "מים עד
43 ים".
44 (ד) "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר
45 כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'
46 ולעבדו שכם אחד" – נאמר בפסוקים "והיה אדם ירשה –
47 זה דוד, שנאמר, ותהי אדום לדוד לעבדים וגו'. והיה ירשה
48 שעיר אויביו – זה המלך המשיח, שנאמר, ועלו מושיעים
49 בהר ציון וגו'"⁷⁹.

50 וגם כאן מובנת מעלתו של המשיח: לגבי דוד אומרים
51 "והיה אדום ירשה", וזה מתבטא ב"ותהי אדום לדוד
52 לעבדים", ואילו לגבי משיח – "והיה ירשה שעיר אויביו",
53 לא רק אנשי העיר, כפי שנאמר בתורה "ועלו מושיעים
54 בהר ציון לשפוט את הר עשיו", וסיום הפסוק הוא
55 "והיתה⁸⁰ לה' המלוכה".

(75) הל' יסוה"ת פ"ג ה"ט.

(76) פרש"י ע"ה"ת.

(77) והמעלה דמשיח מודגשת גם בענין הא', המדבר בדוד ומשיח עצמם:
בדוד אומר "ולא עתה", אבל אראנו בזמן קרוב: ובמשיח – "ולא קרוב", לפי
שהוא ענין ומדרגה נעלית שבאה רק לאחר אריכות זמן שנתרבו מעשינו
ועבודתנו בכדי להגיע לבחי' זו.

(78) ככת"א שם. וכן הוא לכאורה לפי הרמב"ם שהרי הביא "ומשלו מים
גו". ובראב"ע: הורס. וראה שם ד"ה בני שת. ועד"ו ברלב"ג ורד"ק. וראה
תיב"ע ות"י. לקו"ש שם. ואכ"מ.

(79) ראה במקומות שבהערה הקודמת.

(80) וי"ל דשייך גם ל"ובנה מקדש במקומו" שהרי "נחלה זו ירושלים"
(מגילה י, א. וראה זכאים קיב, ב. קיט, א) שענינה ירושה וקביעות שאין אחרי
היתר (הפסק). וראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ג. לקו"ש [המתורגם] חט"ז
ע' 499 ואילך.

ומה שלא נרמז בפסוק בפ"ע – כי זה נכלל (ביחד עם "וקבץ נדחי
ישראל") בממשלתו על ישראל – "וקם שבט מירשאל".

טז.

ההבדל בין "ילחם מלחמות ה'" לבין "ויתקן את העולם"

- 1 החידוש שבפרט הרביעי על-פני הפרט השלישי "ילחם
- 2 מלחמות ה'" והנצחון על האומות – "ומשלו מים עד ים",
- 3 מוכן מן הביטויים עצמם "ומשלו.. ירשה", "וילחם.. ויתקן
- 4 את העולם", בדומה ליתרון של ירושה על-פני כיבוש,
- 5 וכפי שמוצאים את שני הענינים הללו לגבי ארץ ישראל
- 6 שנלקחה על-ידי כיבוש וגם ניתנה בירושה⁸¹.
- 7 מלחמה ונצחון – כיבוש במלחמה – נעשים באופן של
- 8 "קרקר" "ומשלו" – שליטה, להיפך ממציאותו ורצונו של
- 9 הנכבש:
- 10 ואילו בירושה "והיה ירשה שעיר", להיפך, מקבלים
- 11 דבר קרוב ואישי, ואין כובשים ומשתלטים על הזולת.

ואולי י"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) שלכן כתב הרמב"ם בפרשת בלעם, להסביר ולהדגיש מה שעיקר נבואתו ה' ע"ד מפלת האומות ושליטת דוד ומלך המשיח עליהם, שהוא ע"ד מיני' ובי' אבא נזיל ב' נרגא, שהנביא של אוה"ע (שהוא בדוגמת משה* – ספרי ברכה לר, יור. ועוד) מנבא על מפלתם של אוה"ע ושליטת ישראל עליהם. וע"ד מרז"ל בנוגע לעובדי' (סנה' לט, ב (ד"ועלו מושיעים בהר ציון וגו') (שהביא הרמב"ם בסוף ההלכה כאן) הוא סיום נבואת עובדי'. ושם גם בענין דוד – "ויהי את מואב", שהביא הרמב"ם כאן).

(משיחות י"ב תמוז,

מוצש"ק פ' בלק ופ' פנחס תשל"ח)

(81) ראה לעיל הערה 15.

(82) להעיר מלקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 114.

(83) ושייכות ענין זה למלך המשיח מוכן ממ"ש שם (פ"ח ה"י) "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח". וראה שם ספ"ד "ולמלאות העולם צדק". ואולי י"ל שהם ("לכוף", ו"למלאות כו") ב' ענינים, כהחילוק בין ענין הג' וענין הד' שבפנים. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 174 ואילך.

(84) ראה שיחת אחש"פ תרצ"ט.

(* בדרגת נבואת בלעם – ראה מו"נ ח"ב פמ"ה. שהי' במדרגת רוה"ק (ולא נבואה) כדוד ושלמה וראה פי' קרשקש ואברבנאל שם. ובצפנ"ז עה"ת פרשתו (כב, לה) דאח"כ עלה בגדר נביא כו' ואח"כ רצה שיהי' כמשה רבינו. ומשמע קצת שם, שזה שייך לנבואה זו האחרונה. עיי"ש.)

אגרות קודש

ב"ה, בדרי"ח תמוז, תשי"ח

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר נולד להם בן למזל טוב והכניסוהו לבריתו של אברהם אבינו ונקרא שמו בישראל יוסף יצחק שי',

הנה יהי"ר מהשי"ת שכשם שהכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויגדלו ביחד עם זוגי תחי' מתוך הרחבה.

בברכה מזל טוב.

במש"כ ע"ד השם - פשיטא שאין להרהר כלל וכלל, שהרי הודיענו האריז"ל אשר "הקב"ה משימ בפיו (של האב והאם) השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא.. והשם הזה נרשם למעלה בכסה"כ" (שער הגלגולים הק' כג).

ליקוטים מתורת לוי יצחק

רבי חנינא

אמר רבי חנינא, חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי, הם צמדו לי בעת זקנותי.

יש לומר, שהוא על דרך מה שכתוב¹ חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה.

חמין – גבורה, כי חמימות היא מצד אש, גבורה. וחם בן נח הוא כנגד גבורה², ולחם הפנים שעל השלחן שעמד בשמאל³, גבורה, היה חם⁴.

שמן – אהבה, כמו שכתוב⁵ ושמן ימינו יקרא. שסכתני אמי בילדותי – היראה והאהבה שהורגל בהן מנעוריו.

ונקט סכתה, ולא רחצה, כי העיקר הוא אהבה. הם צמדו לי בעת זקנותי – כשהגיע לבחינת כי יזקין. וחנינא – הוא מלשון חינוך, וכמו יחנך⁶, שהוא מלשון חנוך ומלשון חנינא⁷.

(תורת לוי יצחק עמ' רמט)

רבי חנינא בן אנטיגנוס

ובשנים עשר יום החליל מכה לפני המזבח . . ועבדי כהנים היו . . רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, ליום היו⁸. החליל – הוא מלכות, בחינת שרה תחוללכם⁹.

המכים בחליל – היו הלויים, גבורות דוקא. כי בנין המלכות ומה שמזמרת, כמו שכתוב¹⁰ למען יזמרך כבוד, הוא מגבורות, כמו שכתוב¹¹ מלך במשפט יעמיד ארץ.

לויים – גימטריא אלקיים. ובעל המימרא הוא רבי חנינא בן אנטיגנוס, חנינא – מלשון חנוך, הוא בחינת גבורות¹².

(1) משלי כב, ו. וראה תניא חינוך קטן.

(2) זח"א עג, א.

(3) בבא בתרא כה, ב.

(4) יומא כא, א.

(5) משלי כז, טז.

(6) מקץ מג, כט.

(7) רש"י שם.

(8) ערכין פ"ב מ"ד.

(9) ישעיה נא, ב.

(10) תהלים ל, יג. וראה זח"ב קמ, א.

(11) משלי כט, ד.

(12) עיין מאורי אור מערכת חנוך.

אנטיגנוס – מספרו ג' פעמים ס"ג, נה"י דבינה.

ורבי חנינא, גבורה, הוא בן אנטיגנוס, בינה, על דרך מה שכתוב¹³ אני בינה לי גבורה.

(הערות לזוהר ב עמ' רכח)

רב חסדא

ואמר רב חסדא, אוכמא למשכיה, סומקא לבשריה, חיורא לרדיא (שור שחור, טוב לעורו. שור אדום, לבשרו. שור לבן, לחרישה)¹⁴.

אותיות חס"א של חסדא – הן ראשי תיבות חיורא סומקא אוכמא.

אותיות ר"ב – ראשי תיבות רדיא בשר. אות ד' של חסדא – רומזת לעור (משכיה), כי עור היא הבחינה הרביעית של הד' בחינות עצמות, גידין, בשר, עור¹⁵.

(תורת לוי יצחק עמ' מד)

אמר רב חסדא, רביעית של תורה, אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע¹⁶.

תורה – הוא בז"א, חסד, כמו שכתוב¹⁷ ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, ויעקב וישראל הם בחינת ז"א.

אצבע – מורה על חסד, כמאמר¹⁸ כל מקום שנאמר . . אצבע אינו אלא ימין, וימין הוא חסד.

ובעל המימרא הוא רב חסדא, חסד, כשמו. והיה כהן¹⁹, בחינת חסד.

(ליקוטים ואגרות עמ' ערה)

(13) משלי ח, יד.

(14) נזיר לא, ב.

(15) עץ חיים שער כ"ג פ"ח (עצמות – חכמה. גידין – בינה. בשר –

ז"א. עור – מלכות).

(16) פסחים קט, א.

(17) תהלים עח, ה.

(18) זבחים כד, ב.

(19) רש"י שבת י, ב.

לנהורא ומרירא למיתקא בתכלית העילוי¹², היינו, שמהפכים את ענינו של "בלק מלך מואב" שממנו תצא "מלכות בית דוד ומשיח".

לקוטי שיחות חלק כח עמוד 274 סעיף ח

ב. וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה. הנה שלחן, תרגומו פתורא, לרמוז: כי מה שעלה בדעתו של בלק להלחם בישראל, ה' כקרח שחלק עם משה¹³, לפי שעינו הטעתו, שראה שמואל עומד מזרעו. וכן בלק ראה בקסמיו, כי דוד מלך ישראל וזרעו, עתידים לצאת מרות המואב, בת מלך עגלון, שהוא מבני בניו של בלק, כנזכר בס"ה¹⁴. והנה מלכות בית דוד זכו ליטול כתנן מלכות, שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש¹⁵, הנקרא פתורה. וזהו מה שרמז בלק לבלעם, לבל יתפחד מלהתקוטט עם ישראל המנצחים לכל האומות, כמש"ה (שמות טו, יד) שמעו עמים ירגזון וגו'. אבל יכול הוא לנצחם ולא יפול בידם, כי הרי עתידים כל זרע מלכי בית דוד לצאת ממנו.

שער הפסוקים מהאר"ז

כב, כו – ויוסף מלאך ה' עבור ויעמד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל

ג. אמר במדרש (תנחומא) מה ראה לקדמו ג' פעמים, עמד לו בראשונה וה' ריוח מכאן ומכאן, בקש לקלל בניו של אברהם אבינו, מצא בני ישמעאל מכאן ובני קטורה מכאן, ותט האתון מן הדרך, בקש לקלל בניו של יצחק, מצא ריוח לצד אחד, הם בני עשו, ותלחץ אל הקיר, בקש לקלל בני יעקב, לא מצא בהם פסולת ליגע בהם, לכך כתיב בשלישית במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל, ע"כ.

כוונת האתון בנטותה הדרך, לפי שראתה בני ישמעאל מכאן ובני קטורה מכאן, רמזה לו שאלו אינם נקראים זרע, שנאמר (בראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, והן עתידין לירש את כל העולם, שכן נאמר לאברהם (בראשית יג, יד) שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה כי כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, לזה הלכה בשדה לרמוז לו על זרעו העיקרי שיש להם נחלה בלי מצרים.

ובשנ' רמזה לו שיראה זרעו של יצחק הזקן שהם בני עשו שעתיד לילחץ וליאבד מן העולם על ידי בניו של יעקב, וגם הוא עתיד לילחץ על ידיהם.

בשלישית רמזה לו זכותו של יעקב שאין בו פסולת, וזרעו לבד יירש ארץ, כמו שעתיד לומר הן עם לבדד ישכון וגו'. שפתי כהן

כב, ב – וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי

א. טעם שהפרשה נק' בשם "בלק" דמשיח ומלכות בית דוד בא מרות המואב, שיצתה מבלק מלך מואב (סוטה מז) וכו', דמורה על אתהפכא חשוכא לנהורא בתכלית העילוי וכו' לכאורה אינו מובן היתכן שיש פרשה בתורה הנקראת בשם "בלק", היפך הענין ד"שם' רשעים ירקב"?

בשלמא בנוגע לקורח – שנקראת פרשה בתורה בשם "קרח" – הרי נוסף על העיקר שה' מישאל (ובהם – בן יצהר וכו'), וברא מזכי אבא², בני קורח וכו', יש לומר שעשה תשובה כו'. ובפרט ע"פ המבואר בפנימיות התורה³ אודות גודל מעלתו של קורח כו'.

משא"כ בנוגע לבלק – מאומות העולם, ושונא ישראל יותר מכל שונאים⁴.

ויש לומר הביאור בזה – ע"פ המובא בדרושי הצמח צדק⁵ מדברי השל"ה⁶ ש"בלק ובלעם שניהם היו חכמים גדולים . . . ובלק ה' יותר חכם, וידע שלשלת הגדול⁷ יחוס מלכות ישראל, שהוא מלכות בית דוד ומשיח, וידע כי זה העצום יבא ממנו כו'", שהרי דוד המלך, וכן משיח שהוא מבית דוד, יצא מרות המואב, הנקראת "אמה של מלכות"⁸, שיצתה מבלק מלך מואב⁹.

ולהעיר גם מדברי הרמב"ם¹⁰: "אף בפרשת בלעם (שבפרשת בלק) נאמר ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד . . . ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה], ושם הוא אומר" אראנו ולא עתה – זה מלך המשיח, דרך כוכב מיעקב – זה דוד, וקם שבט מישאל – זה מלך המשיח, ועד"ז בנוגע להמשך הפסוקים שבפרשה.

ונמצא, ש"בלק" מורה על הענין דאתהפכא חשוכא

(1) משלי י, ז. וראה יומא לח, ב.

(2) סנהדרין קד, א. וראה קונטרס "חנוך לנער" ע' 29 ואילך.

(3) ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 187. **ושם נתבאר.**

(4) תנחומא פרשתנו (בלק) ב. במדב"ר פ"ב, ב (כגירסת הרד"ל).

(5) אור התורה פרשתנו (בלק) עמוד תתקב.

(6) פרשתנו (בלק) שסג, ב ואילך. (עיין לקמן סימן ט).

(7) וי"ל לכאורה שהוא ע"ד שמצינו בנוגע לקורח – "קורח שפיקח ה' מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה מוכנו כו'" (פרש"י קורח טז, ז – מתנחומא שם ה).

בשלמא בנוגע לקרח – שנקראת פרשת בתורה בשם "קרח": עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת קרח סימן טו. טז. יז.

(8) בבא בתרא צא, ב. הובא בפירוש רש"י מלכים א ב, יט.

(9) סוטה מז, א. וראה לקוטי תורה פרשתנו (חוקת טו, ג) בפירוש הכתוב "אכלה ער מואב".

(10) הלכות מלכים ריש פרק יא. (עיין לקמן סימן שע. שעב. שעב) – ולהעיר שבכמה דפוסים (וינציאה רפד, שי) נקראים הלכות אלו בשם "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

(11) פרשתנו (בלק) כד, יז.

(12) ראה גם שיחת ש"פ חו"ב תשמ"ב. (עיין לקמן סימן עג).

(13) במדבר רבה פרשה יח סימן יז. תנחומא קרח ה.

(14) זהר חדש עח ע"ב. מדרש רבה רות פרשה ב סימן ט.

(15) שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה

פרשת תרומה במפתחות ערך "כלי המקדש – השולחן" עמוד 782.

♦ יום ראשון א' תמוז ♦

כב (ב) וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶת פִּלְאֶשְׁר־עֲשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרֵי:
לְאֹמְרֵי:

כ"ב וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶת פִּלְאֶשְׁר־עֲשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרֵי. אָמַר: אֵלֹה שְׁנֵי מַלְכִּים שֶׁהֵינּוּ בְּטוּחִים עֲלֵיהֶם לֹא עָמְדוּ בַּפְּנֵיהֶם, אֲנִי עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה! לְפִיכָךְ: "וַיָּגֵר מוֹאָב". אור החיים

(ג) וַיָּגֵר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הָיָה וַיִּקְּץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ג וַיָּגֵר מוֹאָב. לְשׁוֹן מוֹרָא, כְּמוֹ (איוב יט): "גִּירוֹ לָכֶם". וַיִּקְּץ מוֹאָב. קָצוּ בְּחַיֵּיהֶם (כְּמוֹ קָצַתִּי בְּחַיִּי, וְהוּא מִקְרָא קָצָר).

(ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָלִי אֶת־כָּל־סִבִּיכֵתֵינוּ בַּלְחָד הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בֶּעֶת הַהוּא:

כ"ד וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן. וְהָלֹא מַעֲלֵם הָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לו): "הַמֶּכֶּה אֶת־מְדִיָּן בַּשָּׂדֶה מוֹאָב", שֶׁבָּאוּ מְדִיָּן עַל מוֹאָב לְמַלְחָמָה? אֲלֹא מִיִּרְאֶתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְכֵן רָאָה מוֹאָב לְטַל עֲצָה מִמֶּדִיָּן?

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כי הוא הוֹרָאָה בַּצִּפּוֹר לְבַד וְרָאָה זֶה לֹא רָאָה אוֹתָהּ אֲלֵא בָּלָק בְּכַשְׂפּוֹ, וְכֹונֶת הַסִּפּוּר בְּדָבָר זֶה הוּא לְהַקְדִּים הַסְּבוֹת שֶׁסִּבְבוּ מַעֲשֵׂה קִרְיָאֵת בַּלָּעַם וְהַנְּמִשֵּׁף מִמֶּנּוּ בַּעֲוֹנוֹת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁרָאִית בָּלָק הָיְתָה סִבָּה אַחַת לְנִסְבָּב כְּאִשְׁרֵי אֲבָרָה, וְאָמַר עוֹד וַיָּגֵר מוֹאָב אֵינָה הוֹדֵעַת הַנְּמִשֵּׁף מִשְׁמִיעַת בָּלָק אֲלֵא הוֹדֵעַת סִבָּה אַחֶרֶת לְמַאֲרַע הַנְּמִשֵּׁף שֶׁנִּכְנַס בָּלָב מוֹאָב מְגוֹר:

וְדִקְדָּק לֹמַר מִפְּנֵי הָעָם פְּרוּשׁ לְצַד הַיּוֹתֵם רַבִּים וְתַקִּיפִים כְּאֹמְרוֹ כִּי רַב הוּא, וְהוֹסִיף לֹמַר וַיִּקְּץ וַיָּגֵר, נִתְּכַנֵּן לֹמַר שֶׁהֵגַם שֶׁנִּכְנַס בָּלָבִם הַמְּגוֹר עִם כָּל זֶה הָיוּ מוֹאָבִים תְּרוּפָה לְדָבָר בְּדֶרֶךְ טֵבַע שֶׁיִּשְׁכְּרוּ עִמָּם רַבִּים וְחִזְקִים כִּנְגָדָם אֲלֵא צִרְתָּם צָרָה לְצַד הַיּוֹתֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין נִצְחוֹנָם כְּפִי הַטֵּבַע אֲלֵא כִּסּוּס וְפָלָא, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוּשׁ הַיּוֹתֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְאִמְצָעוֹת כָּל זֶה הַשְּׁלִימוֹ מוֹאָב עִם מְדִיָּן וּמִלֵּךְ בָּלָק עֲלֵיהֶם וְשִׁלְחוּ אַחֵר בַּלָּעַם וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר מָוֶת, וּבְהִעָדָר אַחַת מִכָּל הַסְּבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לֹא הָיוּ שׁוֹלְחִים אַחֵר בַּלָּעַם וְלֹא הָיָה דָּבָר, שָׂאֵם לֹא הָיָה רָאִית בָּלָק בְּנִסְתָּרוֹת לֹא הָיָה מַשִּׁיג לְדַעַת אֶת אִשְׁרֵי חֲקִירָאָה אוֹתוֹ וְאֵת עֲמוֹ בְּמִדִּין לֹא הָיָה מִתְרַצֶּה לְהַשְׁלִים עִם מוֹאָב לְהִתְחַבֵּר עִמָּהּ לְבֹא כִּנְגָד יִשְׂרָאֵל, וְהֵגַם שֶׁהָיָה שׁוֹלַח אַחֵר בַּלָּעַם וְהוּא מִקְוִיָּה בְּמִדִּין, לֹא הָיָה נִסְבָּב דָּבָר בְּהַפְקַת הַנְּשִׁים שֶׁהַפְּקִירוֹ הַמּוֹאָבִים כִּי מְדִיָּן לֹא הָיוּ מְבִטְחִים בְּצִיָּאֵתָם

כְּגוֹן וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת עַד כָּאֵן, וְלֹא בְּמִקּוֹם אַחֵר (מִכִּילְתָּא, פֶּדֶר"א מ"א) מִצִּינּוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ שֶׁהָיוּ רֹאִים הַקּוֹלוֹת מִמֶּשׁ. עוֹד לָמָּה הִצְרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁם אָבִיו בֶּן צִפּוֹר, עוֹד לָמָּה דִּקְדָּק לֹמַר ב' רַבּוּיִים אֶת כָּל. עוֹד צִרְיָךְ לְדַעַת לָמָּה כָּפַל לֹמַר וַיָּגֵר מוֹאָב וַיָּגֵר, וַיִּקְּץ וַיָּגֵר? עוֹד לָמָּה פָּעַם קִרְאָם הָעָם וּפָעַם קִרְאָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲכֵן יִתְבָּרַר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (וְהָרַבָּן) כִּי בָּלָק מִכַּשְׂף גָּדוֹל הָיָה יוֹתֵר מִבַּלָּעַם וְהָיָה עוֹשֶׂה כַּשְׂפִּי בַּצִּפּוֹר אַחֵד שֶׁשָּׁמּוּ יָדוּעַ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיֵּרָא בָּלָק וּבְמָה רָאָה בַּצִּפּוֹר, וְהוּא אוֹמְרוֹ בֶּן צִפּוֹר פְּרוּשׁ לְהִיּוֹתוֹ בֶּן צִפּוֹר רָאָה בְּכַשְׂפּוֹ שֶׁל צִפּוֹר, וְאָמַר חֲבַת בֶּן לְצַד כִּי הַצִּפּוֹר לוֹ לֹאֵב וּלְקָצִין וּמִמֶּנּוּ יָדַע אֶת כָּל אִשְׁרֵי עֲשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרֵי, וְלֹא הִצְרִיךְ לְמַגִּידֵים וְלְהוֹדִיעַ דָּבָר קֹטֵן וְגָדוֹל:

וְאִפְשָׁר שֶׁכִּנְתָּ הַכְּתוּב הִיא שֶׁמִּקְדָּם הָיְתָה הַמַּעֲשֵׂה רָאָה בַּצִּפּוֹר, וְדִקְדָּק לֹמַר אֶת כָּל רִמּוֹ בְּרַבּוּי כָּל גִּנּוּפָה שֶׁרָאָה בַּצִּפּוֹר כָּל מַה שֶׁעָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרֵי, וְרַבּוּי אֶת רִמּוֹ לְרָאִיָּה אַחֶרֶת עִמָּה [אִמָּה] שֶׁעֲתִידָה לְהִיּוֹת כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר הָאֹמְרֵי שֶׁעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לְכַלּוֹתָם, וְכֵן אִמָּה הִיא שֶׁעָקְרוּ יִשְׂרָאֵל אֲזִי הִיא מְדִיָּן, וְזֶה רִמּוֹ בְּחִבַּת אֶת, הִיא לְמַדָּת שֶׁרָאָה מַה שֶׁעָשׂוּ לְאֹמְרֵי וּמַה שֶׁעָשׂוּ לְמִדִּין, וְאִפְשָׁר שֶׁרָאָה גַּם כֵּן כִּי מוֹאָב מְבִטְחִים מִצִּרְתָּ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁכֵּן הָיָה, כִּי הַכַּשְׂפִּי הָיָה הַעֲתִיד אִם רַע אִם טוֹב, וּמַעֲתָה תִּלְהֵי הָרָאִיָּה בְּכָלֵךְ

כ"ג וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן צִפּוֹר וַיָּגֵר וַיָּגֵר מוֹאָב וַיָּגֵר. צִרְיָךְ לְדַעַת לְאֵיזָה עֲנָן תִּלְהֵי הָרָאִיָּה בְּכָלֵךְ וְלֹא בְּכַשְׂפִּי הַמְּגוֹר שֶׁהֵם מוֹאָב. ב'. לָמָּה לֹא פָּתְרוּ אֲלֵא מוֹאָב וְלֹא מְדִיָּן, וּמַה גַּם שֶׁהַמְּדִיָּנִים לָקָם זֹאת הַפַּחַד כִּי הָמָּה אֲבָדוּ וְלֹא מוֹאָב וּמִלְּהֵי הַיּוֹתֵם אֶת אִשְׁרֵי קִרְיָה לָקָם. וְנִרְאָה עַל פִּי דְּבִרְיָהֶם (בְּמִדֶּר"ר פ"כ) שֶׁאִמְרוּ שֶׁבָּלָק מִנְּסִיכֵי מְדִיָּן הָיָה אֲלֵא שֶׁמִּחֲמַת פַּחַד יִשְׂרָאֵל, עֲשֵׂאוּהוּ מוֹאָב מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם, מַעֲתָה בְּמִאֲמַר וַיֵּרָא בָּלָק גִּלְהֵי הַפְּסוּק פַּחַד וּמוֹרָא מְדִיָּן כִּי אֲזִי בָּאוּתוֹ מִצֵּב הָיָה גָּדוֹל נִסִּיכָם שֶׁל מְדִיָּן, וְהֵגַם שֶׁלֹּא הִזְכִּיר בְּפִרְשׁוֹ הַמּוֹרָא מִכָּאֵן הוּא בִּזְכוּן מַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרֵי שֶׁהֵם תִּקְרָה כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, וְהַזְכִּיר אַחֵר כִּי מְגוֹר מוֹאָב גַּם כֵּן דְּכִתִּיב וַיָּגֵר מוֹאָב, וּמִאֲמָצְעוֹת ב' מוֹרָאִים עָשׂוּ שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם וַיֹּאמֶר מוֹאָב לְזִקְנֵי וַיָּגֵר, וְכֵן אִמְרוּ ז"ל (שָׁם) וְזֶה לְשׁוֹנָם וְהָלֹא הַמּוֹאָבִים נִלְחָמִים עִם הַמְּדִיָּנִים דְּכִתִּיב הַמֶּכֶה אֶת מְדִיָּן בַּשָּׂדֶה מוֹאָב וּשְׁנֵאָה הָיָה בֵּינֵיהֶם מַעֲלֵם מִשָּׁל לִב' כְּלָבִים וְכו'. עַד כָּאֵן, הָרִי שֶׁשְׁנֵי הֵם פָּתְרוּ, וְטַעַם הַכְּנַעְתָּם שֶׁל מוֹאָב שֶׁקָּבְלוּ מִנְּסִיכֵי מְדִיָּן לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְלֹא לְהַפִּיךְ מִפְּנֵי שֶׁמוֹאָב הָיוּ צָרִיכִין לְעֲצֵמָן לְפִי שֶׁנִּתְגַּדַּל מִשָּׁה בֵּינֵיהֶם כְּאֹמְרָם ז"ל (שָׁם) וְלִזָּה נִכְנָעוּ לָהֶם וְהִמְלִיכוּ נִסִּיכָם:

עוֹד נִרְאָה בְּהַעֲרִיר עוֹד לָמָּה אָמַר לְשׁוֹן רָאִיָּה וְלֹא לְשׁוֹן שְׁמִיעָה, וְהֵגַם שֶׁנֶּזְכָּר אִמְרוּ (מִכִּילְתָּא) וְזֶה לְשׁוֹנָם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא שְׁמִיעָה

כִּינֹן שָׂרְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נֹצְחִים שְׁלֹא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מִנְהִיגָם שֶׁל אֱלֹהֵי בְּמִדְיָן נִתְגַּדֵּל, נִשְׁאֵל מֵהֶם מַה מִּדְּתוֹ? אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כָּחוֹ אֲלָא בְּפִי; אָמְרוּ: אָף אֲנוּ נִבּוֹא עֲלֵיהֶם בְּאֶדָם שְׂכָחוּ בְּפִי. **פְּלִחָף הַשּׁוּר** • (במדבר רבה) כָּל מַה שֶּׁהַשּׁוּר מִלְחָף, אֵין בּוֹ סִימָן בְּרָכָה. **בַּעַת הַהוּא** • לֹא הָיָה רֹאשׁ לְמַלְכוּת; מִנְּסִיכֵי מִדְיָן הָיָה, וְכִינֹן שְׁמַת סִיחוֹן, מְנוּהוּ עֲלֵיהֶם לְצַרְף שְׁעָה. אור החיים

הַיְשָׁלַח מִלְּאֲכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עָלֶיהֶנָּה אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֲלוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יִצָּא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹסֶה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי:

הַיְשָׁלַח מִלְּאֲכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עָלֶיהֶנָּה אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֲלוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יִצָּא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹסֶה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי:

הַיְשָׁלַח מִלְּאֲכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עָלֶיהֶנָּה אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֲלוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יִצָּא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹסֶה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי:

אמילים". אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

אמר לו הנה יצא, ואמרו הנה כסה את עין הארץ נתפנו גם כן נגד מה שיעץ עליהם במועצותיו הרעים למען ענותו למעשם, גם להרג זכוריהם ולשחת הבנים הנה הוא הפך הדברים שלא בלבד שלא נתמעט אלא אדרבא נתברכה עד למאד, והוא אמרו הנה כסה את עין הארץ:

ואמרו והוא יושב ממלי. נתפנו בזה לומר שנבר מתוך מעשיו שמשו פניו למולי להורישני, ותמצא שאמרו ר"ל (מ"ר כאן) שישאל לא היו מראים עצמן מוהלים בכלי זין נגד מואב מטעם חציפות הרשום בשם בידוע, ומזה הרגיש כי כונתם להרע להם, וטעמו של בלק ששלח דברים אלו בשליחותו לבלעם, לצד שחש שאימרו בלעם למה לי ללכת שמה וכולי אנו לעשות המעשים שיש בידוי לעשות במקום שהיה בו, גם חשש בלק שיהיה בלעם בכשפיו לדעת כי לא ירעו ולא ישיחיתו בגבול מואב ולא ירצה לבוא ומשם ישלח לומר להם כי העם לא יצורו אותם ולא יתגורו בם, לזה הקדים בתחלת השליחות ואמר הנה עם וגו' הנה כסה וגו' לומר שאין לסמוך בעניני עם זה על אשר יגידו עליהם הכשפים שהרי אמרת לא יצא ויצא, ועצה עליהם גם כן לא תעמד כמו שלא עמדה עצתך להקטיףם שהנה כסה וגו', ולומר כי שלא יתגורו מלחמה במואב והנני רואה שהוא נגד זה שהנה הוא יושב ממולי, לזה לא תסמוך על מה שתשפיל בידעתך ובוא תבוא:

שם אביו בן בעור, גם להזכיר מקומו פתורה אשר וגו' ארץ בני עמו, להודיע הנריות שששה בלק הרשע בשליחות זה כדי שיבוא לידי גמר תכף ומיד, לזה פרש לשלוחים ואמר בן בעור לכל יתחלף בלעם בבלעם, וכדי שלא יתעכבו לחזר אחרי צון להם מקומו ואמר פתורה, ולחשש מקום אחר ששמו פתורה אמר על הנה, והודיעם עוד כי הארץ שהיא היא ארץ בני עמו וכלם ידעו אותו גם ידעו דרך הלך בו, כי לפעמים לא ימצא האיש בביתו והם יודיעו מקום אשר ימצאוהו שם:

לקרא לו. נתחכם בתחלת מאמר השליחות לומר כי מה ששלח אחריי הוא להנאת עצמו של בלעם כי הוא רוצה לעשות עמו טובה, והכונה בזה לרזן אחר הנאתו בלא עכוב:

הנה עם יצא וגו'. צריך לדעת אמרו הנה. גם אמרו יצא וכי לא ידוע הוא לכל העולם שצא ישראלי, ומה גם לבלעם שהצריך להודיעו, גם אמרו הנה כסה שהיה לו לומר ויכס וגו'. ויתבאר הענין על פי דבריהם ז"ל (שמו"ר פ"א) שאמרו ג' יועצים היו לפרעה כשאמר על ישראל הבה נתחכמה לו ואחד מהם הוא בלעם והוא אשר יעץ עליהם רעה ובכשפיו העמיד כשוף לכל יוכל עבד לברכה ממערים והיה מבקש כי לעולם לא יצא עם ישראל ממערים, וזה שלח לומר לו הנה עם יצא ממערים פרוש הפך הידוע ובשל כח הכשפים, ואפשר כי בלעם היה מבטיח את בלק שלא יצאו ישראל משם עולמית ולזה

לישראל כי אם המואבים לפי שאמר להם בנבואתו כי לא ירעו ולא ישיחיתו להם אלא באחרית הימים דכתיב (כ"ד י"ד) את אשר יעשה העם הנה לעמך באחרית הימים, ומזה הבטחו לשלח בנותיהם למחנה העברים ולהתגר עמם (סנהדרין ק"ו). כי שלמים הם עמם, מה שאין בן מדין שלא מצינו שהפקירו מהם אלא מדינית אחת שאמרו ז"ל (מ"ר כאן) שהיא בתו של בלק כי הוא זה הנקרא צור, גם אם לא היה מוראם של מואב מהעם גם שצור מפני בני ישראל כמו שפרשנו טעם הכפל וכו' לא היו משלימין עם מדין ולהמליך עליהם נסיכם, לזה הקדים ה' הסבה ואמר ויבא בלק וגו' ויגר וגו' וינץ וגו' וזה היה סבה ויאמר מואב וגו' וישלח מלאכים וגו' והיה מה שהיה:

ד' ולחכו וגו'. את כל סביבתנו. אולי שלא רצו להראות כל כך מרף הלכב שהם יראים מהם אלא שהם חסים על הסביבות, ואמרו לשון רבים לכלל אותם עמם, ואמרו ויבא בן צפור הם דברי הכתוב, או אפשר שהם דבריהם שאמרו כי דבר זה נוגע גם למדין להיות שבלק בן צפור מלך למואב בעת שהיא ואם בן הסרפה נוגע למדין לצד נסיכם, ודקדק לומר בעת שהוא לומר לא לפניו ולא לאחריו, כי אחר ששאל למואב והודיע להם כי לא ירעו ולא ישיחיתו למואב שלחו את בלק ולא היה עוד מלך עליהם, וזה לך היות שנמצא את נסיכי מדין ונהרג עמם:

ה' וישלח וגו' אל בלעם וגו'. הצריך להזכיר

ו יבקען איתא קען לוט לי ית עמא הדין ארי
תקיף הוא מני מאים אפל לאגחא בה קרב
ואתרכנה מן ארעא ארי ידענא ית די תברך
מברך ודי תלוט ליט:

(ו) ועתה לכה נא ארהלי אתהעם הזה פיעצום הוא
ממני אולי אוכל נפהבו ואגרשנו מזהארץ כי ידעתי
את אשרתברך מברך ואשר תאר יואר:

ח"י נפהבו • אני ועמי נכה בהם. דבר אחר: לשון משנה הוא (ב"מ קה ב), מנכה לו מן הדמים לחסר מהם מעט.
פי ידעתי וגו' • על ידי מלחמת סיחון, שעזרתו להכות את מואב. אור החיים

וואזלו סבי מואב וסבי מדן וקסמא
בידיהון ואתו לות בלעם ומלילו עמה
פתגמי בלק:

(ז) וילכו זקני מואב וזקני מדן וקסמים בידם ויבאו
אלבלעם וידברו אליו דברי בלק:

ח"י וקסמים בידם • (ש) כל מיני קסמים, שלא יאמר: אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר: (ש) קסם זה נטלו בידם
זקני מדן; אמרו: אם יבא עמנו בפעם הזאת, יש בו ממש, ואם ידחנו – אין בו תועלת. לפיכך, כשאמר להם
"לינו פה הלילה", אמרו: אין בו תקנה! הניחוהו והלכו להם, שנאמר: "וישבו שרימואב עםבלעם", אבל זקני
מדן הלכו להם.

ח ואמר להון ביתו הכא בלילא ואתב
יתכון פתגמא כמא די מליל יי עמי ואורכו
רבכרי מואב עם בלעם:

(ח) ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר
באשר ידבר יהוה אלי וישבו שרימואב עםבלעם:

ח"י לינו פה הלילה • אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה. וכן לכל גביאי אמות העולם; וכן לבן בחלום
הלילה, שנאמר (בראשית לא): "ויבא אליהם אל לבן הארמי בחלום הלילה". כאדם ההולך אל פילגשו בהתבא.
באשר ידבר ה' אלי • אם ימליכני ללכת עם בני אדם פמותכם אלף עמכם, שמא אין כבודו לתתי להלך אלא
עם שרים גדולים מכם. וישבו • לשון עכבה. אור החיים

ט ואתא מימר מן קדם יי לות בלעם ואמר
מן גבריא האלין דעמך:

(ט) ויבא אליהם אלבלעם ויאמר מי האנשים האלה
עמך:

ח"י מי האנשים האלה עמך • להטעותו בא; (ר"ל ישירים ורכי ה' צדיקים ילכו כם ופושעים יכשלו כם. פנות
רש"י שאמר מי האנשים היתה לטובה, לכנס עמו בדברים, כמו שפרש רש"י בפרשת בראשית בתבת "איכה",

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ואשר יאר זה ידוע ממה שקלל מואב לסיחון,
ויש להעיר בענין זה בשלמא מה שהיו צודקין
קללותיו של בלעם יש ב' טעמים בדבר, א'
להיותו רע עין, והב' שהיה ידוע רגע באפו
כמאמר ז"ל (ברכות ז'). והיה מקלל ברגע
הזעם, אבל הברכה אין מציאות שתתקיים
מפיו:

ונראה כי לעולם ברפת בלעם בברפת חמור
אלא שהרשע היה מערים כשהיה
רואה באצטגנינות שפלוני יעלה לגדלה
וכדומה היה עושה שמברכו וכשבא הדבר
ומתברר חושב שמברכו של בלעם גרמה ולא
כן הוא אלא מזלו גרם, וכמו כן עשה לבלק
שראה בכוכו ששתייר לקלף במואב וברכו
בדבר עצמו לרמותו כי הוא הסובב:

(ח) לינו פה. דקדק לומר תבת פה, אולי
שנתכוון לומר להם שילינו אתו במלוננו,
וגמר אמר השעם והשבתי וגו' באשר ידבר
וגו', דקדק לומר באשר ולא אמר אשר ידבר

מעלי. גם נתכוון לומר כנגד הבינונים נכה
בו, וכנגד הצדיקים ואגרשנו:
ובדרך רמז פיו הכשילו במאמר ארה לי
לאר את בלק, וכן היה שגרם לו
בעצתו מיתת פזבי בחו, גם היה סבה שישבו
בלק למדן ושם נפל בתרב דכתיב (ל"א ח')
ואת מלכי מדן הרגו וגו' ואת צור וגו',
והולת הליכת בלעם שגלה למואב כי מבטחים
הם מישאאל ולא יעשו להם דבר אלא באחרית
הימים היה נשאר שם בלק ולא היה חוזר
למדן ולא היה נהרג, הרי נתקיים שהלך
לארותו לבלק לקים מה שנאמר (תהלים ל"ז)
חרכם תבוא בלבם:

פי ידעתי את וגו'. יתבאר על פי דבריהם
(מ"ר פאן) שאמרו שבלעם ברך את בלק
שהיה מלך, לזה אמר פי ידעתי את אשר
תברך מברך שהרי נתקיימה בו ברכתו, ודבר
זה הוא ידוע אצלו לבד לפי שהוא נסה את
הדבר ואינו ידוע לכל כי ברכת בלעם ברכה,

(ו) ועתה לכה נא וגו'. אמר ועתה שלא
יעכב אפלו שעור שעה אחת כי כל שעה
הם בסכנה מצדם, ואמרו נא לשון בקשה
וסמך הבקשה לעקר הפעלה שהיא ארה לי
וגו' ודקדק לומר תבת לי שהיה האריה
בהם לי לצרפי, והכונה בזה שלא תתעכב
האריה עד אחר שיעשו נקמה בהם ומה
שהיה כבר היה אלא שתעשה הפעלה תכף
ומיד שבוה תהיה הצלת מואב מהם, ורמז
עוד במאמר לי לפי שקדם בלעם וברך את
בלק כאומר ז"ל (שם) לזה אמר ארה לי
פרוש אפלו לי שכבר אני מברך לא יועיל
זה וצריך לאר אותם, ואם תאמר אינו צריך
שכבר אתה מברך, לזה אמר פי עצום הוא
ממני פאן כלל ב' דברים, אחד ענין החזק
הטבעי, ואחד ענין הברכה כי עם זה ברכתו
עצומה מברכתו, ואמרו אולי נכה בו פרוש
ואחר כל זה עודני בגדר הספק אולי, וגם
גדר ספק זה לא לאבדו אלא להכות בו לגרשו

שיעור יומי ליום ראשון א' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת בלק
אך בא לבלעם לטעות, כי הוא טעה) אמר: פעמים שאין הכל גלוי לפני, אין דעתו שזה עלי, אף אני אראה
עת שאוכל לקלל ולא יבין. אור החיים

וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בֵּלֶק בֶּן־צֹפֹר מֶלֶךְ מוֹאָב וַיֹּאמֶר בִּלְעָם קָדָם יְיָ בֵּלֶק בֶּן צֹפֹר מֶלֶכָּא
דְּמוֹאָב שְׂלַח לְוֹתִי:
שְׂלַח אֵלַי:

רש"י בלק בן-צפור וגו'. אף-על-פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים.

י"א הָא עֲמָא דִּי נִפְק מִמְצָרִים וְחִפָּא יֵת עֵין
שְׁמִשָּׁא דְאַרְעָא פְּעֵן אִיתָא לוֹט לִי יִתְה
מָאִים אֶפֶל לְאַנְחָא בִּהּ קָרַב וְאַתְרַכְנָה:
(יא) הנה העם היצא ממצרים ויבס את-עין הארץ עתה
לכה קבה-לי אתו אוילי אוכל להלחם בו וגרשתיו:

רש"י קבה-לי. (במדבר רבה) זו קשה מ"ארה-לי" שהוא נוקב ומפרש. וגרשתיו. (שם) מן העולם. ובלק לא אמר אלא
"ואגרשנו מן-הארץ". איני מבקש אלא להסיעם מעלי; ובלעם היה שונאם יותר מבלק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 128 עמ' 88)

ובלעם היה שונאם יותר מבלק (רש"י כב, יא) לפי זה מתרצת תמיהה כללית: בלעם הנביא בודאי ידע שאסור לישראל להלחם
במואב, "אל תצר את מואב", ומדוע לא ענה לבלק שאין לו מה לפחד. אלא, בלק שנה את ישראל מפני שפחד מהם, שיכבשו
את ארצו; ובלעם שנה אותם 'בעצם', בלי טעם. לכן לא גלה בלעם לבלק שפחדו פחד שווא, כי חפש הדמנות לקלל את ישראל
ולזהיק להם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לזה לא אמר הנה שיורה הודעת הפך מה
שהיה ברצונם וידיעתם בישראל מעצתו כמו
שפרשתי, ואומרו ויבס פרוש שמודיעו טעם
הפחד שכא לו ממנו כי רב הוא:

ואומרו עתה לכה קבה פרוש נתפסן לבוא
בטענה שהדין עם בלק בדבר זה
שהגם שהקדוש ברוך הוא נתן לישראל עמון
ומואב עדין לא הגיע זמן הניתנה והדין עמו
להלחם בו ולגרשו, והוא אומרו עתה פרוש
בזמן זה קבה לי להלחם בו לגרשו מעלי,
וכפי זה יש טעם בשנוי תבת עתה שאם היה
אומר ועתה יהיה נשמע שהוא המשך מה
שקדם לו, והוא נתפסן לטענת הזמן שיכול
הוא להלחם עמו בו, גם שנוי קבה כי אין
פונתו של בלק שיאמר העם סתם שאז ימשך
הרע לעם בין בערך מואב בין בערך האמנות
אלא יפרש בפרוש בלעם שאינו מאררו אלא
בערך מלחמת מואב שיהיו ישראל מכנעים
וכו' לפני המואבים, לזה דקדק לומר קבה
לי פרוש שיפרש הקללה שהיא לערך מואב,
גם שנה במאמרו להלחם בו במקום נזה בו
לומר שאין חפץ לעשות לו רעה אלא להתגרה
עמו במלחמה למנוע מארצו, גם שנה ואמר
וגרשתיו ובלק אמר מן הארץ, אוילי בלק
נתפסן לגרשו מן [הארץ] הירודעה אשר נתן
ה' להם כי כשיכניעו ייראו מעלות אל הארץ,
ובלעם להשבו להמתק ולהטעים דברי בלק
כי אינו מבקש אלא הנאת עצמו ובטענה
הנשמעת ואינו מאויבי ישראל לזה השמיט
תבת מן הארץ ואמר וגרשתיו פרוש שיגרשנו
מעלי:

זה הוא לפי שהם שלוחי מלך, והוא אומרו
בלק בן צפור פרוש הידוע לנסיך מדין ועוד
לו שהוא מלך למואב שלח אלי פרוש האנשים
האלה ובשכיל כבוד המלכות עשיתי אותם
עמי, ובהו נתישבו כל הדקדוקים:

עוד ירצה באומרו מלך מואב כי אמה זו לא
נתנה לישראל, ונתחכם במאמר זה כדי
שיתרצה ה' לשלחו ולא יעכב על ידו, ולזה
לא יעכב על ידו בהליכתו עם שלוחיו:

(יא) הנה העם וגו'. צריך לדעת למה שנה
מדברי בלק כי בלק אמר הנה עם יצא
והוא אמר הנה העם היצא, ובלק אמר הנה
פסה והוא אמר ויבס, בלק אמר ועתה והוא
אמר עתה, בלק אמר ארה והוא אמר קבה,
בלק אמר נזה בו והוא אמר להלחם בו,
ויתבאר על פי דבריהם ז"ל (מ"ר כאן) שאמרו
שבילעם טעה בדעתו כי יש דבר נעלם מה'
ח"ו וטעה ממאמר מי האנשים וגו', והגם
שפרשנו בו דרך אחר ע' פנים לתורה, וכיון
שעיני הטעות בזה חשב לשנות דברי בלק
לפי שנשמע מהם שנאתו של בלעם וכמו
שפרשתי במאמר הנה עם יצא, וקח בלעם
להיות בעיני ה' שהוא שונא לישראל כי כבר
נתפרסם לכל כי עם בני ישראל הם אהובי
המקום ומעשה מצרים יוכיח, לזה שנה ואמר
הנה העם היצא ממצרים כידוע כי יציאת
מצרים מפרסמת לכל העולם היתה, ולשון
זה אין נשמע בו מה שפרש במאמר הנה עם
יצא שנה יגיד אויבות בלעם, גם אמר ויבס
וגו' ולא אמר הנה כסה מהטעם עצמו להסתיר
הדברים הנשמע מהם היותו שונא כנזכר,

וגו' נתפסן לומר טעם שאומר להם לינו פה
עמו כדי שתכף ומיד כאשר ידבר ה' אלי
ישיבם דבר מה שלא יהיה בן כשיהיו חוץ
למלונו, ואמר הלילה אוילי שאמר בן לצד
צרות עינו שלא נתן להם אכסניא אלא ללילה
אחת:

(ט) מי האנשים וגו'. צריך לדעת למה שאל
אותו ה' הממנו יבצר כל דבר, עוד צריך
לדעת למה הצרך לומר תבת עמך ולא הספיק
במאמר האלה, עוד צריך לדעת תשובת בלעם
שאמר בלק בן צפור וגו' וכי שאלתו יתברך
היתה מי שלחם שאלתו היתה מי הם, וז"ל
הרישו בדקדוק זה ואמרו (לקוט) וזה לשונם
מי האנשים וגו' אמר אותו רשע איני יודע
בהם אלא בלק בן צפור שלח אלי עד כאן,
פרוש מתוך הדברים שאמר בלק וגו' שלח
וגו' מוכן שנתפסן לומר איני יודע וגו' אלא
בלק שלח וגו'. עוד צריך לדעת למה הצרך
לומר לו מלך מואב ולא הספיק בזכרון שמו,
ונראה שפונת מאמר ה' היא על פי מה
שפרשנו בפסוק לינו פה שילינו עמו בחדרו
המיוחד לו, לזה בא מאמרו יתברך ואמר לו
מי וגו' לשון השפלה על דרך אומרו (שמות
ג') מי אנכי וגו', כמו בן אומרו מי האנשים
האלה שהכנסת אותם למקום זה עמך בחדר
המיוחד לך לדבר עמך מלאך האלהים, כי
זקפיד ה' על כבוד בלעם בערך האמנות כיון
שהוא נביא עליהם, וכמו שמיצינו (מד"ר פ"כ)
שהרג את האתון משום כבודו של בלעם,
ועין בפסוק שאחר זה ויאמר אלהים, והבין
בלעם דבריו ואמר טעם שעשה להם כבוד

וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֶךְ עִמָּהֶם • (שם) אָמַר לוֹ: אִם כֵּן אֶקְלָלִים בְּמִקְוָמִי, אָמַר לוֹ: "לֹא תֵאָדָר אֶת־הָעַם!". אָמַר לוֹ: אִם כֵּן אֶבְרַכְכֶּם, אָמַר לוֹ: אֵינִם צָרִיכִים לְבְרַכְתְּךָ, "כִּי בְרוּךְ הוּא". מָשַׁל אוֹמְרִים לְצִרְעָה (ס"א לְדִבּוּרָה): "לֹא מִדִּבְשָׁךְ וְלֹא מִעֲקָצֶךָ". אור החיים

(יג) וַיִּקֶם בִּלְעָם בְּבִקְרֹה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ־
אֲזִילּוּ לְאַרְעֵכוֹן אֲרִי לִית רַעְוָא קָדָם יְיָ
לְמַשְׁבְּקֵי לְמוֹזַל עֲמוּכָם:

ט"ז • לַחֲלֹף עִמָּכֶם • אֲלָא עִם שָׂרִים גְּדוּלִים מִכֶּם; לְמַנּוּ שְׂרוּחוֹ גְבוּהָ, וְלֹא רָצָה לְגָלוֹת שֶׁהוּא בְּרִשְׁתּוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲלָא בְּלִשׁוֹן גִּסּוֹת, לְפִיכָּךְ וַיִּסָּף עוֹד בִּלְקָא. אור החיים

שְׁעוֹדִין לא הגיע זְמַן וְזִכְתָּם בְּמוֹאֵב עִתָּה, לָזֶה
אָמַר לא תֵּאדָר וגו', וְאִם תֵּאמַר וְהָלֵא לא הגיע
זְמַן וְזִכְתָּם בְּמוֹאֵב, כִּי בְרוּךְ הוּא אֵין בְּרוּךְ
אֶלָּא צָדִיק כִּי הַצְדָּקוֹת הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת,
וְהַכֹּהֵנָה בָּזָה שָׂאֵל יִחְשְׁדֵם בְּרִשָּׁע כִּי וְדָא
שָׂאֵל יִכְסֹנוּ בְּגֵדֵי שְׁעוֹדִין לא הגיעֶם, וְכַחַר
לְכַנּוֹת הַצְדִּיק לְבְרוּךְ שֶׁנִּתְּנָם לְכָלֵל גַּם בִּן
מֵה שֶׁפָּרְשְׁנוּ בְּדֶרֶךְ הָרֵאשׁוֹן:

(יג) וְיָקָם בַּלֵּעַם בִּבְבָּקָר. אוֹלֵי כִּפֵּי שִׁהֲתִיחָה
בַּשּׁוֹרָה רָצָה לָהֶם לֹא רָצָה לְגִלּוֹת לָהֶם
בַּלְיִלָּה לִפְי מַה שֶּׁאִמְרָנוּ שִׁהֲיוּ בְּמִלּוּנֵינוּ עֲצֻמָּה
וְהִתְמִינָן עַד הַבֶּקֶר, אוֹ יִרְצָה שְׂלֵא קָם
מִתְרַדְּמָתוֹ עַד הַבֶּקֶר, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְיָקָם
בַּלֵּעַם בִּבְבָּקָר וְלֹא קָדָם, אוֹ אֲפָשֶׁר שִׁדְּבֹר
הַפְּתוּב בְּגִנוֹת בַּלֵּעַם שֶׁשָּׁלַחֵם מִהֶר כְּדִי
שִׁמְמֶהָ לְשַׁלַּח אַחֲרֵים נִבְכָּדִים. אוֹ הַלּוֹדִיעַ
צָרוֹת עֵינָיו שֶׁמֶהֱרָ לְשַׁלַּחֵם קָדָם הַגֵּצֶת זֶמֶן
הָאָכַל הַפֶּךָ מִגְדִּיבוֹת אָבִי הַנַּעֲרָה פִּלְגָשׁ
בַּבֶּצֶה (שׁוֹפְטִים י"ט) שֶׁאִמְרָ לַחֲתֹנוּ שֶׁעַמֵּד
לְלַכֵּת בִּבְבָּקָר סָעֵד לָבֶךָ פֶּת לָהֶם וְאַחֲרֵי
תִּלְכּוּ, כִּי זֶה הַרְשָׁע הוּא מִקּוֹר הַצָּרוֹת עֵין
וְיָקָם בִּבְבָּקָר לְשַׁלַּחֵם וְאִמְרָ לָהֶם שֶׁיִּלְכּוּ לְאַרְצָם
כִּי חֹשׁ שִׁיתַּעֲכֹבוּ בְּעִיר וְסַעֲדָתָם עֲלֵיו:

לְכוּ וגו' כִּי מֵאֵן ה' וגו'. הַכְּחִיד חֲצִי דְבָר
וְלֹא אָמַר לָהֶם אֵלָּא מֵאֵמֶר רֵאשׁוֹן שְׁאִמֵּר
לוֹ ה' לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לְצַד פְּחִיתוּתָם וְלֹא
אָמַר לָהֶם מֵאֵמֶר לֹא תֵאָדָר וגו' שֶׁבָּה חֲזֹר
בְּלֵךְ וְשִׁלַּח רַבִּים וְנִכְבְּדִים, וְאוּלַּי שֶׁדָּן הִרְשִׁיעַ
מִדְּבַרֵי ה' שֶׁנֶּתַן הַטַּעַם כִּי בִּרְרוֹךְ הוּא שֶׁבָּא
לְדִיֵּן שְׂבָדָן שְׁאִינוּ בִּרְרוֹךְ כּוֹל לֹאֲרָרָו, וְלָזֶה
לֹא הִחְלִיט לָהֶם הַדָּבָר עַד שֶׁיִּשְׁלַח הָרְאוּיִים
לְלַכֵּת עִמָּהֶם אוּלַּי יִהְיֶה זְמַן אֲזִי שְׁלֵא יִהְיֶה
בו בִּרְרוֹךְ :

וַיֵּלֶךְ פִּי הַדְּבָרִים יִתְגַּשֵּׁב עַל כָּנֹן מִזֶּה שֶׁדִּקְדָּקוֹ
אָמְרוּ וַיֹּאמֶר ה' אֵל בִּלְעָם פְּרוּשׁ מְאֹד שֶׁנוֹגֵעַ
לְבִלְעָם לְכַבֹּדוֹ לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם שְׂאִין זֶה
כְּבוֹדָךְ הֵגֵם שֶׁהָיוּ בָּאִים לִקְרֹא לָךְ עַל דְּבַר
שֵׂשׁ לָךְ רִשּׁוֹת לַעֲשׂוֹתוֹ, וְלָזֶה דִּקְדָּק לֹא־מֵה
עִמָּהֶם, וּבִגְגֵד עֵרָךְ הַשְּׁלִיחוֹת אָמַר לֹא תֵאָדָר
אֶת הָעֵם, וְאָמַר לֹא תֵאָדָר וְלֹא לִקַּח לְשׁוֹן עֲצָמוֹ
שֶׁאָמַר בִּלְעָם קִבֵּה לִי, לְהוֹדִיעַ כִּי יָדַע גַּם
לְשׁוֹן הַשְּׁלִיחוֹת שֶׁשָּׁלַח בִּלָּק וְלְשׁוֹן אֲרֵה אָמַר
וַעֲצָמוֹ לְבִלְעָם בְּרָמָּה זֶה שִׁדְעֵה שֶׁשָּׂנֵה בְּלִשְׁוֹנוֹ,
וְאָמַר כִּי בְרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִבִּין שִׁשְׁנֵי הַמְּאֻמְרִים
שֶׁאָמַר ה' אֵלָיו לֹא תִלָּךְ וְלֹא תֵאָדָר טַעַם אֶחָד
לָהֶם וְהוּא מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ שֶׁל בִּלְעָם כִּמוֹ שֶׁדִּקְדָּקוֹ
מֵאֻמְרוֹ אֵל בִּלְעָם וּמֵאֻמְרוֹ תִּבַּת עִמָּהֶם וּכְפִי
זֶה כִּשְׁהָיוּ שָׂרִים רַבִּים וְנוֹכְדִים יַעֲשֶׂה רָצוֹן
בִּלָּק וְלִלָּךְ יֵאָדָר, לָזֶה אָמַר כִּי בְרוּךְ פְּרוּשׁ זֶה
הוּא טַעַם מְאֹד לֹא תֵאָדָר, וְלַעֲנִין הַהִלִּיכָה
עִמָּהֶם הוּא שִׁשְׁנֵי הַטַּעַם הַקָּפְדַת כְּבוֹדוֹ שֶׁל
בִּלְעָם:

עוד נראה לפרש הכתוב על זה הדרך לפי שידע ה' כי בלעם חפץ רשע הוא וילבסוף ילך כמו שכן היה שהסכים ה' ושלחו באשר אבאר הטעם במקומו בענין ה', לזה אמר לו ה' לא תלך עמם פרוש עמם שהחליט לו ההליכה, ואם היה אומר לו לא תלך אין עוד מציאות לחוד ולומר לו קום לך, ודקדק לומר אל בלעם נתפון לתת טעם הדרך, בשביל מחשבת בלעם שרצה לילך לזה הוא שלא החליט לו ההליכה ודקדק לומר עמם, ואומר לא תאר וגו' כי בדרך הוא נתפון בזה להשיב על מה שדקדק בלעם בדבריו ואמר עתה לכה קבה וגו' כפי מה שפרשתי שנתפון לומר שטענת מואב טענה

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בְּלָעֶם. צִרְיָן לְדַעַת
לְמָה הֶעָרָךְ לומר אֶל בְּלָעֶם וְלֹא הִסְפִּיק
בְּאוֹמְרוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ. עוֹד לְמָה הֶעָרָךְ לומר לֹא
תִלְךָ וְלֹא תֵאָדָר. עוֹד לְמָה הֶעָרָךְ לומר לוֹ
הַשָּׁעֵם כִּי בְרוּךְ הוּא וְיִדְּלֵ אִמְרוּ (מ"ד פָּאן)
זֶה לְשׁוֹנֵם אִמֵּר לוֹ אֶקְלָלֶם בְּמִקוֹמִי אִמֵּר לוֹ
לֹא תֵאָדָר אִמֵּר לוֹ אִם כֵּן אֶבְרַכֶּם אִמֵּר לוֹ כִּי
בְרוּךְ הוּא עַד פָּאן, וְנִדְרָא לְפָרֵשׁ הַכְּתוּב לְפִי
מִה שֶׁפִּרְשְׁתִּי בְּמֵאמְרֵי מִי הָאֲנָשִׁים וגו' שֶׁנֶּחֱבֹן
לומר לוֹ לְמָה הִתְעִיבֶם לְהַכְנִיסֶם עִמּוֹ בְּחִדְרוֹ
וְהִשִּׁיבוּ כִּי בִלָּק וגו', עַל זֶה הִדְרָךְ כִּי מִשִּׁיבוֹ
ה' עַל רֵאשִׁוֹן רֵאשִׁוֹן, לְמָה שֶׁהִשִּׁיב בִּלָּק כֵּן
צִפּוֹר וגו' שֶׁלַח אֵלַי וְהֵם שְׁלוּחֵי מֶלֶךְ לָקָה
בָּא מֵאִמְרוֹ וַיִּבְרָךְ לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם פְּרוּשׁ אֵינָם
רְאוּיִים לָלֶכֶת הוּא עִמָּהֶם לְפִי עֵרָךְ מַעֲלָתוֹ,
וְהוֹדִיעוּ כִּי בִלָּק זִלְזֹל בְּכַבּוּדוֹ וְלֹא שֶׁלַח לוֹ
שְׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים, וְהוּא מִה שֶׁנֶּחֱבֹן
בְּמֵאמְרֵי רֵאשִׁוֹן מִי הָאֲנָשִׁים לְשׁוֹן פְּחִיתוֹת
לֹא מֵצֵד הַמְשַׁלֵּחַ אֲלֵא מֵצֵד הַמְשַׁתְּלֵחַ, וְהוּא
בִלְעָם לֹא הֵבִין הַפְּנוּהַ מִתְחַלְתָּה, וְתִמְצָא שֶׁהֵבִין
בִלְעָם הַדְּבָרִים וַאֲמַר לְשָׂרִים מֵאֵן ה' לְתַתִּי
לְחִלְךָ עִמָּכֶם וְיִסֵּף בִּלָּק שֶׁלַח שְׂרִים רַבִּים
וְנִכְבָּדִים:

וְטַעַם שֶׁהִתְחַיְבוּ ה' וְעָשָׂה לוֹ כְבוֹד זֶה, מֵלִבֶּד מִלְכָּד הַטַּעַם שֶׁנִּתְּבַחְתִּי לַמַּעֲלָה בַּפְסוּק מִי הָאֲנָשִׁים וְגו', נִרְאֶה עוֹד לִזְמֵר טַעַם בַּדָּבָר כִּי ה' נָתַן לוֹ שֶׁכָּרוּ שְׁאֵמַר בַּתְּחִלַּת תְּשׁוּבָתוֹ לִזְקֵנִי מִזֶּמֶר וְהִשְׁתַּבַּח אֶתְכֶם דָּבָר כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי, וְיִדְעוּ כִּי אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקִּפְחַ שֶׁכָּר כָּל בְּרִיָּה וְאֶפְלוּ שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְצֵא וְלִמַּד (סֵפֶהֲדִירִין צ"ו.) מֶה שֶׁלֵּם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִנְבוֹכַדְנֶצַּר עַל פְּסִיעוּתָיו וְכו', וְגַם כָּאֵן שֶׁלֵּם לוֹ שֶׁכָּרוּ וְכַבְדּוּ וְאָמַר לוֹ לֹא תִלַּךְ עִמָּהֶם,

יד ויקומו שְׂרֵי מוֹאָב וַיֵּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלָעַם
סֹרֵב בָּלָעַם לְמַתִּי עֲמֹנָא :

(יד) וַיֵּבֹאוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיֵּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלָעַם
הַלֵּךְ עִמּוֹנִי: אור החיים

טו וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק לְמַשְׁלַח רַבְרָבִין סִגְיָאִין
וַיִּקְרִינָן מֵאֵלֵין :

(טו) וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שְׂרָיִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים
מֵאֵלֵהָ: אור החיים

טז וַתָּבוֹאוּ לְזֹת בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לֵה פִדְנָן אֲמֵר
בָּלָק בֵּר צָפוֹר לֹא כַעַן תִּתְמַנַּע מִלְּמַתִּי
לְזֹתִי :

(טז) וַיֵּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צָפוֹר
אֶל־נָא תִמְנַע מִהֲלֹךְ אֵלַי: אור החיים

יז אַרְיִי זָקְרָא אֲזַקְרֶנּוּךָ לְחֵדָא וְכָל דִּי תִימַר לִי
אֶעֱבֹד וְאֵיתָא כַעַן לוֹט לִי יַת עֲמָא הָדִין :

(יז) כִּי־כַבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה
וְלִכְהֶנָּא קָבֵה־לִּי אֶת הָעַם הַזֶּה:

רש"י • כִּי־כַבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מְאֹד • (במדבר רבה) יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהֵייתָ נוֹטֵל לְשַׁעֲבֵר (ר"ל בְּמִלְחַמַת סִיחוֹן) אֲנִי נוֹתֵן לְךָ.

יח וַתָּבֹא בָלָעַם וַיֹּאמֶר לְעַבְדִּי בָלָק אִם יִתֵּן
לִי בָלָק מְלִי בֵיתָה כֶּסֶף וְדָהָב לִית לִי רֶשׁוּ
לְמַעַבְרָא עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי לְמַעַבְדָּא
זַעֲרָתָא אוֹ רַבְתָּא :

(יח) וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בָלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק
מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי
לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוֹלָה:

רש"י • מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב • לְמַדְנֹו, שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה וּמִחֲמַד מִמּוֹן אַחֲרִים. אָמַר: רָאוּי לוֹ לִתֵּן לִי כָל כֶּסֶף וְזָהָב
שֶׁלוֹ, שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְשַׁכֵּר חֵילוֹת רַבּוֹת, סָפַק נֹצֵחַ סָפַק אֵינֹו נֹצֵחַ, וְאֲנִי וְדָא נֹצֵחַ. לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד • עַל כִּרְחוּ
גְּלָה שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים, וְנִתְנָבֵא כָאן, שֶׁאֵינֹו יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאֲבוֹת מִפִּי הַשְּׁכִינָה.

יט וַיַּעַן אֲוִרְכִּי כַעַן הִכָּא אָף אַתּוֹן בְּלִילִיָּא
וְאִדַּע מָא יוֹסֵף יֵי לְמַלְלָא עַמִּי :

(יט) וַעֲתָה שְׁבוּ נָא בְּזֹה גַם־אַתֶּם הַלִּילָה וְאִדַּעַה מַה־יִּסְפָּךְ
יְהוָה דְּבַר עַמִּי:

רש"י • גַם־אַתֶּם • פִּיּו הַכְשִׁילוֹ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילָךְ בְּפִיךָ נִפְשׁ כְּרֹאשׁוֹנִים. מַה־יִּסְפָּךְ • לֹא יִשְׁנֶה דְּבָרִיו מִבְּרָכָה
לְקַלְלָהּ; הַלֹּאִי שְׁלֹא יוֹסִיף לְבָרֵךְ! כָּאן נִתְנַבֵּא שְׁעֵתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרָכוֹת עַל־יָדוֹ. אור החיים

כ וַתָּבֹא מִימַר מִן קִדְּם יֵי לְבָלָעַם בְּלִילִיָּא
וַיֹּאמֶר לֵה אִם לְמַקְרִי לָךְ אַתּוֹ גְּבִרְיָא קוּם
אֲזַל עֲמַהוֹן וּבְרִים יַת פִּתְגָמָא דִּי אֲמַלֵּל עִמָּךְ
יַתָּה תַעֲבֹד :

(כ) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֵילָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרָא
לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לָךְ אַתֶּם וְאִךְ אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אַתּוֹ תַעֲשֶׂה:

רש"י • אִם־לִקְרָא לָךְ • אִם הִקְרִיאָה שְׁלָךְ וְסָבִיר אַתָּה לְטַל עֲלֶיךָ שָׂכָר, קוּם לָךְ אַתֶּם. וְאִךְ • עַל כִּרְחוּךְ אֶת הַדָּבָר
אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַעֲשֶׂה, וְאִךְ־עַל־פִּי כֵן "וַיֵּלֶךְ בָּלָעַם", אָמַר: שְׁמָא אֶפְתָּנוּ וְיִתְרַצָּה. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

ולא דברי ה' חשב שנתפנו לומר לו שלא יחוש
לדברי ה' וילך בלא רצונו, לזה השיב אם יתן
לי בלק וגו' לא אוכל פרוש הגם שאני אתרצה
לעשות כי תכונת רשע היתה לו ועבד מורד
באדונו אבל אינו בעל בחירה ורצון בדבר זה:
(יט) ועתה שבו נא וגו'. אמר לשון בקשה,
שחש לכל יעשו כמעשה זקני מדן בפעם
הא' שאמרו ז"ל שחקרו למקומם ולא לנו
עמו, (במד"ר פ"כ) ולפי שהאנשים הם רבים
ונקבדים היה נרא שילכו להם כשישמעו שבו
פה ולא יחליט הליכתו עמם:
(כ) אם לקרא לך באו האנשים וגו'. צריך

עוד נתפנו במאמר ויסף שהוסיף על מנן
ראשון שאם הראשונים היו ג' שלח במנן
שני ד' ויותר, וזה אינו נשמע אם היה אומר
וישלח עוד שרים רבים וגו', שהייתי אומר
שאומר רבים לכל תחשב ששלח מועטים
ממנן ראשון, ואומר מאלה חזר לתבת
נקבדים לזה אמר ויסף:
(טז) אל נא תמנע וגו'. פרוש לפי מה שאמר
שלוהים הראשונים כי דעת עצמו הוא
מניעת הליכתו עמם לזה אמר לו שיתרצה
בשעור כבוד זה ולא ימנע וגו', והוא לפי שחסר
לו ידיעת הפשר ששדוהו שהם דברי עצמו

(יד) מאן בלעם הלך עמו. שדוהו ששקרן ותלו
הדבר בו שהוא לא נתמלאו עיניו בשעור
כבוד זה, ואולי כי לפי שאמר להם שישבים דבר
תכף שידבר ה' אליי בלילה ולא עשה כן עד הבקר
אמרו אין זה כי אם דברי עצמו. או אפשר כי מחזק
היה אשר פיו דבר שוא וימינו ימין וגו':
(טו) ויסף עוד. פרוש ששלח את הראשונים
והוסיף עליהם אחרים, והוא מה שדקדק גם
כן במאמר מאלה ולא אמר מהם כי עודם
מן המוכב בשליחות עם הנוספים עליהם, ונתפנו
בזה שלא יכחיש את דבורו הראשון שתלה הדבר
בפחיתות השלוהים שהם יוכיחוהו על פניו:

♦ יום שלישי ג' תמוז ♦

(כא) וַיָּקָם בַּלַּעַם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת־אֲתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב:

כא וְקָם בַּלַּעַם בַּצֶּפְרָא וְזָרַז יֵת אֲתָנָה וְאָזַל עִם רֶכְבִּי מוֹאָב:

כ"א וַיַּחֲבֹשׂ אֶת אֲתָנּוֹ • מִכָּאן, שֶׁהַשְּׂנֵאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׂוֹרָה, שֶׁחֲבֹשׁ הוּא בְּעֶצְמוֹ. אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא: רָשָׁע, כְּבֹר קִדְמָךְ אֲבִירֶהָם, שְׂנֵאָמֶר (בראשית כב): "וַיִּשְׁכַּם אֲבִירֶהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת־חֲמורוֹ". עִם־שָׂרֵי מוֹאָב • (במדבר רבה) לְבוֹ קְלָבָם שָׁוָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 162)

מִכָּאן, שֶׁהַשְּׂנֵאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׂוֹרָה (רש"י כב, כא) מִכָּאן – וְלֹא מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפֶּרֶעַה (בשלה יד, ו) "וַיֹּאסֶר אֶת רֶכְבוֹ". כִּי פֶרֶעַה עָשָׂה זֹאת כְּדִי לְהַשְׁפִּיעַ עַל עַמּוֹ לְהַצְטָרֵף אֵלָיו וּלְרַדֵּף אַחֲרָיו בְּגִי יִשְׂרָאֵל, וּכְפִרוּשׁ רש"י שָׁם: "לֹא אֲתָנָהּ עִמָּכֶם כְּשֶׁאָר מַלְכִּים. . . אֲקִדִּים לִפְנֵיכֶם כו'". הִרִי שֶׁבְּמַעֲשֵׂה זֶה לֹא הָיָה קִלְקוּל הַשּׂוֹרָה אֲלָא חֲשָׁבוֹן שֶׁל רוּחַ גָּדוֹל.

(כב) וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּיָצֵב מִלֵּאָדָּה יְהוָה בִּדְרֹךְ לִשְׁטָן לוֹ וְהוּא רֶכֶב עַל־אֲתָנּוֹ וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ:

כב וַיִּתְּקֵף רִגְזָא דִּינִי אֲרִי אֲזַל הוּא וְאֲתַעְמַד מִלֵּאָכָא דִּינִי בְּאַרְחָא לִשְׁטָן לֵה וְהוּא רֶכֶב עַל אֲתָנָה וְתַרְיָן עוֹלְמוֹהִי עִמָּה:

כ"ב כִּי־הוֹלֵךְ הוּא • רָאָה שֶׁהַדְּבָר רַע בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם וְנִתְאַוָּה לִילֵךְ. לִשְׁטָן לוֹ • (ס) מִלֵּאָדָּה שֶׁל רַחֲמִים הָיָה, וְהָיָה רוּצָה לִמְנַעַן מִלְחָמָא, שֶׁלֹּא יִחָטֵא וַיֵּאֲבֹד. וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ • מִכָּאן לְאֵדָם חָשׁוֹב הַיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ, יוֹלִיף עַמּוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְשִׁמְשׁוֹ, וְחוֹזְרִים וּמְשַׁמְשִׁים זֶה אֶת זֶה. אִי אֱלֹהִים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בשכילו, לזה תרה אפו של אלהי ישראל בו, וכו' נתישב בו כל הדקדוקים, ובסמוך יתישב עוד טעם ויחר אף וגו' ע"כ:

(כב) ויחר אף וגו' כי הולך הוא. דקדק לומר הוא, לומר טעם שחרה אף ה' בו שלא אמר בבקר לשיר בלק שה' נתן לו רשות ללכת אלא השכים בבקר ויחבש וגו' וילך עם שרי וגו' שזה גיד שחליכתו מרצונו ולא הצטרף לרשיון עריו, והוא אומר כי הולך הוא פרוש הוא הולך בלצונו באין רשיון ה' לזה תרה אפו בו. עוד נראה על פי דבריהם ז"ל (ווחיא קס"ט): שחמרו בפסוק וילך שפי שפדור של המשרה עליו בחות השמאה להתבודד יחיד, וכאן בשראה ה' שהולך הוא פרוש הוא לבדו הנה נפרד משרי בלק ועושה מעשה זה גיד שמכין צעדו לעשות כחצו האורורה, והגם שהיו עמו ב' נערי אין מעכבין עליו ההתבודדות לצד שהם רגילים עמו ויעשה מעשה לפניהם, וידע ה' דרכו הרעה ותרם אפו בו. עוד ירצה באומר הולך הוא שידע ה' שרשע זה גבר בו החפץ ללכת מעצמו הגם שלא היה בלק שולח אחריו הוא הולך לרצונו, וכו' גלה עצם שנאטו לעם ה' וקלזה תרה אפו יתברך בו:

ושני נערי עמו. צריך לדעת לאיזה ענין הודיע שהיו עמו ב' נערי, וזו"ל (תנחומא) אמרו להודיע דרך ארץ וכו', וצדין קשה למה לא הודיע בן אלא אחר שהזכיר חרון אפו יתברך ויציאת מלאך לשטן לו,

מקפח שכר כל בריה, וזה נוסף על גדר הכבוד ששעה לו בהדגנת השרים כמו שכתבנו למעלה:

ובשליחות שניה ששלח בלק באנו לתקון מחוש הב' שיאמרו שאין ה' יכול חס ושלום למנוע מהרע לישראל בהליכתו ותקנס טעות זו בלב בלעם ויחשב מחשבות כי לא ישלט ה' בו שם למנועו מעשות חפצו כי כבר נבחנו כי הוא עבית של מי רגלים, לזה אמר אליו קום לך אתם ובכל המקום ידי מושלות עליך, ולא אמר לו בהחלט קום לך אלא בדרך זה לא לקרא לך וגו' פרוש אם קריאת הנאשם יש לך בה הנאה כאן רמזו שאין לו הנאה בהליכה זו, ותלה לו הדבר אם הליכה זו לטובתה כדי שישתדל בקסמיו לדעת תכליתו ומזה ידע את אשר יקראוהו ויחזקו, ואין כונת מאמר אם לקרא ספק לפניו אלא תנאי הדבר אם יש לו בו הנאה וכו', וכו' הוסר המחוש שיאמר בלעם שה' ירא חס ושלום ממנו לשלחו שחרי שלחו, גם רמזו אולי ישב ולא ימשך מה שנקשר מהרעה לישראל, גם בזה שלם לו תשלום שכרו כמו שכתבנו ומנוע מפל בהרב אם נפשו לא תאנה רעה, והוא נפשו נפש רשע ולא שת לבו למה שהעירו ה', ואולי שלזה תרה אפו כשראהו ה' הולך ולא הרגיש במה שהעירו זה גיד שיצטרק אצלו בודאי שיש לו הנאה וזה אינו יכול להיות אלא אם יחשב שיעלה בידו הדבר אשר שלחו לו

לדעת למה אמר דבריו בלשון ספק ממנו יפלא כל דבר. עוד למה הסכים ה' על יד הרשע ללכת לקלל שונאיהם של ישראל. עוד צריך לדעת למה חזר בו ה' מדעת ראשונה שפגע על ידו מתחלה מה סבר ולבסוף מה סבר. ונראה כי במה שפגינו היו לפני ה' שני דרכים ובכל אחד מהם יש בו מחוש בלתי הגון, הא' אם יסכים ה' על הליכתו ויחשבו העמים ההם שרשותו ביד עצמו ולא ידעו ששלשלת הכלב ביד בעליו ואינו יכול עשות ככל אשר יחפץ, וה' רצה שיודע לעיני העמים שאין בלעם ברשות עצמו להרע למי שאין ה' חפץ ברעתו, ואם לא יניחהו ללכת יבגס במחוש אחר כי יאמר בלעם שהוא ירא ממנו חס ושלום לשלחו ולזה מונעו מלקח, אשר על בן נתחכם ה' וסלק ב' המחושם בדרך נכון, בתחלה אמר אליו לא תלך וגו' שכו' הרעה לעמים כי אין הכלב רע ברשות עצמו, גם נתחכם ה' בזה לשלם לו שכר שהקדים לומר לשלוחי בלק כי אינו ברשות עצמו, ומה שכר נתן לו שידע ה' את אשר תקראנה אותו בהליכה זו שמלבד שלא תהיה לו תועלת דכתיב (כ"ד י"א) אמרתי כבד אכבדך והנה מנעך ה' מכבוד מלכך זה עוד לו שתסוכבהו הליכה זו לנפל בהרב דכתיב (ל"א ח') ואת בלעם וגו' הרגו בהרב כשהלך לקבל שכרו על עצתו שנתן להם בהליכתו, לזה מנעו ה' מדרך שחת בשכר דבריו ואמר לו לא תלך עמם כי אין הקדוש ברוך הוא

בַּיּוֹמָהּ אֶתְּנָה יֵת מְלֶאכָה דִּי מַעֲמַד
בְּאַרְחָא וְחִרְבָּה שְׁלִיפָא בִּידָה וּסְטָת אֶתְנָה
מִן אֲרָחָא וְאוֹלֵת בְּחֻקְלָא וּמְחָא בְּלֻעָם יֵת
אֶתְנָה לְאַסְטִיּוּתָהּ לְאַרְחָא :

(כג) וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מִלְאֵךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָפוֹ
שְׁלוּפָה בִּידוֹ וַתֵּט הָאֵתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה וַיֵּד
בְּלִעָם אֶת־הָאֵתוֹן לַהֲפֹתָהּ הַדֶּרֶךְ:

כִּי"ו וַתֵּרָא הָאֵתוֹן • וְהוּא לֹא רָאָה; שֶׁנֶּתַן הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רִשּׁוֹת לִבְהֶמָּה לְרֹאוֹת יוֹתֵר מִן הָאָדָם, שֶׁמִּתּוֹךְ שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת, תִּטְרַף דַּעְתּוֹ כְּשִׁירָאָה מִזִּיקָין. וַחֲרֹב שְׁלוּפָה בִּידּוֹ • אָמַר: רִשְׁעֵי זֶה הִנִּיחַ כְּלֵי אֲמֻנָתוֹ, שֶׁכְּלֵי זֵינָן שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם בַּחֲרִב, וְהוּא בָּא עֲלֵיהֶם בְּפִיּוֹ, שֶׁהוּא אֲמֻנַת שְׁלָהֶם, אֲף אֲנִי אֶתְפֹּשׂ אֶת שְׁלֹו וְאֶבֶא עָלָיו בְּאֲמֻנָתוֹ. וְכֵן הָיָה סוּפּוֹ (במדבר לא): "וְאֵת בִּלְעָם בֶּן-בְּעוֹר הָרְגוּ בַּחֲרִיב".

(כד) וַיַּעֲמֵד מֶלֶךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּהֲנִים גִּדְרֵי מוֹהַ וּגְדֵר
מוֹהַ:

נש"י בַּמְשָׁעוּל • כְּתָרְגוּמוֹ: "בְּשָׁבִיל". וְכֵן (מ"א ב'): "אִם יִשְׁפָּק עֶפְר שׁוּמְרוֹן לְשַׁעֲלִים" – עֶפְר הַנְּדָבָק בְּכּוֹפּוֹת הָרְגָלִים בְּהֻלְכָן. וְכֵן (ישעיה ב'): "מִי מֵדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם" – בְּרֻגְלָיו וּבִהְלֹכוֹ. גִּדְר מְזָה וּגִדְר מְזָה • סֶתֶם "גִּדְר" שֶׁל אֲבָנִים הוּא.

כֹּה יִהְיֶה אֲתָנָא יֵת מְלָאכָא דִּי וְאַדְחָקַת
לְכַתְּלָא וְדַחְקַת יֵת רְגְלָא דְבִלְעָם לְכַתְּלָא
וְאוֹסֵף לְמַמְחָה :

(כה) וַתֵּרָא הָאֵלֶּת אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה וַתִּזְחַץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחַץ אֶת־רִגְלָהּ בְּלֶעָם אֶל־הַקִּיר וַיִּסָּף לְהַכְתָּהּ:
כ"ו וַתִּלְחַץ • הִיא עֲצֻמָּה • וַתִּלְחַץ • אֶת אַחֲרִים, אֶת־רִגְלָהּ בְּלֶעָם.

כּו וְאִסּוֹף מִלֶּאכָא דִּי לְמַעְבָּר וְקָם בְּאַתֵּר עֵק
דִּי לִית אֲרַח לְמַסְטֵי לִימִינָא וּלְסַמָּאֵל :

(כו) וַיִּסַּף מִלֵּאֲדֹהֶיהָ עֲבֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר
אֵין דֶּרֶךְ לְנִשּׁוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל:

ש"י" וַיִּסְּף מִלְאֲדֵה' עָבוּר • לַעֲבֹר עוֹד לִפְנֵי הַלֵּךְ, לַהֲיִיֹּת לִפְנֵי בְּמָקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית לז): "וְהָיָה עָבֹר לִפְנֵיהֶם". וּמִדֶּרֶשׁ אֲגִידָה יֵשׁ בְּתַנְחוּמָא: מָה רָאָה לַעֲמֹד בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת? סִמְנֵי אֲבוֹת הָרָאֵהוּ.

כִּי וַיַּחֲזֹק אֶת־מֶלֶאכָא דִּי וִרְבַּעַת תְּחוֹת
בְּלַעַם וַתִּקַּף רַגְזָא דְּבִלְעָם וּמַחָא יַת אֶתְנָא
בְּחִטָּרָא :

(כו) וַיִּתְּרָא הָאֱתוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בִּלְעָם
וַיַּחַר־אֵף בִּלְעָם וַיִּךְ אֶת־הָאֱתוֹן בַּמֶּקֶל׃ אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ג' פֿעל בֿה כַּח הַמְדַּבֵּר, וְאָז פֿתַח ה' אֶת פִּיהָ
וַיְדַבֵּר וַיִּדְבְּרֵי הַבְּנֵה בְּדֶרֶךְ שׂוֹאֵל וּמַשִּׁיב
וַהֲקִלִּימָה אֶת בָּלֵעַם בְּדֶרֶךְ בִּזְיֵי בִפְנֵי וְעָרְיוּ
וְכו', וּבִזְיֵי שִׁיחָה בְּדֶרֶךְ זֶה יֵשׁ לוֹ קוֹל הֵלִיתוּ
דָּבָר תְּמוּנָה בִּב' אָפְנִים, אָפֶן א' שִׁתְּדַבֵּר
הַהֶמְקֵה, וְהַב' שֶׁאֵדָם גְּדוֹל כְּבָלֵעַם הֵיחָה לוֹ
אֲתוֹנוֹ לֵאשָׁה שׁוֹכֶבֶת חִיקוּ:

וְנִשְׁאַר לְדַעַת לָמָּה עָמַד הַמֶּלֶךְ בְּגִ' מִקְוֹמוֹת
שׁוֹנוֹת וְיָכוֹל הָיָה לְהִתְרַאוֹת לָהּ ג'
פְּעָמִים בְּמִקְוֹם אֶחָד, וְאוּלַּי כִּי עָשָׂה לוֹ בְּכָנֶגֶד
ג' דְּבָרִים שֶׁעָשָׂה בְּרִשְׁעוֹ, אֶחָד שֶׁה' אָמַר
אֵלָיו פֶּעַם אַחַת לֹא תִלָּךְ לֹא תֵאָדָר וְהוּא לֹא
אָמַר לְשָׂרִים מֵאַמֵּר לֹא תֵאָדָר וְגו' שֶׁזֶּה הָיָה
סִבֵּה לְשַׁלַּח אֲחֵרִים, וּבְכָנֶגֶד זֶה נִצָּב פֶּעַם אַחַת
בְּדֶרֶךְ וְנִשְׁתַּה הָאֶתוֹן מִהֶדְרֵךְ כְּשֶׁם שֶׁהוּא נִטָּה
מִהֶדְרֵךְ אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵלָיו כְּנֹכַח. ב' שֶׁה'
אָמַר אֵלָיו אִם לִקְרָא לָךְ וְגו' שֶׁתֵּנְאִי הוּא

וַיִּשְׁקוּ בּוֹ בַקְלוֹן מִלְכֹרֶץ וּמִשְׁנֵהוּ, וַדָּבָר כֵּן יָדָעוּ
הוּא כִּי הִרְבָּה הַחַיּוּנִית אֲשֶׁר הִרְכִּיב ה' **בְּ**
בְּעָלִי חַיִּים בְּלִחֵי מַדְבָּרִים הִיא מִשְׁנֵה
מִהִרְבָּה הַחַיּוּנִית שֶׁפָּעַל ה' וַעֲשֵׂה בְּעָלִי
חַיִּים הַמַּדְבָּרִים, וְלֹא כִשְׂרָצָה ה' שֶׁתַּפְתַּח
הָאֲתוֹן אֶת פִּיהָ לְדַבֵּר בְּעָלִי חַיִּים הַמַּדְבָּרִים
הַצָּרָף לְהִרְכִּיב בָּהּ הִרְבָּה הַחַיּוּנִית שֶׁל בְּעָלִי
חַיִּים הַמַּדְבָּרִים, וְהוּא מִה שֶׁפָּעַל ה' בְּמַעֲשֵׂה
הַעֲמִידָה הַמְּלֵאכָה בְּגוֹ מְקוֹמוֹת וּבְרֵאשִׁית הָאֲתוֹן
הַמְּלֵאכָה ג', פְּעָמִים, כִּי כֹחַ הַמַּדְבֵּר צָרִיף ג'
הַכֹּחַ קוֹדְמוֹת לוֹ וְהֵם כֹּחַ הַעֲצוּמָה שֶׁהוּא
בְּכָל הַמַּבְרָאִים, וְכֹחַ הַמְּנִיעַ, וְאַחֵר כִּךְ כֹּחַ
הַמַּדְבֵּר, לָזֶה עֲמֵד פַּעַם רֵאשִׁוֹנָה וְרֵאשִׁית הָאֲתוֹן
אוֹתוֹ וּפַעַל בָּהּ בְּכֹחַ רֵאוּת הָרוּחִי כֹחַ אֲחֵד
מִמִּין הִרְכַּבְתָּ כֹּחַ הַעֲצוּמָה שָׁבוּ יִתְקַבַּל כֹּחַ
הַמַּדְבֵּר, וְעֲמֵד פַּעַם ב' וְרֵאשִׁית אוֹתוֹ וּפַעַל
בָּהּ כֹּחַ הַמְּנִיעַ הַמִּתְקַבֵּל בּוֹ כֹּחַ הַמַּדְבֵּר, וּבִפְעַם

וַיִּתְּבֹאֵר עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (בְּכוֹת מ"ג):
 פִּי לֵג', אֵין הַמִּזִּיק נִגְאָה לָהֶם וְאֵין צָרִיר לִזְמַר
 שְׁלֹא יִזִּיק, וְכֵאן לִפִּי שֶׁצָּא שָׁטָן לְבַלְעֵם מִלְאָךְ
 הַמִּזִּיקוֹ מוֹדֵיעַ הַתְּכוּב טַעַם שְׁלֹא יִזִּיק גַּם
 שְׁלֹא נִגְלָה אֵלָיו לִפִּי שֶׁהִיזָה הוּא וּשְׁנֵי נִצְרֵיו
 עִמּוֹ הָרִי שְׁלֹשָׁה:

(כו) וּתְרָא הָאֲתוֹן וגו'. צִירָךְ לְרַעַת בְּנוֹתָ ה' בעֵינֶיךָ זֶה שְׁתַּגְלֵלָהּ הַמֶּלֶאךָ לְהֵאָתוֹן, גַּם בְּהַעֲמֵת הַמֶּלֶאךָ ג' פְּעָמִים בְּג' מְקוֹמוֹת, וּבְלִיַּעַת רִגְלֵי בָלֵם, וּבְכַרִּיַּעַתָּהּ, גַּם בְּפִתִּיחַ פֶּה הָאֲתוֹן, וְכָל מַעֲשֵׂה הָאֲמֹר בְּעֵינֶיךָ הוּא עֵינֶיךָ סוֹתִים. וְנִרְאָה כִּי כָל בְּנוֹת ה' בְּעֵינֶיךָ זֶה לֹא הִיָּתָה אֵלָּא לְהַשְׁפִּיל אֲנָתוֹ שֶׁל בְּזוּי זֶה, לִפִּי שְׁקָדִים וְנִגְהַ בְּהוֹת לִפְנֵי ה' כְּמוֹ שֶׁבְּחִבּוּנוֹ לְמַעַלְתָּ שְׁלֵא אָמַר לְשִׁירִים כִּי הוּא הוֹלֵךְ בְּרַשּׁוֹת ה' אֵלָּא כְּאֵדֶם עוֹמֵד בְּרַשּׁוֹת עַצְמוֹ, לְזֶה בָּקֵשׁ לוֹ ה' הַפְּלָה שְׂאִין לְמַטָּה מִמֶּנָּה

(כח) וַיִּפְתָּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאֲתוֹן וַתֹּאמֶר לְבָלֶעַם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִכִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים:

כח"י זה שלש רגלים • רמז לו: אתה מבקש לעקר אמה החוגגת שלש רגלים בשנה.

(כט) וַיֹּאמֶר בָּלֶעַם לְאֲתוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָּ בִּי לוֹ יִשְׁחָרֵב בְּיָדֵי כִּי עָתָה הִרְגָתִיד:

כח"י הִתְעַלְלָתָּ • פתרגומו: לשון גנאי ובזיון. לו יִשְׁחָרֵב בְּיָדֵי • גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים: זה הולך להרג אמה שלמה בפיו – ולאֲתוֹן זה צריך לכלי זין.

(ל) וַתֹּאמֶר הָאֲתוֹן אֶל־בָּלֶעַם הֲלוֹא אֲנִכִּי אֶתְנָךְ אֲשֶׁר־רִכַּבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הִהְסַפֵּן הַסִּפְנָתִי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:

כח"י הִהְסַפֵּן הַסִּפְנָתִי • פתרגומו, וכן (איב כב): "הלאל יספן־גבר". ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא: אמרו ליה: מאי טעמא לא רכבת אסוסיא? אמר להון: ברטיבא שדאי ליה כו' כדאיתא במסכת עבודה זרה (דף ט).

(לא) וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינֵי בָלֶעַם וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נָצַב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלָפָה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאִפּוֹ:

(לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עֲלִמָּה הִבִּיתָ אֶת־אֶתְנָךְ זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אֲנִכִּי יֵצְאֲתִי לְשִׁטֹּן כִּי־יִרֹט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי:

כח"י כִּי־יִרֹט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי • רבותינו חכמי המשנה (שבת קח) דרשוהו נוטריקון: יראה, ראתה, נטתה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר: לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו: כי חרד הדרך לנגדי – לשון "רטט" – כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך, שהוא לכעסי ולהמרותי, ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב יא): "ותכל דוד". לישנא אחרת: ירט לשון רצון, וכן (איב טו) "ועל־ידי רשעים ירטני" – מפני ומנחם אותו על־ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים. אור החיים

(לג) וַתִּרְאֵנִי הָאֲתוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי נָטָה מִפְּנֵי כִּי עָתָה גַם־אֶתְכָּה הִרְגִּיתִי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי:

כח"י אוֹלִי נָטָה • כמו "לולא", פְּעָמִים ש"אוֹלִי" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "לולא". גַם־אֶתְכָּה הִרְגִּיתִי • הרי זה מקרא מסרס, והוא כמו: "גם הרגתי אותך", כלומר, לא העפכה בלבד קראתך על ידי, כי גם ההריגה. וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי • (במ"ד) ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכלת לעמד בתוכחתה, כמו שכתוב: "ויאמר לא" – הרגתיה, שלא

אור החיים על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

שסתומים היו עד עתה, ואולי שנתפנו ה' להשפיל גאונו כרי שיודה בפיו ויאמר כי האתון ראתה המלאך ג' פעמים והוא לא ראה, ומזה יתגלה גם כן הפלגת מעוט השגתו בגסותו, לזה אמר לו על מה וגמר אמר הנה אנכי וגו' ותראני האתון פאן סחב חץ בלבו שנתחייב לומר בפיו כי עינים לו ולא יראה כמו שראתה האתון כאומרו לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי, וזה היה תכלית הסונה בדרך המלאך:

רכב וגו' וב' נצרו וגו', והוא מה שעמד המלאך במקום צר אשר אין דרך וגו' ורכצה האתון תחתיו שזה ירמו לומר שאין ה' חפץ בדבר שהוא חפץ ללכת עליו: (לב) ויאמר אליו וגו' על מה וגו' הנה וגו'. צריך לדעת מה טענה היא זאת על מה וגו' על עסקיה רעים. עוד מה טענה במאמר הנה אנכי כיון שלא היה יודע, כמו שהעיד הכתוב ויגל ה' את עיני בלעם הא למדת

הדבר עד שידע בודאי שיש לו תנאה בדבר ובזה רמזו שאין לו תנאה ולא הרגיש, וכנגד זה עמד המלאך במשעול הסרסום ותלחץ האתון רגליו לאמר שלחצו ה' בנעם דבריו להשפיל להיטיב לכל ילך. הג' שה' אמר אליו בעת רשיון ההליכה אף את הדבר וגו' ודבור זה הוא מדק אין לנטות במשמעותו אנה ואנה והוא הרשע הלך בעצה אחרת כמו שדיקנו ממאמר הולך הוא גם מאומרו והוא

שיעור יומי ליום שלישי ג' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת בלק
נז
יאמרו: זו היא שפלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב; שחם המקום על כבוד הבריות. וכן (ויקרא כ): "ואת
הבהמה תהרגו" וכן (שם): "והרגת את האשה ואת הבהמה". אור החיים

(לד) ויאמר בלעם אל-מלאך יהוה חמאתי כי לא ידעתי
כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אסרע בעיניך
אשובה לי:

כ"א כי לא ידעתי. גם זה גנותו, ועל כרחו הודה; שהוא היה משתבח שידע דעת עליון ופיו העיד "לא
ידעתי". אסרע בעיניך אשובה לי. להתריס נגד המקום היא תשובה זו. אמר לו: הוא בעצמו צוני ללכת,
ואתה מלאך מבטל את דבריו! למוד הוא בכך, שאומר דבר ומלאך מחזירו. אמר לאברהם (בראשית כב): "קח-נא
את-בנך וגו'" ועל-ידי מלאך בטל את דברו, אף אני, אם רע בעיניך צריך אני לשוב. אור החיים

(לה) ויאמר מלאך יהוה אל-בלעם לך עם-האנשים ואפס
את-הדבר אשר-אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם
עם-שרי בלק:

כ"ב לך עם-האנשים. בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו. ואפס. על כרחך את הדבר אשר אדבר
וגו'. לך עם-האנשים. כי חלקך עמם וסופך להאבד מן העולם. עם-שרי בלק. שמח לקללם כמותם. אור החיים

(לו) וישמע בלק כי בא בלעם ויצא לקראתו אל-עיר
מואב אשר על-גבול ארנן אשר בקצה הגבול:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

במעשה בכשפיו וקסמיו, גם בעינו הרעה
וכמאמרם ז"ל (זוח"ג ר"ב): בפסוק וישא
עיניו וירא את ישראל וגו' שרצה להביט
בהם בעין הרע עד שבא הקדוש ברוך הוא
וכסה אותם בצלו דכתיב (כ"ד ב') ויהי
עליו רוח ה', וירשו ז"ל (זוח"א רי"א). עליו
על ישראל שלא תשלט בהם עינו הרעה,
ובדבור לקללם, וכונת עליון במאמר אותו
תעשה נתבון לאסור עליו גם הדבור אשר
יצא ממנו מעשה, ולא כן הבין הוא לצד
תכונתו הרעה, לזה בא מאמר ה' פעם ב'
וסתר לו עין ואמר לו בפרוש הדבור דכתיב
אתו תדבר, ובהו כלל אסור עצה רעה כנגד
ישראל אשר לא כן עשה הרשע בכל פרטי
האזהרה, ועין מאמר ז"ל (מ"ר כאן) בפסוק
וישם ה' דבר בפי בלעם שדרשו שנתן בפיו
טס של ברזל כשהיה רוצה לדבר רעה היה
חונקו, גם מצינו לו שדבר עצה רעה שגורם
בה שגפלו מישראל כ"ד אלה, גם בפרט
המעשה שנטה עליו לכל יבית בהם בעינו
הרעה מצינו שעבר על זה כנזכר לולי ה'
שהיה לנו, ומעתה מצאתי טעם למעשה
ישראל שהרגוהו כי כפי הדין נתחייב מיתה
כי ה' הזהירו בין על המעשה בין על הדבור
בפרוש כנזכר ואזהרת בני נח זו היא מיתתן
(סנהדרין ג"ז):

תשובה למה שחשב עשות, וכנגד ההליכה
אמר אם רע בעיניך אשובה, ואמר לי נתנוצצה
בו גבואה שיש לו יתרון טוב בחזרתו:
(לה) ויאמר מלאך וגו' לך עם האנשים.
צריך לדעת למה דקדק לומר עם האנשים,
ור"ל העירו בזה ואמרו (מ"ר כאן) חלקך
עמם וסופך לאבד מן העולם, וזה דרך דרש
אבל צריך לדעת משמעות הדברים כפי פשוטן,
עוד צריך לדעת למה לא אמר לו שוב, והנה
יותר נכון. אכן פונת הדברים הוא שנתן לו
טעם שהוא מסכים על ידו ללכת הוא בשביל
האנשים שבאו אחריו ללכת עמם, שאם לא
יכפים על ידו ללכת יחשבו מחשבות כי יחוש
ה' לבלעם לעשות דבר הפך מה שחפץ ה'
עשות ויש חילול ה' בדבר חס ושלום, ולפי
מה שפרשתי בפסוק כי הולך הוא שהיה הולך
יחידי אפשר שרמז לו המלאך שילך עם
האנשים ולא שפי, והכונה לבטל ממנו הכנת
הרע אשר היה חושב לעשות בקסמיו, וכן
עשה דכתיב וילך בלעם עם שרי בלק:
ואפס את הדבר וגו' אותו תדבר וגו'.

באן התנה עליו תנאי אחר מה שלא
אמר לו ברשיון ראשון, והוא שברשיון ראשון
אסר עליו המעשה דכתיב (לעיל כ') אף את
הדבר וגו' אותו תעשה ומזה חשב הרשע
מחשבות להרע כי כחו היה במעשה ובדבור,

עוד נתבון בזה להעירו מה שגרמה לו הליכה
זו על דרך אומרים ז"ל (סנהדרין ק"ו).
בלעם מתחלה נזקק לרוח הקדש וכשנודע
לבלק נסתלקה ממנו ונקרא קוסם, והוא מה
שהעירו בזה שלא ידע המלאך העומד לפניו
מה שלא היה כן קדם לכן שהיה רוצה ברוח
הקדש, וטעם יציאת המלאך לנגדו, הודיעו
במאמר כי ירט הדרך וגו', פרוש ירט הדרך
כמו שפרש רמב"ן, ופרוש ב' הדרך דרכו
של בלעם שהיה הולך עליו:

(ג) כי עתה גם אתכה וגו'. אומרו עתה,
לדבריהם ז"ל (מ"ר כאן) שאמרו שנהרגה
האטון וליזה דקדק לומר גם אתכה ולא אמר
גם הוגתי אתכה ידבק על נכון תבת עתה,
כי לא יצדק לומר גם אתכה אלא עתה שפך
נהרגה האטון מה שאין כן קדם כי קדם לא
היתה מזה האטון כאומרו ואותה החייתי,
ואומרו החייתי שמשמעו הוא פעל חדש,
להעירך שעתה נהרגת, עוד לומר שהיה עושה
לה מעשה נסים שיפגע המלאך ברוכב ונרדב
ויהרג רוכב בשמירת נרדב, ובדרך זה יצדק
לאמר לשון זה החייתי:

(לד) ויאמר בלעם וגו' חמאתי כי לא וגו'.
אומרו חמאתי כנגד מה שרמזו במאמר
ירט הדרך וגו', וכנגד אומרו למה הכית וגו'
אמר כי לא ידעתי וגו', ואמרו ועתה עשה

כ"י"א וישמע בלק • שלח שלוחים לבשרו. אל-עיר מואב. (במדבר רבה) אלו מטרופולין שלו, עיר החשובה שלו, לומר: ראה מה אלו מבקשים לעקר! • אור החיים

(ל) ויאמר בלק אל-בלעם הלא שלח שלחתי אליך לקרא-לך למה לא-הלכת אלי האמנם לא אוכל בפרך: כ"י"א האמנם לא אוכל בפרך • נתנבא, שסופו לצאת מעמו בקלון.

(לח) ויאמר בלעם אל-בלק הנה-באתי אליך עתה היכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישים אלהים בפי אתו אדרב: אור החיים

♦ יום רביעי ד' תמוז ♦

(למ) וילך בלעם עם-בלק ויבאו קרית חצות: לט ואזל בלעם עם בלק ואתו לקרית מחזורי:

כ"י"א קרית חצות • עיר מלאה שוקים, אנשים, נשים וטף בחוצותיה, לומר: ראה ורחם שלא יעקרו אלו. אור החיים

(מ) ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם ולשרים אשר אתו: מ ויבסס בלק תורין וען ושלח לבלעם וילרברביא די עמה:

כ"י"א בקר וצאן • (ש) דבר מעט, בקר אחד וצאן אחד בלבד. אור החיים

(מא) ויהי בכקר ויקח בלק את-בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם: ויהי בכקר ויקח בלק את-בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם:

כ"י"א במות בעל • כתרגומו: לרמת דחלתה – שם עבודת אלילים. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כל השלוח לו ויחזק בו כי הוא לו לבדו ולא יתן לשרים וכו' כי היה ידוע שהוא רע עין, לזה כששלח אמר בפרוש כי לא לו לבדו יהיה השבח השלוח אלא לו ולשרים, ואמר אשר אתו אפשר שעשה לפי חשבון השרים שעמו פרט למזדמן שאם יזדמנו שרים אחרים עמו אין מנת בשר להם, ולזה תמצא שאמרו ב"ל (במד"ר פ"כ) שהקפיד בלעם על מעוט הבשר ואמר למחר אני שולח מארה בנכסיו של זה ולמחר אמר לו בנה לי וגו' שבעה פרים ושבעה אילים:

(מא) ויהי בכקר ויקח בלק וגו' ויבא וגו'. אמרו ויהי לשון צער, אולי שעשה מריבה בלעם עם בלק ויצערו בדרךים על מעוט הבשר ששלח כמו שבכתבי, ואמרו ויקח בלק לקחו בדרךים פרוש שרצוהו על הדבר, עוד ירצה לפי שהיה בלעם חגר ברגליו וכפי טבעיות הרגיל בחושי הרפכת בני אדם אדם כזה לא יתכונן בו רגל הצולע ללכת בבקר ומה גם לעלות במות, ואולי כי לזה

וכפל לומר היכל אוכל כאן גלה רשעתו שמניעתו היא בב' דרכים, א' מכח האזהרה, והב' שאין הבחינה ביד עצמו בדרך זה, הא למדת שאם לא היה לו אלא האזהרה והיה בעל בחירה ורצון היה עושה: (לט) וילך בלעם וגו'. נתפנו לומר שלא נהג בו בכבוד אלא שקדם והלך בלק והוא הלך אחריו, ולזה לא אמר וילכו בלק ובלעם, ואפשר כי לפי ששמע בלק מאמר בלעם שאינו יכול לעשות דבר פנה אליו ערך והלך לו אלא שבלעם נטפל לו מאחוריו והלך עמו, והוא אמרו וילך בלעם עם בלק:

(מ) ויזבח בלק וגו'. נתפנו הכתוב בזה גם להודיע הרפת אדם זה, שלא החשיבו בלק לסעד עמו אפלו סעדה ראשונה אלא שלח אליו ולשרים וגו', ואולי שדקדק לומר ולשרים אשר אתו שלא שלח אלא דבר המספיק לבלעם ולשרים הידועים שהיו אתו ושלל נערי, וזה גיד צרות עין בלק בכבוד בלעם. או לפי שהשב בלק כי בלעם יקח

(לו) ויצא לקראתו אל עיר מואב. צריך לדעת למה הצרך לפרט המקום שצא לקראתו. ונראה כי בא הכתוב לספר פחיתות בלעם בעיני בלק, שהגם ששמע בביתו לא יצא להקביל פניו בדרך הקבלת פני הגדולים שיוצאים חוץ למחוז אלא נקא בתוך העיר, והוא אמרו ויצא לקראתו אל עיר מואב אשר על גבול וגו', ואמרו בקצה הגבול אולי שנתפנו גם כן לומר שאפלו יציאה זו מועטת לא היתה לכבודו אלא לסבה, כאומרים ז"ל (במד"ר פ"כ) וזה לשונם מה ראה בלק לקדמו לגבולין אמר לו גבולין הללו נקבעו מימי נח שלא תפנס אמה לגבול חביתה והיה מראה לו איך פרוצו ועברו גבולות סיחון ועוג עד כאן, וזולת שם זה לא היה יוצא ממקומו:

(לח) עתה היכל אוכל דבר מאומה. דקדק לומר עתה פרוש אחר דבור ב' שבא אליו מהמלאך בדרך שנגאסו וכפל לו אפלו דבור כמו שפרשתי בפסוק ואפס את הדבר,

א ואמר בלעם לבלק בנה לי הכא שבעא
מדבחין ואתקן לי הכא שבעא תורין
ושבעא דכרין:

ב ובעבד בלק כמא די מליל בלעם ואסק
בלק ובלעם תור ודכר על כל מדבחה:

ג ואמר בלעם לבלק אתעתד על עלתך
ואיהך מאים יערע מימר מן קדם יי
לקדמותי ופתגמא דתחזוני ואחוי לך ואזל
יחידי:

כ"א אולי יקרה ה' לקראתי. אינו רגיל לדבר עמי ביום. וילך שפי. בתרגומו: יחידי, לשון שפי ושקט, שאין
עמו אלא שתיקה.

ד ויקר אלהים אל-בלעם ואמר אליו את-שבעת
המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח:

כ"ב ויקר. לשון עראי, לשון טמאת קרי, כלומר בקשי ובבזיון, ולא היה נגלה אליו ביום אלא
בשביל להראות חבתן של ישראל. את-שבעת המזבחות. שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן, אלא "את-שבעת

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שבעת המזבחות ויהי אוי לו לבלעם וטעם
הצער הוא בשביל היות הדבר בבקר, ולפי
שלא היה יכול ללכת תוך ומיד היה בלק
לוקח אותו בידו וסמכו להעלותו, והוא אומר
ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות וגו':
עוד נתפנו באומרו בבקר להודיע שגדלה
שנת עינו של בלק כי מדרך המלכים
להיות על מטותיהן עד ג' שעות כאומרם
ז"ל (ברכות ט'): וזה בהיות הבקר עמד ללכת
בלעם ויעלהו במות וגו'. עוד טעם בבקר על
דרך מה שאמרו במסכת ע"ז דף ד' וזה
לשונם אימת קא רתח אמר אבי בתלת שעת
קמיאת עד כאן, לזה אמר ויהי בבקר, ודקדק
לומר ויהי לשון צער פרוש זמן שה' מתפעל
על עולמו שהוא בבקר לקח בלעם שהוא
בקי כבון הנגע. עוד ירצה על דרך אומרים
ז"ל (במד"ר פ"ב) וזה לשונם במות בעל זה
פעור עד כאן לשונם, וידוע הוא כי פעור
עבודתו היא התרת זבל בפניו, וזה לשון
דבריהם ז"ל (סנהדרין ס"ז). במה עובדים
עבודה וזה של פעור אוקלין תרדין ושותין
שכר ומתריזין בפניה עד כאן, הרי שעבודת
פעור היא בהתרת המאוס, ולטעם זה רצה
בלק להעלות בלעם לפעור שהיא במות בעל
בזמן העבודה שהיא זמן ההפגנה שאדם
עושה צרכיו, והוא אומר בבקר ויעלהו במות
בעל, ואולי כי בלעם לא היה עובד עבודה
זו ולקחו בדברים לעבודה. עוד נראה
טעם בבקר על פי דבריהם ז"ל (זהר ריש פ'
ז) שאמרו ששפיו של בלק היה בצפור,

וכמו שרמזנו במאמר בן צפור, לזה בחר
בלק לעמוד בבקר שאז יצפצץ הצפור כידוע
ויעלה בידם ששפיו וקסמיו כי זה הוא זמנו:
ובזה נראה לתת טעם למה שיש לתמה בענין
במה שאמר הכתוב ויבא משם קצה
העם ואלא אמרו ר"ל (תענית ט'). שהענינים
היו מכסים על ישראל ולא היו נראים לעין
וכשמת אהרן ונסתלקו הענינים נגלו לעין וידע
הקנעני מושבם ונלחם עמם וחרו אחר כך
בזכותו של משה כאומרם ז"ל (שם), אם כן
ישראל היו מכוסים בענין ואף יאמר הכתוב
ויבא משם קצה העם שארבה היה צריך ה'
להוסיף שמירה על שמירתו לבל תפנס בהם
עין רעה של בלעם, אלא ודאי מה שנראה
קצה העם הוא על ידי כשפים שהיו עושים
בצפור הידוע והוא היה מגלה אותם, ויש
כח במכשפות לעשות כן כאומרם ז"ל
(סנהדרין ס"ז): למה נקראו מכשפות וכו',
והם גלו המכסה בענין, והודיע הכתוב שלא
גלו להם אלא קצה העם לא פנת הצדיקים
וגדולייהם:

א בנה לי. פרוש למה שאני מכון וחושב
בטעם המעשה, שהרשע לא היה רוצה
לגלות ידיעתו ותחבולותיו לבלק כי נכרתה
האמונה מהם, ועשה בלק כמאנותו של בלעם
דכתיב ויעש בלק כאשר דבר בלעם פרוש
שאמר לו לעשות מעשה למה שיכון בלעם
בדבר, גם נתפנו במאמר כאשר פרוש תוך
שומר הדבר ולא שהה:

ב ויעל וגו' פר וגו'. נראה שחוזר לבלעם

שיעשה בלעם בהשתדלותו בבחינות וכחות
הטמאה שחיון ממנו יתברך. אכל בהשתדלות
אשר ישתדל עמו יתברך כביכול זה לא נאסר
לו, ולזה הקריב קרבנותיו לה' שכל מה
שיהיה לכבודו יתברך עשה יעשה. ואומר
את שבעת המזבחות, בא לראות אם רצה ה'
במעשיו או אם הקפיד עליו גם על זה, ונתפנו
גם כן להגדיל מעשיו שהראשונים היו בונים
מזבח אחד והוא שבעה, ואמר כדרך זה את

המזבחות". אמר לפניו: אבותיהם של אלו בנו לפניך שבִּעָה מזבחות ואני עֲרַכְתִּי כִנְגֵד כָּלן. אֲבָרְהָם בָּנָה אֲרַבְעָה (בראשית יב): "וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו" (שם): "וַיַּעֲתֶק מִשֶּׁם הַהֵרָה וְגו'" (שם יא): "וַיֵּאָהֶל אַבְרָם וְגו'", וְאַחַד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה (שם כב). וַיִּצְחָק בְּנָה אֶחָד (שם כז): "וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וְגו'", וַיִּכְרוּ שָׁם עֲבָדֵי יִצְחָק בְּאֶרֶץ. וַיַּעֲקֹב בָּנָה שְׁתֵּים: אֶחָד בְּשָׂכֶם (שם לג) וְאַחַד בְּבֵית אֵל (שם לה). וְאַעֲלֶה פֶר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ. וְאַבְרָהָם לֹא הֶעֱלָה אֵלָּא אֵיל אֶחָד.

ה וְשׁוֹי יִי פִתְגָמָא בְּפּוֹמָא דְּבִלְעָם וְאָמַר תּוֹב לָנוּ בְּלָק וְכִדְיָן תְּמַלֵּל:

(ה) וַיֵּשֶׁם יְהוָה דְּבַר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בְּלָק וְכֹה

תִּדְבֹר: אור החיים

ו וְתֵב לִוְתָּה וְהָא מַעֲתֵד עַל עֲלִיתָה הוּא וְכָל רַבְרָבֵי מוֹאָב:

ו וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֹּאמֶר מִן אֲרָם דְּבַרְנִי בְּלָק מַלְכָּא דְּמוֹאָב מַטְוֵרֵי מַדִּינָחָא אֵיתָא לוֹט לִי יַעֲקֹב וְאֵיתָא תַּרְוָּה לִי יִשְׂרָאֵל:

כז"י אַרְה־לִי יַעֲקֹב וְלִכְהָ זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל. בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלָם – שָׁמָּה אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מְבַהֵק. אור החיים

ח מָא אֲלוּטָה דְּלָא לְטִיָּה אֵל וּמָא אֲתַרְכָּה דְּלָא תִרְכָּה יִי:

(ח) מָה אָקֵב לֹא קִבָּה אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעַם יְהוָה:

כז"י מָה אָקֵב לֹא קִבָּה אֵל. כְּשֶׁהֱיוּ רְאוּיִים לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ, כְּשֶׁהֱזָכִיר אֲבִיהֶם אֶת עוֹנֵם: "כִּי בִאֲפֶם הִרְגוּ אִישׁ", לֹא קָלַל אֵלָּא אֲפֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט): "אֲרוּר אֲפֶם". כְּשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֲצֵל אָבִיו הִיָּה רְאוּי לְהִתְקַלֵּל, מָה נֶאֱמַר שָׁם? "גַּם־בְּרוּךְ יִהְיֶה". בְּמִבְרָכִים נֶאֱמַר (דברים כז): "אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְכַרְךָ אֶת־הָעָם". בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם", אֵלָּא (שם) "וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל הַקְּלָלָה" – לֹא רָצָה לְהִזְכִּיר עֲלֵיהֶם שָׁם

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מִן אֲרָם מִן הַרְמִים הֵייתִי וְהוֹרִידִנִי בְּלָק לְבָאֵר שַׁחַת וְכו', עַד כָּאן, וְלִזְוָה אָמַר וַיֵּשֶׁא פְרוּשׁ הַרִים קוֹלוֹ בְּמִשְׁלֵי שְׁלֹשׁ שְׁנַעֲשֵׁה לְמִשְׁלֵי וְלִשְׁנֵינָה שְׁהִיָּה מִן הַרְמִים וְיִרְדַּ כְּבוֹדוֹ:

עוֹד יִתְבָּאֵר עַל פִּי מָה שָׁאֲמַר ז"ל בְּעִנְיָן פְּרָשֵׁי הַדְּרָגוֹת הַנְּבוּאָה, וּכְמוֹ שֶׁכְּתִבְתִּי קִצָּת מֵהֶם בְּפֶרֶשֶׁת בְּהַעֲלֵתָּ, (י"ב ו') כִּי יֵשׁ נְבִיא שִׁמְעֵט כְּחוֹ לְקַבֵּל דְּבָרֵי נְבוּאָה בִּישׁוּר עַד שִׁיְהִי בְּדֶרֶךְ קַל שִׁיתְלַבְּשׁוּ בְּדִבְרֵי מִשְׁלִים כְּפִי אֲשֶׁר יוֹכֵל שֹׁאֵת, וְזֶה אֶפְלוֹ לְנִבְיָאֵי יִשְׂרָאֵל וּמִזְוָה נִשְׁעַר לְבִלְעָם שֶׁצִּירָד מִשְׁלֵי לְנְבוּאָתוֹ, לִזְוָה אָמַר וַיֵּשֶׁא מִשְׁלֵוֹ, וְדַקְדָּק לומר וַיֵּשֶׁא שֶׁהַנְּבוּאָה הִיא כְּמִשְׁאֵל לְרַב הַהֲרָגָשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְלִזְוָה תִּקְרָא מִשְׁאֵל:

לְכָה אַרְה לִי יַעֲקֹב וְגו'. פְּרוּשׁ לְפִי שֶׁיֵּשׁ בִּישְׂרָאֵל ב' הַדְּרָגוֹת, גִּדְר הַצִּדִּיקִים, וְגִדְר הַבְּיִנוּנִים, וְכִכָּר כְּתִנּוּ לְמַעֲלָה בְּפְרוּשׁ שְׁלִיחוֹת בְּלָק שָׁאֲמַר נִכָּה בּוֹ וְאֶגְרָשׁוּ לְאַחַד מִסְדֵּרִים שֶׁנִּתְּנָן בְּכִנְגֵד הַבְּיִנוּנִים נִכָּה בּוֹ, וְכִנְגֵד הַצִּדִּיקִים אָמַר וְאֶגְרָשׁוּ, כִּי יִדְעֶה הִיָּה לְהֶם הַפְּלָגַת מַעֲלַת הַצִּדִּיקִים שְׁלֹא תִשְׁלַט בָּהֶם כַּח הַשְּׁמָמָה, וְהוּא מָה שָׁאֲמַר כָּאן אַרְה לִי יַעֲקֹב הֵם הַבְּיִנוּנִים לְשׁוֹן אֲרִיָּה, זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל הֵם הַצִּדִּיקִים הַמִּתְפַּנִּים יִשְׂרָאֵל. וְהַזְעִיקָה הִיא לְמִשְׁה מִהֲאֲרִיָּה:

דְּבַר אֶחָד בְּפִי בִלְעָם הַצִּיעַ כַּח אֶחָד שֶׁיִּכְוֹל לְהִתְמַצֵּעַ בֵּין שְׁנֵיהֶם וּבִזְוָה נַעֲשֶׂה פִי בִלְעָם גְּבוּל בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְהַדְּבַר מִפְּסִיק לְגְבוּל כַּח הַמְדַּבֵּר וְהַדְּבַר, וְאִז כֹּה תִּדְבֹר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִיא תִּדְבֹר, וְז"ל בְּזֵהר (ח"ג ר'): אָמְרוּ כִּי תַבַּת כֹּה תִרְמָזוּ לְכַחֲנִיָּה קְדוּשָׁה וְהַמִּשְׁפִּיל יִבִּין:

וְאֵם תֹּאמַר אֵיךְ תִּהְיֶה הַתְּבַדֵּלָה בְּדָבָר כִּזְוָה, צֹא וְלִמַּד אֲשֶׁר יִבְדִּיל ה' בֵּין הַמִּימוֹת הַרְבִּים וְהַעֲצוּמִים כְּשֶׁעוֹר מֵלֹא נִימָא (חֲגִיגָה ט"ו). וְצֹא וְלִמַּד מִבְּאֵרָה שֶׁל מִרְיָם מִיַּם תוֹף מִיַּם (שְׁכַת ל"ה). וְהִלְלוּ עוֹמְדִים בְּפִנֵּי עֲצָמָן וְהִלְלוּ בְּפִנֵּי עֲצָמָן:

שׁוּב אֶל בְּלָק. אָמַר שׁוּב אֵל בְּלָק חֲזִיבוּ שִׁיאֲמַר הַדְּבָרִים שֶׁהוּא עֲתִיד לומר לְפָנֶי בְּלָק לְהַקְהוֹת שְׁנֵי:

(ז) וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וְגו'. פְּרוּשׁ כְּשֶׁרָאָה שְׁלֹא צָוָה ה' שְׁלֹא לְדַבֵּר גַּם לֹא אָמַר לוֹ הַדְּבָרִים שִׁיאֲמַר חֲשֵׁב שֶׁנִּתְּנָה לוֹ רִשׁוּת, וְלִזְוָה נִשָּׂא מִשְׁלוֹ פְּרוּשׁ לומר דְּבָרֵי שְׁהִיָּה חֲפִץ וְנִתְעַשֵּׂם פִּי וְלִשְׁנוֹ לְדַבֵּר דְּבָרִים אַחֲרִים, וְהוּא אֹמְרוֹ וַיֹּאמֶר פְּרוּשׁ יָצָתָה מִכְּנֹעַ אֲמִירָה אַחֲרַת הָאֲמִירָה בְּעִנְיָן. עוֹד יִרְצָה עַל זֶה הַדְּרָךְ שֶׁנִּשָּׂא מִשְׁלֵי שְׁהִיָּה מִכְּנֹעַ אֲצִילוֹ לומר וְהִסִּיעוּ וְאָמַר הַמֶּאֱמָר הָאֲמִירָה בְּעִנְיָן. עוֹד יִרְצָה עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (מ"י) שָׁאֲמְרוּ וְזֶה לְשׁוֹנִם

שְׁכַעַת וְגו' כְּמִי שֶׁקָּדַם לוֹ הַדְּבַר עַל זֶה וְלֹא אָמַר שְׁבִעָה מִזְבְּחוֹת וְגו', וְכִכָּר הַעִירוֹ וְז"ל (מ"ר כָּאן) בְּזֶה שֶׁנִּתְּנָן לוֹ מִזְבְּחוֹת שֶׁבְּנֵי הָאֲבוֹת עַד כָּאן, וְזֶה שְׁעוֹר הַכְּתוּב אֶת שְׁבַעֲתָךְ מִזְבְּחוֹת הַיְדוּעוֹת שֶׁבְּנֵי הָאֲבוֹת אֲנִי עֲרַכְתִּי כְּמוֹתָן, וְהַפְּנִיָּה כִּזְוָה לֹא תִגְדֵּל מַעֲלַת עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבִּיל הָאֲבוֹת הָרַשׁוּנִים שֶׁבְּנֵי ד' מִזְבְּחוֹת:

(ה) וַיֵּשֶׁם ה' דְּבַר בְּפִי וְגו'. מִקְרָא זֶה כְּכַר קִשְׁטוּהוּ רַשְׁוֹנִים בְּפְרוּשֶׁם וְדִרְשׁוֹתֶם, וּמִקוֹם הַנִּחוּי לְנוּ בּוֹ. וְנִרְאָה כִּי לְפִי שֶׁרָצָה ה' לְגַלוֹת עֲתִידוֹת וְדְבָרִים נְפִלְאִים מִהַטְּבוֹת אֲשֶׁר יִגִּיעוּ לְיִשְׂרָאֵל, וְרָצָה שִׁיתְּגַלוּ עַל יְדֵי בִלְעָם נְבִיא הָאֲמוֹת לְפָרֶסֶם מַעֲלַת עַם קְדוּשׁוֹ לְפָנֶי כָּל הָאֲמוֹת (וְאָמַר) [וְאֲשֶׁר] תִּבְאֵנָה לְיִשְׂרָאֵל מִהַטְּבוֹת בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְכִלְיוֹן הָאֲמוֹת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לְבִסּוּף, וְיִדְעוּ הָאֲמוֹת מִפִּי נְבִיאֵם הַדְּבָרִים כְּכַתְּבָם לְהַרְבֵּה תוֹעֲלִיּוֹת הַנִּמְשֻׁכּוֹת לְיִשְׂרָאֵל נִגְלִים וְנִסְתָּרִים, וְלְפִי שָׁאֲדָם זֶה הוּא אֲדָם מִכֶּהֱק בְּכַעֲזוֹ וְתַעֲזֹב וְשִׁקוּץ לֹא תִנּוּחַ עֲלֵיו הַרוּחַ הַקְּדוּשָׁה הַמְּנַגֶּדֶת הַעֲתִידוֹת, גַּם הַדְּבָרִים מִצַּד עֲצָמָן דְּבָרֵי קֹדֶשׁ הֵם וְלֹא יִתְּנוּ בְּגוֹי טָמֵא, לִזְוָה נִתְּחַכֵּם ה' לַעֲשׂוֹת תִּקְוָן לְדַבֵּר קְדוּשָׁה לְכָל תַּעֲבֹר בְּמִכּוֹי מִטְּנָף וְשִׁעָה מִחִיצָה בֵּין כַּח הַמְדַּבֵּר וְהַדְּבַר עֲצָמוֹ וּבֵין פִּי חֲזִיר, וְהוּא מִמָּאֵר וַיֵּשֶׁם ה'

קללה. לא זעם ה' • אני אין כחי אלא שאני יודע לכוון השעה שהקדוש-ברוך-הוא כועס בה, והוא לא פעם כל הימים הללו שבאתי אליך. וזהו שנאמר (מכה ו'): "עמי זכרנא מה-יעץ וגו' ומה-ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות ה'". אור החיים

(ט) כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאנוּ וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרֵנוּ הָיָה־עֵם לְבָרָד יִשְׁכַּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:

ט ארי מריש טוריא חזיתה ומרמא סכיתה
הא עמא בלחודיהון עתידין דיחסנון עלמא
ובעממא לא יתדנון גמירא:

כ"ה כי־מראש צרים אראנו • אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיסדרים וחקים כצורים וגבעות הללו, על-ידי אבות ואמהות. הן־עם לברד ישכן • הוא אשר זכו לו אבותיו – לשכן ברד, כתרגומו. ובגוים לא יתחשב • כתרגומו: לא יהיו נעשין כלה עם שאר האמות עובדי גילולים, שנאמר (ירמיה ל'): "כי אעשה כלה בכל הגוים וגו'" – אינן נמנין עם השאר. דבר אחר: כשהן שמחין אין אמה שמחה עמם, שנאמר (דברים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

האבות כידוע והוא הביט וראה ראש הצרים שהם תרח ואבותיו ולא ראה מקום שממנו יעורר הדינים עליהם:

ושעור הכתוב הוא על זה הדרך כי טעם שאני אומר לא זעם ולא קבה לא שבקשתי בחלק מהם לכד לא כן הוא אלא אני רואה ראש צרים, גם חפש אחר שרש האמהות והוא אומר ומגבעות אשורנו, ובכל זה לא מצא מקום שיכנס דרך שם, ולהיות שיש להקשות בדרך ארץ יתכן שלא מצא נגע בראשונים תרח ואבותיו גם בתואל ולכן, לזה אמר הן עם לברד ישכן ובגוים לא יתחשב פרוש לברד שאין שרש משך תרח ואבותיו וממין ענף ההוא אלא לברד מין מחצב נשמות ישראל אין לו שום קורבה מהמולידים, ואומר ובגוים לא יתחשב פרוש שאפלו עם אותם שנאמרים גוים שהם אחיהם ממש והם ישמעאל ועשו ששניהם נקראים גוים, ישמעאל דכתיב (בראשית י"ז) ונתתיו לגוי גדול, ועשו דכתיב (שם כ"ה) שני גוים, לא יתחשב, וכן אמר ה' לאברהם (שם כ"א) כי ביצחק יקרא לך ורע למעט ישמעאל ועשו שאינם נחשבים ורעו, מעתה אין מקום לקלל לישראל לא לצדיקים ולא לבינונים, והגם שהיו ביד ישראל צונות עון העגל והמרגלים וכדומה, כבר אמר ה' עליהם לשון סליחה, ואולי כי לטעם זה לא היה ה' מתבסס כל אותם הנמים שהיה בלעם ורצה לקלל חס ושלום:

עוד יבין באומרו הן עם וגו' מתמיה על בלק שרוצה לקלל ישראל ואמר הן עם זה הוא העומד אחר כלות כל האמות יצמד בך ישכן וכל האמות אין מבטח להם אפלו שנים רבות ואף רוצה לעקר אמה המתקמת עד סוף העולם, ואומר ובגוים לא יתחשב פרוש לא בא לגדר חשבון מצלתם כשהיו לברד כי אין דומה להם בכל הגדולות שיגיעו האמות:

נושא עון שאמרו רז"ל שה' מפרנס הקשור הנכבד מחטא האדם, וכי הוא זה הנפרע מהאדם עצמו (זוה"ג פ"ג:) כאמרו (ירמיה ב') תיסרך ודעתך, וכתוב (ישעיה ס"ד) ותמוגנו ביד עוננו, והאיש המקלל יעורר הדין בכח הקללה בעת הזעם למהר להשליט השליט באדם לרע לו:

עוד יש לדעת כי חלק האור יקרא בשם זה קללה וזיקמה, וכן קראם הכתוב דכתיב (דברים כ"ח) ישלח ה' וגו' את המארה וגו' ואת המגפרת, והם שמות כחות המחבלים, קללה הוא כנגד עברות חמורות וזעם כנגד עברות קלות, ולזה כשהיה בלעם רוצה לקלל אמה היה בוחר עת הזעם, ולצד היותם כלם זעומים בשביל מעשיהם הרעים היו דבריו מועילים להם, וחשב בלק כי עם בני ישראל לא יחדל מהם עון וכשפיו יגידו לו כי לא נמלטו מתחלואי הנפש שהוא ענף המרחק כמו שאמרנו, לזה אמר בלעם מה אקב וגו' פרוש כי בכל ענפי הקדשה שבה נאחזים עם בני ישראל אין בו בשרש העליון שום שליטה מחלק המרחק שבאמצעותו יעורר הדין עליהם, והנה ב' מדות עליונות שישאל מתחילים עליהם שם אל ושם הו"ה ברוך הוא שם אל שכן נקרא יעקב ישראל פרוש ישר אל לשלל אל השרש מקום שהוא בחינת הרע והוא חלק המרחק, ושם הו"ה דכתיב (שם ל"ב) כי חלק ה' עמו, והם ב' הדרגות הקדשה שהשיגו ישראל ולזה אמר מה אקב לא קבה אל כי שרש נשמתם שבבחינה זו אין בו רשם מזה חלק הרע כמו שאמרנו למעלה, גם בערך מקום עליון שהם שרשי נשמות הצדיקים שבבחינת שם הו"ה לא זעם ה' פרוש אפלו דקדוקים שה' מדקדק עם הצדיקים לא נמצא שם, ומעתה מה יועילו קללותיו וזעמיו, ותאמר שיחפש בשרש הקודם להם ובענפים הסובבים, לזה בשל טענה זו משעם שבקש ולא מצא, והוא אומר כי מראש צרים אראנו וגו' פרוש צרים הם

(ח) מה אקב לא קבה וגו' כי מראש וגו'. קשה אם ה' קללו לזה מה מקום לקללו בלעם, גם אם זעם בו ה' מה צריך בנעימת בלעם הלא לא קרא לו בלק אלא לקלל למי שאינו מקלל וגו', עוד צריך לדעת מה נחית טעם במאמר כי מראש צרים וגו' למאמר מה אקב וגו'. ולעמד על כונת הדברים יש להעיר בעקר הדבר של האיש המקלל, ממה נפשך אם הוא חייב כפי הדין רעה הבאה עליו באמצעות הקללה על כל פנים לא יציל ממנה גם כי לא יקלל, ואם הוא כפי משפט אלהים לא עשה דבר שיתחייב עליו ביאת הרע, קללתו תשוב על ראש המקלל, בשלמא הברכה לפי שמדה טובה מרבה, גם לעשות ה' רצון ידידיו לברך המתברכים מהם במדת החסד תקבל ברכתו גם למי שאינו ראוי לה כמו מעשיו, מה שאין כן מדה רעה כי לא ירע ה' לאדם חנם חס ושלום:

אכן עקר הדבר הוא לפי שמדתו יתברך להאריך אפו לעוברי רצונו בין לצדיק כשיחטא בין לרשע הגם שירצה לחטא, ומדה זו היא אחת מי"ג מדות רחמים שנאמרו למשה ונוהגת תמיד זולת בעת אשר זעם ה' דכתיב כי רגע באפו (תהלים ל') אז מתגברים הדינים על הנתבע במשפט באותו זמן ולא תתנהג מדה זו של ארך אפים, וכמו כן כשיקלל אדם את חברו תסובב הקללה שיעונותיו אשר ה' מאריך לו אפו עליהם ימהר לפרע ממנו, אבל אם אין לו עון לא תועיל קללת המקלל כלום:

עוד אשפילך כי כל עושה רשע יפעיל פגם במדה עליונה בענף ההוא שתלויה אותה מצוה שעבר עליה, ולא בכל המדה הוא פוגם אלא בשרש נשמתו, והפגם הוא שתהיה אחיזה לחלק המרחק לעמד שם ולהנות ממקור הסיים, וחלק זה המרחק נעוץ סופו בתוך החוטא וראשו יונק ממקום שרש הנפש החוטאת, וזה יהיה כל עוד שלא שב האדם בתשובה או לא נפרע על חטאו, וזה הוא סוד

(א): "ה' בָּדַד יִנְחֵנוּ". וְכִשְׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּטוֹכָהּ, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֶשְׁבּוֹן, וְזֶהוּ "וּבְגוֹזִים לֹא יִתְחַשֵּׁב".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 170)

אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֹאשִׁיתָם וּבַתְּחִלַּת שְׂרָשֵׁיהֶם (רש"י כג, ט) יֵשׁ לְשָׁאֵל, מִדּוּעַ מוֹצִיא אֶת הַכְּתוּב מִפְּשׁוּטוֹ – בִּלְעָם עֲמַד אֵז עַל הַר גִּבּוֹהַּ וּמִשָּׁם רָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהִקְשָׁה לוֹ: נֹאמַר לְעֵיל "וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר", וְלֹא מְצִינוּ בְּדִבְרָיו מִשְׁל. לָכֵן מִפְּרֹשׁ, שֶׁהִמְשִׁיל הוּא בְּמִלִּים הַלָּלוּ: "צוּרִים" ו"גִּבְעוֹת" מִשָּׁל הֵם לַחֲזֹק וְתִקְףָּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(י) **מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיתִי בְּמֹהוּ:**

רש"י: **מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגו' • כִּתְּרָגוּמוֹ:** דַּעֲדָקְיָא דְּבֵית יַעֲקֹב וְכו' מֵאַרְבַּע מִשְׁרֵיתָא, אַרְבַּע דְּגָלִים. דְּבָר אַחֵר: עֶפְרַיִם יַעֲקֹב – אֵין חֶשְׁבּוֹן בְּמִצְוֹת שֶׁהֵם מְקִימִין בְּעֶפְרַיִם (דברים כב): "לֹא תַחְרוּשׁ בְּשׁוּר וּבַחֲמוּר", (ויקרא ט): "לֹא תִזְרַע כְּלָאִים", אֲפֹר פָּרָה וְעֶפְרַיִם סוֹטָה וְכִיּוּצָא בָּהֶם. וּמִסֹּפֶר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל, רְבִיעוּתִיהֶן, זֶרַע הַיּוֹצֵא מִן הַתְּשֻׁמִּישׁ שֶׁלָּהֶם. תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל • שְׁבָהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 96)

וְכִיּוּצָא בָּהֶם (רש"י כג, י) יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּתִיבוֹת אֵלוֹ מִתְּפַנֵּן רִש"י לְאַרְבַּע מִצְוֹת נִסְפּוֹת: אֲסוּר חֲרִישָׁה בְּשֶׁבֶת וּבִשְׂמִטָּה, אֲסוּר זִרְיעָה בְּשֶׁבֶת וּבִשְׂמִטָּה, כִּסּוֹי דָם בְּעֶפְרַיִם, "וְעֶפְרַיִם אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת הַבֵּית". וּבִלְעָם מִתְאַר בְּכָף אֶת מַעֲלַתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם: לִבְנֵי נֹחַ יֵשׁ רַק שְׁבַע מִצְוֹת, וּלְיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָחוֹת שְׁמוֹנֶה בְּעֶפְרַיִם בְּלִבְד. אִוֵּר הַחַיִּים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יִרְצָה שֶׁבְּהִגִּיעוֹ לְיוֹם הַמִּיתָה יִיטִיב דְּרָכָיו מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים וְתוֹעֲבוֹתָיו, כִּי רָשָׁע שֶׁבְּאֲמוֹת הָזֶה, וְאֲתוֹנוֹ שֶׁהִיָּתָה לוֹ סוֹכְנָת כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (ע"ז ד'): תִּגִּיד עֲלֵינוּ, אֲלֵא שֶׁנִּתְאַוָּה שֶׁבִּשְׂעַת מִיתָה יֵשׁוּב וְיִהְיֶה יִשְׂרָאֵל כְּיִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאֲמוֹת, וּלְפִי שֶׁעֲמַד עַל מִזְבֵּן הַנֶּהָה הוּא רַע בְּתַכְלִית הָרַע וְנִמְנָע מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹת יִשְׂרָאֵל, לָזֶה שָׁאֵל דְּבָר שֶׁיְּכַוֵּן לְהִיָּתוּת שֶׁבִּשְׂעַת כְּדוּכָה שֶׁל מוֹת יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל וְכִיּוּצָא בָּהֶם רִאשִׁיתִי רָשָׁעִים שֶׁאֲמָרוּ לִי בְּפִרוּשׁ כִּי אִם הֵיוּ יוֹדְעִים שֶׁיִּחְזְרוּ בְּתִשְׁבּוּכָה וְתַכְךָ מוֹתוֹ הֵיוּ עוֹשִׂים אֲלֵא שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁאֵינָם יְכוּלִּים לַעֲמֹד בְּתִשְׁבּוּכָה זְמַן אַרְבֶּּה כִּי דְבָר מְלַךְ עֲלֵיהֶם מְלַךְ זָקֵן וְכִסִּיל רַחֲמָנָא לְעֵלְיוֹ, וְלֹא שָׁאֵל הָרָשָׁע שְׂמִימֹת כְּמִיתַת הַצַּדִּיקִים שֶׁבִּישְׁרָאֵל כִּי הוּא מִן הַנִּמְנָע שֶׁיִּגְעֵי לְהִשָּׁגָה זוֹ:

וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתִי בְּמֹהוּ. חֲזוֹר אֵל הָעֵם, אָמַר זֶה כִּנְגַד עוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא אַחֲרֵית הָעוֹלָם, וְתִדַּע שֶׁה' מַעֲמִיד בְּדִין גַּם לַצַּדִּיקִים מִי שֶׁהוּא רָאוּי לֵאשֹׁר הוּא הַנֶּעֱלָם הַנֶּעֱשָׂה לְפָנָיו אַחֵר מִיתָה לָזֶה הַתְּפִלָּה עַל ב' הַתְּרָגוֹת ע"כ:

עוֹד לְפִי מַה שֶׁפִּרְשְׁנוּ בְּכַוָּנָת מֵאֲמָר מוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּתְרַגְּמוּ: יִשְׂרָאֵל יִתְבָּאֵר מֵאֲמָר וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתִי וְגו' עַל פִּי מַה שֶׁקִּדְּשׁ לָנוּ מֵאַמְרֵי אֲנָשִׁי אֲמַת שְׁאֵין לָךְ קְלָפָה בְּעוֹלָם שְׁאֵין בָּהּ נִיצוֹץ מִהַקְדָּשָׁה סוּד הַמִּסְתֵּה אוֹתָהּ, וְכִבְרֵי הָאֲרִכְתִּי בַּעֲזוֹן זֶה בְּכַמָּה מִקוֹמוֹת וּבְכַרְשֵׁת שְׁלַח לָךְ בְּפִסְטוֹק כִּי לַחֲמִנוּ הֵם וְגו' (י"ד ט'), וְאוֹתוֹ נִיצוֹץ שֶׁבְּעֵלְיוֹ נִתְּרַגַּל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל מִתְּבָרַר הַנִּיצוֹץ הַהוּא הַטּוֹב, וְלַפְעָמִים יִדְבֹּק בּוֹ אִם הוּא נָקִי בְּלֹא פְסָלָת,

בְּדָבָר שֶׁהֵם יְסוֹכְבוּ יְחִיד וְזוּזֵה הָעוֹלָמוֹת: עוֹד רָמַז עַל מַה שֶׁהִיָּה ה' מְפִלִּיא עִמָּהֶם בְּמִצְרֵים כְּשֶׁנִּזְוָר כָּל הַבֵּן הַלִּידוֹר וְגו' שֶׁהֵיוּ מוֹנִים לְמַעֲבָרוֹת מוֹלִלָה רָאשׁוֹנָה שֶׁהִיָּתָה הָאִשָּׁה הַיְּהוּדִית טוֹבֵלָת וְלֹא הֵיוּ מוֹעִילִים שֶׁהִיָּה ה' עוֹשֶׂה נִפְלְאוֹת לָהֶם לֵאמֹר מִסֹּפֶר כְּמוֹ שֶׁמִּפְּנֵי הַדְּבָרִים כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (שמו"ר פכ"ג, סוֹטָה י"א): וְלֹא הֵיוּ יְכוּלִּין לַעֲמֹד עַל רְבִיעוּתִיהֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ וּמִסֹּפֶר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל:

תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל. אֵלוֹ דְּבָרֵי עֲצֵמוֹ וְלֹא דְבָרֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכִבְרֵי אֲמָרוֹ ז"ל (יִלְקוּט) כִּי כִּשְׁהִיָּה רוֹצֶה לְדַבֵּר דְּבָרִים שְׁאֵין הֵזֶק לְיִשְׂרָאֵל הִיָּה ה' מְנִיחוֹ לְדַבֵּר אֲשֶׁר יַחֲפִץ, וְאֲמָר מוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אָמַר כְּמוֹתָם שֶׁחֲזוֹר עַל יִשְׂרָאֵל, הַפְּלִיג רָשָׁע לִשְׁאֵל עֲזָנָה גְדוֹל, שֶׁאֲמָרוֹ ז"ל אֲנִשִּׁי אֲמַת (זו"ח א"א קכ"ב): שִׁישׁ ב' הַתְּרָגוֹת בְּצִדִּיקִים בְּשַׁעַת מִיתָתָם, הָא' שִׁיּוּצָאֵת הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוּף וְהוֹלֵכָתָ בָּאֵין מִסֹּפֶר מְבָדִיל בָּאֵין מֵעֵבֶב עַד מְקוֹם הָאֲשֶׁר הָעֲלִינוּ, וְיֵשׁ צִדִּיקִים שֶׁבִּיצִיאַת הַנֶּפֶשׁ לֹא יִשְׁיָגוּ גְדָר זֶה וְנִמְנָעִים מִלְּכַת תַּכְךָ וּמִקֵּד וּמִתְעַכְּבִים עַד זְמַן מַה אִם יִהְיֶה לָהֶם אִיזוֹת חֲסָאִים וְכְדוּקָה, וְאֲפִלּוּ חֲסָא כָּל שֶׁהוּא יְסוֹכֵב הַדְּבָר, וְלָזֶה בַּחֵר בִּלְעָם לִשְׁאֵל גְּדָר הָעֲלִינוּ שֶׁנֶּפֶשׁ בְּשַׁעַת מִיתָה תִּהְיֶה כְּמִיתַת אוֹתָם שֶׁהוֹלֵכִים בִּישְׂרָאֵל אֶת פְּנֵי יִתְבָּרַךְ בָּאֵין מִסֹּפֶר בָּאֵין מֵעֵבֶב:

עוֹד אֲפֹשֶׁר שֶׁדְּבָרָיו גַּם בְּזֶה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִתְבָּרַר, וְהַכְּנָנָה בָּהֶם הִיא תְּמוֹת נִפְשׁוֹ מוֹת בִּיד יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּתְרַגְּמוּ. יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁכֵּן הִיָּה. עוֹד

(י) **מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגו'.** הִנֵּה לְפִי שֶׁהִרְשַׁע הִיָּה מִתְּחַכֵּם בְּדַעַתוֹ וּמִבְקֵשׁ אִיזוֹת אֲפֵן לְהִרַע לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁאֲמַר שֶׁחֲפֹשׁ בָּהֶם וּבְאֲבוֹתֵיהֶם לְכַסּוֹת דְּרָךְ שָׁם, בְּקֵשׁ גַּם בֶּן עֲנָף אַחֵר שֶׁהוּא מִיָּחָד לְקָלְפָה שֶׁתְּשַׁלֵּט בּוֹ וְתַעֲשֶׂה רָשָׁם, וְהוּא עֲנָן הַמִּסֹּפֶר כְּאוֹמְרָם ז"ל (ב"מ מ"ב). אֵין הַתְּרָגָה שׁוֹרָה לֹא בְּדָבָר הַמְּנוּי וְכו', וְרָצָה הָרָשָׁע לְהַכְנִים עֵין הָרַע בְּמִסֹּפֶר וְלֹא מִצָּא, וְאָמַר מִי מִנָּה עֶפְרַיִם שֶׁנִּמְשְׁלוֹ לוֹ דְּכִתִּיב (שם יג) בְּעֶפְרַיִם הָאֶרֶץ, וּבְרַבָּה זֶה הֵגֵם שֶׁנִּתְאַמְרָה לְאַבְרָהָם לֹא נִתְקַיְּמָה אֲלֵא בְּיַעֲקֹב וְלָזֶה אָמַר עֶפְרַיִם יַעֲקֹב:

עוֹד נִתְפַּנֵּן לוֹמַר שֶׁלֹּא הִגִּיעַ אֲדָם לְמִנּוּתָם, אֲפִלּוּ כְּשִׁרְצִים לְמִנּוּת עֲצָמָה צִוָּה ה' שֶׁלֹּא לְפָקֵד אֲלֵא עַל יְדֵי דְבָר אַחֵר בְּשִׁקְלִים אוֹ בְּטָלָאִים, וְאוֹמְרוֹ וּמִסֹּפֶר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל לְמַה שֶׁהִקְדַּמְנוּ שֶׁדְּבָר ב' הַתְּרָגוֹת בְּהִמּוֹן הָעֵם שֶׁיִּתְכַּנְּנוּ בָּשָׁם יַעֲקֹב, וּבְצִדִּיקִים אֲשֶׁר בָּשָׁם יִשְׂרָאֵל יִתְכַנְּנוּ, לָזֶה אָמַר כִּנְגַד הַמּוֹנִן מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב, וּכְנִגַּד הַצַּדִּיקִים אָמַר וּמִסֹּפֶר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוּשׁ שִׁישׁ בָּהֶם צִדִּיקִים לֵאמֹר מִסֹּפֶר, וְתִדַּע שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם שִׁיְהִיוּ מוֹעֲטִים יְפִלְיָנוּ בְּמִסֹּפֶרָם, וְהִרְשָׁעִים בְּהַקְדָּתָם הֵם שִׁיְהִיוּ רַבִּים מִסֹּפֶרָם מוֹעֵט כְּאוֹמְרָם ז"ל (סנהדרין כ"ו). שֶׁאֲמַר ה' לְחִזְקָתוֹ שֶׁשֶׁאֲמַר לְפָנָיו רַבִּים אֲשֶׁר אֶת שֶׁכָּנָא וְגו' אָמַר לוֹ אֵין מְנַן לְרָשָׁעִים, וְדָקֵדֵק לוֹמַר רִבְעֵי לְפִי שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם רַבּוּצִים בְּאֵהֲלֵיהֶם דְּכִתִּיב בִּישְׁשׁוֹר (בְּרַאשִׁית מ"ט) רַבִּץ בֵּין הַמִּשְׁפָּחוֹת, גַּם לְפִי שֶׁהִשְׁכִּינָה רֹבַעַת עֲלֵיהֶם, גַּם יֵשׁ סוּד

י' וַיֹּאמֶר בָּלָק לְכָל־בָּלְעָם מַה עֲשִׂיתָ לִּי לְמִילֵט
סָנְאִי דְבַרְתִּיךָ וְהֵא בָרָכָא מְבֹרַכַת לְהוֹן:

(יא) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בָּלְעָם מַה עֲשִׂיתָ לִּי לְקֹב אֹיְבֵי
לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָתָ בְּרַךְ: אור החיים

יב וַתֵּבֶן וַאֲמַר הִלָּא נָתַתְּ דִּישׁוּי זִי כְּפֻמִּי וְתֵה
אֲשֶׁר לְמַלְלָא:

(יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הִלָּא אֵת אֲשֶׁר יָשִׁים יְהוָה בְּפִי אֶתְּ
אֲשֶׁמֹר לְדַבֵּר: אור החיים

♦ יום חמישי ה' תמוז ♦

יג וַאֲמַר לֵה בָלָק אֵימָא כַּעַן עָמִי לְאֶמֶר
אֲחֵר וְתַחֲנוּנָה מִתַּמָּן לְחוּד קֶצֶתָה תַּחֲנוּ
וְכֻלָּה לֹא תַּחֲנוּ וְתַלּוּטָה לִי מִתַּמָּן:

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לִדְ-נָא אֵתִי אֶל־מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר
תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אַפֶּס קֶצֶהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְקִבְנוֹ לִי
מִשָּׁם:

נח"י וְקִבְנוֹ לִי לְשׁוֹן צוּנִי: קללהו לי. אור החיים

יד וַיִּקְחֶהוּ שָׂדֶה צָפִים אֶל־רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׂבָעָה
מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ:

(יד) וַיִּקְחֶהוּ שָׂדֶה צָפִים אֶל־רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׂבָעָה
מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ:

נח"י שָׂדֶה צָפִים • מָקוֹם גְּבוּהָ הִנֵּה, שָׁשׁ הַצּוּפָה עוֹמֵד לְשֹׁמֵר אִם יָבֵא חֵיל עַל הָעִיר. רֹאשׁ הַפְּסָגָה • בָּלְעָם לֹא
הָיָה קוֹסֵם בְּבָלָק; רָאָה בָלָק שֶׁעֲתִידָה פָּרְצָה לְהַפְרֵץ בְּיִשְׂרָאֵל מִשָּׁם, שָׁשׁ מֵת מִשָּׁה. כְּסָבוֹר שָׁשׁ תַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם
הַקְלָלָה, וְזוֹ הִיא הַפְּרָצָה שְׁאֵנִי רוֹאָה.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

אומרים ז"ל (שבועות ל"ו). כל השמר פן ואל
אינו אלא לא תעשה שהוא מזהר לכל ידם
ואם יעבר חוב מיתה, וזולת מאמר אשמר
לא היה נשמע, ומעתה אנוס הוא, ורבנותו
ז"ל (במד"ר פ"כ) אָמַר שְׁאֲמַר לוֹ וְלֹאִי
שְׁהִיָּה מֵת וְלֹא מִבְּרַךְ יִשְׂרָאֵל, הָרִי שָׁכַל מֵה
שְׁהִיָּה מִבְּרַךְ אָנוֹס הִנֵּה וְלֹא מִלְּבוֹ:

עוד ירצה ע"ד אומרים ז"ל (נלקוט רמז
תשס"ז) טס של ברזל היה עומד בפיו
אם היה רוצה לקלל היה מונעו, לברך יכול,
והוא אומר אתו אשמר כדי שאוכל לדבר
שזולת זה היה מתאצל, או אפשר שנתפזר
לומר לו כי הוא מניחל ומצפה לשום ה' דברו
בפיו לדבר, והוא אומר אשך ישים ה' בפיו
אתו אשמר פרוש מניחל ומצפה לדבר, כי
יטעם טעם גדול אשר אינו כדאי הוא וכל
משפחות האמות כידוע כמה ערב לנפש טעם
הכח הקדוש אשר מלתו על לשונו, והגם
שעשה ה' בפיו דבר ופרשנו לכל יגעו הדברים
בפה חזיר, אף על פי כן יטעם טעם כן נותן
טעם ויערב לו:

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לֵךְ נָא אֵתִי וְגו'.
אמר תבת נא, גם אמר וקבנו לי כלשון
ודאית, יתבאר על פי דבריהם ז"ל (במד"ר
פ"כ) שְׁאֲמַר שְׁרָאָה שִׁישְׁרָאֵל נִפְרָצִים שָׁם
שָׁשׁ מֵת מִשָּׁה, עַד כָּאן, וְהוּא לִפִּי שְׁלֹא יָדַע
טעם הַפְּרָצָה חֲשֵׁב שֶׁהַפְּרָצָה תִּהְיֶה בָּהֶם, וְלִפִּי

עד שגמר ברכותיו ולא הספיק בפיו כמו
שעשה באחרונה למנועו מלברך עוד, ומי
יחוש על זה יותר מננו. אכן יודע היה בלק
כי בלעם ערום יצרים להתחכם לקלל ישראל
ולזה היה משבח ומברך בהפלגה לומר אחריה
השפלות וגנות וקללות, ותמצא שאפלו במין
הברכה עצמה היה מתחכם לומר מין ברכה
שבו קללה כמו שאמרו במדרש ילמדנו (נלקוט
תשע"א) וזה לשונם עם שהרשע מקלסן בקש
לגנותו יצין שם דבריהם. הרי שהיה מתחכם
גם בברכה עצמה לקללם, ולכן היה בלק
מתחין לבלעם מה יאמר בתכלית וכיון שעמד
נתגלה כי מה שהיה מברך לישראל לא היה
לתכלית רע אלא לתכלית טוב, והוא אומר
ברכת ברוך:

עוד נראה שהקפדת בלק היתה על מה ששמע
מפי בלעם שנתאנה תאנה להיות כמוהו
זה יגיד כי מה שברך היה מלבו ולברכה
יכון, והוא אומר ברכת עשית אותם ברכה
שאמרת ותהי אחריתי כמוהו, ולזה דקדק לומר
ברך מלא פום שמתברכים אחרים להיות
כמותם:

(יב) הִלָּא אֵת אֲשֶׁר וְגו' אֲשֶׁמֹר וְגו'. פרוש
לא כמו שאמרת חושב שאין עלי חיוב
כשיבוא הדבור מה' לברך ואסתם פי ולא
אדבר, לא כן הוא אלא הרי הוא מתר לא כל
ישחק, ולזה דקדק לשון שמירה על דרך

והוא מאמר תמות נפשי מות ישרים וכן
תהיה אחריתי כמוהו כי הניצוץ ידבק באיש
ישראל והרי הוא כמוהו, ומצינו בברכי
המקבלים (ס' הגלגולים להארי"ל) כי נפשו
של בלעם באה בתמורה של רבי פנחס בן
יאי, וזה יורה שנתקן באחריתו, והגם שמת
על ידי ישראל היה הניצוץ משקץ והצרף
להתלבן בגלגולים ולבנים ועמד עד שבא
לאותו של ר' פנחס בן יאי ומשם עלה
למקומו הראשון:

(יא) לִקְבֹּב אֹיְבֵי לְקַחְתִּיךָ וְגו'. נתרעם בלק
על הברכה, לפי שהגם שאמר לו בלעם
היכל אוכל דבר וגו' הבין שהפונה היא לענין
שאם לא יספיק ה' עליו לקלל לא יקלל אבל
הברכה שב ואל תעשה היא ולא יברך, והגם
שאמר לו גם כן הדבר אשר ישים אלהים
בפי אתו אדבר, חשב שהוא בענין הקללה
שאם ה' ישים בפיו לקלל עשה יעשה ככל
אות נפשו, אבל אם ישים בפיו ברכה ימנע
עצמו ולא יברך כי אינו מהמוטר שיעשה
הזק למי ששולח אתריו לברך אויביו שאין
זה אלא מקלל את בלק, והוא מה שדקדק
בתבת לי שאמר מה עשית לי שברכת ישראל
קללה היא לו:

והנה ברכת ברוך טעם כפל הדבר, יתבאר
בהעיר עוד על בלק שהוא מתמיה על
בלעם גם עליו יש לתמה שהמתין לבלעם

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הַתִּיַצֵּב כֹּה עַל-עֲלֹתָיךָ וְאֶנֶכִּי אֶקְרָה
טו וַאֲמַר לְבָלָק אֲתַעֲמֵד הֵכָא עַל עֲלֹתָיךָ וְאֶנֶכִּי
אֲתַמְטִי עַד כָּא:
כֹּה:

כז"י אַקְרָה כֹּה • מֵאֵת הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. אַקְרָה • לְשׁוֹן אֲתַפְעֵל.

(טז) וַיִּקַּר יְהוָה אֶל-בָּלָעַם וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב
אֶל-בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר:

כז"י וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו • וְהָיָה הַשִּׁמָּה הַזֹּאת? וְהָיָה חֶסֶד הַמִּקְרָא בְּאָמְרוֹ: "שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר"? אֵלָּא
כְּשֶׁהִיָּה שׁוֹמֵעַ שְׁאִינוֹ נִרְשָׁה לְקַלֵּל, אָמַר: מָה אֲנִי חוֹזֵר אֵצֶל בָּלָק לְצַעֲרוֹ? (סנהדרין ק"ה) וְנָתַן לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
רֶסֶן וְחִכָּה בְּפִיו, בְּאֵדָם הַפּוֹקֵס בְּהִמָּה בְּחִכָּה לְהוֹלִיכָהּ אֶל אֲשֶׁר יִרְצֶה, אָמַר לוֹ: עַל כִּרְחֻק תִּשׁוּב אֶל בָּלָק.

(יז) וַיָּבֵא אֵלָיו וְהֵנֹו נֹצֵב עַל-עֲלֹתוֹ וְשָׂרִי מוֹאָב אֹתוֹ וַיֹּאמֶר
לוֹ בָּלָק מַה-תִּדְבֹּר יְהוָה:

כז"י וְשָׂרִי מוֹאָב אֹתוֹ • וּלְמַעַלָּה הוּא אוֹמֵר: "וְכָל-שָׂרִי מוֹאָב"? בִּיּוֹן שָׂרָאוֹ שְׁאִין בּוֹ תִקְוָה הִלְכוּ לָהֶם מִקְצָתָם
וְלֹא נִשְׁאַרוּ אֵלָּא מִקְצָתָם. מַה-תִּדְבֹּר ה' • (במ"ה) לְשׁוֹן צָחוּק הוּא זֶה, כְּלוּמַר: אֵינֶךָ בִּרְשׁוּתָךְ.

(יח) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוּם בָּלָק וַיִּשְׁמַע הָאֲזִינָה עָרִי בְנוֹ
צָפֹר:

כז"י קוּם בָּלָק • בִּיּוֹן שָׂרָאָהוּ מִצַּחֵק בּוֹ, נִתְכַּוֵּן לְצַעֲרוֹ: עֲמֹד עַל רִגְלִיךָ, אֵינֶךָ רִשְׁאִי לִישִׁב, וְאֲנִי שְׁלוּחַ אֲלֶיךָ
בְּשִׁלְיחוּתוֹ שֶׁל מְקוֹם. בְּנוֹ צָפֹר • לְשׁוֹן מִקְרָא הוּא זֶה, כְּמוֹ (תהילים קד): "חִיתוֹ יַעֲר", (בראשית א): "וְחִיתוֹ-אֶרֶץ", (תהלים
קד): "לְמַעַיְנֹו מִיָּם". אור החיים

(יט) לֹא אִישׁ אֶל יִכְיֹזָב וּבִן-אֲדָם וַיִּתְּנָחֶם הָהוּא אָמַר וְלֹא
יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יִקְיֹמְנָה:

כז"י לֹא אִישׁ אֶל וְגו' • כָּכָר נִשְׁפַּע לָהֶם לְהִבְיָאֵם וּלְהוֹרִישָׁם אֶרֶץ
שְׂבָעָה אֲמוֹת, וְאַתָּה סְבוּר לְהַמִּיתָם בַּמִּדְבָּר? • הֵהוּא אָמַר וְגו' •
בְּלִשׁוֹן תַּמָּה, וְתַרְגוּמוֹ: "וְחִיבִין וּמִתְמַלְכִין" - חוֹזְרִים וְנִמְלְכִין לַחֲזוֹר בָּהֶם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אמר לבלק שקום על עמדתו להבנותו בב' פִּרְטִים כְּדִי שֶׁלֹא יִחְשְׁדֻנוּ, וְזֶה רִאשׁוֹנָה כְּנִגְדַּי מֵהָשִׁיָּה אוֹמֵר בְּכִרְכָּתוֹ דְּבָרִים שְׁאִינָם כָּל כֶּף מִפְּרָשִׁים לְטוֹכָה וְהִתָּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִפְּרָשֶׁת לְכַרְכָּה שְׁלֵמָה וְהוּא אוֹמֵר וַיִּשְׁמַע בְּתוֹסֶפֶת וַאֲ"ו לְרִמּוֹ שְׁמִיעָה אַחֲרָה, וְכִנְגֵּד מֵהָשִׁיָּה רוּחָה לְקַלֵּל וּלְמַלְאָךְ עוֹקֵם אֶת פִּי אוֹמֵר הָאֲזִינָה עָדִי פְרוֹשׁ שִׁתְקָרֵב בִּיּוֹתֵר עָדִי וַיִּשְׁכַּל בְּעֻקְמָת שְׁפָתָיו, שְׁמַתְעֻקְמִין מִמִּבְטָא אֲשֶׁר יִבְטֹא בְּשִׁפְתָיו, וְכִזָּה הֵעִירוֹ כִּי אֲנוֹס הִיָּה וְלֹא יִחְשְׁדוּ כִּמְכַרְךָ אוֹיְבִיו:

(יט) לֹא אִישׁ וְגו' וְכֵן אָדָם וְגו'. אמר ב' הַדְּרָגוֹת כְּנִגְדַּי ב' בְּחִינּוֹת, הָא' אֲשֶׁר יִבְטִיחַ הָאָדָם לְזִוּלַת עַל דָּבָר, וְהֵב' אֲשֶׁר יִחְסִים אָדָם עֲשׂוֹת דָּבָר בְּהִנְגָּהוּתִיו וְעִנְיָנוֹ שְׁאִין נִגְזָעִים לְזִוּלַת, כְּנִגְדַּי מֵאֲמַר שֶׁהוּא הִבְטַחַת הַזִּוּלַת

בְּשִׁמְיעָה אִם לֹא יִרְצֶה לְשִׁמְעַיָּה וְלִפְנֵי הַלֵּךְ לוֹ, לִזְהָ אָמַר וַיִּשְׁמַע חִיּוֹב בְּקִימָה וְחִיּוֹב בְּשִׁמְיעָה: עוֹד יִכְוֵן לֹמֵר שְׁקִימָה הִיא לוֹ שְׁזָכָה לְשִׁמְעַיָּה דְּבָרִים הַבָּאִים מִמְּקוֹם גְּבוּהָ, וְהֵעִירוֹ עוֹד לְהַטּוֹת אָזְנוֹ עָדִי לְהִזְדַּיֵּן כָּל דְּקוּיֵי הַדְּבָרִים, וְכִזָּה אִתָּה יוֹתֵר בְּמִדְרָגָה מֵאוֹתוֹ שֶׁאִתָּה מִחֲשִׁיבוֹ לֵאמֹר שֶׁהוּא צָפֹר הַכְּשִׁפִּים דְּכִתִּיב בֶּן צָפֹר, מַעֲתָה הוּא בֶּנֶךְ, וְהוּא אוֹמֵר בְּנוֹ צָפֹר. עוֹד יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב לְפִי מֵהָשִׁיָּה מִנְּהוּמָה כִּי רִשָּׁע זֶה הָיָה בּוֹ ב' דְּבָרִים רָעִים, הָא' שֶׁהִיָּה רוּחָה לְקַלֵּל יִשְׂרָאֵל וְהִיָּה צָרִיף שֶׁיִּבְטֹא מִלְּאָךְ לְעֻקֵּם פִּי בְּאֲמֹר, וְהֵב' שֶׁהִבְרָכָה עֲצָמָה שֶׁהִיָּה יוֹצֵאָה מִפִּי הִיָּה מְכֻוֵּן בֶּה לְגִנְאִי וְהִיָּה צָרִף לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְפָרֹשָׁה לְשִׁבְחָה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב לְמַעַלָּה, וְלִפִּי שֶׁחֲשַׁד בָּלָק לְבָלָעַם שֶׁהוּא חֲפֵץ לְכַרֵּךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו

שִׁדְוִיעִים הָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה וּמִבְטָלִים הַגְּזֵרוֹת מִהָר לֹמֵר לֵךְ נָא פְרוֹשׁ מִהָר עֲתָה שְׁאִנִּי רוּחָה שֶׁהֵם מְחִיבִים פְּרָצָה זֶה קֹדֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְכִנְגֵּד לִי הַחֲלִילִית הַנִּיחַת הַדָּבָר שֶׁתִּשְׁגִּים קְלָלוֹת רִשָּׁע:

(יח) קוּם בָּלָק וְגו'. קִימָה זֶה לְמָה, וְרַז"ל (שם) אָמַר לְפִי שֶׁהִיָּה בָּלָק מִצַּחֵק בְּבָלָעַם שְׁאִינוֹ בְּרִשׁוֹת עֲצָמוֹ לִזְהָ נִתְכַּוֵּן לְהַקְנִיטוֹ וְאָמַר לוֹ קוּם וַיִּשְׁמַע, וְלִדְבָרֵיהֶם צָרִיף לְדַעַת לְמָה אָמַר וַיִּשְׁמַע בְּתוֹסֶפֶת וַאֲ"ו, וְאוֹלִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לֹמֵר לוֹ שֶׁיִּתְחַלֵּל לְשִׁמְעַיָּה מִשְׁעַת קִימָה, וְהוּא אוֹמֵר קוּם וַיִּשְׁמַע. אוֹ יִרְצֶה לְפִי שֶׁאָמַר ה' לְבָלָעַם שׁוּב אֶל בָּלָק וְגו' שֶׁהִזְקִיקוֹ לֹמֵר הַדְּבָרִים לְפָנָי בָּלָק, לִזְהָ אִם הִיָּה אוֹמֵר קוּם בָּלָק שִׁמְעַיָּה יִהְיֶה נִשְׁמַע שֶׁרְצוֹנוֹ לֹמֵר שֶׁקוּם לְשִׁמְעַיָּה כְּדִי שֶׁיִּשְׁמַע מִעֲמֵד אֲבָל אֵין חִיּוֹב

(ב) הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה:

כ הא ברך קבלית ואברכנה לישראל ולא
אתב ברבתי מנה:

כ"ה הנה ברך לקחתי אתה שואלני "מה דבר ה'?" קבלתי ממנו

לברך אותם. (ס"א: "ברך" כמו "לברך"). וברך ולא אשיבנה. הוא ברך אותם ואני לא אשיב את ברכתו. וברך. כמו וברך, וכן הוא גזרת ר"ש, כמו (תהלים עז): "אויב חרף". כמו חרף, וכן (שם ט): "ובוצע ברך", המהלל ומברך את הגזל ואומר: אל תירא כי לא תענש, שלום יהיה לך – מרגיז הוא להקדוש-ברוך-הוא. ואין לומר ברך שם דבר, שאם כן היה נקוד בפתח קטן (ר"ל: סגול תחת הרי"ש) וטעמו למעלה, אבל לפי שהוא פעל, הוא נקוד קמץ קטן (צירי) וטעמו למטה. אור החיים

(כא) לא-הביט און ביעקב ולא-ראה עמל בישראל יהוה
אלהיו עמו ותרועת מלך בו:

כ"ה לא-הביט און ביעקב וגו'. כתרגומו. דבר אחר: אחרי פשוטו

הוא נדרש מדרש נאה. לא הביט. הקדוש-ברוך-הוא און שביעקב, שפשהו עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באניויות שלהם ובצמלן, שהן עוברים על דתו. עמל. לשון עברה, כמו (שם ט): "הרה עמל", (שם ט): "כי אתה עמל וכעס תביט", לפי שהעברה היא עמל לפני המקום. ה' אלהיו עמו. אפלו מכעיסין וממרים לפניו, אינו זז מתוכן. ותרועת מלך בו. לשון חבה ורעות, כמו (שמואל ב טו): "ויצה דוד" אוהב דוד, (שופטים טו): "ויחנה למרעהו". וכן תרגם אונקלוס: ושכינת מלכהו ביניהון. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מהעברה, על דרך אומרו (משלי ל') לא פעלתי און, וכתוב (תהלים קכ"ה) 'יולכס ה' את פצלי האון, ולזה אמר לא הביט און שהוא רשם המפעל הרע אינו אפלו ביעקב שהן המון העם שיתכנו בשם יעקב שכלם נשמרים מעשות רע, והגם שיטעו מדרך השכל אינו נקבע בנפשם האון שהוא חלק הרע, על דרך אומרו (שיר ד' ז') כלך יפה וגו' ומום אין בך, פרוש שאין החטא עושה מום קבוע אלא לכולו העובר על יד יחיצה והדחה, וכמו שרמזו ז"ל (שהש"ר) בפה שאמר הכתוב (א') שחורה אני ונאנה, יצין שם, ואומרו ולא ראה עמל בישראל פרוש אפלו פגם שצריך עמל להעבירו אינו באותם שנקראים ישראל שהם הצדיקים:

או ירצה אומרו לא הביט און הוא חטא המחשבה שגם הוא יקרא און על דרך אומרו (תהלים ס"ו י"ח) און אם ראיתי בלבי, שאין ה' מביט אל המחשבה הרעה ביעקב, פרוש שאין עושה ביעקב המחשבה הרעה רשם האון שהו ענן הרע, ולזה דקדק לומר לשון הבטה שהיא יותר מהראיה פרוש כי הגם כי בראיה ראשונה הוא רואה מחשבה הרעה, כשהוא מביט בפנימיות מפעלה אין און, ודקדק לומר און ביעקב פרוש שאינו עושה בו חטא ההוא רשם, וזה אפלו בהמון העם אשר בשם יעקב יכנה, ונגד הצדיקים שבהם אמר ולא ראה אפלו מחשבה בלתי הגונה הנקרא עמל שעמל עמו יצר הרע בכח המחשבה להטותה מדרך השכל והצדיקים לבם חלל בקרבם, והוא אומרו ולא ראה עמל

פרוש האל שהזכיר בסמוך אמר פרוש פעלותיו שעשה הוא אמר ותהי, ולא יעשה פרוש לא יצטרף למעשה כאומרו (בראשית א' ו"ז) ויאמר וגו' ותהי כן, וכן אמרו במשנה (אבות פ"ה) בעשה מאמרות נבדא העולם, ואומרו ודבר וגו' פרוש וכשהמעשה שנעשה במאמרו אינו כל כך קטן, על דרך אומרו שהיה העולם רופף ורועד דכתיב (איוב כ"ו י"א) צמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו ואמרו חכמינו ז"ל (תרגום י"ב) שגער ה' בהם ונתקממו, והוא אומרו ודבר לשון קשי ולא יקמנה פרוש ולא יצטרף לקמנה אלא בדבורו הקשה היא מתקממת ומתחזקת:

(כ) הנה ברך לקחתי וברך וגו'. לפי מה שפרשנו בפסוק (כ"ג ה') וישם ה' דבר בפי בלעם, שעשה בפי דבר רוחני שפסיק בין פיו לרוח הקדש המדברת, והוא מה שכונו רז"ל במאמרם (ילקוט) דבר מלאך. אלא שהם נתנו טעם הדבר כדי למנוע מלקלל ושיני הטעמים צודקים, וכפי זה נתפסו במאמר הנה ברך לקחתי שהרגיש בפה שניתוסף בפי ובלשונו שיקרא ברך, ועוד וברך כי לא שם הדבר בפי ונשאר הדבר לרצונו של בלעם אלא וברך פרוש מקריחו לברך והגם שהוא אינו חפץ ולהשיבה אינו יכול, והוא אומרו ולא אשיבנה פרוש אינו יכול להחזירה:

(כא) לא הביט און ביעקב. יתבאר על פי דבריהם ז"ל (רע"מ ח"ג רע"ה) שאמרו פי על ידי חטא האדם נרשם רשם כח הרע באיבר שבו עשאו והיא בחינת הפגם המזכרת בדבריהם ז"ל, ופרוש און הוא כח הרע הנמשך

אמר לא איש אל ויכזב, ונגד מאמר שאינו נוגע לזולת אמר וכן אדם ויתנחם שאינו מכזב בזולת אלא נחם על אשר דבר עשות, ובמה שלפניו יש ב' דברים אשר דבר ה', א' להקים מלכות ישראל ולהיטיב להם, והב' שחשב ה' לעשות רצונו לתת תורתו לעם קדושו והם דברים שנוגעים לו יתברך, ונגד שניהם אמר לא איש אל ויכזב בהבטחות הטובות אשר הבטיח לאבות, וכן אדם ויתנחם ממה שחשב בהנהגות עולמו לתת תורתו לישראל ולהדריכם לקים מצותיו, ואם כן איך יחשב לקלל ישראל ונקצא מכזב ח"ו בהבטחותיו לאבות ונחם על מה שחשב עשות:

ואומרו ויכזב ויתנחם בתוספת וא"ו, כלל בזה ב' הדגות, א' שאינו איש ולא אדם ועוד להשד בו ח"ו דבר שאפלו בנבראים הוא גרעון והוא הפגם והתרטת, ונתפסו בזה שמן הנמנע שפסיקים על קללת ישראל עד שיהיו בו ב' דברים איש ויכזב וכן אדם ויתנחם שהגם שהיה ח"ו איש ויכזב על כל זה לא יתחרט למה שנוגע למה שחשב עשות רצונו באמצעות ישראל, וטעם שפעם אחת אמר איש ופעם אחת אמר בן אדם, לפי שהמבטס להיטיב לזולת ישנו בגדר מעלה לזה אמר לשון חשיבות, ובפטר המתחרט על מה שחשב על עצמו אמר וכן אדם: והוא אמר וגו'. פשט הכתוב חוזר להאדם, ואפשר לפרשו על הקב"ה על זה הדרך פשרוזה לעשות מעשה אינו צריך למעשה אלא במאמר הוא נעשה, והוא אומרו והוא

(כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹעֶפֶת רָאֵם לוֹ:

כב אֵלָה דאפֿקנוֹן מִמִּצְרַיִם תִּקְפֵּא וְרוּמָא
דִּילָהּ:

רש"י אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם • אֵתָה אֲמַרְתָּ: "הִנֵּה עִם יָצָא מִמִּצְרַיִם",
לא יָצָא מִעַצְמוֹ, אֲלֵא הָאֱלֹהִים הוֹצִיאֵם. בְּתוֹעֶפֶת רָאֵם לוֹ • בְּתִקְפָּה רוּם וְגִבָּה שֶׁלוֹ. וְכֵן (א"י כב): "וְכִסְפָּה תוֹעֲפוֹת"
— לְשׁוֹן מַעֲוֵז הַמָּה. וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן (בדאשית א): "וְעוֹף יַעֲוֹף", הַמְעוֹפֵף בְּרוּם וְגִבָּה, וְתִקְפָּה רַב הוּא זֶה.
תוֹעֶפֶת רָאֵם • עֲפִיפַת גִּבָּה. דְּבָר אַחֵר: "תוֹעֶפֶת רָאֵם". תִּקְפָּה רָאֵם. וְאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ: (גִּטִּין סח) אֵלֹהֵי הַשָּׁדִים. אִיזֵר הַחַיִּים

(כג) כִּי לֹא־נַחֵשׁ בִּיעֲקֹב וְלֹא־קָסָם בִּישְׂרָאֵל בָּעֵת יֹאמֵר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל:

כג אֲרִי לֹא נַחֲשִׂיא צָבֵן דִּיטִיב לְדְבִית יַעֲקֹב
וְאִף לֹא קָסְמִיא רַעַן בְּרַבּוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל
כַּעֲדֵן יִתְאַמֵּר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה עָבַד
אֱלֹהָא:

רש"י כִּי לֹא־נַחֵשׁ בִּיעֲקֹב • כִּי רַאיוּם הֵם לְבָרְכָהּ, שָׂאִין בָּהֶם מִנְחָשִׁים
וְקוֹסְמִים. בָּעֵת יֹאמֵר לִיעֲקֹב וְגו' • עוֹד עֲתִיד לִהְיוֹת עֵת כָּעֵת הַזֹּאת. אֲשֶׁר תִּגְלֶה חֲבֹתָן לְעֵין כָּל, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין
לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּי וּמְחִיצֶתָן לְפָנִים מִמִּלְאָכֵי הַשָּׁרָת, וְהֵם יִשְׁאֲלוּ לָהֶם: מַה פָּעַל אֵל, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה
ו): "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת־מוֹרֵיךְ". דְּבָר אַחֵר: "יֹאמֵר לִיעֲקֹב" — אֵינוֹ לְשׁוֹן עֲתִיד, אֲלֵא לְשׁוֹן הִנֵּה: אֵינֶן צָרִיכִים
לְמַנְחֵשׁ וְקוֹסֵם, כִּי בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיךְ לְהֹאמֵר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּמַה גִּזְרוּתָיו בְּמִרוֹם,
אֵינֶן מִנְחָשִׁים וְקוֹסְמִים, אֲלֵא גִמְסֵר לָהֶם עַל פִּי נְבִיאֵיהֶם מַה הִיא גִּזְרַת הַמָּקוֹם, אוֹ אוֹרִים וְתַמִּים מְגִידִים לָהֶם.
וְאוֹנֶקְלוּס לֹא תִרְגֵּם כֵּן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 266)

וּמְחִיצֶתָן לְפָנִים מִמִּחְצֵת מִלְאָכֵי הַשָּׁרָת (רש"י כג, כג) רש"י פֶּרֶשׁ לְעִיל (ויקרא א, א) שְׁמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת מִשְׁתַּמְשִׁין בְּלִשׁוֹן "וַיִּקְרָא",
וְאֵלֹהֵי נְבִיאֵי הָאֲמוֹת נֹאמְרוּ לְשׁוֹן "וַיִּקְרָא", לְשׁוֹן אֲרַעִי וְטַמָּאָה. וְהֵנּוּ, שֶׁבִּלְעָם הִנֵּה לְמַטָּה מִמִּלְאָכֵי הַשָּׁרָת. מוֹבֵן אֶפְסָא, שֶׁמִּבְחִינָתוֹ
יִשְׁנֶה חֲשִׁיבוּת מִיחֲדָת בְּכָר שִׁינְרָאֵל הֵם לְמַעַל מִמִּלְאָכֵי הַשָּׁרָת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם. אֲמַר מוֹצִיאֵם
וְלֹא הוֹצִיאֵם, הֵגֵם שְׁרוּ"ל אֲמַר (בְּרַכּוֹת
ל"ח). דֹּאפִּיק מִשְׁמַע וְהוֹכִיחוּ מִכָּאן אִף עַל
פִּי כֵן יוֹתֵר מִשְׁמַע לְשׁוֹן עָבַר אִם הִנֵּה אֲמַר
הוֹצִיאֵם:

וְנִרְאָה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרֵם ז"ל (פֶּסְחִים קט"ז):
בְּכָל דּוֹר נִדּוֹר חֵיב אָדָם לִרְאוּת אֵת
עַצְמוֹ כְּאֵלֹהֵי הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, עַל כֵּן אֲמַר
יודֵעִי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה כִּי כָל לֵיל פֶּסַח
מִתְבַּרְרִים כַּחוֹת הַקָּדוֹשׁ מִהֶקְלֶפֶה וְנוֹסְפִים
בְּעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיא הַבְּחִינָה עַצְמָה שֶׁל
יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֵל מוֹצִיאֵם כִּי
לֹא יְצִיאָה רַאשׁוֹנָה לְבַד אֲלֵא בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה
מוֹצִיאֵם כְּפִיכָר, וְנִתֵּן טַעַם בְּתוֹעֶפֶת רָאֵם לוֹ
פְּרוּשׁ כִּי ה' מוֹסִיף וּמְחַזֵּק אוֹתָם לְרוּמָם
וְאֵין קֶץ לְרוּמָתָם אֲשֶׁר חֲשַׁב ה' עֲלֵיהֶם עַד
גֵּדֶר שְׁלֵאל יִשְׂאָר שׁוֹם תַּעֲרֹכֶת הָרַע בְּקִדְשָׁהּ,
וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי לֹא נַחֵשׁ בִּיעֲקֹב רְמוֹ לְבַחֲנֵת
הַנְּחוּשׁ גַּם לְבַחֲנֵת הַנִּקְרָא נַחֵשׁ שֶׁהוּא רֹאשׁ
הַקָּלֶפֶס ס"מ הַרְשֵׁעַ הַנִּקְרָא נַחֵשׁ תַּעֲרֹךְ וְלֹא
יִשְׂאָר מִמֶּנּוּ בִּיעֲקֹב, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (זִכְרִיָּה
י"ג ב') וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ,
וְלֹא קָסָם הוּא בְּחִינַת טַמָּאָה לְמַטָּה מִמֶּנּוּ,
וְאֵז יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל בְּגֵדֶר שְׁלֵמוֹת הַמַּעֲלָה וְתִהְיֶה
מַעֲלָתָם יוֹתֵר מִן הַמִּלְאָכִים, וְהוּא מַה שֶׁנֶּאֱמַר
אֲמַר בָּעֵת יֹאמֵר לִיעֲקֹב וְגו' וְאֲמַר רַ"ל
(מדר"ר כָּאן) שֶׁהַמִּלְאָכִים יִשְׁאֲלוּ לְיִשְׂרָאֵל מַה
פָּעַל אֵל:

ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמוֹ וְתוֹרַעַת מִלֶּךְ בּוֹ. פְּרוּשׁ
כְּנָגַד ב' בְּחִינּוֹת שֶׁהִזְכִּיר, הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם
יַעֲקֹב שֶׁהֵם הַתְּמוֹנִים עִם, וְהַמְתַּכְּנִים בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל
שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמוֹ הֵם הַצַּדִּיקִים
שֶׁעוֹשִׂים מַאֲהָבָה, לָזֶה אֲמַר ה' שֶׁהוּא שֵׁם
הַקָּדֵשׁ לוֹמֵר שָׂאִין עֲבוּדַת הַצַּדִּיק לְצַד הַדִּין
אֲלֵא אוֹהֵב הַטוֹב בְּמַה שֶׁהוּא טוֹב, וְדִקְדָּק
לוֹמֵר אֱלֹהֵינוּ שֶׁלֹּא תַחֲשַׁב שֵׁם ה' מִסְּפָרָהּ
יָשׁוּב אַחֲוֹר, לָזֶה אֲמַר אֱלֹהֵינוּ שֶׁהֵם שִׁינְרָהּ
עַל מִשְׁמַרְתָּ אֲהַבְתּוּ יַעֲמֹד, וְכְנָגַד כַּת הַתְּמוֹנִים
הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם יַעֲקֹב אֲמַר וְתוֹרַעַת מִלֶּךְ בּוֹ
שֶׁהוּא נִרָא לְצַד הַמַּשְׁפָּט:

עוֹד יִרְצֶה לוֹמֵר שֶׁבַח הַשָּׁנָה שְׁלֵאל בְּחַר ה'
לְשָׁכָן שְׁמוֹ אֲלֵא עִמָּם, וְעוֹד שֶׁעֲשֵׂה בָּהֶם
כַּח עֲלִיּוֹן שִׁיכּוּלִין לְאֶבֶד כָּל מַה שֶׁנּוֹתֵנִין בּוֹ
עֵינֵיהֶם כְּמִלֶּךְ עוֹלָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְתוֹרַעַת
מִלֶּךְ בּוֹ פְּרוּשׁ אֵין צָרִיכִין שֶׁה' אֲבָד קְמִיָּה
אֲלֵא בָּהֶן עֲצָמָן יֵשׁ הַדְּרָגָה זוֹ. וְכֵן תִּמְצָא
שֶׁהַצַּדִּיקִים כָּל מָקוֹם שֶׁנּוֹתֵנִים בּוֹ עֵינֵיהֶם
לְהַשְׁחִית בְּכָל הַנִּקְרָאִים הֵם בְּעִלֵּי הַיְכָלָת:
עוֹד יִתְבָּאָר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרֵם ז"ל (בְּרַכּוֹת
ס"א:) עַל רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהִיוּ סוֹרְקִים
בְּשָׂרוֹ בְּמִסְרָקוֹת שֶׁל בְּרוֹזל וְהִנֵּה מֵאֲרִיף בְּאֶחָד
וְכו', וְהוּא אוֹמְרוֹ ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמוֹ פְּרוּשׁ מִדְּבַק
נִפְשׁוֹ בַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּתַכְלִית הַחֲבִדָּה הֵגֵם שֶׁתוֹרַעַת
מִלֶּךְ בּוֹ בְּשִׁבְטֵי בְּרוֹזל שֶׁסוֹרְקִים בְּשָׂרוֹ, וְאֶפְסוֹ
בְּזָמָן עַצְמוֹ שֶׁשֶׁשְׁבֵט בּוֹ שֶׁהִיוּ סוֹרְקִין וְכו'
אִף עַל פִּי כֵן ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמוֹ:

בִּישְׂרָאֵל. גַּם נִתְּפֹן לוֹמֵר שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵגֵם
שֶׁעוֹשִׂים מִצְוֹת וְכָל עֲסָקָם בְּתוֹרָה אֵינֶם
מְרַגְשִׁים שִׁישׁ לָהֶם עֲמַל עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ
(תְּהִלִּים ע"ג) עֲמַל הִיא כְּעִינִי, אֲלֵא אֲדַרְבָּא
כְּאֵדָם הַמְרוּחִים וְכְאֵדָם הַמַּשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּשִׁעֲשׁוּעִים
לְרַב חֲשָׁקָם בְּתוֹרָה. גַּם נִתְּפֹן עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ
(מַשְׁלִי ח' י"ד) אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה, כִּי
כִּשְׁהַצַּדִּיקִים עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִתְמַדִּין בָּהּ
אֵין לָהֶם עֲמַל בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה שֶׁאֲדַרְבָּה הִיא
נוֹתֶנֶת לוֹ גְבוּרָה:

עוֹד יִרְצֶה לוֹמֵר כִּי בְּאֲמָצְעוֹת ב' הַדְּרָגוֹת
שִׁישׁ בִּישְׂרָאֵל אֵין הַקֶּבֶ"ה מְקַפִּיד עַל
רִשְׁעֵי שֶׁבְּעוֹלָם מִהֲאֲמוֹת וּבִזְהָ אֵינוֹ מְאֻבָּדָם
גַּם אֵינוֹ יִגַּע בְּכִרְיַת עוֹלָמוֹ וּבְנִשְׂיַת עַל
לְכָל הַדְּבָרִים הַצָּרִיכִין לְעוֹלָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ
לֹא הֵבִיט אָוֶן שִׁישׁ עוֹלָם בְּשִׁבִּיל יַעֲקֹב, גַּם
אֵינוֹ רוֹאֶה עֲמַל שֶׁעֲמַל בְּכִיכּוֹל בְּסִבִּילַת הָעוֹלָם
וּבְמִזְוֹנוֹתָיו וּבְסִפּוֹק צָרִיכִי הַכָּל אֵינוֹ חֵשׁ לוֹ
בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמְרוֹ בִּישְׂרָאֵל בְּשִׁבִּיל
יִשְׂרָאֵל, וְכֵן תִּמְצָא שֵׁם יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת ה' נוֹתֵן טוֹבוֹ לְעוֹלָם וְנוֹנֵנִים
וְנוֹנֵנִים גַּם הָאֲמוֹת יַחַד, וּמַעֲתָה הַמִּבְקָשִׁים
לְעַקֵּר אֶמֶת זוֹ מִבְּקָשִׁים לְאֶבֶד הָעוֹלָם וְיוֹשְׁבָיו.
עוֹד נִתְּפֹן בְּאוֹמְרוֹ וְלֹא רָאָה עֲמַל בִּישְׂרָאֵל
כִּי הַצַּדִּיקִים כָּל צָפְצוּפָם עוֹשִׂים בּוֹ נַחַת רוּחַ
לֵה' וְאֵינֶם מִנְעִיעִים אוֹתוֹ בְּכִיכּוֹל עַל דֶּרֶךְ
אוֹמְרוֹ (מִלְאָכֵי ב' י"ז) הוֹנֵעֶתָם ה' בְּדַבְרֵיכֶם,
לָזֶה אֲמַר וְלֹא רָאָה עֲמַל בִּישְׂרָאֵל:

(כד) הֵן-עַם כָּלְבִּיא יָקוֹם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֹאכֵל
מֶרֶץ וְדַם-חַלְלִים יִשְׁתֶּה:

כ"ד"ה הֵן-עַם כָּלְבִּיא יָקוֹם וְגו' • כִּשְׁהֵן עוֹמְדִין מְשִׁנְתָם שְׁחִרְתִּי, הֵן מִתְגַּבְּרִים כָּלְבִּיא וְכֹאֲרִי לַחֲטֹף אֶת הַמְצוֹת: לִלְבַּשׁ צִיצִית, לִקְרֹא אֶת שְׁמֵעַ וּלְהִנִּיחַ תְּפִלִּין. לֹא יִשְׁכַּב • בְּלִילָה עַל מִטָּתוֹ עַד שֶׁהוּא אוֹכֵל וּמִחְבֵּל כָּל מִזִּיק הַבָּא לְטָרְפוֹ. כִּיצַד? קוֹרֵא אֶת שְׁמֵעַ עַל מִטָּתוֹ וּמִפְקִיד רוּחוֹ בְּיַד הַמַּקֹּם. בָּא מִחֲנֶה וְגִיס לְהִזְיָקָם – הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹמְרָם וְנִלְחָם מִלְחָמוֹתֵיהֶם וּמִפִּילָם חַלְלִים. דָּבָר אַחֵר: הֵן-עַם כָּלְבִּיא יָקוֹם וְגו', כְּתַרְגוּמוֹ. וְדַם-חַלְלִים יִשְׁתֶּה • (במ"ד) נִתְנַבֵּא שְׁאִין מֹשֶׁה מֵת עַד שִׁפִּיל מַלְכֵי מִדְּבָר חַלְלִים וְיִהְיֶה הוּא עִמָּהֶם, שְׁנֵאמַר (יהושע יג): "וְאֵת-בָּלָעַם בֶּן-בְּעוֹר הַקּוֹסֶס הָרָגוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב אֶל-חַלְלֵיהֶם". אור החיים

(כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם גַּם-קֶבֶד לֹא תִקְבְּנוּ גַם-כָּרָךְ
לֹא תִכְרַבְנוּ:

כ"ה"ה גַּם-קֶבֶד לֹא תִקְבְּנוּ • "גַּם" רֹאשׁוֹן מוֹסָף עַל "גַּם" שְׁנִי עַל "גַּם" רֹאשׁוֹן. וְכֵן (מ"א ג): "גַּם-לִי גַם-לָךְ לֹא יִהְיֶה", וְכֵן (דברים לב): "גַּם בָּחוּר גַּם בְּתוּלָה". אור החיים

(כו) וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר
כֹּל אֲשֶׁר-יִדְבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה: אור החיים

♦ יום שישי ו' תמוז ♦

(כו) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם לְכֵה-נָא אֶקְחֶךָ אֶל-מָקוֹם אַחֵר
אוּלִי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוֹ לִי מִשָּׁם:

כ"ו"ה וְקִבְּתוֹ לִי • אֵין זֶה לְשׁוֹן צוּרִי וְכִמוֹ "וְקִבְּנוּ", אֲלֵא לְשׁוֹן עֲתִיד: אוּלִי יִישָׁר בְּעֵינֵי וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם, מַלְדִּיר"ש בָּלָעַז (דוא זאלסט שעלטענען). אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

מִלְכָּד שְׁלֹא תִקְלָנוּ בְּכִינָן אֲלֵא אֶפְלוּ לְהוֹצִיא תִקְלָלָה מִפִּיךָ בְּלֹא זְכִירַת שְׁמֵם לֹא תִקְבְּנוּ, מִכָּאן שֶׁמִּתְחַבֵּם הִיא בָּלָעַם הַרְשָׁע לְהוֹצִיא מִפִּיו קָלָלָה בְּדֶרֶךְ שְׁלֹא יַעֲנִישֶׁהוּ הַבּוֹרָא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שִׁיאִמַר אֲרוּר אוֹ מִקְלָל וְלֹא יוֹצִיא מִפִּיו שֵׁם הַמִּקְלָל וְהַמְאָרֵר אֲלֵא שֶׁבָּלְבוּ וְכֵן לְמַה שְׁרוּצָה, וְלִטְעַם זֶה הִיא ה' מוֹנְעוֹ מִלְהוֹצִיא מִפִּיו קָלָלָה וְנִחְתָּמָה בְּלָבוֹ, וְאוֹמְרוֹ גַּם בְּדֶרֶךְ לִפִּי שֶׁאִמַר לוֹ בָּלָעַם שֶׁאִינוּ מְכַרְכֵּם מְרֻצָּנוֹ אֲלֵא אֲנוֹס הוּא לְכַרְכֵּם לָזֶה אָמַר לוֹ אִם אַתָּה לֹא תִקְלָל לֹא תִתְחַיֵּב לְכַרְכֵּם, וְהַשֵּׁב שְׁלֹא יַעֲשֶׂה ה' פִּי לְכַרְכֵּם אֲלֵא אִם יִרְצֶה לְקַלֵּל, וְכַפֵּל לוֹמַר גַּם בְּדֶרֶךְ לֹא תִקְבְּנוּ פְרוֹשׁ אֶפְלוּ בְּרַכָּה שֶׁאִינָה כְּפִי הָאֵמֶת כְּפִי דַעַת בָּלָעַם וְכִנּוּתוֹ אֶף גַּם זֹאת לֹא תִכְרַבְנוּ:

(כו) וַיַּעַן בָּלָעַם וְגו' לֵאמֹר. צִרִיף לְדַעַת אוֹמְרוֹ לֵאמֹר כִּי לְמִי יֹאמַר בָּלָק, אֲכֵן נִחְפְּנוֹ לֹמַר כִּי מַה שְׁדַבֵּר אֵלָיו קִדְּם בְּנִתּוֹ לֹמַר לוֹ שֶׁכָּל אֲשֶׁר יִדְבֹר ה' בֵּין קָלָלָה בֵּין בְּרַכָּה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה, אִם כֵּן הֵבֵם שְׁלֹא אֶקְבְּנוּ וְיִדְבֹר ה' לְכַרְכֵּם אֶכְרַכֵּם לְקִים דָּבָר ה':

(כז) לְכֵה נָא אֶקְחֶךָ. אָמַר נָא פְרוֹשׁ עֲתָה

יְהִיו מְנַשְּׂאִים בְּעֵינֵי הָעוֹלָם:
לֹא יִשְׁכַּב עַד וְגו'. פִּי שְׁאִין לְהִלָּה מִפְּלִט לָנוֹס מִפְּנֵי כִי לִלָּה לִפְנֵי פִיֹּם יֹאִיר, וְצֹא וּלְמַד מִיהוֹשֻׁעַ (שם י"ב-י"ג) שֶׁאִמַר לְשִׁמְשׁ שְׁתַּעֲמַד וְלֹא אֵץ לְבוֹא וּבְדוּמָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכֵל טָרֶף הָאֵל לְמַדָּת שְׁבִזְמָן שְׂכִיבָה מִתְעַסֵּק הוּא בְּאִכִּילַת טָרֶף, וְאוֹמְרוֹ וְדַם חַלְלִים יִשְׁתֶּה, לִפִּי שֶׁבִשְׂבַע הָאֲנוּשִׁי כְּשִׁירְבָה לְהַפִּיל חַלְלִים תִּיקַר בְּעֵינֵי נֶפֶשׁ הַנְּשֹׂאִרִים, לָזֶה אָמַר אוּי לָהֶם לְאֻמּוֹת כִּי עַם אֱלֹהֵ הָעוֹלָם בְּעֵינֵי כְּמִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה וְאִינוּ נִחְשָׁב בְּעֵינֵיהֶם הָעוֹלָם בְּגֶדֶר הָרִיגָה אֲלֵא בְּגֶדֶר שְׂמִיָּה, וְדָקֵק לֹמַר יִשְׁתֶּה, לִפִּי מַה שֶׁהִקְדַּמְנוּ כִּי עַל יְדֵי הָרִיגַת עֲבוֹרִים נִדְּבָקִים חֲלָקֵי הַקְּדוּשָׁה בְּעַם ה' בְּסוּד כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם (י"ד ט), כְּמוֹ כֵן אָמַר כָּאן יִשְׁתֶּה וְהִבֵּן, וְרַ"ל (חֲלִין ל"ה): לְמִדּוֹ מִכָּאן לְדָם שֶׁחֲשׁוֹב מִשְׁקָה: (כח) גַּם קֶבֶד לֹא תִקְבְּנוּ. אָמַר גַּם, וְכַפֵּל לֹמַר קֶבֶד תִּקְבְּנוּ פְרוֹשׁ לִפִּי שֶׁאִמַר לוֹ בָּלָעַם קוֹם בָּלָק וְגו' הַאֲזִינָה וְגו' וְשֵׁם כְּמוֹ לוֹ שֶׁהוּא חָפֵץ לְקַלֵּל וּמִלֵּאךְ עוֹקֵם פִּי כְּמִאֲמָרָם ז"ל (מדר"ר כאן), גִּיכ לָזֶה אָמַר גַּם קֶבֶד פְרוֹשׁ

(כד) הֵן עַם וְגו'. אוֹמְרוֹ הֵן, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שְׁבַת קי"ט): מִלֵּאךְ רַע עוֹנָה אָמַן בַּעַל כְּרוּחוֹ, שֶׁבָּלָעַם עֲצָמוֹ אָמַר הֵן בֵּן יְהוָה עַם זֶה כָּלְבִּיא יָקוֹם וְכֹאֲרִי וְגו', וְאוֹמְרוֹ כָּלְבִּיא פְרוֹשׁ קִימְתוֹ רֹאשׁוֹנָה אִינוּ כְּשֹׂאֵר הָעוֹלָם שֶׁבְּתַחֲלָה לְהִיּוֹתוֹ חֹסֵר הַתְּלַמּוּדוֹת הַמְּלַחֲמָה לֹא יַעֲשֶׂה גְבוּרוֹת אֲלֵא כָּלְבִּיא יָקוֹם וַיַּעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת, כְּמוֹ שֶׁכֵּן הִיא שְׁהִגָּם שְׁמַעוּדוֹ הוּא שְׂבוּי בְּבֵית הַבּוֹר מַעֲנָה בְּסִכָּל אָנוּשׁ אֶף עַל פִּי כֵן כִּצְאָתוֹ אֶת הָעִיר הַפְּלִיא עֲשׂוֹת בְּסִיחּוֹן וְעוֹג, אָמַר עוֹד וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא פְרוֹשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שם ע"ז): ג' כָּל זְמַן שֶׁמִּמְקִינִין מוֹסִיפִין כַּח אָרִי וְכו', וְהוּא אוֹמְרוֹ יִתְנַשֵּׂא שֶׁהוּא מִתְנַשֵּׂא וְרָם בְּכַחוֹ שֶׁהִגָּם שְׁעִיבְרוֹ עָלָיו כְּמֹה מִלְחָמוֹת לֹא מִפְּנֵי זֶה יְהִיו נִחְלָשִׁים אֲלֵא הוֹלְכִים וּמִתְגַּבְּרִים:

עוֹד יִרְצֶה שְׁמִלְכָּד כַּח אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בָּהֶם עוֹד יְהִיה בְּעֵינֵי כָּל הָאֻמּוֹת בְּמִדְרָגָה גְדוּלָה לְפַחַד מִתָּם כְּאוֹמְרוֹ (יהושע ב' כ"ד) וְגַם נִמְגּוֹ וְגו', וְהוּא אוֹמְרוֹ כָּלְבִּיא יָקוֹם זֶה בְּעֶרְךָ גְבוּרָתוֹ, וּבְעֶרְךָ מַה שִׁיְהִיה נִחְשָׁב בְּעֵינֵי הָעוֹלָם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא פְרוֹשׁ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהוּא

(כח) וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בָּלָעַם רֹאשׁ הַפְּעֹר הַנִּשְׁקָף עַל-פָּנָיו
 כח וידבר בלק ית בלעם ריש רמתא
 דמסתכניא על אפי בית ישימון:
 הישימון:

כז"א ראש הפעור • קוסם גדול היה בלק וראה שהן עתידין ללקות על-ידי פעור ולא היה יודע במה. אמר:
 שמא הקללה תחול עליהם משם? וכן כל החוזים בפוכבים – רואים ואין יודעים מה רואים.

(כט) וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִי בֹזֶה שְׂבָעָה מִזִּבְחֹת
 והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים:

(ל) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בָּלָעַם וַיַּעַל פָּר וְאִיל בַּמִּזְבֵּחַ:
 וכבד על כל מדבחה:

כד (א) וַיֵּרָא בָלָעַם כִּי טוֹב בְּעֵינָיו יְהוָה לְבָרֵךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל
 ולא-הלך בפעם-בפעם לקראת נחשים וישת אל-המדבר
 פניו:

כז"א וירא בלעם כי טוב וגו'. אמר: איני צריך לבדק עוד בהקדוש-ברוך-הוא, כי לא יחפץ לקללם.
 ולא-הלך בפעם-בפעם. כאשר עשה שתי פעמים. לקראת נחשים. לנחש אולי יקרה ה' לקראתו
 פרצונו. אמר: רוצה ולא רוצה לקללם. אזכיר עונותיהם, והקללה על הזכרת עונותיהם תחול. וישת
 אל-המדבר פניו • כתרגומו. אור החיים

(ב) וַיֵּשֶׂא בָלָעַם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטֵי
 ותהי עליו רוח אלהים:

כז"א וישא בלעם את-עיניו • בקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לו ג' מדותיו: עין רעה ורוח גבוהה ונפש
 רחבה האמורים למעלה (אבות פ"ה). שכן לשבטיו • ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מערבין, ראה שאין

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הפעם בדרך שתתעורר הקדשה בשמחה ובלב
 טוב, כי כל אחד יתעורר למינו, והוא אומר
 פניו לשון פעם על דרך אומר (שמות ל"ג)
 פני ילכו שהוא לשון פעם:

או אפשר לפרש הכתוב על זה הדרך וירא
 בלעם כי מי שהוא טוב הוא בעיני ה'
 ראוי לברך ישראל על דרך אומר (משלי
 כ"ב ט') טוב עין הוא יברך, ואמר ז"ל
 (סוטה ל"ח:) אל תקרי יברך אלא יברך,
 והפנה בזה כי הוא להיותו רע עין כידוע
 לא נתנו ה' לברך כדמו במאמר כי ברוך
 הוא, ומזה הרגיש כי נפסל להיותו רע עין
 והמברך הוא המלאך שמדבר בפיו, לזה חשב
 שלא ילך בפעם בפעם לקראת נחשים שהוא
 חלק הרע וישת אל המדבר פרוש אשר הוא
 חונה שם האלהים מקום מחנה שכינה ומרד
 בשגשג נשמתו וחשב שכזה יכשר להיות טוב
 ויברך את ישראל, והודיע הכתוב כי לא עשה
 זה מרצונו ומלבו אלא לפנים הוא שעשה
 את הדבר הזה שחשב לרמות בוחן לבות,
 ואולי שדעתו היתה עד שיאמין בו המלאך
 להסיר חכה מפיו לברך כחפצו ואז יחשב

בפיו בהפסק דבר לפי, ואומר ולא הלך
 בפעם וגו' פרוש החליט שאין תקנה מה'
 להסכים להרע לישראל גם לא הלך בפעם
 וגו' משום שאין תוחלת מהנחשים, לזה
 נתחכם בצעה רעה והוא וישת אל המדבר
 פניו פרוש לראות מה שהכניסו במדבר אולי
 דרך שם יוכל לקלל:

או יתבאר לשון דבור בדרך שפרש בזהר
 (ח"ג ר"ה:) בפסוק אבינו מת במדבר
 לשון דבור, והפנה לפי שכל העשר נסיונות
 שנסו ישראל את המקום היו בדבור, על
 ים סוף, בעגל, במתאוננים, במרגלים, בעדת
 קרח, מי מריבה וכו' כלם היו חוטאים
 בדבור, וחשב כי בכללות ישראל שהיו
 לנגד פניו ימצאון רבים מכות המדברים
 ודרך שם לקלל:

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל (זוח"ב קנ"ז).
 שאמר כי המדבר הוא מקום תנות ס"מ
 הרשע, ונתפנו לעורר כחותיו, והוא אומר
 וישת אל המדבר פניו ששם הוא ראש הקלפה
 ס"מ וחילותיו שונאי עם בני ישראל. ודקדק
 לומר פניו, אולי שתתעורר הקלפה באמצעות

שכבר היה מה שהיה ומה שיש לו לברך
 כבר ברכם, וטעם שצדיק היה מצפה לברך
 שראה ב' פעמים שה' חפץ בברכה לישראל,
 נראה כי חשב שאפשר שהפנה שצדקו בלעם
 פעם אחד וב' היו אנשים צדיקים מה שאין
 כן עתה שמשם פניו כנגד כל העם מן הסתם
 יהיו בהם פת אחת בלתי הגונה וחשב אולי
 ימצא מקום לקב משם, והוא אומר אולי
 יישר וגו', ואמר וקבתו לי ולא אמר לקבתו,
 נתפנו בזה שאין צריך שיישר בעיני ה' לקבתו
 אלא שיישר בעיני ה' שלא למנעף ואז תקבנו
 משם:

(א) וירא בלעם כי טוב וגו'. ולדבריהם ז"ל
 (מד"ה) שאמר בפרוש פסוק כי ברוך
 הוא שאמר ה' לבלעם לא תברכם, נתפנו
 לומר על זה הדרך טוב בעיני ה' לברך פרוש
 ה' שהזכיר בסמוך ואינו חוזר על בלעם כי
 כבר אמר לו ה' כי ברוך הוא ואינו צריך
 לברכם, והגם שמצינו שהיה מברכם, זה היה
 להפך קללתו לברכה, ולפי מה שפרשתי
 בפסוק (כ"ג ה') וישם ה' דבר בפי בלעם,
 לא בלעם היה מברך אלא מלאך היה מברכם

פתחיהם מכוננין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו. ותהי עליו רוח אלהים. עלה בלבם שלא יקללם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 84)

שאין פתחי אהליהם מכונים זה כנגד זה (רש"י כד, ב) גם בשעה שאדם מצוי בדירת עראי, אהל, עליו להקפיד על כללי הצניעות במילואם. לאפוקי מן המקלים בעניני צניעות בקוץ, ובמיוחד פשומצאים בדירת עראי מחוץ לעיר, באמרם: "אחטא ואשוב", כשאשוב העירה. אור החיים

(ג) וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הגבר **שְׁתֵּם הָעֵין:**
ג' ונטל מתלה ואמר אמר בלעם ברה בעור
ואמר גברא דשפיר חזי:

כז"ל בנו בער • כמו (תהלים קיד): "למענינו מים". ומדרש אגדה: (סנהדרין ק"ה) שניהם היו גדולים מאבותיהם; בלק בנו צפור – אביו בנו הוא במלכות, ובלעם גדול מאביו בנביאות – מנה בן פרס היה. **שְׁתֵּם הָעֵין** • עינו נקרה ומצאת לחוץ וחור שלה נראת פתוח, ולשון משנה הוא, כדי שישתם ויסתם ויגב. (ר"ע טו). ורבותינו אמרו: לפי שאמר: ומספר את רבע ישראל, שהקדוש-ברוך-הוא יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבוא טפה שנולד הצדיק ממנה. אמר בלבם: מי שהוא קדוש ומשרתו קדושים יסתפל בדברים הללו? ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם (נדה לא). ויש מפרשים: "שְׁתֵּם הָעֵין" – פתוח העין, כמו שתרגם אונקלוס, ועל שאמר "שְׁתֵּם הָעֵין" ולא אמר "שְׁתֵּם הָעֵינים", למדנו שסומא באחת מעיניו היה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בנו לגבי בחינת ההשגה, או אפשר לומר שלא היה לבעור אלא בלעם לזה אמר בנו פרוש יחידו של בעור, ולכשתמצא לומר שהיו לו אחרים אמר שכלם נחשבים כאין לפניו כאלו אין לו כי אם בלעם, כנגד מעשיו אמר הגבר שְׁתֵּם הָעֵין שהיה נכר במעשה עיניו שכל מקום שהיה מסתפל בעיניו היה לוקה, ולכן היה סותם עינו הרעה לכל זיק, ואפשר שהיתה לו עין השמאלית מיוחדת לזה, ואם נפרש שְׁתֵּם הָעֵין הוא לשון פתיחה ירצה שהיה מסמן בפתיחת עינו להרע, כנגד מקומו אמר שמע אמרי אל שהיה עומד לגס עמים ואין אדם אחר עומד במקום זה של נבואה: עוד ירצה בהעיר למה אמר ג' פעמים נאם ולא הספיק באחת. אכן לפי שיש בבלעם ג' הדרגות מכות הנעלם. א' כח שבא בבריאתו אשר פלע בו המוליד. ב' אשר קנה בכח מעשיו כי האדם ימשך לנפשו כחות כפי המפעל ממנו. ג' אשר הקנהו ה' לסבה ידועה להיות נביא לגוים כדי שלא יתרעמו האומות כאמור בדבריהם ז"ל (מדר"ר ריש פ' זו), ונתפנו בלעם לומר דבריו בהספקות כחותיו יחד, כנגד כח הקב מכת המוליד אמר נאם בלעם בנו בער, ודקדק לומר בנו ולא אמר בן כי אז היה נשמע שמתעין מי ילדו והוא נתפנו לומר על החלק שבו ממה שהוא בנו ולא על מה שיש בכחו הן היום. וכנגד חלק אשר קנה בכחו אמר נאם הגבר פרוש הגבר מה שקנה בהיותו גבר מעצמו, גם רמז לתעצמותו מלשון גבורה, שְׁתֵּם הָעֵין שפקח עיניו כאומרם ז"ל (זוח"ג ר"ח). שהיה הולך אצל עזא ועזאול ושם קנה כחות השמאל והתפתחו עיניו בנסתרות ובמפלאות אחר כמה

אביו כאן, עוד למה הוצרך לסמן עצמו בסימנים שגופו, גם במאמר שומע וגו' מה נתפנו בזה, ואם לשבח עצמו למה לא שבח בפעם ראשונה. אכן לפי שעד עתה היה מדבר מה שישים ה' בפיו הפך רצונו שהדבור היה יוצא מפיו בעל כרחו ועתה רצה שייסכים הוא על הדברים היוצאים מפיו כאלו הוא אומר אותם מרצונו הפשוט, וכןפנו בזה גם בן שאם יקלל יבוא כח המכרך ויכרך אבל אם יכרך לא יכרך כח המכרך, ומה גם לפי מה שפרשתי בפסוק וישת אל המדבר פניו וגו' בפרוש ב' שנתפנו להכשיר עצמו לכרך ישראל, יתשב הכתוב על זה הדרך וישא משלו פרוש המשל שהוא ממנו ומדעתו, וכזה יתשובו דברי רז"ל (סנהדרין ק"ה): שאמרו שהוא אמר בנחלים וגו' בקש לכנותו כנחל שפוסק בימות החמה וכו' ורוח הקדש משיכתו לא כמו שאמרו חושב אלא נשיו פרוש קנה ש'אני פוסק והולך, באהלים פרוש שהם מטלטלים ונעקרים ממקומם ורוח הקדש משיכתו נשע ה' וגו' וכן כל דבריו הם ברכה שפנימיתיה קללה, ואם הם דברי רוח הקדש למה תאמר דבר שיש בו דפי,

אלא ודאי ששה דברי עצמו: ולזה אמר וישא משלו ויאמר נאם בלעם פרוש דברים אלו הם משל ואינם כשאר הדברים שקדמו שלא היו ממני, ופרש מי הוא המדבר דברים אלו כדי שיחקו לעולם מי בעל דברים, ואמר ג' סימנים בדרך אומרו במשנה (פאה פ"ז מ"א) כל זית שיש לו שם וכו' בשמו ובמעשיו ובמקומו, כנגד בשמו אמר בנו בעור, ואמר בנו ולא אמר בן לומר שהיה אביו למשה ממנו וראוי להיות במדרגת

מחשבות להתחכם בסדר הכרחה עצמה להרע, כמו שפן עשה כאומרם ז"ל (סנהדרין ק"ה): בפרוש אומרו בנחלים וגו' באהלים וגו' והיתה רוח הקדש מבטלת מחשבתו ואומרת לא כמו שאמרו חושב וגו':

(ב) וישא בלעם וגו' הוצרך לומר וישא, גם הוצרך להזכיר שמו ולא סמך על זכרונו בסמוך, לפי מה שקדם לנו שישאל היו מסובכים בענינים ולא היתה עין שולטת בהם, לזה אמר שישא בלעם וגו' פרוש נשא נביאותו כי הוא היה נביא אמות העולם ומחזה נבואה יחזה, ולזה דקדק לומר בלעם לרמז נביאות עין שאינה בזולתו אלא בו וכזה העיר שבמחזה הנבואה הכתוב מדבר, וכזה השיג לראות ישראל שהיו נסתרים בעיני הכבוד:

וירא וגו' לשבטיו ותהי עליו וגו' פרוש שראה בהם ב' ענינים גדולים א' שוכן כל שבט ושבט בפני עצמו, ב' ותהי עליו וגו' שהיתה שורה שכינה על כל שבט בפני עצמו מלכו בראשו, והשעם שכל שבט יש לו הדרגה בפני עצמו, או לצד הזכות שיש לאחד יותר מחברו, או לפי המנין, גם רמז בקשר ב' דברים על פי דבריהם ז"ל (ב"ב ס'). שאמרו שבאמצעות שנסדרו ישראל בדרך זה כל שבט בפני עצמו שכינה עליהם שכינה ונעשו מרכבה לה, והוא מה שדקדק לומר ותהי עליו רוח אלהים:

(ג) וישא משלו וגו' נאם בלעם וגו' ונאם וגו' צריך לדעת למה הוצרך לומר וישא משלו. עוד מה צרך לומר נאם בלעם פשיטא כי פיו המדבר, עוד למה הוצרך להודיע שם

(ד) נָאִם שְׁמַע אֲמִר־אֵל אֲשֶׁר מִחוּזָה שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפֶל וּגְלוֹי
קָדָם שְׂדֵי חֲזִי שְׂכִיב וּמִתְגַּלִּי לָהּ:
עֵינַיִם:

כ"י נפל וגלוי עינים • פשוטו פתגמו, שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו: כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמד על רגליו, ונפל על פניו, לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו.

(ה) מֶה־טָבוֹ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֶתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:
כ"י מֶה־טָבוֹ אֱהָלֶיךָ • על שראה פתחיהם שאין מכניין זה מול

זה. משכנתך • חנייתך, פתגמו. דבר אחר: "מה-טבו אהלך", מה טבו – אהל שילה ובית עולמים בישובן, שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם. משכנתך • אף כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליהם, וחרבנן כפורה על הנפשות, שנאמר (איכה ד): "כלה ה' את-חמתו", ובמה כלה? "ויצת-אש בציון". אור החיים

(ו) בְּנַחֲלִים נָפְּיוּ כִּגְנַת עָלֵי נְהָר פְּאֵהֲלִים נָטַע יַחֲזֶה
בְּאֲרָזִים עֲלִי־מַיִם:
מציא:

כ"י בְּנַחֲלִים נָפְּיוּ • שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק. אמרו רבותינו: מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם, כשאמר להשית אל המדבר פניו. וכשהפך המקום את פיו, ברכם מעין אותם קללות שבקש לומר כו' כדאיתא ב"חלק" (סנהדרין קח). בְּאֵהֲלִים • פתגמו: לשון (תהלים מז): "מר ואהלות". נטע ה' • בגן עדן. לשון אחר: בְּאֵהֲלִים נָטַע ה' – בשמים המתוחין פאהל, שנאמר (ישעיה כז): "וימתחם פאהל לשכת". ולשון זה אינו דאם-כן היה לו לנקד "בְּאֵהֲלִים" הא' בחטף קמץ. נטע ה' • לשון "נטיעה" מצינו בְּאֵהֲלִים, שנאמר (דניאל יא): "וינטע אהל אפדנו". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

להשקות צמאי תורה, וכן כתיב (ישעיה ב') כי מציון תצא תורה וגו', וכנגד פת הג' הלומדין לעצמן ואין בהם כח להשפיע לזולת אמר בְּאֵהֲלִים נָטַע ה' כִּיעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים לְלֹמֵד לַעֲצֹמוֹ, ואמר לשון נטיעה כנטיעה הזאת שכל שהיא מתישנת מוסף שרשים ואחיה בינקתה כמו כן לומדי תורה כל זמן שמאריך בעסק התורה תוסף להשתרש נפשו בה, וכנגד פת הדר' אמר בארזים עלי מים ארזים רמז לעשרי עם בעלי קומה בעלי כח וגבורה בעולם הזה אבל אין עושים פרות בתורה לפי שאינם לומדים בתורה:

וכבר כתבתי בכמה מקומות כי פרי התורה הוא לבדו יקרא פרי. ועין מה שפרש בזהר (ח"ג ר"ב). בפסוק לא תשחית את עצה וגו' מקומו תאכל פרי וכו'. עין שם, ואמר עלי מים שחזקם גם כן הוא עלי מים שהיא התורה לפי שמחזיקים ידי האנשים הלומדים בתורה שנמשלה למים ויהנו מהמים עצמם, כי המחזיק ידי לומדי תורה חולק עמהם שכן כידוע, והכונה בכל המאמר לומר שכל ישראל עומדים בשורש הקדשה זאת התורה ואפלו העוסקים בענין עולם הזה:

הכתוב על זה הדרך שהכתוב מדבר כנגד ד' כתות הצדיקים שבעם ה'. א' הוא כשמואל הנביא שהיה מסבב כל ארץ ישראל ללמד ישראל תורה ומצות בכל שנה ושנה כאומרים ז"ל (שבת נ"א). ב' פת הצדיקים הקבועים לתלמוד תורה ללמד וללמד ולהורות משפט והיא פת העומדת בלשכת הגזית העוסקת בתורה ובהוראה כידוע, והיא בגדר הראשון עצמו אלא שהמבקש ה' יבוא אליהם, מוסף עליהם שמואל שהוא היה מסבב להורותם. ג' פת הלומדת תורה לשמה לעצמה להשקיל ולהבין אמרי נעם, יתירה עליה פת הראשונה שולמדת וקולמדת. ד' היא פת המחזקת ידי הלומדים ויוצאים למלאכתם למצא טרף אדם. וכנגד ד' כתות אמר ד' דמיונים, כנגד

כתו של שמואל אמר בְּנַחֲלִים נָטַע ה' שהם עושים פנחל הזה שנוטל מימי מקום למקום לשנות ממנו כמו כן פת זו שטורחין בעצמן להשקות צמא למים חיים, וכנגד פת ב' אמה כגנת עלי נהר כן הנה שהוא נטוע וכל הרוצה להנות יבוא ויהנה, גם מוליכים פרות ממנו וזנים הרחוקים כמו כן הם פת נטועה בלשכת הגזית וכל הרוצה להנות יבוא ויהנה, גם פרותיהם הולכים למרחוק שהבאים לשם מתחמקין מהם ויוצאים

יגיעות כאמור בדבריהם כמה יגיעות צריך לדבר, וכנגד כח שבו אשר הקנהו ה' לסבה הידועה אמר נאם שְׁמַע אֲמִרֵי אֵל, וכפל לומר אמרי אל ומחוזה וגו' כנגד ב' פרטי השגה. א' כשהיה בא לו הדבור לאנשיו. והב' כשהיה נגלה אליו, וכנגד שניהם אמר נפל וגלוי עינים פרוש כשהיה חוזה מחוזה שדי היה נופל וכשהיה בא לו הדבור ושומע באנשיו לא היה נופל אלא היה גלוי עינים:

(ה) מֶה טָבוֹ אֱהָלֶיךָ וגו'. פרוש לפי שיש בישאל פת שקובעים עתים לתורה, וכת שעוסקים בה יתד התקופה, כנגד בעלי עתים אמר מה טבו אהלך יַעֲקֹב כֹּאֲהֵל זֶה שְׂאִינוֹ קבוע, וכנגד פת התקופה אמר מִשְׁכְּנֶתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:

עוד נחפז כנגד ב' זמנים א' שהיו במדבר שהיה ה' ביניהם פאהל דכתיב (שמות כ"ז ז') וְעִשְׂתָּהּ וגו' לאהל על המשכן, וכנגדו אמר מה טבו אהלך, ב' שהיו בו בישוב דכתיב (מ"א ח') ה' אָמַר לִשְׁכֵּן בְּעַרְפֶּל וּכְנָגְדוֹ אָמַר מִשְׁכְּנֶתֶיךָ יִשְׂרָאֵל, ואמר לשון רבים לפי שיש הדרגות פאהל אהל מועד משכן לפניו מן הפרכת:

(ו) בְּנַחֲלִים נָטַע וגו'. רז"ל דרשו (סנהדרין ק"ה): בזה הרבה דרשות ואפשר לפרש

(ו) וַיֹּאמְרוּ מִדְּלִיּוֹ וְזָרְעוּ בְּמִים רַבִּים וַיֵּרֶם מֵאֲגַל מִלְכּוֹ
וַתִּנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ:
וְיִסְגִּי מִלְכָּא דִּיתְרַבָּא מִבְּנוּהִי וְיִשְׁלוּט
בְּעַמְּמִין סְגִיאיִן וַיִּתְקוּף מֵאֲגַל מִלְכָּה
וַתִּתְנַטֵּל מִלְכּוּתָהּ:

כ"ו – מִדְּלִיּוֹ • מִבְּאֲרוֹתָיו. וּפְרוּשׁוֹ בְּתַרְגּוּמוֹ. וְזָרְעוּ בְּמִים רַבִּים • לְשׁוֹן הַצִּלְחָה הוּא זֶה – וְזָרְעוּ בְּזֶרַע הַזֶּרַע עַל
פְּנֵי הַמַּיִם. וַיֵּרֶם מֵאֲגַל מִלְכּוֹ • מִלֶּךְ רָאשׁוֹן שֶׁלֹּהֶם יִכְבֹּשׂ אֶת אֲגַל מִלֶּךְ עַמְּלֶךְ. וַתִּנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ • שֶׁל יַעֲקֹב יוֹתֵר
וְיוֹתֵר, שֶׁיָּבֵא אַחֲרָיו דָּוִד וְשְׁלֹמֹה. אור החיים

(ח) אֶל מוֹצִיאֵי מִמְּצָרִים בְּתוֹעֵפֶת רָאִם לֹא יֵאכֹל גּוֹיִם
צָרָיו וְעַצְמֹתֵיהֶם יִגְרֶם וְחֲצִיו יִמְחֹץ:
ח אֱלֹהֵא דְאַפְקִנֹן מִמְּצָרִים תִּקְפֵּא וְרוּמָא
דִּילָה יִיכְלוּן בְּגֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עַמְּמִיא
סְגִיאיִהוֹן וּבְכֹז מִלְכִּיהוֹן יִתְפַּקֵּן
וְאַרְעֵתְהוֹן יִתְסַנֵּן:

כ"ז – אֶל מוֹצִיאֵי מִמְּצָרִים • מִי גוֹרֵם לָהֶם הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת? אֶל הַמוֹצִיאִים
מִמְּצָרִים בְּתַקֵּף וְרוֹם שֶׁלֹּא יֵאכֹל אֶת הַגּוֹיִים שֶׁהֵם צָרָיו. וְעַצְמֹתֵיהֶם • שֶׁל צָרִים. יִגְרֶם • מִנְחָם פֶּתַר בּוֹ לְשׁוֹן
שְׂבִירָה, וְכֵן (צפניה א): "לֹא גִרְמוּ לְבַקֵּר", וְכֵן (יחזקאל כג): "וְאֶת-חֲרָשֶׁיהָ תִּגְרְמִי". וְאַנִּי אוֹמֵר לְשׁוֹן עֲצָם הוּא, שֶׁמִּגִּרְ
הַבָּשָׂר בְּשִׁנּוּי מַסָּבִיב וְהַמָּח שֶׁבִּפְנִים וּמִעֲמִיד הָעֲצָם עַל עֲרֻמִּיתוֹ. וְחֲצִיו יִמְחֹץ • אוֹנְקְלוֹס תַּרְגֵּם: חֲצִיו שֶׁל
צָרִים, חֲלָקָה שֶׁלֹּהֶם כְּמוֹ בַּעֲלֵי חֲצִים, מְרִי פְּלוּגָתָא. (ס"א לְשׁוֹן חֲלָקָה וְחֲצִיָּה) וְכֵן יִמְחֹץ לְשׁוֹן (שופטים ח): "וַיִּמְחֶצֶה
וַחֲלָפָה רִקְתּוֹ". שִׁיחֲצוּ אֶת אֲרָצָם. וַיֵּשׁ לְפֶתַר לְשׁוֹן חֲצִים מִמֶּשׁ – חֲצִיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא יִמְחֹץ בְּדָמָם שֶׁל
צָרִים, יִטְבֹּל וְיִצְטָבַע בְּדָמָם, כְּמוֹ (תהלים סח): "לִמְעַן תִּמְחֹץ רִגְלֶךָ בְּדָם" וְאֵינוֹ זֶה מִלְשׁוֹן מִכָּה, כְּמוֹ: "מִחֲצִיתִי",
שֶׁהֻצְבּוֹעַ בְּדָם נִרְאָה כְּאִלוֹ מְחוּץ וְנִגּוּעַ. אור החיים

(ט) כָּרַע שָׁכֵב בְּאֶרֶץ וּכְלָבִיא מִי יִקִּימֵנוּ מִבְּרִיכֵךְ בְּרוּךְ
וְאַרְרִיךְ אֲרוּר:
ט יִנִּיחַ יִשְׂרֵי בְּתוֹקוֹף פְּאֲרֵיָא וּכְלִיתָא לִית
דִּיקִימָנָה בְּרִיכָךְ יִהְיוּ בְּרִיכִין וְלִיטִיָּה יִהְיוּ
לִיטִין:

כ"ח – כָּרַע שָׁכֵב בְּאֶרֶץ • בְּתַרְגּוּמוֹ: יִתְיַשְׁבוּ בְּאֲרָצָם בְּכַח וּבְגִבּוּרָה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְעֹמֶרָה אִזְּ אַבְדִּי שְׁרָה לְמַעְלָה, וְהוּא אוֹמֵר
וְחֲצִיו פְּרוּשׁ כֹּחַ מִצְרָתָם שֶׁהֵם חֲצִים
הַלּוֹחֲמִים בְּעֵדָם וְהֵם הַשָּׂרִים, יִמְחֹץ עַל דֶּרֶךְ
אוֹמְרוֹ (תהלים ק"ו) יִמְחֹץ רֹאשׁ עַל אֲרִץ
רִבָּה, שִׁיאֲבִדוּ כֹחַ שָׂרֵיהֶם מִלְמַעְלָה, וְאִם נִפְרַשׁ
יִמְחֹץ לְשׁוֹן טְבִילָה וְחֲרִיצָה יִכְנוֹן לומר שְׂאִין
זוֹרְקִין חֵץ שְׂאִינוֹ נִתְקַע בָּהֶם וְנִטְבֵּל בְּדָמָם:
(ט) כָּרַע שָׁכֵב וגו'. פְּרוּשׁ אֶפְלוֹ בְּזִמְן שֶׁכָּרַע
פְּרוּשׁ שְׂאִינוֹ חוּגְרֵי כְּלִי זֵינֵן וְלֹא עוֹמֵד
לְמַלְחָמָה אֲלָא כּוֹרַע וְיוֹשֵׁב לוֹ, וְלֹא זֶה בְּלִבְד
אֲלָא אֶפְלוֹ שָׁכֵב שְׂאִינוֹ מְרִגִּישׁ בְּכַאִים עָלָיו
אֲפִי עַל פִּי כֵן אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ כִּי מִי הוּא זֶה
שִׁיתְקַרֵּב אֵלָיו לְהַקִּימוֹ, וְאוֹמֵר וּכְלָבִיא כִּפֹּל
הַדֶּרֶגוֹת כִּנְגַד ב' כְּתוּב שֶׁבִישְׁרָאֵל זֶה לְמַעְלָה
מִזֶּה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב לְמַעְלָה שֶׁהֵם הַצְדִּיקִים
וְהַבְּנוּנִים:

מִבְּרִיכֵךְ בְּרוּךְ וגו'. אִמֵּר מִבְּרִיכֵךְ לְשׁוֹן רַבִּים
וּבְרוּךְ לְשׁוֹן יְחִיד, לֹא רִצָּה לְבָרֵךְ
אֲלָא אַחֵר, וְנִתְפַּקֵּן עַל עֲצָמוֹ וְרָצָה עֵינוֹ בְּשֶׁאֵר
הַמְּבָרְכִים, וְאִמֵּר אֲנִרְיָךְ אֲרוּר נִתְפַּקֵּן לומר
שְׂאִין כָּל אוֹרֵרֵי אֲרוּרִים, וְכֹא לְמַעַט עֲצָמוֹ
מִהֲאִירָה, וְאוֹלֵי כִי לְרָצָה נִתְפַּקֵּן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ
מִבְּרִיכֵךְ יִתְקַיֵּמוּ דְבָרָיו וְתִהְיֶה בְרוּךְ, וְאַנְרִיךְ
יִתְקַיֵּמוּ דְבָרָיו וְתִהְיֶה וגו', וְהַעֲרִים הַרְשָׁע בְּזֶה
לְקַיֵּם אִם יִקְלָלֻם אַחֵר כֹּךְ, וְלִזְוֹת הַקְדִּים מֵאִמֵּר

וְעֹבְדֵי דָוִד מִלֶּךְ עֲלֵיהֶם, יֵרֶם וְנִשָּׂא וְנָכַח
מֵאֵד מֵאֵד כְּאִמֵּר בִּישְׁעִיָּה (נ"ב י"ג):
עוֹד יִרְצָה בְּאוֹמְרוֹ וַיֵּרֶם מֵאֲגַל שֶׁתַּחֲלַת פְּעֻלַּת
מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ הִיא מִלְחָמָה עִמָּלֶךְ שֶׁכָּל
עִמָּלֶךְ בָּא מֵאֲגַל כִּידוּעַ, וְאִמֵּר ז"ל (תנחומא
ס"פ תצא) שְׂאֵמֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין
הַפְסָא שְׁלָם עַד שִׁימְחָה זָכַר עִמָּלֶךְ וְתִנְשֵׂא
מִלְכּוּתוֹ עַל כָּל הָעוֹלָם:

(ח) אֶל מוֹצִיאֵי מִמְּצָרִים וגו'. פְּרוּשׁ עַל
דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל כִּי בִצְאָת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
בְּרוּרָה כָּל נִיצוּצֵי הַקְדוּשָׁה שֶׁהָיוּ בְּקִלְפַת מִצְרַיִם,
וְכִבְר הַקְדוּמָנוּ שֶׁתִּקְדַּשׁ הָיָא בְּשִׁמְכִבְרָת
עֲנִפִּיהָ, וְהוּא אוֹמְרוֹ מוֹצִיאֵי וגו' בְּתוֹעֵפֶת רָאִם
לֹא פְרוּשׁ לָעַם, וְלִזְוֹת גַּם כֵּן רָמַז בְּמֵאֲמָר יֵאכֹל
גּוֹיִם צָרָיו שֶׁהֲאִכִּילָה הִיא לְהוֹצִיא נִיצוּץ
הַקְדוּשָׁה שֶׁבּוֹ וְתִהְיֶה נְקֻלָּת בְּנֶפֶשׁ יִשְׂרָאֵל
בְּסוּד (מִשְׁלִי י"ג כ"ה) צָדִיק אֲכָל לֶשֶׁבַע
נִפְשׁוֹ, וְאוֹמֵר וְעַצְמֹתֵיהֶם פְּרוּשׁ וְאֶפְלוֹ בְּחִינָה
הַמְּתַעֲצָמָת בָּהֶם יִגְרֶם אוֹתָהּ, וְאוֹמֵר וְחֲצִיו
יִמְחֹץ יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (תנחומא
פ' בשלח) בְּפִסּוֹק (וְשַׁעֲיָה כ"ד כ"א) יִפְקֹד
ה' עַל צָבָא וגו' שְׂאִין הַקְב"ה מֵאֲבָד אֶמְה
לְמַשָּׁה עַד שֶׁפּוֹקֵד עַל שֶׁר שֶׁלָּה לְמַעְלָה, וְהִנֵּה
כְּשֶׁהֲאֵמָה נִחְלֶשֶׁת לְבַד לֹא יֵאבֵד הַשֶּׁר לְמַעְלָה
אֲלָא יִשְׁפִּילֵנוּ ה' וְכִשְׁהֲאֵמָה יִגְרַע לָהּ כְּסֵדִם

(ז) יֵצֵל מִיָּם וגו'. הַכְּנָה עַל פִּי דְבָרֵיהֶם
(שמו"ר פכ"ח) כִּי כָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל קָבֵל
מִסִּינֵי חֵלֶק בְּתוֹרָה, וְלִזְוֹת רָמַז מוֹדֵשׁ וְדָרְשׁוֹ
(פסחים מ"ט:) אֵל תִּקְרִי מוֹדֵשׁ אֲלָא מֵאֲרִשָּׁה,
וְאִמֵּר כָּאֵן כִּי כָל מָה שֶׁמְחַדְשִׁים בְּתוֹרָה הוּא
מִדְּלִיּוֹ מִמָּה שֶׁדִּלָּה דִּלָּה מִשָּׁה שֶׁהִכֵּל רָמַזוּ
בְּתוֹרָה שֶׁבְּכָתֹב:

וְאִמֵּר לְשׁוֹן דְּלִי לומר כִּי בְּעָרֶף פִּנָּה (בִּינָה)
הַגְדוּלָּה אֲשֶׁר עֲתִיד ה' לְגַלּוֹת לְיִשְׂרָאֵל
בְּסוֹף הַדּוֹרוֹת בִּימֵי מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁהוּא שְׁעַר
הַמְּשִׁיחַ שֶׁל בִּינָה כָּל הַמַּמ"ט הֵם בְּגִדְרֵי דְלִי
בְּעָרְכּוֹ, וְאִמֵּר כִּי הֵגֵם שְׁעֵתָה הוּא דְלִי זָרַע
יִשְׂרָאֵל יִזְכֶּה לְקַחַת מִיָּם רַבִּים שֶׁהוּא שְׁעַר
הַנִּי, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְזָרְעוּ בְּמִים רַבִּים:

וְאִמֵּר וַיֵּרֶם מֵאֲגַל מִלְכּוֹ כָּאֵן גְּלָה מִלְכּוּת
יִשְׂרָאֵל הַקִּימָת שֶׁתַּחֲחִילָה מֵאֲגַל שֶׁהִיא
מִלְכּוּת עִמָּלֶךְ רָאשׁוֹנָה שֶׁעֲשָׂה שְׂאוֹל וּמִשָּׁם
נִפְסָקָה מִלְכּוּת שְׂאוֹל וְנִתְּנָה לְרַעְהוֹ הַטּוֹב
שֶׁהוּא דָוִד, וְשִׁעֵם שֶׁכָּנָה הַתַּחֲלַת מִלְכּוּתוֹ מֵאֲגַל
לְהַעֲרִיר סִבַּת הַדְּבָר שֶׁהִיא מִצַּד אֲגַל פְּרוּשׁ
שֶׁהִנִּחוּ שְׂאוֹל חֵי וְלֹא תִּרְגּוּ, כְּאִמֵּר ז"ל
(מגילה י"ג.) שְׂבִאוֹתָהּ הִלְחִילָה הַשִּׁירִין אֲגַל זָרַע
עִמָּלֶךְ, וְזֶה סִבָּה לְעֲקִירַת מִלְכּוּת שְׂאוֹל וְלִקְרוֹמָם
מִלְכּוּת בֵּית דָּוִד, וְתִנְשֵׂא מִלְכּוּתוֹ הִיא מִלְכּוּת
הַמְּשִׁיחַ שֶׁהוּא דָוִד, דְּכֵתִיב (יחזקאל ל"ז כ"ד)

י ויתקף רגזו דבֿלק בבלעם ושקפנין לידוהי
ואמר בֿלק לבלעם למילט סנאי קריתך והא
ברכא מברכת להון דנן תלת זמנין:

(י) וַיַּחֲרֹאֲף בִּלְקָם אֶל־בִּלְעָם וַיִּסְפֹּךְ אֶת־כַּפּוֹיָו וַיֹּאמֶר בִּלְקָם
אֶל־בִּלְעָם לָקֵב אִיבִי קְרֹאתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָתְךָ בְּרֹךְ זֶה שְׁלֹשׁ
פְּעָמִים:

כס"י וַיִּסְפֹּךְ • הִכָּה זֹו עַל זֹו • אור החיים

יא ויכען זיל לך לאתרך אמרית יקרא
איקרנך והא מנעך יי מן יקר:

(יא) וַעֲתָה בְּרַח־לְךָ אֶל־מְקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי בְּכֵד אֲכַבְּדְךָ וְהִנֵּה
מִנְעֶךָ יְהוָה מִכְּבוֹד: אור החיים

יב ואמר בלעם לבלק הלא אף לאנגדוף די
שלחת לתי מללית למימר:

(יב) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בִּלְקָם הֲלֹא גַם אֶל־מְלֹאכֵיךָ אֲשֶׁר־
שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבְרַתִּי לֵאמֹר:

יג אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לית
לי רשו למעבר על גזרת מיםרא דיי
למעבר טבתא או בישתא מרעותי דימלל
יי יתה אמלל:

(יג) אִם־יִתֶּן־לִי בִּלְקָם מְלֶא בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹר
אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלְּבִי אֲשֶׁר־יִדְבֹּר
יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

כס"י לַעֲבֹר אֶת־פִּי ה' • פֶּאן לֹא נֶאֱמַר "אֶל־הִי" כְּמוֹ שֶׁאֵמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, לְפִי שִׂידַע שֶׁנִּבְאָשׁ בַּהֲקֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
וְנִטְרָד.

• שבת קודש ז' תמוז •

יד ויכען הא אנא אזל לעמי איתא אמלכיןך
מא דמעבר ואחוי לך מא דיעבר עמא דדין
לעמך בסוף יומיא:

(יד) וַעֲתָה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לָכֶּה אֵיעֲצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:

כס"י הוֹלֵךְ לְעַמִּי • מעתה הריני כשאר עמי, שנסתלק הקדוש־ברוך־הוא מעלי. לכה איצחק • מה לך לעשות.
ומה היא העצה? אלהיהם של אלו שגוא זמה הוא כו', כדאיתא ב"חלק" (סנהדרין קה). תדע שבלעם השיא עצה זו
להכשילם בזמה, שהרי נאמר (במדבר לא): "הן הגה היו לבני ישראל בדבר בלעם". אשר יעשה העם הזה לעמך •
מקרא קצר הוא זה: איצחק להכשילם ואמר לך מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים ומחץ פאתי מואב.
התרגום מפרש קצור העברי ויקטול וכו'. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בוס, אברמוביץ

לקים גזרת מלך ללכת בעת ההיא, ואמר
לשון יחיד כנגד מה שרמז לו בתבת לך כמו
שפרשתי, ואמר לעמי כנגד מה שאמר לו אל
מקומך, אבל כנגד פרט הבריחה לא הודה
לו כי לא חש לירא ממנו כי כשפן גדול
היה, וצא ולמד (מד"ר) פקח נתעצמו עמו
עם בני ישראל בהריגתו ומכל שכן זולתם
שלא יוכלו עשות עמו רעה:

אשר יעשה וגו' באחרית וגו'. פרוש לפי
שרצה לגלות לו שישאל יאבדו
ויקעקעו ביצתם של מואב, וגם בלק אפשר
שהיה רואה דבר זה בצפור כי עם בני ישראל
ימתין פאתי מואב, לזה אמר לו כי מה שיעשה
העם הזה לעמך יהיה באחרית הימים, ושעם
שהצנח להודיעו דבר זה, לפי שבא ליצטו עצת
הפקרת בנותיהם כאומרים ז"ל (סנהדרין ק"ו).
בפרוש אומר לכה איצחק, לזה חש שיאמר

או מדן אלא למקומו פתורה והוא אומר
אל מקומך, ולפי שכל זה הוא זלזול לבלעם
והוא הפך מה ששלח לו (כ"ב י"ז) כי כבד
אכבדך מאד, לזה אמר לו אמרתי בכד וגו',
ואומר והנה מנעך ה' מכבוד פרוש כל מה
שעשה ה' שלא הניחך לקללם אינם אלא
לתכלית דבר זה שהוא למנעך מהכבוד, וסתר
בלעם טענתו כי שגר בפיו הלא גם למלאכך
דברתי וגו' פרוש ואף על פי כן סברת וקבלת
ושלחת לי כי כבד אכבדך, וכפל לומר מלאכך
אשר שלחת ולא הספיק באומר מלאכך
ומוכן הדבר שהוא שלחם, נתפסו במאמר
מלאכך על המלאכים הראשונים, ואומר
אשר שלחת נתפסו אל מלאכים ששלח פעם
ב', ואומר לאמר פרוש לא דברתי הדברים
לבד אלא צייתים לאמר לך:

(יד) וַעֲתָה הִנְנִי וְגו'. פרוש הגה הוא מוכן

ברוך לארור להעמידם בארור חס ושלום, וה'
השיב גמולו בראשו ונתקומה בו השללה
ונתארר בעולם הזה ובעולם הבא כאומרים
ז"ל (סנהדרין צ'). בלעם אין לו חלק לעולם
הבא:

(י) וַיַּחֲרֹאֲף וגו'. ויספך וגו'. פרוש חרה
אפו ושכף רגזו בספיקת כפיו:

ברכת בך. פרוש ברכת ברכה שאין בה
קללה והראיה שאמרת מברכך ברוך
וארריך אורו, ולפי מה שכתבתי שפנותו
להרע, לא הרגיש בלק בכונה זו:

(יא) וַעֲתָה ברח וגו'. גזר עליו ד' דברים,
אחד שלא יתעבב אלא לך באותה שעה
והוא אומר ועתה. ב' שילך במרצה כבורח
והוא אומר ברח. ג' שלא לך אחר עמו
ללוותו אלא הוא לבדו והוא אומר לך. ד'
שלא לך מעיר זו לעיר אחרת מערי מואב

טו וַיִּשְׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלָעַם בְּנוֹ בְּעֵר וְנָאִם הַגֹּבֵר
וַאֲמַר גִּבְרָא דְשִׁפְרִי חַזִּי:

(טו) וַיִּשְׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלָעַם בְּנוֹ בְּעֵר וְנָאִם הַגֹּבֵר

שְׁתָּם הַעִיז: אור החיים

טז אַמַּר דְּשִׁמְעַמִּי מִימַר מִן קָדָם אֵל וַיֵּדַע מַדַּע
מִן קָדָם עֲלָאָה חַזִּי מִן קָדָם שְׂדֵי חַזִּי שְׂכִיב
וּמִתְגַּלִּי לָהּ:

(טז) נָאִם שִׁמְעַל אֲמַר־אֵל וַיֵּדַע דַּעַת עֲלִיזִין מַחֲזֵה שְׂדֵי
יַחֲזֵה נִפְל וְגִלּוֹי עֵינִים:

רש"י וַיֵּדַע דַּעַת עֲלִיזִין • (סנהדרין ק"ה ב) לְכֹנֶן הַשְּׁעָה שְׂכֹוֹעַס בַּהּ.

יז חֲזִיתָהּ וְלֹא כַעַן סְכִיתָהּ וְלֹא אִיתוּהִי קָרִיב
בְּדִ יָקוֹם מִלְּפָא מִיַּעֲקֹב וַיִּתְרַבֵּא מְשִׁיחָא
מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּקְטֹּל בְּרַבְרִי מוֹאֵב וַיִּשְׁלֹט בְּכָל
בְּנֵי אֲנָשָׁא:

(יז) אֲרָאֵנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרָנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרָךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב
וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִין פְּאִתֵּי מוֹאֵב וְקָרַקְר כָּל־בְּנֵי־
שֵׁת:

רש"י אֲרָאֵנוּ • רואה אני שִׁבְחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וּגְדֻלָּתוֹ, אֲךָ לֹא עָתָה הוּא אֵלָּא לְאַחַר זְמַן. דְּרָךְ כּוֹכֵב • כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן
(איכה ב:) "דְּרָךְ קִשְׁתּוֹ"; שֶׁהַכּוֹכֵב עוֹבֵר בְּחֵץ. וּבְלַע"ז דִּישְׁטִינ"ט, פְּלוֹמֶר, יָקוֹם מִזֵּל. וְקָם שִׁבְט • מָלַךְ רוּדָה וּמוֹשֵׁל.
וּמַחֲזִין פְּאִתֵּי מוֹאֵב • זֶה דוֹד שְׁנָאֲמַר בּוֹ (שְׁמוּאֵל ב ח): "הַשִּׁבְט אוֹתָם אֲרָצָה וַיִּמָּדֵד שְׁנֵי־חֲבָלִים לְהָמִית וְגו'". וְקָרַקְר •
לְשׁוֹן קוֹרָה, כְּמוֹ (מ"ב יט) "אֲנִי קִרְתִּי", (ישעיה נא) "וּמִקְבֶּת בּוֹר גִּקְרָתָם", (משלי ל): "קִרְוָה עוֹרְכֵי נַחֲל". פּוֹרִי"ר בְּלַע"ז.
כָּל־בְּנֵי־שֵׁת • כָּל הָאָמוֹת, שֶׁכֻּלָּם יָצְאוּ מִן שֵׁת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

מַעֲשִׂיהֶם פֶּת הַבִּינּוֹנִים וְלֹא יָבוֹא אֵלָּא מִפָּאָת
פֶּת הַצִּדִּיקִים שְׂבִיבָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְקָם שִׁבְט
מִיִּשְׂרָאֵל:

עוֹד רָמַז בְּמִאֲמַר דְּרָךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב עַל מְשִׁיחַ
בֶּן דוֹד הָרְמוֹז בְּכּוֹכֵב כְּנָזֵר, וְאוֹמְרוֹ וְקָם
שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל יָרָמַז עַל מְשִׁיחַ בֶּן אֶפְרַיִם,
וְהַפְנוּנָה בִּנְיָה כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בְּגִדְרָה שִׁיחִי
נִקְרָאִים יַעֲקֹב לֹא יֵאָדָר לָהֶם אֵלָּא מְשִׁיחַ בֶּן
דוֹד אֲבָל מְשִׁיחַ בֶּן אֶפְרַיִם יָמוֹת בְּמִלְחָמָה
רִאשׁוֹנָה שִׁיחִיגָנוּ רומילוס כְּאוֹמְרָם ז"ל (ספֶּה
נ"ב), אֲבָל אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה בְּלֹן צִדִּיקִים
שְׂבִיבָה יִשְׂרָאֵל יִתְכַּוֵּן אֲזַי אֶפְלוֹ אוֹתוֹ שִׁבְט
שֶׁהוּא מְשִׁיחַ הַבָּא מֵאֶפְרַיִם וְקָם פְּרוֹשׁ תִּהְיֶה
לוֹ תְּקוּמָה לִפְנֵי אוֹיְבָיו וְלֹא יִהְיֶה רומילוס.
וְתִמְצָא שְׂצוֹ גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל (ע"ה) שֶׁעַר
הַעֲמִידָה לְכֹנֶן בְּתַפְלָתוֹ כְּשֶׁאָנוּ אוֹמְרִים
לִישׁוּעָתָךְ קוֹיֵנוּ וְגו' לְבַקֵּשׁ בְּחַמִּים עַל מְשִׁיחַ
בֶּן אֶפְרַיִם שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִתְגַּר בְּמִלְחָמָה:

וְאוֹמְרוֹ וּמַחֲזִין וְגו'. יִתְבָּאָר עַל פִּי דִבְרֵיהֶם
(כ"ד פמ"ד) שְׁאֲמַרְוּ כִּי ג' עֲמִים
אֲשֶׁר אָמַר ה' לְאַבְרָהָם לְבַד מִהוּ שֶׁכֵּכָה הִגִּיעוּ
לְפָרֶךְ הַשָּׁג יִשְׂרָאֵל הֵם עֲמוֹן וּמוֹאָב וְאֲדוֹם,
וְהֵם הַרְמוֹזִים בְּמִאֲמַר קִינִי קִינִי קִינִי וְגו' וְהוּא
אוֹמְרוֹ וּמַחֲזִין פְּאִתֵּי מוֹאֵב פְּרוֹשׁ הַמְשִׁיחַ הָאָמַר
יֵאָבֵד מוֹאֵב וְלֹא יִשְׁאָר לוֹ פֶּאָה בְּכָל זְוִיזִיתוֹ,
וְלִזֶּה דְקָדֵק לומר פְּאִתֵּי:

אוֹ יָרָמַז שְׂקִידִים דוֹד וְיִמְחָצֵם וּיְמַלֵּךְ
הַמְשִׁיחַ יֵאָבֵד פִּאֲתוֹ הַנִּשְׁאָרִים מִהֶם,
וּכְנִגְדַּע עֲמוֹן אָמַר וְקָרַקְר כָּל בְּנֵי שֵׁת, וְיִחְסֹם
לְשֵׁת לִפְנֵי שֶׁהֵם חֲשׁוֹפֵי שֵׁת, וּלְפִי שֶׁשָּׂמַם יֵשׁ
בּוֹ מִדַּת בִּשְׁת אָמַר וְקָרַקְר וְלֹא אָמַר וּמַחֲזִין:

בְּעוֹנוֹת, וְאוֹמְרוֹ דְּרָךְ וְגו' פְּרוֹשׁ זֹאת הִיא
הַנְּבוּאָה שְׁאֲמַר עֲלֶיהָ אֲרָאֵנוּ וְגו':
וְכָפַל הַעֲנִיז וּשְׁנוֹי הַלְשׁוֹן, יִתְבָּאָר ע"פ
דִּבְרֵיהֶם ז"ל (סנהדרין פ"ט) שְׁאֲמַרְוּ
שֶׁאִם תִּהְיֶה הַנְּבוּאָה בְּאִמְצָעוֹת זְכוֹת יִשְׂרָאֵל
יִהְיֶה הַדְּבָר מִפְּלֵא בְּמַעֲלָה וְיִתְגַּלֵּה הַגּוֹאֵל
יִשְׂרָאֵל מִן הַשָּׁמַיִם בְּמוֹפֶת וְאוֹת, כְּאוֹמְרוֹ בְּסִפְר
הַזֵּהר (ח"א קי"ט. ו"ח ג' ר"ב:), מַה שְׁאִין
בֶּן כְּשֶׁתִּהְיֶה הַנְּבוּאָה מִצַּד הַקֵּץ וְאִין יִשְׂרָאֵל
רְאוּיִים לָהּ תִּהְיֶה בְּאִפְסָן אַחֵר עֲלֶיהָ נִאֲמַר
(זְכָרְיָה ט' ט') שֶׁהַגּוֹאֵל יָבוֹא עֲנִי וְרוֹכֵב עַל
חֲמוֹר, וְהוּא מַה שְׁאֲמַר בָּאֵן כְּנִגְדַּע גְּאוּלַּת
אֲחִישָׁנָה שֶׁהִיא בְּאִמְצָעוֹת זְכוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂרָמַז
בְּמִאֲמַר אֲרָאֵנוּ וְלֹא עָתָה אָמַר דְּרָךְ כּוֹכֵב
שְׂרָמַז הַגּוֹאֵל מִן הַשָּׁמַיִם, גַּם רָמַז לְכּוֹכֵב
הַיּוֹצֵא בְּאִמְצָע הַשָּׁמַיִם לְגַם מִפְּלֵא כְּאוֹמְרוֹ
בְּסִפְר הַזֵּהר (פ"ט), וּכְנִגְדַּע גְּאוּלַּת בְּעָתָה שְׂרָמַז
בְּמִאֲמַר אֲשׁוּרָנוּ וְלֹא קָרוֹב אָמַר וְקָם שִׁבְט
מִיִּשְׂרָאֵל פְּרוֹשׁ שְׂקִידִים שִׁבְט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
כְּדִרָךְ הַקָּמִים בְּעוֹלָם דְּרָךְ טַבַּע, עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ
(דְּנִיָּאֵל ד' י"ד) וּשְׁפַל אֲנָשִׁים יָקִים עֲלֶיהָ,
שְׂכִיבָא עֲנִי וְרוֹכֵב עַל חֲמוֹר וְיָקוֹם וְיִמְלֹךְ
וְיַעֲשֶׂה מַה שְׁנָאֲמַר בְּסִמְכוֹ:

וְטַעַם שִׁינֵּד גְּאוּלַּת אֲחִישָׁנָה שֶׁהִיא כְּכּוֹכֵב
לְיַעֲקֹב וְגְּאוּלַּת בְּעָתָה שֶׁהִיא עֲנִי וְכו'
לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כְּתוֹת הַצִּדִּיקִים, נִתְכַּוֵּן לומר
שֶׁהַמְשִׁיחַ לְגִדְרָה זֶה שֶׁל בִּיאַת הַגּוֹאֵל כְּכּוֹכֵב
הוּא כְּשֶׁתִּהְיֶה הַנְּבוּאָה מִפָּאָת גִּדְרָה הַבִּינּוֹנִי
שְׂכִיבָא שֶׁיִּטְבִּיכוּ מַעֲשִׂיהֶם וְיָבוֹא בְּזְכוּתָם,
וְהוּא אוֹמְרוֹ דְּרָךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב, אֲבָל בִּיאַתוֹ
כְּדִרָךְ וְקָם שִׁבְט זֶה יִהְיֶה כְּשִׁלָּא יִיטְבִיכוּ

אִיךָ יִתְכַּן שֶׁיָּצְאוּ נְשִׁיהֶם לַעֲם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים
לְאַבְדָּם וְלֹא כָל הַיּוֹצֵא דְקָרַקְר, לִזֶּה הוֹדִיעוּ כִּי
לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ עִם הַזֶּה לְעַמָּךְ וְיִכּוֹלִין
נְשִׁיהֶם לְצַאֵת לְמַחְנֵה יִשְׂרָאֵל לְעֲצָתוֹ, וְדָקֵק
לומר לְעַמָּךְ לומר דוֹקֵק לְעַמָּךְ שֶׁהֵם מוֹאֵב
שֶׁהִנֵּה מָלַךְ עֲלֵיהֶם הוּא שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂוּ לָהֶם דְּבָר
אֵלָּא בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, וְלִמְעַט כָּלֵךְ כִּי פִתַּע
יִשְׁבֵּר, וְכְמוֹ שֶׁכֵּן הִנֵּה דְקָתִיב (פ' ל"א ח') וְאֵת
מַלְכֵי מִדְּבָן וְגו' וְהוּא אֶחָד מִהֶם כְּאוֹמְרָם ז"ל
(במד"ר פָּרָק כ' כ'):

(טו) וַיִּשְׂא מִשְׁלוֹ וְגו'. פְּרוֹשִׁי לְמַעֲלָה (שְׁפַל
דְּבָרֵינוּ אֵינֶם אֵלָּא דְרָךְ מִשְׁל, וְגַם לִפִּי מַה
שֶׁפְּרוֹשִׁי שֶׁם יָכוֹל לְהַתְפַּרֵּשׁ גַּם בֶּן בָּאֵן):
(יז) אֲרָאֵנוּ וְלֹא עָתָה וְגו'. כָּפַל הַדְּבָרִים
בְּמִלּוֹת שְׁנוֹת, גַּם כָּפַל לומר דְּרָךְ כּוֹכֵב
וְגו' וְקָם שִׁבְט וְגו' גַּם כָּפַל לומר וּמַחֲזִין וְגו'
וְקָרַקְר וְגו', כָּל הַנְּבוּאָה בְּמִלְּפָא הַמְשִׁיחַ נִאֲמַרְהָ,
וְיִתְבָּאָר עַל פִּי דִבְרֵיהֶם ז"ל (סנהדרין צ"ח).
שְׁאֲמַרְוּ בְּסִמְכוֹ בְּעָתָה אֲחִישָׁנָה, זְכוֹ אֲחִישָׁנָה
לֹא זְכוֹ בְּעָתָה, וְהוּא רְחוֹק מִפְּלָג, וְזֶה לָךְ
הָאוֹת הֵן אָנוּ בְּתַחֲלַת מַאָה הַשְּׁשִׁית לְאַלְף
הַשְּׁשִׁי, וּכְנִגְדַּע ב' קָצִים אֵלוֹ דְּבַר הַתּוֹבָה, כְּנִגְדַּע
אִם זְכוֹ אָמַר אֲרָאֵנוּ פְּרוֹשׁ לְדְבָר שְׁאִין עֲתִיד
לומר אֲבָל אֵינִי עָתָה בְּזִמְנָה זֶה אֵלָּא בְּזִמְנָה
אַחֵר וְיָכוֹל לְהוֹיֵת שְׁאִינוּ רְחוֹק כָּל כָּךְ, שְׁאֲמַרְוּ
ז"ל (דב"ר פ"ב) אִם הִיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹזְרִים
בְּתַשׁבָּה כְּמַצְטָרֵף הִיוּ נִגְאָלִים מִיָּד אֶפְלוֹ לֹא
יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם אֵלָּא יוֹם אֶחָד בְּגִלּוֹת דְּקָתִיב
יַעֲנֶה ה' בְּיוֹם צָרָה, וּכְנִגְדַּע קֵץ בְּעָתָה אָמַר
אֲשׁוּרָנוּ כְּמוֹ שְׂצוּפָה מִנְחוֹק, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְלֹא
קָרוֹב כִּי הֵקֵץ שֶׁל בְּעָתָה אֲרָךְ עַד לְמֵאד

(יח) וְהָיָה אֲדֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבֹיו וַיִּשְׁרָאֵל
 יח ויהי אדום ירשאה ויהי ירשאה שעיר איביו וישראל
 דבכוהי וישראל יצלה בנכסין:
 עֲשֵׂה חֵיל:

כז"י וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבֹיו • לְאִיבֹיו יִשְׂרָאֵל. אור החיים

(יט) וַיִּרְדּוּ מֵעֵקֶב וְהָאֶבֶד שָׁרִיד מְעִיר:
 כז"י וַיִּרְדּוּ מֵעֵקֶב • וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחֵר מֵעֵקֶב. וְהָאֶבֶד שָׁרִיד

מְעִיר • מְעִיר הַחֲשׂוּכָה שֶׁל אֲדֹם וְהָיָה רוֹמִי. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אוֹמֵר כֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (תהילים עב): "וַיִּרְדּוּ מִיָּם עַד-יָם",
 (עובדיה): "וְלֹא-יִהְיֶה שָׁרִיד לְבֵית עֲשׂוֹ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות יח עמ' 283)

וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אוֹמֵר כֵּן (רש"י כד, יט) בַּ"ל אָמְרוּ, שֶׁעוֹבְדֵי הַנִּבְיָא, שֶׁהָיָה גֵר אֲדוֹמִי, הַתְּנַבֵּא עַל מַפְלַת אֲדֹם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים,
 "וְעוֹלָמוֹ מוֹשִׁיעִים בְּהֵר צִיּוֹן לְשִׁפְטֵי אֶת הָרַע עֲשׂוֹ", כִּי "מִיָּנִיָּה וּבִיָּה אֶבָא לְיִזְרָאֵל בֵּיה נִגְרָא" (אבא = יער - מַעְצָמוֹ שֶׁל יַעֲרָ יִכְנָס בְּתוֹךְ
 הַגִּרְזָן לִהְיוֹת בֵּית יָד וּיִקְצְצוּ בּוֹ אֶת הַיַּעַר). וְאַף כָּאן: בְּלָעָם, נִבְיָא אֲמוֹת הָעוֹלָם, מִתְּנַבֵּא עַל מַפְלַת הָאֲמוֹת וּשְׁלִיטַת מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ
 עֲלֵיהֶם. אור החיים

(כ) וַיִּרְא אֶת-עַמְלֹק וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גּוֹיִם
 עַמְלֹק וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אֶבֶד:

כז"י וַיִּרְא אֶת-עַמְלֹק • נִסְתַּפֵּל בַּפְּרָעוֹת שֶׁל עַמְלֹק. רֵאשִׁית גּוֹיִם עַמְלֹק • הוּא קֹדֶם אֶת כָּלם לְהַלְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל
 וְכֵן תִּרְגֵּם אוֹנֶקְלוֹס. וְאַחֲרֵיתוֹ לְהַאֲבִד בְּיָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה): "תִּמְחָה אֶת-זִכְרָ עַמְלֹק". אור החיים

(כא) וַיִּרְא אֶת-הַקִּינִי וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשֶׁכְּךָ
 וַיֵּשֶׂם בַּסֵּלַע קִנְיָ:

כז"י וַיִּרְא אֶת-הַקִּינִי • לִפִּי שֶׁהָיָה קִינִי תְּקוּעַ אֶצֶל עַמְלֹק, כַּעֲנִיָּן שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א טו): "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-הַקִּינִי וְגו'".
 – הַזִּכְרֹו אַחֵר עַמְלֹק. נִסְתַּפֵּל בְּגִדְלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִתְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (דח"א ב): "תִּרְעַעְתִּים שְׂמַעְתִּים שׁוֹכְתִים". אֵיתָן

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

גרים מהם עוד ראש:

(כ) רֵאשִׁית וְגו' וְאַחֲרֵיתוֹ וְגו'. פְּרוֹשׁ
 רֵאשִׁית גּוֹיִם שֶׁנִּצְטָווּ יִשְׂרָאֵל לֵאבֹד לֹא
 נִצְטָווּ תַּחֲלָה אֲלָא עַל עַמְלֹק שֶׁכֵּן כְּתִיב
 (שְׁמוֹת י"ז י"ד) כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן וְגו' מִחַ
 אֲמָתָה אֶת זִכְרָ עַמְלֹק, וְזֶה הָיָה סְמוּךְ
 לִיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם, וְהָיוּ לוֹחֲמִים וְהוֹלְכִים
 בּוֹ, שְׂאוּל עָשָׂה בּוֹ מַה שֶּׁעָשָׂה, בִּימֵי מֶרְדֳּכִי
 עָשׂוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מַה שֶּׁעָשׂוּ, וְאָמְרוּ וְאַחֲרֵיתוֹ
 וְגו' פְּרוֹשׁ לֹא יַעֲמֹד עַל פֶּרֶק סוֹף הַכְּלִיּוֹן
 אֲלָא עַדִּי אֶבֶד פְּרוֹשׁ עַד שֶׁהִמְלִיךְ הַמְּשִׁיחַ
 יֵאָבֵד הָאֲמוֹת אִז תִּהְיֶה אַחֲרֵיתוֹ שֶׁל עַמְלֹק
 לְהִכָּרִית. אוֹ יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ רֵאשִׁית
 גּוֹיִם פְּרוֹשׁ רֵאשִׁית לְשׁוֹן מַעֲלָה וְחֲשִׁיבוֹת
 הוּא עַמְלֹק לְכָל הַגּוֹיִם וְהָיָה עוֹמֵד בַּמַּעֲלָה
 זֹו עַד שִׁגְיַע לְפָרֶק כְּלִיּוֹנוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ
 וְאַחֲרֵיתוֹ פְּרוֹשׁ גַּם כִּי יִהְיֶה רֵאשִׁית גּוֹיִם
 עַדִּי אֶבֶד, וַיֵּשׂ שִׁבְחָ לְיִשְׂרָאֵל שִׁגְיַע בְּיָדָם
 בַּפֶּרֶק גְּדֻלָּתוֹ, וְכֵן אָמַר וַיֵּצֵא מִיַּד כְּתִיב וְגו'
 וְגַם הוּא עַדִּי אֶבֶד יִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל לְמִנְהָ:

יֹוצִיאוֹ בְּלַעֲזוֹ מִפִּי, וּלְפִי שִׁנְיָצוֹי הַקִּנְיָנִי שֶׁם
 מְלַכְלִים כְּשֶׁהֵם תּוֹךְ הַקְּלִפָּה וּכְשֶׁהֵם מִתְּבַרְרִים
 וַיֹּצִיאוֹ מִמִּנְהָ הֵם נִתְקַנְיִם לָזֶה אָמַר עָשָׂה
 חֵיל לְשׁוֹן תְּקוּן לְחֵיל אֲשֶׁר הָיָה בְּלֹעַ בָּהֶם:
 (יט) וַיִּרְדּוּ מֵעֵקֶב. רַב־נָע אָמַר שֶׁעַל יוֹאֵב
 הוּא אוֹמֵר, וְרַשִׁי ז"ל פֶּרֶשׁ עַל מֶלֶךְ
 הַמְּשִׁיחַ, וְדַבְּרֵי עָקֵר, כִּי לְדַבְּרֵי רַב־נָע הָיָה
 לוֹ לְהַקְדִּים מֵאֲמֹר זֶה לְמֵאֲמֹר וְהָיָה אֲדֹם
 יִרְשָׁה שֶׁהוּא עֲנִין הַמְּשִׁיחַ, וְלְדַבְּרֵי רַשִׁי ז"ל
 הָגַם שֶׁכָּבֹד אָמַר וְקִרְקֵר כֵּן בְּנֵי שֶׁת וְכָלֵל
 כֵּן שִׁנְיָצוֹ מִשֶּׁת בֵּן אֲדָם הָרָאוֹן, כֹּא לֹמַר
 שֶׁהָגַם שִׁנְיָצוֹ מִהָאֲמוֹת אַחֵר וְקִרְקֵר וְגו'
 כַּמּוֹכֵן גַּם כֵּן מִמְּשִׁמְנוֹת וְקִרְקֵר שֶׁלֹּא יֵאָבֵד
 כָּלֵם כַּמֵּאֲמָר ז"ל (פְּסָחִים ס"ח). אֵף עַל
 פִּי כֵן לֹא תִהְיֶה מִמְּשִׁלָּה מִהֶם אֲלָא מֵעֵקֶב,
 וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּרְדּוּ פְּרוֹשׁ לְשׁוֹן מַלְכוּת מֵעֵקֶב
 פְּרוֹשׁ מֵעֵקֶב לְבַד תִּהְיֶה, וְאוֹמְרוֹ וְהָאֶבֶד
 שָׁרִיד מְעִיר פְּרוֹשׁ לֹא מֶלֶךְ לְבַד הוּא שִׁיְהִיָּה
 מֵעֵקֶב וְלֹא מִהֶם אֲלָא אֶפְלוֹ שָׁרִיד שֶׁהוּא
 מִמְּשִׁלָּה לְמִשְׁה מִמְּמַלְכוּת יֵאָבֵד מִהֶם וְלֹא

אוֹ כִּכּוֹן הַכְּתוּב לְכָלֵל לְכָלֵל מִתְּנַבֵּא שֶׁכָּלֵן כֹּאֵו
 מִשֶּׁת וּמִכָּלֵם הֵם עֲמוֹן, וְטַעַם שֶׁפֶּרֶט מוֹאֵב
 לִפִּי שֶׁהֵם שָׁלְחוּ אַחֲרָיו וְעַמְּהֶם הוּא מְדַבֵּר
 לָזֶה כֹּאֵר הַדְּבָרִים הַנּוֹגְעִים לָהֶם בַּפְּרָעוֹת. וְאִם
 תֹּאמַר וְהָלֹא אֵין לְיִשְׂרָאֵל אֲלָא עָשָׂה אֲמוֹת
 וְלָמָּה אָמַר כֵּן בְּנֵי שֶׁת, הוּא מַה שֶּׁנֶּאֱמַר אָמַר
 וְהָיָה אֲדֹם יִרְשָׁה וְגו' וּמַעֲתָה כֵּן בְּנֵי שֶׁת
 שֶׁכֹּאֵו לְזִכְרוֹתָם שֶׁהָיוּ לָנוּ בְּאֲדֹם, וְלָזֶה וְקִרְקֵר
 כֵּן בְּנֵי שֶׁת וְלֹא אָמַר וּמִכָּן כִּי לֹא יִתְאָבְדוּ
 כֵּן הָאֲמוֹת לְעֵתִיד לְבֹא, וְעַלִּיהֶם נֶאֱמַר בְּנִבְרָאָה
 (שְׁעִיָּה ס"ה כ') הַנֶּעֱצָר בֵּן מֵאָה שָׁנָה וְגו':
 (יח) אִיבֹיו. פְּרוֹשׁ אֲדֹם וְשְׁעִיר, וְאוֹמְרוֹ יִרְשָׁה
 פְּרוֹשׁ שֶׁלֹּא תִכְנֶה עוֹד וְלֹא תִהְיֶה לָהֶם
 תְּקוּמָה כְּשֶׁאֵר הָאֲמוֹת שִׁחִיו מִהֶם כְּאָמֹר,
 וְנִתֵּן טַעַם לִפִּי שֶׁהֵם אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל דְּכְתִיב
 (תהילים קל"ז ז') זָכַר ה' לְבָנֵי אֲדֹם וְגו',
 לָזֶה מִכְּתָם יִתְרָה עַל כָּל בְּנֵי שֶׁת:
 וַיִּשְׁרָאֵל עָשָׂה חֵיל. פְּרוֹשׁ בְּאִמְצָנוֹת אֶבֶד
 אֲדֹם וְשֶׁאֵר בְּנֵי שֶׁת, יַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל
 חֵיל. פְּרוֹשׁ אֲשֶׁר בְּלַעֲזוֹ ס"מ וְשֶׁאֵר הַעַמִּים

שיעור יומי לשבת קודש ז' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בלק
עזה
מוֹשֶׁבֶךְ • תָּמָה אֲנִי מֵהֵיכָן זָכִיתָ לָכֶּה? הֲלֹא אַתָּה עִמִּי הָיִיתָ בַּעֲצַת (שמות א) : "הִבֵּה נִתְחַכְמָה לּוֹ" וְעַתָּה נִתְיַשְׁבֶּכְךָ
בְּאִיתָן וּמַעֲזוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אור החיים

(כב) כִּי אִם־יִהְיֶה לְבָעֵר קִיץ עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁכַּבְּךָ:
כב אָרִי אִם יִהְיֶה לְשַׁעָּה שְׁלֹמָאָה עַד מָה
אֲתֹרָאָה יִשְׁכַּבְּךָ:
כג"א כִּי אִם־יִהְיֶה לְבָעֵר קִיץ וְגו' • אֲשֶׁרִיךְ שֶׁנִּתְקַעַת לְתַקֵּף זֶה, שְׁאִינִךְ
נִטְרָד עוֹד מִן הָעוֹלָם, כִּי אִם אַתָּה עֲתִיד לְגָלוּת עִם עֲשָׂרַת הַשְּׁבָטִים וְתִהְיֶה לְבָעֵר מִמָּקוֹם שְׁנֵיתִשְׁכַּבְּךָ שָׁם, מֵה
בְּכַף? • עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁכַּבְּךָ • עַד הֵיכָן הוּא מְגַלֶּה אוֹתָךְ? שָׁמָּה לְחַלּוֹת וְחִבּוֹר? אֵין זֶה טְרוֹד מִן הָעוֹלָם אֶלָּא
טִלְטוּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְתָשׁוּב עִם שְׂאֵר הַגָּלִיּוֹת. אור החיים

(כג) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל:
כג"א וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וְגו' • כִּיֹּן שֶׁהִזְכִּיר אֶת שְׁבִיטָה אֲשׁוּר, אָמַר. אֹי
מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל • מִי יִכּוֹל לְהַחְיֹת אֶת עַצְמוֹ מִשְׁמוֹ אֶת אֵלָה, שֶׁלֹּא יֵשִׁים עָלָיו הַגּוֹזֵר אֶת אֵלָה; שְׁיַעֲמֵד
סִנְחִירִיב וַיִּבְלָבֵל אֶת כָּל הָאֲמוֹת, וְעוֹד יְבוֹאוּ צִים מִיַּד פְּתִים – וַיַּעֲבְרוּ פְתִים שֶׁהֵן רוֹמִיִּים בְּבִירְנִיּוֹת גְּדוּלוֹת עַל
אֲשׁוּר. אור החיים

(כד) וְצִים מִיַּד פְּתִים וְעַנּוֹ אֲשׁוּר וְעַנּוֹ־עֶבֶר וְגַם־הוּא עַד־
אֶבֶר:
כד"א וְעַנּוֹ אֲשׁוּר וְעַנּוֹ־עֶבֶר • וְעַנּוֹ אוֹתָם שֶׁבַעֲבָר הִנָּהֵר. וְגַם־הוּא עַד־יְרֵד • וְכֵן פִּירֵשׁ (דניאל ו) : "עַד דִּי קִטִּילַת
חִיּוֹתָא וְהוֹכֵד גְּשֻׁמָּה". וְצִים • סְפִינּוֹת גְּדוּלוֹת, כְּדֹכְתִיב (ישעיה לג) "וְצִי אֲדִיר" – תַּרְגוּמוֹ יוֹבוּרְנִי רַבְתָּא.

(כה) וַיָּקָם בַּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְוָמוֹ וְגַם־בָּלָק הֵלֵךְ
לְדַרְכּוֹ: אור החיים

כה (א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחַל הָעָם לְזִנוֹת אֶל־בָּנוֹת
מוֹאָב:
כז"א בְּשֹׁטִים • כֶּף שְׁמָה. לְזִנוֹת אֶל־בָּנוֹת מוֹאָב • עַל־יְדֵי עֲצַת בַּלְעָם, כְּדֹאִיתָא ב"חֲלָק". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כה) וַיָּקָם בַּלְעָם וַיֵּלֶךְ. פְּרוּשׁ לֹא פָנָה לְבֵית
אֲכַסְנִיתוֹ אֶלָּא הֵלֵךְ תַּחַף וַיִּמַּד, וְהִזְכִּיר
לֹמַר וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְוָמוֹ וְלֹא הִסְפִּיק לֹמַר
וַיֵּלֶךְ לְמִקְוָמוֹ לְהַעֲרִיף שֶׁהֵלֵךְ בְּקוֹמוֹ וְלֹא
נִתְעַכַּב, שָׁאֵם הָיָה אוֹמֵר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ לְמִקְוָמוֹ
הָיָה הַפְּנִיָּה שְׁמוּדִיעֵץ ב' דְּבָרִים, א' וַיָּקָם,
ב' וַיֵּלֶךְ לְמִקְוָמוֹ, וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּקוֹמוֹ הֵלֵךְ
לָזֶה אָמַר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ לְהַעֲרִיף שֶׁהֵלֵךְ בְּקוֹמוֹ,
וּמוֹדִיעֵץ עוֹד שֶׁחֲזַר לְמִקְוָמוֹ כַּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ
בָּלָק, וְאוֹמֵר וְגַם בָּלָק הֵלֵךְ וַיֵּלֶךְ פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא
עָמַד עִמּוֹ לְלוֹתוֹ בְּקוֹמוֹ מִלְּפָנָיו:
עוֹד אֲפֶשֶׁר שֶׁבָּלָק גַּם הוּא לֹא עָמַד עוֹד
בְּמַלְכוּתוֹ שֶׁם לְפִי שְׁחִדְעוּ מוֹאָב מִדְּבָרֵי
בַּלְעָם כִּי עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִגְדְּעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ
לָהֶם אִם בֶּן בְּהֶבְטֵל הַסֶּבֶךְ יִבְטֵל הַמְּסוּכָב
וְהַעֲמִידוּהוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם וְהֵלֵךְ לְדַרְכּוֹ שֶׁבֹּא
בּוֹ לְמַדְּוֹן, וְהִרְאָה שֶׁשֵּׁם נִמְצָא בְּמַלְחֻמַּת מִדְּוֹן
וְנִהְיָ:
(א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיֵּלֶךְ. צִרִיף לְדַעַת

דְּבָרֵיהֶם, וְנִרְאָה לִי הַפְּתוּב עַל פִּי הַקְּדָמָה
מִדְּבָרֵי הַזֵּהֵר כִּי סִבַּת גָּלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא לְכַרֵּר
נִיצִיצוֹת הַקְּדָשָׁה אֲשֶׁר שָׁם נִתְּוִינִים כִּיֹּשֶׁב
הָאֶרֶץ הַזֵּה, וְהוּא מֵה שְׁרָמָזוּ בַּפְּסוּק (קִהְלֹת
ח') עַת אֲשֶׁר שִׁלַּט הָאָדָם בָּאָדָם לְרַע לוֹ,
פְּרוּשׁ לְרַע לוֹ לְשׁוֹלֵט (עֲכוּ"ם) כִּי יִתְבָּרַר
מִמֶּנּוּ חֲלָק הַטּוֹב וַיִּגְמַר בּוֹ חֲלָק הָרַע שֶׁיֵּשׁ
בְּשִׁנְגָּדוֹ בְּשִׁלְטָן, וְכִבְרֵי הַקְּדָמָה פְּעָמִים רַבּוֹת
כִּי בְּהַעֲדָר חֲלָק הַטּוֹב מִהָאָדָם זֶה הוּא כְּלִיּוֹנוֹ
כִּי הוּא דָּבָר הַמַּעֲמִיד וְהַמְּחַזֵּק כִּי בְּחִינַת הָרַע
מֵת תִּקְרָא, וּמַעֲתָה כִּיֹּן הַפְּתוּב עַל זֶה הַדְּרָךְ
לְפִי שֶׁקָּדָם וְהִזְכִּיר שְׁבִיטָה אֲשׁוּר הוֹדִיעָה רוּחַ
הַקֹּדֶשׁ מַעֲשֵׂה שְׁבִיטָה עִם קְדוּשָׁה שֶׁהֵם גּוֹלִים
בְּאֶרְצוֹת, וְאָמַר אֹי לְאֲמוֹת מִשְׁמוֹ אֵל פְּרוּשׁ
הָאוֹיֵב יְסוּכָב לָהֶם שִׁמְתָה אֵלָה בְּתוֹכָם כִּי כָּל
מָקוֹם יֵשִׁים ה' יִשְׂרָאֵל שְׁמָה, הֵם מוֹצִיאִים
מֵהֶם כָּל נִיצִיצֵי הַקְּדָשָׁה הַמַּעֲמִידִים וְהַמְּחַזֵּקִים
אוֹתָם, וְהוּא מֵאֲמַר עַצְמוֹ עַת אֲשֶׁר שִׁלַּט וְגו'
לְרַע לוֹ שֶׁל הַשּׁוֹלֵט:

כא) וַיִּרָא אֶת הַקִּינִי וְגו'. זֶה יִתְרוֹ, וְכֹנֶת
הַמַּאֲמָר הִיא עַל דְּרָךְ אוֹמְרָם ז"ל (ב"ב
ט"ו). אֵיתָן זֶה אֲבָרְהָם, וְאֲבָרְהָם הָיָה גֵר
צָדֵק רֹאשׁוֹן וְעַל שְׁמוֹ נִקְרָאִים כָּל הַגֵּרִים
אֲבָרְהָם. וְאָמַר ז"ל (שְׁמוֹ"ר פכ"ז) שִׁתְרוֹ
נִתְגִּיר, לָזֶה אָמַר אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךְ פְּרוּשׁ מוֹשֶׁבֶךְ
הוּא כְּנָגֵד אֲבָרְהָם שֶׁנִּקְרָא אֵיתָן, וְאוֹמֵר
וְשִׁים בְּסַלַע וְגו' פְּרוּשׁ וְעוֹד לֶךְ שִׁשְׁמֵת
קִנָּה בְּסַלַע פְּרוּשׁ קִנָּה הוּא בְּתוֹ שְׁתֵּן לְמַשָּׁה,
וַיִּחַס מִשָּׂה לְסַלַע לְפִי שֶׁהָיָה תַּקִּיף בְּתוֹרָה
וְעוֹ מֶלֶךְ, גַּם סַלַע יִרְמֹז לְתוֹרָה כַּאֲמֹר בְּסִפֵּר
הַזֵּהֵר (תַּקּוּנִים כ"א) וְנִקְרָא מִשָּׂה עַל שְׁמָה:
כב) כִּי אִם יִהְיֶה לְבָעֵר וְגו'. פְּרוּשׁ נִסְתַּכַּל
בְּקוֹרוֹת אֲשֶׁר יְכֻלִּין לְהַגִּיעוֹ לְקִינִי וְאָמַר
עַד מָה פְּרוּשׁ עַד מָה יִהְיֶה שְׁעוֹר אֲשֶׁר תִּבְאֵנָה
עָלָיו מִהַצָּרוֹת, אֲשׁוּר תִּשְׁכַּבְּךָ פְּרוּשׁ שִׁיִּשְׁלַט
עָלָיו אֲשׁוּר שֶׁהוּא סִנְחִירִיב וַיּוֹלִיכֵנוּ בְּשִׁכְבָּה:
כג) מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל. ר"ל (סְנִיִּהֲרִין
ק"ו). דְּרָשׁוּ בְּנֵה ב' דְּרָשׁוֹת יַעֲזֵן שָׁם

(ב) וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֵּאָכְלֵם הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָאֱלֹהֵיהֶן:

כס"י וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָאֱלֹהֵיהֶן • כְּשֶׁתִּקְרָא יִצְרוּ עָלָיו וְאָמַר לָהּ הַשִּׁמְעִי לִי, וְהִיא מוֹצִיָּאָה לוֹ דְּמוּת פְּעוּר מַחִיקָה וְאוֹמֶרֶת לוֹ: הַשְׁתַּחֲוֶה לָזֶה! (סנהדרין ק"א) • אור החיים

(ג) וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבָעַל פְּעוּר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל:

כס"י פְּעוּר • עַל שֵׁם שְׂפּוֹעֲרִין לִפְנֵי פִי הַטְּבַעַת וּמוֹצִיאִין רֵעִי, וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ. וַיַּחֲרֹאֲף ה' בְּיִשְׂרָאֵל • שָׁלַח בָּהֶם מַגֵּפָה.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-רֹאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לַיהוָה נִגְדַּר הַשִּׁמְשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף-יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:

כס"י קַח אֶת-כָּל רֹאשֵׁי הָעָם • (שם א) לְשַׁפֵּט אֶת הָעוֹבְדִים לְפְעוּר. וְהוֹקֵעַ אוֹתָם • אֶת הָעוֹבְדִים, וְהוֹקֵעַ – הִיא תִּלְיָה, כְּמוֹ שֶׁמַּצִּינוּ בְּכַנֵּי שְׂאוּל (שמואל ב כא): "וְהוֹקֵעֵנוּם לַה'", וְשֵׁם תִּלְיָה מִפְּרִשָׁת: עוֹבְדֵי עֲבוּדַת אֱלִילִים, בְּסִקְלָה. (סנהדרין כ"ה ב) וְכָל הַנִּסְקָלִים נִתְּלִין. נִגְדַּר הַשִּׁמְשׁ • לַעֲיִן כָּל. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה: הַשִּׁמְשׁ מוֹדִיעַ אֶת הַחוּטָאִים: הָעֵנָן נִקְפַּל מִכְּנָגְדוֹ וְהַחֲמָה זֹרַחַת עָלָיו. אור החיים

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-שַׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרָגוּ אִישׁ אֶנְשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבָעַל פְּעוּר:

כס"י הֲרָגוּ אִישׁ אֶנְשָׁיו • כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִדִּינֵי יִשְׂרָאֵל הֵיךְ הוֹרֵג שְׁנַיִם, וְדִינֵי יִשְׂרָאֵל (ח') (ז') רְבוּאָה וּשְׁמוֹנֶת אֲלָפִים (ושש מאות) כְּדֹאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין (י"ח).

(ו) וַהֲנֵה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל-אֶחָיו אֶת-הַמְדִּינִית לַעֲיִנִּי מֹשֶׁה וּלְעִינֵי כָל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַהֲמָה בָּכִים פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד:

כס"י וַהֲנֵה אִישׁ וָגוֹ' • נִתְקַבְּצוּ שָׁבְטוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן אֶצֶל זְמָרִי, שֶׁהֵיךְ נָשִׂיא שָׁלָהֶם, וְאָמְרוּ לוֹ: אָנוּ נִדְוָנִין בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְכוּ' • כְּדֹאִיתָא בְּאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׁרָפִין (סנהדרין פ"ב). אֶת-הַמְדִּינִית • כְּזָבִי בַת צוּר. לַעֲיִנֵי מֹשֶׁה • אָמְרוּ לוֹ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אולי שְׁהִיו עוֹשִׂים שְׂמִחָה בְּבִשָּׁר לִכְבוֹדוֹ, או אולי שְׁהִיו עוֹשִׂים כֵּן כְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲכָלִים לְהַתְרִיז כְּנִגְדוֹ בְּרַבּוּי יִצְיָאָה הַטְּנוּף: וַיִּשְׁתַּחֲוּ וָגו' וַיִּצְמַד. פְּרוֹשׁ זֶה סִבַּת הַשְׁתַּחֲוִיָּה שֶׁנִּצְמַד וָגו'. עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שם) שֶׁבָּעַל פְּעוּר מַאֲנִים עוֹבְדָיו:

(ד) וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן וָגו'. הַצֵּרֶף לְהַשִּׁיב חֲרוֹן גַּם אַחֵר עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט, לִפְנֵי שְׁהִיבִית דִּין שֶׁל מִטָּה אֵין מַעֲנִישִׁים אֵלָּא לְעוֹשִׂים בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה וְאִם יַעֲשֶׂה ה' מִשְׁפָּט יִגֹּף גַּם עוֹשִׂים בְּלֹא עֵדִים וּבְלֹא הַתְרָאָה וְכִשְׂיִצָּא הַמִּשְׁחָתִית יִשְׁחִית גַּם לַחֲשָׁבִי מַחֲשָׁבוֹת רַע, לָזֶה אָמַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּבִזְזָה יִשׁוּב חֲרוֹן אָפּוֹ לְכָל יִשְׁחִית עוֹבְדֵיהָ בְּלֹא עֵדִים וּבְלֹא וְכוּ' וְיִשׁוּבוּ וְיִחִיו:

וּתְנַחֲמוּם (שם) שְׁהִיו תּוֹכְעִים אוֹתָם לְעִבְרָה וְהָיוּ אוֹמְרִים לָהֶם הַשְׁתַּחֲוֶה לָזֶה וָגו' וְהָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים אֵל אֲשֶׁר הָיוּ אוֹמְרִים לָהֶם בְּנוֹת מוֹאָב, וְהָיוּ אוֹמְרֵי אֵל בְּנוֹת וָגו', וְדִקְדַּק הַכְּתוּב לומר הָעָם, לְשַׁלֵּל הַצִּדִּיקִים אֲשֶׁר בָּשָׂם יִשְׂרָאֵל יִתְבַּנּוּ:

(ב) וַתִּקְרָאן לָעָם. הַצֵּרֶף לְהַזְכִּיר הָעָם וְלֹא הִסְפִּיק לומר וַתִּקְרָאן לָהֶם, נִתְּבַנּוּ לומר שֶׁקָּרְאוּ לָאוֹתָם שְׁלֹא יֵצְאוּ לְשׁוֹט מֵאֶהְלֵיהֶם הִלְכוּ הֵם אֶצְלָם וְקָרְאוּ לָהֶם. או יִרְצֶה כִּי מִלְּבַד מִה שְׁהִיו הוֹלְכִים אֶחָד אֶחָד הוֹסִיפוּ לִקְרֹא לָהֶם בְּכַנְפֵּי לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וְכוּ':

לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן. וְהִגַּם שָׁמַר (שם) שֶׁפְּעוּר אֵין עֲבוּדָתוֹ זִבְחָה אֵלָּא בְּהַתְּנִיחַ הַלְּכוּף לְמֹלַל פְּנֵי וּמִן הַסֵּתֶם לֹא זָכְחוּ לוֹ,

מִה צִרְף בְּהוֹדַעַת מַאֲמַר זֶה, וְרַז"ל (מד"ר וּתְנַחֲמוּם) הַעֲרִיז בָּהּ וְאָמְרוּ כִּי לְהוֹדִיעָךְ בָּא כִּי זֶה סִבָּה לְזִנוּת וְכוּ' לִפְנֵי שֶׁמִּקּוֹם מִטְבָּעוֹ לְעוֹרֵר טַבַּע הַפֶּאֱוָה הַבְּהִמִית, וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ שֶׁהַכְּתוּב לְעִיד סִבַּת הַזִּנוּת שֶׁהִיטָה לִפְנֵי שִׂנְאָתוֹ הָעָם לְטַיֵּל חוּץ לְמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וְשֵׁם נִצְמַדוּ בְּנוֹת מוֹאָב, וְהָיוּ אוֹמְרֵי וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטָּים פְּרוֹשׁ בְּמִקּוֹם שֶׁהָיוּ מִטְלִים בּוֹ חוּץ לְמַחֲנֵיהֶם, וְשִׁטָּים הוּא לְשׁוֹן טִיּוּלִים כְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ (י"א ח') שִׁטּוֹ הָעָם, וּפְרָשׁ רַש"י שֵׁם זֶה לְשׁוֹנוֹ אֵין שִׁיט אֵלָּא לְשׁוֹן טִיּוּל, וְזֶה סִבַּת וַיִּחַל הָעָם לְזִנוּת:

וַיִּחַל הָעָם לְזִנוּת אֵל בְּנוֹת מוֹאָב. אוֹמְרוֹ וַיִּחַל לְשׁוֹן חִלּוֹל שְׁנִתְחַלֵּל לְזִנוּת פְּרוֹשׁ לִפְנֵי שֶׁנּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נָכַר, וְאָמַר אֵל בְּנוֹת וָגו' פְּרוֹשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מד"ר,

שיעור יומי לשבת קודש ז' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בלק
עז
מלשה, זו אסורה או מתרת? אם תאמר: אסורה, בת יתרו מי התיירה לה? וכו' כדאיתא התם. והמה בכים.
נתעלמה ממנו הלכה (כל הבועל ארמית קנאין פוגעין בו). געו כלם בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא,
שנאמר (שמות לב): "ויטחן עד אשר דק וגו'", וכאן רפו ידיו? אלא כדי שיבא פינחס ויטל את הראוי לו. (סנהדרין שם).

(ז) וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו:
וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו:
וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו:

כ"י וירא פינחס (שם) ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו למשה: מקבלני ממך: הבועל ארמית קנאין פוגעין
בו. אמר לו: קרנא דאגרתא איהו ליהוי פרונקא. מיד: ויקח רמח בידו וגו'.

(ח) ויבא אחר איש ישראל אל-הקפה וידקר את-שניהם את איש ישראל ואת-האשה אל-קבתה ותעצר המגפה מעל בני ישראל:
ויעל בטר גברא בר ישראל לקבתא ויבוע
ית תרויהון ית גברא בר ישראל וית אתתא
למעשה ואתכלי מותנא מעל בני ישראל:

כ"י אל-הקפה. אל האהל. אל-קבתה. כמו "הלחיים והקפה", כן בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה, וראו
כלם שלא לחנם הרגם, והרבה נסים נעשו לו כו', כדאיתא התם (סנהדרין שם): אור החיים

(ט) ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף:
טוהיו דמיתו כמותנא עשרין וארבעא
אלפין: פ פ פ
ק"ד פסוקים, מנז"ח סימן. חסלת פרשת בלק

הפטרה לפרשת בלק נדפסה בעמ' קפח

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ח וידקר את שניהם וגו'. קשה בשלמא דקירת איש ישראל כמשפט ההלכה שקנאים פוגעים בו אבל האשה אינה חייבת מיתה ואינה מצוה, ואם על חששת היותה אשת איש, לא היתה נהרגת על הספק, ואפשר שדן בה משפט בהקמה דכתיב (ויקרא כ')
ט"ו ואת בהקמה תהרגו, וכתיב (יחזקאל כ"ג כ') אשר בשר חמורים בשרם. ואם תאמר למה לא הרגו ישראל המדינית מקדם כיון שהיו מעם שלא נצטוו עליהם, ואפשר לפי שצדין לא שלחו להם ישראל קריאת שלום, והגם שלבסוף גם כן לא שלחו להם, זה הנה

אחר מעשה כי צוה ה' צרור וגו', או אולי שלא היו מכירים אותה וחשבו כי היא מואבית ולא מדינית שהרי לא היו רגילים אצלם להכירם, או היה מלבושם כמלבוש מואב, ואזכרו המדינית, הוא דברי הכתוב: חסלת פרשת בלק

אגרות קודש

ב"ה, ד' תמוז, תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

הור"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה ירחמיאל שי

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מהכנסתם לדירה חדשה - הנה יה"ר מהשי"ת שיהי' משנה מקום משנה מזל
לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט בעבוה"ק בהפ' המעניות.

במשי"כ ע"ד המקוה - מובן שצריך להשתדל בכל עוז לעשות מקוה בשכונתם - עכ"פ מקוה לאנשים
לחוד. ואין לה דבר העומד בפני הרצון. ובפרט ענין נעלה כזה. ועיין לקו"ת תבוא (מג, ב) רמזי תהלים
בסו"ס אור תורה להה"מ ע"ד הבעש"ט ועוד.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי
אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים
יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות
כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש
ועד בשר ...

יום ראשון - א' תמוז פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט	יום רביעי - ד' תמוז מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שני - ב' תמוז מפרק י עד סוף פרק יז	יום חמישי - ה' תמוז מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שלישי - ג' תמוז מפרק יח עד סוף פרק כב	יום שישי - ו' תמוז מפרק לה עד סוף פרק לח
שבת קודש - ז' תמוז פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג	

יום ראשון א' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פו, פרק ט. אבל... עד עמ' פו, עד אין קץ.

- 1 פרק ט. אבל לגבי הקדוש-פרודי-הוא, מדרגת החכמה, שהיא
2 תחלת מחשבה וראשיתה, - ומקורה, היא סוף מעשה אצלו,
3 דהיינו שנחשבת כאלו היא בחינת מדרגת עשייה לגבי
4 הקדוש-פרודי-הוא, בדרגתי: - כמו שכתוב: "כלם בחכמה
5 עשית". - שלכאורה, היא
6 מתאים להשתמש לגבי
7 חכמה, במלה "השכלת" 1
8 (כולם בחכמה השכלת) או 2
9 בלשון אחרת של שכל - 3
10 מדוע אומר הפסוק "עשית" 4
11 כשמדובר אודות חכמה? - 5
12 אלא הכוונה היא, שחכמה 6
13 היא כעשייה לגבי הקב"ה, 7
14 והיינו לומר, שבערך 8
15 החיות שבעשייה גופנית 9
16 ונשמת לערך חיות 10
17 החכמה, שהיא - החכמה, 11
18 ראשית ומקור החיות 12
19 באדם וכל הפרואים 13
20 גשמיים, - שלגבי חכמה, 14
21 מקור החיות ותחילתה, אין 15
22 שום ערך כלל לחיות של 16
23 עשייה, שהיא החיות 17
24 הנמוכה ביותר, שהיא - 18
25 החיות של עשייה, היא באין 19
26 לגבי חיות שבאותיות 20
27 הדבור, שהיא - החיות
28 של אותיות הדבור, היא
29 באין לגבי החיות שבאותיות המחשבה, שהיא - החיות
30 שמאותיות המחשבה, היא באין לגבי חיות ומעלת המדות
31 שמהן נמשכה מחשבה זו - כפי שהוסבר לעיל, שכל האותיות
32 שבמחשבה באות מאיזו מדה שהיא הגורמת שהנפש תהרהר
33 באותיות מחשבה אלו. הרי ברור הדבר, שהחיות של אותיות
- 34 המחשבה, היא כאפט לגבי החיות של המדות, שממנה באות
35 אותיות מחשבה אלו, שהיא - החיות של המדות, היא באין לגבי
36 חיות ומעלת מדרגת החכמה בינה ודעת מקור המדות -
37 הרי, שמעשייה עד לעליונות החכמה, ישנן חמש מדרגות, שכל
38 אחת מהן היא כאין לגבי
39 המדרגה שלמעלה ממנה -
40 הרי על אחת כמה וכמה
41 שמהתחתון ביותר (עשייה)
42 לגבי העליון ביותר (חכמה),
43 וכערך שבין עשייה לגבי
44 חכמה - בן ממש ערך
45 מדרגת ומעלת החכמה,
46 שהיא ראשית ומקור
47 החיות שכל העולמות,
48 - שכן, כאן מדובר אודות
49 ספירת החכמה של עולם
50 האצילות, שהיא המקור
51 לעולם האצילות, שהוא
52 העולם העליון ביותר,
53 וממילא מקור שאר
54 העולמות שלמטה מעולם
55 האצילות - לחכמה זו אין
56 כל ערך, לגבי הקדוש-
57 פרודי-הוא בלבד
58 ובמצמו, המקומם
59 והמתנשא רבוא רבבות
60 מדרגות רוממות, יותר
61 מרוממות מדרגת החכמה
62 על בחינת חיות שבעשייה, שהיא - רוממות החכמה לגבי
63 עשייה, היא רוממות - של, חמש מדרגות לבר, שהן מדרגות
64 בחינת עשייה ודבור ומחשבה ומדות ושכל. אבל הקדוש-
65 פרודי-הוא רם ומתנשא ממדרגת החכמה רבבות מדרגות
66 כאלו עד אין קץ.

יום שני ב' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פו, רק מפני... עד עמ' פז, ידוע למשכילים.

שיעור היחוד והאמונה

- 74 בנבראים בן להשיג רק
75 השתלשלות ממדרגת
76 חכמה, שהיא ראשיתם, -
77 איך שהיא יורדת למדרגת
78 עשייה השפלה, לכך אנו
79 אומרים שלגבי הקדוש-
80 פרודי-הוא נחשבת מדרגת
- 74 רק - אם כך הדבר, מדוע
75 אנו אומרים רק שחכמה
76 לגבי הקב"ה היא כמו עשייה
77 לגבי חכמה, הרי ה"עצם"
78 הוא למעלה מעלה בהרבה
79 מאשר עשייה לגבי חכמה? -
80 הרי זה מפני שאין
- רק מפני שאין בנבראים כח להשיג רק
ההשתלשלות ממדרגת חכמה שהיא ראשיתם למדרגת
עשייה השפלה לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש ב"ה
נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשייה ממש דהיינו

1 החכמה במדרגת עשיה ממש, — שמחכמה עד עשיה בנבראים
2 היא הירידה הגדולה ביותר של מדרגות שבאפשרותם להשיג,
3 דתנינו לומר — כלומר, שהוא — יתברך, רם ונשא ונעלה עליו רב
4 מאד מאד מדרגת החכמה. ולא שיך כלל ליחס אצלו שום
5 ענין המתניחם להחכמה,
6 אפילו — לא בדרך מעלה

שער היחוד והאמונה

לומר שהוא רם ונשא ונעלה עליו רב מאד מאד
מדרגת החכמה ולא שיך כלל ליחס אצלו שום
ענין המתניחם לחכמה אפילו בדרך מעלה ועילוי
רב כגון לומר עליו שא"א לשום נברא עליונים
ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו כי ענין ההשגה
מתייחס ונופל על דבר חכמה ושכל לומר שאפשר
להשיגו או אי אפשר להשיגו מפני עומק המושג
אבל הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל
והחכמה לא שיך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו
מפני עומק המושג כי אינו בבחי' השגה כלל והאומר
עליו שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה
רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק
המושג שכל השומע יצחק לו לפי שחוש המישוש
אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת
בידים וככה ממש נחשבת לגבי הקב"ה מדרגת
השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש ואפילו השגת
שכלים שבעולמות עליונים ואפילו מדרגת חכמה
עילאה המחיה את כולם כדכתיב כולם בחכמה
עשית. ומה שהקדוש ברוך הוא נקרא חכם בכתוב
וגם חז"ל כינו לו מדרגת ומעלת החכמה היינו משום
שהוא מקור החכמה שממנו ית' נמשך ונאצל מהות
מדרגת חכמה עילאה שבעולם האצילות וכן רחום
וחסיד על שם שהוא מקור הרחמים והחסדים וכן
שאר המדות שכולן נמשכו ונאצלו ממנו יתברך
ודרך וענין ההמשכה והאצילות איך ומה ידוע
למשכילים

35 איזו חכמה רמה ועמוקה, שאי אפשר למששה בידים מפני עמק
36 המושג, שכל השומע — דברים אלה, יצחק לו, לפי שחוש המישוש
37 אינו מתניחם ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת בידים, —
38 דבר גשמי, הנעשה ונלקח בידים, מתאים לומר עליו, שיכולים
39 למששו בידים, ואילו ענין של שכל, ה"מתקבל" בשכל בלבד, לא
40 מתאים כלל לומר שהחכמה היא כל כך עמוקה, שאי אפשר למשש
41 אותה בידים. וככה ממש נחשבת לגבי הקדוש-ש-ברוך-הוא
42 מדרגת השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש, ואפילו השגת
43 שכלים — נמצאים בעלי הבנה גדולה, שבעולמות עליונים, ואפילו
44 מדרגת חכמה עילאה — החכמה העליונה, שבעולם האצילות,

45 החכמה את כלם, — כל הנבראים וכל עניני שכל, בכתוב: — כמו
46 שכתוב: "כלם בחכמה עשית". — שהתהוות כל הנבראים וחיותם
47 היא מ"חכמה", היינו חכמה דאצילות, אף על פי כן נחשבת גם חכמה
48 עילאה (עליונה) שבאצילות כעשיה לגבי הקב"ה, שכן, הקב"ה הוא
49 שלא בערך למעלה מחכמה
50 שבאצילות — ממילא לא
51 מתאים כלל לומר, שאי
52 אפשר להבינו בחכמה
53 ושכל, כיוון שענין החכמה
54 והשכל אינו ה"חוש" כלל
55 שעל ידו אפשר להשיגו, כי
56 הוא למעלה לגמרי מכך.
57 ומה שהקדוש-ש-ברוך-הוא
58 נקרא "חכם" בכתוב, —
59 הרי שכן מייחסים לו ענין
60 החכמה, וגם חכמינו
61 וקרובים לברכה כנו לו
62 מדרגת ומעלת החכמה, —
63 שהוא יתברך חכם, היינו
64 משום שהוא מקור
65 החכמה, שממנו יתברך
66 נמשך ונאצל — לגבי
67 נבראים נאמר הלשון
68 "נברא", דבר שנוצר, ולגבי
69 מדרגה שמעולם האצילות,
70 הלשון הוא "נאצל", שנאצל
71 ונפרש ממנו יתברך מדרגה
72 זו ונאצל זה, מהות מדרגת
73 חכמה עילאה — עליונה,
74 שבעולם האצילות. וכן —
75 מה שקוראים לקב"ה בשם:
76 "רחום" ו"חסיד", — למרות
77 שהוא למעלה לגמרי
78 ממדות רחמים וחסד, הרי זה
79 מפני על שם שהוא מקור הרחמים והחסדים. וכן שאר המדות,
80 — שמה שמצינים את הקב"ה במדות האחרות, הרי זה מפני שהוא
81 מקור למדות אלו, שכלן — כל המדות, נמשכו ונאצלו ממנו
82 ויתברך. ודרך וענין ההמשכה והאצילות, — כיצד נמשכו ונאצלו
83 חכמה ומדות מזהקב"ה, שהוא למעלה לגמרי מחכמה ומדות, ואף גם
84 אחרי שנמשך ענין החכמה והמדות, הן דבר אחד אתו יתברך, איך
85 — נמשך ונאצל ענין החכמה והמדות מ"איזן סוף" שלמעלה לגמרי
86 מחכמה ומדות, ומה — איזו מהות נאצלה כאן, שבהיותה ענין של
87 חכמה או מדות, היא דבר אחד אתו יתברך, הנה דבר זה ידוע
88 למשכילים.²

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי' יותר בכ"מ בדא"ח — לדוגמא מצות האמנת אלקות וכו'". מראי-מקומות בענין זה אפשר למצוא גם ב"ספר הערכים — חב"ד", כרך ד', ערך "אורות דספירות — פשיטותם או ציורם".

יום שלישי ג' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פז, הגה"ה (סוד... עד עמ' פז, מן השכל:

לְעֵיל – כאמור לעיל, של האור בכלים, לֹא שִׁיךְ כָּלֵל לִזְמַר "הוא
תִּיזְדַּע, וְהוּא תִּמְדַּע וְכוּ", – כלומר, לא שייך כלל לומר בו ענין
של ידיעה, גם לא באופן של "הוא היודע הוא המדע וכו'", כִּי –
הקב"ה, אֵינוֹ בְּבַחֲנִית וְגֵרָה דַּעַת וּמְדַע כָּלֵל חֵם וְשִׁלּוּם, אֱלֹא –
הוא, לְמַעַלָּה מְעַלָּה עָלָיו
רַב עַד אֵין קֵין אֶפְלוּ
מִבְּחִינַת וְגֵרָה חֲכָמָה, –

שער היחוד והאמונה

הגה"ה

1 (סוד הצמצום באור א"ם ב"ה וצמצום
2 א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים
3 לצמצום האור שיתלבש בבחי' כלים ד"ם
4 והנה אחר שנתלבש אור א"ם בבחי'
5 כלים דחב"ד או שייך לומר מ"ש הרמב"ם
6 הוא היודע והוא המדע והוא הידוע
7 וכידוע עצמו וכו' לפי שבחי' כלים
8 דאצילות נעשים נשמה וחיות לבי"ע
9 ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום
10 והלבשה הנ"ל לא שייך כלל לומר הוא
11 היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי'
12 וגר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה
13 מעלה עליו רב עד אין קץ אפי' מבחי'
14 וגר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת
15 אצלו ית' כבחי' עשיה גשמית): על כל פנים
16 הרי אמר, שהדרך והאופן
17 כיצד נמשך ונאצל מאור אין
18 סוף ענין של חכמה ומדות,
19 ובכל זאת תהיינה דבר אחד
20 עם אור אין סוף, עד ש"הוא
21 המדע וכו'" – דבר זה ידוע
22 למשכילים, ורבנו הזקן
23 ממשיך ואומר: וְהֵנָּה, אֵין
24 לָנוּ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת, – כיצד נאצלו הספירות מאור אין סוף, ובאופן
25 זה שהן דבר אחד עם אור אין סוף. אֵךְ "תְּנַגְלוֹת לָנוּ", – הוא,
26 לְהֶאֱמִין אֱמוּנָה שְׁלֵמָה דְּאִיהוּ וְגֵרָמוֹתֵי חָד, – הוא יתברך
27 ו"גרמוהי" הכלים והספירות שלו הם דבר אחד, דְּתִינּוּ מְדוּתָיו שֶׁל
28 תְּקוּדַשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְרָצוֹנוֹ וְחֻקָּתוֹ וְכִינּוֹ וְדַעַתוֹ – הם דבר אחד
29 עִם מְהוּתוֹ וְעִצְמוֹתוֹ, תְּמָרוֹם לְבָדוֹ רוּמָמוֹת אֵין קֵין מִבְּחִינַת
30 חֲכָמָה וְשִׁכְל וְהַשְׁגָּה, וְלָכֵן, – מפני שהוא למעלה לגמרי מענין של
31 שכל והשגה, גַּם יְחִוּדוֹ שְׁמַתִּיחָד עִם מְדוּתָיו שֶׁהָאֲצִיל מֵאֲתוֹ
32 יִתְבָּרֵךְ, גַּם בֵּין אֵינוֹ בְּבַחֲנִית הַשְׁגָּה – שיוכלו לְהַשִּׁיג אֵיךְ מְתִיחָד
33 בְּחֵן. – אלא זה ענין שיש "לקחת" באמונה. וְלָכֵן נִקְרָאוּ מְדוּתָיו
34 שֶׁל תְּקוּדַשׁ-בְּרוּךְ-הוּא – שֶׁהֵן תְּפִירוֹת – בְּאֶחָד תְּקוּדַשׁ: "וְהוּא
35 דְּמִיָּנִיּוֹתָא", – סוד האמונה, שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה שְׁלֵמָה מִן
36 הַשִּׁכְל: – שכן, אין השכל יכול להשיג זאת, ואפשר "לקבלו" רק
37 באמונה.

1 (הגהה: – ב"הגהה" זו מוסבר בקיצור ענין הצמצומים שהיו נדרשים
2 כדי שמאור אין סוף, ייאצל ענין של חכמה ומדות: סוד הַצְמָצוֹם
3 בְּאֹר-אֵין-סוֹף בְּרָךְ-הוּא, – שלפני הצמצום האיר האור הבלי
4 גבול, והצמצום פעל שיתגלה כוח הגבול שבאור אין סוף, וְצָמָצוֹם
5 אֲדָם קָדְמוֹן, – היינו
6 המחשבה הראשונה
7 הכוללת כל סדר
8 ההשתלשלות – נעשה כבר
9 כאן ענין של מחשבה, אבל
10 מחשבה כזו הכוללת כל
11 סדר ההשתלשלות, וְסוֹד –
12 הצמצום של תְּדִיקָנָא, – זקן
13 ושערות, שהם ענין של
14 צמצומים: כשם שבשערה
15 החיות מצומצמת ביותר, עד
16 שגם כשחותכים את השערה
17 אין האדם חש בכאב, כך
18 מהווה "סוד הדיקנא" אופן
19 נוסף בצמצומים³, שְׁפֹדֵר כָּל
20 הַצְמָצוֹמִים – הוא, לְצַמָּצֵם
21 הָאֹר – כדי שיוכל,
22 שִׁיתְלַבֵּשׁ בְּבַחֲנִית כָּלִים
23 דִּי סְפִירוֹת. – שבעולם
24 האצילות. "כלים" הם ענין
25 של חכמה וחסד, ואילו "אור" הוא פשוט, בלי ציור של חכמה וחסד;
26 הנה בשעה שהוא מצמצם את עצמו ונעשה ענין של כלים, של
27 חכמה וחסד, בהם מתלבש ומתייחס האור, אז מתהווה ענין החכמה
28 והחסד ובאופן שהם דבר אחד אתו יתברך. וְהֵנָּה, אֵךְ שְׁנִיתִלְבֵּשׁ
29 אֹר-אֵין-סוֹף בְּבַחֲנִית כָּלִים דְּחֲכָמָה-בִּינַת-דַּעַת, אִזְ שִׁיךְ לִזְמַר
30 מֵה שְׁכֵת תְּרַמְב"ם: – שהדעת והידיעה שלמעלה הן באופן
31 ש"הוא היודע, והוא תִּמְדַּע, והוא תִּיזְדַּע, – הכל זה "הוא", הוא
32 יתברך, וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ וְכוּ", – יודע כל הנבראים. לְפִי שְׁבַחֲנִית
33 כָּלִים דְּאֲצִילוֹת נְעֻשִׁים נְשָׁמָה וְחַיּוֹת לְ – עולמות כְּרִיאָת-יְצִירָה
34 עֲשִׂיהַּ וְלָכֵל אֲשֶׁר בָּהֶם. – לכל הנבראים שבעולמות. וב"ידיעת
35 עצמו" שבכלים דאצילות, הוא יודע כל הנבראים של בריאה –
36 יצירה – עשיה המקבלים חיותם מהם. אך, כל זה שייך אחרי שהאור
37 מצטמצם על ידי צמצומים שונים, עד שיוכל האור
38 להתלבש בכלים שבאצילות. אֲכָל כָּלִי צָמָצוֹם וְחִלְבָּשָׁה תְּקוּדַשׁ

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי' יותר בכ"מ בדא"ח לדוגמא ש' היחוד וכו' – "שער היחוד" לאדמו"ר האמצעי (בספר "נר מצוה ותורה אור").

יום רביעי ד' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פז, פרק י. אך... עד עמ' 174, דרכיו מדרכינו.

42 שְׁכֵתוֹב²: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹדֶר יוֹם", וְכִשְׁהָאֹדֶר הוּא בְּמִקְדָּרוֹ
43 בְּגוֹף הַשְּׁמֶשׁ – הוּא מִיָּחֵד עִמּוֹ – עִם הַשְּׁמֶשׁ, בְּתַכְלִית הַיָּחִיד,
44 כִּי אֵין שֵׁם – בְּגוֹף הַשְּׁמֶשׁ, רַק עֵצֶם אַחֵר שֶׁהוּא גּוֹף הַמָּאוֹר
45 הַמָּאִיר, – אֵין מְקוֹם לוֹמַר, שִׁישְׁנָם שֵׁם שְׁנֵי דְבָרִים – ה"מָאוֹר" עֲצֻמוֹ,

46 וְה"אוֹר" הַבָּא מִן הַמָּאוֹר,
47 אֵלֹא שֶׁם קִיִּים דְּבַר אֶחָד

48 בְּלִבָּד – וְהוּא ה"מָאוֹר", כִּי

49 הָיוּ וְהָאֹדֶר – הֵם, שֵׁם –

50 בְּגוֹף הַשְּׁמֶשׁ, עֵצֶם אַחֵר

51 מִשְׁמֶשׁ עִם גּוֹף הַמָּאוֹר

52 הַמָּאִיר, וְאֵין לוֹ – לְזוֹ,

53 שׁוֹם מְצִיאוֹת כָּלִל בְּפָנָיו

54 עֲצֻמוֹ. – כְּלוֹמַר: לְכַאוֹרָה,

55 לְמִדּוֹת שְׂדֵר בְּרוֹר הוּא,

56 שְׁבִיבָה הַשְּׁמֶשׁ יִשְׁנוּ בְּוִדְאֵי

57 אוֹר הַשְּׁמֶשׁ – שְׁהֵרִי כִּיּוֹן

58 שְׂאוֹר הַשְּׁמֶשׁ מִתְפַּשֵּׁט

59 לְמִדּוֹת רַב כּוֹז עַד שְׁהוּא

60 מָאִיר אֶת הָאֲדָמָה, וְדָאִי

61 הַדְּבַר שְׁהוּא נִמְצָא גַם

62 בְּשֵׁם עֲצֻמָּה – אֵלֹא, יָחִידוֹ

63 שֵׁם הוּא בְּאוֹפֶן שְׁהוּא כּוֹלֵ

64 מְאוֹחֵד עִם ה"מָאוֹר" עֲצֻמוֹ,

65 וְאֵי אִפְשֵׁר לְצִיֵּן אוֹתוֹ שֵׁם

66 בְּשֵׁם "אוֹר" וְ"זִי", שֶׁכֵּן, שֵׁם

67 אֵין הוּא מְצִיאוֹת לְעֲצֻמוֹ

68 כָּלִל – שֵׁם קִיִּים בְּמִצִּיאוֹת רַק

69 ה"מָאוֹר" וְהַמְקוֹר שֶׁל הָאוֹר³. וְכִדְבָרִים הָאֵלֶּה מִשְׁמֶשׁ, – אוֹדוֹת

70 יָחִידוֹ שֶׁל אוֹר הַשְּׁמֶשׁ כְּשֶׁהוּא נִמְצָא בְּמָאוֹר עֲצֻמוֹ, וְיִזְתֵּר מִנֶּה, –

71 כְּלוֹמַר: יוֹתֵר מֵאוֹשֶׁר הוֹסִבֵּר בְּקֶשֶׁר לְיָחִיד וְאִיחֻד אוֹר הַשְּׁמֶשׁ עִם

72 ה"מָאוֹר", הֵן מְדוּתָיו שֶׁל הַקְדוּשָׁתוֹ הוּא וְרִצּוֹנוֹ וְהַכְּפָתוֹ

73 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת – "סְפִירוֹת" עוֹלָם הָאֲצִילוֹת בִּיחּוּדָם, עִם מְהוּתוֹ

74 וְעֲצֻמוֹתוֹ – שֶׁל הַקֶּבֶץ, בְּכִיכּוֹל, הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּתוֹכָם – מְהוּתוֹ

75 וְעֲצֻמוֹתוֹ כְּבִיכּוֹל הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּתוֹךְ ה"סְפִירוֹת", וּמִתְיָחַד עִמָּהֶם

76 בְּתַכְלִית הַיָּחִיד, – שֶׁכֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן – הוּא לְמַשֵּׁל יָחִידוֹ שֶׁל אוֹר

77 הַשְּׁמֶשׁ עִם הַשְּׁמֶשׁ, בְּשַׁעָה שְׁהוּא נִמְצָא בְּגוֹף הַשְּׁמֶשׁ, מֵאֲחֵר

78 שְׁנִמְשָׁכּוֹ וְנִאֲצָלוֹ – ה"סְפִירוֹת", מֵאֲחֵר וְתַבְרָה, עַל דְּרָךְ מִשְׁל

79 דְּרָךְ הַתְּפִשּׁוּת הָאוֹר מִהַשְּׁמֶשׁ. אֵךְ – בִּיחּוּד ל"סְפִירוֹת"

80 וְלִמְאֲצִיל בְּרוּךְ הוּא, הֵרִי זֶה לֹא מִשְׁל דְּרָךְ זֶה, – כִּפִּי שֶׁהִדְבַּר

81 הוּא בְּאוֹר הַמְתַּפְשֵׁט מִהַשְּׁמֶשׁ, רַק דְּרָךְ רְחוּקָה וְנִפְלְאָה

82 מִהַשְּׁנִתָּנוּ, כִּי גִבְהוֹ דְּרָכָיו – שֶׁל הַקֶּבֶץ, מְדַרְכֵינוּ.

1 פֶּרֶק י. בְּסוּף הַפֶּרֶק הַקּוֹדֵם, פֶּרֶק ט', הִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, שְׂכִיּוֹן שְׁהַקֶּבֶץ הוּא
2 לְמַעַלָּה אֵין קֶץ מִחֲבֻמָּה, שֶׁכֵּל וְהַשְּׁגָה, לְכֵן גַּם הַיָּחִיד – שְׁהוּא בְּרוּךְ-הוּא
3 מְאוֹחֵד עִם הַסְפִירוֹת וְהַמְדוּת שְׁבַעֲוֵלִים הָאֲצִילוֹת (שְׁלִמּוּת שֶׁהֵם עֵינֵין שֶׁל
4 מִדַּת הַחֲכָמָה וּמִדַּת הַחֶסֶד – הֵם בְּכָל זֹאת מְאוֹחֵדוֹת עִם אוֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ

5 הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל "חֵד" – הוּא
6 לְמַעַלָּה מִהַשְּׁגָה אֲנוּשׁ. וְלִכֵּן

7 נִקְרָאוֹת בְּזוֹהַר הַקְדוּשׁ, מְדוּתָיו 1

8 שֶׁל הַקֶּבֶץ, שְׁחֵן ה"סְפִירוֹת", 2

9 בְּשֵׁם "רֹא דְמִדְמִינוּתָא", סוּד 3

10 הָאֲמוּנָה, שְׁהֵרִי עֵינֵין ה"סְפִירוֹת" 4

11 קְשׁוֹר בְּאֲמוּנָה, שְׁהֵרִי לְמַעַלָּה 5

12 מִשְׁכָּל וְהַשְּׁגָה. 6

13 אֵךְ מִכָּל מְקוֹם, – לְמִדּוֹת 7

14 שֶׁה"סְפִירוֹת" הֵן לְמַעַלָּה 8

15 מִשְׁכָּל וְהַשְּׁגָה, הוּאֵל 9

16 וְדִבְרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי 10

17 אֲדָם, לְשִׁכְךָ אֶת הָאֵזֶן מֵה 11

18 שְׁהֵרִי יָכוֹלָה לְשִׁמְעַ, לְכָךְ 12

19 – לְכֵן, נִתֵּן רְשׁוּת לְחֲכָמֵי 13

20 הָאֲמָת, – חֲכָמֵי תוֹרָה 14

21 הַקְּבִלָה, לְדִבְרֵי בְּסְפִירוֹת 15

22 דְּרָךְ מִשְׁל, – בִּיאוֹר כ"ק 16

23 אֲדָמוֹר שליט"א: 17

24 כְּשִׁאוֹמְרִים מִשְׁל" הֵרִי זֶה 18

25 מְדִיגִישׁ שְׂאִינָם אוֹתוֹ הַעֲנִין 19

26 (הַנִּמְשָׁל), כִּי אִם שִׁישׁ 20

27 דּוֹגְמָא בְּשִׁיכּוֹת דְּפִרְטֵי 21

28 הַמְשָׁל בִּינִיָּהֶם – לְהַשִּׁיכּוֹת בִּין פִּרְטֵי הַנִּמְשָׁל, אִף דְּפִרְטֵי הַמְשָׁל

29 וְהַנִּמְשָׁל אֵין כָּל עֵרֶךְ וְשִׁיכּוֹת בִּינִיָּהֶם (עַל דְּרָךְ זֶה בְּנִידוֹן דִּידֵין אֵין

30 עֵרֶךְ כָּלִל לְאוֹר וְשִׁמְשׁ עִם הַסְפִירוֹת וּמְקוֹרֶם – כִּי אִם הַמְשָׁל הוּא עַל

31 יְחוּדָם (שִׁיכּוֹתָם) דְּהָאוֹר וְהַשְּׁמֶשׁ שְׁמִקִּיל הַהֲבִנָּה בְּהַיָּחִיד דְּהַסְפִירוֹת

32 בְּמִקּוֹרֶם כו'). וְקִרְאָו – הַמְקוֹבִלִים, אוֹתָן – אֶת ה"סְפִירוֹת", בְּשֵׁם

33 "אוֹרוֹת", – מִשְׁל מִעֲנִין אוֹר וְגִילּוֹי, כִּדִּי שְׁעַל יְדֵי הַמִּשְׁל תִּהְיֶה –

34 מָאוֹר, וְיִכֵּן לְנוֹ קֶצֶת עֲנִין – וְאוֹפֶן, הַיָּחִיד שֶׁל הַקְדוּשָׁתוֹ הוּא

35 וּמְדוּתָיו, – ב"סְפִירוֹת", שְׁהוּא דְּרָךְ מִשְׁל בְּעֵינֵין יָחִיד אוֹר הַשְּׁמֶשׁ

36 שְׁכֵתוֹף גּוֹף בְּרוֹר הַשְּׁמֶשׁ – כְּמוֹ שְׂאוֹר הַשְּׁמֶשׁ הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ גּוֹף

37 בְּרוֹר הַשְּׁמֶשׁ מִתְאֲחֵד עִם גּוֹף הַשְּׁמֶשׁ שְׁנִמְשָׁכּוֹ מָאוֹר, – לֹא רַק

38 "שְׁמֶשׁ", אֵלֹא גַם "מָאוֹר" – הֵיא מְקִרְיָנָה מְתוּכָה אוֹר. כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב:

39 "אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל וְגו'", – כְּלוֹמַר: הַקֶּבֶץ בְּרָא אֶת הַשְּׁמֶשׁ,

40 הַנִּקְרָא "מָאוֹר", שְׁהֵרִי הַמְקוֹר וְהַשִּׁיכּוֹת לְאוֹר הַבָּא מִמֶּנָּה, וְהָיוּ

41 וְהִנְצִיץ הַמְתַּפְשֵׁט וּמָאִיר מִכֵּנוֹ – מִהַשְּׁמֶשׁ, נִקְרָא "אוֹר", כְּמוֹ

1. בְּרֵאשִׁית א, טז. 2. שֵׁם א, ה. 3. הַעֲרַת כ"ק אֲדָמוֹר שליט"א: "אֲפִל" "אֵין וְאִפְס" מִצֵּד הַמָּאוֹר – שְׁהֵרִי מְצִיאוֹת עֵינֵין מָאוֹר – מִחֲשִׁיב
הַעֲנִין דָּאוֹר (שְׁעֵשׂ נִקְרָא מָאוֹר)". 4. רָאָה יִשְׁעִיָּה נה, ט.

יום חמישי ה' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 174, ומ"מ לשכך... עד עמ' 174, אתכסיאת כו'.

- 1 ומכל מקום, – למרות שזה באופן נעלה ביותר מאשר אצל האדם,
- 2 בכל זאת, כדי לשכך האזן, נשמע ונתבונן ממשל אור השמש,
- 3 המיחד ובטל במקורו, ואינו עולה – האור בהיותו בשמש עצמה,
- 4 בשם כלל בפני עצמו רק שם המקור לבדו – כך – גם, כל מדותיו
- 5 של הקדוש-ברוך-הוא
- 6 ורצונו וחכמתו, אינן
- 7 עולות ונקראות – לגבי 1
- 8 הקב"ה, בשמות אלו – של 2
- 9 מדות, רצון וחכמה, כלל 3
- 10 אלא לגבי הנבראים – 4
- 11 בלבד, הערת כ"ק אדמו"ר 5
- 12 שליט"א: "שהם למטה מאצ"י 6
- 13 – בבריאה יצירה ועשי' – 7
- 14 והיינו, עליונים ותחתונים, 8
- 15 – הנבראים העליונים 9
- 16 והנבראים התחתונים, 10
- 17 שהויותם וחיותם והנהגתם, 11
- 18 שהקדוש-ברוך-הוא מתנה 12
- 19 ומחיה אותם ומנהיגם, 13
- 20 הוא – על ידי, ברצונו 14
- 21 וחכמתו ובינתו ודעתו – 15
- 22 של הקב"ה, המתלבשות – רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו של הקב"ה, 16
- 23 מתלבשות במדותיו הקדושות, – חסד, גבורה, תפארת וכו', הרי 17
- 24 לגבי הנבראים, המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים מהקב"ה על ידי 18
- 25 התלבשות רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו – במדותיו, נקראות הספירות 19

שער היחוד והאמונה

ומ"מ לשכך האזן

נשמע ונתבונן ממשל אור השמש המיוחד ובטל במקורו ואינו עולה בשם כלל בפ"ע רק שם המקור לבדו כך כל מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו אינן עולות ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים ותחתונים שהויותם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מהוה ומחיה אותם ומנהיגם הוא ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו המתלבשות במדותיו הקדושות כדאיתא במדרש בעשרה דברים נברא העולם בחכמה בתבונה ובעת וכו' דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו וגו' וכמאמר אליהו ראפיקת עשר תיקונים וקרינו להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת כו'

יום שישי ו' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פה, מדות כלל:

- 51 על דרך משל: ביום ראשון מששת ימי בראשית – נגלית מדת
- 52 החסד, – כפי שהיא, כלולה מכל מדותיו הקדושות, ורצונו
- 53 וחכמתו ובינתו ודעתו –
- 54 של הקב"ה, מלבשין בה, –
- 55 במדת החסד, וברא בה – 14
- 56 במדת החסד, את האור 15
- 57 במאמר "יהי אור", – כ, 16
- 58 ענין האור הוא התהוות 17
- 59 הבאה מהתגלות מדת 18
- 60 החסד, והשייכות שבין 19
- 61 "אור" ל"חסד", היא בכך: 20
- 62 שהיא בחינת התפשטות 21

שער היחוד והאמונה

עד"מ ביום

ראשון מששת ימי בראשית נגלית מדת החסד כלולה מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו מלוכשין בה וברא בה את האור במאמר יהי אור שהיא בחי' התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה והתפשטותו בעולם מסוף העולם עד סופו שהיא בחי' מדת חסד רק מפני שכלולה גם ממדת גבורה לכן לא היה רוחני כאור של מעלה ממש וגם נתלבש בע"הו

5. חגיגה יב, א. – כידוע, גם ה"אגדות" שבגמרא נקראות "מדרש". 6. משלי ג, יט – כ. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הולך משנה המפורשת בעשרה מאמרות נב"ע – אלא שבמשנה מדבר מצד המל' והגילוי (מאמר – כנ"ל) שבכל ספירה וכאן הראי' צ"ל על חכ' בינה כו'".

1 שֶׁל מַעֲלָה מִמֶּשֶׁ, וְגַם נִתְלַבֵּשׁ – אִיזֵה, בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא
2 בְּבִחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, שֶׁהוּא מְחַלֵּךְ ת"ק – חֲמֵשׁ מֵאוֹת, שָׁנָה
3 מֵהָאָרֶץ לְרִקְעָה וּמִמְזוּרָה לְמַעְרָב⁸. – כָּל הַהִגְבָּלוֹת הַללוּ לֹא הָיוּ
4 קִיּוּמוֹת אִילוּ הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם הִיטָה מִמִּדַּת הַחֶסֶד עֲצֻמָּה, שֶׁהָיָה חֶסֶד
5 הוּא הַתְּפִשּׁוּת בְּלִי הַגְּבֻלָּה;
6 אֲלֵא, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּהוּוֹת הֵינָּה
7 מִחֶסֶד כְּפִי שֶׁהִיא כְּלוּלָה גַם
8 מִגְּבוּרָה – וּמִצַּד הַצִּמְצוּם שֶׁל
9 מִדַּת הַגְּבוּרָה, בָּאוֹת
10 הַהִגְבָּלוֹת הָאֲמוּרוֹת. – אֵךְ,
11 כִּיּוֹן שֶׁבִּיּוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל שֵׁשֶׁת
12 יָמֵי בְּרָאשִׁית נִתְגַּלְתָּה וּפְעֵלָה
13 מִדַּת הַחֶסֶד, נִתְהוּוּ אִזּוֹ
14 הַנִּבְרָאִים שִׁישׁ לָהֶם שִׁיכוּת
15 לְמִדַּת הַחֶסֶד, הַמְצִיאֹת שֶׁל
16 אִיזֵה וְכוּ'. וְכֵן בְּיוֹם שְׁנִי –
17 שֶׁל שֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית,
18 נִגְלִית מִדַּת גְּבוּרָה – כְּפִי
19 שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשְׁאָר
20 מִדּוֹת, וְרִצּוֹנוֹ בּו', – וְכֵן
21 רִצּוֹן, חֲכֻמָּה, בִּינָה, דַּעַת,
22 מְלוּבָשִׁים בָּהּ, וְכֵרָא בָּהּ – וְהִקְבִּי"ה בְּרָא בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה אֶת הַרְקִיעַ
23 בְּמֵאֵמֶר "יְהִי רִקְעָה בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְיִהְיֶה מְבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם", –
24 כִּי, שֶׁמֵּאֵמֶר וְהַנִּבְרָא שֶׁנִּתְהוּוּ מִמֶּנּוּ – הַרְקִיעַ – יֵשׁ לָהֶם שִׁיכוּת
25 לְמִדַּת הַגְּבוּרָה, שֶׁהִיא – הַהִבְדֵּלָה שֶׁבְּרִקְעָה, בְּחִינַת צִמְצוּם וְגְבוּרָה
26 לְהַעֲלִים מַיִם הָעֲלִיוֹנִים הָרוּחָנִיִּים מִמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל יְדֵי זֶה
27 נִתְגַּשְׁמוּ – הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים בְּהַבְדֵּלָם מִ– הַמַּיִם הָעֲלִיוֹנִים; –
28 נַעֲשֶׂתָה אִם כֵּן הַהִגְשָׁמָה עַל יְדֵי צִמְצוּם וְהַעֲלָה, הַבָּאִים מִמִּדַּת
29 הַגְּבוּרָה שֶׁנִּתְגַּלְתָּה וּפְעֵלָה בְּיוֹם שְׁנֵי מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, וּמִדַּת חֶסֶד
30 כְּלוּלָה בָּהּ, – בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה, בִּי "עוֹלָם חֶסֶד וְיִנְיָה"⁹, – הָעֵרַת כ"ק
31 אֲדָמוֹר שְׁלִיט"א: "עֵנִין שֶׁל חֶסֶד". כְּלוֹמֵר: עֵצֶם הַיִּבְנָה" שֶׁל הָעוֹלָם

שער היחוד והאמונה

שֶׁהוּא בְּכַח' גְּבוּל וְתַכְלִית שֶׁהוּא מֵחַלֵּךְ ת"ק שְׁנָה מֵהָאָרֶץ
לְרִקְעָה וּמִמְזוּרָה לְמַעְרָב וְכֵן בְּיוֹם שְׁנֵי נִגְלִית מִדַּת גְּבוּרָה
כְּלוּלָה מִשְׁאָר מִדּוֹת וּרְצוֹנוֹ כּו' וְכֵרָא בְּהַרְקִיעַ בְּמֵאֵמֶר
יְהִי רִקְעָה בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְיִהְיֶה מְבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם שֶׁהִיא
בְּכַח' צִמְצוּם וְגְבוּרָה לְהַעֲלִים מַיִם הָעֲלִיוֹנִים הָרוּחָנִיִּים
מִמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים וְעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּשְׁמוּ הַתַּחְתּוֹנִים בְּהַבְדֵּלָם
מֵהָעֲלִיוֹנִים וּמִדַּת חֶסֶד כְּלוּלָה בָּהּ כִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה
שֶׁהַכֹּל כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה הַיִּבְשָׁה וְאָדָם עָלֶיהָ לְעִבּוֹד ה' וְכֵן
כּוֹלֵן זו"ש אֵלֶיהָ בְּתִיקוּנִים שֶׁם לְאַחֲזָא אֵיךְ אֶתְנַהֵיג
עֲלֵמָא בְּצַדִּיק וּמִשְׁפָּט כּו' צַדִּיק אֵיזֵהוּ דִּין מִשְׁפָּט אֵיזֵהוּ
רַחֲמֵי כּו' כּוֹלָא לְאַחֲזָא אֵיךְ אֶתְנַהֵיג עֲלֵמָא אֲבָל לֹא
דָּאִית לָךְ צַדִּיק יְדִיעָא דָּאִיזֵהוּ דִּין וְלֹא מִשְׁפָּט יְדִיעָא דָּאִיזֵהוּ
רַחֲמֵי וְלֹא מִכָּל אֵינּוֹן מִדּוֹת כָּלל:

הוּא בִּיטוּי שֶׁל חֶסֶד וְגִילּוּי. הָרִי, שֶׁגַם בְּמִקּוֹם שְׁפּוּעֵלַת מִדַּת הַגְּבוּרָה,
פּוּעֵלַת שֵׁם גַּם מִדַּת הַחֶסֶד, שֶׁחֶבֶל – כָּל הָאֲמוּרָה הוּא כְּרִי שֶׁתִּרְאֶה
הַיִּבְשָׁה וְאָדָם עָלֶיהָ לְעִבּוֹד ה'. – הָרִי זֶה עֵנִין שֶׁל חֶסֶד, וְכֵן כָּלל. –
כָּל שָׂאֵר הַמִּדּוֹת, שֶׁעַל יָדָם נִבְרָאוּ הַנִּבְרָאִים, כָּל אַחַת בְּיוֹם שֶׁלָּהּ.
וְהָיָה שְׁאֵמֶר אֵלֶיהָ
בְּתִיקוּנִים – ב"תִּיקוּנֵי זֶהר",
שֵׁם: "לְאַחֲזָא אֵיךְ
אֶתְנַהֵיג עֲלֵמָא בְּצַדִּיק
וּמִשְׁפָּט כּו', – לְהִרְאֹת
כִּיצַד מוֹנֵהג הָעוֹלָם בְּצַדִּיק
וּמִשְׁפָּט וְכו' – שֶׁ"סְפִירוֹת"
נִאֲצִלוּ בְּשִׁבִּיל עֵנִין הַנִּהְגָּה
הָעוֹלָם בְּצַדִּיק וּמִשְׁפָּט וְכו',
צַדִּיק אֵיזֵהוּ דִּין, – "צַדִּיק"
הוּא מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה,
מִשְׁפָּט אֵיזֵהוּ רַחֲמֵי כּו', –
"מִשְׁפָּט" הוּא רַחֲמִים כּו',
כּוֹלָא לְאַחֲזָא אֵיךְ
אֶתְנַהֵיג עֲלֵמָא, – כָּל זֹאת,
כָּל הַמִּדּוֹת וְהַסְפִּירוֹת, הֵן כְּדִי
לְהִרְאֹת כִּיצַד מוֹנֵהג
הָעוֹלָם, אֲבָל לֹא דָּאִית לָךְ צַדִּיק יְדִיעָא דָּאִיזֵהוּ דִּין, – אֲבָל לֹא
שָׂאתָ, הַקֶּבֶה, יֵשׁ לָךְ "צַדִּיק" הַיְדוּעַ, לְנִבְרָאִים, שֶׁזֶהוּ דִּין, וְלֹא
מִשְׁפָּט יְדִיעָא דָּאִיזֵהוּ רַחֲמֵי, – וְלֹא, שִׁישׁ לָךְ, עֵנִין הַ"מִּשְׁפָּט" הַיְדוּעַ,
לְנִבְרָאִים, שֶׁהוּא רַחֲמִים, וְלֹא מִכָּל אֵינּוֹן מִדּוֹת כָּלל: – וְלֹא מִכָּל
מִדּוֹת אֲלוֹ כָּלל. כְּלוֹמֵר, "צַדִּיק" ו"מִשְׁפָּט" מְצִיּוּנִים כְּמִדּוֹת אֲלוֹ רַק
לְגַבִּי הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים, וְאִילוּ לְגַבִּי הַקֶּבֶה, הָרִי "לֹא דָּאִית לָךְ" –
אֲצִלוּ יִתְבָּרַךְ לֹא שִׁיךְ צַדִּיק זֶה וּמִשְׁפָּט זֶה, שֶׁכֵּן, לְגַבִּי אֵין מִדּוֹת אֲלוֹ
דְּבַר לְעֲצֻמָּה כָּלל, הֵן מֵאוֹחְדוֹת כָּלִיל בְּהַקְבִּי"ה עֲצֻמָּה, כְּמוֹ אִיזֵה
הַשֵּׁם בְּהִיּוֹתוֹ בְּמֵאוֹר הַשֵּׁם עֲצֻמָּה, שֵׁם אֵין הוּא "מְצִיאֹת" כָּלל,
אֲלֵא הוּא בָּטֵל לְגַמְרִי וּמֵאוֹחַד בְּשֵׁם עֲצֻמָּה.

יום שבת קודש ז' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פח, פרק יא. והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבן.

63 פֶּרֶק יא. בְּפֶרֶק הַקּוֹדֶם, פֶּרֶק יו"ד, הִסְבִּיר רַבְּנּוּ הַזֶּה, שֶׁהַסְפִּירוֹת, (מִדּוֹתֵינוּ)
64 שֶׁל הַקֶּבֶה"ה וְחֲכֻמָּתוֹ וּרְצוֹנוֹ) נִקְרָאוֹת בְּשִׁמּוּתֵיהֶן, לְגַבִּי הַנִּבְרָאִים בְּלִבָּהּ,
65 הַמִּתְהוּוֹתִים, מִקְבָּלִים חֵיוֹת וּמוֹנֵהגִים עַל יְדֵינוּ. וְאִילוּ לְגַבִּי הַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא,
66 אֵין הֵן נִקְרָאוֹת בְּשִׁמּוֹת "מִדּוֹת",
67 "חֲכֻמָּה" ר'רִצּוֹן, מִפְּנֵי הִיּוֹתוֹן
68 מֵאוֹחְדוֹת בְּתַכְלִית אֹתוֹ יִתְבָּרַךְ,
69 אֲשֶׁר לֵבֵן לֹא שִׁיךְ לְקִרְאוֹ אוֹתוֹן
70 בְּשֵׁם לְעֲצֻמָּה – כְּמוֹ שֶׁדִּבֶּר
71 בְּאוֹר חֵיוֹ הַשֵּׁם בְּהִיּוֹתוֹם
72 בְּמִקּוֹם – מֵאוֹר הַשֵּׁם – שֶׁאֵינֶם עוֹלִים בְּשֵׁם לְהִיקָרָא "אוֹר", מִפְּנֵי שֶׁהֵם
73 מֵאוֹחְדִים שֵׁם עִם הַמֵּאוֹר.
74 בְּפֶרֶק זֶה, פֶּרֶק יא, יִסְבִּיר רַבְּנּוּ הַזֶּה, שֶׁלֹּא רַק הַמִּדּוֹת וְהַסְפִּירוֹת נִקְרָאוֹת

שער היחוד והאמונה

פֶּרֶק יא וְהֵנָּה גַם עֲשֶׂרָה מֵאֲמוֹרוֹת ג"כ נִקְרָאוּ בְּשֵׁם
מֵאֲמֵרוֹ לְגַבִּי הַנִּבְרָאִי בְּלִבָּהּ כִּי כְּמוֹ
שֶׁהַמִּדּוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם כְּשֶׁבָּאוֹת לְהַתְגַּלּוֹת בְּמַעֲשֵׂה
בְּלִבָּהּ. – "מֵאֲמֵר" הוּא עֵנִין שֶׁל הַתְּגַלּוֹת, כְּפִי שֶׁרַבְּנּוּ הַזֶּה מִפְּרֵשׁ מִיד
לְהֵלֵךְ, בִּי כְּמוֹ שֶׁהַמִּדּוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם, כְּשֶׁבָּאוֹת לְהַתְגַּלּוֹת
בְּמַעֲשֵׂה, – בְּפַעֲלוֹת הַנִּרְצָרַת מֵאוֹתָהּ מִדָּה, הֵן בָּאוֹת מְלַבָּשׁוֹת

בְּשִׁמּוּתֵיהֶן לְגַבִּי הַנִּבְרָאִים בְּלִבָּהּ, אֲלֵא גַם "עֲשֶׂרָה מֵאֲמוֹרוֹת", שֶׁעַל יָדָם
מִתְגַּלְתּוֹת הַמִּדּוֹת וְהַסְפִּירוֹת לְחֵיוֹת, לְהַחֲיוֹת וְלְהַנְהִיג אֶת הַנִּבְרָאִים – גַּם הֵם
נִקְרָאִים "מֵאֲמוֹרוֹת" לְגַבִּי הַנִּבְרָאִים בְּלִבָּהּ, אֲבָל לֹא לְגַבִּי לְמַעֲלָה, כִּיּוֹן שֶׁהֵם
מֵאוֹחְדִים עִם הַמִּדּוֹת וְהַסְפִּירוֹת
הַמֵּאוֹחְדוֹת בְּתַכְלִית עִם הַקּוֹדֶשׁ
בְּרוּךְ הוּא.
וְהֵנָּה, גַם עֲשֶׂרָה מֵאֲמוֹרוֹת,
גַם כֵּן נִקְרָאוּ בְּשֵׁם
"מֵאֲמוֹרוֹת" לְגַבִּי הַנִּבְרָאִים
בְּלִבָּהּ. – "מֵאֲמֵר" הוּא עֵנִין שֶׁל הַתְּגַלּוֹת, כְּפִי שֶׁרַבְּנּוּ הַזֶּה מִפְּרֵשׁ מִיד
לְהֵלֵךְ, בִּי כְּמוֹ שֶׁהַמִּדּוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם, כְּשֶׁבָּאוֹת לְהַתְגַּלּוֹת
בְּמַעֲשֵׂה, – בְּפַעֲלוֹת הַנִּרְצָרַת מֵאוֹתָהּ מִדָּה, הֵן בָּאוֹת מְלַבָּשׁוֹת

כך גם למעלה, שהתגלות מדותיו הקדושות היא על ידי ענין של
אותיות - מודגש כאן: שלמרות שבנפש הן אותיות ממש, עם כל
ההגבלות שיש לאותיות, הרי למעלה אין הדבר כך חס ושלום, מכל
מקום הם - בדומה לאותיות שהן, ענין המורה על התהוות האור
מאין ליש, - שזה הכוח

שער היחוד והאמונה

הפרטי לבריאת האור, שלכן
נברא האור מהמשכת ב"ח
זה, ולא נבראו ממנו
דברים אחרים שנבראו גם
בן ממדת חסד, כמו מים
וכיוצא בהם, - הרי,
שהרכב אותו כוח הוא
באופן שהוא בורא את האור
דוקא, ולכן מכונה כוח זה
כ"מאמר יהי אור". העובדה
שמאותה מדת חסד
מתהווים מים וכיוצא בהם -
ולא אור, הרי זה, מפני
שנתלכשו בהם כחות
בכחיות ציוריים אחרים,
המורים על התהוות המים
וכיוצא. וכיצא, כי כל
חיות וכחות הנמשכות
ממדותיו הקדושות
לתחתונים לבראם מאין
ליש ולהחיותם ולקיימם -
נקראות - ההמשכות של
חיות וכחות כשם "אותיות"
הקדושות, שהן כחיות
המשכת החיות מרצונו
ועלמות עולמות ולהחיותם
וקיימם מכחות והמשכות
נעלמות כמו אותיות
המשכת החיות מרצונו
ועלמותם. והם -
העולמות הנצחים
מהאותיות, שני מיני
עולמות: עלמין קתימין
דלא אתגליין, - עולמות
סתומים שאינם מתגלים, הם

הסתומים והחיים וקיימים מכחות והמשכות נעלמות, כמו
אותיות המשכת שבנשמת האדם על דרך משל; - שכשם
שאותיות המשכת סמויות מהעולמות, כך הכחות סמויים מהנבראים,
ומהם מתהווים העולמות הסתומים, ועלמין דאתגליין, - עולמות
גלויים, נבראו וחיים מהתגלות שנתגלו כחות והמשכות
הנעלמות, הנקראות בשם "אותיות המשכת", וכשהן -
הכחות הגנויים, אותיות המשכת, בכחיות התגלות להחיות
עלמין דאתגליין - העולמות הגלויים, נקראות בשם "מאמרות"
ו"דבר ח" ו"רוח פיו", כמו - למשל, אותיות הדבור באדם על
דרך משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבם.
- כך האותיות וההמשכות הן התגלות לנבראים, להשפיע חיות
לנבראים שבכחיות "עלמין דאתגליין".

1 באותיות המשכת, - לפני שהמדה באה במעשה, היא באה
2 בהתלבשות באותיות המחשבה. כגון מדת חסד ורחמים
3 שבנשמה, אי אפשר לבא לידי התגלות בפעל ממש, - לעשות
4 פעולה של חסד ורחמים, כי אם על ידי שמשכת - בתחילה,

5 בדעתו ומהרהר מעשה
6 הצדקה וחסד לעשותה
7 בפעל ממש, כי אי אפשר
8 לעשות - שום פעולה, בלי
9 מהשכת, - וישנו אופן,
10 שלפני התגלות המדה
11 במעשה, עליה להתלבש לא
12 רק במחשבה, אלא גם
13 בדיבור - כפי שיוסבר להלן.
14 ואם מצוה לאחרים
15 לעשות, כמו המלה, -
16 המצווה לאחרים לעשות,
17 אי מתלכשת מדת חסד
18 וגם אותיות המשכת
19 באותיות הדבור וכן
20 בשמדר דברי חסד
21 ורחמים לרעהו] - שגם אז
22 מתלבשות מדות חסד
23 ורחמים יחד עם אותיות
24 המחשבה, באותיות הדיבור.
25 הרי שהתגלות הכחות
26 והמדות של הנפש, היא
27 דוקא על ידי אותיות -
28 אותיות המחשבה או אותיות
29 הדיבור. כך על דרך משל,
30 מדותיו של הקדוש ברוך
31 הוא, בשפאות לבחנת
32 התגלות פועל
33 בתחתונים, נקרא גלוי זה
34 והמשכת פעלה זו בשם
35 "מאמר" ו"צירוף אותיות",
36 שהרי אי אפשר שתהיה
37 שום פעלה נמשכת
38 ממדותיו הקדושות בלי
39 ציוריים הנקראים בשם "אותיות". - כדי שתהיה התגלות של
40 "פעולה" הבאה ממדותיו הקדושות, הרי זה דוקא באופן של התגלות
41 כחות פרטיים, שהרכבם הוא ההתגלות שממנה באה ה"פעולה".
42 כגון לבריאת האור ממדת חסד - נמשך ממנה - ממדת החסד,
43 המשכת פעלה ובה לפעל ולברא בו - באותו כוח, את האור,
44 שכן, כפי שיסביר להלן, יכולות להיות ממדת החסד פעולות שונות
45 וסוגי התהוות שונים, הרי כדי שיתהווה ממנה אור ולא דבר אחר,
46 היה צריך להימשך ממדת החסד התגלות וכוח פרטי המורכב באופן
47 כזה שממנו יברא אור, והמשכת ב"ח זה וחיות זו נקראת בשם
48 מאמר ואותיות "יהי אור". כי אף שאינן - ענין של אותיות ממש,
49 באותיות המשכת שלנו חס ושלום, - בהביאו המשל האמור,
50 שכשם שהתגלות הנפש באדם היא דוקא על ידי אותיות המחשבה,

יום ראשון	יום ראשון	א תמוז, ב דר"ח	ה'תש"ג
-----------	-----------	----------------	--------

שיעורים. חומש: חוקת, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: פרק ט. אבל . . . אין קץ.

מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא כדרשת רז"ל "אדם כי ימות באהל", להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפלו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.

יום שני	יום שני	ב תמוז	ה'תש"ג
---------	---------	--------	--------

שיעורים. חומש: חוקת, שני עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: רק מפני . . . למשכילים.

רבנו הזקן כותב בסדורו: נכון לומר קדם התפלה "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך".
זאת אומרת, אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לעמד לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל.

יום שלישי	יום שלישי	ג תמוז	ה'תש"ג
-----------	-----------	--------	--------

שיעורים. חומש: חוקת, שלישי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: הגהה. סוד . . . מן השכל.

אאזמו"ר אמר: א אידישער קרעכץ וואס קומט ח"ו בסבה פון א ניט גוט גשמי איז אויך א תשובה גדולה, בפרט א קרעכץ בסבה פון א ניט גוט רוחני איז אודאי און אודאי א תשובה מעליתא. דער קרעכץ שלעפט ארויס פון עומק רע, און שטעלט אנדער אין א מעמד טוב.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר: אנהה יהודית הבאה חס ושלום בסבת לא טוב גשמי – גם היא תשובה גדולה, במיוחד אנהה בעקבות לא טוב רוחני – היא ודאי וודאי תשובה מעלה. האנהה מחלצת מעמק רע, ומציבה במעמד טוב.

יום רביעי	יום רביעי	ד תמוז	ה'תש"ג
-----------	-----------	--------	--------

שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"ח.
תניא: פרק י. אך . . . 174" מדרכנו.

חסיד אחד, או תלמיד אחד, כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה וחזקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.

יום חמישי	ה תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: ומ"מ . . . 174- אתכסיאת כו'. רבנו הנקן שאל את אחד החסידים הגדולים המקובלים ביותר, בהיותו אצלו ביחידות, למצבו. ויתאונן החסיד כי ירד מנכסיו וכו'. ויענהו רבנו: לך וקוקים – שתאיר סביבתך בתורה ועבודה שכלב. פרנסה ומה שאמה צריך – זאת צריך הקדוש ברוך הוא לתת לך. עשה מה שאמה צריך, יעשה ה' יתברך את מה שהוא צריך.		

יום שישי	ו תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, ששי עם פירש"י. תהלים: לה-לח. תניא: עד"מ . . . מדות כלל. המצות נמשכות על ידי המקיף שבמצות עצמם. מצות צדקה, על דרך משל, היא מצוה כוללת, אשר כל המצות נקראות בשם צדקה. ומהאי טעמא [=מסיבה זו] נכון במאד לתת קדם כל מצוה פרוטה לצדקה, שהוא המשכת המקיף בפנימי. ומכל מקום הוי [זה] מקיף הקרוב, מה שאין כן תורה שהיא מקיף הרחוק ופועלתו נעלה יותר.		

שבת קודש	שבת	ז תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, שביעי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: פרק יא. והנה . . . 176- בלבו. אאמו"ר אמר: חסידות איז נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחילתן, די דרגא פון עיגולים מבלי אשר ימצא ראש וסוף, אבער אחר כל זה איז דער עיקר איז סדר. דער בעש"ט איז געווען א מסודר, דער מעזריטשער האט מדקדק געווען אויף סדר, און דער עלטער זיידע – רבינו הזקן – האט געלערענט חסידים זיי זאלען זיין מסודרים, דאס זעהט מען אין זיינע מאמרים, בריף, ניגונים. די חסידים וואס האבען געהאט א זמן קבוע אויף קומען אין ליאזנא – דערנאך אין ליאדי – האבען ניט געהאט קיין רשות בייטען דעם זמן און א רשיון פון רבי'ן, אויף באקומען א רשיון האט מען געדארפט זאגען א טעם. באם רבי'ן איז געווען א ועד מיוחד אויף פיהרען סדר החסידים ובראשו מהרי"ל אחי רבינו, און א באזונדער ועד אויף אנפירען מיט חסידישע יונגעלייט ובראשו אדמו"ר האמצעי.			

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: חסידות היא בבחינת נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן דרגת העגולים, מבלי אשר ימצא ראש וסוף – אכל אחר כל זה העקר הוא סדר.

הפעל שם טוב היה מסדר, המגיד ממעזריטש דקדק בסדר, והסבא רבא – רבנו הנקן – למד את החסידים שהם יהיו מסודרים. זאת רואים במאמריו, מכתביו, נגוניו. החסידים שהיה להם זמן קבוע לבא לליאזנא – אחר כך לליאדי – לא הייתה להם רשות לשנות את הזמן ללא רשיון [=המר] מהרבי. כדי לקבל רשיון היה צריך לנמק.

אצל הרבי היה ועד מיוחד להנהגת סדר החסידים, ובראשו מהרי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] אחי רבנו, וועד מיוחד להנהגת האברכים החסידים, ובראשו אדמו"ר האמצעי.

דם ביצים מותר?

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"א

מותר. ב. דם שעל הקשר אסור מן התורה (כי כיון שהאפרוח נוצר ממנו הדם נחשב "מין בשר").

וכתב ה'בית יוסף' (יור"ד סי' ס"ו) שדם הנובע מתחילת התרקמות האפרוח בביצה אסור מדאורייתא כי הרי זה דם בשר. ולשיטת הרא"ה (בדק הבית, בית ג' שער ה' דף פט) דם ביצים אסור מהתורה אפילו נמצא בחלבון.

ובשלחן ערוך (שם ס"ג) פסק: "נמצא עליה קורט דם, זורק את הדם ואוכל את השאר. והוא שנמצא בחלבון, אבל אם נמצא בחלבון, כל הביצה אסורה".

והרמ"א הוסיף: "המנהג במדינות אלו לאסור כל ביצה שיש בה דם ואין מחלקין בין חלבון לחלבון. ובמקום דנוהגים להקל לזרוק דם ולהתיר הביצה, במקום דמותר צריך ליטול כדי קליפה עם הדם כשזורק".

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה א': האוכל פִּתּוּת מִן הָדָם: כְּמוֹד – חֵיב כֶּרֶת, כְּשֹׁנֵג – מֵבִיא חֲטָאת קְבוּעָה.

בדין דם הנמצא בביצים, הרא"ש (חולין פרק ג' סי' ס"ג) סיכם שלפי שיטת רש"י (חולין סד, ב): אם נמצא דם על הקשר של החלבון – הדם אסור מן התורה והביצה מותרת. אם כתם הדם נתפשט מחוץ לקשר החלבון או נמצא על קשר החלבון – כל הביצה אסורה.

אם נמצא הכתם על החלבון או על החלבון שלא על הקשר - לדעה אחת הדם אסור מדרבנן ולדעה אחרת אף הדם מותר. ולשיטת הרי"ף שלא הזכיר מעניין הקשר, אם נמצא הדם על החלבון – זורק את הדם ואוכל את הביצה, אך אם נמצא על החלבון – כל הביצה אסורה.

והתוס' (חולין סד, ב) הביאו שתי אפשרויות: א. חכמים החמירו בדם ביצים גזירה על דם עוף שהביצה באה ממנו, אך מן התורה

האם לוקים על הנאה מבשר בחלב?

יום שני ב' תמוז ה'תשע"א

איסור ההנאה שנוסף לא יכול לחול חיוב מלקות על האכילה. והנה, לעיל (פ"ח הט"ז) כתב הרמב"ם שאם נהנה ולא אכל מאיסורי הנאה אינו לוקה. וביאר ה'מגיד משנה' (שם): כל איסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך הנאתם, ודבר הראוי לאכילה דרך הנאתו היא באכילה ואם לא אכל אינו לוקה. אך קשה לומר שמטעם זה אין לוקים על הנאה מאיסור בשר בחלב שהרי על בשר בחלב לוקים אף שלא כדרך הנאתן (לקמן פי"ד ה"ח), ואם כן גם הנהנה ולא אכל צריך ללקות (יד אברהם יור"ד סי' פ"ז סק"א).

וה'שו"אל ומשיב' (מהר"ר ד' ח"ב סי' ר"ג) חידש כי כשם שבאכילה לוקים רק על אכילה כשיעור (כזית וכד'), גם באיסור הנאה היה מקום למלקות רק אם נהנה כשיעור הנאה, וכיון שאין אפשרות למדוד שיעור הנאה, הרי כל הנאה היא בגדר 'חצי שיעור', ואף שאסור מן התורה - אין לוקים עליו.

הלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א': כְּשֶׁר בְּחָלָב – אִסוּר לִכְשֹׁל, וְאִסוּר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה, וְאִסוּר בְּהִנָּאָה... וּמִן שִׁיבְשֵׁל מִשְׁנֵיהֶם פְּתוּת פְּאֵתָהּ – לֹזְקָה... וְכֵן הָאוֹכֵל... לֹזְקָה.

לדעת ה'לחם משנה' (להלן ה"ב) וה'משנה למלך' (הל' יסוה"ת פ"ה ה"ח) משמעות דברי הרמב"ם היא שלוקים על בישול או אכילת בשר בחלב אבל לא על הנאה בלבד.

וה'משנה למלך' הביא ראיה לדבר מהמבשל בשר נבלה או חלב (ח' צרויה) בחלב שאינו לוקה על אכילתו (להלן ה"ו) כי אין איסור בשר בחלב חל על איסור (נבלה או חלב) שכבר קיים. ולכאורה יש להקשות: הרי ב'איסור מוסיף' – שהאיסור השני מוסיף על האיסור הראשון - כן אומרים איסור חל על איסור, ואיסור בשר בחלב מוסיף על איסור נבלה – איסור הנאה, ולמה לא יחול איסור אכילת בשר בחלב?

אך אם נאמר שאין לוקים על הנאת בשר בחלב מובן מדוע אין חיוב מלקות על האכילה, כי כאשר אין חיוב מלקות על

יין מפוסטר

יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"א

כנוזלים מבחון שנתערבו בו (ראה יביע אומר ח"ח יור"ד סט"ו). והנה, הרא"ש (ע"ז פ"ב סי"ב) הקשה: מאחר וגזרו על יינם כדי שלא יבואו להתחתן עמם מה תועלת בבישול, וכי משום שהיין נתבשל בטל חשש החיתון? וביאר כי היין המבושל אינו מצוי כל כך ולא גזרו בו חכמים. ולפי זה לכאורה בזמנינו שהיין המפוסטר מצוי ביותר יש לאסור, אבל יש לומר כי מאחר ובעת הגזירה היין המבושל לא היה בכלל כי לא היה מצוי, אין לאוסרו בזמנינו אף שהוא מצוי שהרי זו כגזירה חדשה ואין כוח בידינו לתקן גזירות (מנחת יצחק ח"ז סי' סא. יבי"א שם).

ולדעת הרמב"ם בוודאי יש להתיר כי לשיטתו יין מבושל מותר, כי אין העכו"ם מנסכים אותו, וקושיית הרא"ש שעדיין יש לחוש מגזירת חיתון מיושבת מתוך דברי הרמב"ם, שהביא

הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה ט': יֵיִן מְבֻשָּׁל שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּגַע בּוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת – אֵינוֹ אִסוּר. וכתב השלחן ערוך (יור"ד סי' קכ"ג ס"ג): "ומאמתי נקרא מבושל, משהרתיח על גבי האש". והש"ך (ס"ז) הביא מדברי הראשונים שצריך שיתמעט ממידתו על ידי הרתיחה, אך יש אומרים שאין צריך לדעת בבירור שנתמעט כי אי אפשר לרתיחה ללא חסרון כלשהו מהיין (שבט הלוי ח"ב סי' נא).

ולגבי יין מפוסטר המורתח כדי לקטול חיידקים, יש אומרים שאינו נחשב מבושל מאחר והרתיחה נעשית בכלי סגור והאדים חוזרים לתוכו ואינו מתמעט (אור לציון ח"ב פ"כ, יט). ויש אומרים שמאחר וראוי להתמעט על ידי הרתיחה יצא מגדר יין הראוי להתנסך ע"ג המזבח, והאדים החוזרים לתוך הכלי נחשבים

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פט

הוא (כשאר היינות של הישראל) איסורו מחשש שמא ניסכו הגוי, וגזירה זו איננה בין מבושל שאין הגויים מנסכים אותו (הר צבי י"ד ס" קיא).

היתר יין מבושל רק ביין של ישראל שנגע בו עכו"ם ולא ב'סתם יינם' (יין של גוי), משום שלדעתו אלו שני איסורים שונים: יין של גוי נאסר כדי שלא יבואו לשתות ולהתחתן עמם ואילו יין של ישראל שנגע ואין חשש שישתהו בצוותא עם הגוי (שהרי

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"א

מעלתן של ישראל

ולכן, אף שהם מיעוט בכמות, "אתם המעט מכל העמים" ו"ככבשה אחת בין שבעים זאבים" – לא יתבטלו חלילה משום שהם "דבר חשוב", "דבר מעמיד" ו"דבר שבמניין"! זאת ועוד:

אפילו יהודי שאינו בתכלית השלימות ואפילו יתכן שהתערב בו דבר של איסור ר"ל, אינו בטל שהרי הוא "דבר שיש לו מתירין מאחר שבוודאי סופו לעשות תשובה, כי לא ידח ממנו נדח, ואף בשעת החטא הרצון האמיתי והפנימי של כל יהודי הוא "להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות", ורק "יצרו הוא שתקפו", ובלשון התניא (ספכ"ד) "גם בשעת החטא הייתה באמנה אתו ית'".

(לקוטי שיחות כ"ח עמ' 249)

הלכות מאכלות אסורות פרק ט"ו, הלכה א': דָּבָר אֲסוּר שֶׁנִּתְעַרַב בְּדָבָר מְתֵר: מִן בְּשָׂאֵינוּ מִינוּ – בְּנוֹתָן טַעַם; וּמִן בְּמִינוּ, שָׂאֵי אֲפָשָׁר לְעֻמָּד עַל טַעַמוֹ – יִבְטֹל בְּרַב.

בכללי ביטול איסור ברוב, הביא הרמב"ם (להלן ה"י) שמדברי סופרים מחמירים אשר "דבר שיש לו מתירים... לא נתנו בו החכמים שיעור אלא אפילו אחד בכמה אלפים אינו בטל", וכן דבר חשוב, דבר שבמניין ודבר המעמיד (להלן פט"ו) – אינו בטל. ויש לבאר את הדברים בעבורת ה':

העולם נברא "בשביל ישראל", ו"אתה בחרתנו מכל העמים... ורוממתנו מכל הלשונות". ובני ישראל הם "דבר חשוב", ועוד יותר: "דבר המעמיד", שעליהם (ועבורם) עומד כל העולם כולו, וכן "דבר שבמניין" – שנמנו עשר פעמים ו"מפני חובתן לפניו מונה אותם כל שעה".

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"א

אסיפת דגים וחגבים

"אוסף החסיל" שחגבים אינם צריכים שחיטה והרי הכתוב לא מדבר ביחס ל'שחיטה' בבהמה?
ומבאר ה'דעת כהן' (ס" י"ב):

כוונת הגמרא שבדגים כתוב 'אסיפה' במקום שמוזכרת 'שחיטה' היא שה'אסיפה' כתובה ביחס להיתרם כמו השחיטה האמורה בצאן ובקר השחיטה המתירה אותם, אבל הפסוק "ויאספו את השליו" הוא תיאור מעשה שהיה ואינו מציין היתר ולכן אינו מלמד על פטור מחיוב שחיטה. ואילו הפסוק "אוסף החסיל" – לדעת הרמב"ם - כן בא להשמיע היתר כדרשת הגמרא (סנהדרין ד, ב): "ואוסף שללכם – אוסף החסיל, אמר להם נביא לישראל אספו שללכם", היינו שיקחו את הכסף הנשאר מחיל סנחריב (רש"י). ואף שבכסף מעורב ממון שבזו מעשרת השבטים ויש בו חשש גזל – הרי זה 'כאוסף החסיל', כי "ממונם של ישראל כיון שנפל ביד עכו"ם – מיד טהר". ואם כן, הפסוק "אוסף החסיל" אינו סיפור אלא מדבר בהיתר החסיל בדומה ל'אסיפה' הכתובה בדגים.

הלכות שחיטה פרק א, הלכה ג': דְּגִים וְחִגְבִּים – אֵינָן צָרִיכִים שְׁחִיטָה, אֲלָא אֲסִיפָתָן הִיא הַמַּתִּירָת אוֹתָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: הַצֵּאן וְבָקָר יִשְׁחָטוּ... אִם אֵת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֶף לָהֶם... אֲסִיפַת דְּגִים בְּשְׁחִיטַת בָּקָר וְצֵאן. וּבְחִגְבִּים נֶאֱמַר: אֲסֹף הַחֲסִיל – בְּאֲסִיפָה לְבָדָה.

הגמרא (חולין כז, ב) שואלת: אם כוונת הפסוק "דגי הים יאסף להם" היא שדי באסיפתם מן המים ואין צורך בשחיטה, מדוע השליו טעון שחיטה, והרי נאמר בו "ויאספו את השליו" (במדבר יא, לב) ? ומתוצאת: "התם לא כתיבה 'אסיפה' במקום 'שחיטה' דאחריני, הכא כתיבה 'אסיפה' במקום 'שחיטה' דאחריני". כלומר, כאשר התורה כותבת 'הצאן והבקר ישחט' ובאותו פסוק כותבת בדגים 'אסיפה' במקום 'שחיטה' – הדבר מלמד שדי לדגים ב'אסיפה' ואינם צריכים שחיטה, אך כאשר נאמר "ויאספו את השליו" שלא ביחס לשחיטה במין אחר, אין ה'אסיפה' שוללת את הצורך בשחיטה. והקשה ה'כסף משנה': אם כן, כיצד למד הרמב"ם מהפסוק

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"א

איזהו מומר?

פסול לעדות בעבירה מן העבירות של תורה" משמע שמדובר שאפילו מי שחילל שבת או עבד עבודה זרה פעם אחת אינו נעשה מומר.

אך בהלכות מעשה הקרבנות (פ"ג ה"ד) פסק הרמב"ם שאין מקבלים קרבן ממומר, וכתב שבשאר עבירות אינו נעשה מומר עד שיהא רגיל לעשותה, אך בשבת ועבודה זרה נעשה מומר אפילו בפעם אחת!
ויש לחלק:

הלכות שחיטה פרק ד, הלכה יד"ט: וְאִם הָיָה מוֹמֵר לְעֹבֶדָה זָרָה אוֹ מְחַלֵּל שַׁבָּת בְּפִרְהֶסְיָא אוֹ אֲפִיקוּרוֹם, וְהוּא הַבּוֹזֵר בְּתוֹרָה וּבְמִשָּׁה רַבָּנִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה – הָרִי הוּא כְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְשׁוֹחֲטֵתוֹ נִבְלָה. מִי שֶׁהוּא פָּסוּל לְעֹדוֹת בְּעֶבְרָה מִן הָעֵבֶרֶת שֶׁל תּוֹרָה – הָרִי זֶה שׁוֹחֵט בֵּינוּ לְבֵין עַצְמוֹ...

הרמב"ם מחלק בין המועד לעבור על המצוה ופורק עולה שנחשב 'מומר' ושחיטתו פסולה, לבין הפסול לעדות משום שעבר עבירה פעם אחת שאינו נחשב מומר. ומהלשון "מי שהוא

את פסולו של מומר לשחיטה מבאר הרמב"ם משום ש"הרי הוא כעכו"ם" ושחיטת עכו"ם פסולה. אך פסולו של מומר להבאת קרבן אינו תלוי בהגדרתו כ"עכו"ם", שהרי מקבלים מהם קרבנות אלא שבעצם היותו מומר נפסל מהבאת קרבן. והעובד עבודה זרה ומחלל שבת אפילו פעם אחת נעשה מומר לכל התורה ואינו יכול להביא קרבן, אך בשחיטה אינו פסול מעצם היותו מומר אלא משום שנחשב כעכו"ם, ודין זה אינו חל בו בפעם אחת בלבד אלא כשהורגל בכך. ומעתה מיושבת סתירה נוספת: בהלכה הקודמת מבואר שאפיקורוס כעכו"ם ושחיטתו

נבילה, והוא הכופר בתורה ובמשה רבינו, אך הצדוקים הכופרים בתורה שבעל-פה ומודים בתורה שבכתב אינם כעכו"ם ושחיטתם מותרת (להלן הט"ז). אך בהלכות תשובה (פ"ג ה"ח) מנה הרמב"ם את מיני הכופרים וביניהם: "הכופרים בתורה" וכן "הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה"!
ולאור האמור אין כאן סתירה כי הכופר בתורה שבעל פה נחשב כאפיקורוס, אך אינו נחשב כעכו"ם אלא כשכופר בתורה שבכתב, והפסול לשחיטה נובע מהגדרתו כעכו"ם ולא מעצם היותו מומר.

(מחשת יעבץ יו"ד סי' א.)

כל יתר כ'נטול' או כ'חסר'?

שבת קודש, ז' תמוז ה'תשע"א
אלא כחסר בידי שמיים מתחילת ברייתו, ולכן מדייק וכותב "שכל היתר חסר הוא", היינו כחסר בידי שמיים מתחילת ברייתו.

ולפי זה אם נמצאו בבהמה שני כבדים – כשרה, שהרי אם לא היה לה כבד מתחילת ברייתה כשרה (ורק אם נחתך בידי אדם טריפה), וכל יתר הוא רק כחסר מתחילת ברייתה. אך לדעת הרשב"א, אף באלו שנאמר בהם "אם ניטל – טריפה", האיסור הוא בין בניטל בידי אדם ובין בחסר בידי שמים, ואם נמצאו שני כבדים בבהמה – טריפה, כי "יתר כנטול", ואין הבדל אם ניטל בידי אדם או חסר בידי שמים (טור יו"ד סי' ג, ובית יוסף שם סו"ס מ"א).

וכתב הרמ"א (יו"ד סי' ג סע' ב) ש"בהפסד מרובה יש לסמוך אמכשירין", היינו שיטת הרמב"ם.

הלכות שחיטה פרק ח, הלכה י"א: **כְּהֵמָה שְׁחִיתָהּ חֲפָרָה רָגַל פְּתִילַת בְּרִיתָהּ – מְרִפָּה. וְכֵן אִם הָיְתָה יְתֵרָה רָגַל; שְׁפָל הָיְתָה – פְּחָרָה הוּא.**

לדעת הרמב"ם (לקמן הכ"ד), כאשר הבהמה אסורה משום איבר חסר – הרי זה גם בחסר בידי שמיים מתחילת ברייתו, ואילו כשנאסרה משום שאיבר ניטל – אסורה רק אם ניטל בידי אדם. לכן, באיבר שנאמר בו "אם ניטל טריפה" (כגון כבד שנאמר בו "ניטל הכבד – טריפה" ולא "נחסר הכבד"), הבהמה נאסרת רק אם נחתך בידי אדם, אבל אם היתה חסירה אותו איבר מתחילת ברייתה, מותרת. ואילו באיבר שנאמר בו "אם חסר – טריפה", אסורה אם היתה חסירה אותו מתחילת ברייתה, וכל שכן אם נחתך בידי אדם. והיתר שהוא כנטול, לדעת הרמב"ם אינו כנטול בידי אדם

אגרות קודש

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מו"ה בנימין אלי' שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאדר"ח תמוז ומב' תמוז עם המצורף אליהם, ובדאי בהזדמנות יודיע השער הרשמי של הפרנק וכו' וכו'.

ויהי רצון שיהי' הענין בדענעמארק התחלה טובה להפצת המעינות במדינה זו והמדינות שבסביבתה, ובהעלמות שהיו עד עתה תוגמר תקופת ההתחלה, אשר רק כל התחלות קשות, ויפוצו המעינות חוצה, תורה תמימה נגלה וחסידות גם יחד, ומגלגלין זכות ליומין זכאין הם י"ב וי"ג תמוז הבע"ל גאולת רבנו נשיאנו ראש ישראל הרי גופא בתר רישא גריר, ויהי רצון שיגאל כאו"א מאתנו בתכ"י בגאולה מכל הענינים המבלבלים ובנצחון גלוי עליהם כמו שהי' בימים ההם לפני ל"א שנה, ומתוך הרחבת הדעת יגבירו חיילים בכל אותם הענינים עליהם מסר נפשו בעל השמחה, ולכל לראש בהעמדת תלמידים יראי ה' ולומדים תורתו תמימה (הנגלה והפנימית) ומקיימי מצות ה' בהידור.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ולבשו"ט.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – א'ז' תמוז ה'תשע"א

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"א

הלכות מאכלות אסורות

פרק חמישי

- 1 א. מפי השמועה² למדו, שזה שנתאמר בתורה: לא תאכל
- 2 הנפש עם הבשר - לאסור אבר שנתתו מן החי. ועל אבר
- 3 מן החי⁴ הוא אומר לנת: אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו.
- 4 ואסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף, בטוהרים אכל
- 5 לא בטמאים⁵.
- 6 ב. אחד אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד
- 7 והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם⁶, כגון הלשון והפיצים
- 8 והטחול והפליות וחלב⁷ וכיוצא בהן. אלא שהאבר שאין
- 9 בו עצם - בין שנתתו פלו בין שנתתו מקצתו⁸, הרי זה
- 10 אסור משום אבר מן החי; והאבר שיש בו עצם - אינו
- 11 חייב עליו משום אבר מן החי עד שיפרש בבריתו: בשר
- 12 וגידים ועצמות; אכל אם פרש מן החי הבשר בלבד -
- 13 חייב עליו משום טרפה, כמו שבארנו, לא משום אבר
- 14 מן החי.
- 15 ג. האוכל מאבר מן החי פזית⁹ - לוקה. ואפילו אכל אבר
- 16 שלם: אם יש בו פזית¹⁰ - חייב, פחות מפזית - פטור¹¹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה; המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה; ודין ביצים שניתקן; עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד; השוחט בהמה מעוברת ומצאה בה שליל או בן תשעה חי. (2) תורה שבעל פה. (3) "דאבר חי מקרי נפש שאם יתכנו אינו עושה חליפין שלא ישבור עור, כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר". (4) אבר מן החי היא אחת משבע מצוות שבני נח נצטוו עליהן. (5) מחלוקת תנאים בדבר, ופסק כחכמים. (6) "אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלוש" (משום חלב ומשום טרפה ומשום אבר מן החי). הרי דגם באבר שאין בו עצם חייב משום אבר מן החי, שהלא אין עצם בחלב. (7) "כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו ... איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו" (שחלו בבית אחת), הרי שאם חתך ממנה אבר שהיא נטרפת מנטילתה חייב משום אבר מן החי כשאכלו (אמנם בגיליון נרפס: "מצאתי כתוב בגיליון ספר אחד וזה לשונו, והלב, נראה לי שצריך להיות והחלב כי הלב עושה טרפה אם ניטל", אבל הדברים תמוהים, כי מה בכך אם הבהמה נטרפת, וכי משום זה אין איסור אבר מן החי? (8) "אכל חלב מן החי", משמע אפילו מקצת. הרי שבאבר שאין בו עצם, כמו חלב, חייב משום אבר מן החי אפילו אם חתך מקצתו. (9) ככל איסורי תורה. (10) וגידים ועצמות מצטרפים לכזית. (11) אף על פי שאכל אבר שלם. (12) שגידים ועצמות מצטרפים. (13) "חלקו מבחוץ פטור". ואפילו אם החלק הוא יותר מכזית, אין עליו כבר שם אבר מן החי אלא בשר מן החי, והגידים והעצמות אין מצטרפים. (14) האבר נברא בשר ועצמות וגידים מחוברים, ועכשיו הם נפרדים ולפיכך אין לו דין אבר מן החי. (15) ולא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות, ואין בכל חלק כזית. אין לו דין אבר מן החי, אלא דין בשר מן החי, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "שאכל כזית בשר", כי הגידים והעצמות אינם מצטרפים. אבל אם יש בכל חלק כזית, הרי הוא אבר מן החי, מכיוון שלא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות. (16) שגידים ועצמות אין מצטרפים בבשר מן החי. (17) "חלקו מבפנים חייב". (18) כלומר, בבית אחת, ש"בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת", ואיסור אבר מן החי חל רק בשעה שהופרש האבר ובאותה שעה היא נטרפה ובאיסור בת אחת איסור חל על איסור לכל הדעות. (19) ואף על פי שאיסור אבר מן החי חל בשעה שנחתך האבר ואיסור חלב הרי חל משעת יציאת הבהמה לאוויר העולם, חל איסור אבר מן החי על איסור חלב, מפני שאבר מן החי נאסר גם לגויים, ומתוך שהוא חל על הגויים חל גם על יהודים, אף על פי שכבר נאסר עליהם משום חלב. (20) משום טרפה ומשום חלב ומשום אבר מן החי. (21) נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות בשר קטנות. (22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו. (23) מדרבנן. (24) "מיתה עושה ניפול שחיטה אין עושה ניפול", כלומר, אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה. ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי.

מן החי; וּשְׁנֵאמַר: וּבִשְׂרָר בְּשֻׁדָּה טְרֵפָה - בֵּין שִׁינָא לְמָקוֹם
 30 שְׁהוּא לֹא בְּשֻׁדָּה נַעֲשֶׂה טְרֵפָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
 31 י. הוֹצִיא מִקְצֵת הָאֶבֶר וְנִשְׁאַר מִקְצָתוֹ בַּפְּנִים, אֶפְלוּ לֹא
 32 נִשְׁאַר אֲלָא מֵעוּטוֹ⁴³ - הוֹצִיא אֲסוּר, וְשִׁבְּפָנִים מִתְּרֵי⁴⁴. וְאִם
 33 חֲתַף הוֹצִיא מִן הָאֶבֶר אֶחָד שֶׁהִחֲזִירוּ וְנִשְׁחַטָּה - אוֹתוֹ שִׁינָא
 34 בְּלִבָּד אֲסוּר⁴⁵, וְשִׁאֲרָה הָאֶבֶר מִתֵּר; וְאִם לֹא הִחֲזִירוּ וְנִחְתְּכוּ
 35 וְהוּא בַּחוּץ, בֵּין שִׁחְתּוֹ קֹדֶם שְׁחִיטָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה -
 36 מָקוֹם הַחֲתָף אֲסוּר. וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁנִּגְדָּה הָאִיר⁴⁶, אֶחָד
 37 שִׁיחְתָּף הוֹצִיא חוּצָה וְחֻתְּפוֹ מָקוֹם הַחֲתָף.
 38 יא. כָּל אֶבֶר עֶבֶר שִׁינָא, וְנִחְתְּכוּ קֹדֶם שְׁחִיטָה וְהוּא בַּחוּץ
 39 - הָרִי זֶה אֶבֶר מִן הַחִי⁴⁷ וְלֹקִין עָלָיו, וְאֶפְלוּ מִתְּרֵי⁴⁸ הָעֶבֶר
 40 קֹדֶם שְׁחִיטָה. וְאִם נִחְתְּפוּ אַחֵר שְׁחִיטָה - הָאוֹכְלוּ אִינוּ
 41 לֹקְהָ⁴⁹, וְאֶפְלוּ מִתְּרֵי. וְאִם מִתְּרֵי הִבְהֵמָה וְאַחֵר כֶּף חֲתָכוּ -
 42 הָאוֹכְלוּ לֹקְהָ מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחִי⁵⁰.
 43 יב. עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא אֶבֶר וְנִאֲסַר הָאֶבֶר, וְאַחֵר כֶּף נִוּלַד וְהָרִי
 44 הֵיא נִקְבָּה - הַחֲלָב שֶׁלָּה אֲסוּר לְשִׁתּוֹ מִסָּפֵק, הוֹאִיל וְהוּא
 45 בָּא מִכָּל הָאֵיבָרִין וְיֵשׁ בָּהּ אֶבֶר אֶחָד אֲסוּר. וְהָרִי זֶה כֶּחָלָב
 46 טְרֵפָה שֶׁנִּתְעַרַּב בְּחָלָב טְהוֹרָה.
 47 יג. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה מֵעֲבֵרָת וּמִצָּא בָּהּ שְׁלִיל⁵¹, בֵּין חִי בֵּין
 48 מֵת - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּאִכְלָהָ. וְאֶפְלוּ שְׁלִיא⁵² מִתֵּרָת בְּאִכְלָהָ.
 49 וְשְׁלִיא שִׁנָּא מִקְצָתָהּ וְשִׁחַט אֶת הִבְהֵמָה: אִם הִיְתָה שְׁלִיא
 50 זוֹ קְשׁוּרָה⁵³ בְּוֹלַד - מֵה שִׁינָא מִמֶּנָּה אֲסוּר⁵⁴, וְהִשְׁאָר מִתֵּר;
 51 וְאִם לֹא הִיְתָה קְשׁוּרָה בּוֹ - כָּלָה אֲסוּרָה; שְׁמָא שְׁלִיא זוֹ
 52 שִׁינָא מִקְצָתָהּ הִלֵּךְ לוֹ וְלֹד שְׁהִיָּה בָּהּ⁵⁵, וְוֹלַד זֶה שֶׁנִּמְצָא
 53 בְּכֶטֶן הִלְכָה שְׁלִיא שְׁלוֹ. וְאִין צָרִיף לֹמֵר, שְׁמָא לֹא נִמְצָא
 54 בְּכֶטֶן וְלֹד כָּלָל, שֶׁהִשְׁלִיא כָּלָה אֲסוּרָה.
 55 יד. מִצָּא בָּהּ עֶבֶר חִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים
 56 גְּמוּרִין וְאֶפְשָׁר שִׁיחִיָּה - אִינוּ צָרִיף שְׁחִיטָה, אֲלָא שְׁחִיטָה
 57 אִמוּ מִטְהַרְתּוֹ. וְאִם הִפְרִיס עַל גְּבִי קֶרֶק - צָרִיף שְׁחִיטָה⁵⁶.
 58

ז. שִׁמְטָה²⁶ אֶבֶר אוֹ מַעֲכוֹ אוֹ דָּכוּ, כְּגוֹן הַפִּיצִים שֶׁמַּעֲפָה אוֹתָן
 1 אוֹ נִתְקַן²⁷ - הָרִי זֶה אִינוֹ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ
 2 מִקְצֵת חַיִּים, וְלִפְיָקָן²⁸ אִין מִסְרִית. וְאֵף עַל פִּי כֵן אֲסוּר
 3 לְאָכְלוֹ מִמֶּנָּה שֶׁנִּהְיָה כֹּל יִשְׂרָאֵל מִקְדָּם, שֶׁהָרִי הוּא דוֹמָה
 4 לְאֶבֶר מִן הַחִי.
 5 ח. עֶצֶם שֶׁנִּשְׁבַּר: אִם הָיָה הַבֶּשֶׂר אוֹ הָעוֹר חוּפָה²⁹ רַב
 6 עֲבִיז³⁰ שֶׁל עֶצֶם הַנִּשְׁבַּר וְרַב הָקָף הַשֶּׁכֶּרִי³¹ - הָרִי זֶה מִתֵּר;
 7 וְאִם יָצָא הָעֶצֶם לַחוּץ³² - הָרִי הָאֶבֶר אֲסוּר. וְכִשְׁלִשְׁחַט
 8 הִבְהֵמָה אוֹ הָעוֹף - יִחְתָּף מִמָּקוֹם הַשֶּׁכֶּר וְיִשְׁלִיכוֹ, וְהִשְׁאָר
 9 מִתֵּר. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם, וְהַבֶּשֶׂר חוּפָה אֶת רַבּוֹ, אֲכָל הָיָה אוֹתוֹ
 10 בְּשׁוֹר מִרְסָס³³ אוֹ נִתְאָכַל, כִּבְשָׁר שֶׁהוּא גּוֹרֵר, אוֹ שֶׁהָיָה
 11 מִתְלַקֵּט³⁴ הָרַב מִמָּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, אוֹ שֶׁהָיָה הַבֶּשֶׂר שְׁעָלָיו
 12 נִקְבִּים נִקְבִּים³⁵, אוֹ שֶׁנִּסְדַּק הַבֶּשֶׂר, אוֹ שֶׁנִּקְדָּר כְּמִין טַבְעָת,
 13 אוֹ שֶׁנִּגְרַר הַבֶּשֶׂר מִלְּמַעְלָה עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִן הַבֶּשֶׂר אֲלָא
 14 כְּקִלְפָּה, אוֹ שֶׁנִּתְאָכַל הַבֶּשֶׂר מִלְּמַטָּה מַעַל הָעֶצֶם שֶׁנִּשְׁבַּר עַד
 15 שֶׁנִּמְצָא הַבֶּשֶׂר הַחוּפָה אִינוּ נִגַּע בְּעֶצֶם - בְּכָל אֵלוֹ מוֹרִין
 16 לְאֲסוּרָה³⁶, עַד שִׁתְּרַפָּא הַבֶּשֶׂר³⁷. וְאִם אֲכָל אֶכָל אֵלוֹ - מִכֵּין
 17 אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדָּת.
 18 ט. הַמּוֹשִׁיט יָדוֹ לְמַעַי הִבְהֵמָה וְחֲתַף מִן הַטָּחוֹל וּמִן
 19 הַפְּלִיט וּכְיֻצָּא בְּהֵן³⁸, וְהִנִּיחַ הַחֲתִיכוֹת בְּתוֹךְ מַעֲיָה, וְאַחֵר
 20 כֶּף שְׁחִטָּה - הָרִי אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם אֶבֶר מִן
 21 הַחִי³⁹, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ מַעֲיָה. אֲכָל אִם חֲתַף מִן
 22 הָעֶבֶר שֶׁבְּמַעֲיָה וְלֹא הוֹצִיאָו, וְאַחֵר כֶּף שְׁחִטָּה - הָרִי חֲתִיכָת
 23 הָעֶבֶר אוֹ אֵיבְרוֹ מִתֵּר, הוֹאִיל וְלֹא יָצָא⁴⁰. עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא יָדוֹ
 24 אוֹ רִגְלוֹ - נִאֲסַר אוֹתוֹ אֶבֶר לְעוֹלָם, בֵּין שִׁחְתּוֹ קֹדֶם
 25 שֶׁתִּשְׁחַט אִמוּ בֵּין שִׁחְתּוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָּה אִמוּ⁴¹. וְאֶפְלוּ
 26 הִחֲזִיר אוֹתוֹ אֶבֶר לְמַעַי אִמוּ וְאַחֵר כֶּף נִשְׁחַט⁴², אוֹ נִוּלַד
 27 הָוֵלַד וְחִיָּה כְּמָה שָׁנִים - הָרִי אוֹתוֹ הָאֶבֶר אֲסוּר מִשּׁוּם
 28 טְרֵפָה. שְׁכָל בֶּשֶׂר שִׁינָא חוּץ לְמַחְצָתוֹ - נִאֲסַר כִּבְשָׁר שֶׁפָּרַשׁ
 29

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(26) אבל לא תלשו. (27) ונשחטה הבהמה. (28) מפני שיש בו מקצת חיים. (29) מכסה. (30) שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו מכוסה. (31) רוב היקף הבשר שעל השבר - קיים. (32) הבשר אינו מכסה אותו. (33) כלומר, שהיה הבשר מרודד וקלוש אבל מכסה את רוב העצם. (34) בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד אלא כאן מעט וכאן מעט ואם תצרפו הרי רוב היקפו נכסה. (35) בלא חיסרון. (36) כל אלו בעיות הן בגמרא שם ומספק מחמירים. (37) "מסרטו בעצם ומעלה ארוכה", הרי שאם מעלה ארוכה (מתרפא) - כשר. (38) איברים שנשחטו אינה מטרפה את הבהמה. (39) והשחיטה אינה מתירה אותו. (40) וניתר בשחיטת אמו. (41) אכן יש הבדל בין חתכו קודם שחיטת אמו לחתכו אחר שנשחטה אמו, שאם נחתך לפני שנשחטה אמו, אסור משום טרפה כדמסיים בסוף ההלכה. ובחתכו לאחר שחיטת אמו חייב משום אבר מן החי. (42) כלומר, שהוולד יצא חי לאוויר העולם אחרי שחיטת אמו, אז נשאר האבר היוצא באיסורו לעולם ושחיטת אמו אינה מתירתו מכיוון שהאבר לא היה בפנים הבהמה בשעת שחיטתו, והוולד עצמו, הרי נחשב כשחוט, מפני שהוא היה בפנים [=הבהמה] בשעת שחיטתו, ואין לו דין שחיטה. אבל אם הוולד יצא לפני ששחטו את אמו, הרי יש לוולד דין שחיטה, ושחיטת אמו לא התירתו, ואז שחיטתו מתירה גם את האבר היוצא. (43) כלומר, אף על פי שבלידה אומרים אנו "צא רובו הרי זה כילוד". (44) כי אין לידה לאברים ואין התרוב היוצא עושה כילוד את המיעוט שנשאר בפנים. (45) ומצמצם וחותר ומקום החתך גם כן נותר בשחיטת הבהמה. (46) "מפני שהוא עומד על שפת הרהם ולא קרינא ביה בהמה בבהמה, דלאו בתוכה הוא". (47) וכמו שביארנו למעלה שהאיסור של "בשר בשדה טרפה" אינו אלא כשנחתך אחרי שחיטת אמו, אבל נחתך לפני השחיטה הרי זה אבר מן החי. (48) "דעובר שבפנים אפילו מת חשיב כחי דהא מהני ליה שחיטת אמו להתירו אף באכילה". (49) משום אבר מן החי. אבל לוקה משום טרפה. (50) דמיתה עושה ניפול ורואים כאילו נפל מחיים. (51) עובר. (52) "והוא הכיס שבתוכו יהיה העובר". (53) ואם כן השלייה היא חלק מהוולד שנמצא בתוך הבהמה. (54) שהרי הוא כאבר מן העובר שיצא. (55) ולא נותר בשחיטת האם ולפיכך גם שליתו אסורה. (56) ושחיטה זו היא מדרבנן משום מראית עין.

42 בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים? בְּלֵב הָעוֹף, שְׁאִין בּוֹ כְּזִית דָּם; אָכַל
43 אִם הָיָה לֵב בְּהֵמָה - חֵיב כֶּרֶת; שֶׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ כְּזִית מִדָּם
44 שֶׁבִּתּוֹךְ הַלֵּב, שֶׁחֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת.
45 ז. הַכֶּבֶד, אִם חֲתָכָה וְהִשְׁלִיכָה לְתוֹךְ הַחֲמֵץ אוֹ לְתוֹךְ מַיִם
46 רוֹתְחִין עַד שֶׁתִּחַלְבֵן - הָרִי זֶה מִתְּרַת לְבַשֵּׁל אוֹתָהּ אַחֵר כֵּן.
47 וְכִבְר נִתְּגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהִבְהִיבָה עַל הָאוֹר וְאַחֵר כֶּף מִבְּשָׁלִין
48 אוֹתָהּ. בֵּין שֶׁבִשְׁלָה לְבָדָה בֵּין שֶׁבִשְׁלָה עִם בֶּשָׂר אַחֵר. וְכֵן
49 מִנְּהָג פְּשׁוּט, שְׁאִין מִבְּשָׁלִין הַמֵּחַ שֶׁל רֹאשׁ וְלֹא קוֹלִין אוֹתוֹ
50 עַד שֶׁמִּהֲבִיבִין אוֹתוֹ בְּאוֹר.
51 ח. הַכֶּבֶד שֶׁבִשְׁלָה וְלֹא הִבְהִיבָה עַל הָאוֹר וְלֹא חִלְטָה בְּחֲמֵץ
52 אוֹ בְּרוֹתְחִין - הָרִי הַקְּדֵרָה כֻּלָּה אֲסוּרָה, הַכֶּבֶד וְכָל שֶׁנִּתְּבַשֵּׁל
53 עִמָּהּ. וּמִתֵּר לְצִלוֹת כֶּבֶד עִם הַבֶּשָׂר בְּשִׁפּוֹד אַחֵר, וְהוּא
54 שֶׁתִּהְיֶה הַכֶּבֶד לְמִטָּה. וְאִם עֶבֶר וְצִלָּהּ לְמַעַל מִבֶּשָׂר -
55 הָרִי זֶה אוֹכֵל.
56 ט. הַטְּחוּל - מִתֵּר לְבַשְׁלוֹ אֲפֹלוּ עִם הַבֶּשָׂר; שְׁאִינוּ דָם, אֲלֹא
57 בֶּשָׂר הַדּוּמָה לָדָם. הַשּׁוֹבֵר מִפְּרֻקַּת בְּהֵמָה קֵדָם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה
58 - הָרִי הַדָּם נִבְלַע בְּאַבְרִים, וְאֲסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה בֶּשָׂר חִי,
59 וְאֲפֹלוּ חֲלָטוֹ. אֲלֹא בִּיצָד עוֹשֶׂה? יַחֲתֹךְ הַחֲתִיכָה וְיִמְלַח יָפָה
60 יָפָה, וְאַחֵר כֶּף יִבְשָׁל אוֹ יִצְלָה. וְכִבְר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהִשְׁחִיט
61 בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף וְלֹא יֵצֵא מִהֶן דָּם, שֶׁהֵן מִתְּרִין.
62 י. אִין הַבֶּשָׂר יוֹצֵא מִיָּדוֹ דָּמוֹ אֲלֹא אִם כֵּן מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה
63 וּמְדִיחוֹ יָפָה יָפָה. בִּיצָד עוֹשֶׂה? מְדִיחַ הַבֶּשָׂר תְּחִלָּה, וְאַחֵר
64 כֶּף מוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה, וּמְנִיחוֹ בְּמִלְחוֹ כְּדִי הַלּוֹף מִיֵּל, וְאַחֵר
65 כֶּף מְדִיחוֹ יָפָה יָפָה עַד שֶׁיִּצְאֻ הַמַּיִם זָפִים, וּמִשְׁלִיכוֹ מִיָּד
66 לְתוֹךְ מַיִם רוֹתְחִין, אָכַל לֹא לְפוֹשְׁרִין, כְּדִי שֶׁיִּתְּלַבֵּן מִיָּד וְלֹא
67 יֵצֵא דָם.
68 יא. כְּשֶׁמוֹלְחִין הַבֶּשָׂר - אִין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֲלֹא בְּכָלִי מְנַקֵּב.
69 וְאִין מוֹלְחִין אֲלֹא בְּמִלְח עֶבֶה כְּחוֹל הַגָּס; שֶׁהִמְלַח דֵּק
70 כְּקִמְחָה יִבְלַע בְּבֶשָׂר וְלֹא יוֹצֵא דָם. וְצָרִיף לְנִפְץ הַבֶּשָׂר מִן
71 הַמִּלְח וְאַחֵר כֶּף יְדִיחָנוּ.
72 יב. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - לְבֶשָׂר שֶׁצָּרִיף לְבַשְׁלוֹ; אָכַל לְצִלִּי
73 - מוֹלַח וְצוֹלָה מִיָּד. וְהוֹרָצָה לְאָכַל בֶּשָׂר חִי - מוֹלְחוֹ יָפָה
74 יָפָה וּמְדִיחוֹ יָפָה יָפָה, וְאַחֵר כֶּף יֹאכֵל. וְאִם חֲלָטוֹ בְּחֲמֵץ -
75 מִתֵּר לְאָכְלוֹ כִּשְׁהוּא חִי. וּמִתֵּר לְשִׁתּוֹת הַחֲמֵץ שֶׁחֲלָטוֹ בּוֹ,
76 שְׁאִין הַחֲמֵץ מוֹצִיא הַדָּם.
77 יג. חֲמֵץ שֶׁחֲלָט בּוֹ בֶּשָׂר - לֹא יִחְלַט בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה.
78 וְחֲתִיכָה שֶׁהִאֲדִימָה בְּתוֹךְ הַחֲמֵץ - הִיא וְהַחֲמֵץ אֲסוּרִין, עַד
79 שֶׁיִּמְלַח אוֹתָהּ יָפָה יָפָה וְיִצְלָה. בֶּשָׂר שֶׁהִאֲדִים, וְכֵן בִּיצֵי
80 בְּהֵמָה וְחִיָּה בְּקִלְפָה שֶׁצִּלְיָהֶן, וְכֵן הָעֵרֶף שֶׁבּוֹ הַמְּזֻרְקִים שֶׁהֵן
81 מְלֵאִים דָּם, אִם חֲתָכֶן וּמִלְחָן בְּדַת - מִתֵּר לְבַשְׁלָן. וְאִם לֹא
82 חֲתָכֶן וְיִצְלָאָן בְּשִׁפּוֹד, וְצִלָּה הָעֵרֶף וּפְיֹו לְמִטָּה, אוֹ שֶׁצִּלְּאָן
83 כֶּלֶן עַל הַגָּחָלִים - הָרִי אֵלֶּי מִתְּרִין.

1 טו. קָרַע אֶת הַבְּהֵמָה אוֹ שָׁחַט בְּהֵמָה טְרֵפָה וּמִצָּא בָּהּ כֵּן
2 תִּשְׁעָה חִי - צָרִיף שְׁחִיטָה⁵⁷ לְהַתִּירוֹ, וְאִין שְׁחִיטָה אִמּוֹ
3 מוֹעֵלָת לוֹ. וְאִם לֹא גָמְרוּ לוֹ חֲדָשִׁין, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חִי
4 בְּמַעֲי הַטְּרֵפָה - הָרִי זֶה אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּאֶבֶר מֵאִמּוֹ. כָּל
5 עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְהִחֲזִירוֹ, וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - אִין
6 שְׁחִיטָה אִמּוֹ מוֹעֵלָת לוֹ, וְהָרִי הוּא כְּלוּד וְצָרִיף שְׁחִיטָה.

פָּרָק שְׁעִי⁵⁸

7 א. הָאוֹכֵל כְּזִית מִן הַדָּם: בְּמִזִּיד - חֵיב כֶּרֶת, בְּשׁוּגָג - מִבִּיא
8 חֲטָאת קְבוּעָה. וְדָבָר מִפְּרֻשׁ בְּתוֹרָה, שְׁאִינוּ חֵיב אֲלֹא עַל דָּם
9 בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף בְּלָבָד, בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין. שְׁנֵאֲמַר:
10 וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ כָּלִל מוֹשְׁבֵיתֵכֶם לְעוֹף וּלְבְּהֵמָה; וְחִיָּה
11 בְּכָלִל בְּהֵמָה, שְׁנֵאֲמַר: זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר וּגְדִי
12 אֵיל וְצִבִּי וּגְדִי. אָכַל דָּם דְּגִים וְחִגְגִּים וְשִׁקְצִים וְרִמָּשִׁים
13 וְדָם הָאֵדָם - אִין חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם דָּם. לְפִיכָף: דָּם דְּגִים
14 וְחִגְגִּים טְהוֹרִים - מִתֵּר לְאָכְלוֹ. וְאֲפֹלוּ כְּנָסוֹ בְּכָלִי וְשִׁתָּהוּ -
15 מִתֵּר. וְדָם חִגְגִּים וְדְגִים טְמֵאִים - אֲסוּר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא
16 תְּמִצִּית גּוֹפֵן, כְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה. וְדָם שִׁקְצִים - בְּבִשְׁרֹן,
17 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
18 ב. דָּם הָאֵדָם - אֲסוּר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, אִם פִּרְשׁ, וּמִכֵּין עָלָיו
19 מִפֶּת מְרִדּוֹת. אָכַל דָּם הַשְּׁנִים - בּוֹלְעוֹ וְאִינוּ נִמְנָעוּ. הָרִי
20 שֶׁנִּשְׁשֵׁף בְּפֶת וּמִצָּא עָלָיָהּ דָּם - גּוֹרֵר אֶת הַדָּם וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל,
21 שֶׁהָרִי פִּרְשׁ.
22 ג. אִין חֵיבִין כֶּרֶת אֲלֹא עַל דָּם הַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה
23 וְנִחְיָרָה אוֹ הַתּוֹת הָרֹאשׁ, כָּל זֶמֶן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲדִמּוּמִית; וְעַל
24 הַדָּם הַכְּנוּס בְּתוֹךְ הַלֵּב; וְעַל דָּם הַקָּזָה, כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא מְקַלֵּחַ
25 וְיוֹצֵא. אָכַל הַדָּם הַשּׁוֹתֵת בְּתַחֲלַת הַקָּזָה קֵדָם שֶׁיִּתְּחִיל
26 לְקַלֵּחַ, וְדָם הַשּׁוֹתֵת בְּסוֹף הַקָּזָה כְּשֶׁיִּתְּחִיל הַדָּם לְפִסֵּק - אִין
27 חֵיבִין עָלָיו, וְהָרִי הוּא כְּדָם הָאֵיבָרִים; שֶׁדָּם הַקְּלוּחַ הוּא
28 הַדָּם שֶׁהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ.
29 ד. דָּם הַתְּמִצִּית וְדָם הָאֵיבָרִין, כִּגּוֹן דָּם הַטְּחוּל וְדָם הַכְּלוּחַ
30 וְדָם בִּיצִים, וְדָם הַמִּתְכַּנֵּס לְלֵב בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, וְדָם הַנִּמְצָא
31 בְּכֶבֶד - אִין חֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת. אָכַל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזִית -
32 לֹוָקָה, שְׁנֵאֲמַר: וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ. וּבְחִיב כֶּרֶת הוּא אוֹמֵר:
33 כִּי נִפֵּשׁ הַבֶּשָׂר בְּדָם הִיא - אִינוּ חֵיב כֶּרֶת אֲלֹא עַל הַדָּם
34 שֶׁהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ.
35 ה. הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲי הַבְּהֵמָה - הָרִי דָמוֹ כְּדָם הַיָּלוּד.
36 לְפִיכָף: הַדָּם הַנִּמְצָא כְּנוּס בְּתוֹךְ לֵב - חֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת,
37 אָכַל שְׂאֵר דָּמוֹ - הָרִי הוּא כְּדָם הָאֲבָרִין.
38 ו. הַלֵּב, בֵּין לְצִלִּי בֵּין לְקִדְרָה - קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ,
39 וְאַחֵר כֶּף מוֹלְחוֹ. וְאִם בִּשָּׁל הַלֵּב וְלֹא קָרְעוֹ - קוֹרְעוֹ אַחֵר
40 שֶׁבִשְׁלוֹ וּמִתֵּר; וְאִם לֹא קָרְעוֹ וְאָכְלוֹ - אִינוּ חֵיב עָלָיו כֶּרֶת.

מחלב נבלה וטרפה שלהן. אבל שאר בהמה וחייה, בין
 טמאה בין טהורה - חלבה בבשרה. וכן נפל של שלשה
 מיני בהמה טהורה - חלבו כבשרו, והאוכל מחלבו פזית -
 לוקה משום אוכל נבלה.
 ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חיב משום אוכל חלב
 ומשום אוכל נבלה וטרפה. מתוך שנוסף האסור בבשרה
 שהיה מתר, נוסף על החלב, ולפיכך לוקה שתיים.
 ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל - כל חלבו מתר, ואפלו
 מצאו חי, מפני שהוא כאבר ממנה. ואם שלמו לו חדשיו
 ומצאו חי, אף על פי שלא הפריס על הקרקע ואינו צריך
 שחיטה - חלבו אסור, וחיבין עליו כרת. ומוציאין ממנו כל
 החוטין והקרומות האסורין, כשאר בהמות.
 ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתך מחלב העבר שפלו לו
 חדשיו והוציאו - הרי זה חיב עליו כאלו חתכו מחלב האם
 עצמה; שהחדשים הן הגורמין לאסור החלב.
 ה. שלשה חלבים הן שחיבין עליהן כרת: חלב שעל
 הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים. אבל האליה
 מתרת באכילה. לא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד,
 כמו שנקראו חלבים פליות ויוותרת הפכד לענין קרבן. כמו
 שאמרו אומר: חלב הארץ וחלב פליות חטה, שהוא טובם.
 ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לטרפה לשם נקראו
 חלב, שאין שם דבר טוב אלא המורס לשם. ולכך נאמר
 בתרומת מעשר: בהרימכם את חלבו ממנו.
 ו. חלב שעל המסס ושעל בית הפוסות - הוא החלב שעל
 הקרב. וחלב שבעקרי הירכות מבפנים - חיבין עליו כרת,
 והוא החלב שעל הפסלים. ויש שם חלב על הקבה עקם
 כמו קשת, והוא האסור; וחוט משוף כמו יתר, והוא מתר.
 חוטין שפחלב - אסורין, ואין חיבין עליהן כרת.
 ז. חלב שהבשר חופה אותו - מתר; שעל הפסלים אסור
 הפתוב, לא שבתוף הפסלים. וכן חלב שעל הפליות נאסר,
 ולא שבתוף הפליות. ואף על פי כן, נוטל אדם לנן שבתוף
 הפלית ואחר כך אוכל אותה, ואינו צריך לחטט אחריו.
 ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי הפתנים סמוך
 לראש הירף. כשהבהמה חיה - חלב זה נראה במעים,
 ובשתמות - ידבק בשר בבשר ויתפסה חלב זה, ואינו נראה
 עד שיתפרק הבשר מן הבשר. ואף על פי כן הרי זה אסור,
 שאין זה חלב שהבשר חופה אותו. וכל מקום שתמצא בו
 החלב תחת הבשר, והבשר מקיף אותו מפל סביביו, ולא
 יראה עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר.
 ט. חלב חלב וחלב המעים, והן הדקין המלפפין - כלן
 מתרין, והרי הם פשמן שהוא מתר. חוץ מראש המעי
 שסמוך לקבה, שהוא תחלת בני מעים, שצריך לגרור החלב

יד. ראש הבהמה שצלהו בתנור או בכבשן, אם תלהו ובית
 שחיטתו למטה - מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם היה בית
 השחיטה מן הצד: מחו - אסור, שהדם מתקבץ לתוכו;
 ושאיר הבשר שעל העצמות מבחוץ - מתר. הניח חטמו
 למטה: אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא
 דמו דרך חטמו - מתר, ואם לאו - מחו אסור.
 טו. אין מניחין כלי פחת הצלי לקבל מימיו עד שתכלה
 כל מראה אדמומית שבו. וכיצד עושין? משליכין לתוף
 הפלי מעט מלח, ומניח הפלי עד שיצלה, ולוקח השמנונית
 של מעלה, והמים של מטה שתחת השמנונית אסורה.
 טז. פת שחתך עליה בשר צלי - מתר לאכלה, שאינה אלא
 שמנונית. דגים ועופות שמלחן זה עם זה, אפלו בכלי מנעב
 - הדגים אסורין; שהדג רפה, ובולע דם היוצא מן העוף.
 ואין צריך לומר אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה.
 יז. עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר וביצים ובשולן
 - אסורות, שהרי דם יוצא לתוכן. ואף על פי שמלחן יפה
 יפה. ואפלו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלוי. ואם צלאן
 - הרי אלו מתרות, אף על פי שהבשר שבתוכן חי, ואפלו
 פיהן למעלה.
 יח. בני מעים שמלאן על דרך זו בבשר צלוי או שלוק,
 או שמלאן בביצים ושלגן או קלאן - הרי אלו מתרין;
 שאין מחזיקין דם בבני מעים. וכן הורו הגאונים.
 יט. עופות שטפלו בכבצק וצלאן, בין שלמים בין מחתכין:
 אם טפלו בסלת גסה, אפלו הסמיקה הטפלה - אוכל את
 הטפלה, מפני שסלת גסה מתפררת ויוצא הדם. ואם טפלו
 בקמח חטים שלתתן: אם היתה הטפלה לבנה כמו הפספס
 - מתר לאכל ממנה, ואם לאו - אסורה. טפלו בבשר
 קמחין: אם האדימו - אסורין, ואם לא האדימו - מתרין.
 כ. סכין ששחט בה - אסור לחתוך בה רותח, עד שילבן
 הסכין באור, או שחיונה במשחזות, או ינעצנה בקרקע
 קשה עשר פעמים. ואם חתך בה רותח - מתר. וכן אינו
 חותך בה צנון וכיוצא בו מדברים החריפים לכתחלה. ואם
 הדיח הסכין או שקנחה בכלי - מתר לחתוך בה צנון וכיוצא
 בו, אבל לא רותח.
 כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שועה באבר -
 אסור לאכל בה רותח לעולם, שכתב נבלע הדם בחרסיה.
 פרק שביעי
 א. האוכל פזית חלב: במזיד - חיב כרת, בשוגג - מביא
 חטאת קבועה. ובכפוש אמרה תורה שאינו חיב אלא על
 שלשה מיני בהמה טהורה בלבד, שנאמר: כל חלב שור
 וכשב ועז לא תאכלו. בין שאכל מחלב שחוטת בין שאכל

יז. אין מולחין חלבאים עם הבשר, ולא מדיחין חלבאים עם
בשר. וספין שחתך בה חלבאים - לא יחתך בה בשר, וכלי
שהדיח בו חלבאים - לא ידיח בו בשר. לפיכך צריך הטבח
להתקין שלש ספינים: אחת - ששוחט בה, ואחת - שמחתך
בה בשר, ואחת - שמחתך בה חלבאים.
יח. ואם דרך אותו מקום שידית הטבח הבשר בתנוה,
צריך להתקין לו שני כלים של מים: אחד - שמדיח בו
בשר, ואחד - שמדיח בו חלבאים.
יט. ואסור לטבח לפרש חלב הפסלים על הבשר כדי
לנאותו; שהקרום שעל החלב דק, ויתמצעף ביד הטבח,
ויזוב החלב ויבלע בפשר. וכל הדברים האלו אסור
לעשותן, ואם נעשו - לא נאסר הבשר. ואין מפין את
העושה, אלא מלמדין אותו שלא יעשה.
כ. וכן אין מולחין את הבשר קדם שסיר ממנו את הקרומות
ואת החוטין האסורין. ואם מלח - מסירם אחר שנמלחו.
ואפלו היה בהן גיד הנשה - מסירו אחר שנמלח ומבשל.
כא. וטבח שדרכו לנקות הבשר, ונמצא אחריו חוט או
קרום - מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באסורין.
אבל אם נמצא אחריו חלב, אם היה פשעורה - מעבירין
אותו. ואם נמצא אחריו בנות חלב, אפלו במקומות הרבה
- מפין אותו מפת מרדות ומעבירין אותו. מפני שהטבח
נאמן על החלב.

יום שני ב' תמוז ה'תשע"א

פרק שמיני

א. גיד הנשה נזהג בבחמה וחייה הטהורין², ואפלו בנבלות
וטרפות שלחן. ונוהג בשליל ובמקדשין, בין קדשים
הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין. ונוהג בדרך של ימין
ובדרך של שמאל. ואין אסור מן התורה אלא שעל כף היד
בלבד, שנאמר: אשר על כף היד. אבל שאר הגיד
שלמעהל מן הכף ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד
- אינו אסור אלא מדברי סופרים. ושני גידין הן: הפנימי³
הסמוך לעצם - אסור מן התורה⁴, והעליון כלו⁵ - אסור
מדבריהם⁶.
ב. האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף - לוקה.
ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מקל החיצון

שעליו. וזהו חלב שעל הדקין שאסור. ויש מן הגאונים
שאומר, שראש המעי שצריך לגרוו הוא המעי שיצא בו
הרעי, שהוא סוף המעים.
י. יש בגוף הבחמה חוטין וקרומות שהן אסורין. מהם
משום חלב, ומהן משום דם. וכל חוט או קרום שאסור
משום כל דם לא תאכלו - צריך לנטלו ואחר כך ימלח
ויבשל הבשר, כמו שאמרו. ואם חתכו ומלחו - אינו צריך
לנטלו. וכן לצלי - (אינו צריך לנטלו). וכל חוט או קרום
שהוא אסור משום כל חלב, בין לצלי בין לבשול - צריך
לנטלו מן הבחמה.
יא. חמשה חוטין יש בפסלים: שלשה מן הימין, ושנים
מן השמאל. השלשה שמן הימין - מתפצל כל אחד מהם
לשנים שנים, והשנים שמן השמאל - מתפצלין לשלשה
שלשה. וכלן משום חלב. וחוטין הטחול וחוטין הפליות -
משום חלב. וכן קרום שעל הטחול וקרום שעל הפסלים
וקרום שעל הפליות - אסורין משום חלב. וקרום שעל דד
הטחול - חביב עליו כרת; ושאר הקרום - אסור, ואין
חביב עליו.
יב. ושני קרומות יש לפליא: העליון - חביב עליו כרת,
בחלב שעל הפליא; והתחתון - הרי הוא כשאר קרומות.
וחוטין שבהן - אסורין, ואין בהן כרת.
יג. חוטי חלב וחוטין היד וחוטין העקץ וחוטין הלחי
התחתון שפצד הלשון מפן ומפן, וכן החוטין הדקין שהן
בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסבכין זה בזה, וקרום
שעל המוח שבפךדקד, וקרום שעל הביצים - הכל אסורין
משום דם.
יד. ביצי גדי או טלה שלא השלים שלשים יום - מתר
לבשולן בלא קלפה. לאחר שלשים יום: אם נראה בהן
חוטין דקין אדמים - בידוע שהלך בהם הדם, ולא יבשל
עד שיקלף או עד שיחתך וימלח, כמו שבאנו; ואם עדן
לא נראו בהן חוטין האדמים - מתירין.
טו. וכל בני מעים שהמאכל סובב בחללן - אין מחזיקין
בהן דם.
טז. יראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות - אסורין מדברי
סופרים. ואם תאמר שהן אסורין מן התורה בכלל כל חלב
וכל דם - אין לוקין עליהן אלא מפת מרדות; ויהיו פתצי
שעור, שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו.

מתוך רמב"ם ליום – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר דיני גיד הנשה ובמה נזהג; טבח שיצאה טרפה מתחת ידו ומאי תקניה; קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם מצא בשר בין
החיות; בשר הנעלם מן העין; ואם עושין סחורה בנבלות וטרפות. (2) ולא הטמאין. ולמדו דין זה מן הפסוק: על כן לא יאכלו
בני ישראל את גיד הנשה. ודרשו: מי שבשרו מותר גידו אסור. ובמשנה שם: אמר ר' יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה,
ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. אמרו לו: בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. (3) הגיד הארוך והוא בצד פנימי של ירך. הצד
שכלפי ירך חברתה כשהבהמה מחוברת קורא לה פנימי. (4) שהוא על הכף. (5) גיד הקצר שבסוף השופי (=הבשר העב הסובב
את הקולית לרחבו). וראשו מחובר בעצם אליה ויורד ומתפשט על הכף וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך
לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין. (6) שאינו על הכף
אלא מובלע בתוך בשר הכף.

- 1 - מפין אותו מפת מדרות⁷. וכמה שעור אכילה? כזית. ואם
- 2 אכל הגיד שעל הפך בלו, אף על פי שאין בו כזית -
- 3 לוקה⁸, מפני שהוא ככריה בפני עצמה.
- 4 ג. אכל כזית מגיד של זמין וכזית מגיד של שומאלי⁹, או
- 5 שאכל שני גידים בלן אף על פי שאין בהן כזית - לוקה
- 6 שמונים. (וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד).
- 7 ד. העוף - אין בו משום גיד הנשה; מפני שאין לו פך
- 8 ירף¹⁰, אלא ירכו ארף. ואם נמצא עוף שירכו כירף בהמה
- 9 שיש לו פך - גיד הנשה שלו אסור, ואין לוקין עליו¹¹. וכן
- 10 בהמה¹² שפך ירכה ארף בשל עוף - גיד הנשה שלה אסור,
- 11 ואין לוקין עליו.
- 12 ה. האוכל גיד הנשה מבהמה וחיה הטמאים - פטור; לפי
- 13 שאינו נוהג בטמאה, אלא בהמה שפלה מתרת¹³. ואינו
- 14 כאוכל משאר גופה, שאין הגידים מכלל הפך, כמו
- 15 שבארנו. ואם אכל מחלב שעל הגיד - הרי זה כאוכל
- 16 מבשרה¹⁴.
- 17 ו. האוכל גיד הנשה של נבלה או של טרפה או של עולה
- 18 - חיב שתיים¹⁵. מתוך שנקלל באסור¹⁶ שאר גופה שהיה
- 19 מתר, נכלל גם הגיד ונוסף עליו אסור אחר¹⁷.
- 20 ז. הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאיר
- 21 ממנו כלום. ונאמן הטבח על גיד הנשה, כשם שנאמן על
- 22 החלב. ואין לוקחין בשר מכל טבח¹⁸; אלא אם היה אדם
- 23 בשר ומחזק בכשרות - הוא ששוחט לעצמו ומוכר¹⁹ ונאמן.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(7) כעובר על איסור מדברי סופרים. (8) שכל דבר ששמו עליו כשהוא שלם, וכשאינו שלם אבר את שמו, נקרא "בריה", וגיד הנשה כשאינו שלם אינו קרוי גיד אלא חתיכת גיד. (9) ומדובר כשהתרו על כל אכילה ואכילה בפני עצמה. (10) שיש לו כף, אבל אינו עגול. (11) שהיא בעיניי שלא נפשטה בגמרא: ואסור מספק, אבל אין לוקין על הספק. (12) גם זו בעיניי שלא נפשטה בגמרא. (13) דרשו דין זה מן המקרא. ואין לומר משום שאין איסור גיד הנשה שבא אחרי שנקשרו הגידין חל על איסור בהמה טמאה שקדם לו, שהרי לדעת רבינו אין עליו איסור טומאה כלל. (14) וחייב משום בהמה טמאה. (15) משום גיד הנשה ומשום נבילה או טריפה או עולה. (16) ואיסור כולל חל על איסור. (17) אין זה איסור מוסף, אלא איסור כולל. (18) מקור הדין בעבודה זרה לט: (מגיד משנה כאן), [תוספתא שם, הובאה בגמרא: אין לוקחים ימ"ח מה"ג (ראשי תיבות של שישא דברים) וכו' אלא מן המומחה, פירוש: בני אדם שהם בחזקת כשרות ואינם חשודים להאכיל איסורים, ובשר לא נמנה בין ששת הדברים, ורק בדין לשלוח על ידי נכרי נזכר בשר. אבל רבינו תפס כאן גירסת התוספתא, שבמקום "חלב" כתוב "חתיכה", היינו חתיכת בשר או חתיכת דג, לפי גירסת התוספות שם ודין בשר כדן דג]. ולקמן בפרק י"א הלכה כ"ה, השיג הראב"ד על רבינו, שהרי לא נחשדו עמי הארץ על איסורים חוץ ממעשרות, ובמגיד משנה שם מבאר, שכל ששת הדברים שנמנו שם בברייתא, שאין לוקחים אותם אלא מן המומחה, רגילים עמי הארץ להקל בהם ולכן אין לוקחים מהם. ונראה שבבשר החמיר רבינו ביותר ודורש שיהיה אדם כשר ומוחזק בכשרות כי שמא אינו בקי או אינו זהיר בהלכות שחיטה. (19) אבל אם אינו מוחזק בכשרות ישחוט אחר והוא ימכור. (20) שמעורבים בין הגויים ויש חשש חילוף עם גוי או שיקנו מן הגוי. (21) ואף על פי שאכלו הבשר. (22) אבל אם יש ספק שהערים, אין תשובתו מועילה. (23) כיוון שאינו חשוד על הגזל לא יקח את הבשר של חברו ויחליפו באיסור, שהרי גזולו, ואם אינו מרוויח בזה למה לו להחליף, הרי אין אדם חוטא ולא לו. (24) נכרים שנמכרו לישראל לעבדים. שבכל מקום שער אחד נאמן אפילו עבר או שפחה נאמן. (25) אף על פי שבכל מקום שנוגע לאיסורי תורה אין העבדים נאמנים, אך כאן נאמנים מפני שאינם חשודים על הגזל. (26) שגוי אינו נאמן כלל. (27) והחנות של השחוטות ושל הנבלות הן קבועות במקומן והרי זה כספק השקול, וספק איסור של תורה אסור. (28) ואין אנו יודעים מאין בא. (29) כלומר, פירש מן הרוב, היינו מחנות כשרה ודווקא כשלא ראינו שפירש אלא מצאנוהו כך, אבל אם בפנינו לקח מחנות ולא ידענו אם המקום שממנו לקח הייתה חנות מוכרת שחוטת או חנות מוכרת נבלה, דינו כקבוע מכיוון שנולד הספק במקום קביעות. (30) של אותה עיר. (31) הגוי. (32) כלומר, רוב מוכרי הבשר. (33) כבשר שנתעלם מן העין. (34) בנמצא ביד גוי לא אסר רב, והטעם פירש רש"י שם הואיל שהייתה בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן, אבל בשר המונח [=סתם, שאינו נשמר] שמא עורבים החליפוהו. אבל רבינו פוסק שאסור משום בשר שנתעלם מן העין מפני שסומך על סוגיית הירושלמי שקלים פרק ז הלכה ד, שרב

1 וְכָל דָּבָר שֶׁאִסּוּר בְּאֲכִילָה וּמִתֵּר בְּהִנָּאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
2 מִתֵּר בְּהִנָּאָה - אִסּוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, וּלְכַנֵּן מְלֹאכְתּוֹ⁴⁶
3 בְּדָבָרִים אֲסוּרִים. חוּץ מִן הַחֵלֶב, שֶׁהִרְיָ נֶאֱמַר בּוֹ: יַעֲשֶׂה
4 לְכָל מְלֹאכְתּוֹ⁴⁷. לְפִיכָף, אֵין עוֹשִׂין סְחוּרָה⁴⁸ לֹא בְּנִבְלוֹת וְלֹא
5 בְּטָרְפוֹת וְלֹא בְּשִׁקְצִים וְלֹא בְּרָמָשִׁים.
6 יז. הַצִּיד שֶׁנִּדְמָנוּ לוֹ חֵיהּ אוֹ עוֹף וְדָג טְמֵאִים וְצִדָּן, אוֹ
7 שֶׁנִּצְוָה לוֹ טְמֵאִים וְטְהוּרִים - מִתֵּר לְמַכְרָן. אָבֵל לֹא יִכְנֹן
8 מְלֹאכְתּוֹ לְטְמֵאִים. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּחֵלֶב שֶׁחִלְבוּ
9 עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת וְאֵין יִשְׂרָאֵל רֹאֵהוּ וּבְגִבּוֹנוֹת הָעוֹבְדֵי
10 כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן.
11 יח. זֶה הַכֵּל: כָּל שֶׁאִסּוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה⁵⁰ - אִסּוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ
12 סְחוּרָה; וְכָל שֶׁאִסּוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם - מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה,
13 בֵּין בְּסִפְקוֹ בֵּין בְּדֹאֵו.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

39
40 א. בֶּשֶׁר בְּחֵלֶב - אִסּוּר לְבַשְׁלוֹ, וְאִסּוּר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה,
41 וְאִסּוּר בְּהִנָּאָה, וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וְאֶפְרֹ אִסּוּר כְּאֶפְרֹ כָּל
42 הַנִּקְבְּרִין. וּמִי שֶׁיִּבְשֹׁל מִשְׁנֵיהֶם כְּזִית כְּאֶחָד - לֹקְהָ,
43 שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אִמּוֹ. וְכֵן הָאוֹכֵל כְּזִית
44 מִשְׁנֵיהֶם, מִהַבֶּשֶׁר וְהַחֵלֶב שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ כְּאֶחָד - לֹקְהָ, וְאֵף עַל
45 פִּי שֶׁלֹא בִשָּׁל.
46 ב. לֹא שִׁתַּק הַכְּתוּב מִלֵּאֶסֶר הָאֲכִילָה אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר
47 הַבִּשּׁוּל. כְּלוּמָר: וְאֶפְרֹ בִשּׁוּלוֹ אִסּוּר, וְאֵין צְרִיךְ לִזְמַר
48 אֲכִילָתוֹ. כִּמּוֹ שֶׁשִּׁתַּק מִלֵּאֶסֶר הַבֵּת מֵאַחֵר שֶׁאִסּוּר בֵּת הַבֵּת.
49 ג. אֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא בֶּשֶׁר בְּהִמָּה טְהוֹרָה בְּחֵלֶב

1 הַשּׁוֹחֲטִין³⁵ וְכָל הַמּוֹכְרִין יִשְׂרָאֵל. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא הַלּוֹקֵחַ
2 בֶּשֶׁר³⁶ וְהִנִּיחוֹ בְּבִיתוֹ וְנִעְלַם מִן הָעֵין - אִסּוּר, אֲלֵא אִם בֵּן
3 הָיָה לוֹ בּוֹ סִימָן, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בּוֹ טְבִיעֵת עֵין³⁷ וְהוּא מְפִירוֹ
4 וְדֹאֵי שֶׁהוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה צָרוּר וְחָתוּם.
5 יג. תֵּלָה כְּלִי מְלֵא חֲתִיכוֹת בֶּשֶׁר, וְנִשְׁבֵּר הַכֵּלִי וְנִפְלֹ
6 הַחֲתִיכוֹת לְאַרְץ, וְכֹא וּמִצָּא חֲתִיכוֹת וְאֵין לוֹ בֵּהֶן סִימָן וְלֹא
7 טְבִיעֵת עֵין - הִרְיָ זֶה אִסּוּר; שֵׁשׁ לִזְמַר: אוֹתוֹ בֶּשֶׁר שֶׁהָיָה
8 בְּכָלִי גִרְתּוֹ חֵיהּ אוֹ שֶׁרֶץ, וְזֶה בֶּשֶׁר אַחֵר הוּא.
9 יד. גִּיד הַנֶּשֶׁה מִתֵּר בְּהִנָּאָה³⁸. לְפִיכָף מִתֵּר לְאֶדָם לְשַׁלַּח
10 לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת יֶרֶךְ שֶׁגִיד הַנֶּשֶׁה בְּתוֹכָהּ. וְנוֹתֵן לוֹ
11 הִרְיָ שְׁלֵמָה בְּפָנָי יִשְׂרָאֵל, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין³⁹ שֶׁמָּא יֵאָכֵל מִמֶּנָּה
12 יִשְׂרָאֵל זֶה⁴⁰ קֹדֶם שֶׁיִּנְטֵל הַגִּיד, שֶׁהִרְיָ מְקוּמוֹ נִפְרָו⁴¹. לְפִיכָף,
13 אִם הָיְתָה הִרְיָ חֲתוּכָה - לֹא יִתְּנָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת
14 בְּפָנָי יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיִּנְטֵל הַגִּיד, שֶׁמָּא יֵאָכֵל מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵל⁴².
15 טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה: לֹא תֹאכַל, לֹא תֹאכְלוּ, לֹא
16 יֹאכְלוּ, לֹא יֹאכֵל - אֶחָד אִסּוּר אֲכִילָה וְאֶחָד אִסּוּר הִנָּאָה
17 בְּמִשְׁמַע, עַד שֶׁיִּפְרֹט לָךְ הַכְּתוּב כְּדֶרֶךְ שֶׁפִּרֹּט לָךְ בְּנִבְלָה,
18 שֶׁנֶּאֱמַר: לִגְרֵ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנָה וְאֲכִילָה, וּכְחֵלֶב שֶׁנֶּאֱמַר
19 בּוֹ: יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכְתּוֹ. אוֹ עַד שֶׁיִּתְּפָרֵשׁ בְּתוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה
20 שֶׁהוּא מִתֵּר בְּהִנָּאָה. כְּגוֹן שִׁקְצִים וְרָמָשִׁים וְדָם וְאֶבֶר מִן הַחֵי
21 וְגִיד הַנֶּשֶׁה, שֶׁכָּל אֵלוֹ מִתְּרִין בְּהִנָּאָה מִפִּי הַקֶּבֶלָה אֵף עַל
22 פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה.
23 טז. כָּל מֵאָכֵל שֶׁהוּא אִסּוּר בְּהִנָּאָה, אִם נִתְּנָה וְלֹא אָכַל,
24 כְּגוֹן שֶׁמְכָר אוֹ נָתַן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת אוֹ לְכָלֵכִים -
25 אֵינוֹ לֹקְהָ⁴³. וּמִפְּנֵי אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת⁴⁴, וְהַדְמִים מִתְּרִין⁴⁵.

מחמיר אף בנמצא ביד גוי, לפיכך ראוי להחמיר בכל אופן. והכסף משנה מיישב שיש חילוק בין אם נוהגים להכריז בעיר שיש טריפה ואז אם לא הכריזו נמצא ביד גוי מותר שמן הסתם אינו טריפה, ובכגון זה עוסקת סוגיית הגמרא שם, מה שאין כן במקום שאין מנהג להכריז, ואם כן אפילו לא הכריזו יש חשש טריפה, לפיכך אפילו נמצא ביד גוי אסור, ורבינו מדבר במקום שאין מכריזין. (35) ולא רק רובם. (36) מאדם שהוחזק בכשרות. (37) ומשמע שכל אדם נאמן לאמר טביעות עין יש לי בו ואפילו אינו תלמיד חכם, כי עד אחד נאמן באיסורין, אבל באבירה אין סומכין אלא על תלמיד חכם שאין לחשוש בו שמא משקר הוא, כי בדברי ממון אין עד אחד נאמן. (38) במתנה או במכירה. (39) בשלימה. (40) כלומר, ישראל שראה שהירך באה לידו [=לידי הגוין] מישראל יקנה מן הגוי ויאכל. (41) אילו ניטל הגיד. (42) שישראל הוראה סובר שכבר ניטל גידה. כי אין המקום ניכר. (43) מפני שדבר מאכל דרכו לאכילה ועיקר לא יאכל נאמר על איסור אכילה אלא שנכלל בוזה גם איסור הנאה, וכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו, ולמדנו: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן. לפיכך אסור מן התורה ואין לוקין עליו. (44) כמו חצי שיעור. (45) שחליפי איסורי הנאה מלבד עבודה זרה מותרים, ויש אומרים שהמוכר עצמו אסור לו ליהנות מדמיהם, אבל אחרים מותרים, ומדברי רבינו משמע, שאפילו המוכר מותר בהם. (46) לקבוע עסק, אבל אם נזדמן לו דבר איסור מותר לסחור, שהרי התורה אמרה בנבילה "או מכור לנכרי". (47) רבינו מביא ראייה מן התורה שבחלב מותר לסחור. ומוכח מזה, שאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה, כי אם הוא מדרבנן, אין ראייה ממה שהתורה התירה מלאכה בחלב. (48) דין זה נאמר רק בדבר שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה, אבל מה שעומד למלאכה כמו חמור או גמל מותר, שהרי אין לחוש בהם לאכילה. (49) כי חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה. ונלמה משמיענו רבינו דין חלב וגבינת גויים לחוד? והלא כותב בהלכה יח, שכל איסורי דרבנן מותרים בסחורה? מפני שחלב וגבינות של גויים נאסרו משום שמא נתערב בהם דבר האסור מן התורה, וספק איסורי תורה אסורין בסחורה, לכן משמיענו רבינו שמותרים בסחורה, והטעם הוא, כי אין זה ספק גמור, אלא חששו רבנן לכך וגזרו עליהם איסור אכילה, אבל לא איסור סחורה. (50) ואפילו בספק איסור אסור לעשות סחורה. (1) יבאר בשר בחלב ואם ניער וכסה; הכחל צלוי ומבושל; ודין המעמיד בעור קיבת נבלה; ואם מותר לצרור בשר וגבינה במטפחה אחת; מליח אם הוא כרותח; ואם מעלים העוף עם הגבינה בשולחן; אם לשין העיסה בחלב; ופת שאפאה עם הצלי; סכין שחתך בה צלי וחזר וחתך בה צנון; ואם מניחין כד של מלח בצד כד של כמך; מי שאכל גבינה אם יאכל אחריה בשר או איפכא.

1 בהמה טהורה, שנאמר: לא תבשל גדי בחלב אמו. וגדי
2 הוא כולל ולד השור ולד השה ולד העז, עד שיפרט ויאמר
3 גדי עזים. ולא נאמר גדי בחלב אמו, אלא שדבר הכתוב
4 בהנה. אבל בשר בהמה טהורה (שבשלו) בחלב בהמה
5 טמאה, או בשר בהמה טמאה (שבשלו) בחלב בהמה
6 טהורה - מתיר לבשל, ומתיר בהנה, ואין חיבין על אכילתו
7 משום בשר בחלב.
8 ד. וכן בשר חיה ועוף, בין בחלב חיה בין בחלב בהמה -
9 אינו אסור באכילה מן התורה. לפיכך מתיר לבשלו ומתיר
10 בהנה. ואסור באכילה מדברי סופרים, כדי שלא יפגעו
11 העם ויבואו לידי אסור בשר בחלב של תורה, ויאכלו בשר
12 בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שהרי אין משמע הכתוב
13 אלא גדי בחלב אמו ממש, לפיכך אסרו כל בשר בחלב.
14 ה. דגים וחסידים - מתיר לאכלן בחלב, והשווה עוף ונמצא
15 בו ביצים גמורות - מתיר לאכלן בחלב.
16 ו. המעשן והמבשל בחמי טבריא וכיוצא בהן - אין לוקין
17 עליו. וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה או בחלב
18 זכר, או שבשל דם בחלב - פטור, ואינו לוקה על אכילתו
19 משום בשר בחלב. אבל המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא
20 בהן בחלב - לוקה על בשולו, ואינו לוקה על אכילתו
21 משום בשר בחלב; שאין אסור בשר בחלב חל על אסור
22 נבלה או אסור חלב, שאין כאן לא אסור כולל ולא אסור
23 מוסיף ולא אסור בת אחת.
24 ז. המבשל שליל בחלב - חיב. וכן האוכלו. אבל המבשל
25 שליא או עור וגידין ועצמות ועקרי קרנים וטלפים הרפים
26 בחלב - פטור. וכן האוכלן - פטור.
27 ח. בשר שנפל לתוך החלב או חלב שנפל לתוך הבשר
28 ונתבשל עמו - שעורו בנותן טעם. כיצד? חתיכה של בשר
29 שנפלה לקדרה ונתחת של חלב - טועם הנכרי את הקדרה:
30 אם אמר שיש בה טעם בשר - אסורה, ואם לאו - מתירה.
31 ואותה חתיכה - אסורה. במה דברים אמורים? שגדם
32 והוציא את החתיכה קדם שתפלט חלב שבלעה; אבל אם
33 לא סלק - משערים אותה בששים, מפני שהחלב שנבלע
34 בה ונאסר יצא ונתערב עם שאר החלב.
35 ט. נפל חלב לתוך קדרה של בשר - טועמין את החתיכה
36 שנפל עליה חלב: אם אין בה טעם חלב - הכל מתיר; ואם
37 יש בחתיכה טעם חלב, אף על פי שאם תסחט החתיכה לא
38 ישאר בה טעם, הואיל ויש בה עתה טעם חלב - נאסרה
39 אותה חתיכה. ומשערינן בכלה: אם היה בכל שיש בקדרה
40 מן החתיכות והירק והמרק והתבלין כדי שתהיה חתיכה זו
41 אחד מששים מן הכל - החתיכה אסורה, והשאר מתיר.
42 י. במה דברים אמורים? בשלא נצר את הקדרה בתחלה
43 כשנפל החלב אלא לבסוף, ולא פסה; אבל אם נצר מתחלה
44 ועד סוף, או שפסה משעת נפילה עד סוף - הרי זה בנותן
45 טעם. וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לכל החתיכות ולא
46 נודע לאי זו חתיכה נפל - נוצר את הקדרה כלה עד שישוב
47 ויתערב הכל. אם יש בקדרה כלה טעם חלב - אסורה, ואם

48 לאו - מתירה. אם לא נמצא נכרי שיטעם ונסמך עליו -
49 משערים בששים. בין בשר לתוך חלב בין חלב לתוך בשר,
50 אחד מששים - מתיר, פחות מששים - אסור.
51 יא. קדרה שבשל בה בשר - לא יבשל בה חלב. ואם בשל
52 - בנותן טעם.
53 יב. הכחל אסור מדברי סופרים; שאין בשר שנתבשל
54 בחלב שחוטט אסור מן התורה, כמו שבארנו. לפיכך, אם
55 קרעו ומרק החלב שבו - מתיר לצלותו ולאכלו. ואם קרעו
56 שתי וערב וטחו בכחל עד שלא נשאר בו לחוחית חלב -
57 מתיר לבשלו עם הבשר. וכחל שלא קרעו, בין של קטנה
58 שלא הניקה בין של גדולה - אסור לבשלו. ואם עבר
59 ובשלו בפני עצמו - מתיר לאכלו; ואם בשלו עם בשר אחר
60 - משערינן אותו בששים, וכחל מן המניין.
61 יג. כיצד? אם היה הכל עם הכחל כמו ששים בכחל -
62 הכחל אסור, והשאר מתיר; ואם היה בכחות מששים - הכל
63 אסור. ובין כף ובין כף, אם נפל לקדרה אחרת - אסור
64 אותה, ומשערינן בו בששים ככראשונה; שהכחל עצמו
65 שנתבשל נעשה כחתיכה האסורה. ואין משערינן בו אלא
66 כמות שהוא בעת שנתבשל, לא כמות שהיה בשעה שנפל.
67 יד. אין צולין את הכחל שחתכו [למעלה] מן הבשר
68 בשפוד; ואם צלהו - הכל מתיר.
69 טו. קבה שבשלה בחלב שבה - מתירה; שאינו חלב, אלא
70 הרי הוא כטנפת, שהרי ישתנה במעים.
71 טז. אסור להעמיד הגבינה בעור הקבה של שחוטטה. ואם
72 העמיד - טועם את הגבינה: אם יש בה טעם בשר -
73 אסורה, ואם לאו - מתירה. מפני שהמעמיד דבר המתיר הוא,
74 שקבת שחוטטה היא, ואין כאן אלא אסור בשר בחלב,
75 שעשורו בנותן טעם. אבל המעמיד בעור קבת נבלה וטרפה
76 ובהמה טמאה, הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו -
77 נאסרה הגבינה משום נבלה, לא משום בשר בחלב. ומפני
78 חשש זה אסרו גבינת עובדי כוכבים ומזלות, כמו שבארנו.
79 יז. הבשר לבדו מתיר, והחלב לבדו מתיר, ובהתערב שניהן
80 על ידי בשול - נאסרו שניהם. במה דברים אמורים?
81 שנתבשלו שניהם ביחד, או שנפל חם לתוך חם, או צונן
82 לתוך חם; אבל אם נפל אחד משניהם והוא חם לתוך השני
83 והוא צונן - קולף הבשר פלו שננע בו החלב, ואוכל
84 השאר. ואם נפל צונן לתוך צונן - מדיח החתיכה ואוכלה.
85 לפיכך מתיר לצרר בשר וגבינה במטפחת אחת, והוא שלא
86 יגעו זה בזה. ואם נגעו - מדיח הבשר ומדיח הגבינה
87 ואוכל.
88 יח. מליח שאינו נאכל מחמת מליחו - הרי הוא כרותח.
89 ואם נאכל כמות שהוא, כמו הפותח - אינו כרותח.
90 יט. עוף שחוטט שנפל לחלב או לכותח שיש בו חלב: אם
91 חי הוא - מדיחו ומתיר; ואם צלי - קולפו. ואם היה בו
92 פלחים פלחים, או שהיה מתבל בתבלין, ונפל לחלב או
93 לכותח - הרי זה אסור.
94 כ. אסור להעלות העוף עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל

חדש קדם הקרבת העמר - לוקה מן התורה, בכל מקום
 ובכל זמן, בין בארץ בין בחוצה לארץ, בין בפני הבית בין
 שלא בפני הבית. אלא שבזמן שיש מקדש - משיקרב
 העמר התר החדש בירושלים, והמקומות הרחוקין מתרין
 אחר חצות, שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות;
 ובזמן שאין בית המקדש - כל היום פלו אסור מן התורה.
 ובזמן הזה, במקומות שעושין שני ימים טובים - החדש
 אסור כל יום שבועה עשר בניסן עד לערב, מדברי סופרים.
 ג. האוכל לחם וקלי וקרמל, פזית מפל אחד ואחד - לוקה
 שלש מלקיות; שנאמר ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו. מפי
 השמועה למדו, ששולשתן בלאוין חלוקין זה מזה.
 ד. כל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העמר, אף על פי
 שלא נגמרה אלא אחר שקרב - מתרת באכילה משיקרב
 העמר. ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר, אף על פי
 שהיתה זרועה קדם שקרב העמר - הרי זו אסורה עד
 שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום ובכל זמן
 מן התורה.
 ה. תבואה שהשרישה אחר העמר, וקצרה, וזרע מן החטים
 בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא וצדין החטים בקרקע -
 הרי אלו ספק אם התירן העמר כאלו היו מנחין בכד, או
 לא יתיר אותן מפני שבטלו בקרקע. לפיכך, אם לקט מהם
 ואכל - אינו לוקה, ומפני אותו מפת מרדות. וכן שבלת
 שהביאה שליש מלפני העמר, ועקרה ושתלה אחר שקרב
 העמר, והוסיפה - הרי זו ספק אם תהיה אסורה מפני
 התוספת עד שיבוא העמר הבא, או לא תהיה אסורה, שהרי
 השרישה קדם העמר.
 ו. כלאי הכרם ביצר? מין ממיני תבואה או מיני ירקות
 שנוצרו עם הגפן, בין שזרע ישראל בין שזרע נכרי, בין
 שעלו מאליהן בין שננטע הגפן בתוך הירק - שניהם אסורין
 באכילה ובהנחה. שנאמר: פן תקדש המלאה הזרע אשר
 תזרע ותבואת הכרם. כלומר: פן תתרחק ותאסר שניהם.
 ז. והאוכל פזית מכלאי הכרם, בין מן הירק בין מן הענבים
 - לוקה מן התורה. ושניהם מצטרפין זה עם זה.
 ח. במה דברים אמורים? שנוצרו בארץ ישראל; אבל
 בחוצה לארץ - כלאי הכרם מדברי סופרים. ובהלכות
 כלאים יתבאר: אי זה מין אסור בכלאי הכרם ואי זה מין
 אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי יאסר, ואי זה דבר מקדש
 ואי זה אינו מקדש.
 ט. הערלה ביצר? כל הנוטע אילן מאכל - כל פירות
 שעושה אותו אילן שלש שנים משנטע הרי הן אסורין
 באכילה ובהנחה, שנאמר: שלש שנים יהיה לכם ערלים לא
 יאכל. וכל האוכל מהם פזית - לוקה מן התורה.

עליו. גזרה משום הרגל עברה, שמא יאכל זה עם זה. אף
 על פי שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים.
 כא. שני אכסנאין שאינם מפירין זה את זה - אוכלין על
 שלחן אחד זה בשר בהמה וזה גבינה; מפני שאין זה גס
 לבו בזה כדי שיאכל עמו.
 כב. אין לשין העסה בחלב. ואם לש - כל הפת אסורה,
 מפני הרגל עברה, שמא יאכל בה בשר. ואין טשין את
 התנור באליה. ואם טש - כל הפת אסורה עד שישק את
 התנור, שמא יאכל בה חלב. ואם שנה בצורת הפת עד
 שתהיה נכרת, כדי שלא יאכל בה לא בשר ולא חלב - הרי
 זה מתר.
 כג. פת שאפאה עם הצלי, ודגים שצלאן עם הבשר -
 אסור לאכלן בחלב. קצרה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים
 - אותן הדגים מתר לאכלן בכותח.
 כד. סכין שחתך בה בשר צלי, וחזר וחתך בה צנון וכיוצא
 בו מדברים חריפין - אסור לאכלן בכותח. אבל אם חתך
 בה בשר, וחזר וחתך בה קשות או אבטיח - גורד מקום
 החתך ואוכל השאר בחלב.
 כה. אין מניחין בד של מלח בצד בד של כמך, מפני
 ששואב ממנו, ונמצא מבשל הבשר במלח זה שיש בו טעם
 החלב. אבל מניח בד החמץ בצד בד הכמך, שאין החמץ
 שואב ממנו.
 כו. מי שאכל גבינה או חלב תחלה - מתר לאכל אחריו
 בשר מיד. וצריך שידית ידיו ויקנח פיו בין הגבינה ובין
 הבשר. ובמה מקנח פיו? בפת או בפרות, שלועסן וכולען
 או פולטן. ובכל מקנחין את הפה, חוץ מתמרים או קמח
 או ירקות, שאין אלו מקנחין יפה.
 כז. במה דברים אמורים? בבשר בהמה או חיה; אבל אם
 אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב - אינו צריך
 לא קנוח הפה ולא נטילת ידים.
 כח. מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין בשר עוף
 - לא יאכל אחריו חלב עד שהיה ביניהן כדי שעור סעדה
 אחרת, והוא כמו שש שעות, מפני הבשר של בין השנים
 שאינו סר בקנוח.

פרק עשירי

א. כל אסורין שאמרנו הן במיני נפש חיה. ויש אסורין
 אחרים של תורה בזרע הארץ, והן: החדש, וכלאי הכרם,
 והעטבל, והערלה.
 ב. החדש ביצר? כל אחד מחמשה מיני תבואה בלבד אסור
 לאכל מהחדש שלו קדם שיקרב העמר בששה עשר בניסן,
 שנאמר: ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו. וכל האוכל פזית

האלו מחללין על חטים אלו או על שעורים אלו וכיוצא
בהן. ושורף אותן, כדי שלא יהיו חקלה לאחרים. ואוכל
כל הפרות.

יח. הורו מקצת הגאונים, שאף על פי שפודה פרות שנה
רביעית או חללן - אסור לאכלן עד שתפנס שנה חמישית.
ודבר זה אין לו עקר. ויראה לי, שזו שגגת הוראה.
והטעם: לפי שכתוב: ובשנה החמישית תאכלו את פרי.
ואין ענין הכתוב אלא שבשנה החמישית תאכלו פרי
בלא פדיון, ככל חלין שבפועלם. ואין ראוי לחש להוראה
זו.

יט. הטבל כיצד? כל אכל שהוא חייב להפריש ממנו
תרומה ומעשרות - קדם שפריש ממנו נקרא טבל.
ואסור לאכל ממנו. שנאמר: ולא יחללו את קדשי בני
ישראל את אשר ירימו ליי. כלומר: לא ינהגו בהן
מנהג חלין ועדין קדשים שצתידין להתרם לא הורמו.
והאוכל בזית מן הטבל קדם שפריש ממנו תרומה
גדולה ותרומת מעשר - חייב מיתה בידי שמים;
שנאמר: ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגומר,
והשיאו אותם עון אשמה.

כ. אכל האוכל מדבר שנטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת
מעשר ועדין לא הפריש ממנו מעשרות, ואפלו לא נשאר
בו אלא מעשר עני - הרי זה לוקה משום אוכל טבל, ואין
בו מיתה; שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת
מעשר.

כא. אזהרה לאוכל טבל שלא הורמו ממנו מעשרות
- בכלל שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך
וגומר. ובהלכות תרומות ומעשרות יתבאר: אי זה דבר
חייב בתרומה ובמעשרות ואי זה דבר פטור, ואי זה
דבר הוא חייב מן התורה ואי זהו החייב מדברי
סופרים. והאוכל בזית מטבל של דבריהם או מפלאי
הפרם וערלה של חוצה לארץ - מפין אותו מפת
מרדות.

כב. הטבל והחדש וההקדש וספיחי שביעית והכלאים
והערלה - משקין היוצאין מפרותיהן אסורים פחותם, ואין
לוקין עליהן. חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של פלאי
הפרם, שלוקין עליהן כדרך שלוקין על היתים ועל הענבים
שלהן.

כג. ויש בקדשים אסורין אחרים במאכלות, וכלן של תורה
הן. כגון אסורין שיש באכילת תרומות ובפירות וחקלה
ומעשר שני, ואסורין שיש בקדשי מזבח, כגון פגול ונותר
וטמא. וכל אחד מהן יתבאר במקומו.

כד. ושעור כל אכילה מהן - בזית, בין למלקות בין
לכרת. וכבר בארנו אסור חמץ בפסח ודיניו בהלכות חמץ
ומצה. אכל אסור אכילה ביום הכפורים - אסור מין בפני
עצמו; וכן אסור יוצא מגפן על הנזיר אינו שוה בכל.
ולפיכך יתבאר אסור כל אחד מהן ושעורו ודיניו במקומו
הראוי לו.

י. במה דברים אמורים? בנוטע בארץ ישראל,
שנאמר: כי תבאו אל הארץ וגומר; אבל אסור ערלה
בחוצה לארץ - הלכה למשה מסיני, שנדיא הערלה
בחוצה לארץ אסורה, וספקה מתר. ובהלכות מעשר
שני יתבאר דברים האסורין משום ערלה ודברים
המתירין.

יא. ספק ערלה וכלאי הפרם: בארץ ישראל - אסור;
בסוריא, והיא ארצות שכבש דוד - מתר. כיצד? היה
פרם וערלה וענבים נמפרות חוצה לו, היה ירק זרוע
בתוכו וירק נמפר חוצה לו, שמה ממנו הוא זה שמה
מאחר - בסוריא מתר. ובחוצה לארץ, אפלו ראה הענבים
יוצאות מפרם ערלה, או ירק יוצא מן הפרם - לוקה
מהן; והוא שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט
הירק בידו.

יב. פרם שהוא ספק ערלה או ספק כלאים: בארץ ישראל
- אסור, ובסוריא - מתר, ואין צריך לומר בחוצה לארץ.
יג. חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס של ערלה - אסורה
בשתיה ומתרת בהנקה; שאין הנגב גובב ממקום וטומן בו.
אכל ענבים הנמצאין טמונים שם - אסורים; שמה משם
נלקטו והצניען שם.

יד. נכרי וישראל שהיו שתפין בנטיעה: אם התנו
מתחלת השתפות שהיה הנכרי אוכל שני ערלה
וישראל אוכל שלש שנים משני התר כנגד שני הערלה
- הרי זה מתר; ואם לא התנו מתחלה - אסור. וכלבד
שלא יבאו לחשבון. כיצד? כגון שיחשב במה פרות
אכל הנכרי בשני ערלה עד שיאכל ישראל כנגד אותן
הפרות. אם התנו כזה - אסור, שהרי זה כמחליף
פרות ערלה.

טו. יראה לי, שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ,
אלא אוכל פרות שנה רביעית בלא פדיון כלל; שלא
אמרו אלא הערלה. וקל וחמר הדברים: ומה סוריא,
שהיא חייבת במעשרות ובשביעית מדבריהם, אינה חייבת
בנטע רבעי, כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני; חוצה
לארץ - לא כל שבן שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה? !
אכל בארץ ישראל - נוהג בה בין בפני הבית בין שלא
בפני הבית. והורו מקצת גאונים, שפרם רבעי לבדו פודין
אותו בחוצה לארץ ואחר כך יהיה מתר באכילה. ואין
לדבר זה עקר.

טז. פרות שנה רביעית בלה - אסור לאכל מהן בארץ
ישראל עד שיפדו. ובהלכות מעשר שני יתבאר משפטי
פדיון, ודין אכילתו, ומאימתי מונין לערלה ולרבעי.

יז. כיצד פודין פרות נטע רבעי בזמן הזה? אחר שאוסף
אותן מברך: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר
קדשנו במצותיו וצונו על פדיון נטע רבעי. ואחר כך פודה
את כלן, ואפלו בפרוטה אחת, ואומר: הרי אלו פדוין
בפרוטה זו. ומשליף אותה פרוטה לים המלח. או מחללן
על שוה פרוטה מפרות אחרות, ואומר: הרי כל הפרות

ישראל שנגע בו העובד כוכבים ומזלות - דינו פסותם יינם
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35

פרק אחד עשר

א. יין שנתנסך לעבודת כוכבים - אסור בהנחה, והשוטה
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר יין שנתנסך לעבודה זרה וסתם יינם; וגוי שנגע ביין שלא בכוונה; ודין הלוקח עבדים מהגוי ומלו וטבלו וגר תושב, שנגעו
 2 ביין; אם נתערב ביין ישראל מעט דבש ומעט שאור; גוי שדרך ישראל עומד על גביו, וחומץ הגוי; הכשר כלי הגויים אשר לחרש
 3 ולעץ ולאבן; בזמן הזה אין לוקחין אלא מאדם שהחזק בכשרות; והמתארח אצל בעל הבית. 2 נסוך יין הוא אחת מארבע עבודות
 4 של עבודה זרה שחייבין עליהן סקילה אפילו אם אין דרך עבודתו של אותו אליל בכך. 3 שתי מלקות, אחת משום לא תביא
 5 תועבה אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ואף על פי שכתב כאן סתם "לוקח" נתכווין לשתי מלקות. 4 מה
 6 שמקריבים לעבודה זרה. 5 ומה שהביא כאן פסוק זה, הרי זה רק כדי ללמוד ממנו שיין נסך דינו כזבח. 6 טעם למה שאמר
 7 בהלכה הקודמת, שלוקח אפילו בכל שהוא ואין צריך שיעור. 7 בעיר הנידחת שהיא גם כן מעין עבודה זרה. 8 ודניאל פירש
 9 ממנו שנאמר: "אשר לא יתגאל בפתג המלך וביין משתיו". 9 משום חומרת איסור עבודה זרה עשאוהו חכמים כיון נסך גמור
 10 שנתנסך לעבודה זרה שאסור מן התורה. 10 גזרו החכמים על יינם של גויים משום בנותיהם. פירוש: שתיית יין מביא לקירוב
 11 לבבות ויביא לחיתון עם בנותיהם. והיא אחת משמונה עשר גזירות שגזרו בעליית חנניא בן גוריון; וגזרו מתחילה על השתייה
 12 בלבד, אבל בית דין שלאחריהם ראו שהגויים מרבים בניסוך וגזרו איסור הנאה אף בסתם יינם. 11 אבל השותה פחות מרביעית
 13 אינו לוקח מכת מרדות ואף על פי שעל יין נסך ממש לוקח בכל שהוא וסתם יינם עשו חכמים כיון נסך, לא החמירו חכמים לענין
 14 שיעורו, מפני שלא נאסר משום עבודה זרה אלא משום חשש חיתון. 12 נגיעה משמעותה שכשון. 13 בגמרא אמרו, רבא
 14 שהתיר בהנאה חזר בו. 14 אם נגע בו בכוונה וידע שזהו יין. 15 אפילו שלא בפני עבודה זרה. 16 שלא יין של גוי בלבד
 17 אסור אלא אפילו יין של ישראל שנגע בו גוי ואין הישראל יכול לומר לו אין בכוחך לאסור ייני שלא בהסכמת. ולפיכך חוששים
 18 שמא נסך ודינו כסתם יינם. 17 שלא כיוון לנגוע ביין ונגע במקרה. או שהושיט ידו לחבית וחשב שיש בה שמן ונמצא יין.
 19 לא תינוק ממש אלא כל שאינו יודע בטיב עבודה זרה ומשמשיה, דינו כך. 19 והטעם משום הרחקת עבירה כמבואר בגמרא:
 20 "לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב" (לנזיר אומרים: לך מסביב לכרם ואל הכרם לא תקרב) להרחיקו מן העבירה,
 21 שהנזיר אסור ביין. 20 ודאי לא נתנסך כיון שהיה שלא בכוונה. 21 כרב, ולא כשמואל שאומר עושן יין נסך עד שתשקע
 22 [=תישכח] עבודה זרה מפיהם. וטעמו של דבר מכיוון שמלו וטבלו ודאי לא ניסכו לשם עבודה זרה. 22 אבל אם לא מלו ולא
 23 טבלו אפילו קטנים אוסרים במגעם לשתייה כדן גוי קטן. 23 דווקא בני שפחות שמלו ולא טבלו שגדלו ברשות ישראל, קטנים
 24 אינם אוסרים, אבל הלוקח עבד מן הגוי ומלו ולא טבלו אפילו קטנים עושים יין נסך לאסור בשתייה כשאר גוי קטן. 24 "אי
 25 זה הוא גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות שנצטוו בני נח". 25 והטעם שגזירה ראשונה
 26 על יין גויים משום בנותיהם, בשתייה בלבד אסור וגזירה זו כוללת גם גר תושב. אבל איסור הנאה בסתם יינם שגזרו בית דין
 27 שלאחריהם משום חשש ניסוך, לא גזרו אלא בעובד עבודה זרה בלבד. 26 מניח בתנות זמן מה עד שילך כדי מיל בערך.
 28 והטעם, כיון שאינו עובד עבודה זרה, אינו נוגע ביין ולא ינסך וגם לא יניח לגוי אחר לנגוע ולנסך, שהרי אין לו כל הנאה בזה.
 29 בביתו לזמן מרובה, שמא יחליף יין זה ביינו, ויינו אסור בשתייה. אבל בזמן מעט אין חוששים לחילוף. 28 ומה שכתב
 30 רבינו בתחילת הלכה זו "שקיבל עליו שבע מצוות" ומשמע מדבריו שאם קיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה בלבד אסור בהנאה, וגם
 31 זה נאמר רק בגר תושב בן אומה עובדת עבודה זרה, אבל אם כל אומתו אינה עובדת עבודה זרה, אינו אסור במגעו בהנאה וגם
 32 לא צריך קבלה בפני שלושה חברים.

1 ח. כל מקום שנאמר בענין זה²⁹ שהיין אסור, אם היה
2 העובד כוכבים ומזלות שנאסר היין בגללו עובד עבודת
3 כוכבים ומזלות - הרי הוא אסור בהנהגה; ואם אינו עובד
4 עבודת כוכבים ומזלות - הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל
5 מקום שנאמר נכרי סתם - הרי זה עובד עבודת כוכבים
6 ומזלות.
7 ט. אין מתנסף לעבודת כוכבים ומזלות אלא יין שראוי
8 להקריב על גבי המזבח. ומפני זה, כשגזרו על סתם יינם
9 וגזרו על כל יין שיש בו שיהיה אסור בהנהגה - לא גזרו
10 אלא על היין הראוי להתנסף. לפיכך, יין מבשול³⁰ של
11 ישראל שנגע בו העובד כוכבים ומזלות - אינו אסור. ומתיר
12 לשותתו עם העובד כוכבים ומזלות³¹ בכוס אחד. אבל יין
13 מזוג³² ייין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה³³, אם נגע בו
14 - נאסר.
15 י. הורו גאונים המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש
16 או מעט שאור, הואיל ואינו ראוי למזבח³⁴ - הרי הוא
17 כמבשול או כשכר³⁵, ואינו מתנסף, ומתיר לשותתו עם
18 העובד כוכבים ומזלות.
19 יא. מאימתי יאסר יין העובד כוכבים ומזלות? משידרף
20 וימשך היין³⁶. אף על פי שלא ירד לבור, אלא עדין הוא
21 בגת - הרי זה אסור. לפיכך אין דורכין עם העובד כוכבים
22 בגת, שמא יגע בידו³⁷ וינסף. ואפילו היה כפות³⁸. ואין
23 לוקחין ממנו גת דרוכה³⁹, ואף על פי שעדין היין מערב
24 עם התרצנים וזגין ולא ירד לבור.
25 יב. עובד כוכבים ומזלות שדרף היין ולא נגע בו, והרי

1 ישראל עומד על גביו⁴⁰, וישראל⁴¹ הוא שפנסו בכתב -
2 הרי זה אסור בשתייה.
3 יג. החמץ של עובדי כוכבים ומזלות - אסור בהנהגה, מפני
4 שנעשה יין נסך קדם שיתחמץ. עובד כוכבים ומזלות שהיה
5 דורס ענבים בכתב, אף על פי שהיין צף על גבי ידיו -
6 אין חוששין משום יין נסך. היה אוכל מן הפלים⁴² והותר
7 כסא וקסאותיו וזרקן בגת, אף על פי שהיין מגתו⁴³ על
8 הענבים - אין עושה יין נסך⁴⁴.
9 יד. התרצנים והזגין של עובדי כוכבים ומזלות - אסורים⁴⁵
10 כל שנים עשר חדש⁴⁶; ולאחר שנים עשר חדש - כבר יבשו
11 ולא נשארה בהן לחלוות, ומתירין באכילה. וכן שמרים
12 של יין שיבשו לאחר שנים עשר חדש - מתירין; שהרי לא
13 נשאר בהן ריח יין, והרי הן כעפר וכאדמה⁴⁷.
14 טו. נאדות העובדי כוכבים ומזלות וקנקניהן שהכניסו בהן
15 העובדי כוכבים ומזלות יינם - אסור לתן לתוכן יין עד
16 שיבשן שנים עשר חדש⁴⁸; או עד שיתחזקן לאור⁴⁹ עד
17 שיתרפה הנופת⁵⁰ שעליהן או שיחמו⁵¹; או עד שיתן לתוכן
18 מים שלשה ימים מעת לעת⁵², ומערה המים ומחליף מים
19 אחרים כל מעת לעת שלש פעמים בשלשת הימים. בין
20 שהיו הפלים שלהן בין שהיו של ישראל ושאלו אותן
21 והכניסו בהן יינם. ואם נתן לתוכם יין⁵³ קדם שיטהר אותן
22 - הרי זה אסור בשתייה.
23 טז. ומתיר לתן לתוכן שכר⁵⁴ או ציר⁵⁵ או מורקס⁵⁶ מיד⁵⁷,
24 ואין צריך לבלום. ומתיר לתן היין לתוכן אחר שנותן הצייר
25 או המורקס⁵⁸, שהמלח שורפן.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(29) בעניין ניסוך היין. (30) מאימתי נקרא מבושל? משהרתיח על גבי האש. (31) וכתב הרא"ש: הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם בשתייה משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייך לגזור בזה? ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים. [=ואולי אפשר לומר שייך מבושל אינו גורם לקירוב לבבות. (32) במים, אם יש בו טעם ומראה יין. (33) שלושה ימים הראשונים יש בו משום יין נסך, שכל שלושה ימים הראשונים עדיין טעמו טעם יין. (34) הרמב"ן, הרא"ש והר"ן חולקים על רבינו ואוסרים, ונימוקם, שהרי הגויים מקריבים פירות לעבודה זרה שאסורים להקריבה על גבי המזבח, גם יין מזוג פסול למזבח ויש בו משום יין נסך. (35) סתם שכר בתלמוד הוא מתמרים או משעורים ואין דרכם לנסכו לעבודה זרה, שלא אסרו שכר של גויים, אלא משום שחוששים שמא שתה ממנו נחש, וגויים אינם מקפידים לכסות, אבל לא אסרוהו משום בנותיהם או משום גזירת יין נסך, ולפיכך אם ידוע שלא נתגלה או במקומות שאין נחשים מצויים מותר לשותתו. (36) מימרא של רב הונא: ופירש רש"י הגת עשויה כמדרון ומשעה שהיוצא מן הענבים נמשך מצד העליון לצד התחתון נקרא יין ונגיעת גוי אוסרתו ואף על פי שעדיין הוא בגת. ורבינו תם מפרש משהתחיל היין לקלח מן הגת אל הבור, וקודם לכן הם ענבים דרוכים ולא יין ולפיכך אינם נעשים יין נסך. (37) משמע שאם ניסך ברגלו שהוא דורך בה אינו יין נסך שכלל בידיו ניסוך ברגל אינו נקרא ניסוך... ומותר בהנאה, אבל בשתייה אסור. [=הטור סימן קכג נוקט שיטה אחרת לגמרי, ודעתו שניסוך ברגל אסור בהנאה וכאן מותר בהנאה מפני שהגוי טורד בדריכה ואינו מנסך, אבל נגיעה ברגל שלא אגב דריכה אוסרת כמו ביד]. (38) ידי קשורות שגזורים כפות משום אינו כפות ואסור אפילו בהנאה. (39) והיין מושך מחלק העליון לתחתון. (40) ומשמרו שלא יגע בידו. (41) לבדו. (42) שהביאו ענבים לגת. (43) בדפוס רומי ר"מ וכן בתוספתא שם: מנתו. וכן נכון. (44) תוספתא שם: גוי שהיה מעלה ענבים בסלים וברדורין לגת אף על פי שניפץ לגת והיין מנתו על גבי ענבים מותר שאין דרכם מנסכין כן. (45) אפילו בהנאה. (46) שהם לחים, כחכמים, שאמרו לחים אסורים, יבשים מותרים. ופירשו בגמרא: לחים - כל י"ב חודש, יבשים - לאחר י"ב חודש. (47) משמע אפילו לא נתן עליהם מים מותרים ולא כדעת רבינו תם. (48) ואז יוצא ריח היין מהם ומתנדף. (49) שהחזירין לכבשן האש. (50) שבפנים וזהו סימן שנתלבנו הכלים. (51) אם אין הכלים מזופתים אבל הוחמו בשיעור כזה, שאילו היו מזופתים היה הופת מתרפה. (52) שהמים יהיו בכלים שלושה ימים מעת לעת. (53) מלשון רבינו נראה שאפילו נתן בהם רק לזמן קצר גם כן אסור. (54) כי השכר מבטל טעמו של היין. (55) המתמזה מדגים שנמלחו. (56) שומן של דגים. (57) ואף על פי שלא מילאוהו מים, מפני שהם שורפין את היין הנבלע בכלים ומכלין אותו. (58) ואין צריך הכשר קודם נתינת

כא. גת של אָבן מְזוּפָּתָה⁸⁵ שְׁדֵרָף בָּהּ הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים ומְזוּלָה, או גת של עֵץ וְפִתְחָהּ אֵף עַל פִּי שְׁלֹא דֶרֶךְ בָּהּ - צָרִיף לְקַלֵּף⁸⁶ אֶת הַזֶּפֶת. וְאִם יִשְׁנֶה שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ או נָתַן בָּהּ מִים שְׁלֹשָׁה יָמִים מִצֵּת לָעֵת - אִינוּ צָרִיף לְקַלֵּף. לֹא תִהְיֶה הַגַּת חֲמוּרָה⁸⁷ יָתֵר מִן הַקִּנְקִנִּים. לֹא נֶאֱמַר יִקְלָף אֶלָּא לְהַתִּירָה מִדֶּם.⁸⁸

כב. גת של חֲרָסִי⁸⁹, אֵף עַל פִּי שְׁקֵלֶף אֶת הַזֶּפֶת - אֲסוּר לְדֶרֶךְ בָּהּ מִדֶּם, עַד שִׁיחֵם אוֹתָהּ בְּאֵשׁ עַד שִׁירְפָה הַזֶּפֶת⁹⁰. וְאִם יִשְׁנֶה שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ או נָתַן בָּהּ מִים שְׁלֹשָׁה יָמִים - מִתֵּרָת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

כג. מְשֻׁמְרָת⁹¹ שֶׁל יֵין שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים ומְזוּלָה: אִם הִיָּתָה שֶׁל שְׁעָרִי⁹² - מְדִיחָה⁹³ וּמְשֻׁמֵּר בָּהּ; וְאִם הִיָּתָה שֶׁל צִמְרִי⁹⁴ - מְדִיחָה בְּמִים וּבִאֲפֵר⁹⁵ אַרְבַּע פְּעָמִים, וּמִנִּיחָה עַד שֶׁתִּגָּבַשׁ וּמְשֻׁמֵּר בָּהּ; וְאִם הִיָּתָה שֶׁל שֵׁשׁ⁹⁶ - מִלִּשְׁנֵה שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. וְאִם יֵשׁ בָּהּ קֶשֶׁרִים - מִתֵּירָן⁹⁷. וְכֵן כְּלֵי חֶלְקִי⁹⁸ וְהַצִּיִּים⁹⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מְכַפִּיפּוֹת¹⁰⁰ שְׁדוּרְכִין בָּהֶן יֵין: אִם הֵיוּ תְּפוּרִין בְּחֻבְלִים - מְדִיחִין; וְאִם הֵיוּ אֲחוּזוֹת זו בְּזוֹ בְּסִבּוֹף קָשָׁה - מְדִיחִין בִּאֲפֵר¹⁰¹ וּבְמִים אַרְבַּע פְּעָמִים, וּמִנִּיגָב וּמְשֻׁמֵּשׁ בָּהֶן; וְאִם הֵיוּ תְּפוּרוֹת בְּפִשְׁתָּן - מִיִּשְׁנֵן שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן קֶשֶׁרִים - מִתֵּירָן¹⁰².

כד. כְּלֵי הַגַּת שְׁדֵרָף בָּהֶן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים ומְזוּלָה יֵין נֶסֶף, פִּיצֵד מְטֵהֲרִין אוֹתָן כִּדִּי שִׁיִּדְרָף בָּהֶן הַיִּשְׁרָאֵל? הַדְפִּין¹⁰³

יז. הַלּוֹקֵחַ כְּלִים חֲדָשִׁים שְׂאִינָם מְזוּפָּתִים מִן הָעוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים ומְזוּלָה - נוֹתֵן לְתוֹכָן יֵין מִדֶּם⁵⁹, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא נִתְּנוּ בָּהֶן יֵין נֶסֶף. וְאִם הֵיוּ מְזוּפָּתִין - מְדִיחִין⁶⁰, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲדָשִׁים⁶¹. וְכֵן כְּלֵי שְׁנִתְּנוּ בּוֹ יֵין נֶסֶף וְאִין מְכַנִּסוֹ לְקִיּוֹם⁶², כְּגוֹן כְּלֵי שְׁחוּשָׁף בּוֹ⁶³ או הַמְשָׁפֵף וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - מְשַׁכְּשָׁכוֹ⁶⁴ בְּמִים וְדִי.⁶⁵

יח. וְכֵן כּוֹס שֶׁל חֲרָס שִׁשְׁתָּה בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים ומְזוּלָה - אֲסוּר לְשִׁתּוֹת בּוֹ. הִדְיָחוּ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית - מִתֵּר, שֶׁכֶּכֶר הִלְכוּ צִחְצוּחִי הֵינָן שְׁבוּ⁶⁶. וְהוּא שֶׁהִיָּה מְצֻפָּה בִּאֲפֵר⁶⁶, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיּוֹצֵרִין⁶⁷ עוֹשִׂין, או שֶׁהִיָּה מְזוּפָּתָה⁶⁸; אֲבָל שֶׁל חֲרָסִי⁶⁹ - צָרִיף הִדְחָה⁷⁰.

יט. כְּלֵי חֲרָס הַשְּׁוֹעִים⁷¹ בִּאֲבָר שֶׁשִּׁשְׁתֻּמְשׁוּ בָּהֶן בֵּינֵי נֶסֶף: אִם הֵיוּ לְבָנִים או אֲדָמִים⁷² או שְׁחָרִים - מִתֵּירִין⁷³; וְאִם הֵיוּ יִרְקִין - אֲסוּרִין⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בּוֹלְעִים. וְאִם יֵשׁ בָּהֶם מְקוֹם מְגֻלָּה שֶׁל חֲרָסִי⁷⁵, בֵּין לְבָנִים בֵּין יִרְקִים - אֲסוּרִים⁷⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בּוֹלְעִין. וְיִרְאָה לִי, שְׂאִין הַדְּבָר אֶלָּא בְּשִׁפְנוֹסוֹ בָּהֶם לְקִיּוֹם⁷⁷; אֲבָל לֹא כְּנִסוֹ בָּהֶם לְקִיּוֹם - מְדִיחִין וּמִתֵּירִין וְאֶפְלוּ הֵם שֶׁל חֲרָסִי⁷⁸.

כ. גת של אָבן וְשֶׁל עֵץ שְׁדֵרָף בָּהֶן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים ומְזוּלָה⁷⁹, או גת של אָבן שֶׁזֶפֶתָהּ הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים ומְזוּלָה⁸⁰ אֵף עַל פִּי שְׁלֹא דֶרֶךְ בָּהּ - מְדִיחִין⁸¹ בְּמִים וּבִאֲפֵר אַרְבַּע פְּעָמִים⁸² וְדוּרָף בָּהֶן. וְאִם הִיָּתָה בָּהֶם לְחִלּוּחִית - מְקַדִּים הָאֲפֵרִים⁸³ לְמִים; וְאִם לֹא - מְקַדִּים הַמִּים⁸⁴.

היין, מפני שהמלח שבציר ובמורייס שורף את היין שהיה מובלע בכלים, אבל אם נתן שכר טעון הכשר אם רצה לתת בו יין, שהשכר רק מבטל טעם היין אבל אינו מכלהו. (59) ואין צריכים הדחה. (60) ואין צריך עירוי מים שלוש פעמים, כיוון שהגוי לא הכניס לתוכם יין לקיום, כי אחרת לא היו נראים הכלים כחדשים, מספיקה הדחה לבדה. (61) כלומר, נראים כחדשים. (62) הגוי אינו מכניס בהם יין על מנת לשהותו בהם זמן רב. (63) כלי שדולים [=שואבים] בו מן הבור. (64) למרות שהם ישנים, מספיק שכשוך. (65) אבל בפעם ראשונה ושנייה נשארו עוד טיפות זעירות של יין. (66) בבדיל. (67) עושי כלי חרס. (68) ובכלים ישנים, צריכים שלוש הדחות. (69) בלא ציפוי ואינו מזופת. (70) פעם אחת בלבד. שיותר בולע מצופה באבר או מזופת מאינו מצופה באבר, והמדובר כשאין הציפוי חלק כל כך, אבל כאשר הוא חלק לגמרי בולע פחות מחרס ונקרא "שוע" שיתבאר דינו בהלכה יט. (71) חלקים ומצופים יפה. (72) בגמרא נזכר רק לבנים ושחורים. (73) בהדחה בלבד. (74) "משום דמיציריף". [פירש רש"י, שיש בהם תערובת קרקע של מחפורת צריף, היינו נתר שבוולע הרבה. ומשמע מדבריו, שאפילו הגעלה ברותחים אינה מועילה. ... ומכל שכן שמילוי ועירוי או יישון אינם מועילים. אולם רבינו כאן בדין "מקום מגולה" כלל ביחוד ירוקים ולבנים ומשמע שמשווה דינם, ולבנים בוודאי שמועיל בהם עירוי ויישון. (75) היינו שיש בקעים וסדקים בציפוי. (76) ואפילו כמה הדחות אינן מועילות וצריכים מילוי ועירוי ג' מעת לעת או יישון. (77) כלומר, בכלים העשויים להכניס בהם לקיום. ... כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בו חכמים. ולבנים ושחורים שאין בהם מקום מגולה אפילו במכניסים לקיום מותרים בשכשוך בעלמא שהם ככלי מתכות מפני שהם מצופים באבר, ומדבריו למדנו שכלי מתכות אפילו במכניסים לקיום אין צריך מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא די. (78) פירוש: אף על פי שהם של חרס. (79) ואינם זפותים. (80) ודרך לשים בגת מעט יין כדי להעביר את ריח העשן של הזפת. (81) כדי להעביר צחצוחי היין שעל הזפת. ודווקא גת של אבן שזפתה די בהדחה, אבל גת של עץ אם זפתה אף על פי שלא דרך בה צריך לקלוף את הזפת, מפני שנבלע בה הרבה יין. (82) כלומר, שתי פעמים ולמעט אפר. (83) היינו, נותן אפר ומים אפר ומים. (84) נותן מים ואפר מים ואפר. (85) שאפילו גת של אבן בולעת הרבה אם דרך בה הגוי. (86) אפילו בגת של עץ. (87) שהרי בגת אין מעכבים את היין כל כך כמו בקנקנים. (88) בלי יישון ועירוי. (89) במשנה שם: ושל חרס אף על פי שקלף את הזפת הרי זו אסורה. והקליפה אינה מתירה אותה. (90) הראב"ד תמה הלא המדובר בקלף ואין כאן זפת? אבל רבינו דייק בלשונו וכתב "עד שייחם אותה באש עד שירפה" וכוונתו עד שיתחמם כדי שיתרפה הזפת אילו היה נמצא שם. (91) מסנת. (92) משמע כל מיני שער, ורש"י פירש שער אדם. (93) שהשער אינו בולע כלל. (94) בולע קצת. (95) היינו ניגוב. (96) של פשתן. (97) ואחר כך מנגבן שהיין נבלע בקשרים. (98) מין צמח. (99) סיבים הנכרכים סביב הדקלים. (100) סלים קלועים. (101) מנגבן שהיין מתעכב יותר. (102) ואחר כך מנגבן. (103) כעין דלת שנותנים על הענבים.

פי שהיין מתנדנד. העביר כלי חרס פתוח מלא יין - אסור, 37
 שמא נגע בו. ואם היה חסר - מותר, אלא אם כן ששככו. 38
 ה. עובד כוכבים ומזלות שנגע ביין ולא נתפנן לזה - הרי 39
 היין מותר בהנייה בלבד. ביצד? כגון שנפל על נוד של יין, 40
 או שהושיט ידו לחבית על מנת שהיא שמן ונמצאת יין. 41
 ו. בא היין מכחו של עובד כוכבים ומזלות בלא פגנה, 42
 הואיל ולא נגע ביין - הרי זה מותר בשתייה. ביצד? כגון 43
 שהגביה כלי של יין ויצק לכלי אחר, והוא מדמה שהוא 44
 שכר או שמן - הרי זה מותר. 45
 ז. נכנס העובד כוכבים ומזלות לבית או לחנות לבקש יין, 46
 ופשט ידו כשהוא מחפש ונגע ביין - אסור; שהרי ייין 47
 נתפנן, ואין זה נוגע בלא פגנה. 48
 ח. חבית שנסדקה לארפה, וקדם העובד כוכבים ומזלות 49
 וחקקה כדי שלא יתפרדו התרסים - הרי זה מותר בהנייה. 50
 אבל אם נסדקה לרחקה, ותפס בפדק העליון כדי שלא יפל 51
 - הרי זה מותר בשתייה; שהרי אין היין על כחו של עובד 52
 כוכבים ומזלות. 53
 ט. עובד כוכבים ומזלות שנפל לבור של יין והעלוהו משם 54
 מת, או שמדד הבור שיש בו היין בקנה, או שהתיו את 55
 הזכוב והצרעה מעליו בקנה, או שהיה מטפח על פי 56
 החבית הרוחת כדי שתפוח הרתיקה, או שנטל חבית 57
 וירקה בחמתו לבור - הרי זה מותר בהנייה בלבד. ואם עלה 58
 העובד כוכבים ומזלות חי - היין אסור בהנייה. 59
 י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשטט הפקק מן הנקב, והניח 60
 העובד כוכבים ומזלות אצבעו במקום הנקב כדי שלא יצא 61
 היין. כל היין שמראש החבית עד הנקב - אסור, ושפתת 62
 הנקב - מותר בשתייה. 63
 יא. מינקת כפופה, שעושים אותה ממפתת או מזכוכית 64
 וכיוצא בהם, שהניח ראשה לתוף היין שבחבית והראש 65
 האחר חוץ לחבית, ומצץ היין והתחיל היין לירד בדרך 66
 שעושים תמיד, ובא העובד כוכבים והניח אצבעו על פי 67
 המינקת ומנע היין מלירד - נאסר כל היין שבחבית; שהכל 68
 היה יוצא ונגרר לולי ידו, ונמצא הכל כבא מכחו. 69
 יב. המערה יין לתוף כלי שיש בו יין עובדי כוכבים 70
 ומזלות - נאסר כל היין שבפלי העליון; שהרי העמוד 71
 הנצוק מחבר בין היין שבפלי העליון ובין היין שבפלי 72
 התחתון. לפיכך, המודד לעובד כוכבים ומזלות לתוף כלי 73

והעדישים והלובכין¹⁰⁴ - מדיחין¹⁰⁵. העקלין¹⁰⁶: של נסרין 1
 ושל בצבון¹⁰⁷ - מנגבין; של שיפה¹⁰⁸ ושל גמי - מלשנן 2
 שנים עשר חדש. ואם רצה לטהרן מיד - מגעילן ברותחין, 3
 או חולטן במי זיתים¹⁰⁹, או מניחן תחת צנור שמימיו 4
 מקלחין¹¹⁰ או במעין שמימיו רודפין¹¹¹ שמים עצמה 5
 שעושים¹¹², ואחר כך יתרו¹¹³. 6
 כה. בזמן שהיתה ארץ ישראל בלה לישראל - היו לוקחין 7
 היין מכל אדם מישראל ואין חוששין לו, ובחוצה לארץ 8
 לא היו לוקחין אלא מאדם שהחזק בכשרות; ובזמן הזה - 9
 אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהחזק בכשרות. וכן 10
 הפשוט והגבינה וחתית דג שאין בה סימן, כמו שבארנו. 11
 כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום וכל זמן, והביא 12
 לו יין או פשוט או גבינה וחתית דג - הרי זה מותר¹¹⁴, ואינו 13
 צריך לשאל עליו, אף על פי שאינו מפירו, אלא יודע שהוא 14
 יהודי בלבד. ואם החזק שאינו פשוט ולא מדקדק בדברים 15
 אלו - אסור להתארח אצלו. ואם עבר ונתארח אצלו - אינו 16
 אוכל בפשוט ולא שותה יין על פיו עד שיעיד לו אדם פשוט 17
 עליהם. 18

פרק שנים עשר

א. ביצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד כוכבים ומזלות 19
 היין? הוא שנגע ביין עצמו, בין בידו בין בשאר איבריו 20
 שדרכן לנסף בהן, וישכשוש. אבל אם פשט ידו לחבית, 21
 ותפסו את ידו קדם שיוציאה ולא ינידה, ופתחו החבית 22
 מלמטה עד שיצא היין וירד למטה מידו - לא נאסר היין. 23
 וכן אם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו, אף על פי שלא 24
 הגביה הפלי ולא נגע ביין - נאסר היין. 25
 ב. נטל כלי של יין והגביהו ויצק היין, אף על פי שלא 26
 שכשוש - נאסר; שהרי בא היין מכחו. הגביה ולא שכשוש 27
 ולא נגע - מותר. 28
 ג. עובד כוכבים ומזלות שהיה אחוז בפרקע, וישראל 29
 יצק לתוכו יין - היין מותר. ואם נדגד העובד כוכבים 30
 ומזלות הפלי - נאסר היין. 31
 ד. פלי סתום - מותר לטלטלו העובד כוכבים ומזלות 32
 במקום למקום, ואף על פי שהיין מתנדנד; שאין זה דרך 33
 הנסוף. העביר נוד של יין במקום למקום והוא אחוז פי 34
 הנוד בידו, בין שהיה הנוד מלא או חסר - מותר, ואף על 35
 36

(104) מטאטא שמאספים בו את הענבים המתפורים, או שמנקים בו את הגת. (105) במים. (106) שקושרים בהם את הקף סביב הזיתים שלא יתפורו בשעת הדריכה. וכנראה גם בגת השתמשו בכלי כזה שלא יתפורו הענבים מכובד הקורה. (107) קנבוס שבוולע יותר. (108) מין עשב הגדל במים. (109) דרך לבשל זיתים להיות רכים להוציא שומנם. (110) בורס חזק בלתי פוסק. (111) שוטפים. (112) עונה, יום או לילה בתקופת תשרי וניסן שהיום והלילה שווים, והעיקר שישוה במים שמים עשרה שעות. (113) שקילוח המים ורדיפתם במשך י"ב שעות מבטל ומפליט את היין. (114) שסתמו אוכל כשר ונותן לו ממה שהוא אוכל. אבל אין לוקחים דברים אלו בחוץ לארץ ובארץ ישראל בזמן הזה אלא ממי שהוחזק בכשרות, מפני שעמי הארץ אינם מקפידים על לפני עיוור לא תיתן מכשול ושמא קנה מהגוי ומוכרם לישראל ואינו מקפיד על מה שהישראל יאכל דבר אסור. (1) יבאר כיצד היא הנגיעה, שאוסר בה הגוי היין; וניצוק אי הוי חיבור; המניח יינו בקרון או בספינה ונכנס לעיר לעשות צרכיו; היה שוהה עם הגוי ושמע קול תפלה ויצא; גרוד שנכנס למדינה דרך שלום או מלחמה; חבית שצפה בנהר כנגד עיר שרובה ישראל.

שפכדו - ינפץ נפיצה או יזרק וזיקה, כדי שלא יהיה נצוק
חבור ויאסר עליו מה שישאר בכלי העליון.
יג. משפף שמדד בו לעובד כוכבים ומזלות, אם יש בקצה
המשפף עקבת יין - לא ימדד בו לישראל עד שדיחנהו
וינגב. ואם לא הדית - הרי זה אסור.
יד. כלי שיש לו כמין שני חטמין יוצאין ממנו, כמו הכלים
שנוטלין בהם לידים, שהיה מלא יין ביד ישראל והיה
ישראל מוצץ ושותה מחטם זה, והעובד כוכבים ומזלות
מוצץ ושותה מן החטם השני - הרי זה מתר. והוא שיקדים
הישראל ויפסק וידין העובד כוכבים ומזלות שותה;
שמשפסוק העובד כוכבים ומזלות - יחזר היין שישאר
בחטם לכלי ויאסר כל מה שישאר בו, שהרי בא היין מפהו.
טו. עובד כוכבים ומזלות שמוצץ היין מן החבית במינקת
- אסר כל היין שבה; שמשפסוק - יחזר היין שעלה
במינקת במציצתו ויפל לחבית ויאסר הכל.
טז. עובד כוכבים ומזלות שהיה מעביר עם ישראל כדי יין
ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמרן, אפלו הפליגו
ממנו כדי מיל - הרי אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומר:
עתה יצא לפנינו ויראה אותנו. ואם אמר להם: לכו ואני
אבוא אחריכם - אם נתעלמו מעיניו כדי שיפתחו פי הפד
ויחזרו ויגופו אותה ותגב - הרי היין בלוי אסור בשותה;
אם פחות מכן - מתר.
יז. וכן המניח עובד כוכבים ומזלות בחנותו, אף על פי
שהוא יוצא ונקנס כל היום בלוי - היין מתר; ואם מודיעו
שהוא מפליג, ושהה כדי שיפתח ויגוף ותגב - היין אסור
בשותה. וכן המניח יינו בקרון או בספינה עם העובד
כוכבים ומזלות, ונקנס לעיר לעשות צרכיו - היין מתר;
ואם הודיעו שהוא מפליג, ושהה כדי שיפתח ויגוף ותגב
- היין אסור בשותה. וכל הדברים האלו בחביות סתומות;
אבל בפתוחות, אפלו לא שהה, מאחר שהודיען שהוא
מפליג - היין אסור.
יח. ישראל שהיה אוכל עם העובד כוכבים, והניח יין
פתוח על השלחן ויין פתוח על הדולפקי ויצא - שעל
השלחן אסור, ושעל הדולפקי מתר. ואם אמר לו: מזג
ישתה - כל היין הפתוח שבבית אסור.
יט. היה שותה עם העובד כוכבים, ושמע קול תפלה בבית
הקנסת ויצא - אף היין הפתוח מתר. שהנכרי אומר: עתה
יזכר היין ויבוא במהרה, וימצא אותי נוגע ביינו, ולפי זה
אינו זו ממקומו, ואין נאסר אלא מה שלפניו בלבד.
כ. עובד כוכבים וישראל שהיו דרין בחצר אחת, ויצאו
שניהם בבקהלה לראות חתן או הספד, וחזר העובד כוכבים
וסגר הפתח, ואחר כך ישראל - הרי היין הפתוח שבבית
ישראל בהתרו; שלא סגר העובד כוכבים אלא על דעת

שפכדו נכנס הישראל לביתו ולא נשאר אדם בחוץ,
וכמדמה לו שהוא קדמו.
כא. יין של ישראל ושל עובד כוכבים בבית אחד, והיו
חביות פתוחות, ונקנס העובד כוכבים לבית ונעל הדלת
בעדו - נאסר כל היין. ואם יש חלון בדלת שמסתכל ממנו
העומד אחורי הפתח ורואה כנגדו - כל החביות שפנגד
החלון מתרות, ושמן הצדידין אסורות; שהרי מפתח מן
הרואה אותו.
כב. וכן אם שאג ארי וכיוצא בו, וברח העובד כוכבים
ונחבא בין החביות הפתוחות - היין מתר; שהוא אומר:
שמה ישראל אחר נחבא כאן, והוא רואה אותי כשאנגע.
כג. אוצר של יין שהיו חביותיו פתוחות, ויש לעובד
כוכבים חביות אחרות באותו הפנדק, ונמצא העובד
כוכבים עומד בין חביות ישראל הפתוחות: אם נבהל
כשנמצא ונתפש עליו כגנב - היין מתר בשותה, שמתחזק
ויראתו אין לו פנאי לנפס; ואם לא נתפש כגנב, אלא הרי
הוא בוטח שם - היין אסור. ותינוק הנמצא בין החביות,
בין כך ובין כך - כל היין מתר.
כד. גידוד שנקנס למדינה דרך שלום - כל החביות
הפתוחות שבחגיגות אסורות, וסתומות מתרות. ובשעת
מלחמה, אם פשט הגידוד במדינה ועבר - אלו ואלו מתרות,
שאין פנאי לנפס.
כה. עובד כוכבים שנמצא עומד בצד הבור של יין: אם יש
לו מלוא על אותו היין - הרי זה אסור; מפני שלבו גס בו,
שולח ידו ומנסף; ואם אין לו עליו מלוא - היין מתר בשותה.
כו. זונה עובדת כוכבים במסבה של ישראל - היין מתר;
שאימתן עליה ולא תגע. אבל זונה ישראלית במסבת עובדי
כוכבים - יינה שלפניה בכליה אסור, מפני שהן נוגעין בו
שלא מדעתה.
כז. עובד כוכבים הנמצא בבית הגת: אם יש שם לחלוחית
יין כדי לכלל הפך עד שתכלל הפך לכף שניה - צריך
להדית כל בית הגת וינגב; ואם לאו - מדיח בלבד. וזו
הרחקה יתרה.
כח. חבית שצפה בנהר: אם נמצאת כנגד עיר שרפה ישראל
- מתרת בהניה; כנגד עיר שרפה עובדי כוכבים - אסורה.
כט. מקום שהיו רב מוכרי היין בו ישראלים, ונמצאו בו
כלים גדולים מלאים יין, והם פלים שדרך המוכרין לבדם
לקנס בהם היין - הרי אלו מתרין בהניה. חבית שפתוחה
גנבים: אם רב גנבי העיר ישראל - היין מתר בשותה; ואם
לאו - אסור.

פרק שלשה עשר

א. הלוקח בית או ששכר בית בחצרו של עובד כוכבים

כִּדְרָךְ שְׁסוּתָמִין כָּל אָדָם, וְטַח בְּטִיט - הָרִי זֶה חוֹתֵם אֶחָד; 44
הָיָה כָּלִי מִהֶדֶק וְטַח עָלָיו מִלְמַעְלָה - הָרִי זֶה חוֹתֵם בְּתוֹךְ 45
חוֹתֵם. וְכֵן אִם צָר פִּי הַנּוֹד - הָרִי זֶה חוֹתֵם אֶחָד; הַפֶּה פִּי 46
הַנּוֹד לְתוֹכוֹ וְצָר עָלָיו - הָרִי זֶה חוֹתֵם בְּתוֹךְ חוֹתֵם. וְכֵן כָּל 47
שְׁנוֵי שְׁמֻשָּׁה מְדַבְּרִים שְׁאִין דְּרָךְ כָּל אָדָם - הָרִי הֵן כְּחוֹתֵם 48
אֶחָד, וְהַטִּיחָה אוֹ הִקְשִׁירָה - חוֹתֵם שְׁנֵי. 49
ט. וְאִם הִפְקִיד בְּיָד עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּחוֹתֵם אֶחָד - הָרִי זֶה 50
אֲסוּר בְּשִׁתְּיָה וּמִתָּר בַּהֲנִיָּה. וְהוּא שֵׁיחַד לוֹ קָרָן זָוִית. 51
י. זֵין מְבַשֵּׁל וְהַשְׁכָּר, אוֹ זֵין שְׁעָרָב עִם דְּבָרִים אַחֲרִים, כְּגוֹן 52
דְּבַשׁ וְשֶׁמֶן, וְכֵן חֲחֻמָּן וְהַגְבִּינָה וְהַחֲלָב וְכָל שְׁאִסוּרוֹ מְדַבְּרִי 53
סוֹפְרִים, שֶׁהִפְקִידוּ בְּיָד עוֹבֵד כּוֹכְבִים - אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁנֵי 54
חוֹתָמוֹת, אֲלָא חוֹתֵם אֶחָד בְּלֶבֶד דִּי. אֲבָל הֵיזֵין וְהַפְשָׁר 55
וְחִתִּיכַת דָּג שְׁאִין בֵּה סִמָּן שֶׁהִפְקִידֵן בְּיָד עוֹבֵד כּוֹכְבִים - 56
צָרִיכִין שְׁנֵי חוֹתָמוֹת. 57
יא. יִרְאֶה לִי, שְׁכָל מָקוֹם שְׁאִמְרָנוּ בַּעֲנָן זֶה בִּזְיָן שְׁלָנוּ 58
שֶׁהוּא אֲסוּר בְּשִׁתְּיָה וּמִתָּר בַּהֲנִיָּה מִפְּנֵי צַד נִגְיעָה שְׁנָגַע בּוֹ 59
הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים - כְּשֶׁהָיָה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים עוֹבֵד עֲבוֹדַת 60
כוֹכְבִים; אֲבָל אִם הָיָה אֲסוּרוֹ בְּגִלָּל עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁאִינוֹ 61
עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים, כְּגוֹן יִשְׁמַעְאֵל שְׁנָגַע בִּזְיָן שְׁלָנוּ שְׁלֹא 62
בְּכוֹנָה אוֹ שְׁטַפַּח עַל פִּי הַחֲבִית - הָרִי זֶה מִתָּר בְּשִׁתְּיָה. וְכֵן 63
כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה. 64
יב. אֲבָל הַמִּפְקִיד זֵין בְּיָד גֵּר תּוֹשֵׁב, אוֹ שְׁשִׁלְחוּ עִמּוֹ 65
וְהַפְלִיג, אוֹ שֶׁהֵנִיחַ בֵּיתוֹ פְּתוּחַ בְּחֹצֵר גֵּר תּוֹשֵׁב - הָרִי זֶה 66
אֲסוּר בְּשִׁתְּיָה. שְׁכָל חֲשֵׁשׁ שֶׁל חֲלוּף וְזִיּוּף - יִרְאֶה לִי, שְׁכָל 67
הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שׁוִים בּוֹ. הוֹאִיל וְנִעְשָׂה הֵיזֵין בְּרִשְׁוֹתָן, 68
נֶאֱסַר בְּשִׁתְּיָה עַל כָּל פְּנִים. 69
יג. יֵשׁ דְּבָרִים שְׁאִין בָּהֶם אֲסוּר נִסּוּף כָּלָל, וְאֲסוּרוֹ אוֹתָם 70
חֲכָמִים כְּדִי לְהַרְחִיק מִן הַנִּסּוּף. וְאֵלּוּ הֵן: לֹא יִזְוֵג הָעוֹבֵד 71
כוֹכְבִים הַמִּים לְתוֹךְ הֵיזֵין שְׁבִיד יִשְׂרָאֵל, שְׁמָא יָבוֹא לְצוּק 72
הֵיזֵין לְתוֹךְ הַמִּים. וְלֹא יוֹלִיף הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים עֲנִיבִים לַגֹּת, 73
שְׁמָא יָבוֹא לְדֶרֶךְ אוֹ לַגֹּת. וְלֹא יִסִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל בְּשֻׁעָה 74
שְׁמִירָק מְכָלִי לְכָלִי, שְׁמָא יִנִּיחַ הַכָּלִי בְּיָד הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים 75
וְנִמְצָא הֵיזֵין בָּא מִכְחוֹ. וְאִם סִיעַ אוֹ מִזַּג הַמִּים אוֹ הִבִּיא 76
עֲנִיבִים - מִתָּר. 77
יד. וְכֵן מִתָּר שְׁרִיטַת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּחִבִּית שֶׁל זֵין שְׁלָנוּ. 78
וּמִתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַרִית בְּחִבִּית שֶׁל זֵין נִסָּף, וְאִין בְּזָה שֵׁם 79
אֲסוּר; שְׁאִין הָרִית כְּלוּם, לְפִי שְׁאִין בּוֹ מִמֶּשׁ. 80
טו. כָּבֵר בְּאֲנָנוּ, שְׁכָל דְּבָר שֶׁהוּא אֲסוּר בַּהֲנִיָּה, אִם עֶבֶר 81
וּמִכְרוֹ - דְּמִיו מִתְרִין, חוּץ מִעֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמִשְׁמֻשָּׁיָהּ 82
וְחִתְרָכַת שְׁלֵה וְזֵין שְׁנִתְנַסֵּף לָהּ. וְהַחֲמִירוֹ חֲכָמִים בְּסֵתָם יִינָם 83
לְהִיּוֹת דְּמִיו אֲסוּרִין כְּדָמִי זֵין שְׁנִתְנַסֵּף לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִים. 84
לְפִיכָךְ, עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁשָּׂכַר אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בִּזְיָן 85
- שְׁכָרוֹ אֲסוּר. 86

ומלאהו זין: אם היה הישראלי דר באותה חצר, אף על פי 1
שהפתח פתוח - היין מתר; מפני שהעובד כוכבים מפתח 2
תמיד ואומר: עתה יכנס לביתו פתאם וימצא אותי בתוך 3
ביתו. ואם היה דר בחצר אחרת - לא יצא עד שישגר הבית, 4
ויהיה המפתח והחיתום בידו. ואינו חושש שמא יזיף העובד 5
כוכבים מפתח הבית. 6
ב. יצא ולא סגר הפתח, או שסגר והניח המפתח ביד עובד 7
כוכבים - הרי היין אסור בשתיה; שמא נכנס העובד 8
כוכבים ונסף, שהרי אין הישראלי שם. ואם אמר לו: אחז 9
לי מפתח זה עד שאבוא - היין מתר; שלא מסר לו שמירת 10
הבית, אלא שמירת המפתח. 11
ג. עובד כוכבים ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה 12
כדי שיהיה מתר לישראל ויטחווהו ממנו, והיה היין בביתו 13
של עובד כוכבים: אם היה ישראל זה ששומר היין דר 14
באותה חצר - היין מתר, ואף על פי שהפתח פתוח 15
והשומר נכנס ויוצא; ואם היה השומר דר בחצר אחרת 16
- היין אסור, ואף על פי שהמפתח והחיתום ביד ישראל. 17
שפיון שהיין של עובד כוכבים ובשרותו, אינו מפתח 18
לזיף ולהכנס לבית, ויאמר: ויהי מה, אם ידעו בו - לא 19
יקחו ממני. 20
ד. אפילו כתב העובד כוכבים לישראל שנתקבל ממנו 21
המעות למכר לו בזה זין, הואיל ואין הישראלי יכול 22
להוציאו מרשות העובד כוכבים עד שיתן לו המעות - הרי 23
הוא של עובד כוכבים ואסור, אלא אם היה השומר דר שם 24
בחצר. ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר תמיד, אלא 25
נכנס ויוצא, כמו שבאננו. בין ברשות בעל היין בין ברשות 26
עובד כוכבים אחר. 27
ה. היה זין זה הטהור של עובד כוכבים מנח ברשות 28
הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים, וישראל הולכים 29
ושבים - מתר; שעדין לא נכנס ברשות העובד כוכבים. 30
ו. ואשפה וחלון ודקל אף על פי שאין בו פרות - הרי 31
אלו ברשות הרבים: וחבית זין שם ועובד כוכבים הנמצא 32
שם - אינו אוסרה; ובית הפתוח לשם - הרי הוא פתוח 33
לרשות הרבים. 34
ז. חצר החלוקה במסיפס, ועובד כוכבים בצד זה 35
וישראל בצד אחר; וכן שני גגין, שהיה גג ישראל 36
למעלה וגג העובד כוכבים למטה, או שהיו זה בצד זה 37
ויש ביניהן מסיפס; אף על פי שיד העובד כוכבים 38
מגיעת לחלק ישראל - אינו חושש משום זין נסף ולא 39
משום טהרות. 40
ח. מתר לישראל להפקיד יינו בכלי סתום ביד עובד 41
כוכבים. והוא שיהיה לו בו שני סימנין. וזה הוא הנקרא 42
חותם בתוך חותם. כיצד? סתם החבית בכלי שאינו מהדק, 43

פוכבים - צריך לקח את הדמים ואחר כך ימדר. ואם מדר
ולא לקח דמים, אף על פי שפסק - דמיו אסורים;
שמשיג על כללי נאסר כסתם יינם.
כה. הנותן דינר לחנוני עובד פוכבים, ואמר לפועלו העובד
פוכבים: לך ושתה ואכל מן החנוני ואני מחשב לו - הרי
זה חושש שמא ישתה יין, שזה כמי שקנה לו יין נסך
והשקהו. וכנגד זה בשביעית - אסור. כגון שנותן דינר
לחנוני ישראל עם הארץ, ואמר לפועלו הישראלי: לך ואכל
ואני מחשב לו. ואם אכל הפועל דבר שאינו מעשר - אסור.
כו. אבל אם אמר להם: אכלו ושתו בדינר זה, או שאמר
להם: אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע, אף על פי
שנשתעבד, הואיל ולא נתיחד שעבודו - הרי זה מתר,
ואינו חושש לא משום יין נסך ולא משום שביעית ולא
משום מעשר.
כז. מלך שהיה מחלק יינו לעם ולוקח מהן דמיו כפי מה
שירצה - אל יאמר אדם לעובד פוכבים: הא לך מאתים וזו
והפנס תחתי באוצר המלך, כדי שיקח העובד פוכבים היין
שפתבו בשם ישראל ויתן העובד פוכבים הדמים למלך.
אבל אומר לו: הא לך מאתים וזו ומלטיני מן האוצר.
כח. עובד פוכבים שנגע בינו של ישראל לאנסו - מתר
למפר אותו יין לאותו העובד פוכבים שאסרו לבדו. שכינן
שנתפונן זה העובד פוכבים להזיקו ולאסור יינו - הרי זה כמו
ששברו או שרפו שחייב לשלם; ונמצאו הדמים שלוקח
ממנו דמי ההזק, ולא דמי המקירה.

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"א

פרק ארבעה עשר

א. כל אסורי מאכלות שבתורה - שעור² בכזית בינוני, בין
למלקות בין לזרת בין למיתה בידי שמים³. וכבר בארנו,
שכל המחייב זרת או מיתה בידי שמים על מאכל - לזקה⁴.
ב. ושעור זה עם כל השעורין - הלכה למשה מסיני הם.
ואסור מן התורה לאכל כל שהוא מדבר האסור, אבל אינו
לזקה⁶ אלא על כזית. ואם אכל כל שהוא פחות מכשעור
- מכין אותו מכת מרדות⁷.
ג. כזית שאמרנו - חוץ משל בין השנים; אבל מה שביין
החניכים⁸ - מצטרף למה שכלע, שהרי נהנה גרונו⁹ מכזית.
אפלו אבל פחצי זית והקיא, וחסר ואכל אותו¹⁰ חצי זית
עצמו שהקיא - חייב; שאין החיוב אלא על הנאת הגרון
ככזית מדבר האסור.

טז. וכן השוכר את החמור להביא עליו יין, או ששכר
ספינה להביא בה יין - שוכרן אסור. אם מעות נתנו לו -
יוליכין לים המלח; ואם נתנו לו בשכרו כסות או כלים
או פרות - הרי זה ישרף אותן ויקבר האפר כדי שלא
להנות בו.
יז. שכר לעובד פוכבים חמור לרכב עליו, והניח עליו לגין
של יין - שכרו מתר. שכרו לשכר כדי יין נסך - שכרו מתר.
ותבוא עליו ברכה, מפני שממעט בתפלה.
יח. השוכר את הפועל ואמר לו: העבר לי מאה חביות
של שכר במאה פרוטות, ונמצא אחת מהן יין - שכרו
כלו אסור.
יט. אמר לו: העבר לי חבית בפרוטה חבית בפרוטה,
והעביר, ונמצא ביניהן חביות של יין - שכר חביות של יין
אסור, ושאר שכרו מתר.
כ. אמני ישראל ששלה להם עובד פוכבים חבית של יין
בשוכרן - מתר שיאמרו לו: תן לנו את דמיה. ואם משנכנסה
לרשותן - אסור.
כא. ישראל שהיה נושה בעובד פוכבים מנה, הלך העובד
פוכבים ומכר עבדות פוכבים ויין נסך והביא לו דמיהן -
הרי זה מתר. ואם אמר לו קדם שימכר: המתן לי עד
שאמכר עבדות פוכבים או יין נסך שיש לי ואביא לך, אף
על פי שהוא סתם יינו, ומכר והביא לו - הרי זה אסור;
מפני שהישראל רוצה בקיומו כדי שיפרע ממנו חובו.
כב. וכן גר ועובד פוכבים שהיו שתפין ובאו לחלק -
אין הגר יכול לומר לעובד פוכבים: טל אתה עבדות
פוכבים ואני מעות, אתה יין ואני פרות; שהרי רוצה
בקיומן כדי שיטל כנגדן. אבל גר ועובד פוכבים שירשו
את אביהן עובד פוכבים - יכול לומר לו: טל אתה עבדות
פוכבים ואני מעות, אתה יין ואני שמן. קל הוא שהקלו
בירשת הגר, כדי שלא יחזר לסורו. ואם משבאו לרשות
הגר - אסור.
כג. ישראל ששכר יינו לעובד פוכבים: פסק עד שלא מדר
לו - דמיו מתרין. שמשפסק סמכה דעתו, ומשמשך קנה,
ויין נסך אינו נעשה עד שיגע בו. נמצא בשעת מכירה היה
מתר. מדר לו עד שלא פסק הדמים - דמיו אסורין. שהרי
לא סמכה דעתו אף על פי שמשך, ונמצא כשנגע עדין לא
סמכה דעתו לקח, ונאסר היין בנגיעתו, והרי זה כמוכר
סתם יינם.
כד. במה דברים אמורים? בשמדר הישראלי לכליו; אבל
אם מדר לכלי העובד פוכבים או לכלי ישראל שפיד העובד

(1) יבאר שכל איסורי מאכלות אסורות בכזית; ושיעור אכילת פרס ושיעור השתייה; כל האיסורין אם חייב עליהן שלא כדרך הנאתן; ומי שאחזו בולמוס; עובר שהריחה מאכל איסור; ואם איסור חל על איסור. (2) כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים למטה. (3) כגון האוכל טבל. ... לא מנה רבינו מיתת בית דין, מפני שלא מצאנו חיוב מיתה בבית דין על אכילה ושתייה אלא בבן סורר ומורה על זלילת בשר וסביאת יין, ואין שיעורו בכזית. (4) אם התרו בו למלקות. (5) כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. (6) מן התורה. (7) מפני שזה כעובר על איסור מדברי סופרים שמכין אותו מכת מרדות. (8) המודבק בחכו ולא בלעו. (9) והרי טעם שיעור מלא, כיון שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה, אבל מאוכל שבין השיניים אין גרונו נהנה. (10) שטעם גרונו כזית שלם ביחד.

ד. פזית חלב או נבלה או פגול או נותר וכיוצא בהן
 שהניחו בחמה ונתמעט - האוכלו פטור¹¹. חזר והניחו
 בגשמים ונתפח¹² - חזקין עליו¹³ כרת¹⁴ או מלקות¹⁵. היה
 פחות מקזית מבתחלה, ונתפח ועמד על פזית - אסור, ואין
 לזקין עליו¹⁶.
 ה. כבד בארנו, שכל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם
 זה לכזית, חוץ מבשר נבלה עם בשר טרפה¹⁷, ואסורי נזיר
 שיתבארו במקומן. וזמשת מיני תבואה¹⁸ וקמחין שלהן
 והבצקות שלהן - הכל מצטרפים לכזית, בין לאסור חמץ
 בפסח¹⁹, בין לאסור חדש²⁰ מלפני העמר, בין לאסורי
 מעשר שני²¹ ותרומות.
 ו. יראה לי, שכל החיב²² בתרומה ומעשרות מצטרף לכזית
 בטבל, מפני שהוא שם אחד. הא למה זה דומה? לנבלת
 השור ונבלת השׂה ונבלת הצבי, שהן מצטרפין לכזית, כמו
 שבארנו²³.
 ז. האוכל אכילה גדולה²⁴ מדבר אסור - אין מחזיקין אותו
 מלקות או פרת על כל פזית ופזית, אלא חיוב אחד לכל
 האכילה²⁵. ואם היו העדים מתרים בזה²⁶ בשעת אכילה על
 כל פזית ופזית - חיב על כל התראה והתראה, ואף על פי
 שהיא אכילה אחת ולא הפסיק.
 ח. האוכל כשעורה או פתודל מאחד מכל מאכלות
 האסורים, ושהה מעט וחסר ואכל פתודל, וכן עד שהשלים
 פזית, בין בשוגג בין במזיד: אם שהה מתחלה ועד סוף
 פזית אכילת שלש ביצים²⁷ - יצטרף הכל, והרי הוא חיב
 כרת או מלקות או קרבן כמו שאכל פזית בבת אחת; ואם
 שהה יתר מזה מתחלה ועד סוף, אף על פי שלא שהה
 ביניהן, אלא אכל פתודל אחד פתודל, הואיל ולא השלים
 פזית אלא ביתר מפזי אכילת פרס - אינן מצטרפין ופטור.
 ט. וכן השוטה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או

שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמעו מעט מעט,
 או ששהה מן הדם מעט מעט: אם שהה מתחלה ועד סוף
 פזית שתי רביעית - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין.
 י. כל האכלין האסורין²⁸ אינו חיב²⁹ עליהם עד שיאכל
 אותן דרך הנאה³⁰, חוץ מבשר בחלב וכלאי הפסח. לפי
 שלא נאמר בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתו בלשון
 אחרת, בלשון בשול³¹ ובלשון הקדש³², לאסור אותו ואפלו
 שלא בדרך הנאה.
 יא. ביצד³³? הרי שהמחה את החלב וגמעו כשהוא חם עד
 שנכנה גרונו ממנו, או שאכל חלב חי; או שעבר דברים
 מרים, כגון ראש ולענה, לתוף יין נסוף או לתוף קדרה של
 נבלה, ואכלן כשהן מרים; או שאכל אכל האסור אחר
 שהסרים והבאיש ובטל מאכל אדם - הרי זה פטור. ואם
 ערב דבר מר בתוף קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי
 הפסח ואכלו - חיב.
 יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או
 כמתעסק³⁴, אף על פי שלא נתפון לגוף האכילה, הואיל
 ונהנה - חיב, כמי שמתפון לעצמה של אכילה. ונהנה
 הבאה לו לאדם בעל פרוח באסור מכל האסורין³⁵: אם
 נתפון - אסור, ואם לא נתפון - מותר³⁶.
 יג. האוכל מאכל אסור לתאבון או מפני הרעב - חיב³⁷.
 ואם היה תועה במדבר ואין לו מה יאכל אלא דבר אסור
 - הרי זה מותר, מפני סכנת נפשות³⁸.
 יד. עברה³⁹ שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קדש או בשר
 חזיר - מאכילין אותה מן המרק. אם נתישבה דעתה -
 מוטב, ואם לאו - מאכילין אותה פחות מבשעור. ואם לא
 נתישבה דעתה - מאכילין אותה עד שתתישב דעתה.
 טו. וכן החולה שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו
 מדברים שמערערין את הנפש - דינו כעברה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(11) מכרת וממלקות, שמשערין כמות שהוא, ועכשיו הוא פחות מכשעור. (12) ועמד על כזית כמו שהיה בתחילתו. (13) מפני שתחילתו וסופו כשעור. (14) בחלב פיגול ונותר. (15) בנבלה או כשהתרו בו למלקות בפיגול, נותר וטמא. ואף על פי שבינתיים נתמעט שיעורין אין דיחוי אצל איסורים, כלומר, אין אומרים כיון שנדחה אינו חוזר למצבו הקודם. (16) כיון שמתחילתו, במצבו הטבעי, לא היה בו כזית. (17) שמצטרפין הואיל והטריפה תחילת נבילה היא. (18) חטים, שעורים, כוסמים, שיבולת שועל, שיפון קודם טחינה. (19) שכולם מחמיצים. (20) לפני הקרבת העומר בט"ו בניסן. שאם אכל מכולם ביחד כזית, לוקה. (21) שאם אכל מכולן כזית חוץ לחומת ירושלים, לוקה. (22) אפילו מינים אחרים חוץ מחמשת מיני תבואה. (23) שכל שאיסורין בלאו אחד מצטרפין. (24) כזיתים הרבה בלי הפסק. (25) ונקט רבינו "אכילה גדולה" משום הבבא האחרונה, להשמיענו שאם התרו בו כמה התראות, חייב על כל התראה אף על פי שלא הפסיק אכילתו בין התראה להתראה, משום שהתראות מחלקות. (26) אמרו לו את תשנה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת. (27) כדי אכילת פרס, ואכילת פרס שיעור שלוש ביצים כ"י יוחנן בן ברוקא. ורש"י סובר שיעור פרס הוא ארבע ביצים. (28) באכילה או בהנאה. (29) כ"י יוחנן. ובגמרא: אין לזקין, אבל מדרבנן אסור אפילו שלא בדרך הנאה. (30) וכל דבר מאכל האסור בהנאה אינו חיב על הנאותה שלא כדרך אכילה, מפני שדבר מאכל עומד לאכילה ואם נהנה באופן אחר הרי זה שלא כדרך הנאותה הרגילה. (31) לא תבשל גדי בחלב אמו ודרשו חכמים על איסור אכילה. (32) פן תקדש המלאה, שלא תהנה ממנו אלא תשרפנו. (33) מפרט סוגי אכילה שלא כדרך אכילה והנאה, ולפיכך אינו מונה רבינו הדוגמא שנאמרה בגמרא שם: הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור. (34) בלי כוונה לאכילה. (35) בין איסורי הנאה בין איסורי אכילה. (36) שהלכה כ"י שמעון שדבר שאינו מתכוון מותר בכל האיסורים. (37) אם אין סכנת נפש. (38) מותר לכל אדם, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. (39) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאוה לאוכלו, תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה.

פרק חמשה עשר

א. דבר אסור שנתערב בדבר מותר: מין בשאינו מינו - בנותן טעם; ומין במינו, שאי אפשר לעמד על טעמו - יבטל ברב.
ב. ביצד? חלב הפליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל - טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן טעם חלב - הרי אלו מותרין; ואם נמצא בהם טעם חלב, והיה בהן ממשו - הרי אלו אסורין מן התורה; נמצא בהן טעמו, ולא היה בהן ממשו - הרי אלו אסורין מדברי סופרים.
ג. ביצד הוא ממשו? כגון שהיה מן החלב פזית בכל שלש ביצים מן התערבת. אם אכל מן הגריסין האלו בשלש ביצים, הואיל ויש בהן פזית מן החלב - לוקה, שהרי טעם האסור וממשו קים; אכל פחות ממשלש ביצים - מכין אותו מכת מרדות מדבריהם. וכן אם לא היה בתערבת פזית בכל שלש ביצים, אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדרה - אינו לוקה אלא מכת מרדות.
ד. נפל חלב פליות לחלב האליה ונמוח הכל, אם היה חלב האליה כשנים בחלב הפליות - הרי הכל מותר מן התורה. אפלו חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטה - הכל מותר מן התורה. אכל מדברי סופרים - הכל אסור, עד שיאבד דבר האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר חשוב שעינו עומדת, כמו שיתבאר.
ה. ובכמה יתערב דבר האסור ויאבד בעצם מעוטו? כשעור שנתנו בו חכמים: יש דבר ששעורו בששים, ויש ששעורו במאה, ויש ששעורו במאתים.
ו. נמצאת למד, שקל אסורין שבתורה, בין אסורי מלקות בין אסורי פרת בין אסורי הנזה, שנתערבו במאכל המותר: מין בשאינו מינו - בנותן טעם; מין במינו, שאי אפשר לעמד על הטעם - שעורו בששים או במאה או במאתים.

טז. מי שאחזו בלמוס⁴⁰ - מאכילין אותו דברים האסורים מיד⁴¹ עד שיאורו עינו⁴². ואין מחזרין על דבר המותר, אלא ממנהרין בנמצא⁴³. ומאכילין אותו הקל הקל תחלה⁴⁴. אם האירו עינו - דיו⁴⁵; ואם לאו - מאכילין אותו הקמור.
יז. ביצד? היו לפנינו טבל ונבלה - מאכילין אותו ונבלה תחלה; שהטבל במיתה⁴⁶. ונבלה וספיחי שביעית - מאכילין אותו ספיחי שביעית; שאסורין מדברי סופרים⁴⁷, כמו שיתבאר בהלכות שמיטה. טבל ושביעית⁴⁸ - מאכילין אותו שביעית⁴⁹. טבל ותרומה, אם אי אפשר לתקן הטבל⁵⁰ - מאכילין אותו טבל⁵¹, שאינו קדוש בתרומה⁵². וכן כל ביצא בזה.
יח. כפר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם היה שני האסורין באין באחת⁵³, או שהיה אסור מוסיף או אסור כולל. לפיכך יש אוכל פזית אחד, ולוקה עליו חמש מלקיות⁵⁴. והוא שהתרו בו בחמשה אסורין⁵⁵ שנתקבצו בו. ביצד? כגון טמא שאכל פזית חלב שנותר מן המקדשים ביום הפפורים - לוקה משום אוכל חלב⁵⁶, ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הפפורים, ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן הקדש ומעל.
יט. ולמה חל כאן אסור על אסור? שבהמה זו היה חלבה אסור באכילה ומותר בהנזה⁵⁷. הקדישה - נאסר חלבה בהנזה⁵⁸. ומתוך שנוסף בו אסור הנזה⁵⁹, נוסף עליו אסור קדשים. וצדין היה חלב זה מותר לגבוה⁶⁰ ואסור להדיוט. נעשה נותר - מתוך שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט. והאוכל הנה⁶¹ היה מותר בכשר הבהמה ואסור בחלבה. נטמא - נאסר אף בכשרה. נוסף לו אסור על החלב. כא יום הפפורים - כלל כל האכלין. ומתוך שנגאסר אף בחלין, נוסף אסורו בחלב זה. וכן כל ביצא בזה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(40) מחלת הרעבון. ואין מנסים מקורם במרק, ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור. (42) בשלב מסוכן של המחלה עיני החולה כהות. (43) בדברים הנמצאים במקום. (44) אם אין לנו דברים מותרים כדי צורכו ויש לפנינו שני מיני איסורים מאכילין אותו הקל קל. (45) אין מאכילים אותו יותר. (46) בידי שמים, ונבלה בלאו. והמדובר בטבל שלא הופרשו ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, אבל טבל שלא הפרישו ממנו מעשרות אינו במיתה. (47) שמאכילים אותו תחילה איסורי דרבנן. (48) לאחר זמן הביעור. (49) שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. (50) ולהאכילו את החולין שבו, כגון, שהחולה צריך לאכול כולו ואם יפריש ממנו התרומות לא יספיק לו. (51) אין מפרישים ממנו תרומה ותרומת מעשר, שיאכל החולה תרומה לעצמה וחולין לעצמם, אלא מאכילים אותו את הטבל כמו שהוא. והמדובר בזר שאסור בתרומה. (52) תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוני, ומפרש רבינו, שלא התכוונו לומר שיש לתקן, היינו להפריש תרומה, אלא שטבל מכיון שאפשר לתקנו אין בו קדושה חמורה, אבל תרומה קודש ממש היא. (53) שאי זה מהם תוציא, ולכן חייב על שניהם. (54) שנינו שבשוגג חייב ארבע חטאות ואשם אחד, ורבינו משמענו שגם למלקות הדין כך. (55) צריך להתרות בו ולפרש כל איסור בפני עצמו, אבל אם התרו בו סתם ואפילו אמרו לו שהוא עובר על חמישה לאווין, אין לוקה אלא אחת. (56) שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה אם התרו בו למלקות. (57) שהחלב אסור רק באכילה. (58) שהקדש אסור בהנאה. (59) הרי הוא איסור מוסיף או איסור חמור שחל על איסור. (60) להקריב למזבח. (61) כלומר, האדם שאכל. עד כאן מנה רבינו האיסורים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן ואילך מונה רבינו איסורים החלים על האדם, אבל על המאכל עצמו לא ניתוסף איסור, כגון יום הכיפורים וטומאת האוכל. (1) יבאר איסור שנתערב בהיתר מין במינו או בשאינו מינו; שיש איסור ששיעורו בששים ויש במאה ויש במאתים; כל דבר שיש לו מתירין אם הוא בטל; וביצה שיש בה אפרוח ששלקה; ודין נותן טעם לשבח או לפגם; וגדי שצלאו בחלבו; אם מבטלין איסור לכתחלה; ואם צולין בשר שחוטה ונבלה בתנור אחד; ודין בשר נבילה מליח שנבלל עמו בשר שחוטה.

1 חוץ מ"יין נסך, מפני חמרת עבודת כוכבים, וחוץ מטביל, שהרי אפשר לתקנו; ומפני זה אוסרין במינן - בכל שהן,
 2 ושללא במינן - בנותן טעם, כשאר כל האסורין.
 3 ז. כיצד? טפת יין נסך שנפלו עליה כמה חביות של יין -
 4 הפל אסור, כמו שיתבאר. וכן כוס של יין טביל שנתערב
 5 בחבית - הפל טביל, עד שיפריש תרומות ומעשרות הראויין
 6 לתערובת, כמו שיתבאר במקומו.
 7 ח. פרות שביעית, אף על פי שאם נתערבו במינן - בכל
 8 שהוא, ושללא במינן - בנותן טעם, אינן בכלל אסורי תורה;
 9 שאין אותה התערבות אסורה, אלא חייב לאכל כל התערבות
 10 בקדשת שביעית, כמו שיתבאר במקומו.
 11 ט. חמץ בפסח, אף על פי שהוא מאסורי תורה - אינו
 12 בכללות אלו; לפי שאין התערבות אסורה לעולם, שהרי
 13 לאחר הפסח תהיה כל התערבות מתרת, כמו שבארנו.
 14 לפיכך אסור בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו.
 15 י. והוא הדין לתבואה חדשה שנתערבה בישנה מלפני
 16 העמר - אוסרת בכל שהוא; שהרי יש לה מתירין, שלאחר
 17 העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפילו היה
 18 אסורו מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא
 19 נתנו בו חכמים שעור, אלא אפילו אחד בכמה אלפים אינו
 20 בטל; שהרי יש דרך שיתר בה. כגון הקדש ומעשר שני
 21 וכיוצא בהן.
 22 יא. אבל הערלה וכלאי הכרם וחלב ודם וכיוצא בהן, וכן
 23 תרומות - נתנו חכמים בהן שעור; שאין בהן דרך היתר
 24 לכל אדם.
 25 יב. יראה לי, שאפילו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב
 26 בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתר. לא יהיה זה שיש לו
 27 מתירין חמור מטביל; שהרי אפשר לתקנו, ואף על פי כן,
 28 שלא במינו - בנותן טעם, כמו שבארנו. ואל תתמה על
 29 חמץ בפסח; שהתורה אמרה: כל מחמצת לא תאכלו,
 30 לפיכך החמירו בו, כמו שבארנו.
 31 יג. ואלו הן השעורין שנתנו חכמים: התרומה ותרומת
 32 מעשר והחלה והבכורים - עולין באחד ומאה. וצריך
 33 להרים. ומצטרפין זה עם זה. וכן פרוסה של לחם הפנים
 34 לתוך פרוסות של חלין - עולין באחד ומאה. כיצד? סאה
 35 קמח מאחד מאלו, או סאה מכלם, שנפלה למאה סאה קמח
 36 של חלין ונתערב הכל - מרים מן הכל סאה אחת כנגד
 37 סאה שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות ממאה
 38 - נעשה הכל מדמע.
 39 יד. הערלה וכלאי הכרם - עולין באחד ומאתים.
 40 ומצטרפין זה עם זה. ואינו צריך להרים. כיצד? רביעית
 41 של יין ערלה או כלאי הכרם, או שהיתה הרביעית
 42 מצטרפת משניהם, שנפלה לתוך מאתים רביעיות של יין
 43 - הכל מתר, ואינו צריך להרים כלום; נפלה לפחות
 44 ממאתים - הכל אסור בהנאה.
 45 טו. ולמה צריך להרים התרומה ולא ירים ערלה וכלאי

47 הכרם? שהתרומה ממון כהנים. לפיכך, כל תרומה שאין
 48 הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין והחרובין
 49 ושעורין שבאדום - אינו צריך להרים.
 50 טז. ולמה כפלו שעור ערלה וכלאי הכרם? מפני שהן
 51 אסורין בהנאה. ולמה סמכו על שעור מאה בתרומות? שהרי
 52 תרומת מעשר אחד ממאה ומקדש הכל. שנאמר: את
 53 מקדשו ממנו. אמרו חכמים: דבר שאמרו מרים ממנו, אם
 54 חזר לתוכו - מקדשו.
 55 יז. שאר אסורין שבתורה כולן, כגון בשר שקצים ורמשים
 56 וחלב ודם וכיוצא בהן - שעורין בששים. כיצד? כזית חלב
 57 כליות שנפל לתוך ששים כזית מחלב האליה - הכל מתר;
 58 נפל לפחות מששים - הפל אסור. וכן אם נפל כשעורה חלב
 59 - צריך שיהיה שם כמו ששים שעורה. וכן בשאר אסורין.
 60 וכן שמן של גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר - משערין
 61 אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המנין. ואף על פי ששמן
 62 גיד הנשה מדבריהם, כמו שבארנו - הואיל וגיד הנשה
 63 בריה בפני עצמה, החמירו בו כאסורי תורה. והגיד עצמו -
 64 אין משערין בו ואינו אסור, שאין בגידים בנותן טעם.
 65 יח. אבל כחל שנתבשל עם הבשר - בששים, וכחל מן
 66 המנין. הואיל והכחל מדבריהם, כמו שבארנו, הקלו
 67 בשעורו.
 68 יט. ביצה שנמצא בה אפרוח שנשלקה עם ביצים
 69 המתרות: אם היתה עם ששים ואחת והיא - הרי הן
 70 מתרות; היתה עם ששים בלבד - נאסרו הכל. מפני שהיא
 71 בריה בפני עצמה, עשו הכר בה והוסיפו בשעורה.
 72 כ. אבל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור -
 73 לא אסרה אותם. ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה
 74 ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות -
 75 שעורן בששים.
 76 כא. ומנין סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורם
 77 מאיל נזיר, והיא הזרוע, אחד מששים משאר האיל, והיא
 78 מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: ולקח הכהן את
 79 הזרע בשלה מן האיל.
 80 כב. מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה שהיה בה
 81 חלב אליה וגריסין, ונפל לתוכה חלב הפליות, ונמחה הכל
 82 ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האליה ואת הגריסין
 83 כאלו הן גוף אחד, ומשערין חלב הפליות בגריסין ובאליה,
 84 אם היה אחד מששים - מתר; שהרי אי אפשר כאן לעמד
 85 על הטעם.
 86 כג. והוא הדין לתרומות שנתערבו - לשערן במאה, וכלאי
 87 הכרם או ערלה - לשער אותן במאתים.
 88 כד. כשמשערין בכל האסורין, בין בששים בין במאה בין
 89 במאתים - משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה
 90 ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האסור לפי אמד הדעת,
 91 שהרי אי אפשר לעמד על מה שבלעה בצמצום.
 92 כה. אסור לבטל אסורין של תורה לכתחלה. ואם בטל -

טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין זה בזה. ואם
צלאן - הרי זה מתר, ואפלו היתה האסורה שמנה הרבה
והמתרת רזה. שהרי אין אוסר, ואינו אוסר אלא טעמו
של אסור.

לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטא - הרי זה
נאסר; מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטא,
ואי אפשר לעמד כאן לא על הטעם ולא על השעור. וכן בשר
דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור - נאסר מפני צירו.
אבל אם היה המליח טהור, והתפל דג טמא - לא נאסר
המליח. [אף על פי] שהתפל בולע מן המליח - [אינו בולע
כל דג שחוזר ויפלט]. דג טמא ששקששו עם דג טהור - הכל
אסור; אלא אם כן היה הטמא אחד ממתנים מן הטהור.

פרק ששה עשר

א. כל השעורים האלו שנתנו חכמים לדבר האסור
שנתערב במינו המת - בשלא היה הדבר האסור מחמץ
או מתפל או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא
נתערב ונדמע בדבר המת; אבל אם היה מחמץ או מתפל
או דבר חשוב - אוסר בכל שהוא.

ב. כיצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוך עסת חטין
של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי העסה פלה מדמע. וכן
תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חלין, ויש בהן כדי לתבל,
והן ממין החלין - הכל מדמע. ואף על פי שהשאור או
התבלין אחד מאלף. וכן שאור של כלאי הכרם לתוך העסה,
או תבלין של ערלה לתוך הקדרה - הכל אסור בהנאה.

ג. דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא - שבעה דברים.
ואלו הן: אגוזי פרך, ורמוני דבן, וחביות סתומות, וחלפות
תדין, וקלחי כרוב, ודלעת יונית, וכפרות של בעל הבית.
ד. כיצד? רמון אחד מרמוני דבן שהיה ערלה ונתערב בכמה
אלפים רמונים - הכל אסור בהנאה. וכן חבית סתומה של יין
ערלה או של כלאי הכרם שנתערבה בכמה אלפים חביות
סתומות - הכל אסורים בהנאה. וכן שאר השבעה דברים.

ה. וכן חתיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה או עוף
או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים חתיכות - הכל אסור
עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך ישער השאר בששים.
שם לא הגביהה - הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה,
והחתיכה חשובה אצלו, שהרי מתפכד בה לפני האורחין.
ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב או של חלין
שנשחטו בעורה, שהרי הן אסורים מדבריהן בהנאה, כמו
שיתבאר בהלכות שחיטה - אוסרין בכל שהן עד שיגביה
אותן. וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או עם הכשר:

הרי זה מתר. ואף על פי כן קנסו אותו חכמים ואסרו הכל.
וראה לי, שפירן שהוא קנס - אין אוסרין תערבת זו אלא
על זה העובר שבטל האסור; אבל לאחרים - הכל מתר.
כו. כיצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה,
שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחרות ויצרף כדי
שתעלה באחד ומאתים. ואם עבר ועשה כן - הכל מתר.
אבל באסור של דבריהם - מבטלין האסור לכתחלה.
כז. כיצד? חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף ונתן טעם
בקדרה - מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם. וכן
כל פיוצא בזה.

כח. ככר בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר המת
- נאסר הכל. במה דברים אמורים? בששהביח; אבל אם
פגם זה האסור למתן והפסיד טעמו - הרי זה מתר. והוא
שהיה פוגם מתחלה ועד סוף; אבל אם פגם בתחלה וסופו
להשביח, או להשביח בתחלה אף על פי שסופו לפגם - הרי
זה אסור.

כט. ומי יטעם את התערבת? אם היה המערב תרומות עם
החלין - טועם אותן הכהן. אם היה טעם התרומה נכר -
הכל מדמע. ובהלכות תרומות יתבאר דין המדמע.

ל. ואם היה בשר בחלב, או יין נסך ויין ערלה וכלאי הכרם
שנפלו לדבש, או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק
וכיוצא בהן - טועם אותן העובד כוכבים, וסומכין על פיו.
אם אמר: אין בו טעם, או שאמר: יש בו טעם ומטעם רע
הוא והרי פגמו - הכל מתר. והוא שלא יהיה סופו
להשביח, כמו שבארנו. ואם אין שם עובד כוכבים לטעם
- משערין אותו בשעורו: בששים או במאה או במאתים.
לא. עכבר שנפל לשכר או לחמץ - משערין אותו בששים;
שאנו חוששין שמה טעמו בשכר ובחמץ משביח. אבל אם
נפל ליין או לשמן או לדבש - מתר, ואפלו נתן טעם, מפני
שטעמו פוגם. שכל אלו צריכין להיותן מבשמים, וזה
מסריחן ומפסיד טעמן.

לב. גדי שצלאו בחלב - אסור לאכל אפלו מקצה אָנּוּ;
שהחלב נבלע באיבריו והוא משביחו ונותן בו טעם.
לפיכך, אם היה פחוש ולא היה בו חלב כליות ולא חלב
קרוב אלא מעט כאחד מששים - קולף ואוכל עד שמגיע
לחלב. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה שבה - קולף ואוכל
עד שהוא מגיע לגיד ומשליכו. וכן בהמה שצלאה שלמה,
ולא הסיר לא חוטין ולא קרומות האסורות - קולף ואוכל,
ובינן שיעגע לדבר אסור - חותכו ומשליכו. שאין בגידים
בנותן טעם כדי לשער בהן.

לג. אין צולין בשר שחוטא עם בשר נבלה או בהמה

טו. שלשה שמות ממין אחד ביצד? כגון כרפס של נהרות
 וכרפס של אפר וכרפס של גנה. אף על פי שכל אחד מהם
 שם בפני עצמו, הואיל והם מין אחד - מצטרפין לתכל.
 טז. עסה מחמצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או שאור
 של פלאי הכרם, וכן קדרה מתבלת שנפלו לתוכה תבלין
 של תרומה או של ערלה ושל פלאי הכרם: אם יש בשאור
 כדי לחמץ אלו היתה העסה מצה, ובתבלין כדי לתכל
 הקדרה אלו היתה תפלה - הרי הכל אסור; ואם אין בהם
 כדי לתכל ולחמץ - יעלו בשעורן: תרומה - באחד ומאה,
 וערלה וכלאי הכרם - באחד ומאתים.
 יז. התרומה מעלה את הערלה ואת פלאי הכרם. ביצד?
 סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חלין, ואחר כך נפל
 לכל חצי סאה של ערלה או של פלאי הכרם - אין כאן
 אסור ערלה ולא אסור פלאי הכרם, שהרי עלה באחד
 ומאתים, ואף על פי שמקצת המאתים תרומה.
 יח. וכן הערלה וכלאי הכרם מעלין את התרומה. ביצד?
 מאה סאה של ערלה או של פלאי הכרם שנפלו לתוף
 עשרים אלה של חלין - נעשת כל התערבכת עשרים אלה
 ומאה. ואחר כך נפל לכל מאה סאה של תרומה - הרי
 הכל מתר, ותעלה התרומה באחד ומאה, ואף על פי
 שמקצת המאה המעלין אותה ערלה או פלאי הכרם.
 יט. וכן הערלה מעלה את פלאי הכרם, וכלאי הכרם את
 הערלה, וכלאי הכרם את פלאי הכרם, והערלה את הערלה.
 ביצד? מאתים סאה של ערלה או של פלאי הכרם שנפלו
 לארבעים אלה חלין, ואחר כך נפל לכל מאתים סאה
 של ערלה או של פלאי הכרם - הכל מתר. שפיון שבטל
 האסור שנפל תחלה - נעשה הכל כחלין המתירין.
 כ. בגד שצבעו בקלפי ערלה - ישרף. נתערב באחרים -
 יעלה באחד ומאתים. וכן תבשיל שבשלו בקלפי ערלה ופת
 שאפא בקלפי ערלה או בכלאי הכרם - ישרף התבשיל
 והפת, שהרי הניתו נפרת בהן. נתערבו באחרים - יעלו
 באחד ומאתים.
 כא. וכן בגד שארג בו מלא הסיט שצבעו בערלה, ואין
 ידוע אי זה הוא - יעלה באחד ומאתים. נתערבו סמני ערלה
 בסמני החר - יעלו באחד ומאתים. מי צבע במי צבע -
 יבטל ברכ.
 כב. תנור שהסיקו בקלפי ערלה ובכלאי הכרם, בין חדש
 בין ישן - יוצן, ואחר כך יחם אותו בעצי החר. ואם בשל
 בו קדם שיוצן, בין פת בין תבשיל - הרי זה אסור בהנאה.
 יש שבח עצי אסור בפת או בתבשיל. גרף את כל האש
 ואחר כך בשל או אפה בחמו של תנור - הרי זה מתר,
 שהרי עצי אסור הולכו להן.
 כג. קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשולן היוצר בקלפי
 ערלה - הרי אלו אסורין בהנאה; שהרי דבר האסור בהנאה
 עשה אותן חדש.
 כד. פת שבשלה על גבי גחלים של עצי ערלה - מתרת;
 כיון שנעשו גחלים הלה אסורין, אף על פי שהן בוערות.

בזמן שמכירו - מגביהו, והשאר מתר; שאין בגידים בנותן
 טעם. ואם אינו מכירו - הכל אסור; מפני שהוא בריה בפני
 עצמו, הרי הוא חשוב ואסור בכל שהוא.
 ז. וכן כל בעלי חיים - חשובין הן ואינם בטלין. לפיכך,
 שור הנסקל שנתערב באלף שורים, ועגלה ערופה באלף
 עגלות, או צפור מצרע השחוטה באלף צפרים, או פטר
 חמור באלף חמורים - כלן אסורין בהנאה. אבל שאר
 הדברים, אף על פי שדרכן למנות - הרי אלו עולין בשעורן.
 ח. ביצד? אגדה של ירק מפלאי הכרם שנתערב במאתים
 אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב במאתים אתרוגים -
 הכל מתר. וכן כל פיוצא בזה.
 ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן
 המקומות כגון אגוזי פרך ורמוני בדרן בארץ ישראל באותן
 הזמנים, שהוא אסור בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום
 ובאותו זמן. ולא הזכירו אלו אלא לפי שהן אסורין כל שהן
 בכל מקום, והוא הדין לכל פיוצא בהן בשאר מקומות.
 ודבר ברור הוא, שכל אסורין האלו מדבריהם.
 י. נפל רמון אחד מן התערבכת הזאת לשני רמונים אחרים
 מרמוני בדרן, ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים
 - הרי אלו האחרים מתירין; שהרי הרמון של תערבכת
 הראשונה בטל ברכ. ואם נפל מן התערבכת הראשונה רמון
 לאלף - כלן אסורין. לא נאמר בטל ברכ אלא להתיר ספק
 ספקו, שאם יפל מן התערבכת השנייה למקום אחר - אינו
 אסור. וכן כל פיוצא בזה.
 יא. נתפצצו אגוזים אלו שנאסרו כלן מפני אגוז ערלה
 שביניהן, או נתפררו הרמונים ונתפתחו החביות ונתחתכו
 הדלועין ונתפרסו הכפרות אחר שנאסרו - הרי אלו יעלו
 באחד ומאתים. והוא הדין לחתיכת נבלה שנדוכה בכל
 החתיכות ונעשה הכל כמות שהיא - עולה בששים.
 יב. ואסור לפצץ האגוזים ולפרר הרמונים ולפתח החביות
 אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים, שאין מבטלין
 אסור לבתחלה. ואם עשה כן - קונסין אותו ואסורין עליו,
 כמו שבארנו.
 יג. שאור של פלאי הכרם ושל תרומה שנפלו לתוף העסה,
 לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ובשניהם
 כשיצטרפו יש בהם כדי לחמץ - אותה עסה אסורה
 לישראל ומתרת לכהנים. וכן תבלין של תרומה ושל פלאי
 הכרם שנפלו לתוף הקדרה, ולא באחד מהן כדי לתכל,
 ובשניהם כדי לתכל - אותה קדרה אסורה לישראל, שהרי
 דבר האסור להם תכלה, ומתרת לכהנים.
 יד. תבלין שהם שנים או שלשה שמות ממין אחד, או
 שלשה מינין משם אחד - מצטרפין לתכל ולאסור וכן
 לחמץ. ביצד? שאור של חטין ושאור של שעורים, הואיל
 ושם שאור אחד הוא - אינן כמין ושאינו מינו, אלא הרי
 הן כמין אחד, ומצטרף לשער בהן כדי לחמץ בעסה של
 חטין, אם היה טעם שניהם טעם חטין, או כדי לחמץ בעסה
 של שעורין, אם היה טעם שניהם טעם שעורים.

והוא שיורק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט.
והיאף יהיו המים אסורים? כגון שהיו נעבדין או תקרבת
עבודת כוכבים.
לא. בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה, ואחר
כך נפל לתוכו יין נסך - רואים את יין ההתר פאלו אינו,
והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסך, אם ראויין לבטל
טעם אותו יין נסך - הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו,
ויהיה הכל מתר.
לב. יין נסך שנפל על הענבים - ידיחם והן מתרות
באכילה. ואם היו מבקעות, בין שהיה הזין לין בין שהיה
חדש: אם נותן טעם בענבים - הרי אלו אסורות בהנחה,
ואם לאו - הרי אלו מתרות באכילה.
לג. נפל על גבי תאנים - הרי אלו מתרות, מפני שהיין
פוגם בטעם התאנים.
לד. יין נסך שנפל על החטים - הרי אלו אסורות באכילה
ומתרות בהנחה. ולא ימכרם לעובד כוכבים, שמא יחזר
וימכרם לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן אותן ועושה מהן
פת ומוכרה לעובד כוכבים שלא בפני ישראל, כדי שלא
יקחו אותה ישראל מן העובד כוכבים, שהרי פת עובדי
כוכבים - אסורה, כמו שיתבאר. ולמה אין בודקין את
החטים בנותן טעם? מפני שהן שואבות, והיין נבלע בהן.
לה. יין נסך שהחמין ונפל לתוך חמץ שר - אוסר בכל
שהוא; מפני שהוא במינו, ששניהן חמץ הן. ויין שנתערב
עם החמץ, בין שנפל חמץ ליין בין שנפל יין לחמץ -
משערין אותו בנותן טעם.

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"א

פרק שבעה עשר

א. קדרה של חרס² שנתבשל בה בשר נבלה או בשר
שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטתה באותו היום.
ואם בישל בה מין בשר - התבשיל אסור; בישל בה מין
אחר - בנותן טעם.
ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה⁵ בלבד, הואיל
ועדין לא נפגם השמן⁶ שנבלע בקדרה. ומדברי סופרים⁷ לא
יבשל בה⁸ לעולם⁹. לפיכך אין לוקחין כלי חרס ישנים מן

קדרה שבשל אותה בקלפי ערלה או בכלאי הפרם ובעצי
התר - הרי התבשיל אסור, ואף על פי שזה נזה גורם;
שבשעה שנתבשלה מחמת עצי אסור עדין לא באו עצי
ההתר, ונמצא מקצת הבשול בעצי התר ומקצתו באסור.
כה. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן צרונה של
כלאי הפרם בצרונות - הרי זה לוקט לכתחלה מן הכל.
ואם היתה נטיעה במאמים נטיעות וצרונה במאמים צרונות
- הרי כל הנלקט מתר; ואם היו בפחות מזה - כל הנלקט
אסור. ולמה התיירו לו ללקט לכתחלה, והיה מן הדין
שאוסרין לו הכל עד שיטרח ויוציא הנטיעה והצרונה
האסורה? שהדבר חזקה שאין אדם אוסר פרמו בנטיעה
אחת, ואלו היה יודעה - היה מוציאה.
כו. המעמיד גבינה בשורף פגי ערלה, או בקבת תקרבת
עובד כוכבים, או בחמץ יין של עובד כוכבים - הרי זו
אסורה בהנחה, אף על פי שהוא מין בשאינו מינו ואף על
פי שהוא כל שהוא; שהרי הדבר האסור הוא הנכר והוא
שעשה אותה גבינה.
כז. הערלה וכלאי הפרם - דין הפרות שלהן שישורפו,
והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשורף המשקין.
כח. יין שנתנסף לעבודת כוכבים שנתערב עם היין - הכל
אסור בהנחה בכל שהוא, כמו שאמרנו. במה דברים
אמורים? בשהורק היין המת על טפה של יין נסך; אבל
אם ערה יין נסך מצלצול קטן לתוך הבור של יין, אפלו
ערה כל היום פלו - ראשון ראשון בטל. ערה מן החבית,
בין שערה מן המת לאסור או מן האסור למת - הכל
אסור, מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.
כט. נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אסור בכל שהוא
בשתיה; וימכר פלו לעובד כוכבים, ולוקח דמי היין האסור
שבו ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם
נתערבה חבית של יין נסך בין החביות - הכל אסורין
בשתיה ומתירין בהנחה; ויוליך דמי אותה חבית לים המלח
כשימכר הכל לעובד כוכבים. וכן בחבית של סתם יינם.
ל. מים שנתערבו ביין או יין במים - בנותן טעם, מפני
שהן מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשנפל
המשקה המת לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל
המשקה האסור לתוך המשקה המת - ראשון ראשון בטל.

מתוך רמב"ם ל - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר דין קדירה בת יומה; הכשר כלי תשמיש הגויים; אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב; דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ
שאינן להם עיקר מן התורה; איסור בישולי גויים; וקטן האוכל איסור אם בית דין מצווין להפרישו; דברים שאסרו חכמים מפני
שנפשו של אדם קצה בהם. (2) שאין לה תקנה בהגעלה, מה שאין כן של מתכת אפשר להגעיל אותה באותו יום ולבשל בה היתר.
ובפרק ט הלכה יא כתב רבינו, קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ולא כתב של חרס. שאפילו קדירה של מתכת אין
להגעילה, על מנת להשתמש בה בחלב. (3) כי אי אפשר לעמוד על טעמו. (4) וטועמו גוי. (5) שלא עבר עליה לילה אחד.
ולפירוש התוספות שלא עברו עליה כ"ד שעות. ורבינו סתם ולא ברורה לנו דעתו בזה. (6) אבל אינה בת יומה, נותן טעם לפגם
הוא ומותר. (7) שגזרו קדירה שאינה בת יומה משום קדירה בת יומה. (8) ומכאן לומדים, שמה שאמרו חכמים נותן טעם לפגם
מותר, זהו רק בדיעבד ולא לכתחילה. (9) אפילו עברו כמה ימים מיום שבישלו בהן איסור.

ואין שם אש כלל, אלא לענין געוילי עובדי פוככים. וכן
שפיתוב וטהר, אמרו חכמים: הוסיף לו טהרה אחר עבירתו
באש להתירו מגעוילי עובדי פוככים.²⁷
ו. לא חיבו בטבילה זו אלא כלי מתכות²⁸ של סעדה
הנלקחין מן העובדי פוככים. אבל השואל מן העובדי
פוככים, או שמשפין²⁹ העובד פוככים אצלו כלי מתכות -
מדיח³⁰ או מרתיח³¹ או מלבן³², ואינו צריך להטביל³³. וכן
אם לקח כלי עץ או כלי אבנים - מדיח³⁴ או מרתיח³⁵, ואינו
צריך להטביל³⁶. וכן כלי חרשים³⁷ - אינו צריך להטביל³⁸.
אבל השועין באבר³⁹ - הרי הן ככלי מתכות וצריכין טבילה.
ז. הלוקח סבין מן העובד פוככים - מלבנה באש או
משחיזה בריחים שלה. ואם היתה סבין יפה שאין בה
פגמים - די לו אם נעצה בקרקע קשה⁴⁰ עשר פעמים,
ואוכל בה צונן. ואם היא בה פגמים, או שהיתה יפה ורצה
לאכל בה חמין או לשחט בה⁴¹ - מלבנה או משחיזה שלה.
שחט בה קדם שטיהרנה - מדיח מקום השחיטה⁴²; ואם
קלף - הרי זה משבח⁴³.
ח. סבין ששחט בה טרפה - לא ישחוט בה עד שידחה
אפילו בצונן⁴⁴, או מקנחה בכליות של בגדים.
ט. ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים. ואף על פי
שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק מן
העובדי פוככים, עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי
חטונת. ואלו הן: אסרו לשחות עמהן ואפילו במקום שאין
לחוש לזין נספ⁴⁵, ואסרו לאכל פתן או בשוליהן ואפילו
במקום שאין לחש לגעויליהן⁴⁶.
י. פיצד? לא ישתה אדם במסבה של עובדי פוככים, ואף

העובדי פוככים שנסתמשו בהן בחמין, כגון קדרות
וקערות, לעולם. ואפילו היו שועין באבר. ואם לקח ובשל
בהן מיום שני והלאה¹⁰ - התבטיל מתרי¹¹.
ג. הלוקח כלי תשמיש סעדה¹² מן העובד פוככים מפלי
מתכות וכלי זכוכית: דברים שלא נשתמש בהן כל עקר -
מטבילין¹³ במי מקנה¹⁴ ואחר כך יהיו מתרין לאכל בהן
ולשתות. ודברים שנסתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות
וצלוחיות וקיתוניות - מדיחין¹⁵ ומטבילין¹⁶ והן מתרות.
ודברים שנסתמש בהן על ידי חמין, כגון וירות וקמקמוסין
ומחממי חמין - מגעילין¹⁷ ומטבילין והן מתרין. ודברים
שנסתמש בהן על ידי האור¹⁸, כגון שפודין ואספלאות -
מלבנן באור¹⁹ עד שתנשר קלפתן ומטבילין והן מתרין.
ד. פיצד מגעילין? נותן יורה קטנה לתוף יורה גדולה,
וממלא עליה מים²⁰ עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה יפה
יפה²¹. ואם היתה יורה גדולה - מקיף על שפתה בצק או
טיט, וממלא מים עד שיצופו המים על שפתה, ומרתיח.
וכן שנסתמש בהן עד שלא הרתיח או עד שלא הדיח ועד
שלא הלבין ועד שלא הטביל - מתר; שכל השמן²² שבבהן
נותן טעם לפגם²³ הוא, כמו שבארנו.
ה. טבילה זו שמתבילין כלי הסעדה הנלקחין מן העובדי
פוככים ואחר כך יתרו לאכילה ושתייה - אינן לענין טמאה
וטהרה²⁴, אלא מדברי סופרים²⁵. ורמז לה: כל דבר אשר
יבא באש תעבירו באש וטהר. ומפי השמועה למד, שאינו
מדבר אלא בסתירתן מידי געוילי עובדי פוככים, לא מידי
טמאה. שאין לה טמאה עולה על ידי האש²⁶. וכל הטמאים
בטבילה עולין משמאנתן, וטמאת מת - בהנאה וטבילה,²⁶

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(10) מיום שני לקנייתו שאז בוודאי אינן בני יומן, משמע מדבריו, שסתם כלים של גויים חוששים שהם בני יומם. (11) שנותן טעם לפגם הוא ומותר בדיעבד. (12) אבל כלי תשמיש אחרים כגון כלי חרישה אינם צריכים טבילה. (13) מדברי סופרים, שהקונה כלים חדשים מן הגוי צריך טבילה. (14) במים שיש בהם ארבעים סאה. ואפילו מי מעיין אינם מטהרים בפחות מארבעים סאה. (15) להעביר שיורי האיסור שנדבקו על פני דפנות הכלים. (16) בארבעים סאה אחר כך, כדין כלים חדשים שנקנו מן הגוי ולא נשתמש בהם. (17) להוציא מהן את האיסור שבלעו כשנסתמשו בהן בחמין. (18) ישר, בלי מים או נוזל אחר. (19) שכל דבר שנשתמש בו גוי על ידי האור טעון ליבון. (20) כלומר, על היורה הקטנה, אבל יותר נכון לגרוס "אותה" כלומר, את היורה הגדולה. (21) כנראה כוונת רבינו שישנה במי ההגעלה עד שתפלוט. (22) שנבלעו בהן. (23) באינה בת יומה. (24) שהכתוב אינו עוסק שם כלל בטהרת כלים שנטמאו, אלא בכלים שבלעו דברים אסורים. (25) תקנת חכמים היא כמבואר בירושלמי: מפני שהוא יוצא מטומאת גויים לקדושת ישראל. (26) שהאש באה רק לפליטת האיסור של גיעולי גויים. (27) פירוש. אחרי ההעברה באש שהתירה מאיסור גיעולי גויים, תוסיף עוד טהרה אחרת. (28) לא הזכיר רבינו כאן כלי זכוכית אף על פי שגם כלי זכוכית צריכים טבילה, מפני שהלכה זו לא באה להשמיענו איזה כלי טעון טבילה, אלא את הדין, שהשואל כלים או שמישכנם הגוי אצלו אינו צריך להטבילם. וסמך על שכתב בהלכה ג שכלי זכוכית צריכים טבילה. (29) בעיניי היא שם ולא נפשטה. וכתב הר"ן שרבינו פסק להקל משום שסובר שטבילת כלים אינה אלא מדרבנן וספק דרבנן הולכין להקל. (30) אם הם דברים שנשתמש בהם בצונן. (31) מגעיל בדברים שנשתמש בהם על ידי חמין. (32) בדברים שנשתמש בהם על ידי האור. (33) שטבילת כלים שבאו מן הגויים אינה אלא בקנה ממנו ולא בשואל. (34) בדבר שנשתמש על ידי צונן. (35) בדבר שנשתמש על ידי חמין. (36) מפני שטבילה זו למדנו מכלי מדין, שנאמר בהם "וטהר" ושם מנה הכתוב כלי מתכות בלבד. (37) כלי חרס. (38) מכיון שאם נשברו אין להם תקנה, אינם דומים לכלי מתכות ואין צריכים טבילה. (39) כלי חרס המצופים עופרת או מתכת אחרת. (40) קרקע שאינה עבודה. (41) משמע שלשחוט בה הדין כמו רוצה לאכול בה חמין. (42) ומעביר שמנונית שבדפנות בית השחיטה. (43) מפני שהחמיר על עצמו כדעת רב, שעל ידי דוחק הסכין בבשר נבלעת בו השמנונית. (44) מספיק להדיחה במים צוננים ואין צריך להגעילה. הואיל ובית השחיטה צונן לא בלעה הסכין כלום. (45) כגון יין מבושל או משקין אחרים. ובמקום שיש לחוש לזין נסך אסור לשתותו אפילו לבדו לא בחברת גויים. וזאת היא גזירת "סתם יינם" שנאסר משום חומר עבודה זרה ואסור אפילו בהנאה. (46) לבלעית דברים אסורים.

כוכבים אצלו בסעדה; ודבר שאינו עולה על שלחן מלכים
לֹאֵכֶל בו את הפת - אין אדם מזמן את חברו עליו.
טז. ודגים קטנים שמלחן ישראל או עובד כוכבים - הרי הן
כמו שנתבשרו מקצת בשול, ואם צלאן עובד כוכבים אחר
בן - מתירין⁶⁰. וכל שבשלו ישראל מעט בשולו, בין בתחלה
בין בסוף - מתיר. לפיכך, אם הניח העובד כוכבים בשר או
קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגיס⁶¹ בקדרה, או
שהניח ישראל וגמר העובד כוכבים - הרי זה מתיר⁶².
יז. דג שמלחו עובד כוכבים ופרות שעשען עד שהכשירן
לאכילה - הרי אלו מתירין. מליח אינו כרוחם בגזרה זו,
והמעשן אינו כמבשל. וכן קליות⁶³ של עובדי כוכבים -
מתירין, ולא גזרו עליהם; שאין אדם מזמן חברו על
הקליות.
יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן ששולקין אותן
העובדי כוכבים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי עובדי
כוכבים במקום שעולין על שלחן מלכים⁶⁴ משום פרפרת⁶⁵,
ומשום געולי עובדי כוכבים בכל מקום; שמא יבשלו אותן
עם הבשר⁶⁶ או בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין
שקולין אותן העובדי כוכבים בשמן - אסורין אף משום
געולי עובדי כוכבים⁶⁷.
יט. עובד כוכבים שבשול ולא נתפנן לבשול - הרי זה מתיר.
ביצד? עובד כוכבים שהצית אור באגס כדי להעביר
החציר⁶⁸, ונתבשלו בה חגבים - הרי אלו מתירין, ואפלו
במקום שהן עולין⁶⁹ על שלחן מלכים משום פרפרת. וכן
אם חרף הראש להעביר השער - מתיר לֹאֵכֶל מן הדלדולין⁷⁰
ומן ראש אֲזֵנִים שנצלו בשעת חריכה.
כ. תמרים ששלקו אותן עובדי כוכבים; אם היו מתוקין
מתחלתן⁷¹ - הרי אלו מתירין; ואם היו מרין ומתקנן הבשול
- הרי אלו אסורין; היו בינוניים - הרי אלו אסורין.
כא. קלי של עדשים שקלו בין במים בין בחמץ⁷² - הרי
זה אסור. אכל קלי של חטים ושעורים שקשין אותן במים
- הרי זה מתיר⁷³.

על פי שהוא יין מבשל שאינו נאסר⁴⁷, או שהיה שותה
מפליו לבדו. ואם היה רב המסכה ישראל - מתיר. ואין שותין
שכר שלחן שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן⁴⁸.
ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר
לביטו ושתהו שם - מתיר; שעקר הגזרה שמא יסעד אצלו⁴⁹.
יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן - מתיר לשותתן
בכל מקום⁵⁰. דבר שאינו מצוי לא גזרו עליו⁵¹. יין
צמוקים⁵² - הרי הוא כיוין ומתנסף.
יב. אף על פי שאסרו פת עובדי כוכבים, יש מקומות
שמקלין בדבר ולוקחין פת הנחתום העובד כוכבים במקום
שאין שם נחתום ישראל ובשדה, מפני שהוא שעת הדחק.
אכל פת בעלי בתים - אין שם מי שמורה בה להקל. שעקר
הגזרה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים - יבוא
לסעד אצלן.
יג. הדליק העובד כוכבים את התנור ואפה בו ישראל, או
שהדליק ישראל ואפה עובד כוכבים, או שהדליק העובד
כוכבים ואפה העובד כוכבים וכן ישראל ונער⁵³ האש מעט
או כבשו לאש, הואיל ונשתתף במלאכת הפת - הרי זה
מתיר. ואפלו לא נרק⁵⁴ אלא עץ לתוף התנור - התיר כל הפת
שבו. שאין הדבר אלא להיות הפר⁵⁵ שהפת שלחן אסורה.
יד. עובד כוכבים שבשול לנו יין או חלב או דבש או
פרישין⁵⁶ וכיוצא באלו (מכל) דבר הנאכל כמות שהוא חי
- הרי אלו מתירין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות
שהוא חי, כגון בשר ודג תפל⁵⁷ וביצה וירקות. אם בשלן
העובד כוכבים מתחלה ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו
בבשול⁵⁸ - הרי אלו אסורין משום בשולי עובדי כוכבים.
טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן
מלכים לֹאֵכֶל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא
בהם; אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לֹאֵכֶל בו
את הפת, כגון תורמוסין⁵⁹ ששלקו אותן עובדי כוכבים, אף
על פי שאינן נאכלין חיים - הרי אלו מתירין. וכן כל פיוצא
בהן. שעקר הגזרה משום חתנות, שלא יזמנו העובד

(47) יין מבושל אין בו איסור יין נסך. (48) כגון מפירות אחרים ומן התבואה. (49) זה מקרב את הדעת ויבוא לידי חיתון. (50) בגמרא שם המדובר בשכר בלבד. (51) אבל שכר הוא דבר המצוי ואסור לשותתו במקום מכירתו. (52) תניא, יין צימוקים בדיעבד כשר למזבח וכל הראוי למזבח יש בו משום יין נסך. (53) את העצים או הגחלים. (54) מהדברים שבין בני ארץ ישראל לבני בבל, בני בבל משלימים קיסם לתוך התנור, ובני ארץ ישראל אומרים: קיסם מה מעלה ומה מוריד? (55) משמע שרק בפת מועיל קיסם עץ ולא בבישול ממש. (56) מין פרי. (57) לא מלוח. (58) רק אם נשתתף בבישולו מותר, אבל הוספת קיסם עץ אינו מועיל. (59) שאוכלים בקינוח סעודה. (60) ודווקא דגים קטנים, אבל דג מלוח גדול שצלאו אחר כן גוי אסור, שאכילתו בלא צליה אכילה על ידי הדחק היא, ולפיכך הצליה שאחרי המליחה בישול גוי הוא. (61) בחש. (62) וזה רק כשמעשה הגוי הועיל רק לקרב את גמר הבישול, אבל אם לולי פעולת הגוי לא היה הבישול נגמר, הרי זה אסור. (63) גרעיני תבואה או קטניות קלויים באש. (64) לפי דברי רבינו מנהג המקום קובע ואם עולה על שולחן מלכים במקום זה אסור. (65) לקינוח סעודה וזה נקרא "עולה על שולחן מלכים". (66) ומשום סתם כליהם של גויים אינם אסורים, שדרך המוכרים לבשל הפולין בקדירה מיוחדת לזה. (67) רבינו פוסק, שסתם כלי גויים הם בני יומן, פירוש, מניחים אנו שנתבשל בהם איסור בו ביום. (68) עשבים רעים. (69) שאם אינו עולה על שולחן מלכים אין בו בכלל משום בישול גויים. (70) תלתלי בשר. (71) שהם נאכלים כשהם חיים. (72) כשנותנים בהם חומץ הרי זה כמו בישול ואסור כשלוש גויים משום בישוליהם. וחכמים גזרו אף כשלוש במים גזירה שמא יתירו כשעושה בחומץ. (73) חטים ושעורים אין דרכם לעשותם אלא במים ולפיכך לא גזרו משום חומץ.

1 **כב.** שֶׁמֶן שֶׁל עֹבְדֵי כֹכְבִים - מִתֵּרֵךְ⁷⁴. וּמִי שֶׁאִסְרוּ - הָרִי
2 זֶה עֹמֵד בְּחֶטֶא גָדוֹל, מִפְּנֵי שֶׁמֶרְהָ עַל פִּי בֵּית דִּין⁷⁵
3 שֶׁהִתְרִיחוּ. וְאִפְלוּ נִתְבַּשֵּׁל הַשֶּׁמֶן⁷⁶ - הָרִי זֶה מִתֵּרֵךְ. וְאִינוּ
4 נֶאֱסָר לֹא מִפְּנֵי בִשּׁוּלֵי עֹבְדֵי כֹכְבִים, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱכָל כְּמוֹת
5 שֶׁהוּא חֵי; וְלֹא מִפְּנֵי גְעוּלֵי עֹבְדֵי כֹכְבִים, מִפְּנֵי שֶׁהַבֶּשֶׂר⁷⁷
6 פּוֹגֵם אֶת הַשֶּׁמֶן וּמְסַרִּיחוֹ.
7 **כג.** וְכֵן דְּבַשׁ שֶׁל עֹבְדֵי כֹכְבִים שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל וְעָשׂוּ מִמֶּנּוּ מִיָּי
8 מִתִּיקָה - מִתֵּרֵךְ מִטַּעַם זֶה⁷⁸.
9 **כד.** בִּסְפָן⁷⁹ שֶׁל עֹבְדֵי כֹכְבִים שֶׁהוֹחֲמוּ חֲמִין⁸⁰, בֵּין בִּיזְרָה
10 גְדוֹלָה בֵּין בִּיזְרָה קְטָנָה - מִתֵּרֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָה טַעַם לִפְנֵם הוּא⁸¹.
11 וְכֵן כֶּבֶשֶׂן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִתֵּת לְתוֹכָן חֶמֶץ אוֹ יֵין, אוֹ יִיתִים
12 הַכְּבוֹשִׁים וְחֲגִבִים הַכְּבוֹשִׁין שֶׁבֵּאִין מִן הָאוֹצָר - מִתֵּרֵךְ⁸². אֲבָל
13 חֲגִבִים וְכֶבֶשֶׂים שֶׁמְזוּלְפִין עֲלֵיהֶן יֵין - אֲסוּרִין. וְכֵן אִם הָיוּ
14 מְזוּלְפִין עֲלֵיהֶן חֲמִין⁸³, וְאִפְלוּ חֶמֶץ שֶׁכָּרֵךְ⁸⁴ - אֲסוּרִין.
15 **כה.** וּמִפְּנֵי מָה אֲסוּרוֹ חֶמֶץ שֶׁכָּרֵךְ שֶׁל עֹבְדֵי כֹכְבִים? מִפְּנֵי
16 שֶׁמְשַׁלְכִין לְתוֹכוֹ שֶׁמֶרֶי יֵין. לְפִיכָּה, הַנִּלְקַח מִן הָאוֹצָר⁸⁵ -
17 מִתֵּרֵךְ⁸⁶.
18 **כו.** הַמּוֹרִס⁸⁷, בְּמָקוֹם שֶׁדֶּרֶךְ לִתֵּת לְתוֹכוֹ יֵין⁸⁸ - אֲסוּר.
19 וְאִם הָיָה הַיֵּין יָקָר מִן הַמּוֹרִס - מִתֵּרֵךְ. וְכֵן מוֹרִין בְּכָל דָּבָר
20 שֶׁחוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עָרְבוּ בוֹ הָעֹבְדֵי כֹכְבִים דָּבָר אֲסוּר.
21 שֶׁאֵין אָדָם מְעַרְבֵּ דָּבָר הַקָּר בְּזוֹל, שֶׁהָרִי מִפְּסִיד; אֲבָל
22 מְעַרְבֵּ הַזֹּל בִּיקָר, כְּדֵי לְהַשְׁתַּכֵּר.
23 **כז.** קֶטֶן שֶׁאֲכָל אֶחָד מִמַּאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת אוֹ שֶׁעָשָׂה מִלֵּאכָה
24 בְּשֶׁבֶת⁸⁹ - אֵין בֵּית דִּין מְצִוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ, לְפִי שֶׁאִינוּ
25 בֵּן דַּעַת. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעָשָׂה מַעֲצָמוֹ; אֲבָל
26 לְהֶאֱכִילוֹ בִּידֵים - אֲסוּר, וְאִפְלוּ דְּכָרִים שֶׁאֲסוּרִין מִדְּבָרֵי
27 סוּפְרִים. וְכֵן אֲסוּר לְהַרְגִּילוֹ⁹⁰ בְּחִלּוֹל שֶׁבֶת וּמוֹעֵד, וְאִפְלוּ
28 בְּדְּכָרִים שֶׁהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת.
29 **כח.** אִף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְצִוִּין לְהַפְרִישׁ אֶת הַקֶּטֶן,
30 מְצִוָּה עַל אָבִיו לְגַעַר בוֹ וּלְהַפְרִישׁוֹ, כְּדֵי לְחַנּוּכוֹ בְּקִדְשָׁה;
31 שֶׁנֶּאֱמָר: חֲנֹךְ לְנַעַר עַל פִּי דְרָכּוֹ וְגוֹמֵר.
32 **כט.** אֲסוּר חֲכָמִים מַאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁנֶּפֶשׁ רַב בְּגִי אָדָם
33 קָהָה⁹¹ מֶה, כְּגוֹן מַאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁנִּתְעַרְבּ בָּהֶן קִיא אוֹ

34 צוּאָה וְלַחֶה סְרוּחָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן. וְכֵן אֲסוּר חֲכָמִים לֶאֱכָל
35 וְלִשְׁתּוֹת בְּכָלִים הַצּוּאִים שֶׁנֶּפֶשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּאוֹנְנָת⁹² מֶה, כְּגוֹן
36 כְּלֵי בֵּית הַכֶּסֶף וְכֵלֵי זְכוּכִית שֶׁל סְפָרִין⁹³ שֶׁגוֹרְעִין⁹⁴
37 בָּהֶם אֶת הָדָם וְכִיּוּצָא בָּהֶן.
38 **ל.** וְכֵן אֲסוּר לֶאֱכָל בִּידֵים מִסַּבָּאוֹת מְזֻהָמוֹת, וְעַל גְּבִי פִלִּים
39 מְלַכְלָכִים. שֶׁכָּל דְּכָרִים אֵלּוּ בְּכָלִל אֵל תִּשְׁקֹצוּ אֶת
40 נִפְשֵׁיהֶם. וְהָאוֹכֵל מַאֲכָלוֹת אֵלּוּ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת.
41 **לא.** וְכֵן אֲסוּר לֶאֱדָם שִׂישָׁהָ אֶת נֶקְבָּיו כָּלִל, בֵּין גְּדוּלִים
42 בֵּין קְטָנִים. וְכָל הַמִּשְׁהָה נֶקְבָּיו - הָרִי זֶה בְּכָלִל מִשְׁקֶץ
43 נִפְשׁוֹ, יִתֵּר עַל חֲלָאִים רַעִים שֶׁיָּבִיא עַל עַצְמוֹ וְיִתְחַיֵּב
44 בְּנִפְשׁוֹ. אֲלָ רָאִי לוֹ לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בַּעֲתִים מְזֻמָּנִים⁹⁵, כְּדֵי
45 שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק⁹⁶ בְּפִנֵּי בְּנֵי אָדָם וְלֹא יִשְׁקֹץ נִפְשׁוֹ.
46 **לב.** וְכָל הַנּוֹחֵר בְּדְּכָרִים אֵלּוּ - מִבִּיא קִדְשָׁה וְטִהָרָה יִתֵּרָה
47 לְנִפְשׁוֹ, וּמִמָּרָק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא; שֶׁנֶּאֱמָר:
48 וְהִתְקַדְּשְׁתָּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי.
49 בְּרִיךְ וְחַנּוּן דְּסִיעוֹ. מְרִישׁ וְעַד כְּעַן.

הלכות שחיטה

50 יֵשׁ בְּכָלֵל חֲמֵשׁ מִצְוֹת: שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא
51 תַּעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פָּרֶטֶן: (א) לִשְׁחַט וְאַחֵר כָּף יֶאֱכָל. (ב) שֶׁלֹּא
52 לִשְׁחַט אוֹתוֹ וְאַתְּ בְּנוֹ בְּיוֹם אֶחָד. (ג) לְכַסּוֹת דָּם חִיהָ וְעוֹף.
53 (ד) שֶׁלֹּא לִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים. (ה) לְשַׁלַּח הָאֵם אִם לִקְחָה
54 עַל הַבְּנִים.
55 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

56 **א.** מִצְוֹת עֲשֵׂה שִׁשְׁחוּט מִי שִׁירְצָה לֶאֱכָל בֶּשֶׂר בְּהֶמָּה חַיָּה
57 וְעוֹף וְאַחֵר כָּף יֶאֱכָל. שֶׁנֶּאֱמָר: וְנִבְחַת מִבְּקָרְךָ וּמִצִּאֲנָךְ.
58 וְנֶאֱמָר בְּכֹרֶךְ בְּעַל מוֹם: אִךְ פֶּאֶשֶׁר יֶאֱכָל אֶת הַצִּבִּי וְאַתְּ
59 הָאֵיל. הֵא לְמַדָּת שִׁחָה בְּהֶמָּה לְעִנְיַן שְׁחִיטָה. וּבְעוֹף הוּא
60 אוֹמֵר: אֲשֶׁר יִצוּר צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף וְגוֹמֵר וְשִׁפּוֹךְ אֶת דָּמוֹ.
61 מְלַמֵּד, שֶׁשְּׁפִיכַת דָּם הָעוֹף כְּשִׁפִּיכַת דָּם הַחַיָּה.
62 **ב.** וְהִלְכוֹת שְׁחִיטָה בְּכָלֵן אַחַת הֵן. לְפִיכָּה, הַשּׁוֹחֵט בְּהֶמָּה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

74 רבי ובית דינו התיירו השמן. 75 שאמר שמואל לרב אכול, ואם אני כותב עליך זקן ממרא וכו'. 76 בכלי גויים.
77 הבלוע בתוך הכלי. ובגמרא: זליפתן של כלים, כלומר, פליטתן שפולטין שמנונית איסור שבלעו. 78 אינו נאסר לא מפני
בישולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי; ולא מפני גיעולי גויים, מפני שהבשר פוגם את הדבש ומסריחו. 79 פסולת של
תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן. 80 שחלטו אותן. 81 שמנונית האיסור שביורה. 82 שכבוש אינו כמבושל בגזירה
זו. 83 שהחומץ של גויים אסור כיין. 84 של גויים גם כן אסור. 85 זיתים וחגבים כבושים שלקחו משם. 86 שאין דרכם
לזלף יין או חומץ עליהם באוצר, אלא החנוונים לפני המכירה הקמעונית. 87 שמן דגים. 88 במקום שהיין זול מן המוריים.
המדובר במוריים של בעלי בתים, שאילו במוריים שהאומן מוכר אותן אין לחוש. מפני שהאומן אין דרכו לערב יין במוריים.
89 בהלכות שבת פרק כד הלכה יא כותב רבינו, קטן שעשה וכו' משום שבות, אין בית דין מצווים להפרישו, משמע מדבריו
שבאיסורי תורה מצווים להפרישו. 90 "לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח, הבא לי חותם, מפני שהוא הרגילו בחילול שבת.
אבל מניחו תולש, מניחו זורק". 91 בוחלת בהם ומתרחקת מהם. "והוא מאמרו תקניהה שנינו, ונקרא עניין הבוסר בזה השם
להיותו מרחיק האדם מלעיסה". 92 אינה סובלת, מלשון אנינות הדעת. 93 מקיזי הדם. 94 מקיזים. 95 שעות קבועות,
לפנות בוקר ובסוף היום. 96 בזמנם נמצאו בתי היסאות במקום רחוק מן העיר. 1) יבאר שחיטת בהמה חיה ועוף; דגים
וחגבים אם צריכים שחיטה; ומקום השחיטה; וכמה שיעור השחיטה; ובאי זה דבר שוחטין; ללבן סכין ושחט בה; בדיקת הסכין
קודם שחיטה ואחריה; וטבח שלא ברק סכיניו לפני חכם; ודין כמה אורך הסכין ומתי שוחטין.

מִהֵן אֵלָּא יִתֵּר עַל חֲצִיו כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָהּ. כִּיֹּן 48
שֶׁשְׁחַט יִתֵּר עַל חֲצִיו כֹּל שֶׁהוּא - רָבּוּ הוּא. 49
י.א. שֶׁחַט חֲצִיו שֶׁל זֶה וְחֲצִיו שֶׁל זֶה - אֶפְלוּ בְּעוֹף שְׁחִיטָתוֹ 50
פְּסוּלָה. כִּנֵּה שֶׁהִיא חֲצִיו פְּסוּק, וְשֶׁחַט עַל מְקוֹם הַחֲתוּף 51
מַעֲט וְהַשְׁלִימוּ לָרֹב, בֵּין שֶׁהִתְחִיל לְשַׁחַט בְּמְקוֹם הַשְּׁלֵם 52
וּפָגַע בַּחֲתוּף בֵּין שֶׁהִכְנִיס אֶת הַסִּפִּין בַּחֲתוּף וְהַשְׁלִימוּ לָרֹב - 53
שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ. 54
יב. כֹּל הַשּׁוֹחֵט צָרִיף לְבָדֵק הַסִּמָּנִין לְאַחֵר שְׁחִיטָה. וְאִם 55
לֹא בָדַק, וְנִחְתָּף הָרֹאשׁ קֹדֶם שִׁיבְדֹק - הָרִי זֶה נִבְלָה, וְאֶפְלוּ 56
הִיא הַשּׁוֹחֵט וְרִיז וּמֵהִיר. 57
יג. כֹּל בִּהְמָה בַּחֲיִיָּה בַּחֲזָקָה אֲסוּר עוֹמֶדֶת, עַד שִׁינִידַע 58
בְּדוּאֵי שְׁנִשְׁחָטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָהּ. 59
יד. וּבָאֵי זֶה דְּבָר שׁוֹחֲטִין? כָּכָל דְּבָר. בֵּין בְּסִפִּין שֶׁל מִתְּכַת 60
בֵּין בְּצֵר, אוֹ בְּזִכּוּכִית אוֹ בְּקִרְוֵמִית שֶׁל כִּנֵּה הָאֲגָם, וְכִיּוֹצֵא 61
בֵּהֶן מִדְּבָרִים הַחוּתְכִין. וְהוּא שִׁיחִיָּה פִּיה חֹדֶר, וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ 62
פָּגָם. אֲבָל אִם הִיא כְּמוֹ תֵּלֶם בְּחֹדֶר שֶׁל דְּבָר שְׁוֹחֲטִין בּוֹ, 63
וְאֶפְלוּ הִיא הַתֵּלֶם קֶטֶן בִּיּוֹתֵר - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. 64
טו. הִיא הַתֵּלֶם הַזֶּה מְרוּחַ אַחַת - לֹא יִשְׁחַט בָּהּ. וְאִם שְׁחַט 65
דֶּרֶךְ הַרוּחַ שְׁאִין הַפְּגִימָה נִכְרַת בָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ. 66
טז. בִּיצֵד? סִפִּין שֶׁתְּבַדֵּק בְּהוֹלְכָה וְלֹא תִרְגִּישׁ שִׁישׁ בָּהּ 67
פָּגָם, וּכְשֶׁתַּחֲזִיר אוֹתָהּ בְּהִבָּאָה תִּרְגִּישׁ שִׁישׁ בָּהּ פָּגָם: אִם 68
שְׁחַט בָּהּ דֶּרֶךְ הוֹלְכָה וְלֹא הִבִּיא - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ; וְאִם 69
הִבִּיא - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. 70
יז. סִפִּין שֶׁהִיא עוֹלָה וְיִוְרֶדֶת כְּנֹחֵשׁ וְאִין בָּהּ פָּגָם - שׁוֹחֲטִין 71
בָּהּ לְכַתְחֶלָה. וְסִפִּין שֶׁפִּיה חֲלָק וְאִינָה חֲדָה, הוֹאִיל וְאִין בָּהּ 72
פָּגָם - שׁוֹחֲטִין בָּהּ. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוֹלִיף וְהִבִּיא בָּהּ כָּל הַיּוֹם 73
עַד שֶׁשְׁחָטָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ. 74
יח. סִפִּין חֲדָה שֶׁשְׁחָזָה, וְהָרִי אִינָה חֲלָקָה, אֵלָּא מִגְּעֵתָהּ 75
כַּמַּגֵּעַ רֹאשׁ הַשִּׁבְלֶת שֶׁהוּא מִסְתַּבֵּף בְּאֶצְבָּע, הוֹאִיל וְאִין בָּהּ 76
פָּגָם - שׁוֹחֲטִין בָּהּ. 77
יט. הַתּוֹלֵשׁ כִּנֵּה אוֹ שֵׁן, אוֹ שֶׁקָּצַץ צֵר אוֹ צִפְרֹן, וְהָרִי הֵן 78
חֲדִין וְאִין בֵּהֶן פָּגָם - שׁוֹחֲטִין בֵּהֶן. וְאִם נִעְצָן בְּקִרְקַע - לֹא 79
יִשְׁחוּט בֵּהֶן כְּשֶׁהֵן נְעוּצִים; וְאִם שְׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ. 80
כ. שְׁחַט בֵּהֶן כְּשֶׁהֵן מִחֲבָרִין מִתְּחִלַת בְּרִיתָן קֹדֶם שִׁיעֶקֶר 81
אוֹתָן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין בֵּהֶם פָּגָם. 82
כא. לָקַח לֶחִי בִּהְמָה שִׁישׁ בּוֹ שְׁנַיִם חֲדוֹת וְשְׁחַט בֵּהֶן - 83
שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמַגֵּל. אֲבָל בִּשְׁן אַחַת הַקְּבוּעָה 84
בְּלֶחִי - שׁוֹחֵט בָּהּ לְכַתְחֶלָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא קְבוּעָה בּוֹ. 85
כב. לְבֶן הַסִּפִּין בְּאוּר וְשְׁחַט בָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ. סִפִּין 86
שֶׁצִּדָּה אֶחָד מִגֵּל וְצִדָּה הַשֵּׁנִי יָפָה - לֹא יִשְׁחוּט בְּצֵד הַיָּפָה 87
לְכַתְחֶלָה. גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׁחוּט בְּצֵד הָאֲחֵר. וְאִם שְׁחַט, הוֹאִיל 88
וּבְצֵד הַיָּפָה שְׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ. 89
כג. הַשּׁוֹחֵט צָרִיף שִׁיבְדֹק הַסִּפִּין בְּחִדָּה וְיַמְצֵד זֶה וְיַמְצֵד זֶה. 90
וְכִיצֵד בּוֹדָקָה? מוֹלִיכָה וּמִבִּיאָה עַל בֶּשֶׂר אֶצְבָּעוֹ וּמוֹלִיכָה 91
וּמִבִּיאָה עַל צִפְרָנוֹ מִשְׁלַשׁ רוּחוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן פִּיה וְשִׁנֵּי צִדִּדִּיו, 92
כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ פָּגָם כָּלָל, וְאַחֵר כֹּף יִשְׁחוּט בָּהּ. 93
כד. וְצָרִיף לְבָדֵק בֵּן אַחֵר הַשְּׁחִיטָה. שְׁאִם מָצָא בָּהּ פָּגָם 94

אוֹ חִיָּה אוֹ עוֹף - מְכַרְךָ תַּחֲלָה: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בַּמִּצְוָה וְצוּנוּ 1
עַל הַשְּׁחִיטָה. וְאִם לֹא בִרְךָ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמִזִּיד - הַבֶּשֶׂר 2
מֵתָר. וְאֲסוּר לֶאֱכֹל מִן הַשְּׁחוּטָה כֹּל זְמַן שֶׁהִיא מִפְּרָכְסָת. 3
וְהוֹאִיכָל מִמֶּנָּה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְהָרִי 4
הוּא בְּכָלֵל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם, וְאִינוּ לֹקָה. וּמֵתָר לְחַתְּךָ 5
מִמֶּנָּה אַחֵר שְׁחִיטָה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה, וּמוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה 6
וּמִדִּיחוֹ יָפָה יָפָה, וּמוֹנִיחוֹ עַד שֶׁתָּמוּת וְאַחֵר כֹּף יֹאכְלֶנּוּ. 7
ג. דְּגָיִם וְחִגְבִּים - אֵינֶן צָרִיכִים שְׁחִיטָה, אֵלָּא אֲסִיפְתָן הִיא 8
הַמִּתְרָת אוֹתָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: הֲצֵאן וּבְקֹר יִשְׁחַט לָהֶם 9
וּמָצָא לָהֶם, אִם אֵת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֹאסֹף לָהֶם - אֲסִיפְתָן דְּגָיִם 10
כְּשִׁיטָת בְּקֹר וְצֵאן. וּבְחִגְבִּים נֹאמֵר: אֲסֹף הַחֲסִיל - 11
בְּאֲסִיפָה לְבִדָּה. לְפִיכָף, אִם מָתוּ מִזֵּלֶיָּהֶן בַּתּוֹף הַמַּיִם - 12
מֵתִירִין. וּמֵתָר לֶאֱכֹלֵן חַיִּים. 13
ד. זְבִיחָה זֹה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סֵתָם, צָרִיף לְפָרֵשׁ אוֹתָהּ 14
וְלִידַע: בָּאֵי זֶה מְקוֹם מִן הַבְּהֵמָה שׁוֹחֲטִין? וְכִמָּה שְׁעוֹר 15
הַשְּׁחִיטָה? וּבָאֵי זֶה דְּבָר שׁוֹחֲטִין? וּמֵתִי שׁוֹחֲטִין? וְהִיכֵן 16
שׁוֹחֲטִין? וְכִיצֵד שׁוֹחֲטִין? וּמָה הֵן הַדְּבָרִים הַמִּפְסִידִין אֶת 17
הַשְּׁחִיטָה? וּמִי הוּא הַשּׁוֹחֵט? וְעַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ צוּנוּ 18
בַּתּוֹרָה וְאֹמֵר: וְנִבְחַתְתָּ מִבְּקִרְךָ וּגּוֹמֵר בְּאֲשֶׁר צוּיָתָךְ, וְאֶכְלָתָ 19
בְּשִׁעְרֶיךָ וּגּוֹמֵר. שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ עַל פֶּה צִוָּה בֵּהֶן, כְּשֶׁאֵר 20
תּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה, שֶׁהִיא הַנִּקְרָאת מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ 21
בַּתְּחִלַת חֲבוּרָה זֶה. 22
ה. מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה מִן הַחֵי הוּא הַצֹּנָאֵר. וְכָל הַצֹּנָאֵר כְּשֶׁר 23
לְשְׁחִיטָה. בִּיצֵד בּוֹשֵׁט? מִתְּחִלַת הַמְּקוֹם שֶׁכְּשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ 24
מִתְּפוּץ עַד מְקוֹם שִׁישְׁעִיר וְיִתְחִיל לְהִיּוֹת פְּרָצִין פְּרָצִין כְּכֹרֶס 25
זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בּוֹשֵׁט. 26
ו. שְׁחַט לְמַעַל מִמְּקוֹם זֶה, וְהוּא הַנִּקְרָא תְּרַבֵּץ הַבּוֹשֵׁט, אוֹ 27
לְמַטָּה מִמְּקוֹם זֶה, וְהוּא מִתְּחִלַת בְּנֵי מַעֲיִם - שְׁחִיטָתוֹ 28
פְּסוּלָה. וְשְׁעוֹר תְּרַבֵּץ הַבּוֹשֵׁט שְׁאִינוּ רָאוּי לְשְׁחִיטָה לְמַעַל: 29
בְּבִהְמָה וְחִיָּה - כְּדִי שִׁיאֲחִזוּ בְּשִׁתִּי אֶצְבָּעוֹתָיו; וּבְעוֹף - הַכֹּל 30
לְפִי גִדְלוֹ וְקִטְנוֹ. וְלְמַטָּה - עַד הַזֶּפֶק. 31
ז. וְאֵי זֶה הוּא מְקוֹם שְׁחִיטָה בִּקְנָה? מִשְׁפּוּי כּוֹבַע וְלְמַטָּה 32
עַד רֹאשׁ כִּנֵּף הָרֹאֶה כְּשֶׁתִּמְשֹׁף הַבְּהֵמָה צֹנָאֵרָה לְרַעוּת - זֶה 33
הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בִּקְנָה. וְכָל שֶׁכָּנְגַד הַמְּקוֹם הַזֶּה מִבְּחוּץ 34
נִקְרָא צֹנָאֵר. 35
ח. אֲנִסָּה הַבְּהֵמָה עֲצֻמָּה וּמִשְׁכָּה צֹנָאֵרָה הִרְבָּה, אוֹ שְׁאֲנָס 36
הַשּׁוֹחֵט אֶת הַסִּמָּנִין וּמִשְׁכָּן לְמַעַל, וְשְׁחַט בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה 37
בְּצֹנָאֵר וְנִמְצְאָת הַשְּׁחִיטָה בִּקְנָה אוֹ בּוֹשֵׁט שְׁלֹא בְּמְקוֹם 38
שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה סֶפֶק נִבְלָה. 39
ט. וְצָרִיף הַשּׁוֹחֵט שִׁישְׁחַט בְּאֶמְצַע הַצֹּנָאֵר. וְאִם שְׁחַט מִן 40
הַצִּדִּדִּין - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ. וְכִמָּה הוּא שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה? שְׁנֵי 41
הַסִּמָּנִין, שֶׁהֵן הַקֶּנֶה וְהַבּוֹשֵׁט, הַשְּׁחִיטָה הַמַּעֲלָה שִׁיחֲתִכּוּ 42
שְׁנֵיהֶן, בֵּין בְּבִהְמָה בֵּין בְּעוֹף. וְלִזְוָה יִתְפַּנֵּן הַשּׁוֹחֵט. וְאִם 43
שְׁחַט רֹב אֶחָד מֵהֵן בְּעוֹף, וְרֹב הַשְּׁנַיִם בְּבִהְמָה וּבְחִיָּה - 44
שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָהּ. 45
י. שְׁחַט הָאֶחָד כָּלּוּ וְחֲצִי הַשֵּׁנִי - בְּבִהְמָה שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. 46
רָבּוּ שֶׁל זֶה וְרָבּוּ שֶׁל זֶה, אִף עַל פִּי שְׁלֹא שְׁחַט מִכָּל אֶחָד 47

1 אחר השחיטה - הרי זו ספק נבלה; שמא בעור נפגמה,
2 וקשחט הסימנים - בספין פגומה שחט. לפיכך, השוחט
3 בהמות רבות או עופות רבים - צריך לבדק בין כל אחת
4 ואחת. שאם לא בדק, ובדק באחרונה ונמצאת ספין פגומה
5 - הרי הכל ספק נבלות, ואפלו הראשונה.
6 **כה.** בדק הספין ושחט בה, ולא בדק אחר שחיטה, ושבר
7 בה עצם או עץ וכיוצא בהן, ואחר כך בדק ומצא פגומה
8 - שחיתו כשרה; שחזקת הספין שפגומה בדבר הקשה
9 ששבר בה. וכן אם פשע ולא בדק הספין, או שאבדה
10 הספין עד שלא יבדק - שחיתו כשרה.
11 **כו.** כל טבח שלא בדק הספין שלו ששחט בה לפני חכם,
12 ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם נמצאת יפה וברוקה
13 - מנדין אותו, לפי שסימנו על עצמו פעם אחת ומהיה
14 פגומה וישחוט בה; ואם נמצאת פגומה - מעבירין אותו,
15 ומנדין אותו, ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה.
16 **כז.** כמה הוא ארך הספין ששחט? כל שהוא. והוא שלא
17 יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האזמל הקטן
18 וכיוצא בו.
19 **כח.** ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה. והוא
20 שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה. ואם שחט
21 באפלה - שחיתו כשרה.
22 **כט.** השוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג, אף על פי
23 שאלו היה מזיד היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות על
24 יום הכפורים - שחיתו כשרה.

פרק שני

25 **א.** בכל מקום מתר לשחט, חוץ מן העזרה. שאין שוחטין
26 בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד; אבל החלין - אסור
27 לשחטן בעזרה, בין בהמה בין חיה בין עוף. וכן הוא אומר
28 בבשר תאונה: כי ירחק ממך המקום אשר יבחר יי וגומר,
29 ויבחר ממקור ומצאנו וגומר, ואכלת בשערך. הא למדת,
30 שאין שוחטין בשר תאונה אלא חוץ למקום אשר בחר ה'.
31 **ב.** וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמתר לאכלו בכל
32 השערים; אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הבשר טהור
33 ואסור בהנאה, כבשר בחלב וכיוצא בו. וקוברים אותו,
34 ואפרו אסור. אפלו שחט לרפואה או לאכילת עובד כוכבים
35 או להאכיל לכלבים. אבל הנוחר בעזרה, והמעקר, ועובד
36 כוכבים ששחט, והשוחט ונמצא טרפה, והשוחט בהמה
37 חיה ועוף הטמאים בעזרה - הרי אלו כלן מתרין בהנאה.
38 **ג.** ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החלין אסור להכניסן
39 לעזרה, אפלו בשר שחוט או פרות ופת. ואם עבר והכניסן
40 - מתרין באכילה כשהיו. ודברים אלו כלן דברי קבלה הן.

42 וכל השוחט חלין בעזרה או האוכל כזית מבושר חלין
43 שנשחטו בעזרה - מפני אותו מכת מרדות.
44 **ד.** האומר: בהמה זו שלמים וילדה חלין, אם נשחטה
45 בעזרה - וילדה מתר באכילה, לפי שאינו יכול לשחט אותו
46 ברחוק מקום.
47 **ה.** אין שוחטין לתוך ימים ונהרות, שמא יאמרו: עובד
48 מים הוא זה, ונראה במקריב למים. ולא ישחט לכלי מלא
49 מים, שמא יאמרו: לצורה שתראה במים שחט. ולא ישחוט
50 בתוך הפלים, ולא לתוך הגמא, שכן דרך עובדי עבודת
51 כוכבים. ואם שחט - שחיתו כשרה.
52 **ו.** שוחטין לכלי מים עכו"רין, שאין העזרה נראית בהן. וכן
53 שוחט חוץ לגמא, והדם שותת ויורד לגמא. ובשוק לא
54 יעשה כן, שמא יחקה את המינים. ואם שחט לגמא בשוק
55 - אסור לאכל משיחיתו עד שיבדקו אחריו, שמא מין הוא.
56 ומתיר לשחט על דפן הספינה, והדם שותת על הדפן ויורד
57 למים. ומתיר לשחט על גבי הפלים.
58 **ז.** כיצד שוחטין? מותח את הצואר ומוליך הספין ומביאה
59 עד ששוחט. בין שהיתה בהמה רבוצה בין שהיתה עומדת
60 ואחו בערפה והספין בידו מלמטה ושחט - הרי זו כשרה.
61 **ח.** נעץ את הספין בכתל והעביר הצואר עליה עד שנשחט
62 - שחיתו כשרה. והוא שיהיה צואר בהמה למטה וספין
63 למעלה; שאם היה צואר בהמה למעלה מן הספין - שמא
64 תרד בהמה בכבד גופה ותחתה בלא הולכה והבאה, ואין
65 זו שחיטה, כמו שיתבאר. לפיכך, אם היה עוף, בין שהיה
66 צוארו למעלה מן הספין הנעצה או למטה ממנו - שחיתו
67 כשרה.
68 **ט.** השוחט והולך את הספין ולא הביאה או הביאה ולא
69 הולכה ושחט - שחיתו כשרה. הולך והביא עד שחתך
70 הראש והתירו - שחיתו כשרה. הולך ולא הביא או הביא
71 ולא הולך והתירו את הראש בהולכה בלבד או בהבאה
72 בלבד: אם יש בספין פמלא שני צוארים מצוארי הנשחט
73 - שחיתו כשרה, ואם לאו - שחיתו פסולה. שחט שני
74 ראשים כאחד - שחיתו כשרה.
75 **י.** שנים שאחזו בספין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר
76 פגגו, ושחטו - שחיתו כשרה. וכן שנים שאחזו שני
77 ספינים ושחטו כאחד בשני מקומות בצואר - שחיתו
78 כשרה. ואפלו שחט זה הושט בלבד או רבו, והשני שחט
79 במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על
80 פי שאין השחיטה כלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה
81 בקלמוס ושחיטה העשויה במסרק - כשרה.
82 **יא.** אין שחיתת החלין צריכה פגה, אלא אפלו שחט
83 כמתעסק או דרך שחוק, או שזרק ספין לנעצה בכתל

כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: זו לעולתי
- שחיטתה כשרה; שאין עולת יולדת באה בגדר ונדבה,
והרי אינה יולדת שנתחבבה בעולה. ואין חוששין לה שמא
הפילה, שכל המפלת - קול יש לה. אבל השוחט לשם
עולת נזיר, אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה; שעקר
הנזירות נדר מן הנדרים.
כא. שנים אחזין בספין ושוחטין, אחד מתפנו לשם דבר
שהשוחט לו שחיטתו אסורה, והשני לא היתה לו פונה כלל,
ואפלו נתפנו לשם דבר המותר להתפנו לו - הרי זו פסולה.
וכן אם שחט זה אחר זה, והתפנו האחד מהן לשם דבר
הפסול - פסול. במה דברים אמורים? בשהיה לו בה שתפות;
אבל אם אין לו בה שתפות - אינה אסורה; שאין אדם
מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין פונתו אלא לצערו.
כב. ישראל ששחט לעובד כוכבים, אף על פי שהעובד
כוכבים מתפנו לכל מה שירצה - שחיטתו כשרה; שאין
חוששין אלא למחשבת הזבח, לא למחשבת בעל הבהמה.
לפיכך, עובד כוכבים ששחט לישראל, אפלו היה קטן -
שחיטתו נבילה, כמו שיתבאר.

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"א

פרק שלישי

א. חמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר הלכות
שחיטה להזהר בכל אחת מהן. ואלו הן: שהיה, דרסה,
חלדה, הגרמה ועקור.
ב. שהיה כיצד? הרי שהתחיל לשחט והגביה ידו קדם
שיגמר השחיטה ושהיה, בין בשוגג² בין במזיד בין באנס,
וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה: אם שהיה כדי
שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט - שחיטתו פסולה;
ואם שהיה פחות מכדי זה - שחיטתו כשרה.
ג. היתה בהמה דקה - שעור שהיתה כדי שיגביה בהמה
דקה וירביצנה וישחוט. ואם היתה גסה - כדי שיגביהנה
וירביצנה וישחוט. ובעוף - כדי שיגביה בהמה דקה
וירביצנה וישחוט.
ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט,
עד שגמר השחיטה, ולא שהיה בפעם אחת שעור שהיה,
אבל כשתחשב כל זמן שהיה יצטרף מכלן שעור שהיה
- הרי זו ספק נבילה³. וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה
וכדי שישחט כמו מעוט הסימנין בלבד, לא כדי שישחט
שחיטה גמורה⁴ - הרי זו ספק נבילה.
ה. שחט רב אחד בעוף או רב שנים בבהמה, אף על פי

ושחטה בהליכתה, הואיל והשחיטה כראוי במקומה
ושעורה - הרי זו כשרה.
יב. לפיכך, חרש או שוטה או קטן או שכור שנתבלבלה
דעתו ומי שאחזתו רוח רעה ששחטו, ואחרים רואין אותם
שהשחיטה כתקנה - הרי זו כשרה. אבל סבין ששחטה
ושחטה, אף על פי ששחטה כדרכה - הרי זו פסולה;
שנאמר: וזבחתי - עד שיהיה הזבח אדם ואף על פי שאינו
מתפנו לשחיטה.
יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבועה בו,
וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או הבהמה כנגדו
עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו כשרה. ואם המים הן
המסבבין את הגלגל, ושם את הצואר כנגדו בשעה שסבב
ונשחט - הרי זו פסולה. ואם פטר אדם את המים עד שפאו
וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו - הרי זו כשרה, שהרי
מכח אדם בא. במה דברים אמורים? בסביבה ראשונה,
שהיא מכח האדם; אבל מסביבה שניה ולאחריה - אינה
מכח האדם, אלא מכח המים בהלוקן.
יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם
נהרות, לשם מדברות, אף על פי שלא נתפנו לעבדן אלא
לרפואה, וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרין העובדי כוכבים
- הרי שחיטתו פסולה. אבל אם שחט לשם מזל הים או
מזל החר או לכוכבים ומזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה
בהנחה ככל תקרבת עבודת כוכבים.
טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודת כוכבים או
להקטיר חלבה לעבודת כוכבים - הרי זו אסורה. שלמדין
מחשבה בחוץ בחלין ממחשבת הקדשים בפנים, שמחשבה
כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין.
טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודת כוכבים או
להקטיר חלבה לעבודת כוכבים - הרי זו אסורה מספק;
שמא סופו הוכיח על תחלתו, ובמחשבה כזו שחט.
יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונדרים פמותן -
שחיטתו פסולה, שנה ששוחט קדשים בחוץ. שחט לשם
קדשים שאינן באין בגדר ונדבה - שחיטתו כשרה.
יח. כיצד? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם תודה,
לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח מפרש אותו
בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא דומה לדבר הנדר
והנדר. שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי,
לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה - שחיטתו כשרה.
יט. היה מחיב חטאת, ושחט ואמר: לחטאתי - שחיטתו
פסולה. היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט ואמר: לשם
תמורת זבחי - שחיטתו פסולה, שהרי המיר בו.

- 1 מְשַׁקֶּה חֲצִי הַיּוֹם וְחוֹזֵר וְגִמְרָה חֲתִיכַת הַסִּימָנִין - הָרִי זוֹ
2 מִתְּתָר; מֵאַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט בָּהּ בְּשֹׁעוֹר, הָרִי זֶה כְּמִחְתָּף⁵ בְּשֹׁר
3 הַשְּׁחוּטָה.
4 ו. שֶׁחַט בִּקְנָה לְבָדוֹ⁶ חֲצִי⁷ אוֹ מֵעוּטוֹ, וְשָׁקָה זְמַן מְרָבָה -
5 הָרִי זֶה חוֹזֵר וְגִמְרָה הַשְּׁחִיטָה וְאֵין בָּכָף כָּלוּם. אָבֵל אִם
6 שָׁחַט רַב הַקְנָה⁸ אוֹ שֶׁנִּקַּב בְּנִשְׁטִי⁹ כָּל שֶׁהוּא וְשָׁקָה בְּשֹׁעוֹר,
7 בֵּין שֶׁחוֹזֵר וְגִמְרָה הַשְּׁחִיטָה שֶׁהִתְחִיל בֵּין שֶׁשָּׁחַט שְׁחִיטָה
8 גְּמוּרָה בְּמָקוֹם אַחֵר - הָרִי זוֹ פְּסוּלָה; מִפְּנֵי שֶׁהִבְהִמָּה אוֹ
9 הָעוֹף שֶׁנִּפְסַס רַב הַקְנָה שָׁלָה אוֹ שֶׁנִּקַּב הוֹשֵׁט בְּמִשְׁהוֹ -
10 נִבְלָה, וְאֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלַת בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.
11 ז. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁאֵין שָׁהִיָּה בִּקְנָה בְּעוֹף כָּלָל. שָׂאֵם
12 שָׁחַט רַב הַקְנָה וְשָׁקָה - כָּכָר נִגְמְרָה שְׁחִיטָתוֹ; בְּשֶׁחוֹזֵר וְגִמְרָה
13 - מִחְתָּף בְּשֹׁר הוּא. וְאִם שָׁחַט בְּמֵעוּט הַקְנָה¹⁰ וְשָׁקָה - הָרִי
14 זֶה חוֹזֵר וְשׁוֹחֵט כָּל זְמַן שִׁירָצָה; שֶׁאֵינָה נִאֶסְרֶת מִשּׁוּם נִבְלָה
15 עַד שִׁיפְסַס רַב הַקְנָה.
16 ח. שָׁחַט¹¹ הָעוֹף וְשָׁקָה בּוֹ¹², וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ¹³ אִם נִקַּב הוֹשֵׁט
17 אוֹ לֹא נִקַּב - חוֹזֵר וְשׁוֹחֵט הַקְנָה לְבָדוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁴,
18 וּמִנִּיחוֹ עַד שִׁימּוֹת, וּבִדְרֹק הוֹשֵׁט מִכְּפָנִים¹⁵. אִם לֹא נִמְצְאוּ
19 בּוֹ טַפְת דָּם - בִּידוּעַ שְׁלֹא נִקַּב, וּכְשֶׁרָה.
20 ט. חֲלָדָה¹⁶ בֵּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁהִכְנִיס הַסִּפִּין בֵּין סִימָן לְסִימָן,
21 בֵּין שִׁפְסַס הַסִּימָן הָעֵלְיוֹן לְמַעְלָה, בֵּין שֶׁשָּׁחַט הַתַּחְתּוֹן
22 לְמַטָּה, שֶׁהִיא דֶּרֶךְ שְׁחִיטָה - הָרִי זוֹ פְּסוּלָה.
23 י. הִכְנִיס אֶת הַסִּפִּין תַּחַת הָעוֹר וְשָׁחַט שְׁנֵי הַסִּימָנִים בְּדֶרֶךְ, אוֹ
24 שֶׁהִחְלִיד אֶת הַסִּפִּין תַּחַת צֶמֶר מִסְבָּף, אוֹ שִׁפְסַס
- 25 מְטָלִית¹⁷ עַל הַסִּפִּין וְעַל הַצּוּאָר וְשָׁחַט תַּחַת הַמְטָלִית,
26 הוֹאִיל וְאֵין הַסִּפִּין גְּלוּיָה - הָרִי זוֹ סֶפֶק נִבְלָה. וְכֵן אִם שָׁחַט
27 מֵעוּט הַסִּימָנִים בְּהִחְלָדָה, וְגִמְרָה הַשְּׁחִיטָה שְׁלֹא בְּהִחְלָדָה -
28 הָרִי זוֹ סֶפֶק נִבְלָה.
29 יא. דִּרְסָה¹⁸ בֵּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁהִכָּה בְּסִפִּין עַל הַצּוּאָר, בְּדֶרֶךְ
30 שְׁמִפִּין בְּסִיף, וְחִתָּף הַסִּימָנִין בְּבַת אַחַת בְּלֹא הוֹלְכָה וְלֹא
31 הוֹבָאָה¹⁹; אוֹ שֶׁהִנִּיחַ הַסִּפִּין עַל הַצּוּאָר וְדִחַק וְחִתָּף לְמַטָּה,
32 כְּחוֹתֵף צִנּוֹן אוֹ קִשּׁוֹת, עַד שֶׁחִתָּף הַסִּימָנִין - הָרִי זוֹ פְּסוּלָה.
33 יב. הִגְרָמָה בֵּיצֵד? זֶה הַשּׁוֹחֵט בִּקְנָה לְמַעְלָה²⁰ בְּמָקוֹם
34 שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשְׁחִיטָה. וְכִמוֹ שְׁנֵי חֲסִים יֵשׁ בְּסוֹף הַקְנָה²¹
35 לְמַעְלָה בְּטַבְעַת גְּדוּלָה. שָׁחַט בְּתוֹף חֲסִים: אִם שִׁיר מִקֵּן
36 כָּל שֶׁהוּא לְמַעְלָה²² - הָרִי זוֹ כְּשֶׁרָה; שֶׁהָרִי שָׁחַט מִשְׁפּוּי
37 כּוֹבֵעַ²³ וְלִמְטָה²⁴, וְהוּא מִן הַמָּקוֹם הָרָאוּי לְשְׁחִיטָה; וְאִם
38 לֹא שִׁיר מִקֵּן כָּלוּם, אֲלֹא שָׁחַט לְמַעְלָה מִקֵּן - הָרִי זוֹ
39 מִגְרָמָה וּפְסוּלָה.
40 יג. שָׁחַט רַב הָאֲחָד²⁵ אוֹ רַב הַשְּׁנַיִם²⁶, וְהַשְּׁלִים הַשְּׁחִיטָה
41 בְּדֶרֶסָה אוֹ בְּהִגְרָמָה - הָרִי זוֹ כְּשֶׁרָה²⁷; שֶׁהָרִי נִשְׁחַט הַשְּׁעוֹר
42 בְּרָאוּי. הִגְרִים בְּתַחֲלָה שְׁלִישׁ, וְשָׁחַט שְׁנֵי שְׁלִישִׁים - הָרִי זוֹ
43 כְּשֶׁרָה²⁸. שָׁחַט שְׁלִישׁ, וְהִגְרִים שְׁלִישׁ, וְחוֹזֵר וְשָׁחַט שְׁלִישׁ
44 הָאֲחֵרוֹן - כְּשֶׁרָה²⁹. הִגְרִים שְׁלִישׁ, וְשָׁחַט שְׁלִישׁ, וְחוֹזֵר וְהִגְרִים
45 שְׁלִישׁ הָאֲחֵרוֹן - הָרִי זוֹ פְּסוּלָה³⁰. וְאִם דָּרַס אוֹ הִחְלִיד, בֵּין
46 בְּשְׁלִישׁ הָרִאשׁוֹן בֵּין בְּשְׁלִישׁ הָאֲמֻצָּעִי - הָרִי זוֹ פְּסוּלָה.
47 יד. עָקוֹר בֵּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּעְקְרָה הַגְּרָגְרִית³¹, וְהִיא הַקְנָה, אוֹ
48 הוֹשֵׁט, וְנִשְׁמַט אֶחָד מֵהֶן³² אוֹ שֶׁנִּיחֵן קֶדֶם גְּמֵר שְׁחִיטָה.

- (5) ואין זה גמר שחיטה, ולפיכך אפילו שהה כשר. (6) שיועד בוודאי שלא נגע בוושט, כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו.
(7) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה. מכיון שקנה נטרף רק כשנפסק רובו ולפיכך הוא כמחתך בעור הצוואר. (8) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים. (9) בין בבהמה בין בעוף. (10) או אפילו בחצי. (11) התחיל לשחוט בקנה. (12) בחצי הצוואר. (13) לצאת ידי ספק עושין בדיקה. (14) אבל לא שוחטים את הקנה באותו מקום, כלומר, להוסיף עליו עד רובו. מפני שיש לחוש שמתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום קל יותר לפגוע בוושט וכשימצא נקב יאמר שהוא נעשה עכשיו בשחיטה זו ולא היה מקודם, ויבוא להכשיר שלא כדין. או להיפך, עצה טובה היא פן יפגע עתה בוושט וינקבו ויבוא לפסול שלא כדין, שיחשוב שהוושט היה נקוב מקודם. (15) ומבחוץ אין בדיקה לוושט, שנקיבתו במשהו, מפני שאין טיפת הדם האדומה ניכרת בעור החיצון של הוושט שהוא אדום, אבל העור הפנימי של הוושט לבן ואפילו טיפת דם קטנה אדומה ניכרת בו. (16) שהסכין מתחבאת ומתכסה. (17) בעיא שם, תחת מטלית מהו? והיינו שפרס מטלית על הסכין ועל הצוואר. (18) שדוחק את הסכין בכוח ופוסק. (19) שלא עשה לא זו ולא זו, שאילו הולך ולא הביא או הביא ולא הולך, שחיתתו כשרה. (20) במקום שאינו ראוי לשחיטה. (21) דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלימות ורצועה של בשר מסבבת אותן ומחברת את שתי קצות הטבעות. ובראש הקנה, על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודר ומשם הקול יוצא. ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינים של בשר והם נקראין חִטִּים. (22) לצד הראש. (23) אין זה אותו בשר קטן שנופל על פי הקנה לעכב את הקול, אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצעיתו ולמעלה הולך וכלה ונעשה חודר כמין קולמוס, ואותו שיפוי נקרא שיפוי כובע. (24) קודם שיתחיל הכובע לשפוע ולעלות. (25) בעוף. (26) של שני הסימנים בבהמה. (27) למד רבינו משהייה, שאם שהה אחרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף או שניים בבהמה, כשרה משום שנשחט השיעור כראוי, והוא הדין בהגרמה ודרסה, שכשר אחרי שחיטת הרוב. והוא הדין גם בחלדה. ויש פוסקים הסוברים, ששהייה ודרסה וחלדה במיעוט האחרון ספק נבלה ורק הגרמה אם נעשית אחרי שנשחט הרוב, כשרה. וטעמו של דבר, משום ששהייה ודרסה וכן חלדה הם במקום שחיטה, ומכיון שמעשה השחיטה נעשית קצתה בפסול, הרי היא ספק נבלה, מה שאין כן בהגרמה שאינה במקום שחיטה והרי הוא כאילו מחתך בידה או ברגלה, וזה מותר אחרי שנשחט השיעור כראוי. (28) שהרי סוף סוף שחט הרוב כדרכו במקום שחיטה. במה דברים אמורים? בקנה, אבל בוושט פסול. (29) שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא מכיון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא שחיטה כשרה. (30) שאין כאן רוב בשחיטה. (31) שנתדלדלו הסימנים כולם או רובם. (32) ממקומו. והלכה למשה מסיני, שאם יקרה הדבר כן בשעת שחיטה, השחיטה פסולה, הואיל שנשמט באותה שעה אי אפשר

לשני גופות, ואין השחיטה מועלת בה. וכן אם נשברה
מפרקתה ורב בשר עמה⁴⁴, או שנקרעה מגבה דג, או
שנפסק רב הקנה, או שנקב הושט בכל שהוא במקום הראוי
לשחיטה⁴⁵ - הרי זו נבלה מחייה⁴⁶, ואין השחיטה מועלת
בה. ואחד הבהמה ואחד העוף⁴⁷ בכל הדברים האלה.
כ. שני עורות יש לו לנפש: החיצון אדם, והפנימי לכן.
נקב האחד מהן בלבד - כשרה⁴⁸; נקבו שניהן בכל שהוא
במקום הראוי לשחיטה - הרי זו נבלה. וביין שנשחטה
במקום הנקב⁴⁹ בין שנשחטה במקום אחר - אין השחיטה
מועלת בה. נקבו שניהם זה שלא כנגד זה - נבלה⁵⁰.
כא. נקב הושט ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום כלום⁵¹,
והרי הוא נקוב כשהיה. נמצא קוץ עומד⁵² בושט - הרי זו
ספק נבלה; שמה נקב הושט ועלה קרום⁵³ במקום הנקב ואינו
נראה. אבל אם נמצא הקוץ לארכו⁵⁴ בושט - אין חוששין לו;
שרב הבהמות המדבריות אוכלות הקוצים תמיד.
כב. וישט - אין לו בדיקה מבחוץ⁵⁵, אלא מבפנים⁵⁶. ביצד?
הופכו ובודק. אם נמצא עליו טפת דם - בידוע שהיה נקוב.
כג. גרירת שנפסק רב חללה⁵⁷ במקום הראוי לשחיטה⁵⁸ -
הרי זו נבלה⁵⁹. וכן אם נקבה כפסרה⁶⁰. נקבה נקבים קטנים⁶¹:
אם נקבים שאין בהן חסרון הם - מצטרפין לרבה⁶²; ואם

אבל אם שחט אחד בעוף³³ או רבו, ואחר כך נשחט הסימן
השני - שחיתו כשרה³⁴.
טו. נשחט אחד מהן ואחר כך שחט את השני - שחיתו
פסולה³⁵. שחט אחד מהן ונמצא השני שמוט, ואין ידוע
אם קדם שחיטה נשחט או אחר שחיטה - הרי זו ספק
נבלה.
טז. נמצא הסימן השחוט שמוט³⁶ - הרי זו כשרה³⁷. שודאי
אחר שחיטה נעקר; שאלו נעקר קדם שחיטה - היה
מתדלדל ולא נשחט.
יז. כמה דברים אמורים³⁸? שלא תפס הסימנין בידו
כששחט; אבל אם תפסן ושחט - אפשר שתשחט אחר
העקור. ולפיכך, אם נמצאת³⁹ שמוטה ושחטה - הרי זו
ספק נבלה.
יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו נבלה⁴⁰,
ואם אכל ממנה כזית - לוקה משום אוכל נבלה. שאין
מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה, כאשר צוה משה
רבונו עליו השלום, כמו שבארנו. וכל ספק בשחיטה - הרי
הוא ספק נבלה, והאוכל ממנה - מכין אותו מכת מרדות⁴¹.
יט. בהמה שנשל ירך שלה וחללה עמה, עד שתראה חסרה
כשתרביץ⁴² - הרי זו נבלה, כמו שנחתך⁴³ חציה ונחלקה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לשחוט בהכשר, שמחמת העיקור מתנדדים הסימנים. (33) שגם בעוף עיקור סימנים פוסל. (34) שכבר נשחט שיעורו כראוי והשימוט שלאחר השחיטה אינו פוסל. (35) הואיל וקודם השחיטה נשחט, אף על פי ששחט את הסימן האחר ולא את הנשחט. (36) בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשחט הסימן שלא נשחט. (37) כרב, האומר: "אי אפשר לשמוטה שתעשה שחטה", שאם נשחט הסימן לפני השחיטה היה יורד למטה ולא היה נשחט. (38) שאין שמוטה נעשית שחטה. (39) לאחר זמן ואינו ידוע אם תפס הסימנים בידו ונשחטו קודם שחיטה או לא תפס, ואחר השחיטה נשחטו. (40) כל שנפסלה בשחיתה נבלה. (41) ככל העובר על ספק של תורה קל וחומר מהעובר על דברי סופרים. (42) כך מפרש רבא את המימרא של ר' אלעזר ופירש רש"י: דרך הבהמה לרבוץ על יריכה ומתכסה יריכה ברביצתה וזו ניכר חסונה כשהיא רבוצה. (43) כלומר, דין ניטל הידך שווה לדין נחתכה חצייה, שתיהן נבלה, אבל לא נתכוון רבינו לומר, שניטל הידך וזה עם נחתך חצייה. (44) נפסק עמה רוב בשר שאחורי הצוואר. (45) אבל נקב בתורבץ הוושט הרי היא טריפה ולא נבילה. (46) בשאר הדברים, אבל לא בפסוקת הגרירת ונקובת הוושט שאינה מטמאה בחיים. (47) תני לוי, טרפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף (גם כן טריפה). (48) זה בלא זה כשר, שהשני שלא ניקב מגין. (49) שמה במקום נקב קא שחט. (50) ואף על פי שבאיברים אחרים בעלי שני עורות, כגון מוח, ריאה וכו', כשרה כשניקבו שניהם זה שלא כנגד זה, כאן - בוושט שדרכו להתפשט ולהתכווץ תכופות, חוששים פן יודמנו שני הנקבים זה כנגד זה ולא יהיה עור מגין. (51) אם ניקב ונסתם אפילו סתימה עבה אינה מתקיימת. (52) כלומר תחוב (רד"ב"ז בכת"י). בגמרא שם: ישב לו קוץ בוושט, ופירש רש"י כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הוושט ואינו נראה נקיבתו מבחוץ. (53) אפילו אין קורט דם בוושט. שלא כעולא שם, שאומר אין חוששין שמה הבריא, שמה היה נקוב והבריא שעלה קרום מחמת מכה. וברש"י שם עוד פירוש ל"שמה הבריא": שמה ניקב, מלשון וברא אותהן בחרבותם. (54) ואינו תחוב בוושט. (55) העור החיצון אדום ואין טיפת דם קטנה ניכרת בו, בין לענין דרוסה בצוואר כנגד הסימנים שאינה טריפה עד שיאדימו הסימנים עצמם. (56) העור הפנימי שלו לבן וניכרת בו אדממות כלשהו. (57) הגרירת עשויה טבעות טבעות מעצם רך, וכל הטבעות כולן, חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העליונה הסמוכה לשיפוי כובע, אין העצם הרך מקיף כל הגרירת, ורצועה של בשר המסובבת את כל הגרירת (הקנה) מחברת את קצות הטבעות. ואותה רצועה סמוכה למפרקת והעצם הרך סמוך לעור, ונמצא הקנה עב מלמעלה בצד הסמוך לעור ודק בצידו השני. ועובי הגרירת הוא מן העור לצוואר, ולרוחב הצוואר הוא רוחב הגרירת, וכשנפסקה הגרירת מצד העור עם שליש החלל, נפסק רובה, מפני שדופן רוב הגרירת עב מלמעלה מצד העור, ולצד הצוואר אינו אלא קרום דק, וסתמא כשנפסקה הגרירת בכיוון מעור למפרקת היא נפסקת, ואם כן עובי העצם הרך משלים לרוב, ובמיעוט התחתון נשאר חצי החלל או רובו. וקא משמע לן שאינה נבלה עד שייפסק רוב החלל, ועובי העצם הרך (תנון) אינו משלים לרוב. (58) אבל במקום שאינו ראוי לשחיטה, כגון מראש כנף הריאה ולמטה הרי היא טריפה. (59) כבר כתב רבינו כמה פעמים שפסוקת הגרירת נבלה, ולא בא לחדש זה אלא להורות הלכה כמה הוא שיעור הפסיקה. ופסק כרבה בר בר חנה שם, שמשערים ברוב חללה ולא ברוב עובייה. (60) האיטלקי. וכנראה רבינו אינו מטריף בנקובת הקנה משום נקובה, אלא אם ניקבה כאיסור זהו כבר כפסוקה והיא נקראת נבלה. רבינו פוסק, שאפילו כאיסור מצומצם נבלה ואין צריך יתר מכאסר. (61) ניקבה כנפה. (62) שזהו פסיקה, הואיל ואינו חסר כלום - ופסוקת

1 נקבים שיש בהם חסרון - מצטרפין לכאסר. וכן אם נטלה
2 ממנה רצועה⁶³ - מצטרפת לכאסר⁶⁴. ובעוף⁶⁵ - כל שאלו
3 מקפל הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון⁶⁶ ומניחן על פי
4 הקנה: אם חופה את רב⁶⁷ - נבלה, ואם לאו - כשרה.
5 כד. נקבה הגרגרת נקב מפלש משני צדדיה⁶⁸ כדי שיכנס
6 אסר לרחבו⁶⁹ - נבלה. נסדקה לארפה⁷⁰, אפלו לא נשתיר
7 מן המקום הראוי בה לשחיטה⁷¹ אלא משהו למעלה
8 ומשהו למטה - כשרה.
9 כה. גרגרת שנקבה, ואין ידוע אם קדם שחיטה נקבה או
10 אחר שחיטה נקבה - נוקבין אותה עתה במקום אחר,
11 ומדמין הנקב לנקב⁷². אם נדמה לו - מתרת⁷³. ואין מדמין
12 אלא מחליא גדולה⁷⁴ לחליא גדולה או מקטנה לקטנה, אבל
13 לא מקטנה לגדולה. שפל הקנה חליות חליות הוא, ובין כל
14 חליא וחליא חליא אחת קטנה משתיהן ורפה⁷⁵.

פרק רביעי

15 א. ישראל שאינו יודע חמשה דברים שמפסידין את
16 השחיטה וכיוצא בהן מהלכות שחיטה שבארנו, ושחט בינו
17 לבין עצמו - אסור לאכל משחיטתו, לא הוא ולא אחרים.
18 והרי זו קרובה לספק נבלה. והאכל ממנה כזית - מפין
19 אותו מפת מרדות.
20 ב. ואפלו שחט בפגיו ארבע וחמש פעמים שחיטה כשרה,
21 והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו שחיטה נכונה
22 וגמורה - אסור לאכל ממנה. הואיל ואינו יודע דברים
23 המפסידים, אפשר שישפסיד השחיטה והוא אינו יודע, כגון
24 שישטה או ידרס או ישחט בספין פגומה וכיוצא באלו
25 בלא פגותו.
26 ג. ישראל שידע הלכות שחיטה - הרי זה לא ישחוט בינו
27 לבין עצמו לכתחלה, עד שישחוט בפגי חכם פעמים רבות
28 עד שיהיה רגיל וריו. ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו -
29 שחיטתו כשרה.
30 ד. הידע הלכות שחיטה ושחט בפגי חכם עד שנעשה

רגיל - הוא הנקרא ממחה. וכל הממחין שוחטין לכתחלה
בינו לבין עצמן. ואפלו נשים ועבדים, אם היו ממחין -
הרי אלו שוחטין לכתחלה.
ה. חרש שוטה וקטן ושכור שנתבבלה דעתו ששחטו -
שחיטתן פסולה, מפני שאין בהן דעת, שמא יקלקלו.
לפיכך, אם שחטו בפגי הידע, וראה אותן ששחטו בהגן -
שחיטתן כשרה.
ו. מי שאינו ידוע אצלנו ששחט בינו לבין עצמו - שואלין
אותו. אם נמצא ידע עקרי הלכות שחיטה - שחיטתו כשרה.
ז. הרי שראינו ישראל מרחוק ששחט והלך לו, ולא ידענו
אם יודע אם אינו יודע - הרי זו מתרת. וכן האומר
לשלוחו: צא ושחוט לי, ומצא בהמה שחוט, ואין ידוע
אם שלוחו שחטה או אחר - הרי זו מתרת. שרב המצויין
אצל שחיטה ממחין הן.
ח. אבד לו גדי או תרגול, ומצאו שחוט בבית - מתר;
שרב המצויין אצל שחיטה ממחים הן. מצאו בשוק -
אסור; שמא נתבבל, ולפיכך השלך. וכן אם מצאו באשפה
שבבית - אסור.
ט. ממחה שגשפתה, והרי הוא מבין ושומע ודעתו נכונה -
הרי זה שוחט לכתחלה. וכן מי שאינו שומע - הרי זה שוחט.
י. הסומא - לא ישחוט לכתחלה אלא אם כן אחרים רואים
אותו; ואם שחט - שחיטתו כשרה.
יא. עובד כוכבים ששחט, אף על פי ששחט בפגי ישראל
בספין יפה, ואפלו היה קטן - שחיטתו נבלה, ולוקה על
אכילתה מן התורה. שנאמר: וקרא לך ואכלת מזבח.
מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבח, אמה למד שזבח אסור.
ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה.
יב. וגדר גדול גדרו בדבר, שאפלו עובד כוכבים שאינו
עובד עבודה זרה - שחיטתו נבלה.
יג. התחיל העובד כוכבים לשחט מעוט סימנין וגמר
ישראל, או התחיל ישראל וגמר העובד כוכבים - פסולה.
ישנה לשחיטתו מתחלה ועד סוף. אבל אם שחט העובד

הגרגרת ברובה. ובפירוש המשנה לרבינו: "אם לא חסר מגופה שום דבר כמי שנוקב מחט בעור כל אותם נקבים מצטרפין אם יש
בכולם שיעור רוב גרגרת טריפה". מה שכתב "טריפה" נתכוון לומר שאסורה, וסמך על מה שכתב בכמה מקומות וגם בסוף הלכה
זו, שפסוקת הגרגרת נבילה. מימרא של רב שם: נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאסר ושארין בהם חסרון מצטרפין לרובה.
(63) לאורכה ויש בה חסרון. (64) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסור, היא נבלה. (65) שאין מקום לשיעור כאסור מפני
שבכל גרגרת העוף אין כאסור. (66) בניקבה נקבים קטנים שגם בהם השיעור בבהמה כאסור. (67) רוב חללו. ושיעור רוב הקנה
בעוף הוא לפי גודלו וקטנו. (68) בגמרא שם גרסינן: "נפחתה" ופירש הרי"ף, כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חסרון.
(69) (בטור יורה דעה סימן לד, פירש כוונת רבינו שהשיעור הוא כעובי (דנר) [איסר], אם אפשר להכניס בשני הנקבים איסר לכל
רחבו - נבילה. ונראה שהלכה זו מדברת בבהמה ולא בעוף. (70) והוא יותר קל. אם נפסקה לרוחבה מתוך שהיראה מושכת
למטה והצוואר מושך למעלה ניתק לגמרי ואינו חוזר ומחלים, אבל נסדקה לאורכה, כל כמה שהצוואר נמשך הוא סוגר והולך
וחוזר ומחלים. (71) באותה הבהמה או העוף. (72) "מקיפין בקנה". והוא הדין אם נמצאת פסוקה או קדורה כאסור ואין אנו
יודעים אם זה נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה. (73) שאין הנקבים שקודם השחיטה דומים במראהם לנקבים בבשר שנעשו
אחר השחיטה, ובוודאי גם נקב זה נעשה אחר שחיטה. (74) ולפירוש רבינו חוליא היא טבעת. אבל רש"י שם, פירש, חוליא -
שלוש טבעות. (75) פירוש: העור שבין הטבעות. בלשון הגמרא: "בר חוליא". (1) יבאר מי הוא הראוי לשחוט; ושרוב מצויין
אצל שחיטה מומחין הם; ודין אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף; שחיטת צדוקי ובייתוסי, אם מותרת.

שיסתפק בדרוסה - אסור. ושאר שבעה מיני טרפות - יש
 בהן ספקין מתרין, כמו שיתבאר.
 ד. הדרוסה הוא שיטורף הארי וכיוצא בו בהקמה וידרס
 עליה בידו, או ידרס הנץ והנשר וכיוצא בהן על העוף.
 ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד;
 ובבהמה דקה - מן הזאב ולמעלה; ובגדיים וטלאים, אפלו
 חתול ושועל ונמיה וכיוצא בהן - יש להן דריסה, וכל
 שכן בעופות.
 ה. והנץ - יש לו דריסה, ואפלו בעוף גדול ממנו. אבל
 שאר עופות הדורסים - יש להן דריסה בעוף שכימותו, ואין
 להן דריסה בעוף שהוא גדול מהן.
 ו. ויש לחלדה דריסה בעופות. וכלב - אין לו דריסה כל
 עקר, לא בעוף ולא בבהמה וחסיה. והנץ - יש לו דריסה
 בגדיים וטלאים. והוא שיקב בצפרניו לבית החלל.
 ז. אין דריסה אלא ביד הטורף, אבל בגליו - אין חוששין
 לה. ואין דריסה אלא בצפרן, אבל בפשן - אין חוששין לה.
 אלא אם כן נקב עד בית החלל, בודקין שמא נקב אחד מן
 האיברים שנטרפת בנקיבתו. ואין דריסה אלא בכונת
 הטורף. אבל אם נפל הדורס ונשתקעו צפרניו בנטרף - אין
 זו דריסה. ואין דריסה אלא מחיים. אבל אם דרס ונהרג,
 ועדין ידו בדרוסה, ולא שמת צפרניו ממנה אלא אחר מותו
 - אין חוששין לה.
 ח. וכיצד דין הדרוסה? כל מקום שאמרנו 'חוששין לה' -
 שוחטין את הנטרף ובודקין כל החלל שלו מפך הירף עד
 הקדקד. אם נמצאת כלה שלמה מכל מיני טרפות, ולא
 נמצא בה רשם הדרוסה - הרי זו מתרת; ואם נמצא בה
 רשם הדרוסה - הרי זו טרפה, ואסורה מן התורה.
 ט. אי זה הוא רשם הדרוסה? שיאדים הבשר כנגד בני
 מעים. ואם נמוק הבשר כנגד בני מעים עד שנעשה כבשר
 שהרופא גוררו מן החבויה - רואין אותו הבשר כאלו
 חסר, וטרפה.
 י. ואם דרס בסימניו, משיאדימו - טרפה. ודריסתו במשהו,
 כיון שהאדים בהן כל שהוא מחמת דריסה - טרפה.
 יא. ספק דרוסה - אסורה עד שתבדק בדרוסה ודאית.
 כיצד? ארי שנקנס לבין שורים, ונמצא צפרן בגבו של אחד
 מהן - חוששין שמא ארי דרסו, ואין אומרים שמא בפתל
 נתחבף. וכן שועל או נמיה שנקנס לבין העופות, והוא
 שותק והן מקרקרין - חוששין שמא דרס. אבל אם היה
 הוא נוהם והם מקרקרין - מיראתו ומנהימתו הן מקרקרין.
 וכן אם קטע ראש אחד מהן - הנה נח רגזו. וכן אם שתק
 הוא והם - אין חוששין; שאלו הדיק - היו מקרקרין.
 יב. ספק שנקנס לכאן טורף או לא נכנס, או שראינו ולא
 נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן הטורפין - אין

כוכבים דבר שאינו עושה אותו נבלה, כגון ששחט חצי
 הגרגרת בלבד, וגמר ישראל - הרי זו פשרה.
 יד. ישראל מומר לעברה מן העברות שהיה ממחה - הרי
 זה שוחט לכתחלה. וצריך ישראל פשר לבודק את הספין
 ואחר כך יתנגה למומר זה לשחט בה, מפני שחזקתו שאינו
 טורח לבדק. ואם היה מומר לעבודה זרה או מחלל שבת
 בפרהסיא או אפיקורוס, והוא הכופר בתורה ובמשה רבנו,
 כמו שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא כעובד כוכבים
 ושחיטתו נבלה.
 טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה מן העברות של תורה
 - הרי זה שוחט בינו לבין עצמו, אם היה ממחה; שאינו
 מניח דבר מתר ואוכל דבר אסור. שזו תזקה היא על כל
 ישראל, ואפלו הרשעים מהן.
 טז. אלו הצדוקין והפיתוסין ותלמידיהן וכל הטועים
 אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה - שחיטתן
 אסורה. ואם שחטו בפגיו - הרי זו מתרת. שאין אסור
 שחיטתן אלא שמא יקלקלו, והם אינן מאמינים בתורת
 השחיטה, לפיכך אינן נאמנים לומר: לא קלקלנו.
 יז. כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החליו, אלא
 היו נזרין או שוחטין ואוכלין כשאר האמות. ונצטוו
 במדבר, שכל הרוצה לשחט - לא ישחוט אלא שלמים.
 שנאמר: איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגומר,
 ואל פתח אהל מועד וגומר, למען אשר יביאו וגומר, ונכחו
 זבחי שלמים ליי וגומר. אבל הרוצה לנחר ולאכל במדבר
 - היה נזיר.
 יח. ומצוה זו אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר בלבד בעת
 התר הנחירה. ונצטוו שם, ששפיכנסו לארץ תאסר הנחירה,
 ולא יאכלו חליו אלא בשחיטה, וישחטו בכל מקום לעולם
 חוץ לעזרה. שנאמר: כי ירחיב יי אלהיך את גבולך וגומר,
 וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן יי אלהיך וגומר. וזו היא
 המצוה הנוהגת לדורות: לשחט ואחר כך יאכל.

פרק חמישי

א. כבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות, שהטרפה האמורה
 בתורה היא הנוטה למות. ולא נאמר טרפה, אלא שדבר
 הכתוב בהנה, כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה ועדין
 לא מתה.
 ב. ויש שם חללים אחרים, אם יארעו לה - תחשב טרפה.
 והן הלכה למשה מסיני. ושמונה מיני טרפות נאמרו לו
 למשה בסיני, ואלו הן: דרוסה, נקובה, חסרה, נטולה,
 פסוקה, קרועה, נפולה ושבויה.
 ג. אף על פי שפלו הלכה למשה מסיני הן, הואיל ואין להן
 בפרוש בתורה אלא דרוסה - התמירו בה, וכל ספק

ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול שבשמאל בין
לחלל קטן שבמימין - טרפה. אבל אם נקב בשר הלב ולא
הגיע לחללו - מתר. וקנה הלב, והוא המזרק הגדול¹⁴
שיוצא ממנו לראה - הרי הוא פלב, ואם נקב לחללו
במשהו - טרפה.
ו. מרה שנקבה וכבד סותמה - מתרת¹⁵. ואם לא נסתם
הנקב, אף על פי שהיא סמוך לכבד - טרפה.
ז. נזיה¹⁶ שנמצאת במרה: אם היתה כמו גרעינה של
תמרה, שאין ראשה חד - מתרת¹⁷; ואם ראשה חד כגרעינת
הזית - אסורה, שהרי נקבה אותה פשנכנסה; וזה שלא
יראה הנקב, מפני שהגלד¹⁸ פי המכה.
ח. קני הכבד¹⁹, והן המזרקין שבו שבהן הדם מתבשל, אם
נקב אחד מהן במשהו - טרפה²⁰. לפיכך, מחט שנמצאת
בתחוף הכבד²¹: אם היתה מחט גדולה, והיה הקצה החד
שלה לפנים²² - כידוע²³ שנקבה²⁴ פשנכנסה; ואם היה
הראש העגל לפנים²⁵ - אומרים: דרך סמפונות הלכה²⁶,
ומתרת.
ט. היתה מחט קטנה - הרי זה טרפה²⁷; מפני ששני ראשיה
חדין, ודאי נקבה. ואם נמצאת בסמפון הגדול שבכבד,
והוא הקנה הרחב שבאמצע שבו נכנס המאכל לכבד - הרי
זו מתרת. וכשר כבד שהתליע²⁸ - מתרת²⁹.
י. קבה שנקבה, וחלב טהור³⁰ סותם את הנקב - מתרת³¹.

חוששין. וכן עוף שנוכנס לבין העצים או לבין הקנים, ויצא
וראשו מנוסף דם או צוארו - אין חוששין לו שמה נטרף,
אלא אומרים שמה בעצים נזק.

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"א

פרק ששי

א. נקובה כיצד? אחד עשר איברים הן, שאם נקב אחד
מהן לחללו במשהו - טרפה. ואלו הן: תרפץ הושט,
וקרום של מל הראש³, והלב עם הקנה שלו, והמרה, וקנה
הכבד⁴, והנקבה, והפרס⁵, והמסס⁶, ובית הכוסות⁷, והדקין⁸,
והראה עם הקנה שלה⁹.
ב. תרפץ הושט - כבד בארנו שעורו, ושהוא המקום מן
הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה מן הושט. אם נקב
לחללו במה שהוא - טרפה.
ג. שני קרומות יש למח שבראש. אם נקב העליון הסמוך
לעצם בלבד - הרי זו מתרת¹⁰; ואם נקב התחתון הסמוך
למח¹¹ - טרפה. ומשיתחיל המח להמשך לשדרה, והוא
מחוץ לפולין שהן תחלת הערף, יהיה לקרומו דין אחר¹².
ואם נקב חוץ לפולין - מתר.
ד. המח עצמו שנקב או נתמעף והקרום קיים - כשרה. ואם
נשפף במים או נמס בדונג - טרפה¹³.

1) יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה איברים שייך; מחט שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה; ניקבו הבני מעיים ואין ידוע אם קורם השחיטה או אחריה; נתהפכו הבני מעיים אע"פ שלא ניקבו; ניטל או נברא חסר אבר; וכל היתר כנטול דמי. 2) במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, ומשמיעה אותו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בבשר הלב העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. 3) תחתון הסמוך למוח. 4) הקנה המתפצל מתחת לחזה ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. 5) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרס. 6) מקום בסוף הכרס מחובר לבית הכוסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכוסות לקיבה ומהקיבה לדקין. ונקרא המסס על שם שבו מתמססים האוכלין. 7) סוף הכרס עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מברילים יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס כו'. 8) בלשון הגמרא: "בני מעיים", שכולל גם הכרס וגם הדקין. 9) הקנה היורד מתחת לחזה ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסמפונות. 10) שהטרפות תלויה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין על המוח. 11) משמע שאם ניקב התחתון לבד אף על פי שהעליון קיים, טרפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלויה בתחתון. 12) שזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב. 13) מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להינקב. 14) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה. 15) שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם את הנקב. 16) גרעין. 17) ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל ידי נענוע שנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. 18) שעלה קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין. 19) קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסמפונות, שהם הם המזרקים. 20) והראב"ד והראשונים חולקים על רבינו, וסוברים, שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק אם נשאר הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה כקיתון. 21) כנון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים. 22) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. 23) קרוב לוודאי. 24) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי שאין רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה מחמת מכה אינו מגין. 25) והקצה החד לפי הקנה ואם כן לא ניקבה. 26) ואם נמצאה בבשר הכבד הרי על כורחך ניקב אחד מהסמפונות, ולדעת רבינו - טריפה. 27) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפנים. 28) שנתהוה בו תולעים. 29) ואין חוששים שמה ניקבו הסמפונות. 30) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב טמא. 31) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שבת קודש ז' תמוז – הלכות שחיטה קכה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 וכן כל נקב שהבשר³² או החלב³³ המתיר באכילה סותם
- 2 אותו - הרי זה מתיר. חוץ מחלב הלב³⁴ והקרום שעל הלב
- 3 פלו; והמחיצה שבאמצע הפטן המבדלת בין איברי המאכל
- 4 ואיברי הנשימה, והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה
- 5 הראה, והיא הנקראת טרפא הפך; והמקום הלכן
- 6 שבאמצעה³⁵; וחלב המעי האחרון³⁶. שבאיברים אלו אין
- 7 מגנין, לפי שהן קשים³⁷; ונקב שנסתם באחד מהן - אינו
- 8 פסול. וחלב חיה³⁸ שכנגדו בבהמה אסור - אינו סותר³⁹,
- 9 אף על פי שהוא מתיר באכילה.
- 10 יא. פס שנקב⁴⁰ - טרפה. ואין לו דבר שיסתם אותו, שהרי
- 11 החלב שעליו אסור. וכן המסס ובית הכסות שנקב אחד
- 12 מהן לחוץ - טרפה. ואם נקב אחד מהן לתוך חלל חברו -
- 13 מתיר⁴¹.
- 14 יב. מחט שנמצאת בעצי בית הכסות⁴² מצד אחד - כשרה.
- 15 ואם נקבה נקב מפלש⁴³ לתוך חלל בית הכסות⁴⁴, ונמצאת
- 16 טפת דם⁴⁵ במקום הנקב⁴⁶ - טרפה; שודאי קדם שחיטה
- 17 נקב. אבל אם אין דם במקום הנקב - הרי זה מתיר; שודאי
- 18 אחר שחיטה⁴⁷ דחקה המחט ונקבה.
- 19 יג. בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בגי מעיה, כגון קרט של
- 20 חליתית⁴⁸ וכיוצא בו - טרפה, שודאי נוקב. ואם היה ספק
- 21 נוקב⁴⁹ ספק אינו נוקב - תבדק⁵⁰. כל אחד מן בני המעים
- 22 שפסלת המאכל סוכת בהן, והן הנקראים דקין, שנקב -

- 23 טרפה⁵¹. ויש מהן מלפפין ומקפין זו לפנים מזו בעגול, כמו
- 24 נחש שנכרך, ואלו הן הנקראים הדרא דכנתה. אם נקב אחד
- 25 מהן לחברו⁵² - כשרה, שהרי חברו מגן עליו.
- 26 יד. ומעים שנקבו ולחה⁵³ סותרת - טרפה; שאין זו
- 27 סתימה עומדת⁵⁴. בני מעים שפא זאב או כלב וכיוצא בהן
- 28 ונטלן⁵⁵, והרי הן נקובין אחר שהניחן - תולין בו ומתיר, ו
- 29 ואין אומרים: שפא במקום נקב⁵⁶ נקב. נמצאו נקובין⁵⁷, ולא
- 30 נודע אם קדם שחיטה נקבו אם אחר שחיטה - נקובין בהן
- 31 נקב אחר ומדמין לו: אם היה הנקב הראשון פמותו -
- 32 כשרה⁵⁸; ואם היה ביניהן שנוי - קדם שחיטה נקב, וטרפה.
- 33 ואם משמשו הידים בנקב הספקי⁵⁹ - כך צריך למשמש
- 34 בנקב שמדמין לו, ואחר כך עורכין⁶⁰ זה לזה.
- 35 טו. בני מעים שיצאו לחוץ ולא נקבו - מתיר. ואם
- 36 נתהפכו⁶¹, אף על פי שלא נקבו - טרפה; שאי אפשר
- 37 שיחזרו כמות שהיו⁶² אחר שהתהפכו, ואינה חיה⁶³.
- 38 טז. המעי האחרון, שהוא שוה ואין בו עקום, והוא שהרעי
- 39 יוצא בו מן הערוה, והוא דבוק בין עקרי הירכיים - הוא הנקרא
- 40 חלחלת⁶⁴. אם נקב במשהו - טרפה, כשאר המעים. במה
- 41 דברים אמורים? שנקב לחלל הפטן⁶⁵; אבל אם נקב במקום
- 42 הדבוק בירכיים - מתיר⁶⁶. ואפלו נטל ממנו מקום הדבק פלו
- 43 - מתיר; והוא שישמיר מארכו בשור כמו ארבע אצבעות⁶⁷.
- 44 יז. העוף - אין לו פס ולא המסס ולא בית הכסות; אבל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(32) ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסביך בבישרא. (33) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק בהם תמיד. (34) וזהו החלב שעשוי ככובע ואינו סותר. (35) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותר. (36) כרכשתא, חלב שעל חלחולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים כעין חטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (37) כלומר, כל אלו העשויים ככובע. (38) התורה אסרה רק חלב בהמה אבל לא של חיה ועוף. (39) שלא בהיתר אכילה תלוי הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה מהודקים וסותרים ומגנינים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה, ולפיכך אינם סותרים ואינם מגנינים. וחלב עוף, אפילו זה שכנגדו בבהמה אסור, סותר. (40) הכרס הפנימית. ורבינו מפרש כרס פנימית זהו כל הכרס כולו. וכרס החיצונה זו היא בשר החופה את רוב הכרס. (41) שחברו מגין עליו. (42) סביב שפתו נמצאים שני כפלים כפולים ודבוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב כולו. (43) משני צדדים. (44) שחברתה מגינה עליה. משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכסות אפילו עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה. ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין מחט שנמצא בחלל הגוף. (45) משני צדדים טריפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם. ולא פירש מה הדין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם טריפה גם בניקב מצד אחד. (46) ורש"י פירש כנגד פי המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ. (47) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותירצו, כשיש מחט הדם נאחז ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קוץ אפשר שהחלחולת העבירה את הדם. (48) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (49) כלומר, אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נוקב או לא - תבדק. (50) הבהמה אם ניקבו המעים או לא. (51) וניקבו הדקין ששנינו במשנה פירוש כל אחד מהדקין שניקב. (52) שניקב באותו צד שבינו לחברו שלא ניקב החיצון שבכולן. (53) בפנים המעיים יש ריר סמך דבוק בהם ובדוחק מוציאים אותו. (54) אלא נודדת ממקום למקום. (55) אחר השחיטה. (56) שהיה מתחילה לפני השחיטה נקב הואב. בגמרא שם מפרש הטעם, על פי הכלל בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת, ואף על פי שיש כאן ריעותא שנוקבים נמצאו ואולי היה הנקב לפני השחיטה, אין אוסרין מספק ומעמידים את הבהמה בחזקת היתר. (57) ולא היה כאן כלב או זאב שאפשר היה לתלות בהם. (58) שאין דומה הנקב שנעשה לפני השחיטה לנקב שנעשה אחר השחיטה, ואם הנקב החריש דומה לנקב שאנו מספקים בו, בוודאי שגם הוא נעשה לאחר שחיטה. (59) שמשמוש הידים משנה את צורת הנקב. (60) מסדרים ומדמים. (61) עליונים למטה, בין כולם ובין מקצתם. (62) וסופה לירקב ולהניקב, ולפיכך טרפה מטעם נקובה. (63) "ברא הקב"ה באדם כוונות שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות". (64) שהרעי מחלחל שם. (65) כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. (66) הואיל וירכיים מעמידות אותה. (67) וכן פירש הר"ף,

1 יש לו פנגדן זפק⁶⁸ וקרקבן. וכל הטירפות שוות הן בבהמה
2 חיה ועוף⁶⁹. וזפק שנקב גגו במשהו - טרפה. ואי זהו גגו
3 של זפק? זה שימתח עם הושט כשיאריך העוף צנארו. אבל
4 שאר הזפק שנקב - מתר.
5 יח. שני פיסין יש בקרקבן: החיצון אדם כמו בשור,
6 והפנימי לכן כמו עור. נקב זה בלא זה - מתר, עד שינקבו
7 שניהן במשהו. ואם נקבו שניהן זה שלא כנגד זה - מתר⁷⁰.
8 יט. הטחול אינו מן האיברין שנקיבתן במשהו, ולפיכך לא
9 מנו אותו חכמים בכללן. אלא יש לנקב שלו שעור שאינו
10 שוה בכלו. כיצד? הטחול - ראשו האחד עבה, והשני דק,
11 כבדית הלשון. אם נקב בראש העבה⁷¹ נקב מפלש - טרפה.
12 ואם נקב נקב שאינו מפלש: אם נשאר תחתיו פצעי דינר
13 של זהב⁷² - מתר; פחות מכאן - הרי הוא כמפלש וטרפה.
14 אבל אם נקב הדק - פשרה⁷³.
15 כ. כל אבר שאמרו חכמים בו: שאם נקב במשהו - טרפה,
16 כך אם נטל בלו - טרפה⁷⁴. בין שנטל בחלי או ביד⁷⁵ בין
17 שנקבא חסר⁷⁶. וכן אם נברא בשני איברים מאותו אבר -
18 טרפה; שפל היתר - כנטול הוא חשוב⁷⁷. כיצד? נטל אחד
19 מן המעים או המרה⁷⁸ וכיוצא בהן⁷⁹, בין בעוף בין בבהמה
20 - טרפה. וכן אם נמצא בהן שתי מרות או שני מעים -
21 טרפה. וכן כל כיוצא בהן. אבל אם נטל הטחול או שנמצאו
22 שנים - מתר; שאינו בכלל המנויין⁸⁰.
23 כא. המעי היתר שתטרף בו הבהמה הוא היתר מתחלתו
24 ועד סופו, עד שנמצאו שני מעים זה בצד זה מתחלה ועד
25 סוף כמעי העוף; או שהיה המעי יוצא פתח מן הבד והרי
26 הוא מבדל, בין בעוף בין בבהמה; אבל אם חזר ונתערב
27 עם המעי ונעשה אחד משני ראשיו, והרי שניהם מבדלין
28 באמצע - הרי זו מתר, ואין כאן יתר.
29 פרק שביעי
30 א. שני קרומות יש על הראה. אם נקב זה בלא זה -

31 מתר; ואם נקבו שניהן - טרפה. אפלו נגלד הקרום
32 העליון פלו והלף לו - מתר. והקנה שנקב מן החזה
33 ולמטה במשהו - טרפה. והוא המקום שאינו ראוי לשחיטה
34 בקנה למטה.
35 ב. התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה ואחר כך נקבה הראה
36 ואחר כך גמר השחיטה - הרי זו טרפה, הואיל ונקבה קדם
37 גמר שחיטה. וכן כל כיוצא בזה.
38 ג. אחד מסמפוני ראה שנקב, אפלו נקב לחבירו - טרפה.
39 וראה שנקבה, ועלה קרום במכה ונסתם הנקב - אינו פלוס.
40 נקבה האום של ראה, אף על פי שדפן סותמתה - טרפה.
41 ואם נקבה במקום חתוף האנות שלה, והוא המקום
42 שרובצת עליו - פשרה.
43 ד. במה דברים אמורים? כשסתם מקום הנקב שפאנות
44 פשור; אבל אם נסמך הנקב לעצם - אינו מגן. ואם היה
45 נקב האנות דבוק בפצע ובפשור - מתר.
46 ה. האום של ראה שנמצאת סמוכה לדפן, בין שהעלת
47 צמחים בין שלא העלת - חוששין לה שמה נקבה. וכיצד
48 עושין בזה? מפרקין אותה מן הדפן, ונזהרין בזה שלא תנקב.
49 אם נמצאת נקובה, ונמצא בדפן מכה במקום הנקב - תולין
50 במכה ואומרים: אחר שחיטה נקבה כשנפרקה מן המכה;
51 ואם אין מכה בדפן - בידוע שנקב זה בראה היה קדם
52 השחיטה, וטרפה.
53 ו. הראה שנמצא בה מקום אטום כל שהוא שאין הרוח
54 נכנסת בו ואינו נתפח - הרי זו כנקובה, וטרפה. וכיצד
55 בודקין אותו? קורעין המקום שלא נתפח בשעת נפיתו.
56 אם נמצאת בו לחה - מתר; שמתמת הלחה לא נכנסה
57 שם הרוח. ואם לא נמצאת בו לחה - נותנין עליו מעט רק
58 או תבן או כנף וכיוצא בהן, ונופחין אותה. אם נתנדנד -
59 פשרה; ואם לאו - טרפה, שאין הרוח נכנסת לשם.
60 ז. ראה שתשמע בה הברה כשנופחין אותה: אם נפר
61 המקום שממנו תשמע ההברה - מושיבין עליו רק או תבן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אבל רש"י שם סובר שאם נשתייר כאצבע כשרה, וזו היא "כרי תפיסה" שאמר רב נחמן שם. ובבהמות אחרות משערים לפי גודלן ביחס לשור. (68) כיס שהאוכל נקבץ שם. (69) טריפות שמנו חכמים באיברי בהמה. גם בחיה ועוף, אם יש בהם אותם האיברים, טריפה. (70) ואינו דומה לוושט שאם ניקבו העורות זה שלא כנגד זה נבילה, שהושט מתכווץ ומתרחב הואיל ואוכלין נכנסים דרך הוושט ויכול להיות שיודמנו זה כנגד זה, מה שאין כן בקרקבן, שתמיד הוא נח ואם ניקב זה שלא כנגד זה תמיד נמצאים במצב זה והעור האחד מגין על חברו. וכתב המגיד משנה בשם הרשב"א והר"ן שבניקב החיצון כשר רק אם בא מחמת מחלה, אבל על ידי קוץ או מחט טריפה, כדן מחט בחלל הגוף. (71) אמרו: אין הלכה כר' עירא שפסק ניקב הטחול טריפה, ומסיימים: "והני מילי בקולשיה, אבל בסומכיה טריפה". פירוש: ודברים אלה נאמרו בחלק הדק, אבל בחלק העבה טריפה. ויש מפרשים שכל שדבוק לבטן הוא בכלל ראש העבה. (72) ואם כן יש הגנה נגד הנקב. שיעור כעובי דינר זהב זהו פחות מחצי עובי של הטחול. דינר של זהב עבה כפליים משל כסף. (73) ובטחול של עוף אין טריפות כלל. (74) שהוא חיסרון כמו ניקבה. ובתוספות שם כתבו, שכל הנקובים שגמנו בין הטריפות, מכל שכן אם ניטלו, טריפה. (75) טריפה משום נטולה. (76) טריפה משום חסירה. (77) רבינו מפרש, כנטול כאלו ניטלו שניהם וטריפה משום חסרה. (78) שאם ניקבה טריפה, כמבואר למעלה. ויש לטעום את הכבד ואם נמצא בו טעם מר, כשרה, כי המרה נבלעת בכבד ואין זה בכלל חסרה. (79) באיברים שאם ניקבו במשהו, טריפה. (80) עם האיברים שניקבו טריפה. (1) יבאר נקובת הריאה, והקנה שנקב מן החזה ולמטה; ריאה הסרוכה לדופן; אטום בריאה וכיצד בודקין אותו; וריאה שנשפכה כקיתון; ריאה שנמצאו בה אבעבועות ואם היא אחת ונראית כשתים; ריאה שנחמסה ודמיון בין נקב לנקב; ומחט שנמצאת בריאה; מראות הריאה; ועוף שנפל לאור; או שנמצא הכבד כמראה בני מעיים; ודין וישט שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום.

43 שְׁנִשְׁתַּנּוּ מֵרֵאשִׁי לְמִרְאָה זֶה - כָּמֵת הוּא חָשׁוּב, וְכֵאלּוּ הוּא
44 הַבָּשָׂר שֶׁנֶּהֱפָךְ עֵינָיו אֵינּוּ מְצוּי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: וּמִחֵית בָּשָׂר
45 חַי בְּשָׂאָתוֹ. וְכֵיוֹם הָרֵאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי. מִכָּלֵל, שֶׁשָּׂאָר הַבָּשָׂר
46 שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ אֵינּוּ חַי.
47 טז. רֵאָה שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מֵרֵאשִׁי, בֵּין מִרְאָה כָּלָה בֵּין מִרְאָה
48 מִקְצָתָהּ: אִם נִשְׁתַּנִּית לְמִרְאָה הַמֶּתֶר, אֲפֹלוּ נִשְׁתַּנִּית כָּלָה -
49 מִתֵּרֶת; וְאִם נִשְׁתַּנִּית לְמִרְאָה הָאֲסוּר, אֲפֹלוּ כָּל שֶׁהוּא -
50 טְרֵפָה; שֶׁהַמִּרְאָה הָאֲסוּר כְּנֶקֶב הוּא חָשׁוּב, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
51 יז. וְחֵמֶשׁ מִרְאֹת אֲסוּרוֹת יֵשׁ בְּרֵאָה, וְאֵלוּ הֵן: שְׁחֵרָה כְּדִיל,
52 אוֹ יִרְקָה כְּעֵין כְּשׁוֹת, אוֹ כְּעֵין חֲלָמוֹן בִּיצָה, אוֹ כְּעֵין חֲרִיעַ,
53 אוֹ כְּמִרְאָה הַבָּשָׂר. וְחֲרִיעַ הוּא הַצֵּבֶע שֶׁצּוֹבְעִים בּוֹ הַבְּגָדִים,
54 וְהוּא דוֹמֶה לְשִׁעֲרוֹת אֲדָמוֹת מְעֻט וְנוֹטוֹת לִירוֹקָה.
55 יח. נִמְצְאוּ כְּעֵין חֲרִיּוֹת שֶׁל דָּקֵל - אוֹסְרִין אוֹתָהּ מִסַּפֵּק,
56 שֶׁזֶה קָרוֹב לְמִרְאָה הָאֲסוּר. וְכָל הַמִּרְאֹת הָאֵלּוּ אֵין אוֹסְרִין
57 בָּהֶם עַד שֶׁנּוֹפְחִים אוֹתָהּ וּמְמַרְסֵם בָּהּ בִּידוֹ. אִם נִשְׁתַּנִּית
58 לְמִרְאָה הַמֶּתֶר - מִתֵּרֶת; וְאִם עֲמִדָה כְּעֵינָה - אֲסוּרָה.
59 יט. אַרְבַּע מִרְאֹת מִתֵּרוֹת יֵשׁ בָּהֶן, וְאֵלוּ הֵן: שְׁחֵרָה כְּכֹחַל,
60 אוֹ יִרְקָה כְּחִצְרִי, אוֹ אֲדָמָה, אוֹ כְּמִרְאָה הַכֶּבֶד. וְאֲפֹלוּ הֵיתָה
61 הָרֵאָה כָּלָה טְלָאִים טְלָאִים נִקְדוֹת נִקְדוֹת מֵאֲרַבַּע מִרְאֹת
62 אֵלוּ - הֵרִי זֶה מִתֵּרֶת.
63 כ. עוֹף שֶׁנִּפְל לְאוֹר וְהוֹרִיק לְבּוֹ אוֹ כְּבִדּוֹ אוֹ קָרְקֶבֶנוֹ אוֹ
64 שֶׁהָאֲדִימוֹ הַמַּעֲשִׂים שָׁלוּ בְּכָל שֶׁהוּא - הֵרִי זֶה טְרֵפָה. שֶׁכָּל
65 הַיִּרְקִים שֶׁהָאֲדִימוֹ אוֹ הָאֲדָמִים שֶׁהוֹרִיקוּ מִחֵמֶת הָאוֹר בְּעוֹף
66 - הֵרִי הֵן כְּמִי שֶׁנִּשְׁטָלוּ, וּטְרֵפָה. וְהוּא שִׁיעֲמָדוֹ כְּמִרְאָה זֶה
67 אַחֵר שֶׁשָּׁלְקוֹ אוֹתָן מְעֻט וּמְמַרְסִין בָּהֶן.
68 כא. כָּל עוֹף שֶׁנִּמְצָא הַכֶּבֶד שָׁלוּ כְּמִרְאָה בְּנֵי מַעֲשִׂים, אוֹ
69 שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ שָׂאָר בְּנֵי מַעֲשִׂים, וְעָמְדוֹ בְּשׁוֹנֵן אַחֵר שְׁלִיקָה
70 וּמִרְסָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - בִּידוּעַ שֶׁנִּפְל לְאוֹר וְנִחְמְרוֹ בְּנֵי מַעֲשִׂים,
71 וּטְרֵפָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא בְּנֵי מַעֲשִׂים שֶׁל עוֹף שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּהֶם
72 שְׁנוּי, וְכִשְׁשָׁלְקוֹ נִשְׁתַּנּוּ וְהָאֲדִימוֹ הַיִּרְקִים וְהוֹרִיקוּ הָאֲדָמִים
73 - בִּידוּעַ שֶׁנִּפְל לְאוֹר וְנִחְמְרוֹ בְּנֵי מַעֲשִׂים, וּטְרֵפָה. וְכֵן הוֹשֵׁט
74 שֶׁנִּמְצָא הָעוֹר הַחִיצוֹן שָׁלוּ לְכֵן וְהַפְּנִימִי אֲדָם, בֵּין בְּעוֹף בֵּין
75 בַּבְּהֵמָה - הֵרִי הוּא כֵּאלּוֹ אֵינּוּ, וּטְרֵפָה.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

76
77 א. חֲסֵרָה כִּיצַד? שְׁנֵי אֵיבָרִים הֵן, שֶׁאִם חָסַר מִמֶּנִּינָם -
78 טְרֵפָה. וְאֵלוּ הֵן: הָרֵאָה וְהַרְגָּלִים. וְחֵמֶשׁ אֲנוֹת יֵשׁ לְרֵאָה.
79 כְּשִׁיתְלָהּ אוֹתָהּ אָדָם בִּידוֹ וּפְנֵי רֵאָה כִּנְגַד פְּנֵיו - שֶׁלֹּשׁ מִן
80 הַיָּמִין, וּשְׁתֵּים מִן הַשְּׂמָאל. וְכִיצַד יָמִין מִמֶּנֶּה כְּמוֹ אֲזֵן קֶטְנָה,
81 וְאֵינָהּ בָּצֵד הָאֲנוֹת. וְיֵשׁ לָהּ כְּמוֹ כִּיס בְּפָנֶיהָ עֲצָמָה, וְהִיא
82 בְּתוֹךְ הַכִּיס. וְאֲזֵן זֶה הַקֶּטְנָה הִיא הַנִּקְרָאָה וְרֵדָא, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
83 דוֹמָה לְוֵרֵד. וְאֵינָהּ מִן הַמִּנְיָן. לְפִיכָךְ, אִם לֹא נִמְצְאוּ הַוֵּרֵדָא

1 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. אִם נִתְנַגַּד - בִּידוּעַ שֶׁהִיא נְקוּבָה, וּטְרֵפָה. וְאִם
2 לֹא נִכָּר הַמָּקוֹם - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמִים פּוֹשְׁרִין וְנוֹפְחִין
3 אוֹתָהּ. אִם בִּקְבֶּקֶב הַמִּים - טְרֵפָה; וְאִם לֹא - בִּידוּעַ שֶׁקְרוּם
4 הַתַּחְתּוֹן בְּלֶכֶד נֶקֶב, וְהָרוּחַ תִּנְהַג בֵּין שְׁנֵי הַקְרוּמוֹת, וּמִפְּנֵי
5 זֶה יִשְׁמַע בָּהּ קוֹל דְּמָמָה בִּשְׁעַת נִפְיָתָה.
6 ח. זֶה עָקָר גְּדוֹל יִהְיֶה בִּידוּעַ: שֶׁכָּל רֵאָה שֶׁנּוֹפְחִין אוֹתָהּ
7 בְּפוֹשְׁרִין וְלֹא יִבְקֶקֶב הַמִּים - הֵרִי הִיא שְׁלֵמָה מִכָּל נֶקֶב.
8 ט. רֵאָה שֶׁנִּשְׁפָּכָה כְּתִיתוֹן, וְקְרוּם הָעֵלְיוֹן שָׁלָה קִים שֶׁלֹּם
9 בְּלֹא נֶקֶב: אִם הַסְּמָפוֹנוֹת עוֹמְדִים בְּמָקוֹמָם וְלֹא נִמוּחוּ -
10 כְּשֵׁרָה; וְאִם נִמוּחַ אֲפֹלוּ סִמְפוֹן אֶחָד - טְרֵפָה. כִּיצַד עוֹשִׁין?
11 נוֹקְבִין אוֹתָהּ וּשׁוֹפְכִין אוֹתָהּ בְּכָלִי שֶׁהוּא שׁוֹעַ בְּאָכָר וְכִיּוֹצֵא
12 בּוֹ. אִם נִרְאָה בָּהּ חוֹטִין לְבָנִין - בִּידוּעַ שֶׁנִּמְאָקוּ הַסְּמָפוֹנוֹת,
13 וּטְרֵפָה; וְאִם לֹא - בָּשָׂר הָרֵאָה בְּלֶכֶד הוּא שְׁנִמְאָק, וְכְשֵׁרָה.
14 י. רֵאָה שֶׁנִּמְצָאוּ בָּהּ אֲבַעְבוּעוֹת: אִם הָיוּ מְלֵאִים רוּחַ, אוֹ
15 מִים וְכִים, אוֹ לִחָה הַנִּמְשָׁכֶת כְּדָבֶשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ לִחָה
16 יִבְשָׁה וְקִשָּׁה אֲפֹלוּ כְּאָכָן - הֵרִי זֶה מִתֵּרֶת; וְאִם נִמְצְאוּ בָּהֶן
17 לִחָה סְרוּחָה אוֹ מִים סְרוּחִין אוֹ עֲכוּרִין - הֵרִי זֶה טְרֵפָה.
18 וְכִשְׁמֻצֵּי הַלִּחָה וּבִדְקָה אוֹתָהּ - צָרִיף לְבִדְקַת הַסְּמָפוֹן
19 שֶׁתַּחֲתִּיהָ. אִם נִמְצָא נְקוּבָה - טְרֵפָה.
20 יא. רֵאָה שֶׁנִּמְצָאוּ בָּהּ שְׁתֵּי אֲבַעְבוּעוֹת סְמוּכוֹת זֶה לְזֶה -
21 טְרֵפָה; שֶׁהַדָּבָר קָרוֹב הַרְבֵּה שֶׁיֵּשׁ נֶקֶב בִּיגִינָהּ, וְאֵין לָהּ דֶּרֶךְ
22 בְּדִיקָה. הֵיתָה אַחַת וְנִרְאָה כְּשֵׁתִים - נוֹקְבִין הָאֶחָת. אִם
23 שְׁפָכָה לָהּ הָאֶחָת - אַחַת הִיא וּמִתֵּרֶת, וְאִם לֹא - טְרֵפָה.
24 יב. הָרֵאָה שֶׁנִּתְמַסְמָסָה - טְרֵפָה. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנִּמְצְאוּ
25 שְׁלֵמָה, וְכִשְׁתּוֹלִין אוֹתָהּ - תַּחְתּוֹתָּהּ וְתַפֵּל חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת.
26 רֵאָה שֶׁנִּמְצְאוּ נְקוּבָה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּד הַטֶּבַח מְמַשְׁמֵשׁ - מִתֵּרֶת,
27 וְתוֹלִין בִּידוֹ וְאוֹמְרִין: מִיֵּד הַטֶּבַח נִקְבָה אַחֵר שֶׁחִשִּׁיטָהּ.
28 נִמְצָא הַנֶּקֶב בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אִם קֵדָם שֶׁחִשִּׁיטָהּ אוֹ
29 אַחֵר שֶׁחִשִּׁיטָהּ - נוֹקְבִין בָּהּ נֶקֶב אַחֵר וּמִדְמִין, כְּשֵׁם שֶׁעוֹשִׂים
30 בְּבָנֵי מַעֲשִׂים.
31 יג. וְאֵין מִדְמִין מִרְאָה שֶׁל בְּהֵמָה דְּקָה לְרֵאָה שֶׁל בְּהֵמָה
32 גְּסָה, אֲלֹא מִדְּקָה לְדְּקָה וּמִגְּסָה לְגְּסָה. נִמְצָא הַנֶּקֶב בְּאֶחָד
33 מִן הָאֲבַעְבוּעוֹת - הֵרִי זֶה טְרֵפָה, וְאֵין אוֹמְרִין: נֶקֶב אֲבַעְבוּעַ
34 אַחֵר וְנִצְרָף, שֶׁאֵין הַדָּבָר נֶקֶב.
35 יד. מִחַט שֶׁנִּמְצְאוּ בְּרֵאָה - נוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם לֹא יֵצֵא
36 מִמֶּנָּה רוּחַ - בִּידוּעַ שֶׁזֹּאת הַמִּחַט דֶּרֶךְ סִמְפוֹנוֹת נִכְנָסָה וְלֹא
37 נִקְבָה. וְאִם נִתְחַתְּכָה הָרֵאָה קֵדָם נִפְיָתָה וְנִמְצְאוּ בָּהּ הַמִּחַט
38 - הֵרִי זֶה אֲסוּרָה; שֶׁהַדָּבָר קָרוֹב שֶׁנִּקְבָה כְּשֶׁנִּכְנָסָה.
39 טו. תּוֹלַעַת שֶׁהֵיתָה בְּרֵאָה וְנִקְבָה וְיֵצְאָה, וְהֵרִי הָרֵאָה
40 נְקוּבָה בְּתוֹלַעַת - הֵרִי זֶה מִתֵּרֶת; חֲזָקָתָהּ שֶׁאַחֵר שֶׁחִשִּׁיטָהּ
41 תִּקָּב וְתֵצֵא. יֵשׁ שֵׁם מִרְאֹת, שֶׁאִם נִשְׁתַּנּוּ מִרְאָה הָאָכָר
42 לְאוֹתוֹ הַמִּרְאָה הָרֵעַ - הֵרִי הוּא כְּנֶקֶב. שְׁאוֹתוֹ הַבָּשָׂר

1 - מתרת. שפך היא דרפה: יש בהמות תמצא בהם, ויש
2 בהמות לא תמצא בהם. ואם נמצאת נקובה, אף על פי
3 שהכיס שלה סותם את הנקב - הרי זו טרפה.
4 ב. חסר מנין האנות ונמצאת אחת מן השמאל או שתיים
5 מן הימין - טרפה. ואם נמצאו שתיים בימין וזאת הנרדא -
6 הרי זו מתרת.
7 ג. נתחלפו האנות, ונמצאו שלש מן השמאל ושתיים מן
8 הימין בלא נרד, או שהיה הנרד עם השלש בצד שמאל -
9 הרי זו טרפה, שהיא חסרה מצד הימין.
10 ד. נתוספו האנות במנינם: אם היתה האון היתרה בצד
11 האנות או מלפני הראה, שהוא צמת הלב - מתרת; ואם
12 היתה על גבה, שהוא לעמת הצלעות - הרי זו טרפה;
13 שהיתר בחסר. והוא שהיתה כמו עלה של הדס; אבל פחות
14 מזה - אינה און ומתרת.
15 ה. און שנמצאת דבוקה בחברתה הסמוכה לה - מתרת.
16 ואם נסמכו שלא על הסדר, כגון שנסמכה ראשונה
17 לשלישית - טרפה.
18 ו. נמצאו שתי האנות כאנה אחת ואין נראות כשתיים
19 דבוקות: אם היה ביניהן כמו עלה ההדס, בין בעקרון בין
20 באמצען בין בסופן, כדי שיכיר שהן שתיים דבוקות -
21 מתרת; ואם לאו - הרי זו חסרה וטרפה.
22 ז. נמצאת בלה שתי צרוגות, ואין לה חתוף אוננים - טרפה.
23 וכן אם חסר גוף הראה, אף על פי שלא נקבה - הרי זו
24 כמי שחסר מנין האנות וטרפה. לפיכך, אם נמצא ממנה
25 מקום יבש עד שיפרך בצפרן - הרי זו בחסר וטרפה, ואפלו
26 היה כל שהוא.
27 ח. ראה שנמצאת נפוחה כמו עקר חריות של דקל -
28 אוסרין אותה מספק. שזו תוספת משנה בגופה, ושמה
29 התוספת בגוף בחסרון, כמו שאמר במנין.
30 ט. הבהמה שפחתה ויראה עד שצמקה הראה שלה וקרבה
31 להיות יבשה: אם פחתה בידי שמים, כגון ששמצה קול
32 רעם או ראתה זיקים וכיוצא בזה - מתרת; ואם פחתה בידי
33 אדם, כגון ששחטו לפניו בהמה אחרת וכיוצא בזה - הרי
34 זו בחסרה וטרפה.
35 י. כיצד בודקין אותה? מושיבין את הראה במים מעת
36 לעת. ואם היה זמן הקר - מושיבין אותה במים פושרין,
37 ובכלי שאין המים מתמצין מגבו ונוזלים, כדי שלא יצונו
38 במהרה. ואם היה זמן החם - מושיבין אותה במים צונן,
39 בכלי שהמים מתמצין מגבו, כדי שישארו קרים. אם חזרה
40 לבריתה - הרי זו בידי שמים ומתרת; ואם לא חזרה - בידי
41 אדם היא וטרפה.
42 יא. בהמה שהיתה חסרה רגל בתחלת בריתה - טרפה. וכן
43 אם היתה יתרה רגל; שכל היתר - בחסר הוא. אבל אם היו
44 לה שלש ידים או יד אחת - מתרת. לפיכך, אם נתחף היד
45 שלה - מתרת. נתחף הרגל: מן הארכבה ולמעלה - טרפה;
46 מן הארכבה ולמטה - מתרת. באי זו ארכבה אמרו?
47 בארכבה שהוא סוף הירך הסמוך לגוף.

48 יב. נשבר העצם למעלה מן הארכבה: אם יצא פלו או רבו
49 לחוץ - הרי זה כמה שנחתף ונפל, וטרפה; ואם היה הפשוט
50 או העור חופה רב עכיו ורב הקפו של עצם שנשבר - הרי
51 זו מתרת. ואפלו נפל מקצת העצם שנשבר והלף לו. וגידים
52 הרפים אינן חשויבין כפשוט.
53 יג. צמת הגידין הן בבהמה ובחיה למעלה מן העקב
54 במקום שתולין בו הטבחים בהמה. והן שלשה גידין
55 לבנים: אחד עבה, ושנים דקים. ומקום שיתחיל והן
56 קשים וילכנים עד שיסור הלכך מהן ויתחילו להתאדם
57 ולהתרפף - הוא צמת הגידים. והוא כארץ שש עשירה
58 אצבעות בשור.
59 יד. ומנין גידים אלו בעוף - ששה עשר גידין. תחלתן מן
60 העצם של מטה מאצבע יתרה עד סוף הרגל שהוא עשוי
61 קשקשים קשקשים.
62 טו. בהמה שנחתכו ורגליה במקום צמת הגידין - טרפה.
63 ואל תתמה ותאמר: כיצד תחתף למעלה מצמת הגידים
64 והיא מתרת, עד שתחתף למעלה מן הארכבה העליונה,
65 כמו שבארנו, ואם נחתף למטה מצמת הגידים - אסורה?
66 שבטרפות, תחתף מכאן ותחיה, ומכאן ותמות. ולא נאסרה
67 בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל במקום זה, אלא מפני
68 שנחתכו הגידין, שחתכתן מכלל הטרפות כמו שיתבאר.
69 טז. נטולה כיצד? שלשה איברים הן, שאם נטלו - טרפה,
70 ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא דין חסרון. ואלו הן:
71 צמת הגידים, והכבד, ולחי העליון.
72 יז. וכבר בארנו, שהבהמה שנחתף רגלה וכן העוף במקום
73 צמת הגידים, לא נעשו טרפה אלא מפני שנחתכו הגידין.
74 לפיכך, אם נחתכו הגידים לבדם והרגל קימת - טרפה,
75 שהרי נטלה צמת הגידים.
76 יח. נחתף בבהמה האחד העבה לבדו - מתרת; שהרי
77 נשארו שנים. נחתכו השנים הדקין - מתרת; שהרי האחד
78 העבה גדול משניהן, והרי לא נטל כל הצמת אלא מעוטתה.
79 נחתף רבו של כל אחד מהן - טרפה; ואין צריך לומר
80 שנחתכו בלן או נטלו בלן.
81 יט. ובעוף, אפלו נחתף רבו של (כל) אחד מן הששה עשר
82 - טרפה.
83 כ. ועוף שנשתברו אגפיו - מתר, בבהמה שנחתכו ידיה.
84 כא. כבד שננטלה בלה - טרפה. ואם נשתיר ממנה כזית
85 במקום שהיא תלויה בו וכזית במקום מרה - הרי זו מתרת.
86 נדלדלה הכבד והרי היא מערה בטרפוש שלה - מתרת. נטל
87 ממנה מקום שהיא תלויה בו ומקום המרה, ואף על פי
88 שהשאר קים כמו שהוא - טרפה.
89 כב. נשאר בה כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא
90 תלויה בו - כשורה. אבל היה מפזר מעט בכאן ומעט בכאן,
91 או שהיה מרדד, או שהיה ארץ כרצושה - הרי זו ספק.
92 ויראה לי, שהיא אסורה.
93 כג. לחי העליון שננטל - טרפה. אבל אם נטל התחתון,
94 כגון שנגמם עד מקום הסימנין ולא נעקרו - הרי זו מתרת.

11 כו. אף על פי שהפליא שנטלה או חסרה - מתרת, אם
12 נמצאת קטנה ביותר, והקטנה בדקה עד פול ובגסה עד
13 כענב - טרפה. וכן אם לקחה הפליא, והוא שיעשה בשורה
14 כבשר המת שהבאיש אחר ימים, שאם תאחזו במקצתו
15 יתמסמס ויפל, והגיע חלי זה עד הלכן שבחוף הפליא -
16 הרי זו טרפה. וכן אם נמצאת בפליא לחה, אף על פי
17 שאינה סרוחה, או שנמצאו בה מים עכורין או סרוחים -
18 הרי זו טרפה; אבל אם נמצאו בה מים זכים - הרי זו
19 מתרת.

1 כד. כל אבר שנאמר בו: שאם היה חסר - טרפה, כך אם
2 נטל - טרפה. אבל אבר שנאמר בו: אם נטל - טרפה, אינה
3 נאסרת אלא אם נחתך אותו אבר; אבל אם נבראת חסרה
4 אותו אבר - הרי זו מתרת. שאם לא תאמר כן, נמצאת
5 החסרה והנטולה אחת. וכל אבר שנאמר בו: שאם נטל -
6 מתרת, קל וחמר אם חסר מתחלת ברייתה ולא נברא -
7 שהיא מתרת.
8 כה. בהמה שנטלה האם שלה, והוא בית הרחם, או שנטלו
9 הפליות - הרי זו מתרת. לפיכך, אם נבראת בפליא אחת או
10 בשלש פליות - מתרת. וכן אם נקבה הפליא - מתרת.

20

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - א'ז' תמוז ה'תשע"א

21 נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם, אלא קנין הקדוש ברוך
22 הוא. שנאמר: ולא תקחו כפר לנפש רצח. ואין לה דבר
23 שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים; שנאמר: ולא תחניפו
24 את הארץ וגומר, כי הדם הוא יחניף את הארץ וגומר.
25 ה. רוצח שהרג בזדון - אין ממיתין אותו העדים ולא
26 הרואים אותו, עד שיבוא לבית דין וידינוהו למיתה;
27 שנאמר: ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט.
28 והוא הדין לכל מחיבי מיתות בית דין שעברו ועשו, שאין
29 ממיתין אותן עד שיגמר דינם בבית דין.
30 ו. במה דברים אמורים? בשעבר ועשה העון שחייב עליו
31 מיתת בית דין; אבל הרוצח אחר חבירו להרגו, אפלו היה
32 הרוצח קטן - הרי כל ישראל מצווין להציל הנרדף מיד
33 הרוצח, ואפלו בנפשו של רודף.
34 ז. כיצד? אם הנהירוהו והרי הוא רודף אחריו, אף על פי
35 שלא קבל עליו התרעה, כיון שעדין הוא רודף - הרי זה
36 נהרג. ואם יכולים להצילו באיכר מאיכרי הרוצח, כגון
37 שיכנו אותו בחץ או באבן או בסוף ויקטעו את ידו או
38 ישרו את רגלו או יסמו את עינו - עושין. ואם [אין]
39 יכולין לכוון ולהצילו אלא אם כן הרגוהו לרודף - הרי אלו
40 הורגין אותו, אף על פי שעדין לא הרג; שנאמר: וקצתה
41 את פפה, לא תחוס עינך
42 ח. אחד במבוישיו ואחד כל דבר שיש בו סכנת נפשות.
43 אחד האיש או האשה. ענין הכתוב: שכל החושב להכות
44 חבירו הפאה הממיתה אותו - מצילין את הנרדף בכפו של
45 רודף; ואם אין יכולין - מצילין אותו אף בנפשו, שנאמר:
46 לא תחוס עינך.
47 ט. אף זו מצות לא תעשה, שלא לחוס על נפש הרוצח.
48 לפיכך הורו חכמים, שהעברה שהיא מקשה לילד - מתר
49 לחתוך העבר במעיה, בין בסם בין ביד, מפני שהוא כרודף
50 אחריה להרגה. ואם משהוציא ראשו - אין נוגעין בו; שאין
51 דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם.

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"א

22

הלכות רוצח ושמירת נפש

23

24 יש בכללן שבע עשרה מצות. שבע מצות עשה, ועשר
25 מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לרצח. (ב) שלא
26 לקח כפר לנפש רוצח, אלא יומת. (ג) להגלות הרוצח
27 בשגגה. (ד) שלא לקח כפר למחייב גלות. (ה) שלא יומת
28 הרוצח כשירצח קדם צמידה בדין. (ו) להציל הנרדף
29 בנפשו של רודף. (ז) שלא לחוס על הרוצח. (ח) שלא לעמד
30 על דם. (ט) להפריש ערי מקלט ולכוון להם הדרך. (י) לערוך
31 את העגלה בנחל. (יא) שלא יעבד באותה קרקע ולא תזרע.
32 (יב) שלא לשום דמים. (יג) לעשות מעקה. (יד) שלא יכשיל
33 תמים בדבר. (טו) לפרק עם מי שנכשל בדרך. (טז) לטען
34 עמו. (יז) שלא יניחו נכה במשאו וילך לו.
35 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

36

37 א. כל הורג נפש בן אדם עובר בלא תעשה, שנאמר: לא
38 תרצח. ואם רצח בזדון בפני עדים - מיתתו בסיף, שנאמר:
39 נקם ונקם. מפי השמועה למדו שזו מיתת סיף. בין שהרג
40 את חבירו בברזל בין ששרפו באש - מיתתו בסיף
41 ב. מצוה ביד גואל הדם [להרג את הרוצח], שנאמר: גאל
42 הדם הוא ימית את הרצח. וכל הראוי לירשה הוא גואל
43 הדם. לא רצה גואל הדם, או שלא היה יכול להמיתו, או
44 שאין לו גואל דם - בית דין ממיתין את הרוצח בסיף.
45 ג. האב שהרג את בנו: אם היה בן לנהרג - הרי זה הורג
46 אבי אביו, מפני שהוא גואל; ואם אין לו בן - אין אחד מן
47 האחין נעשה גואל הדם להמית את אביו, אלא בית דין
48 ממיתין אותו. ואחד הנזכר ואחד הנקבה בגאלת הדם.
49 ד. ומזהירין בית דין שלא לקח כפר מן הרוצח. ואפלו נתן
50 כל ממון שבעולם, ואפלו רצה גואל הדם לפטרו. שאין

1 י. אחד הרוצח אחר חברו להרגו או רוצח אחר נערה
2 מארסה לאנסה. שנאמר: כי באשר יקום איש על רעהו
3 וירצחו נפש, כן הדבר הזה; והרי הוא אומר: צעקה הנערה
4 המארשה ואין מושיע לה. הא יש לה מושיע - מושיעה
5 בכל דבר שיכול להושיע, ואפלו בהריגת הרוצח.
6 יא. והוא הדין לשאר כל העריות חוץ מן הבהמה. אבל
7 הזכור - מצילין אותו בנפש הרוצח, כשאר כל העריות.
8 אבל הרוצח אחר הבהמה לרבעה, או שרוצח לעשות מלאכה
9 בשבת או לעבד עבודה זרה, אף על פי שהשבת ועבודה
10 זרה עקרי הדת - אין ממיתין אותו, עד שיעשה ויביאנהו
11 לבית דין וידינהו וימיתו.
12 יב. רוצח אחר ערוה ותפשה ושכב עמה והערה, אף על פי
13 שלא גמר ביאתו - אין ממיתין אותו עד עמדו בדין. ורוצח
14 אחר ערוה, ואחרים היו רודפין אחריו להצילה, ואמרה
15 להם: הניחוהו כדי שלא יהרגני - אין שומעין לה, אלא
16 מבחילין אותו ומונעין אותו מלבעל באיבריו; ואם אינן
17 יכולים באיבריו - אפלו בנפשו, כמו שבארנו.
18 יג. כל היכול להציל באיבר מאיבריו ולא טרח בכך, אלא
19 הציל בנפשו של רוצח והרגו - הרי זה שופך דמים וחיב
20 מיתה; אבל אין בית דין ממיתין אותו.
21 יד. כל היכול להציל ולא הציל - עובר על 'לא תעמד על
22 דם רעך'. וכן הרואה את חברו טובע ביים, או לסטים באים
23 עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו
24 או שישכור אחרים להצילו, ולא הציל; או ששמע עובדי
25 כוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח,
26 ולא גלה און חברו והודיעו; או שידע בעובד כוכבים או
27 באונס שהוא בא על חברו, ויכול לפיסו בגלל חברו להסיר
28 מה שבלבו, ולא פיסו; וכל פיוצא בדברים אלו - העושה
29 אותם עובר על 'לא תעמד על דם רעך'.
30 טו. הרואה רוצח אחר חברו להרגו או אחר ערוה לבעלה,
31 ויכול להציל ולא הציל - הרי זה בטל מצות עשה, שהיא
32 'קצתה את כפה', ועבר על שני לאוין: על 'לא תחוס עינך'
33 ועל 'לא תעמד על דם רעך'.
34 טז. אף על פי שאין לוקין על לאוין אלו מפני שאין
35 מעשה בהן - חמורים הם; שכל המאבד נפש אחת
36 מישראל - באלו אבד כל העולם כולו, וכל המקיים נפש
37 אחת מישראל - באלו קיים כל העולם כולו.

יום שני ב' תמוז ה'תשע"א

פרק שני

40 א. כל ההורג חברו בידו, כגון שהקהו בסיף או באבן
41 הממיתה, או שחנקו עד שמת, או שרפו באש - הואיל
42 והרגו מפל מקום הוא בעצמו, הרי זה נהרג בבית דין.
43 ב. אבל השוכר הורג את חברו או ששלח עבדיו
44 ונהרגוהו, או שכפתו והניחו לפני הארי וכיוצא בו ונהרגתהו
45 חיה, וכן ההורג את עצמו - כל אחד מאלו שופך דמים

46 הוא, ופון הריגה בידו, וחיב מיתה לשמים; ואין בהן מיתת
47 בית דין.
48 ג. ומנין שכן הוא הדין? שנאמר: שפך דם האדם באדם
49 דמו ושפך - זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח. את
50 דמכם לנפשתיכם אדרש - זה הורג עצמו. מיד כל חיה
51 אדרשנו - זה המוסר חברו לפני חיה לטרפו. מיד האדם
52 מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם - זה השוכר אחרים
53 להרג את חברו. ובפרוש נאמר בשלשון לשון דרישה, הרי
54 דינם מסור לשמים.
55 ד. וכל אלו הרצחנים וכיוצא בהן שאינן מחיבין מיתת בית
56 דין, אם רצה מלך ישראל להרגם בדין המלכות ותקנת
57 העולם - הרשות בידו. וכן אם ראו בית דין להרגם בהוראת
58 שעה, אם היתה השעה צריכה לכך - יש להם רשות כפי
59 מה שיראו.
60 ה. הרי שלא הרגם המלך ולא היתה השעה צריכה לכך
61 לחזק הדבר - הרי בית דין חייבין מפל מקום להכותם מכה
62 רבה הקרובה למיתה, לאסרם במצור ובמצוק שנים רבות,
63 ולצערן בכל מיני צער, כדי להפחיד וילאם על שאר
64 הרשעים, שלא יהיה הדבר להם לפיקה ולמכשול, ויאמר:
65 הריני מסבב להרג אויבי כדרך שעשה פלוני ואפטר.
66 ו. אחד ההורג את הגדול או את הקטן בן יומו, בין זכר
67 בין נקבה, הרי זה נהרג עליו - אם הרג בודון, או גולה -
68 אם הרג בשנגה. והוא, שפלו לו חדשיו; אבל אם נולד
69 לפחות מתשעה חדשים - הרי הוא כנפל עד שישעה
70 שלשים יום, וההורגו בתוך שלשים יום - אינו נהרג עליו.
71 ז. אחד ההורג את הפריא או את החולה הנוטה למות.
72 ואפלו הרג את הגוסס - נהרג עליו. ואם היה גוסס בידי
73 אדם, כגון שהכניחו עד שנטה למות והרי הוא גוסס,
74 ההורגו - אין בית דין ממיתין אותו.
75 ח. ההורג את הטרפה, אף על פי שאוכל ושותה ומהלך
76 בשוק - הרי זה פטור מדיני אדם. וכל אדם בחזקת שלם,
77 והורגו נהרג, עד שיודע בודאי שזה טרפה, ויאמרו
78 הרופאים שמכה זו אין לה תועלה באדם, ובה ימות אם לא
79 ימיתנו דבר אחר.
80 ט. אדם טרפה שהרג את הנפש - נהרג; שנאמר: ובערת
81 הרע מקרבך. והוא, שיהרג בפני בית דין; אבל בפני עדים
82 - פטור. שמא יזמו, ואם הזימו - אינן נהרגין, שהרי לא
83 זימו אלא להרג טרפה; וכל עדות שאינה ראויה להזמה -
84 אינה עדות בדיני נפשות.
85 י. אחד ההורג את ישראל או ההורג עבד פנעני - הרי זה
86 נהרג עליו. ואם הרג בשנגה - גולה.
87 יא. ישראל שהרג גר תושב - אינו נהרג עליו בבית דין,
88 שנאמר: וכי יזיד איש על רעהו. ואין צריך לומר שאינו
89 נהרג על העובד כוכבים. ואחד ההורג את עבד אחרים או
90 ההורג עבדו - הרי זה נהרג עליו; שהעבד קבל עליו מצות
91 ונוסף על נחלת ה'.
92 יב. מה בין עבדו לעבד אחרים? שעבדו יש לו רשות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ג' תמוז - הלכות רוצח ושמירת נפש קלא

מתוך מהדורת וגשל

א. או ברגלו או נגפו בראשו והמיתו - משערין כח המכה וכח
הנהרג ומקום המכה. אינו דומה דוחף חבירו באצבעו
לכועט בו ברגלו בכל כחו, ואינו דומה מכה על לבו
למכה על מתניו, ואינו דומה חלש המכה את הכריא החזק
לכריא חזק המכה חלש או חולה.
ו. ומנין שמשערין בכל אלו? שנאמר: או באיכה הכהו
בידו וימת, מות יומת המכה. אף על פי שנאמר 'בידו',
הצריך הכתוב להיות ההכאה באיכה. מקלל שמשערין כח
ההכאה.
ז. וכן הדוחף את חבירו מראש הגג, ונפל ומת - משערין
גבה המקום שהפילו מעליו וכח הדוחף; שאינו דומה בן
יומו שנפל לגדול שנפל. ומנין שמשערין גבה המקום?
שנאמר: ואם בשנאה יהדפנו. ויראה לי, שכל מקום שאין
בגבהו עשרה טפחים - אין בו כדי להמית, כמו שאמרו
בבבא מציעא.
ח. אחד המכה את חבירו באבן או בעץ, או שהכהו בגוש
עפר או בגוש מלח וגפרית, או בסל מלא עפר או צורות,
ואפילו בקלח דבלה; שנאמר: אשר ימות בה - כל שהוא
ראוי להמית, והפכד הוא שוממית.
ט. הדוחף את חבירו לתוך המים או לתוך האש - אומדין
אותו: אם יכול לעלות משם - פטור ממיתת בית דין, ואם
לא - חייב. וכן אם כבש עליו [בתוך המים או] בתוך האש
עד שלא נשאר בו כח לעלות ומת - חייב, אף על פי שאינו
הוא הדוחף בפתחלה. והוא הדין למניח ידו על פי חבירו
וחטמו עד שהניחו מפרפר ואינו יכול לחיות, או שקפחו
והניחו בצננה או בחמה עד שמת, או שכבדו עליו מקום עד
שמנע ממנו הרוח, או שהכניסו למערה או לבית ועשן עליו
עד שמת, או שהכניסו לבית של שיש והדליק עליו גר עד
שהמיתו ההכל - בכל אלו נהרג עליו, שזה כמו שחננו
בידו.
י. אבל הכופת את חבירו והניחו ברעב עד שמת, או שקפחו
והניחו במקום שסוף הצננה או החמה לבוא לשם ובאה
והמיתתו, או שכפה עליו גיגית, או שפרע עליו את
המעזיבה, או שהשיף עליו את הנחש, ואין צריך לומר אם
שסה בו כלב או נחש - בכל אלו אין ממיתין אותו; והרי
הוא רוצח, ודורש דמים דורש ממנו דם.
יא. וכן הדוחף חבירו בבור והיה שם סלם שיכול לעלות
עליו, או שזרק בו חץ והיה תריס בידו להגן עליו, ובא
אחר וסלק את הסלם והסיר את התריס - שניהן אין נהרגין
בבית דין. אפילו היה הדוחף עצמו הוא שחזר וסלק הסלם
- פטור ממיתת בית דין, ונדרש ממנו הדם.
יב. הזורק צורו בכחל, וחזרה האבן לאחוריה והרגה - חייב
מיתת בית דין, שמכחו היא כאה. וכן אלו שמשחקין
בכדור, שהתירו בהן והרגו: בתוך ארבע אמות - פטורין;
חוץ לארבע אמות, אפילו לסוף מאה אמה - חייבין. והוא,
שיש בה כדי להמית, כמו שבארנו.
יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין והרגה - חייב. הכופת

להכותו. לפיכך, אם הכהו הכאה שיש בה כדי להמית,
ונטה למות, ועמד עשרים וארבע שעות ואחר כך מת -
אינו נהרג עליו, אף על פי שמת מחמת המכה; שנאמר:
לא יקם כי כספו הוא. ומהו 'יום או יומים'? יום שהוא
כיומים, שהוא מצת לעת.
יג. אבל המכה עבד שאינו שלו, אפילו מת לאחר כמה
ימים מחמת המכה, הואיל והכהו כדי להמית - הרי זה
נהרג עליו, כשאר בני חורין.
יד. יראה לי, שהמכה את עבדו בספין וסיף או באבן
ואגרוף וכיוצא בהן, ואמרוהו למיתו, ומת - אינו בדין יום
או יומים; אלא אפילו מת לאחר שנה - נהרג עליו. לכן
נאמר 'בשכט', שלא נתנה תורה רשות להכותו אלא בשכט
ומקל ורצועה וכיוצא בהן, ולא בהכאת רציחה.
טו. המוכר עבדו ופסק עמו שישמשו שלושים יום, והכהו
אחד מהן בתוך השלושים יום והמיתו - הרי זה נהרג עליו,
ואינו בדין יום או יומים. הראשון - לפי שאינו כספו
המיוחד לו, והשני - לפי שאינו עדין תחתיו.
טז. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין, ועבד של שני
שתפין - אינן בדין יום או יומים, שהרי אינו לאחד מהן
כספו המיוחד לו, ולפיכך נהרג עליו כשאר העם.

יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"א

פרק שלישי

א. המכה את חבירו בידו באבן או בעץ והמיתו - אומדין
דבר שהכהו בו ומקום שהכה עליו, אם ראוי אותו חפץ
להמית באיבר זה או אינו ראוי; שנאמר: באבן יד אשר
ימות בה הכהו, או בכלי עץ אשר ימות בו הכהו - עד
שיהיה בו כדי להמית. ואינו דומה מכה על לבו למכהו
על ירכו.
ב. הואיל ונאמר 'אשר ימות בה', מכאן שאומדין מקום
המכה. וכשם שאומדין החפץ שהכה בו ומקום המכה, כך
אומדין כח ההכאה; שנאמר: באבן יד, מכאן שמשערין את
היד. אינו דומה זורק אבן בחבירו ברחוק שתי אמות לזורק
בו ברחוק עשר, שברחוק עשר יהיה כחה יתר. ואינו דומה
זורק ברחוק עשר לזורק ברחוק מאה, שברחוק המקום
ביותר יתמעט כח ההכאה.
ג. וכן משערין המכה עצמה. ומשערין כח ההורג וכח
הנהרג, אם הוא גדול או קטן, או חזק או חלש, או כריא
או חולה, וכן כל כיוצא בזה. שנאמר: אשר ימות בה -
מיתתו של זה משערין כל סבותיה.
ד. כלי ברזל לא נתנה בה תורה שעור, שנאמר: ואם בכלי
ברזל הכהו וימת, רצח הוא; ואפילו במחט. והוא, שיהיה
לו חוד, כמו מחט או שפוד או ספין וכיוצא בהן; אבל אם
הכהו בעשת של ברזל וכיוצא בה - אומדין אותה בדרך
שאומדין העץ או האבן.
ה. המכה את חבירו בלא כלי והמיתו, כגון שהכהו בידו

ח. ההורג נפשות, ולא היו שם עדים רואין אותו כַּאֲחֵת, 45
אֵלָא רָאֵהוּ הָאֶחָד אַחֵר הָאֶחָד, או שְׁהָרַג בְּפָנֵי עֵדִים בְּלֹא 46
הַתְּרָאָה, או שְׁהִכְחִשׁוּ הָעֵדִים בְּבִדּוּקוֹת וְלֹא הִכְחִשׁוּ 47
בְּחִקְרוֹת - כָּל אֵלּוּ הִרְצָחִימִי כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכַפֵּה, וּמֵאֲכִילִין 48
אוֹתָן לָחֶם צַר וּמִים לַחֵץ עַד שֶׁיִּצְרּוּ מַעֲיָהֶן, וְאַחֵר כֶּף 49
מֵאֲכִילִין אוֹתָן שְׁעוֹרִים עַד שֶׁתִּבָּקַע כְּרֶסֶם מִכְּבֹד הַחֲלִי. 50

ט. וְאִין עוֹשִׂין דְּבַר זֶה לְשֹׂאֵר מַחֲבִיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין; אָכֵל 51
אִם נִתְחַיֵּב מִיתָה - מִמִּיתִין אוֹתוֹ, וְאִם אֵינּוּ חַיֵּב מִיתָה - 52
פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. שְׂאָף עַל פִּי שֵׁישׁ עוֹנוֹת חֲמוּרִין מְשַׁפִּיכוֹת 53
דְּמִים, אִין בְּהֵן הִשְׁתַּחֲתִּית לְשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּשִׁפְיכוֹת דְּמִים. 54
אֲפֹלוּ עֲבוּדָה זָרָה, וְאִין צָרִיף לִזְמַר עֲרִיזוֹת אוֹ חֲלוּל שַׁבָּת, 55
אִין מְשַׁפִּיכוֹת דְּמִים; שְׂאֵלוּ עוֹנוֹת הֵן מְעַבְרוֹת שְׁבִין אָדָם 56
לְמָקוֹם, אָכֵל שְׁפִיכוֹת דְּמִים מְעַבְרוֹת שְׁבִינוּ לְבִין חֲבֵרוֹ. וְכָל 57
מִי שֵׁישׁ בִּידּוֹ עוֹן זֶה - הֵרִי הוּא רָשָׁע גָּמוּר. וְאִין כָּל הַמַּצּוֹת 58
שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו שְׁקוּלִין כְּגֹדֶד עוֹן זֶה, וְלֹא יִצְלִיחוּ מִן הַדִּין; 59
שְׁנֵאמַר: אָדָם עָשָׂק בְּדָם נֶפֶשׁ וְגוֹמֵר. צֹא וְלָמַד מֵאֲחָאָב 60
עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בּוֹ: רַק לֹא הָיָה כְּאֲחָאָב, 61
וְכִשְׁנִסְדְּרוֹ עוֹנוֹתָיו וּזְכוּתָיו לְפָנֵי אֱלֹהֵי הַרוּחוֹת, לֹא נִמְצָא 62
עוֹן שֶׁחִיבּוֹ כְּלָיָה, וְלֹא הָיָה שֵׁם דְּבַר אַחֵר שֶׁשְׁקוּל כְּגֹדֶד, 63
אֵלָא דְּמִי נְבוֹת; שְׁנֵאמַר: וַתֵּצֵא הָרוּחַ וַתַּעֲמֵד לְפָנֵי ה' - זֶה 64
רוּחַ נְבוֹת, וְנֶאֱמַר לוֹ: תִּפְתָּה וְגַם תּוֹכֵל. וְהֵרִי הוּא הָרָשָׁע 65
לֹא הָרַג בִּידּוֹ אֵלָא סַבֵּב, קָל וְחֹמֶר לְהוֹרֵג בִּידּוֹ. 66

י. הָאֶפִיקוֹרְסִים, וְהֵם עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה אוֹ הַעוֹשֵׂה עֲבֻרוֹת 67
לְהַכְעִיס, אֲפֹלוּ אָכֵל נִבְלָה אוֹ לֶכֶשׁ שֶׁעָטְנוּ לְהַכְעִיס - הֵרִי 68
זֶה אֶפִיקוֹרוֹס, וְשׁוֹכְפִרִין בַּתּוֹרָה וּבִנְבוּאָה - מַצָּה לְהַרְגֵן. 69
אִם יֵשׁ בִּידּוֹ כֹּחַ לְהַרְגֵן בְּסִיף בְּפִרְהֶסְיָא - הוֹרֵג; וְאִם לֹא 70
- בָּא עֲלֵיהֶן בְּעִלְלוֹת עַד שֶׁיִּסְבֹּב הָרִיגָתָן. בִּיצַד? רָאָה אֶחָד 71
מֵהֶן שֶׁנָּפַל לְבָאָר, וְהִסְלֵם בְּבָאָר - מְסַלְקוֹ, וְאוֹמֵר: הָרִיגִי 72
טְרוּד לְהוֹרִיד בְּנִי מִן הַגָּג, וְאַחֲזִירָנּוּ לָךְ. וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים 73
אֵלּוּ. 74

יא. אָכֵל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁאִין בִּינֵינוּ וּבִינֵם מִלְחָמָה, וְרוֹעִי 75
בְּהֵמָה דְּקָה מִיִּשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - אִין מְסַבְבִּים לָהֶם 76
הַמִּיתָה. וְאִסּוּר לְהַצִּילָן, אִם נָטוּ לְמוֹת. כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד 77
מֵהֶן שֶׁנָּפַל לָיִם - אֵינּוּ מַעֲלֵהוּ. שְׁנֵאמַר: לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם 78
רֶעֶף - וְאִין זֶה רֶעֶף. 79

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבָרָה וְהַעוֹמֵד 80
בְּרָשָׁע וְשׁוֹנֵה בּוֹ תָּמִיד, כְּגוֹן רוֹעִי בְּהֵמָה דְּקָה שֶׁפָּקְדוֹ בְּגוֹל 81
וְהֵם הוֹלְכִים בְּאוֹלָתָן; אָכֵל יִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבֻרוֹת שֶׁאִינוּ עוֹמְדִים 82
בְּרָשָׁעוֹ תָּמִיד, אֵלָא עוֹשֵׂה עֲבֻרוֹת לְהִנָּאת עֲצָמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל 83
נִבְלוֹת לְתַאֲבוֹן - מַצָּה לְהַצִּילוֹ, וְאִסּוּר לַעֲמֹד עַל דָּמוֹ. 84

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"א

פרק חמישי

א. כָּל הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה מִמִּדְּיָנָה שֶׁהָרַג בָּהּ לְעַרִי 87
מִקְלָט. וּמַצּוֹת עֲשֵׂה לְהַגְלוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר: וַיִּשָּׁב בָּהּ עַד מוֹת 88

אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאִינוּ יָכוֹל לְבָרֵחַ, וְהִצִּיף עָלָיו 1
מִים וְמָת - הֵרִי זֶה נִהָרַג עָלָיו. וְהוּא, שְׁמִימוֹת מִכַּף רֹאשׁוֹן 2
הַבָּא מִמַּעֲשָׂיו. 3

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"א

פרק רביעי

א. הַמִּתְבָּנֵן לְהָרַג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה - פְּטוּר מִמִּיתַת בֵּית 6
דִּין, וּמִן הַתְּשׁוּלוּמִין, וּמִן הַגְּלוּת; לְפִי שֶׁאִין עָרִי מִקְלָט 7
קוֹלָטוֹת אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר. לְפִיכָּה, הַזּוֹרֵק אֶבֶן לְתוֹף עֲדָה 8
מִיִּשְׂרָאֵל וְהָרַג אֶחָד מֵהֶן - פְּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין. 9

ב. נִתְבָּנֵן לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ עַל מִתְּנָיו, וְלֹא הָיָה בְּפִלִי כְּדִי 10
לְהַמִּית עַל מִתְּנָיו, וְהִלָּכָה לָהּ הָאֶבֶן עַל לְבוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדִי 11
לְהַמִּית עַל לְבוֹ, וְמָת; או שֶׁנִּתְבָּנֵן לְהַכּוֹתוֹ עַל לְבוֹ, וְהָיָה 12
בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית עַל לְבוֹ, וְהִלָּכָה לָהּ הָאֶבֶן עַל מִתְּנָיו, וְלֹא 13
הָיָה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית עַל מִתְּנָיו, וְמָת - פְּטוּר מִמִּיתַת בֵּית 14
דִּין, וְאֵינּוּ גּוֹלָה; שֶׁאִין הַהוֹרֵג כְּכּוֹנֵה גּוֹלָה. אָכֵל אִם נִתְבָּנֵן 15
לְהַכּוֹתוֹ עַל מִתְּנָיו, וְהָיָה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית עַל מִתְּנָיו, וְהִלָּכָה 16
לָהּ עַל לְבוֹ, וְמָת - הֵרִי זֶה נִהָרַג. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ. 17

ג. הַמַּפְכָּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרוֹף וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - אוֹמְדִין 18
אוֹתוֹ. אִם אֲמָדוּהוּ לְחַיִּים - נוֹתֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְנִפְטָר. 19
וְאֲפֹלוּ חָלָה הַמַּכָּה וְהַכְּבִיד וְמָת מִחֲמַת הַמַּכָּה - הֵרִי זֶה 20
פְּטוּר. וְאִם אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה - אוֹסְרִין אֶת הַמַּכָּה בְּבֵית הַסֵּהָר 21
מִיד, וּמִמִּתְנִיִם לָזֶה: אִם מָת - יִהְיֶה הַמַּכָּה, וְאִם הִקָּל 22
וְנִתְרַפָּא רְפוּאָה שְׁלֵמָה וְהִלָּף בְּשׁוּק עַל רִגְלָיו כְּשֶׁאֵר 23
הַבְּרִיאִים - מְשַׁלֵּם הַמַּכָּה חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְנִפְטָר. 24

ד. זֶה שְׁנֵאמַר בַּתּוֹרָה 'עַל מִשְׁעָנָתוֹ' - אֵינּוּ שִׁיחֶלֶף וְהוּא 25
נִשְׁעָן עַל הַמַּטָּה אוֹ עַל אַחֵר, שֶׁאֲפֹלוּ הַנוּטָה לְמוֹת יָכוֹל 26
לְהִלָּף עַל הַמִּשְׁעָנָה. לֹא נֶאֱמַר 'מִשְׁעָנָתוֹ' אֵלָא שִׁיחֶיָה מִהִלָּף 27
עַל מִשְׁעָנָת בְּרִי, וְלֹא יִהְיֶה צָרִיף כֹּחַ אַחֵר לְהִשְׁעָן עָלָיו. 28
ה. אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה, וְהִקָּל מִמָּה שֶׁהָיָה, וְלֹאֲחֵר מִכָּאֵן הַכְּבִיד 29
וְמָת - הֵרִי זֶה נִהָרַג. וְאִין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אִמָּד שְׁנֵי בְּשִׁיחֶלֶף, 30
שְׁרִגְלִים לְדָבָר. 31

ו. הַכּוֹהֵן עוֹשֶׂה בְּנִי אָדָם בְּעִשְׂרָה מְקָלוֹת וְמָת, בֵּין שֶׁהַכּוֹהֵן 32
בָּזָה אַחֵר זֶה בֵּין שֶׁהַכּוֹהֵן כַּאֲחֵת - פֶּלֶן פְּטוּרִין מִמִּיתַת בֵּית 33
דִּין; שְׁנֵאמַר: כָּל נֶפֶשׁ אָדָם - עַד שִׁיחֶיָה אֶחָד שֶׁהָרַג כָּל 34
הַנֶּפֶשׁ. וְהוּא הַדִּין לְשָׁנִים שֶׁדִּחְפּוּהוּ אוֹ שֶׁכִּבְשׁוּהוּ לְתוֹף 35
הַמִּים, אוֹ שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשָׁבִים וְיָצָא חֵץ מִבִּינֵיהֶן וְהָרַג - 36
שֶׁפֶלֶן פְּטוּרִין. 37

ז. זָרְקוּ בּוֹ עֲשָׂרָה אֶבֶן זֶה אַחֵר זֶה, וְכָל אֲחֵת מֵהֶן אִין בָּהּ 38
כְּדִי לְהַמִּית, וְזָרַק אֶחָד אֶבֶן בְּאַחֲרֹנָה וַיֵּשׁ בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית, 39
וְמָת - הֵרִי זֶה הָאֲחֵרוֹן נִהָרַג עָלָיו. רּוֹצֵחַ שְׁנֵאמַר דִּינוֹ 40
וְנִתְעַרַב בְּאַחֲרִים וְלֹא נֹדַע מִי הוּא מֵהֶן - פֶּלֶן פְּטוּרִין. 41
וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שְׁנִתְעַרַב בְּרוֹצְחִים אַחֲרִים שְׁנֵאמַר 42
דִּינוֹ - פֶּלֶן פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה; שֶׁאִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם 43
אֵלָא בְּפָנָיו. וְאוֹסְרִין אֶת פֶּלֶן. 44

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ו' תמוז - הלכות רוצח ושמירת נפש קלג

מתוך מהדורת וגשל

1 ורשות לגואל הדם להרגו. ואם הרגו כל אדם - אין חייבין
2 עליו; שנאמר: אין לו דם.
3 יא. יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה - כל ההורגו, בין
4 גואל הדם בין שאר אדם, גולה על ידו. הרגו בתוך תחום
5 עיר מקלטו, אפלו גואל הדם - הרי זה נהרג עליו.
6 יב. המזבח קולט. שנאמר בהורג בידו: מעם מזבחי
7 תקחנו למות, מפלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח.
8 לפיכך, ההורג בשגגה וקלטו מזבח, והרגו שם גואל הדם
9 - הרי זה נהרג עליו, כמי שהרגו בתוך עיר מקלט.
10 יג. אין קולט אלא גגו של מזבח בית העולמים בלבד, ואין
11 קולט אלא כהן ועבדה בידו; אבל זר, או כהן שאינו עובד
12 בפעוה שנהרג, או שהיה עובד ולא היה על גגו של מזבח
13 אלא סמוך לו או אוחו בקרנותיו - אינו נקלט.
14 יד. וכן מי שקלטו המזבח - אין מניחין אותו שם, אלא
15 מוסרין [לו] שומרין ומגלין אותו לעיר מקלטו. במה דברים
16 אמורים? במחייב גלות; אבל מי שפחד מן המלך שלא
17 יהרגנו בדין המלכות, או מבית דין שלא יהרגוהו בהוראת
18 שעה, וברח למזבח ונסמך לו, ואפלו היה זר - הרי זה נצל,
19 ואין לוקחין אותו מעם המזבח למות לעולם. אלא אם כן
20 נתחייב מיתת בית דין בעדות גמורה והתראה, כשאר כל
21 הרוגי בית דין תמיד.

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"א

פרק ששי

1 א. שלשה הם ההורגים בלא כוונה.
2 ב. יש הורג בשגגה והעלמה גמורה. וזהו שנאמר בו:
3 ואשר לא צדה. ודינו: שיהיה לעיר מקלט וינצל, כמו
4 שבארנו.
5 ג. ויש הורג ויהיה השגגה קרוב לאנס. והוא: שיאירע
6 במיתת זה מארע פלא, שאינו מצוי ברוב מארעות בני אדם.
7 ודינו: שהוא פטור מן הגלות, ואם הרגו גואל הדם - נהרג
8 עליו.
9 ד. ויש הורג בשגגה ויהיה השגגה קרובה לנדון. והוא:
10 שיהיה בדבר כמו פשיעה, או שהיה לו להזהר ולא נזהר.
11 ודינו: שאינו גולה. מפני שעונו חמור, אין גלות מכפרת
12 לו. ואין עיר מקלט קולטת אותו, שאין קולטות אלא
13 המחייב גלות בלבד. לפיכך, אם מצאו גואל הדם בכל מקום
14 והרגו - פטור.
15 ה. ומה יעשה זה? ישוב וישמור עצמו מגואל הדם. וכן כל
16 הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהן,
17 אם הרגו גואל הדם - אין להם דמים. לא יהיו אלו חמורים
18 מההורג בלא כוונה.
19 ו. כיצד? הזרק אבן לרשות הרבים והרגה, או הסותר
20 בתלו לרשות הרבים, ונפלה אבן והמיתה, בין שסותרו ביום
21 בין שסותרו בלילה - הרי זה קרוב למזיד, ואינו נקלט; מפני

1 הפהן הגדל. והזהירו בית דין שלא יקחו פטר מן הרוצח
2 בשגגה כדי לישב בעירו, שנאמר: ולא תקחו פטר לנוס אל
3 עיר מקלטו.
4 ב. אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם כן מת הנהרג מיד;
5 אבל אם חבל בו בשגגה, אף על פי שאמדהו למיתה,
6 וחלה ומת - אינו גולה; שמה הוא קרב את מיתת עצמו,
7 או הרוח נכנסה בתבורה והרגתהו. אפלו שחט בו כל שני
8 הסימנים ועמד מעט - אינו גולה על ידו. לפיכך, אם לא
9 פרס כלל, או ששחטו במקום שאין הרוח מושבת בו, כגון
10 בית סתום של שיש - הרי זה גולה. וכן כל כיוצא בזה.
11 ג. ישראל שהרג בשגגה את העבד (או את גר תושב) -
12 גולה. וכן העבד שהרג בשגגה את ישראל או את גר תושב,
13 וכן גר תושב שהרג את גר תושב או את העבד בשגגה -
14 גולה. שנאמר: לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם.
15 ד. גר תושב שהרג את ישראל בשגגה, אף על פי שהוא
16 שגג - הרי זה נהרג. אדם מועד לעולם. וכן גר תושב שהרג
17 גר תושב מפני שעלה על דעתו שמתה להרגו - הרי זה
18 קרוב למזיד ונהרג עליו, הואיל ונתכנן להרגו. ועובד
19 כוכבים שהרג את העובד כוכבים בשגגה - אין עיר מקלט
20 קולטת אותו; שנאמר: לבני ישראל.
21 ה. הבן שהרג את אביו בשגגה - גולה. וכן האב שהרג
22 את בנו - גולה על ידו. במה דברים אמורים? כשהרגו שלא
23 בפשע למוד, או שהיה מלמדו אמונות אחרת שאינו צריך
24 לה; אבל אם יסר בנו כדי ללמדו תורה או חכמה או
25 אמונות, ומת - פטור.
26 ו. וכן הרב המכה את תלמידו, או שליח בית דין שהכה
27 את בעל דין הנמנע מלכוא לדין, והמיתו בשגגה - פטור
28 מגלות. שנאמר: לחטב עצים - לדברי הרשות. יצא האב
29 המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושליח בית דין,
30 שהרי שגגו והרגו בפשע עשות המצות.
31 ז. בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לעיר מקלט.
32 ובית דין של אותה העיר שהרג בה שולחין ומביאין אותו
33 משם ודינין, שנאמר: ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם.
34 מי שנתחייב מיתה - ממיתין אותו, שנאמר: ונתנו אתו ביד
35 גאל הדם; מי שנפטר - פוטרים אותו, שנאמר: והצילו
36 העדה את הרצח מיד גאל הדם; מי שנתחייב גלות -
37 מחזירין אותו למקומו, שנאמר: והשיבו אתו העדה אל עיר
38 מקלטו.
39 ח. כשמשיבין אותו, מוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמה
40 יהרגנו גואל הדם בדרך. ואמר להם: אל תנהגו בו מנהג
41 שופכי דמים, בשוגג בא מעשה לידו.
42 ט. רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר מקלטו
43 - פטור; שנאמר: ולו אין משפט מות.
44 י. אחד ההורג בדרך קדם שיפנס לעיר מקלט, או שהרגו
45 בחזירתו עם השנים ששומרין אותו. נכנס לעיר מקלטו
46 ויצא חוץ לתחומה בנדון - הרי זה התיר עצמו למיתה,

קלד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ז' תמוז - הלכות רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל

1 שזו פשיעות היא, שהרי היה לו לעיין ואחר כך יזרק או
2 יסתור.
3 ז. סתרו לאשפה בלילה: אם הרבים מצויין בה - הרי זה
4 קרוב למזיד, ואינו נקלט; ואם אין הרבים מצויין בה כלל
5 - הרי זה קרוב לאנס, ופטור מן הגלות.
6 ח. היתה האשפה עשויה להפנות בה בלילה, ואינה עשויה
7 להפנות בה ביום, ונקרה אדם וישב שם, ונפלה עליו אבן
8 בשעת סתירה, ומת - הרי זה גולה. ואם אחר שנפלה האבן
9 בא זה וישב, ונפלה עליו ומת - הרי זה פטור מן הגלות.
10 ט. וכן הזורק את האבן, ואחר שיצאת מידו הוציא הלה
11 את ראשו וקבלה - פטור מגלות; שנאמר: ומצא את רעהו
12 - פרט לממציא עצמו.
13 י. השזנא שהרג בשנגה - אינו נקלט; שנאמר: והוא לא
14 אויב לו. חזקתו שהוא קרוב למזיד. ואי זהו שזנא? זה
15 שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האיבה. וכן אם נכנס
16 לקרן זוית והמיתו שם בשנגה, או שדחפו בגופו, או נתפנו
17 לזרק שטים וזרק ארבע, או שעלה על דעתו שמתר להרג,
18 או שנתפנו להרג זה והרג את זה, אפלו נתפנו להרג עובד
19 כוכבים או בהמה ונמצא ישראל - הרי כל אלו קרובין
20 למזיד, ואינן נקלטין.
21 יא. הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו בעל
22 הבית בשנגה - פטור מן הגלות; שנאמר: ואשר יבא את
23 רעהו ביצר - מה יצר שיש רשות לנהרג להפגס לשם, אף
24 כל פיוצא בו. לפיכך, הנכנס לחנות הנגר שלא ברשות,
25 ונתזה בקצת וטפחה לו על פניו ומת - פטור מגלות; ואם
26 נכנס ברשות - הרי זה גולה.
27 יב. מי שהיה דולה את החבית להעלותה לגג, ונפסק
28 החבל, ונפלה על חברו והרגתהו; או שהיה עולה בסלם,
29 ונפל על חברו והרגו - פטור מן הגלות. שזה כמו אנוס
30 הוא; שאין זה דבר הקרוב להיות ברב העתים, אלא כמו
31 פלא הוא. אבל אם היה משלשל את החבית, ונפלה על
32 חברו והרגתהו; היה יורד בסלם, ונפל על חברו; היה מעגל
33 במעגילה, ונפלה על חברו והרגתהו - גולה; שנאמר: ויפל
34 עליו וימת - שיפל דרך נפילה. שהרי דרך נפילה מצוי ברב
35 העתים להזיק, ודבר קרוב הוא להיות, שהרי טבע הפכד
36 לירד למטה במהרה; והואיל ולא ירו עצמו ותקן מעשיו
37 יפה בשעת ירידה - יגלה. וכן כל פיוצא בזה.
38 יג. קצב שהיה מקצב, והגביה ידו בקופיץ לאחוריו,
39 והחזירו לשבר העצם, בדרך שעושין הקצבים: כל שזימות
40 בהולכה, שהיא ההגבהה מלפניו וירידה מאחוריו - אינו
41 גולה עליו; וכל שזימות בחזרה, שהיא עליה מאחוריו וירידה
42 מלפניו - גולה. זה הפלל: כל שבדרך ירידתו - גולה; שלא
43 בדרך ירידתו - אינו גולה. ואפלו בירידה שהיא צרך עליה
44 - אינו גולה.
45 יד. ביצר? היה עולה בסלם, ונשטטה שליכה מתחת רגליו
46 ונפלה והמיתה - פטור מן הגלות. וכן המתפנו לזרק בצד
47 זה, והלכה לה לצד אחר; או שהיתה לו אבן מנחת בחיקו,

48 ולא הפיר בה מעולם, ועמד, ונפלה והמיתה; וכן הסומא
49 שהרג בשנגה - כל אלו פטורין מן הגלות, מפני שהן
50 קרובין לאנס.
51 טו. היתה אבן בחיקו, והפיר בה ושכחה, ועמד, ונפלה
52 והמיתה - גולה; שנאמר: בשנגה - מכלל שהיתה לו
53 ידיעה. נשטט הפנול מן העץ המתבקע - אינו גולה; מפני
54 שאין זה בא מכחו אלא מכח כחו, ונמצא כמו אנס. וכן
55 הזורק אבן לתמר להפיל תמרים, ונפלו מן התמרים על
56 תינוק והרגוהו - פטור; מפני שנפלו מכח כחו. וכן כל
57 פיוצא בזה משאר הסבות.

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"א

פרק שביעי

59 א. תלמיד שגלה לעיר מקלט - מגלין רבו עמו; שנאמר:
60 וחי - עשה לו כדי שיחיה, וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא
61 תלמוד תורה כמיתה חשוכין. וכן הרב שגלה - מגלין
62 ושיבתו עמו.
63 ב. עבד שגלה לעיר מקלט - אין רבו חיב לזונו, ומעשה
64 ידיו לרבו. אבל אשה שגלתה לעיר מקלט - בעלה חיב
65 לזונה. ואינו יכול לומר לה: צאי מעשה ידיך למזונותיך,
66 אלא אם כן היו מספיקין לה.
67 ג. רוצח שנגמר דינו להגלותו, ומת קדם שגלה - מוליכין
68 עצמותיו לשם. ורוצח שמת בעיר מקלטו - קוברין אותו
69 שם. ובעת שימות הפכה הגדול, מוליכין עצמות הרוצח
70 משם לקברי אבותיו.
71 ד. שאר הלויים השוכנים בערי מקלט, כשימות אחד מהן -
72 אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום; שנאמר: ומגרשיהם יהיו
73 לבקמתם ולרכשם ולכל חיתם - לחיים נתנו ולא לקבורה
74 ח. רוצח שהרג בשנגה בעיר מקלטו - גולה בה משכונה
75 לשכונה, ואינו יוצא מן העיר. וכן לוי שהרג במדינתו -
76 גולה למדינה אחרת מערי הלויים; לפי שכל קולטות, כמו
77 שיתבאר. ואם הרג חוץ מערי הלויים, וברח לעירו - הרי
78 זה קולטו.
79 ו. עיר מקלט שרבה רצחנים - אינה קולטת; שנאמר: ודבר
80 באגני זקני העיר ההיא את דבריו - ולא ששון דבריהם
81 לדבריו. וכן עיר שאין בה זקנים - אינה קולטת; שנאמר:
82 זקני העיר ההיא.
83 ז. רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו - יאמר
84 להם: רוצח אני. אמרו לו: אף על פי כן - יקבל מהן.
85 ח. הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם. ואפלו לדבר
86 מצוה או לעדות, בין עדות ממון בין עדות נפשות. ואפלו
87 להציל נפש בעדותו, או להציל מיד העובד כוכבים או
88 מיד הנגר או מיד הדלקה ומן המפלת. אפלו כל ישראל
89 צריכין לתשועתו כיוצא בן צרויה - אינו יוצא משם
90 לעולם, עד מות הפכה הגדול. ואם יצא - התיר עצמו
91 למיתה. כמו שבארנו.

יב. נגמר דינו ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה
 - בטלה כהנה, וכאלו נגמר דינו בלא כהן גדול, ואינו יוצא
 משם לעולם.
 יג. רוצח ששכב לעירו אחר מות הכהן הגדול - הרי הוא
 כשאר כל אדם. ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו; שכבר
 נתפטר לו בגלותו.
 יד. אף על פי שנתכפר - אינו חוזר כה לשחררה שהיה כה
 לעולם; אלא הרי הוא מורד מגדלתו כל ימיו, הואיל וכאה
 תפלה זו הגדולה על ידו.
 טו. אף על פי שהחובל באביו בזדון חייב מיתת בית דין
 כמו ההורג שאר אדם, אם חבל באביו או באמו בשגגה -
 אינו חייב גלות; שלא חייבה תורה גלות אלא [להורג] נפש
 אדם בשגגה בלבד, כמו שבארנו.

ט. אחד כהן גדול המשוים בשמן המשחה ואחד המרבה
 בכגדים, ואחד הכהן הגדול העובד ואחד הכהן שעבר, כל
 אחד מארבעתן שמת - מחזיר את הרוצח. אבל משום
 מלחמה אינו מחזיר, מפני שהוא כהן הדין.
 י. רוצח שנגמר דינו לגלות, ולא היה שם כהן גדול;
 וההורג כהן גדול, ולא היה שם כהן גדול אחר; וכהן גדול
 שהרג, ולא היה שם כהן גדול אחר - הרי אלו גולים, ואינן
 יוצאים מעיר מקלט לעולם.
 יא. נגמר דינו לגלות, ואחר כך מת הכהן הגדול קדם
 שיגלה הרוצח - הרי זה פטור מן הגלות. ואם עד שלא
 נגמר דינו מת הכהן הגדול, ומנו כהן אחר תחתיו, ואחר
 כך נגמר דינו - הרי זה חוזר במיתתו של שני שנגמר
 דינו בפניו.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א'ז' תמוז ה'תשע"א

השרץ המתהנה מן העפושים, אף-על-פי שאינו
 מין מסים ואינו נולד מזכר ונקבה, והוא אמרו:
 "ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש
 על-הארץ" (שם, מד). ולשון ספרא (פרשת
 שמייני): "השרץ הרמש על-הארץ — אף-על-פי
 שאינו פורה ורובה", וזהו החלוק שיש בין
 אמרו "השרץ השרץ על הארץ" (לעיל אזהרה
 קעו) ובין אמרו "השרץ הרמש". לפי שהשרץ
 השרץ — הוא השרץ שיש בו פח המוליד את
 המין והרי הוא משרץ (מוליד שרצים) על
 הארץ; והשרץ הרמש — הוא השרץ המתהנה
 מן-העפושים שאינו מוליד כמוהו, וגם האוכל
 ממנו — לוקה.
 המצוה הקע"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול
 בעלי החיים המתהנים בתוף הזרעים והפרות
 משיצאו וירמשו על פני אותו הזרע או אותו
 הפרי, אפלו מצאנום אחר-כך בתוף האכל —
 אסור לאכלם, והאוכלם — לוקה, והוא
 אמרו: "לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא
 תאכלום כִּי-שֶׁקֶץ הֵם" (שם יא, מב). ולשון
 ספרא (פרשת שמייני): "להביא את שפרשו
 לארץ וחרו".

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"א

מצות לא תעשה קעג. קעה.
 קעז. קעז. קעה.
 המצוה הקע"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול דג
 טמא, והוא אמרו באותם המינים מן הדגים:
 "ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת-נבלתם
 תשקצו" (ויקרא יא, יא). והאוכל מבשרם כזית —
 לוקה.
 המצוה הקע"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול
 שרץ העוף, כגון הזבובים והדבורים והצרעין
 וזולתם מן המינים האלה, והוא אמרו במשנה
 תורה: "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא
 יאכלו" (דברים יד, ט). ולשון ספרי: "וכל שרץ
 העוף וכו' — מצות לא-תעשה", והאוכלם —
 לוקה.
 המצוה הקע"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול
 שרץ הארץ, כגון התולעים והחפושיות והדומה
 להם, וזהו הנקרא: שרץ הארץ, והוא אמרו
 יתעלה: "וכל-השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא
 לא יאכל" (ויקרא יא, מא). והאוכל מהם משהו
 (אם היתה זו בריה שלמה) — חייב מלקות.
 המצוה הקע"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול

יום שני ב' תמוז ה'תשע"א

40 האיסורים שהצטרפו – לוקה). וזה פרוש שאינו
 41 נכון, לא יהיה ולא יתקיים אלא בהפוך הפללים
 42 האמתיים המבארים בלשון התלמוד. והוא: שאם
 43 תתבונן במה שהקדמנו כאן תמצא שחיבו שלש
 44 מלקיות מלאו אחד והוא: "אל-תשקצו את-
 45 נפשתיכם בכל-השרץ". וכבר נתבאר בטול דבר
 46 זה, ושאין לוקין שתי מלקיות על לא אחד בשום
 47 פנים, כמו שבארו בגמרא חלין (קב): וכבר
 48 הקדמנו כלל זה ובאנוהו במה פעמים, ויבואו
 49 לך ממנו דגמאות לקמן (לא תעשה קצה, שיח-ט).
 50 והדבר הנכון שלא תסתפק בו ולא תשתבש הוא:
 51 שהאוכל בעל חי שהוא בעצמו שרץ העוף ושרץ
 52 המים ושרץ הארץ – לוקה שלש בלבד: אחת
 53 משום שרץ העוף שנתבאר בו הלאו, ואחת משום
 54 שרץ הארץ שגם בו נתבאר הלאו, ואחת משום
 55 "אל-תשקצו את-נפשתיכם", שגם שרץ המים
 56 נאסר בכלל "כל-שרץ", והוא אמרו: "אל-תשקצו
 57 את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ואם אכל שרץ
 58 הארץ בלבד – לוקה אחת משום שרץ הארץ.
 59 וכך גם על שרץ העוף – אחת משום שרץ
 60 העוף. וכך על שרץ המים לבדו – אחת משום
 61 "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ".
 62 ומחמת שלא זה כולל שרץ הארץ לא ילקה על
 63 שרץ הארץ שתיים, לפי שאפלו באו לנו אלף
 64 לאוין מפרשים כלם ב"שרץ הארץ" – אינו
 65 לוקה עליהן אלא מלקות אחת, לפי שכלם נכללו
 66 בענין אחד בעצמו, ואפלו אמר: "שרץ הארץ לא
 67 תאכלו", "שרץ הארץ לא תאכל", "שרץ הארץ
 68 לא יאכל", כך אלף פעמים – לא יתחייב עליו
 69 אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה שקבעו
 70 את-הכלל המשבש הזה סוברים שהלובש שעטנז
 71 לוקה שתיים פיון שבאו בו שני לאוין (ויקרא יט,
 72 יט. דברים כב, יא). מפרשים? לא ראיתי שהם
 73 סוברים כן אלא זה היה מוזר בעיניהם אלו אמרו
 74 מי שהוא, ואין דבריהם מוזרים בעיניהם באמרם
 75 ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו שתיים:
 76 אחת מחמת הלאו המפרש בו ואחת משום
 77 "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וזה
 78 ברור בתכלית עד שלא יעלם אפלו מן-החרשים

1 מצות לא תעשה קעט.
 2 קפ. קפח.
 3 המצוה הקע"ט – האזהרה שהזהרנו מלאכול
 4 איזה שרץ שיהיה, בלי יחוד (ללא הבדל המין) בין
 5 שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ, והוא
 6 אמרו יתעלה: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-
 7 השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם"
 8 (ויקרא יא, מג). זה לאו בפני עצמו ולוקין עליו,
 9 והוא כעין אסור כולל. לפיכך האוכל דבר משרץ
 10 הארץ – לוקה שתיים: אחת משום "וכל-השרץ
 11 השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא),
 12 ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-
 13 השרץ". וכן האוכל דבר משרץ העוף – לוקה
 14 שתיים: אחת משום "שרץ העוף טמא הוא לכם
 15 לא יאכלו" (דברים יד, טו) – (לא תעשה קעו),
 16 ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-
 17 השרץ". ואם אכל בעל חי אחד בלבד והיה אותו
 18 החי מעופף ושוורץ על הארץ, כך שהוא שרץ
 19 העוף ושרץ הארץ – יהיה חייב עליו ארבע
 20 מלקיות (רבנו חולק להלן על שיטה זו במנין
 21 המלקות). ואם נוסף על כך שהוא גם משרץ המים
 22 – יהיה חייב עליו שש מלקיות: המלקות
 23 החמישית משום דג טמא שנאמר בו: "מבשרם
 24 לא תאכלו" (ויקרא יא, יא) – (לא תעשה קעג),
 25 והמלקות הששית משום "אל-תשקצו את-
 26 נפשתיכם בכל-השרץ השרץ", לפי שהוא כולל
 27 גם שרץ המים. ואין לנו פסוק לאסור שרץ המים
 28 חוץ ממה שנאמר: "אל-תשקצו את-נפשתיכם
 29 בכל-השרץ השרץ". ולפי הכללים האלה אמרו
 30 בגמרא מכות (טז): "אכל פוטיטא (שרץ המים).
 31 ולהלן מתאר בו רבינו תכונות של שרצים נוספים כדי
 32 לקיים מאמר הגמרא לפי שיטתו) – לוקה ארבע;
 33 נמלה – לוקה חמש; צרעה – לוקה שש". והו
 34 הפרוש שפרש כל-מי ששמעתי פרושו או ראיתי
 35 דבריו בענין זה שהוא: אכל פוטיטא וכו' (שיטה
 36 זו – עליה חולק רבנו – מחייבת מספר מלקות גם
 37 מכח לאו אחד – כשהצטרפו כמה איסורים שאצל
 38 כל אחד מהם בנפרד היה הלאו האמור קיים. וכמספר

לפי שאנו רואים לעתים קרובות עופות מתהווים
 מן-העפושים והם יותר גדולים מן האגוז הקטן
 ואל תתפלא על שמיין אחד בעצמו הוא עוף טמא
 והוא שרץ העוף — כי אין זה דבר רחוק, שיהיו
 לו תכונות העוף ופעולותיו ותכונות שרץ העוף.
 הלא תראה פרושי כל-הראשונים שמנו בכלל אלו
 השש מלקיות דג טמא ושרץ המים, וזה נכון ולא
 אכחישנו, לפי שאפשר שיהא דג ויהיה שרץ
 המים, כך גם-כן יהיה עוף ויהיה שרץ העוף,
 וזהו הפוטיתא, שיהיה עוף ושרץ העוף ושרץ
 הארץ ושרץ המים — ולפיכך חביב עליה ארבע,
 והנמלה לוקה עליה חמש. ונמלה זו האמורה,
 היא הנמלה המעופפת המתהווה מעפוש הפרות
 שאינה פורה ורובה — חביב עליה אחת משום:
 שרץ שפרש מן-האכל (לא תעשה קעו), ואחת
 משום: שורץ על הארץ (לא תעשה קעו), ואחת
 משום: רומש על הארץ (לא תעשה קעו), ואחת
 משום: שרץ העוף (לא תעשה קעו), ואחת
 משום: שרץ המים (לא תעשה קעו) והצרעה שגם
 היא מתהווה מן-העפוש, נוסף בה על אלו שהיא
 עוף ושרץ העוף. ואין מן הנמנע שתתהווה הצרעה
 או הנמלה וזולתן ממניי המעופפים והשורצים
 מן-העפושים ובתוך הפרות אלא אצל ההמון,
 שאין להם ידיעה במדעי הטבע, אלא מדמים
 שכל-מין אי אפשר שיתהווה דבר ממנו אלא מזכר
 ונקבה ביון שהם רואים שהדבר כך על הרב.
 וזכור כללים אלו והבן ענין זה, לפי שהוא דבר
 דבר על אפניו (משלי כה, יא). וכבר בארתי לך את
 הענינים שבהם תבחון ותאמר: בעל חי זה חביב
 על אכילתו כך וכך מלקיות, וזה אין חביב עליו
 אלא כך וכך. ומן הלשונות האלה יתבאר לך
 שהאוכל בעל חי שלם אין חוששין לשעורו ואין
 אומרים בו "כזית", אלא אפלו אוכל יתוש —
 לוקה שלש: משום שרץ הארץ, ומשום רומש,
 ומשום שרץ העוף. ואמרו עוד (מכות טז):
 המשהה נקביו — עובר משום: אל-תשקצו
 את-נפשתיכם. וכן מאן דשתי מיא (השותה מים)
 בקרנא דאמנא, והוא כלי של מקיז דם — עובר
 משום: אל-תשקצו את-נפשתיכם. והוא הדין

והאלמים. אחזור להשלים את-הענין שהתחלתי
 לבארו ואמר (לשיטת רבינו כדי להוסיף לאו, כל
 לאו צריך להיות מכוון ל"חלק" או "תוספת" של
 תכונה. לולא כן הרי זה כפילות שאין לוקין (לשיטת
 רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של איסור.
 והדברים הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו
 במאמר הגמרא: שאם ארע שנתהיה חי באיזה
 זרע מן הזרעים או בפרי מן הפרות ויצא לאויר
 העולם, אף-על-פי שלא נגע בפני האדמה —
 הרי האוכלו חביב מלקות אחת, לפי שנאמר בו
 לאו בפני עצמו, כמו שבארנו במצוה שקדמה לזו
 (לא תעשה קעו), ואם רחש על פני הארץ ורמש
 בה ("רמש" הוא איסור מיוחד בשרץ שאינו מוליד)
 — חביב על אכילתו שתיים: אחת משום: "לכל-
 השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם"
 (שם, מב) — (לא תעשה קעו), ואחת משום:
 "ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש
 על הארץ" (ויקרא שם, מד) — (לא תעשה קעו),
 [וכל-השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא
 יאכל" (שם, מא)] ואם ארע נוסף לאלו [שלא
 יהא] שיהא פורה ורובה — חביב עליו שלש
 מלקיות: השתיים שהזכרנו לעיל, ושלישית
 משום: "וכל-השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא
 לא יאכל" (שם) — (לא תעשה קעו) [ולא
 תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על
 הארץ" (שם, מב)], ואם נוסף לך שיהא מעופף
 יתחייב עליו מלקות רביעית משום: "כל-שרץ
 העוף טמא הוא לכם לא יאכל" (דברים יד, יט) —
 (לא תעשה קעו) ואם נוסף לך שיהא שוחה
 במים עם שהוא מעופף, כמו שאנו רואים תמיד
 במינים רבים — יתחייב עליו חמש מלקיות,
 מלקות חמישית זו משום: שרץ המים, שבא לאו
 הפוללו והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם
 בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם" (שם, מג)
 — (לא תעשה הנוכחי). ואם נוסף לך שיהא חי
 זה בעצמו המתהווה מן האוכל גם עוף — יתחייב
 במלקות ששית משום: "ואת-אלה תשקצו מן-
 העוף לא יאכלו" (שם, יג) — (לא תעשה קעד).
 ואל תתמה על כך שיתהווה עוף מעפוש הפרות,

1 בְּאֵכִילַת הַלֵּלִיכִים וּדְבָרִים הַמְּאֹסִים וּשְׁתִּית
2 דְּבָרִים הַמְּגַעְלִים, שֶׁנֶּפֶשׁ רַב בָּנִי אָדָם קָהָה מֵהֶם
3 — כָּל־זֶה מְזַהְרִים עָלָיו, אֲכָל אֵין חֲזִכִּים עָלָיו,
4 מִלְּקוֹת, לְפִי שֶׁפִּשְׁטִיָּה דִקְרָא אֵינוֹ אֵלָא בְּשֶׁרֶץ
5 בְּלִבָּד: אֲכָל מִכֵּין אוֹתוֹ עַל אֵלוֹ מִכַּת מִרְדּוּת. הִנֵּה
6 נִתְבָּאָר לָךְ מִכָּל־מַה־שֶׁהִקְדַּמְנוּ שֶׁפְּסוּק זֶה, שֶׁהוּא
7 "אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם", לְמַדְנוּ מִמֶּנּוּ אִסּוּר
8 שֶׁרֶץ הַמִּים בְּלִבָּד, שֶׁלֹּא בָּא עָלָיו לֹאוּ מִיַּחַד חוּץ
9 מִזֶּה. וְהֵבֵן זֹאת.

10 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְמָה מֵאָה וּשְׁמָנִים — הָאֲזִהְרָה
11 שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלֵּאכּוֹל אֶת הַמֵּתָה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא
12 תֹאכְלוּ כָל־נִבְלָה" (דברים יד, כא) וְהֹאכְל מִבֶּשֶׁר
13 נִבְלָה כְּזֹאת — לוֹקָה.

14 הַמִּצְוָה הַקַּפ"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלֵּאכּוֹל
15 בְּשֶׁר שׁוֹר הַנֶּסֶקֶל (בעל חי שְׁחִיב סְקִילָה, כְּגוֹן שֶׁהֲרַג
16 אָדָם) וְאֶפְלוּ נִשְׁחַט קֹדֶם סְקִילָתוֹ, לְפִי שֶׁמִּשְׁנִיגְמֵר
17 דִּינוֹ נֶאֱסָר בְּאֵכִילָה אֶף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁחִיטָה
18 בְּשֶׁרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלֹא יֹאכַל אֶת־
19 בְּשָׂרוֹ" (שמות כא, כח). וּלְשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשׁת
20 מִשְׁפָּטִים): "שׁוֹר שִׁינֵּא לִסְקָל וְקִדְמוּ הַבְּעָלִים
21 וּשְׁחַטוּהוּ — בְּשָׂרוֹ אִסּוּר בְּאֵכִילָה", לָכֵךְ נֶאֱמַר:
22 "וְלֹא יֹאכַל אֶת־בְּשָׂרוֹ". וְהֹאכְל מִבֶּשֶׁר כְּזֹאת —
23 לוֹקָה.

יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"א

24
25 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה קפא. קפב.

26 קפד. קפה. קפג.

27 הַמִּצְוָה הַקַּפ"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלֵּאכּוֹל
28 אֶת־הַטְּרֵפָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְשֶׁר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא
29 תֹאכְלוּ" (שמות כב, ל), פֶּשֶׁט הַפֶּתוּב הוּא בְּמַה־
30 שֶׁהִזְכִּירוּ בַּמִּכְלָתָא (פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים שֵׁם), וְהוּא
31 אָמְרָם: "דְּבַר הַפֶּתוּב בִּהְיוֹה (כַּתָּב "שְׂדֵה" מִפְּנֵי
32 שֶׁהוּא הַמִּצִּיאוֹתִי בִּיּוֹתָר), מְקוֹם שֶׁרֵב הַבְּהֵמֹת
33 (דִּרְכָם) לְהַטְרֹף": אֲכָל בָּא בְּקִבְלָה (חוֹלִין סח).
34 שִׁישׁ לְפִסּוּק זֶה גַּם בָּאוּר (בעל מִשְׁמַעוֹת הַלְכִיתִּית)
35 וְכֵן הוּא: "וּבְשֶׁר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה" הוּא — וּלְפִיכֵן
36 לֹא תֹאכְלֶנּוּ. כּוֹנֵנָתָם בְּזֶה, שֶׁכָּל־בְּשֶׁר כִּיּוֹן שִׁינֵּא
37 חוּץ לְמִחְצָתוֹ נַעֲשֶׂה בְּטְרֵפָה, כְּגוֹן בְּשֶׁר קִדְשִׁי
38 קִדְשִׁים אִם יֵצֵא חוּץ לְעִזָּרָה, אוֹ בְּשֶׁר קִדְשִׁים

39 קָלִים אִם יֵצֵא חוּץ לַחוּמָה, אוֹ בְּשֶׁר הַפֶּסַח אִם
40 יֵצֵא חוּץ לַחֲבוּרָה, אוֹ אִם הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת־יָדוֹ,
41 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בַּפֶּרֶק ד' מַחֲלִין (סח). — שֶׁכָּל־סוּגֵי
42 בְּשֶׁר אֵלוֹ נִקְרָאִים: טְרֵפָה, וְהֹאכְל מֵהֶם כְּזֹאת
43 לוֹקָה מִן־הַתּוֹרָה וְכֵן גַּם בְּשֶׁר מִן־הַחֵי נִקְרָא:
44 טְרֵפָה וְהֹאכְלוּ — לוֹקָה. וּבִגְמָרָא חֲלִין (קב):
45 אָמְרוּ: "וּבְשֶׁר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ — זֶה
46 בְּשֶׁר מִן־הַחֵי וּבְשֶׁר מִן־הַטְּרֵפָה". וּכְבָר נִכְפַּל
47 הִלָּאוּ בַּמִּצְוָה זֹאת עִם שְׁלֹפְנִיָּה (לֹא תַעֲשֶׂה קפ) גַּם
48 בַּכִּהְנִים, וְהוּא אָמְרוּ בַּכִּהְנִים: "נִבְלָה וּטְרֵפָה לֹא
49 יֹאכַל לְטִמְאָה־כָּה" (ויקרא כב, ח), וְכָפַל בָּהֶם לֹאוּ
50 זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּתוּב צָוָה אוֹתָם לֵאכּוֹל חֲסֵאת הָעוֹף
51 וְהִיא הַמְּלִיקָה (שְׁנַמְלַק רֹאשָׁה בַצְּפוּרִין), וְהַמְּלִיקָה
52 בְּלִי סִפֵּק בַּחֲלִין אֵינָה שְׁחִיטָה אֵלָא נִבְלָה; וְהִיא
53 עוֹלָה בְּדַעֲתָנוּ שֶׁמִּתְרַתֵּן לָהֶם אֵכִילַת הַמְּלִיקָה אֶפְלוּ
54 בַּחֲלִין וְהוּא הִדִּין לְכָל־שְׁחִיטָה פְּסוּלָה, לְפִיכֵן
55 בָּאָר שֶׁהֶם נִשְׁאָרִים בְּכָל־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזִהְרָה
56 מִלֵּאכּוֹל נִבְלָה וּטְרֵפָה, וְכֵן פֶּרֶשׁוֹ חֲכָמִים נוֹסֵף עַל
57 דִּין אַחֵר שֶׁהִעִירוּ עָלָיו מִפְּסוּק זֶה, שֶׁאֵין מַעֲנִין
58 מֵאֲמָרָנוּ זֶה לְהִזְכִּירוֹ (דִּינִים נוֹסְפִים לִגְבֵי טוֹמָאָה
59 בַּחוּלִין ק; וּבִנְדָה מֵב): אֲכָל הַבְּהֵמָה אוֹ הַחֵיָה
60 שֶׁנּוֹלְדוּ בֵּהֶן אַחַת הַטְּרֵפּוֹת שֶׁנִּלְמְדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת
61 (שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן, וּטְרֵפָה דִּרְבָּנִין) הֵרִי אֵכִילָתָהּ
62 אִסּוּרָה, אֶפְלוּ נִשְׁחַטָה כְּרֹאזִי, וְהַשְׁחִטָה שְׁחִיטָה
63 בְּשֶׁרָה וְאֲכָל מִבֶּשֶׁרָה — לוֹקָה מִדְּרָבָנִין (וּחוֹזֵר בּוֹ
64 הַרְמַב"ם בַּסֵּפֶר הַיָּד). וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ לָךְ הַטְּרֵפּוֹת
65 בַּפֶּרֶק ג' מַחֲלִין. וּבַפֶּרֶק זֶה וְגַם בַּפֶּרֶק אַחֲרוֹן
66 דְּמִכּוֹת וּבַפֶּרֶק א' מִכְּבוֹרוֹת נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי תִּשְׁעַ
67 מִצְוֹת אֵלוֹ שֶׁקִּדְמוּ לַמִּצְוָה זֹאת (לֹא תַעֲשֶׂה קַעֲא־
68 קַפֵּא).

69 הַמִּצְוָה הַקַּפ"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלֵּאכּוֹל
70 אֲבֵר מִן הַחֵי, וְהוּא שֶׁנִּחְתָּוֶף מִמֶּנּוּ אֲבֵר (שֵׁלָם)
71 כְּשֶׁהוּא חֵי וְנֹאכַל מֵאוֹתוֹ הָאֲבֵר כְּבִרְיָתוֹ (כִּשְׁהוּא
72 מִכִּיל גַּם גִּידִים וְעַצְמוֹת — לַמְּרוֹת שֶׁבִּשְׂאֵר אִיסוּרִים
73 לֹא מִצְטָרְפִים לְבִשָּׁר) כְּזֹאת, וְאֶפְלוּ הִיָּה בּוֹ בְּשֶׁר
74 כָּל־שֶׁהוּא — הֹאכְלוּ לוֹקָה. וְהָאֲזִהְרָה עַל כֵּן
75 הִיא אָמְרוּ: "וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבְּשָׂר" (דברים יב, כג), וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת רֹאֵה שֵׁם):
76 "לֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבְּשָׂר — זֶה אֲבֵר מִן־
77

39 ולוקה על אכילתו. ובגמרא מכות (כא:) אמרו: 39
 40 "המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו — 40
 41 לוקה חמש מלקיות: לוקה משום אוכל גיד, 41
 42 ולוקה משום מבשל גיד (שאסור באכילה — והרי 42
 43 זה בשול שלא לצורך ביום-טוב), ולוקה משום 43
 44 מבשל בשר בחלב, ולוקה משום אוכל בשר 44
 45 בחלב, ולוקה משום הבצעה". ושם אמרו: "אפיק 45
 46 (השטט, מן המנין) הבצעה ועיל (והכנס, צרף למנין) 46
 47 עצי הקדש", ואזהרתיה מהכא: "ואשריהם 47
 48 תשרפון באש לא-תעשון בן לה' אלהיכם" 48
 49 (דברים יב, גיד). ובגמרא חלין (שם) אמרו: "להכי 49
 50 אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול (לכך 50
 51 התבטאה התורה באסור האכילה בלשון של בשול), 51
 52 פי היכי דאבשול לקי אכילה נמי לקי" (ללמד 52
 53 שבשם שלוקה על הבישול כך לוקה על האכילה). 53
 54 ובפרק ב' מפסחים (כה). אמרו על בשר בחלב: 54
 55 "להכי לא כתב ביה רחמנא אכילה בגופו 55
 56 (ולומדים זאת ממקום אחר). למימרא (ללמדנו) 56
 57 ש'לוקין עליו אפלו שלא דרך הנאתו". וזכור זאת. 57
 58 וכאן ראוי לי להעיר על כלל גדול שעדיין לא 58
 59 הזכרתי והוא, שאמרו יתעלה: "לא-תבשל גדי 59
 60 בחלב אמו" נכפל בתורה שלש פעמים (שמות כד, 60
 61 יט. לד, כו. דברים יד, כא). ואמרו מעתיקי השמועה 61
 62 שכל-לאו מהם יש בו (משמע) לענין נפרד. אמרו 62
 63 (מכילתא פרשת משפטים): "חד לאסור אכילה וחד 63
 64 לאסור הנאה וחד לאסור בשול". ואפשר למקשה 64
 65 להקשות עלי ולומר: למה מניח אסור אכילתו 65
 66 ואסור בשולו שתי מצות ולא מניח אסור הנאתו 66
 67 מצוה שלישית? ידע המקשה שאסור הנאה אין 67
 68 ראוי למנותו מצוה בפני עצמה, לפי שהוא ואסור 68
 69 אכילה ענין אחד כיון שהאכילה מין ממני (אחד 69
 70 מדרכי) ההנאה. לפי שאמרו יתעלה באיזה דבר 70
 71 שלא יאכל אינו אלא דגמא מדגמות ההנאה, 71
 72 והפונה שאין נהנין בו לא באכילה ולא בזולתה, 72
 73 והוא אמרם (פסחים כא:): "כל-מקום שנאמר: לא 73
 74 תאכל, לא תאכלו — אחד אסור אכילה ואחד 74
 75 אסור הנאה במשמע, עד שיפרט לה הכתוב 75
 76 (שמות בהנאה) כדרך שפרט בנבלה" שנתבאר 76
 77 התר ההנאה בה, והוא אמרו: "לגר אשר-בשעריך

1 החי". וכך נתבאר בגמרא חלין (קב:), ושם אמרו: 1
 2 "אכל אבר מן-החי ובשר מן-החי — חייב 2
 3 שתיים". פרושו: לפי שהם שני לאוין. הלאו 3
 4 האחד: "לא-תאכל הנפש עם-הבשר" שהוא 4
 5 אסור האבר, והלאו השני: "ובשר בשדה טרפה 5
 6 לא תאכלו" שהוא אסור בשר מן-החי, כמו 6
 7 שבארנו (לא תעשה קפא). וכבר נכפל הלאו בענין 7
 8 זה בלשון אחר והוא אמרו יתעלה לנח באסורו 8
 9 עליו אבר מן-החי: "אך-בשר בנפשו דמו לא 9
 10 תאכלו" (בראשית ט, ד). 10

11 המצוה הקפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכול 11
 12 את-הדם, והוא אמרו יתעלה: "וכל-דם לא 12
 13 תאכלו" (ויקרא ז, כו). וכבר נכפל בו הלאו כמה 13
 14 פעמים. ופרש שהוא בכרת ואמר: "כל-אכליו 14
 15 יכרת" (שם יז, יד). אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג 15
 16 — מביא חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה 16
 17 זו בפרק ה' מפרתות. 17

18 המצוה הקפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול 18
 19 חלבי בהמה טהורה אמר יתעלה: "כל-חלב שור 19
 20 וכשב ועז לא תאכלו" (שם ז, כג), וגם בזה נכפל 20
 21 הלאו וענש בו בפרוש כרת כמה דברים אמורים? 21
 22 אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג — חייב חטאת 22
 23 קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' 23
 24 מחלין (צג). 24

25 המצוה הקפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול 25
 26 גיד הנשה, והוא אמרו: "על-פן לא יאכלו בני- 26
 27 ישראל את-גיד הנשה" (בראשית לב, לג): 27
 28 והאכלו כלו, ואפלו הוא כל-שהוא, או שאכל 28
 29 ממנו כזית — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו 29
 30 בפרק ז' מחלין. 30

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"א

31 31
 32 מצות לא תעשה קפז. קפו. 32
 33 קפט. קצ. קצא. קצב. 33
 34 המצוה הקפ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול 34
 35 בשר בחלב, והוא אמרו עוד (בנוסף לשמות כג): 35
 36 "לא-תבשל גדי בחלב אמו" (שמות לד, כז) בפעם 36
 37 שניה — שהפונה בו אסור האכילה. ובגמרא 37
 38 חלין (קיד). אמרו: בשר בחלב לוקה על בשולו 38

1 תתננה ואכלה או מכר לנכרי" (שם יד, כא). ולפי
2 הפלל הזה אין ראוי למנות אסור אכילה ואסור
3 הנאה שתי מצות, ואלו מנינו אותם שתי מצות
4 בבשר בחלב כי אז היינו חייבים לעשות פן גם
5 בחמץ ובערלה ובכלאי הפרם, שיהא בכל אחד
6 מאלו ארבע המצות, אסור הנאה מצוה בפני
7 עצמה. וכיון שנפל באלו ולא נמנה אלא הלאו
8 שבא אסור אכילתם בלבד ובכלל זה אסור הנאה
9 כפי העקר שאמרנו — כך נפל גם בבשר בחלב.
10 נשארה כאן שאלה אחת בלבד והיא, שאפשר
11 לאומר לומר: כיון שאסור הנאה מוכן מאסור
12 אכילה כמו שבארו עליהם השלום, אם פן למה
13 הצריך הכתוב ללאו שלישי בבשר בחלב כדי
14 לאסור הנאתו, כמו שבארנו? התשובה לזה:
15 שהצריך לכך כיון שלא נאמר בבשר בחלב לשון
16 "לא תאכל" שממנו תאסר האכילה וההנאה,
17 ולפיכך הצריך לכפול לאו אחד לאסור הנאה.
18 וכבר הזכרנו הטעם שבגללו לא כתב רחמנא
19 אכילה בבשר בחלב, לפי שפל-מה שנופר בו
20 אכילה אינו חייב עד שיהנה באכילתו: אבל אם
21 פתח פיו ובלע אחד האסורין או שאכלו כשהוא
22 חם ושורף עד שיכנה גרונו ומכאיבו בשעת
23 בליעתו וכיוצא בזה: — הרי זה פטור. וזלתי
24 בבשר בחלב, שהוא חייב על אכילתו ואפלו לא
25 נהנה בו, כמו שהזכירו (פסחים כה:), וכן בלאי
26 הפרם, כמו שנתבאר לקמן (לא תעשה קצג — שיעור
27 ק), והבן פל-הפללים האלה וזכור אותם. וכבר
28 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מחלין.

29 המצוה הקפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבשל
30 בשר בחלב, והוא אמרו יתעלה: "לא-תבשל גדי
31 בחלב אמו" (שמות כג, יט), והמבשלו — לוקה
32 אף-על-פי שלא אכלו, כמו שנתבאר בכמה
33 מקומות בתלמוד.

34 המצוה הקפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול לחם
35 העשוי מתבואה חדשה, קדם עבור יום ששה עשר
36 בניסן (שאו מקריבים את העומר מהתבואה החדשה),
37 והוא אמרו יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו"
38 (ויקרא כג, יד) והאוכל ממנו כזית — לוקה.

39 המצוה המשלימה מאה ותשעים — האזהרה
40 שהזהרנו מלאכול קלי (תבואה קלויה לצורך
41 אכילה) תבואה חדשה קדם עבור יום ששה עשר
42 בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל
43 לא תאכלו". והאוכל ממנו כזית — לוקה.

44 המצוה הקצ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול
45 פרמל (גרגרי שיבולת, קלויה כשהיא באבה; מלאה
46 בגריריה) החדש (מתבואה חדשה) קדם עבור יום
47 ששה עשר בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ולחם
48 וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה". וכבר
49 קדם לנו לשונם באמרם (כריתות ה:): "אכל לחם
50 קלי וכרמל — חייב על פל-אחד ואחד". ובארנו
51 את-זה תכלית באור בכלל התשיעי מן-הפללים
52 (השורשים) שהקדמנו למאמר (לספר) זה עין עליו
53 שם. וכבר נתבאר דיני החדש בפרק ז' ממנחות
54 (ע). ובכמה מקומות בשביעית ומעשרות וחלה
55 (פרק א משנה א).

56 המצוה הקצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול
57 את-הערלה (פירות האילן בשלש שנותיו
58 הראשונות), והוא אמרו: "שלוש שנים יהיה לכם
59 ערלים לא יאכל" (שם יט, כג), והאוכל ממנו כזית
60 — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
61 ערלה. ואסור אכילת הערלה בחוצה לארץ הלכה
62 למשה מסיני: אבל לשון התורה הוא בארץ
63 ישראל בלבד.

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"א

64 מצות לא תעשה קצג. קנג. קצד.
65 מצות עשה קמו.
66 המצוה הקצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול
67 בלאי הפרם (ש"נכלאו" (מיני תבואה שנזרעו לצד
68 גפנים)) בלבד, והוא אמרו יתעלה בהם: "פן-
69 תקדש המלאה הזרע" (דברים כב, ט), ובא בקבלה
70 (חולין קטו): "פן-תקדש — פן-תוקד אש",
71 כלומר: שאסור להנות בהם. וכבר קדם לך
72 (הקדמנו כבר בסוף כלל ח) הפלל: פל-מקום
73 שנתבאר: השמר, פן ואל — אינו אלא מצות
74 לא-תעשה. ובפרק ב' מפסחים (כד:), כשאמרנו:
75 "פל-אסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך
76

מיתה, והוא אמרו יתעלה ללויים בצותו אותם
להפריש מעשר מן-המעשר (תרומת מעשר):
”ואת-קדשי בני-ישראל לא תחללו ולא תמותו”,
שזה לאו על אכילת מעשר ראשון בטבלו.
ולפיכך חיבין עליו מיתה, כמו שנתבאר במסכת
דמאי. היוצא מכל-זה: שהאוכל טבל קדם
שתפרש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר —
חיב מיתה, ואזהרתיה ממה שנאמר: ”ולא יחללו
את-קדשי בני ישראל”, כמו שבארנו במצוה זו;
והאוכל טבל אחר הפרשת התרומות קדם הפרשת
כל-המעשרות — חיב מלקות. ואזהרתיה מ”לא-
תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך”. וזכור זה ואל
תטעה בו. וכבר נתבאר דיני הטבל בכמה
מקומות במסכת דמאי ותרומות ומסכת מעשרות.
המצוה הקצ”ד — האזהרה שהזהרנו מלשנות
יין נסך, וזה לא נאמר בו פסוק ברור בפרוש, אבל
נאמר בעבודה זרה: ”אשר חלב זבחימו לאכלו
ישתו יין נסיכם” (שם לב, לח). מה זבח אסור אף
יין אסור. ואתה יודע שהוא אסור בהנאה ולוקין
עליו, כמו שמפרסם בכל-התלמוד. והראיה על
היות יין נסך מאסורי דאורייתא ושהוא נמנה
מכלל מצות לא-תעשה, אמרם בגמרא עבודה
זרה (עג): ”רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוהו
(שניהם אומרים): כל-אסורין שבתורה בין
(שנתערבו) במינן בין שלא במינן — (נאסרה
התערובת) בנותן טעם (כשהאיסור נתן טעמו
בתערובת), חוץ מטבל ויין נסך דבמינן —
במה-שהוא, ושלא במינן — בנותן טעם”. הרי
זו ראיה ברורה שייין נסך מאסורין של תורה. וגם
בספרי (במדבר כא, א) כשהזכירו אפן התדרדרות
ישראל בשטים לזנות אל בנות מואב, אמרו:
”והוא נכנס והצרצור מלא יין אצלה מיין
העמונים — ועדין לא נאסר יין של גוים לישראל
— אמרה לו: רצונך שתשתה וגו’”. וממה שאמר
”ועדין לא נאסר” משמע בלי ספק שאחר-כך
נאסר. אבל אמרם (שבת יז): בכלל שמנה עשר
דבר שגזרו (חכמים) שמכללם יינם (שבכלל זה מנו
יין גויים), וכן גם אמרם (עבודה זרה סב): ”שאיני
יין נסך דאחמרו ביה רבנן” (שממקומות אלו

הנאתן) — כלומר: כל-דבר שנאסרה אכילתו לא
יתחייב על אכילתו אלא אם נהנה בכך — אמרו
אחר-כך: ”אמר אביי: הכל מודים בכלאי הכרם
שלוקין עליהן אפלו שלא דרך הנאתן. מאי
טעמא? דלא פתיב בהו אכילה, דכתיב: ”פן-
תקדש — פן תוקד אש”. וכבר נתבאר דיני
מצוה זו במסכת כלאים. וגם היא אינה חובה
מן-התורה אלא בכלאי הכרם של ארץ ישראל.
המצוה הקנ”ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול
הטבל, והוא הדבר שלא הפרשו ממנו תרומה
ומעשרות, והוא אמרו יתעלה: ”ולא יחללו את-
קדשי בני ישראל את אשר-ירימו לה” (ויקרא כב,
טו), העובר על זה, כלומר: אוכל טבל — חיב
מיתה בידי שמים. הרמז על כך ממה שאמר פאן:
”ולא יחללו את-קדשי”, ואמר בתרומות: ”ואת-
קדשי בני-ישראל לא תחללו ולא תמותו” (במדבר
יח, לב), ויליף (לומדים ב”גזרה שווה”) חלול חלול
מתרומה שהיא עון מיתה, כמו שבארנו. ולשון
גמרא סנהדרין (פג): ”מניין לאוכל טבל שהוא
במיתה? שנאמר: ”ולא יחללו את-קדשי בני
ישראל את אשר-ירימו לה” — בעתידים לתרם
(כלומר, בטבל), הכתוב מדבר” וילף חלול
מתרומה. רצו באמרם ”בעתידים לתרם” כאלו
אמר: לא יחללו קדשים שהם עתידים להרים
אותם לה’, והוא אמרו יתעלה: ”את אשר-ירימו
לה” בלשון עתיד, ואחרי פסוק זה אמר:
”והשיאו אותם עון אשמה באכלם את-קדשיהם”
(ויקרא כב, טז), ובגמרא מכות (טז): אמרו: ”יכול
לא יהיו חיבין אלא על הטבל שלא הורם ממנו
כל-עקר; נטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה
ממנו תרומת מעשר, מעשר ראשון ולא מעשר
שני ואפלו מעשר עני מנין? (שחייבים) תלמוד
לומר: ”לא-תוכל לאכל בשעריך וגו’” (דברים יב,
יז), ולהלן הוא אומר: ”ואכלו בשעריך ושבעו”
(שם כו, יב), מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר
עני, ואמר רחמנא: לא תוכל לאכל”. אבל כל-זה
למלקות. ואולם עון מיתה אינו אלא בתרומה
גדולה ותרומת מעשר, לפי שהאוכל מעשר
ראשון קדם שתפרש ממנו תרומת מעשר — חיב

הלכותיה במסכתא המיוחדת לה, כלומר: מסכת
חלין.

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"א

מצות לא תעשה קא.

המצוה הק"א — האזהרה שהזהרנו מלשחוט
בהמה ובנה ביום אחד בין בחדשים בין בחלין,
והוא אמרו יתעלה: "אתו ואת-בנו לא תשחטו
ביום אחד" (ויקרא כב, כה). ומי שעבר ושחט —
לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בפירק
ה' מחלין.

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"א

מצות עשה קמו.

המצוה הקמ"ז — הצווי ששנצטוינו בכסוי הדם
בעת שחיטת העוף או החיה, והוא אמרו יתעלה:
"ושפך את-דמו וכסהו בעפר" (ויקרא יז, יג). וכבר
נתבארו דיני מצוה זו בפירק ו' מחלין.

משמע, לכאורה, שהוא איסור רק מדרבנן) — הרי
פונתם בזה סתם יינם (סתם יין של גויים גם אם לא
ננסך לעבודה זרה), לא יין נסך עצמו: אבל יין נסך
עצמו הוא אסור מן-התורה: והרי ידעת אמרם
(עבודה זרה ל:): "שלשה (סוגי) יינות (אסורים)
הם". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירקים
האחרונים דעבודה זרה.

המצוה הקמ"ו — הצווי ששנצטוינו לשחט בהמה
חיה ועוף ואחר-כך נאכל ממנו, ושאין לו הכשר
אלא בשחיטה בלבד. והוא אמרו יתעלה: "וזבחת
מבקרך ומצאנך וגו' באשר צויתך" (דברים יב,
כא), ולשון ספרי (פרשת ראה): "וזבחת — מה
מקדשין בשחיטה אף חלין בשחיטה. באשר
צויתך — מלמד שנצטוה משה על הקנה (צנור
הנשימה) ועל הושט (צנור המזון) ועל רב אחד
בעוף ועל רב שנים בהמה" (שם שחט רוב
האחד מהם בעוף, או רוב שניהם בהמה — הותרו
לאכילה). וכבר נתבארו דיני מצוה זו וכל-

המשך ביאור למסכת חולין ליום ראשון עמ' ב

שהם מבחישיין פמליא של מעלה, שיש לדרוש את התיבה 'כשפים'
בנוטריקון, 'כש' מלשון כחש, 'פם' מלשון פמליא של מעלה, והיינו
שאף אדם שלא גזר עליו משמים שימות, יתכן שימות על ידי כשפים,
ושלא כדברי רבי חנינא. מתרצת הגמרא: אכן נדמה שכשפים
מכחישים את של מעלה, ושאינו רבי חנינא משאר בני אדם, דנפישא
ובותיה — שכין שזכותיו מרובות אין בכח הכשפים להזיקו.
מימרא נוספת של רבי חנינא: ואמר רבי חנינא, אין אדם נוקף
(-נוגף, מקבל מכה) אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו —
גזר עליו מלמעלה שיקבל כן, שנאמר (משלי כ ב') 'מה מצערי נבר
בזנו ואדם מה יבין דברו', והיינו שה' גזר על צעדיו של האדם,
ופעמים מכונס להתקל ולנוגף אצבעו.
מימרא נוספת בענין זה: אמר רבי אלעזר, דם ניקוף מרצה (-מכפר)
בדם עולה. אמר רבא, אין הדברים אמורים אלא בגזל של רגל
ימין שהמכה שם חזקה יותר לפי שנוגף בכך בדרך הילוכו, ומדובר
בניקוף שני — במכה השניה שקיבל באותו מקום קודם שנתרפאה
המכה הראשונה, שכואבת לו מכה זו ביותר, והוא דקאזיל לבר
מצוה — ומדובר באופן שהיה הולך לדבר מצוה.
הגמרא חזרת להנהגותיו של רבי פנחס בן יאיר: אמרו עליו על רבי
פנחס בן יאיר, מימיו לא בצע — לא בירך ברכת המוציא על פרוסה
שאניה שלול, לפי שלא רצה לאכול כוית משל אחרים, ומיום שעמד
על דעתו לא נהנה מסעודת אביו.

מכת פירדה לבנה וחה — וחי, לפי שאין רפואה למכתה.
מקשה הגמרא: משמע מדברי רבי חנינא שכל אדם שהוכה מפרדה
לבנה היה מת, והא קתוינא דחיי — והלא רואים אנו אנשים שהוכו
מפרדה לבנה ומכל מקום לא מתו. מתרצת הגמרא: אימא — אכן יש
לגרס בדברי רבי חנינא וחיית, והיינו שהמכה עצמה אינה
מתרפאת, אך על האדם לא דיבר רבי חנינא ויתכן שיחיה. מקשה
הגמרא: והא קתוינא דמיתסי — והלא רואים אנו שאף מכתן
מתרפאת. מתרצת הגמרא: דחיוון ריש פרעיהו קא אמרינן — רבי
חנינא דיבר באותן פרדות שראשי רגליהן לבנות, שלמכתן אין
רפואה, אבל סתם פרדות לבנות יש רפואה למכתן.
הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חנינא: נאמר בפסוק (דברים ד לז)
'אין עוד מלבדו', אמר רבי חנינא, ואפילו בשפים — אף אדם
הניזק על ידי כשפים, הרי זה על דעת ה', שאילולי נגזרה עליו גזירה
משמים לא היתה באה עליו רעה.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה שהיה עם רבי חנינא: הויה איתתא
דחת קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה פרעיה דרבי חנינא —
אשה אחת היתה מחזרת וטורחת ליטול עפר מתחת רגליו של רבי
חנינא באופן שלא יבחין בכך, כדי לעשות לו כשפים ולהמיתו. אמר
לה, שקולי, לא מסתייעא מילתיך — יכולה את לקחת, שהרי אם
לא ירצה ה' לא תצליחי בכשפייך, שכן 'אין עוד מלבדו' בתיב.
מקשה הגמרא: והאמר רבי יוחנן, למה נקרא שמן בשפים, לפי

שמואל ב ה יט כה ו א ג

ה יט וישאל דוד ביהוה לאמר האעלה אל-פלשתים התתנם בידי ויאמר יהוה אל-דוד עלה פירתן אתן את-הפלשתים בידך: כויבא דוד בבעל-פרצים ויבם שם דוד ויאמר פרץ יהוה את-איבי לפני כפרץ מים על-פן קרא שם-המקום ההוא בעל פרצים: כא ויעזבו-שם את-עצביהם וישאם דוד ואנשיו: פ כב ויספו עוד פלשתים לעלות וינמשו בעמק רפאים: כג וישאל דוד ביהוה ויאמר לא תעלה הסב אל-אחריהם ובאת להם ממול בכאים: כד ויהי בשמעך (בשמעך קרי) את-קול צעדה בראשי הבכאים אז תחרץ בי אז יצא יהוה לפניך להכות במחנה פלשתים: כה ויעש דוד כן כאשר צוהו יהוה ויך את-פלשתים מגבע עד-באך גזר: פ

ו א ויסף עוד דוד את-כל-בחור בישראל שלשים אלף: ב ויקם וילך דוד וכל-העם אשר אתו מבני יהודה להעלות משם את ארון האלהים אשר-נקרא שם יהוה צבאות ישב הכרבים עליו: ג וירכבו את-ארון האלהים אל-עגלה חדשה וישארו מבית אבינדב אשר בגבעה ועזא ואחיו בני אבינדב נהגים את-העגלה חדשה:

רש"י

ויעל דוד וכל ישראל בעלתה היא קרית יערים. ו'בעל' לשון 'מישור': ויקם וילך דוד וגו' מבעלי יהודה. שנאספו שם להעלות משם את הארון וגו': אשר נקרא שם שם. אשר נקרא לו לארון שם, ומהו השם, שהיה שם ה' צבאות עליו: (ג) אל עגלה חדשה. טעה בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו (במדבר ז ט), ולפי שאמר (תהלים קיט נד): זמירות היו לי חקין בבית מגורי, נענש לבא לידי כך, ומת עוזא על ידו, לפיכך כשהביאו מבית עובד, הביאו בכתף, שנאמר (בדברי הימים א טו יב ג): ויאמר להם אתם ראשי האבות ללוים התקדשו אתם ואחיהם והעליתם את ארון וגו'. כי למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט:

מצודת ציון

(כ) בבעל. במישור, כמו (יהושע יג ה): מבעל גד: פרץ. מלשון פרצה ושרר: (כא) וישאם. ושרפם, כמו (נחום א ה): ותשא הארץ מפניו: ובמשנה (ראש השנה פרק ב משנה ב): משיאין משואות: (כג) הסב. מלשון סבוב: בכאים. אילנות שגדלים בהם תותים. וכן (תהלים פד ז): בעמק הבכא: (כד) צעדה. מלשון צעד ופסיעה: תחרץ. תנענע ממקומך להלחם, כמו (שמות יא ז): לא יחרץ כלב לשונך, ופירושו: לא נעה לשונך לנבוח: (ב) מבעלי. היא קרית יערים, וכמו שכתוב (יהושע טו ט): בעלה היא קרית יערים: (ג) אל עגלה. על עגלה:

מצודת דוד

(כ) בבעל פרצים. הוא עמק רפאים, ואמר על שם סופו שקראו בעל פרצים: כפרץ מים. רצה לומר: פתאום, כמים שוטפים פורצים הגדר: (כג) לא תעלה וגו'. לא תעלה עליהם מול פניהם, אך הסב עצמך ללכת אל אחוריהם, ותבוא עליהם ממול אילני הבכאים אשר גדלו שם: (כד) כשמעך. כאשר תשמע קול צעדה וכו', אז תחרץ להלחם כי אז יצא ה', רצה לומר: אז שלח מלאכו להכות בהם (ועם שאין מעצור לה' להושיע מבלי תחבולות הסבוב מאחריהם, ומבלי קביעת זמן, מכל מקום אמר כן לנסותו, הישמור מצותיו בדבר המלחמה, או יקל בעיניו כאשר הקל בהם שאלו): (כה) מגבע. בדרך נוסם מגבע עד בואך גזר, רוצה לומר: עד אשר תבוא אל גזר, כלומר עד המקום שבאים בה לגזר, וכאלו ידבר עם מי שמכיר המקום, וכמוהו הרבה במקרא: (א) ויוסף עוד. לפי שהיו רבים נאספים אליו מעת המלכו, לזה אמר שהוסיף עוד לאסוף אליו את הנבחרים בישראל, להעלות הארון:

(ב) מבעלי יהודה להעלות וגו'. מקרא קצר הוא, ורוצה לומר: שהלכו מבעלי יהודה אשר באו שמה להעלות משם וכו': אשר נקרא שם. אשר נקרא עליו שם, וחזר ומפרש מהו השם, ואמר: שם ה' צבאות יושב הכרובים, הוא הנקרא עליו: (ג) וישארוהו על ידי הבקר אשר משכו העגלה: את העגלה. רוצה לומר: נהגו הבקר המושכים את העגלה:

תהלים כה יא-כב

כה יא לַמַּעַן שִׁמְךָ יְהוָה וְסַלַחְתָּ לְעוֹנֵי כִּי רַב הוּא: יב מִיִּזְהָה אֵישׁ יֵרָא יְהוָה יוֹרְנוּ בְּדֶרֶךְ יִבְחָר: יג נִפְשׁוּ בְּטוֹב תְּלִין וְזָרְעוּ יִירֶשׁ אֶרֶץ: יד סֹד יְהוָה לִירָאֻוּ וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעַם: טו עֵינֵי תָמִיד אֶל־יְהוָה כִּי הוּא־יוֹצִיא מִרְשֶׁת רְגְלִי: טז פְּנֵה־אֵלַי וְחַנּוּנִי כִּי־יִחַיד וְעֲנִי אָנִי: יז צְרוֹת לִבִּי הִרְחִיבוּ מִמְצוֹקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי: יח רָאָה עֲנִי וְעֲמָלִי וְשֵׂא לְכָל־חַטָּאוֹתַי: יט רָאָה־אֵיכִי כִּי־רָבוּ וּשְׁנֵאת חֲמַס שְׁנֵאוֹנִי: כ שְׁמֶרְהָ נַפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי אֶל־אֲבוֹשׁ כִּי־חֲסִיתִי כָךְ: כא תִּסְוֶיֶשׁר יִצְרוֹנִי כִּי קוֹיִתִּיךְ: כב פְּדֵה אֱלֹהִים אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרוֹתָיו:

רש"י

(יא) למען שמך ה'. הרב סלח לעוני: כי רב הוא. כי נאה לרב לסלוח עון רב: (יב) מי זה האיש ירא ה'. הקב"ה יורנו בדרך שהוא יבחר דרך הטוב: (יג) נפשו בטוב תלין. כשילין בקבר תלין בטובה נפשו: (טז) כי יחיד ועני אני. ועון רבים תלוי בי ולגנדן אני יחיד לפיכך פנה אלי וחנוני כי תפלתי צריכה לתשועת כל ישראל: (יח) ראה עניי ועמלי. ועל ידיהם שא לכל חטאתי: (יט) ושנאת חמס. שלא כדן: (כא) יצרוני. ישמרוני:

מצודת דוד

מצודת ציון

(יא) למען שמך ה'. המורה על הרחמים: כי רב הוא. אף שעוני גדול ורב: (יב) מי זה. מי שירא מה' ובחר בטוב אז ה' מלמדו ללכת בדרך שבחר וכמ"ש רז"ל הבא לטהר מסייעין לו: (יג) תלין. כשימות וישכב בקבר תנוח נפשו בטוב ובזכותו יצליח וזרעו ויירשו ארץ: (יד) ליראיו. מגלה ליראיו: ובריתו. התורה הנתונה בברית יגלה להם להודיעם: (טז) כי הוא וגו'. ולזה עיני אליו לבטוח בו כי יש תקוה: (טז) כי יחיד. רצה לומר אין לי אוהב וריע כי כולם קמו עלי: (יז) צרות לבי. הצרות אשר בלבבי המה מתרחבים והולכים לזה אשאל הוציאני ממצוקותי: (יט) ושנאת חמס. ר"ל שונאים אותי כאילו הייתי איש חמס: (כא) תום וישור. מעשה התום והישר ששיתי המה ילמדו עלי זכות להיות נשמר: כי קויתך. הואיל ואקוה לך א"כ מהראוי שאהיה נשמר בצרופ זכות מעשה התום והישר: (כב) פדה וגו'. כאומר לא על עצמי בלבד אני מתפלל כי אם על כלל ישראל:

יהל אור

(ד) זח"ב ויקהל דר"ב סע"ב מענין אליך ה' נפשי אשא כו' שית פקודין י"ל זהו להמשיך הוא"ו בבחי' מל' כנ"ל סע"ב ב' וע' עוד מענין בחי' נפש בזח"ג פ' פינחס דרמ"ב סע"ב וע' בפ' מצורע דנ"ה ע"א ע"פ והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וע"פ אשר לא נשא לשוא נפשו. ועמ"ש מזה בלק"ת פ' שלח בד"ה אני הוי' אלקיכם דרוש השני פ"ג. וע' מענין נפ"א בסדור בד"ה אחרי ה' אלקיכם תלכו גבי וכו' תדבקון. ובלק"ת סד"ה כי תצא. דרוש השני. סד"ה ביאור כי תצא. איך נפ"א הוא ענין אחד עם נעילה דיוהכ"פ ועמ"ש מענין נעילה דיוהכ"פ סד"ה והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול ססע"י וא"ו גבי והיינו בחי' נעילה שאז הוא העליה הגדולה והוא בחי' התגלות זו דשופר גדול וכן בזהר ויגש דר"י ע"א הנזכר לעיל סע"י א' מבואר שעל חיבור זה דבחי' וא"ו בבחי' קל החסר עכשיו וא"ו ע"ז נאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול. ור"ל שתקיעה זו בשופר גדול זהו ודאי קול מלא ואו. ובזח"מ שם פירש כי שופר גדול זהו הבינה וממנה יומשך הוא"ו ת"ת כו'. א"כ לפ"ז נלמוד כמ"כ לענין נפילת אפים בבחי' קל חסר וא"ו דיכוין ליביה ורעותי לגביה לממסר ליה נפשיה ברעותא שלים בזהר ויקהל דר"ב סע"ב ועמ"ש תפלת נעילה עיי"ז ממשך הוא"ו לבחי' מל' בחי' אילנא דחיי. וע' בת"א פ' ויקהל ד"ה קחו מאתכם תרומה שא"א להתהוות מיש יש כ"א ע"י שיהי' בבחי' אין תחלה ונפשי כעפר כו'. כן ע"י נפ"א ביטול ממש עיי"ז נבנית המל' להיות והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים ע' בהר ויקרא דכ"ד סע"ב וכן בתפלת נעילה נמשך החתימה שהוא ענין וחתמנו בספר החיים כו':

ו זכור רחמיך ה'. חגיגה פ"ב י"ב א'. בעשרה דברים נברא העולם כו' עד בחסד וברחמים שנאמר וזכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה. והנה בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדה"ד ואח"כ שתף עמו מדה"ר א"כ צ"ל מ"ש בחסד וברחמים היינו ששתף עמו מדת החסד והרחמים וכמ"ש במדרש ע"פ ביום עשות ה' אלקים כו':

(ב) רבות בראשית ר"פ כ"ב והאדם ידע כו' זכור רחמיך כו' כי מעולם המה שבהם נהגת עם אדה"ר כו' שנתת לו יום א' משלך כו' וענין והאדם ידע הוא יחוד עליון ועז"נ ואיש אשר יקח אחותו חסד הוא. רבות פ' מסעי רפ"ד ד' ג"כ כנ"ל. ברבות בראשית באריכות יותר. וע' מזה בבחי' ס"פ מסעי גבי ערי מקלט:

(ג) זח"א (בז"ג) עמוד חמשים ת"ח הני תרין קיימין כו' ואקרין חסדי דוד כו' זכור רחמיך ה' וחסדיך. ואע"ג דאוקימא דאינון לעילא. כי מעולם המה לתתא:

(ד) בראשית דל"ז ע"א ר' חייא אמר מעולם ממש הוו ומעולם דלתתא נטל לון קב"ה כד"א זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה ויש לפרש עדמ"ש ברבות פ' וירא פמ"ט אם עולם אתה מבקש אין דין, ואם דין אתה מבקש אין עולם כו'. אם לית אתה מוותר ציבחר לית עלמא קאים כו':

(ה) פ' שמיני ל"ח א' שקיום העולם ע"י אברהם ויעקב שהם חסד ורחמים וזהו בהבראם אותיות באברהם כו' וזהו זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם המה. ילקוט ח"א ע' ב'. ח"ב צ"ט ב' ק"י ב' קל"ג א':

עין יעקב

רש"י

השמים נעצרים. ומתוך שאין גשמים היוקר הווה: והשכר אבה. שכר ריוח: ציה גם חום. ציה כמו ציווי, דברים שצויתי אתכם בשעת החום היינו תרומות ומעשרות:

דף לב עמ' ב פֶּעֶזֶן בְּטוֹל תְּרומות ומעשרות¹⁰⁸⁰ שָׁמַיִם נֶעְצְרִים מִלְּהוֹרִיד טַל וּמָטָר¹⁰⁸¹, וְהִיָּקָר¹⁰⁸² הָיָה¹⁰⁸⁴, וְהַשָּׁכָר אָבֵד¹⁰⁸⁶, וּבְנֵי אָדָם רָצִין אַחֵר פְּרִנְסָתָן וְאִין מְגִיעִים¹⁰⁸⁷, שְׁנֵאמַר: (איוב כד) "צִיָּה¹⁰⁸⁸ גַּם חֹם¹⁰⁸⁹ יִגְזֹל¹⁰⁹⁰ מִיָּמִי שֶׁלֹּג¹⁰⁹¹,

שָׂאוֹל¹⁰⁹² חֲטָאוֹ". מֵאִי¹⁰⁹³ מִשְׁמַע¹⁰⁹⁴? תֵּנָא דְּבִי¹⁰⁹⁵ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּשָׁבִיל¹⁰⁹⁶ דְּבָרִים שְׁצוּיִתִּי אֲתָכֶם¹⁰⁹⁷ בִּימֹת הַחֲמָה וְלֹא עֲשִׂיתֶם¹⁰⁹⁸, יִגְזֹלוּ מִכֶּם¹⁰⁹⁹ מִיָּמִי שֶׁלֹּג בִּימֹת הַגְּשָׁמִים¹¹⁰⁰. וְאִם נֹתָנִין¹¹⁰¹ מִתְּבָרְכִין¹¹⁰², שְׁנֵאמַר¹¹⁰³: (מלאכי ג) "הֵבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹזֵר¹¹⁰⁴, וְיִהְיֶה מִרְּךָ¹¹⁰⁵ בְּבֵיתִי¹¹⁰⁶, וּבְחֲנוּנִי נָא בְּזֹאת¹¹⁰⁷, אֲמַר ה' צְבָאוֹת: אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בָּרֶכָה עַד בְּלִי דִי"¹¹⁰⁸. מֵאִי¹¹⁰⁹ "עַד בְּלִי דִי"? אֲמַר רַמִּי בַּר (רב) [חֲמָא], אֲמַר רַב: עַד שֶׁיִּבְלֻ שְׁפָתוֹתֵיכֶם מְלוֹמֵר דִּי. פֶּעֶזֶן גְּזוֹל, הַגּוֹבֵאִי¹¹¹⁰ עוֹלָה¹¹¹¹, וְהָרָעַב הָיָה¹¹¹², וּבְנֵי אָדָם אוֹכְלִין¹¹¹⁴ בְּשֵׁר בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שְׁנֵאמַר: (עמוס ד) "שְׁמַעוּ הַדָּבָר הַזֶּה¹¹¹⁵ פְּרוֹת הַבָּשָׂן¹¹¹⁶ אֲשֶׁר בְּהַר שְׁמֶרוֹן, הַעֲשֻׁקוֹת דָּלִים, הַרְצִצוֹת אֲבִיוֹנִים"¹¹¹⁷.

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

וללויים, חסכוניות אלה שחשבתם להרויח, הם (1099) את (1100) דָּבָר שִׁיגֵרֶם לְבַצְרָתָא. (1101) תְּרומות ומעשרות, לא רק שאין השמים נעצרים, ואין הרעב פוקד חלילה, ולא רק שהגשמים יהיו מומצעים והיבול יהיה בינוני, אלא בזכות תרומות ומעשרות (1102) בשפע מיחד, הרבה יותר מהמקצוע, על אודות הברכה הגדולה הבאה בעקבות תרומות ומעשרות, יודעים אנו ממה (1103) בהבטחת הנביא: (1104) [אֲשֶׁר בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ], (1105) [פְּרִנְסָה וְאֶכֶל לַכֹּהֲנִים] (1106) [בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ], (1107) [תִּנְסוּ נָא אוֹתִי בְּזֶה] (1108) "עַד בְּלִי הַפֶּסֶקָה" (1109) מה התפון הנביא פשהבטיח בְּרָכָה אִיזוּ בְּרָכָה הִיא זו שִׁיְהִי שִׁפְעָה (1110) מִן אֲרָבָה (1111) על השדות להשחיתם וגזול את כל היבול (1112) לכן בעקבות פשיטת הארבה, (1113) מתקנים ונמשך זמן רב. ההגדרה "הנה" אינה כמו "הרעב בא", או "מגיע". אלא שובת ומשתלט, כי אחר מפת ארבה לא נותר מאומה, גם לא זרעים כדי להתחיל עונה חדשה, שאפשר יהיה להתאושש, לקטף מעט שחת, ללקט חזיו ותבואה שעדיין לא בשלה (1114) אפלו את (1115) [שארבה יעלה על שדותיכם, בגלל שאתם נחשבים כמו] (1116) [שהוא מקום מרעה משבח, והבקר שם מפטם ומדשן. גם אתם כמו אותן פרות, שאינן יודעות להבחין בין שדה מרעה לבין ערוגת ירק, ואם הרועה לא ישגיח, הן תרמוסנה ברגליהן גדולים חקלאיים, ותאכלנה מלא פיהן פרות וירקות שאינם מיעדים לבקר, אף אתם עושים כן, רומסים חומסים וגונבים את מה שאינו מיעד עבורכם. הבקרת של הנביא היא על הפרות] (1117) כדי להשמיין מהגזל

(1080) שעל בעל השדה להפריש מהיבול שלו ולתת לכהנים וללויים, אם אין החקלאים ממלאים את תפקידם, ה (1081) כי מטרת היבול אינה לצורך חקלאי, אלא כדי לתת חלק ממנו לכהנים וללויים, לכן בעקבות בטול זה נעצרים השמים מטל ומטר, אין יבול, (1082) מתחיל רעב, הגורם לך פ (1083) של המזון (1084) כי תנודות השוק הם תמיד בהתאם להצדע ובקוש, וכשיש בקוש רב למעט מזון, מאמיר מחירו עוד ועוד, ערכו של (1086) שלא יהיה לשכר כל ערך, כי שכר הפועל יהיה זול מפני רבוי הפועלים הבטלים ממלאכתם, (1087) כי גם אלה ששפר עליהם גורלם והצליחו למצא מקום עבודה כלשהו, לא תספיק להם משפרתם כדי לקנות מצרכי יסוד בסיסיים, שהם יקרים ביותר. כמו־כן גם אלה שהחביאו ממון רב מלפני הרעב, גם הם לא יצליחו לעשות בכסףם מאומה, כי חנייות המזון תהיינה רקות מכל דבר מאכל. כמו העשירה מרתה בת בנותוס, שבזמן המצור על ירושלים לא השיגה אפלו מאכל בהמה, אף על פי שהיה לה כסף רב, וכדי להוכיח קבל עם ועולם שאין להון שלה כל ערך, היא השליכה אותו בחוצות ירושלים. על הקשר ההדוק שבין תרומות ומעשרות לבין ברפת הגשמים, יודעים אנו מתוך מה (1088) [=יבש בגלל צווי שלא נשמר] (1089) [=בימי הקיץ החמים], (1090) [את] (1091) [בגלל] (1092) [=הרשעים יורדי הגיהנם, שמצבם הרוחני הירוד רמוז במה שנאמר "שאוֹל", הם] (1093) כיצד דבר זה (1094) בפסוק? (1095) למדנו בבית מדרשו של (1096) תרומות ומעשרות, שהם ה (1097) לקים בשעת אסיפת היבול (1098) לא הפרשתם לכהנים

אֵלָא בהכרח לומר שהטעם שלא ביערוהו לפי שְמָקוֹם הִנִּיחוּ לוֹ
אֲבוֹתָיו לְהִתְנַדֵּר [ו-להתגדל] בו, שאילו יבואו הבנים ולא ימצאו מה
לתקן, במה יגדל שמם, ולכן מן השמים העלימו הדבר מדורות
הראשונים, כדי שיגדל שמו של חזקיהו שיתקן את הדבר. ואף אִנִּי
שהתרתי את בית שאן, אין להקשות עלי מדוע לא עשו כן דורות
הראשונים, לפי שְמָקוֹם הִנִּיחוּ לִי אֲבוֹתַי לְהִתְנַדֵּר בו.

וממה שראינו שקיבל רבי את עדותו של רבי יהושע בן זרוז ולמד
ממנה הלכה, אף שהיה זה דבר תמוה שהרי מעולם היו נוהגים איסור
באותו מקום, יש ללמוד מִכָּאן, לְתַלְמִיד חָכָם שְאָמַר דְּבַר הַלְכָה
מחודש, שֶׁאֵין מוֹחִיחִין – מבדילים אותו משמועתו, לומר לו חזור בך
מדבר זה שלא שמעת כן. וְאִמְרִי לָהּ – יש שאמרו דבר זה בלשון
אחר, מִכָּאן לתלמיד חכם שאמר דבר הלכה שֶׁאֵין מוֹחִיחִין אוֹתוֹ –
אין משקצים את דבריו. וְאִמְרִי לָהּ – יש שאמרו בלשון אחר, שֶׁאֵין
מוֹחִיחִין אוֹתוֹ לומר לו גאוותך היא שגרמה לך שלא הטית אהן
לשמוע דבר כהלכתו מפי רבך.

הגמרא מבארת מקור לשלשה לשונות אלו מהפסוקים: מֵאֵן דְּאִמְר
מוֹחִיחִין, בְּדִבְתֵּיב (שמות כח כח) 'וְלֹא יוֹחַ הַחֹשֶׁן', דהיינו שלא יובדל
ויפרד החושן מן האפוד, ואף כאן ביאורו שאין מפרישים אותו
משמועתו לומר שאינה נכונה. וּמֵאֵן דְּאִמְרִי מוֹחִיחִין, בְּדִבְתֵּיב
(איכה ג לא) 'כִּי לֹא יוֹנֵחַ לְעוֹלָם ה'", דהיינו שלא ישקף וימאס ה' את
עמו, ואף כאן ביאורו שאין משקצים וממאסים בשמועתו. וּמֵאֵן
דְּאִמְרִי מוֹחִיחִין, דִּתְנִין (סוטה מו) 'מְשַׁרְבוּ וְחוֹחֵי הַלֵּב רַבּוּ מִחֻלּוֹקוֹת
בְּיִשְׂרָאֵל', דהיינו שכאשר נתרבו גבויי הלב, שלא דקדקו להקשיב
שמועתם מפי רבם כל הצורך, וסמכו על הבנת לבם, על ידי זה נולדו
טעויות ורבו המחלוקות בישראל. ואף כאן ביאורו שאין אומרים לו
שגאוותו גרמה לו שלא יידיק כל הצורך במה ששמע.

הגמרא מקשה על מה שהוכיח רבי שבית שאן אינה מארץ ישראל:
מִתְקִיף לָהּ יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, וּמִי אִיכָא לְמֵאֵן
דְּאִמְרִי דְּבֵית שָׁאן לֹא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא, וְהַכְּתִיב לַגִּבִּי יְרוּשָׁה
הַשְּׁבִטִים את הארץ (שופטים א כח) 'וְלֹא הוֹרִישׁ מִנְּשָׁה אֶת בֵּית שָׁאן
וְאֶת בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת תַּעֲנָנָהּ וְאֶת בְּנֵיהָ', שבני מנשה לא הרגו את
הכנענים שישבו במקומות אלו, אלא הנחום למס וישבו בניהם,
ומבואר שבית שאן מארץ ישראל היא.

הגמרא דוחה קושיא זו: אִישְׁתַּמִּיטִיתָה – נשמט מזכרוננו של יהודה
בריה דרבי שמעון בן פיזי הָא דְּאִמְרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיקִים מִשּׁוֹם
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן פִּדְתִּי, שְאָמַר מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן שְׁמוּעִי, הִרְבָּה
בְּרָכִים בְּכִשּׁוֹם עוֹלֵי מִצְרַיִם בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וּקְדוּשָׁה בְּקְדוּשַׁת הָאֶרֶץ,
וְלֹא בְכִשּׁוֹם עוֹלֵי כָּבֶל בִּימֵי עֲזָרָא לְקַדְשָׁם שְׁנִית, וְהִטְעַם שֶׁלֹּא
קְדוּשָׁה מִשּׁוֹם שְׁקִיבָא – סברו עולי בבל, שְׁקִדּוּשָׁה רִאשׁוֹנָה קִדְּשָׁה
לְשַׁעֲתָהּ וְלֹא קִדְּשָׁה לְעֵתִיד לְבָא – כאשר קידש יהושע את הארץ
בכיבוש ראשון לא קידשה אלא כל עוד שיהיה כיבוש זה קיים, אך
לאחר שיגלו בימי נבוכדנאצר ויבטל כיבוש זה תבטל קדושת הארץ,
וְהִנֵּחֻם עוֹלֵי בָבֶל מִלְּכַבְשָׁם וּלְקַדְשָׁם שְׁנִית, כדי שלא יהיו מקומות
אלו קדושים בקדושת הארץ ויוכלו לחרוש ולזרוע בהם בשביעית,
שהרי אין השביעית נוהגת אלא בארץ. ועשו כן בְּרִי שִׁימְכֻנוּ עֲלֵיהֶן
הַעֲנִיִּים בְּשִׁבְעִיתָהּ, וילקטו שם לקט שכחה ופאה וכן יטלו מעשר עני.
ואף בית שאן היתה אחת ממקומות אלו, ולכן אף שבפסוק מבואר
שנתקדשה בקדושה ראשונה, מכל מקום לא קדשה שנית בכיבוש
עולי בבל, ולכן סבר רבי מאיר שאין חייבים לעשר בה ירקות ופירות
האילן, ככל חוץ לארץ.

אִמְרִי לִיה רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי יוֹרָא, וְהָא רַבִּי מֵאִיר עֲלָה בְּעֶלְמָא הוּא
דְּאִכְבִּיל – אבל מבית שאן עלה של ירק בלבד, שאין זה אלא אכילת
ערא, שאינה חייבת במעשר ומותרת אף בארץ, ואיך הוכיח רבי
שבית שאן דינה כחוץ לארץ. אִמְרִי לִיה רַבִּי יוֹרָא, רַבִּי מֵאִיר מֵאִנְוֶה
אִכְבִּילָהּ – אבל עלה זה מתוך אגודת ירק, וְתִנֵּן במסכת מעשרות (פ"א
מ"ה) לגבי האופנים הקובעים למעשר בכל מין ומין, יִרְק הַנֶּאֱמָר –
שהדרך לאוגדו, נאסר באכילת ערא מִשְׁאִינָהּ, שאו הוקבע למעשר.
ולכן אם לא שבית שאן אינה קדושה למעשרות, לא היה אוכל רבי
מאיר עלה זה ללא מעשר.

מקשה הגמרא עוד: וְדִלְמָא לֹא אֲדַעְתִּיהּ – שמא רבי מאיר שכח
לעשר את הירק ואכל טבל בשוגג, ולעולם היה צריך לעשר אף
ממקום זה, ואיך הוכיח רבי מאכילתו. מתרצת הגמרא: הַשְׁתָּא
בְּהִמְתֵּן שֶׁל צְדִיקִים אֵין תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא תְּקִלָּה עַל יְדֵי,
צְדִיקִים עֲצָמָן לֹא כָּל שֶׁכֶּן, ובדאי אין לומר שנכשל רבי מאיר
באכילת איסור בשוגג.

מקשה הגמרא עוד: וְדִלְמָא רַבִּי מֵאִיר עִישָׁר עֲלֵיהֶם מְקָמוֹם אַחֵר,
ואף שלא ראה זאת רבי יהושע בן זרוז, שמא היה לרבי מאיר ירק
תלוש בביתו ואמר 'הרי ירק זה שבביתי מעשר על אגודה זו'. מתרצת
הגמרא: לֹא נִחְשְׁדוּ חֲבֵרִים [ו-תלמידי חכמים] לְתָרוּם שְׁלֹא מִן
הַמּוֹקֵף – שלא מן הסמוך, שהרי אסור לעשר באופן כזה, אלא צריך
שהמעשר והפירות המתעשרים יהיו סמוכים זה לזה, ובדאי לא
עיסר רבי מאיר שלא מן המוקף.

מקשה הגמרא עוד: וְדִלְמָא רַבִּי מֵאִיר אֲכַן עִישָׁר מִן הַסְמוּךְ, ומה
שלא ראה זאת רבי יהושע בן זרוז, לפי שנתן עֵינָיו בְּצַד זֶה לְקְרֹא
לו שם מעשר במחשבה, וְאִכְל בְּצַד אַחֵר מִן הַמַּעֲשֵׂר, שהרי ניתן
לעשר במחשבה. מתרצת הגמרא: אִמְרִי לִיה, חָזִי מֵאֵן נִכְרָא רַבָּה
קְמָסְהִיד עֲלֵיהּ – ראה מיהו אותו אדם גדול שהעיד על כך, רבי
יהושע בן זרוז, ובדאי כיון שבא להעיד על כך דקדק יפה וכיון
לאמת.

הגמרא מבארת מה שהוזכר לעיל ש'בהמתן של צדיקים אין הקדוש
ברוך הוא מביא תקלה על ידך, היכן מצינו שהיה כך: מֵאִי בְּהִמְתֵּן
שֶׁל צְדִיקִים, דְּרַבִּי פִנְחָס בֶּן יֵאִיר הָוָה קָאֹזֵל – היה הולך לְפִדְיוֹן
שְׁבוּיִין, פָּנַע בֵּיהּ בְּגִינָא נִהְרָא – פגש בדרכו בנהר ששמו גינאי,
אִמְרִי לִיה, נַהֵר גִּינָא, חֲלוּק לִי את מִימָךְ וְאֶעֱבֹר בָּךְ – כדי שאוכל
לעבור בך. אִמְרִי לִיה הַנָּהָר, אַתָּה הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵךְ, לפדות
שבויים, וְאִף אִנִּי הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנִי, שכל הנחלים הולכים
אל הים בגזירת הקדוש ברוך הוא, ושליוחתי עדיפה משליוחתיך,
שכן אַתָּה סָפַק עוֹשֶׂה סָפַק אִי אַתָּה עוֹשֶׂה, שמא לא יסכימו
הגוים לפדות את השבוי שברצונך לפדותו, ואילו אִנִּי וְדָאִי עוֹשֶׂה
רְצוֹן קוֹנִי, ולכן לא אבטל מלעשות בודאי רצון קוני כדי שתעבור
וספק אם תעשה רצון קונך. אִמְרִי לִיה רַבִּי פִנְחָס בֶּן יֵאִיר לַנָּהָר, אִם
אִי אַתָּה חוֹלֵק גּוֹזְרִי עֲלֵיךְ שְׁלֹא יַעֲבֹר בָּךְ מִים לְעוֹלָם. כששמע
הנהר כן נכנע לדבריו וְחָלַק לִיה. הָוָה הָהוּא נִכְרָא דִּתְהוֹה דְּאִרִּי
חִיטִי לְפִסְחָא – היה שם אדם נוסף שהיה נושא חטים לצורך
עשיית מצות לפסח, ודיה צריך אף הוא לעבור את הנהר, אִמְרִי לִיה
רַבִּי פִנְחָס בֶּן יֵאִיר לַנָּהָר, חֲלוּק לִיה נָמִי לְהָאִי דְּבִמְצוֹנָה עָסִיק –
חלוק מימך גם לאותו אדם העוסק במצוה, חֲלַק לִיה הַנָּהָר את
מימיו. הָוָה הָהוּא מִיַּעֲצָא דְּלָוִוָה בְּתִרְיָהּ – היה שם עוד סוחר
ערבי שנתחבר עמם בדרך, אִמְרִי לִיה רַבִּי פִנְחָס בֶּן יֵאִיר לַנָּהָר,
חֲלוּק לִיה נָמִי לְהָאִי – חלוק מימך גם לגוי זה, דְּלֹא לִימָא כדי
שלא יאמר, וכי בָּךְ עוֹשִׂים לְבָנִי לְוִיָּה – למי שנתחבר אלינו בדרך,
שאנו מניחים אותו והולכים. חֲלַק לִיה הַנָּהָר מימיו בפעם
השלישית.

אִמְרִי רַבִּי יוֹסֵף על מעשה זה, בְּמָה נִפְשֵׁי נִכְרָא מִמְּשָׁה וְשִׁתִּין רַבּוֹן
– כמה גדול רבי פנחס בן יאיר יותר ממשה רבינו וכל ישראל שהם
ששים ריבוא, שאף להם נקדע דים בקריעת ים סוף, דְּאִילוּ הָתָם חָד
וְיִמְנָא – לא נחלק הים אלא פעם אחת, וְהָכָא תִּלְתָּא וְיִמְנָן – נחלק
שלוש פעמים. שואלת הגמרא: וְדִלְמָא הָכָא נָמִי חָדָא וְיִמְנָא – שמא
אף במעשה זה נחלק הנהר רק פעם אחת, ועברו בו שלשתם, ומה
שרבי פנחס בן יאיר הוצרך לצוות על הנהר שלש פעמים שיחלק,
היינו כדי שלא יחזור הנהר וישטוף את שני האנשים שעמו בשעה
השנייה בו. משיבה הגמרא: אֵלָא אֲכַן כִּךְ אִמְרִי רַבִּי יוֹסֵף, כמה גדול
רבי פנחס בן יאיר שהוא שקול בְּמִשָּׁה וְשִׁתִּין רַבּוֹן שחלק לו הנהר
מימיו כמו שנקרע להם הים.

הגמרא חוזרת להמשך המעשה עם רבי פנחס בן יאיר, כשהלך
בדרכו לפדיון השבויים: אִקְלַע רַבִּי פִנְחָס בֶּן יֵאִיר לְהָהוּא אוֹשְׁפִינָא
– התאכסן במלון אחד, רְמוּ לִיה שְׁעָרֵי לְחִמְרִיהּ – הטילו אנשי
האכסניה שעורים לחמורו לאכול, וְלֹא אִכְל הַחֹמֶר מִדָּהָם,

מקום הניחו – כשיבאו בנינו אחרינו, אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם? להתגדר = להתגדר. מכאן – שראינו שקבל רבי עדות זו ולמד דימנה, אף על פי שדבר תימה הוא, שהרי מעולם היו נוהגין בו איסור – למדנו שאין מוידח תלמיד חכם האומר דבר הלכה חידוש, לאמה: לא שמעת. אין מוידח – אין מבדיל אתו משמועתו, לאמה: חוזר כך. מוידחין –

משקצים את דבריו. מוידחין: לומר: גאוןך גרמה לך שלא היתת אחון לשמוע דבר כהלכתו מפי רבך. לישנא אחרנא: מגביתך ומסלקך אותו מדבריו. וחוזה – לשון גבוה: הלב, שלא דקדק מפי רבו כל צרכו, וסמכו על לבם. הוריש וגו' – אלא הניחו למס עובר ויודשים ביניהם. אשתמיטתיה – ליהודה בריה דרבי שמעון בן פוי. הרבה כרכים כבשו עולי מצרים – וקדשום בקדושת הארץ, ולא כבשום עולי בבל לקדשם בשניה. ולכן לא כבשום – דקסבר: הואיל הותרו הותרו, וקדושה ראשונה בטלה, דכי קדשה ויהושע – לשעתה קדשה ולא לעתיד לבא שגלו בימי נבוכדנצר. ולא רצו להחזיר קדושתה – כדי שיהא מותר לחרוש ולזרע שם בשביעית, שאין נוהגת בחוצה לארץ, ויסמכו עליון עניים לטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. ובית שאן מתן היתה. ואותן שקדשו – הן לא בטלו בחורבן שני, דבארמינן ביבמות בהעלה"ל (פבב). "והביאך ה' אלךך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה" – ירושה ראשונה ושניה יש להם, שבטלה ירושה ראשונה ונקראת שניה ירושה, אבל ירושה שלישית אין להם. שהשניה לא פסקה, הלכך בימי רבי נהגו איסור בארץ. עלה בעלמא – דאבילת עראי היא, ושריה בארץ. מאגודה אבילת – דמשנאגד אסור לאכול עראי. הנאגד – שדרכו לאוגדו. משיאגד – הוקבע למעשר, ונאסר באבילת עראי. לאו אדעתיה – שכח רבי מאיר ולא עשרו, ולעולם סבירא ליה דבעי עשורי. מקום אחר – שמה הוי ליה ירק תלוש בביתו, ואמר: הרי הוא מעשר על אגודה לו. לתרום שלא מן המוקף – מן המחומר וסומך לו. כגון: "אין מקיפין שתי חביות" (ביצה לבב), וכמו "מקפת וקורא לה שם" (נדה עאב) – לשון מקריב ומגניע זה לזה. ואסור לחבר להפריש ממה שאין לפניו על מה שלפניו, דשמא אותו שהוא סומך עלי אינו עשוק, שנאמר או נרקב, ומצא שאין אומר כלום, ואוכל טבלים. נתן עיניו בצד זה – לקרוא לו שם מעשר על צד שני, ואכל מצד שני. חיו מאן גברא רבה אסחיד עליה – ראה כמה אדם גדול העיד עלי, דהיינו רבי יהושע. הואיל ובא להעיד על זאת – יפה רבו ודקדק בדבר אל נכון. נינאי – שם הנזיר. רצון קוני – כל הנחלים הולכים אל הים בגזירת המלך. ספק עושה – שמא לא יתנו לך בפדיון. דבמצות עסיק – דכתיב (שמות יב): "ושמרתם את המצות", דמתחלת טחינה והקדשה בעיא שימור לשם מצה. ולווה ביהייהו – נתחבר עמם בדרך. מיינא = סוחר ערבי. כך עושין – בתמידי. לבני ליה – לבני חבורה, שמניחין והולך. דלמא הכי נמי חרא וימנא – אלא מתיירא דיהי שלא יחזרו המים וישטפו השנים, ויהי מדרב עליהם שימתן להם הנזיר. כמשה ושתין רבון – שנחלק לזון ים סוף. חבטניהו

אמר אתה הולך לעשות רצון קונך ב' – שמא שר של ים השיב לו כך. אי נמי רבי פנחס היה מחשב בלבו שלכן היה מניח מלחלוק לו. וכענין זה צריך לפרש בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (זא, גבי ר' אליעזר בן דורדיא, דאמר: "שמים, בקשו עלי רחמים").

נשים" דירק בחצרה לארץ אינו נוהג בו לא מעשר ולא תרומה, ובשאר פירות נוהגת תרומה גדולה אבל לא מעשר, אבל דגן תירוש ויצהר – חייבין לגמרי, בין בתרומה בין במעשר. דהכי איתא התם, אמר ר' יוחנן: רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלו. מאן ניהו הרובים – תרגומא. אמר רבי זעירא רב יהודה בשם שמואל אומר: חלת חוצה לארץ תרומת חוצה לארץ – אוכל והולך ואחר כך מפריש. רבי אבא בשם רבי שמואל אמר: לא חשו אלא לתרומת דגן תירוש ויצהר. ומשמע דקאי ארבי יוחנן דאמר דבגולה היו מפרישין תרומות. ואתא רבי אבא לאשמועינן דדוקא בדגן תירוש ויצהר היו מפרישין תרומות ומעשרות. ולאו דוקא נקט תרומה – דהוא הדין מעשר. אבל שאר פירות לא חשו לענין מעשר אלא לתרומה גדולה. כמו שמפרש רבי שילא בשם רבי שמעון אחר כך, רבי שילא בשם רבי שמעון אמר: לא חשו אלא לתרומה גדולה, אבל לירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו, דתני איסי בשם רבי עקיבא: מעשרות לירק מדבריהם, פירוש: שאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לשאר פירות, דאסמכו רבנן אקרא. ולפי זה לא קשיא מידי מוקד דשמעתין, דרבי מאיר אבל עלה של ירק. והוא דמסכת עבודה זרה דאכל פירי דלא מעשר – בשאר פירות קאמר, שהרימה מוקד תרומה גדולה אבל לא מעשר. ובברכות (לזא) לא גרסין "ירק", דבצלף איירי ולא ירק הוא. ולא גרסין נמי "מעשר", אלא: דהני מילי גבי צלף, דכל שאר פירות אינו נוהג מעשר אלא תרומה. וכן הוא בספרים מדויקים. ואהדיא דבירושלמי, דקאמר שבאו הרובים ובטלו, סמכין עכשיו שאין אנו מפרישין תרומות ומעשרות. ורבינו תם מפרש דאין השדות חשובות כמו שלנו, לפי שנותנין מן מוס. ולפי זה בימינו לא היו מפרישין אלא מהנהוג דלא ידבי טסקא, דאיכא דלא ידבי, כדאמר ב"המקבל" (בבא מציעא קא, ארעא דלית לה כרגא וטסקא, מאי ועד יש לפרש: שנוא הרחוקים מארץ ישראל כמנו לא תקנו חכמים. ועד יש מפרשים, שנמצא בירושלמי דהא דקאמר דמכזיב ולהלן פטור מן הדמאי – לאו דוקא דמאי, אלא אף מן הדמאי, ואוהא סמכין. אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו – תימה: דלא משני הכי בפרק "במה בהמה" (שבת נזב) דדרשין: "זאת בהמות אשר על פני ירושלים אשר בנה שלמה (אותם בער אישיהו)" כו', אפשר בא אסא כו', אלא מקש דאשונים לאחורונים, מה דאשונים לעשו ותלה בן – אף כו', ואמאי לא משני דמקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו, כדמשני הכא? ויש לומר: דבשלמא הכא בני נחש הנהושת, לפי שנעשה על פי הדבור – טעו בו הראשונים, והיו סבורים שהיה אסור לבעור. אלא התם, במה היו טועין שלא לבעור אותן בהמות? ודילמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר – ואם תאמר, דתנן בפרק "במה מדליקין" (שבת לדא), ספק חשכה – מעשרין את הדמאי, הא דמאי חשכה – לא, אמאי כיון דאפשר על ידי נתן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר, אם כן יהא מותר להפריש בשבת. כדמוכח בפרק "נוטל" (שם קמאב), דתנן, ר' יהודה אומר: אף מעלין את המדומע באחד ומאה. ופרקי בגמרא (שם קמאב), והא מתקן הוא! ומשני: הא מני – רבי שמעון בן אלעזר היא, דאמר נתן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר, ולהכי לא חשבי תקון בשבת כשמעלהו ים לומר: דשאני מדומע שכבר היה נתון, אבל תחלתו של טבל – לא שרי על ידי דאפשר ליתן עיניו בצד זה ולאכלו בצד אחר.

אמר אתה הולך לעשות רצון קונך ב' – שמא שר של ים השיב לו כך. אי נמי רבי פנחס היה מחשב בלבו שלכן היה מניח מלחלוק לו. וכענין זה צריך לפרש בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (זא, גבי ר' אליעזר בן דורדיא, דאמר: "שמים, בקשו עלי רחמים").

הא אתמר עלה אמר רבי יוחנן כו' – במסכת שקלים (חב) ובמסכת דמאי בירושלמי ובבראשית רבה (פרשה ט) לא משני מידי, אלא השיב להם דמחמרא אנפשה. **ויש** שיש לו ואינו רוצה – ואפילו הכי איקרו קדושים, שמזמן את חבירו לאכול אצלו מפני הבושת. **מסרהבנא** – מנחה אני, כדמרגמינן "דמחרה לשפך דם" (ישעיה נט) – ויסרהבן. **גדולים** צדיקים במיתתן יותר מבחיהם כו' –

פירש בקונטרס: דדרש ממה שהחיה בנגיעה בעלמא, כדכתיב "ויגע ויחז". וקשה: דאם כן, מאי פריך: ודילמא לקימין ברכתא דאליהו? מכל מקום היה גדול במה שטרח להחיותו בחייו יותר מבמותו ונראה דנפקא ליה ממה שבחייו הצדיקים נוגעים בהם כמה רשעים ויושבים אצלם, ושם לא היה לו רשות להתעבד אצלו. **והא**

שנו אלא שלקחן מתחלה לבהמה, אבל לקחן מתחלה לאדם ונמלך עליהם לבהמה – חייב לעשר; והתניא: הלוקח פירות מן השוק לאכילה, ונמלך עליהן לבהמה – הרי זה לא יתן לא לפני בהמתו ולא לפני בהמת חברו אלא אם כן עישר. שמע רבי נפק לאפיה, אמר ליה: רצונך סעוד אצלי? אמר לו: הן, צהבו פניו של רבי. אמר לו: כמדומה אתה שמודר הנאה מישאל אני? ישראל קדושים הן, יש רוצה ואין לו, ויש שיש לו ואינו רוצה, וכתיב: "אל תלחם לך רע עין ואל תתאו למטעמתי". כי כמו שער בנפשו כן הוא אכול ושתה יאמר לך ולבו כל עמד, "ואתה רוצה ויש לך. מיהא השתא מסרהבנא, דבמלתא דמעוה קא מרחנא, כי הדרנא אתינא עיילנא לגבך. כי אתא, איתרמי על בההוא פיתחא דהווי קיימין ביה כודנייתא חוורתא, אמר: מלאך המות בביתו של זה, ואני אסעוד אצלו? שמע רבי נפק לאפיה, אמר ליה: מזבנינא להו. אמר ליה: "ולפני עוד לא תתן מבשל". – מפקנא להו. – מפשת היקא. – עקנא להו. – איפא צער בעלי חיים. – קטילנא להו. – איפא "בל תשחית". הוה קא מבתש ביה טובא, גבה טויה בינייהו. בכה רבי ואמר: מה בתייהן קד, במיתתן על אחת כפה וכמה! דאמר רבי חמא בר חנינא: גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחיהן, שנאמר: "ויהי הם קוברים איש והנה ראו הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו". אמר ליה רב פפא לאביו: ודילמא לקימין ביה ברכתא דאליהו. דכתיב: "ויהי נא פי שנים ברוך אל!". אמר ליה: אי הכי, היינו דתניא: על רגליו עמד, ולביתו לא הלך? – אלא כמה איקיים? כדאמר רבי יוחנן: שריפא צרעת נעמן, שהיא שקולה כמת, שנאמר: "אל נא תהי כמת". אמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן "מים"? שאימתם מופלת על הבריות, דאמר רבי חנינא: מימי לא שאלני אדם על מפת פרדה לבנה וחתיה. – והא קחוינא דחיי! – אימא: ותיית. – והא קחוינא דמיתסי! – דהיוון ריש פרעיהו קא אמרינן. "אין עוד מלבדו" – אמר רבי חנינא: ואפילו כשפים. ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה פרעיה דרבי חנינא, אמר לה: שקולי, לא מסתייעא מילתיך, "אין עוד מלבדו" כתיב. – והאמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן "כשפים"? שמכחישין פמליא של מעלה! – שאני רבי חנינא, דנפישא זכותיה. ואמר רבי חנינא: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר: "מה מצעדי גבר פוננו, ואדם מה יבין דרכו". אמר רבי אלעזר: דם ניקוף מרצה כדם עולה. אמר רבא: בגודל ימין ובניקוף שני, והוא דקאזיל לדבר מצוה. אמרו עליו על רבי פנחס בן יאיר: מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו.

אמר

חבניהו – בנפה. חבניהו לנקותם, *ויחירא בלעו. וליכא למימר לשון דישא, דמעיקרא היו עומדים בקליפתן, דאם כן אמאי לא אכלה? מעיקרא הרי לא נתחייבו במעשר עד שיתמרחו בכרי, דכתיב: "ראשית דגןך", ותנן בהדיא (פאה פ"א מ"ז): מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד אשר ימרח, דכל אכילת בהמה חשיב אכילת עראי. נקרינהו – בידים מן האבנים והפסולת. ופי מתייבא – מאכל בהמה הנלקח מעם הארץ, כלום גזרו עליו משום דמאי? ואף על פי שאליו ודאי לא עישרו היה מחייב לעשר – על ספק מיהא לא גזור, דתנן: הלוקח מעם הארץ פירות מן השוק לזרע ולבהמה, אף על פי שהזרע ומאכל בהמה בכלל שאר תבואה חן, וחיבין במעשרות – לא גזור עליהם משום דמאי, דמסתמא רוב עמי הארץ מעשרין חן, ולא החמירו חכמים על הדמאי כל כך. לעורות – לעבדן. והתניא – בניחוחא. והנך שעורים לאדם לקחום מתחלה. שמע רבי – דהוה קאתי רבי פינחס. רצונך סעוד אצלי – ידי רצונך לסעוד אצלי. צהבו פניו – שמח, מפני שלא היה רבי פינחס רגיל ליהנות משל אחרים, כדלקמן. אמר ליה – רבי פינחס וכי סבור היית שמודר הנאה מישאל אני? ישראל קדושים הם – וראויין ליהנות מהם. אבל יש רוצה – לההנות אחרים משלו ואין יכולת בידו, וממנו אינו רוצה ליהנות שלא אכבדו עליו. יש שיש – יכולת בידו ואינו רוצה לההנות אחרים, ואף על פי שאומר בא וסעוד – אין לכו חפץ. ואינו נהנה ממנו, משום דכתיב: "אל תלחם לך רע עין". אל תלחם – אל תסעוד. לחם – לשון סעודה, כדכתיב (שמואל א' ב): "לא בא אל הלחם", וכתיב (דניאל ח'): "בלשצר מלכא עבד לחם רב". כמו שער – כאילו אתה פותח שער בבטנו. ויש אומרים: לשון מרירות, כמו (ירמיהו כט): "כתאנים השוערים". מסרהבנא – לשון בחלה ומהירות. כלומר, צריך למחר וללך לדבר מצוה, ואין פנאי לסעוד. כודנייתא – פדרות, ושל רבי חיי. מלאך המות – שמכה ושוכן אין המכה חיה, כדלקמן. ולפני עוד וגו' – דכי היכי דאסיין לך אסיין לאחרני. והא ליכא למימר דמזון להו לגוים, דתנן: אין מוכרין להם בהמה גסה (עבודה זרה י"ב). מפקנא להו – אשלחם ביערות דעלמא להפקר. מפשת היויקא – דמזון של היו נשמרות ירבו נוקחין. עקנא – שלא יוכלו לבעט. ובל תשחית ליכא, שיהו ראיות לדישה. עקנא – מנשר פרסותיהן, ועדיין חן יכולין לילך.

מבתש = מפציר, וחברו בשבועות (דף ל"ב). "מבתש" גרסין, בבית ולא בכף. גבה מורא בינייהו – והבידילן. בחייהן – של צדיקים כך, נותן הקדוש ברוך הוא לבו על אותם שלא להעביר דעתם, שגרם הדבר שנכנס בפתח הפרדות, שיפרשו ולא יעבור על דעתו הראשונה שאין דרכו לסעוד משל אחרים, כדלקמן. על אחת כמה וכמה שהיה במיתתן גדולים יותר מבחיהן, כדאמר רבי חמא. קוברים איש – רשע היה, ולא יתן להקבר אצל צדיקים. ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי – ואילו בחייה, שהרצה להחיותו הוצרך לשום פיו על פיו ועיניו על עיניו ולבקש רחמים. ודלמא לקימין ברכתא דאליהו – דלא טגי שלא לתקיים, דכתיב בעצדיקס (איוב כב): "ותגור אומר ויקם לך", ולא משום אלישע הוה. פי שנים – אליהו החיה בן הצרפתי ואלישע בן השונמית, וצריך להחיות עוד אחר. אי הכי – דליקוימין ברכתא דאליהו. היינו דתניא – בתמיה. ואי משום ברכתא דאליהו – היה צריך להחיות ממש, כמו שעשה אותו שהחיה אליהו אלא לאו שמע מינה משום אלישע הוה, ולא הוה צריך לאלישע אלא לסלקו מאצלו, והחיהו עד שנטולק משם. אל נא תהי כמת – בצרעת מרים כתיב. למה נקרא שמן כודנייתא "מים", דכתיב (בראשית לו): "אשר מצא את הזימים". לא שאלני – רבי חנינא רופא היה, ומחאבא מייתי לה במסכת יומא ב"הוציאנו לוי ומטא. ויהי – משמע שמת המוכה. וחיה – לשון נקבה. ואמכה קאי, שאין המכה מתרפאת. אין עוד מלבדו – משום רבי חנינא נקט לה. אפילו כשפים – אין מלבדו. כלומר, שלא מדעתו. שאם אין גזירה מלפניו – אין מריעין לו לאדם. מהדרא מחורת וטורחת. שלא יבין. למשקל עפרא – ולעשות לו כשפים להמיתו. כשפים – נטריקון. מכחישים פמליא של מעלה. שלא גזור על אדם חלמות, והוא מת על ידי כשפים. נוקף – גונף, *אישופיייר בלעו. מברזין – גזרו עלי. מרצה – מכפר. גודל ימין – מפני שהוא גונף בכה, ומצטער הרבה. ובניקוף שני – קודם שנתרפא הראשון. בצע – ברכת המוציא. שלא רצה לאכול כוית משל אחרים.

הדברים נפסק לאפיה – יצא לקראתו לפייסו, אמר ליה מוֹבִינָא לְהוּ
– מוכן אני למוכרן לאחרים ולא להחזיקן עוד בביתי. אמר ליה רבי
פנחס, אינך יכול למוכרן לאחרים משום 'וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל'
(ויקרא יט יד), שבשם שאסור לך לגדלן כך אסור ליהודי אחר. אמר לו
רבי, מִפְּקִרְנָא לְהוּ – אפקיר ואשלח אותן ביערות של הפקר. אמר
לו רבי פנחס, אף זה אינך יכול לעשות שהרי מִפְּשָׁתָּהּ הֵיזְקָא – בכך
מרבא אתה הֵיזַק, שהרי יהיו ללא שמירה כלל. אמר לו רבי עֲקִרְנָא
לְהוּ – אשיר פרסותיהן מרגליהן שלא יוכלו לבעוט, ומכל מקום יוכלו
עדיין ללכת ולדרוש את התבואה, ואין בזה משום בל תשחית. אמר לו
רבי פנחס, אִיבָא בזה איסור משום צִעַר פְּעָלֵי חַיִּים. אמר לו רבי,
קְטִילָנָא לְהוּ – אהרוג אותן, אמר לו רבי פנחס, אִיבָא איסור משום
בַּל תִּשְׁחִית.

הֵנָּה קָא מְכַתֵּשׁ בֵּיה טוֹבָא – היה רבי מרבא להפציר בו שיואיל
לסעוד אצלו, נָבֵה טוֹרָא בִּינְיָיָהוּ – התרומם ועלה הר בין רבי לרבי
פנחס והבדיל ביניהם. כשראה רבי את גדלותו של רבי פנחס, בָּבָה
רְבִי וְאָמַר, מה בְּחִיָּתָהּ של צדיקים כָּךְ חביבים הם לפני ה' ועושה
להם רצונם, שכיון שלא היה דרכו של רבי פנחס לסעוד אצל אחרים,
סיבב ה' שיכנס בפתח שהפרדות נמצאות בו, שמתוך כך יפרוש
מלסעוד אצלו, ולא יעבור על דעתו, בְּמִיתָתָהּ שמעלתן גדולה יותר,
עַל אַחַת בְּמֵה וְכַמָּה. שרי מצינו שבמיתתם גדולים הם יותר
מבחייהם, דְּאָמַר רְבִי חֲמָא רְבִי חֲנִינָא, גדולים צדיקים בְּמִיתָתָהּ
יותר מִבְּחִיָּתָהּ, שְׁנֵאמַר בפסוק כאשר קברו את נביא השקר (מלכים ב'
יג כא) 'וַיְהִי הֵם קְבָרִים אִישׁ, וְהָנָה רָאוּ [את] הַגְּדוֹד וַיִּשְׁלִיכוּ אֶת
הָאִישׁ בְּקֶבֶר אֱלִישֶׁע, וַלְהָד וַיִּנֶּעַ הָאִישׁ בְּעֶצְמוֹת אֱלִישֶׁע וַיְחַי וַיָּקָם
עַל רַגְלָיו'. ואילו בחיי אלישע כשרצה להחיות את בן השונמית (ראה
מלכים ב' י) הוצרך לשום פיו על פיו וענינו על ענינו ולבקש רחמים על
כך, הרי שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם.

אָמַר לִיה רַב פָּפָא לְאַבִּי, מנין שהחיה אותו בנגיעה בעלמא משום
שגדולים צדיקים במיתתם, וְדִילְמָא לְקִיּוּמֵי בֵּיה בְּרַבְרָא דְאַלְיָהוּ –
שנא לא בזכות אלישע חי אותו המת, אלא מפני שאליהו הנביא
בִּירַךְ את אלישע, וכמו דְּכָרִיב (מלכים ב' יט) 'וַיְהִי נָא פִי שְׁנֵים בְּרוּתָהּ
אֵלַי', וברכת הצדיק אי אפשר שלא לתקיים, וכמו שנאמר (איוב כב כח)
'תִּגְזֹר אוֹמֵר וַיָּקָם לָךְ, וכו' כיון שבירך את אלישע שיזכה לרוח נבואה
גדולה פי שנים ממנו, ומצינו באליהו שהחיה את בן הצרפתי ואלישע
בחייו החיה את בן השונמית, והיה צריך להחיות אדם נוסף כדי
שיהיה כחו 'פי שנים' משל אליהו, לכך חי אותו המת שהשליכוהו
בקברו, ועדיין אין ראייה שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם.

אָמַר לִיה אַבִּי, אִי הָכִי שהחיה אותו משום 'פי שנים' ולא משום כחו
של אלישע עצמו, וכי הֵיִינוּ דְתַנְיָא – האם יובן מה ששנינו בברייתא
לדייק ממה שנאמר 'וַיָּקָם עַל רַגְלָיו' שרק עַל רַגְלָיו עָמַד וּלְבִיתוֹ לֹא
הָלַךְ – שאותו מת עמד על רגליו רק כדי שיתרחק מקברו של
אלישע, אך כטרם הספיק לשוב לביתו מת בחורא, והלא אם היה זה
מכח ברכת אליהו היה צריך לחיות ממש, וכמו שהחיה אליהו,
אלא בהכרח לומר שרק בזכות אלישע חי אותו רשע כדי שישתלק
מעל קברו, ולכך יש ללמוד שגדולים הצדיקים במיתתם יותר
מבחייהם.

שואלת הגמרא: אם כן שלא נתקיימה בכך ברכתו של אליהו, אִלָּא
בְּמֵה אֵינְקִימָם מה שבירכו אליהו 'פי שנים', והלא אלישע החיה מת
אחד בלבד. משיבה הגמרא: בְּדָאמַר רְבִי יוֹחָנָן, שְׂרִפָּא צָרַעַת נַעֲמָן
שְׁהִיָּא – הצרעת שְׁקוּלָה בְּמַת, שְׁנֵאמַר במרים כשנצטרעה שאמר
עליה אהרן הכהן למשה רבינו (במדבר יב יב) 'אֵל נָא תְהִי בְּמַת'.
הגמרא מביאה מימרא בענין היזקה של פירדה לבנה, אגב שהזכירה
לעיל הקפדתו של רבי פנחס בן יאיר על כך שאין לגדלן משום היזק:
אָמַר רְבִי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, לְמַה נִּקְרָא שָׁמֶן של הפרדות בתורה
'מִיִּם', וכמו שנאמר (בראשית לו כד) 'הוּא עֵצָה אֲשֶׁר מִצָּא אֶת הַיָּמִם
בַּמִּדְבָּר' והכוונה שענה הוא זה שהרכיב סוס נקבה עם החמור ונולדה
מהם פרדה, משום שְׁאִימָתָם מוֹשְׁלָתָּהּ עַל הַבְּרִיּוֹת, דְּאָמַר רְבִי חֲנִינָא,
שהיה רופא והיו באים לשאלו ברפואות, מִיָּמִי לֹא שְׁאֲלֵנִי אָדָם עַל

תְּבִינָהוּ – ניפו בעלי האכסניה את השעורים כדי לנקותם, משום
שחשבו שהחמור אינו אוכל מפני הפסולת המעורבת בהם, ואף על
פי כן לֹא אָכַל, נִקְרָיָהוּ – חזרו בעלי האכסניה וניקו בידיהם את
השעורים מן האבנים והפסולת, ועדיין לֹא אָכַל. כשראה כן רבי
פנחס בן יאיר אמר ליה, דְּלָמָא לֹא מַעֲשָׂרָן – שמא השעורים אינם
מעושרות ולכן אין החמור אוכל מהם, עֲשִׂרְיָהוּ וְאָכַל – עישרו את
השעורים ואכן אכל מהם החמור. אָמַר רבי פנחס בן יאיר לבעלי
האכסניה, עֲנִיָּה זו הוֹלֶכֶת לְעִשּׂוֹת רְצוֹן קוֹנָה, וְאַתֶּם מְאִכְלִין
אוֹתָהּ מְכָלִים. ומכאן רואים אנו שאפילו בהמתן של צדיקים אין
הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידו, ולכך מנעו מן השמים את
הבהמה מלאכול כדי שלא יכשל בעליה באיסור האכלת דמאי
לבהמתו מבלי לעשר.

מקשה הגמרא: וְיָמִי מִיִּתְיָבָא – האם כך הוא הדין שחייבים להפריש
מעשר מתבואה הנקנית מעם הארץ, אף כאשר נותנה לפני בהמתו,
וְהָתֵנָּן במסכת דמאי (פ"א מ"ו) תְּלוּקָה תבואה מעם הארץ לְזִרְעָה,
וּלְמֵאכַל בְּהֵמָה, וְקָמָה לְעֵבֶד עוֹדוֹת, וְשָׁמֶן לָגֵר, וְשָׁמֶן לְסוֹף בּוֹ אֶת
הַכֶּלִים, פְּטוֹר מִתְרָמָי, שהקילו בזה מפני שרוב עמי הארץ
מעשרים הם, ולא חייבו לעשר מהם אלא אם רוצה לאוכלם.

מתרצת הגמרא: הָתֵם על משנה זו, הָא אֲתָמַר עֲלֵה מימרא בלאר
הדין האמור בה, אָמַר רְבִי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנִי אִלָּא אִם בשעה שְׁלָקָהּ
מִתְחֵלָה מהעם הארץ חשב בדעתו להאכילן לְבֵהמָה, שאז פטור
מלעשר מהם, אָכַל אִם לָקָהּ מִתְחֵלָה לְצוּרָךְ אָדָם וְנִמְלָךְ עֲלֵיהֶם
לאחר מכן לְבֵהמָה, חַיִּיב לְעִשֹּׂר הואיל ונתחייב עליהן בשעה
שלקחן. וְהָתֵנָּא – אף שנינו כדברי רבי יוחנן בברייתא, תְּלוּקָה
פְּטוֹר מִן הַשּׁוֹק לְאִכְלֵהָ וְנִמְלָךְ עֲלֵיהֶן לְבֵהמָה, הֲרִי זֶה לֹא יִתֵּן
לֹא לְפָנֵי בְהֵמָתוֹ וְלֹא לְפָנֵי בְהֵמָת חֲבֵירוֹ אִלָּא אִם בֶּן עֵשֶׂר. ואף
כאן השעורים שנתנו לחמורו של רבי פנחס בן יאיר נקנו לצורך
אכילת אדם, והיה אסור לתת מהם לבהמה בלא שיעשרום.

הגמרא ממשיכה לספר את מה שאירע בהליכת רבי פנחס בן יאיר
לפדיון שבויים: בדרך הילוכו עבר רבי פנחס בן יאיר במקומו של רבי
יהודה הלוי (רבי), שָׁמַע רְבִי שְׂבָא רבי פנחס בן יאיר למקומו,
נָפַק לְאַפְּיָה – יצא לקבל את פניו, אָמַר לִיה – שאלו רבי, האם
רְצוֹנָךְ לְסַעוֹד אֲצִילִי, אָמַר לוֹ רבי פנחס, הֵן, צָהָבוּ – צהלו פְּנֵיו שֶׁל
רְבִי משמחה על שהסכים ליהנות ממנו, שכן לא היה רבי פנחס בן
יאיר רגיל ליהנות משל אחרים. אָמַר לוֹ רבי פנחס, בְּמִדּוּמָה אֲתָה
– וכי סבור הנך שְׁמוּדָר הִנָּה מִיִּשְׂרָאֵל אֲנִי, ולכך איני נהנה מהם,
יִשְׂרָאֵל קְרוֹשִׁים הֵן וראויים ליהנות מהם, אָךְ יֵשׁ רֹצֵחַ בְּלֵב שֶׁלֹּם
שיהנו אחרים משלו, וְאֵין לוֹ די ממון כדי שיוכל להנות אחרים
ממנו, ואיני רוצה ליהנות ממנו בכדי שלא אכביד עליו, וְיֵשׁ שִׁישׁ לוֹ
די ממון שיכול להנות אחרים ממנו, וְאֵינִי רֹצֵחַ בְּלֵב שֶׁלֹּם שיהנו
ממנו אחרים, ואף שאומר לחבירו בא וסעוד אצלי, אין לבו חפץ בכך
אלא שגומר כן מפני הבושה, וְכַתִּיב (משלי כג י) 'אֵל תִּלְחֶם – אל
תסעוד' [את] לֶחֶם רַע עֵין וְאֵל תִּתְּנֵהוּ לְמַטְעַמְתֵּיהֶן, כִּי כְמוֹ שֶׁעַר
בְּנַפְשׁוֹ בֶּן הוּא – כאילו אתה פותח שער בבטנו, אָכַל וּשְׂתָה יֹאמַר
לְךָ וְלָבוּ בֶּל עָמָךְ' ולכך איני רוצה ליהנות ממנו. וְאֵילוּ אֲתָה אֵין כֶּךָ
חסרונות אלה, אלא גם רֹצֵחַ אתה להנות אחרים משלך וְגַם יֵשׁ לְךָ
די ממון לכך, ולכן הסכמתי לסעוד אצלי, מִיָּהָה הִשְׁתָּא מִסְּרִיבִינָא
– אך עתה בהול וממהר אני, דְּבִמְלָתָא דְּמַצְוָה קָא מְרַחֵמָא –
שבדבר מצוה אני טרוד ואין לי פנאי לאכול. אָךְ כִּי הִדְרָנָא – כאשר
אחזור לאחר שאקיים המצוה, אֲתִינָא עֲלִילָנָא לְנִבְךָ – אבוא ואכנס
אצלי.

מספרת הגמרא: כִּי אֲתָא – כאשר בא רבי פנחס בן יאיר בדרך
הילוכו בחורא לביתו של רבי לסעוד אצלו, אִיתְרַמִּי, עַל בְּהֵמָה
פִּיתְקָא דְּהוּוּ קִיָּיִמִין בֵּיה בּוֹדִינִייתָא חוֹרְרָתָא – אירע שנכנס באותו
פתח שהיו נמצאות בו פרדות לבנות, שהיו של רבי. אָמַר רבי פנחס,
מִלָּאךְ הָמוֹת – פרדות אלו שהם כמלאך המוות, לפי שאין רפואה
למכתן, נמצאות בְּבִיתוֹ שֶׁל זֶה וְאֵנִי אֲסַעוֹד אֲצִילִי, כלומר איני
רוצה לסעוד אצלי מי שמגדל בביתו מזיקים כאלה. שָׁמַע רְבִי את

הגמרא מביאה הלכה דיני השחיטה: **אמר רבי ירמיה אמר שמואל**,
ליבן סכין – חימם סכין באש עד שנעשית אדומה, **ושחט בה**,
שחיטתו כפירה, ואין אומרים שהבהמה נשרפה בחום הסכין ולא
נשחטה על ידי חוד הסכין והרי היא נבילה, משום שחידודה קודם
לליבונה – שחוד הסכין ממדה לחתוך את סימני השחיטה, הקנה
והושט, קודם שיכחו מחום ליבון הסכין.

מקשה הגמרא: **והאיכא צידין** – והלא צידי הסכין שהם חמים
נוגעים בחלק הסימנים שכבר נחתך ושורפים אותו, ושריפה דינה
כנקב, והרי זה כמו שניקבו הסימנים לפני גמר השחיטה, ונקב כל
שהוא בושט מטריף את הבהמה. מתרצת הגמרא: **בית השחיטה**
מירנוח רוחו – כאשר שוחט וחותך את הסימנים, מתרחב החתך
שבמקום השחיטה משני צידי הסכין לכאן ולכאן, ונמצא שאין נוגע
בו אלא חוד הסכין החותך את הסימנים, אך צידי הסכין אינם נוגעים
כלל בבשר, וכיון שחוד הסכין קודם לליבנו ואף צידי הסכין אינם
נוגעים בסימנים, נמצא שכל השחיטה נעשית על ידי חוד הסכין
וכשירה.

הגמרא מביאה ספק דיני צרעת השייך לחידושו של רבי זירא
שחידודה קודם לליבונה: **אביעיה להו, ליבן שפוד והכה בו** את
האדם בכח ונשחת העור באותו מקום, וכשנתרפא עלה שם נגע,
האם משום שחין נדון נגע זה, שבא על ידי חום מכה ההכאה, **או**
משום מכה נדון, שבא מחמת שנכוה העור במקום זה על ידי האש
או תולדותיה, שהרי בהכאת השפוד ישנם שני הדברים, שנחתם
העור מחמת המכה בפני עצמה ומחמת חום השפוד בפני עצמו,
וכיצד הוא נידון.

מבררת הגמרא: **למאי נפקא מינה** – באיזה דין חלוק דין השחין מדין
המכה, שיש להסתפק אם נגע זה נידון משום זה או זה, הלא
לכאורה דיניהם שווים.

מבאר הגמרא: **לכדתניא בברייתא, שחין ומכה מטמאין בשבוע**
אחד בלבד, ואין בהם שבוע שני של הסגר כמו בשאר הנגעים, כגון
שאת, בהרת וספחת, שאם בסוף שבוע ראשון נשאר הנגע כמו
שהיה, מסגירו הכהן לשבוע נוסף, אך שחין ומכה מסגירין רק לשבוע
אחד, ואם בסוף השבוע הנגע נותר באותו גודל שהיה, הרי הוא
טהור. אך אם עלו בו סימני טומאה הרי הוא טמא מוחלט, והיינו
באחד משני סימניו אלו, בשער לבן שנראה בו, ובפסיון – או אם
פשה הנגע וגדל יותר ממה שהיה. **ולמה חלקן בתבוב לשתי**
פרשיות ופירש דיני שחין ומכה בנפרד, היה לו לצרפם כאחד כי
יהיה בו בעור שחין או מכה מאחר שדיניהם שווים, **לומר שאין**
מצטרפין זה עם זה להשלים לשיעור 'כגריס', שהוא שיעור גודל
הנגע, שאם עלה בו נגע כחצי גריס מחמת חום מכה, ולצדו עלה
כחצי גריס מחמת כוית האש, אינם מצטרפים, והרי הוא טהור.

הגמרא מביאה ברייתות נוספות לברא את הספק בנידונה: **ותניא**
בברייתא, איזהו שחין ואיזהו מכה, **לקה** – הוכה בכח פצע או
באבן, אף אם לא היתה בו חבורה מכה המכה, אלא שנחתם הבשר
מיד על ידי ההכאה, או שהטמין ידו **בנפת** – פסולת של זיתים
שהוציאו מהן את השמן והוא חם מאוד מעצמו, ונכוה מחמתם, או
שנכוה **בחמי מבריא החמים מעצמם** שלא מחמת האש, וכן **בכל**
דבר שלא בא מחמת האור, והיינו **לאיתוי אבר מעיקרו** – לרבות
אם נכוה מן העופרת במקום שעוקרים אותה, שהיא חמה שם, בכל
אלו **זהו שחין**. **ואיזהו מכה**, **נכוה בנחלת** – פחם שלא כבה, או
ברמין – אפר חם, או **בסיר רותח** שמחמת שריפתו בכבשן הוא חם
כמה ימים, או **בגפסית רותח** – מין סיד, ושורפים אותו כמו סיד,
ובכל דבר הקא מחמת האור, והיינו **לאיתוי חמי האור** – לרבות
מים שהורתו באש, ואם נכוה בכל אלו **זו היא מכה**.

ותניא ברייתא נוספת, **היו שחין ומכה במקום אחד**, שלקה בשחין
ושוב לקה באותו מקום במכה, או להיפך, **אם שחין קודם למכה**,
בטל מכה את השחין, **ואם מכה קודמת לשחין**, **בטל שחין את**
המכה, והבדל יש בזה לענין צירוף, שאם היה שחין בגודל חצי
גריס, ושוב נכוה באש באותו חצי גריס, נחפץ אותו מקום להיות
מכה, ואם חור ולקה בצדו בכחצי גריס משום שחין שלא מחמת
האש, אינו מצטרף לחצי גריס הראשון לשיעור גריס, שהרי היא

מכה ואינה שחין, ואם לא היתה מתבטלת השחין על ידי המכה היו
מצטרפים יחד לשיעור גריס והיה טמא.

הגמרא מבארת על פי הברייתות שהובאו לעיל את הספק בליבן
שפוד והכה בו: **והכא ה"כ דמי** – וכאן בנידון הספק כיצד מדובר,
כגון דהנהו ביה חצי גריס שחין מעיקרא – שבתחילה היה בעורו
שחין בגודל חצי גריס, **ולבן שפוד והכה בו, ונפק ביה** – ויצא בצדו
חצי גריס אחר, ומאחר שבשפוד זה יש גם חום מחמת המכה וגם
מחמת האש, יש להסתפק, **מאי** – כיצד יש לדון בו, האם **חבטא**
קדים – כח החבטה קודם ומחמם את המקום מחמת המכה, **ואתי**
הבלא ומבטל ליה לחבטא – ובא חום הליבון אחריו ומבטלו כמו
שנתבאר בברייתא לעיל, ונמצא שיש לו דין מכה, **והנה ליה חצי**
גריס שחין שהיה קודם, ו**חצי גריס מכה ולא מצטרפין**, כמו
שנתבאר לעיל, **או דלמא הבלא קדים** – חום הליבון מחמת האש
מקדים ומחמם את המקום, **ואתי חבטא ומבטל ליה לחבלא** – ובאה
החבטה ומחממת אחריו שלא מחמת האש, ונמצא שיש לו דין שחין,
והנה ליה שחין ושחין משני חצאי גריס, ומצטרף השחין האחרון
עם הראשון ונטמא.

מוכיחה הגמרא: **תא שמע**, הובא לעיל **דאמר רבי ירמיה אמר**
שמואל, ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כפירה, משום שחידודה
קודם לליבונה, **אלמא מבאר מדבריו דחבטא קדים** – שכשם שחוד
הסכין מקדים לחתוך קודם שישורף חום הסכין את הבשר, כמו כן כח
הכאת השפוד מקדים לחמם את המקום ועושה שחין, ורק אחר כך
בא חום ליבנו של השפוד ועושה מכה, והמכה מבטלת את השחין.
דוחה הגמרא: **חדוד שאני** – דווקא בסכין שליבנה ושחט בה יש
לומר בודאות שחודה קודם לליבונה, משום שמקום חידודה הוא דק
ביותר ואין בו הרבה חום, אך שפוד שליבנו והכה בו, מאחר שהוא
עבה וחוזמו רב, שמא שורף קודם שכח המכה מחמם אותו, ונמצא
שנעשה קודם מכה ולאחר מכן נעשה שחין, ומבטל השחין את
המכה ומצטרף לחצי גריס השחין שלצידו.

עוד מוכיחה הגמרא: **תא שמע**, שנינו בברייתא, **ליבן שפוד והכה**
בו נדון משום מכות אש, ובזהכרח הטעם משום שקודם כח המכה
מחממו ונעשה שחין ולאחר מכן האש שורפו ועושהו מכה, ולכן
נידון משום מכה ולא משום שחין, **אלמא חבטא קדים**.

דוחה הגמרא: **התם נמי דברריתא מיכרז** – אף שם יש לומר שאין
מדובר באופן שהכה בשפוד, שכח האש מקדים לשרוף לפני כח
החימום, אלא מדובר שדקרו בחוד השפוד, **דהיינו חדוד** וכאותרו
אופן של רבי ירמיה לעיל ששוחט בחוד הסכין, וכשם ששם אין מכה
בסכין אף כאן אינו מכה בשפוד, ונמצא שבאופן זה אין כלל חבטה
מהשפוד אלא חום האש ולכן נדון משום מכה. הגמרא נשארת
בספק בדין זה.

הגמרא דנה בענין סכין של עבודת כוכבים האסורה בהנאה: **אמר רב**
נחמן אמר רבה בר אבתי, סכין של עבודת כוכבים, שמשתמשים
בה לקרבנות עבודה זרה, והיא אסורה בהנאה, **מותר לשחוט בה**
ואסור לחתוך בה בשר. וטעם הדבר, **מותר לשחוט בה**, משום
שמקלקל הוא בשחיטה זו ואין זה חשוב כ'נהנה' מאיסור הנאה,
שהרי בהמה חיה שהי יותר מבהמה שחוטתה, שבחייה הרי היא ראויה
לשלוש דברים, לגדל ולדות, למלאכה ולאכילה, ועבשיו שנשחטה
אינה ראויה אלא לאכילה. **ואסור לחתוך בה בשר**, משום **שמקלקל**
הוא, שלאחר שנשחטה עומדת לאכילה, וחיתוך הבשר מתקנה לכך,
והרי זה הנאה האסורה.

אמר רבא, פגמים שהשוחט אסור לשחוט בסכין של עבודה זרה,
כגון **בבהמה מסובבת**, שאם לא ישחטנה תמות, והרי הוא מתקן
בשחיטה זו. ופגמים **שמקלקל בשר מותר להשתמש בה**, כגון
באטמי דקניין לקורבנא – בנתחים טובים כגון ירך וכתף וחזה,
העומדים לשלחם כדורון לאדם חשוב בשלמותם, ועל ידי חיתוכם
מפסידים.

מקשה הגמרא: איך מותר לחתוך הנתחים בסכין של עבודה זרה
באופן שהוא מקלקל, ו**תפיק ליה משום שמנונית דאיסורא** – הלא
לכאורה יש לאסור משום שומן הנבילות הבלוע בסכין זו, שהרי היא
חוזרת ופולטת האיסור בבשר.

ליבן – באור. בלשון חכמים נקרא ליבן, ובלשון הלועזים קורין (בארמית) ושחיתו כשרה – ולא אמר: שריפה היא זו, ולא שחיתה. חידושה קודם לליבונה – מקדים וממחר לחתוך קודם שתכזה הבהמה מן האור. והאיכא צדין – דסבין, כשנכנס לתוך החתך קודם שתשחט רוב הסימנים היא שורפת את הסימנים, ונמצאת שהיא נשרפה קודם שחיתה, שהרי ושב נקובתו במשהו לטרף. ושריפה נקב הוא. מירוח רוח – מתרחב החתך מצדי הסבין מכאן ומכאן, ואין נוגע הסימן אלא חידודו של סבין. והכה בו – את האדם מכה בכח. משום שחין נידון – לענין נגעים, כדמפרש לקמן. שחין בא על ידי חום שמתחמם מחמת כח ההכאה, ומכזה באה מחמת האור. והכה דאיכא תרוייהו, בהי מנייהו דינינן ליה? למאי נפקא מינה – באיזה דבר חלוק דין מכה משחין, דתיבעי לך? מטמאים בשבוע אחד בשני סימנים בשער לבן ובפסיון – שאין בהן הסגר שני, כמו שכתוב (ויקרא יג) בשאת ובספחת שני הסגרות. שאם עמד בעיניו ולא פשה שבוע ראשון – מסגיר אותו בשניה שמא יפשה ויחליטנו, אבל בשחין ומכזה לא נאמר אלא הסגר אחד, ואם עמד בעיניו בשבוע ראשון – שוב אין מסגירו לטמא, אלא פטורו והולך. בשני סימניו – הנך דמפרש. שער לבן ובפסיון – אם פשה, ולא כנתק שסימן טומאתו בשער צהוב. ולמה חלקן הכתוב – בשתי פרשיות, ופירש משפט כל אחת בה ולא צירפם יחד, שהרי משפטן שוה, והיה לו לכתוב: כי יהיה בו בעורו שחין או מכזה שאין מצטרפין זה עם זה – לשיעור נגע כגריס. חצי פול – שאם עלה בו חצי גריס מחמת חום מכה שלא על ידי האור, וחצי גריס אצלה על ידי כביית האור – אין מצטרפין. שחין – לשון חמימות, כמו (וימא ג.ג.ב): "שנה שחונה", וכדמירגס יונתן "חמותי ראתי אור" – שחיתה (ישעיהו מו). לקה באבן – הכזה בכח באבן אפילו בלא חבורה. דכל מכה מתחמם בהשר מידי על ידי ההכאה. בנפת – שחטמין ידו בפסולת של זיתים, והוא חם מאד מאיליו, ונכזה. אבר מעיקרו – ממקום שעוקרים העופרת, והוא חם. נחלת – פחם שלא כבה. רמין – אפר חם, וכך שמו בלשון ערבי. גפין – קרן סיד, ושורפין אותו כמין סיד. ותניא שחין ומכזה כו' – כולחי הנך מתנייתא מצטרכי הכא לפרשי מאי תיבעי לך. דהא בעיא דלעיל הכי איבעיא לך: ליבן שפוד והכה בו, איזה הבל קודם לבה, הבל המכה או הבל האור? ונפקא מינה לברתניא דהולכין אחר האחרון. דתניא: שחין ומכזה במקום אחד, באותו מקום שלקה בראשון לקה בשני באותו גריס עצמו. ביטל אחרון את הראשון – ונפקא מינה לענין צירוף. שאם היה בו חצי גריס שחין ולקה באור באותו חצי גריס – נתקף אותו גריס ונעשה מכזה. ואם היה שחין ולקה לאחר זמן אצל מכזה או שלא על ידי האור, ונולד בו חצי גריס שחין ואחר שחין ונעשה שלם – אין מצטרף עם הראשון, וטוהר. והשתא אהני ליה ביטול, שאילו לא ביטל חצי גריס הראשון – היה זה מצטרף עמו. והכא היכי דמי? – לענין בעיא דלעיל היכי מתבעי לך? וליבן שפוד והכה בו – ובהכא זו יש תורת שחין ותורת מכזה. ואיבעיא לך הי קדים ואתי, דלית בתרא ונבטליה. חבטא קדים – כח ההכאה קדים להרע לו לאדם, והוי שחין, ואתי הבל האור אחרון ומבטל ליה, והוא ליה מכזה, ולא מצטרף בהדיה חצי גריס קמא, דהוה ליה שחין ומכזה. חידוש שאני – דמתוך שהוא חד אין הבל האור שבו חוק, וחתיתו קדם להבלו. אלמא חבטא קדים – ואתי הבלא ומבטל ליה. דבריייה מברו – שלא הכזה בכח אלא דקרו, ואין כאן חבטא אלא הבל. אבל הכזה, דאיכא חבטא – אימא דהא הוה בתרא ומבטל הבלא. מברו = פייניט בלעז. של עבודה זרה – שמשמשים בה קרבנות של עבודה זרה. ואסורה בהנאה, כדאמרין במסכת עבודה זרה (נ.א.ב): "אבר תאבדון את כל המקומות" – בכלים שנשתמשו לעבודה זרה הכתוב מדבר. מקלקל הוא – ואין זו הנאה, שבחיה דיה דמיה מרובין מלאר שחיתה. שבחיה היא עומדת לשלשה דברים: לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה. לחתוך – מתקן הוא, דכין דשחטה להכי קיימא. במסוכנת – דהוי מתקן והוי הנאה, שאם לא ישחטנה תמות. באמתי דקיימי לקרבנא – נתחים טובים, ירך וכפת חוזה, דקיימי לשלחן דורון לאדם חשוב, וזה שחתכן הפסיון. ותיפוק ליה – אף על גב דהוא מקלקל אסור לחתוך, משום שמנונית דאיסורא דנבלות שובלעו בסבין.

אמר רבי זירא אמר שמואל: ליבן שחין ושחט בה שחיתו כשרה, חידושה קודם לליבונה. והאיכא צדין! בית השחיטה מירוח רוחו. איפשיא להו: ליבן שפוד והכה בו, משום שחין נידון או משום מכזה נידון? למאי נפקא מינה – לברתניא: שחין ומכזה מצטרפין בשבוע אחד בשני סימניו, בשער לבן ובפסיון, ולמה חלקן הכתוב? לומר שאין מצטרפין זה עם זה; ותניא: איזהו שחין ואיזהו מכזה? לקה בעין, באבן, בנפת, בחמי מבריא, ובכל דבר שלא בא מחמת האור – לאתויי אבר מעיקרו – זהו שחין. ואיזהו מכזה? נכזה בנחלת, ברמין, בסיד וותח, בגנפסית וותח, ובכל דבר הבל מחמת האור, לאתויי חמי האור – זו היא מכזה; ותניא: שחין ומכזה, אם שחין קודם למכזה – בטל מכזה את השחין, ואם מכזה קודמת לשחין – בטל שחין את המכזה; והכא היכי דמי? בגזן דהוה ביה חצי גריס שחין מעיקרא, וליבן שפוד והכה בו ונפק ביה חצי גריס אחר, מאי? חבטא קדים, ואתי הבלא ומבטל ליה לחבטא, ותוה ליה שחין ומכזה, ולא מצטרפין; או דלמא הבלא קדים, ואתי חבטא ומבטל ליה להבלא, ותוה ליה שחין ושחין, ומצטרף? תא שמע, דאמר רבי זירא אמר שמואל: ליבן שחין ושחט בה – שחיתו כשרה, חידושה קודם לליבונה; אלמא חבטא קדים. – חידוש שאני. תא שמע: ליבן שפוד והכה בו – נידון משום מכות אש, אלמא חבטא קדים. – התם נמי דבריייה מיברו, דהיינו חידוש. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: סבין של עבודה זרה – מותר לשחוט בה ואסור לחתוך בה בשר; מותר לשחוט בה – מקלקל הוא, ואסור לחתוך בה בשר – מתקן הוא. אמר רבא: פעמים שהשחית אסור – במסוכנת, ומתקן מותר – באמתי דקיימין לקרבנא. – ותיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא! בחרשה

אש גופיה מחלק בן מסכת עבודה זרה (ע.א.), ובפסחים (ל.ב.) קאמר רב אשי: לדידי חרתי עבדי לי – מחמיר על עצמו היה. ונראה דהא דמסיק: והלכתא אידי ואידי ברותחין – הוי מסקנא דמילתא דרב אשי. ועוד אומר רבינו תם: דהכא ובתוספתא איירי בסבין גדולים שצולין בהן בשר, והוי תשמישן על ידי האור, ולהכי בעי ליבן. ודיקא נמי, דקא חשיב להו בתוספתא בהדי שפדן ואסכלאות. אבל סבין דפיסחא מיירי בקטנים. והסבנים ישנים שאנו לוקחים מן הגריס, היה אומר הרב רבינו יצחק בן הרב רבינו מאיר שצריכין ליבן, מפני שדרך הגריס לתקן בהן רב שדולק בהן חלב, וגם מהפכין בהן בשר על גבי גחלים וחותכין. והויס דהם היה אומר: כין דאין עיקר תשמישן לכך – כין חיששין דאין אתרמי ועבד הכי. ועוד: אפילו אתרמי ואשתמש בו על ידי האור – סגי בהגעלה, דכל מה שסופר לפלוט על ידי רותחין פולט בהגעלה ראשונה. ואין זה דיוק, דדילמא כין שנשתמש בו על ידי האור אין יוצא מיד דופיו לעולם בהגעלה בלא ליבן, ופולט תמיד בכל הגעולותיו. מיד דהוה אכלי חרס דלא סגי ליה בהגעלה, ולא אמר כל מה שעשיתי לפלוט פולט בהגעלה ראשונה, אלא אינו יוצא מיד דופיו לעולם.

השוחט

בחרשה

השוחט בסכין של גויים רב אמר קולף – צריך להעמיד בידעין בה שהיא בתי יומא. דאי לאו הכי – אמאי קולף לרב? הא סתם כלים של גויים אינן בני יומן. וגבי עכברא בשכרא בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (סחב) מוסקף ליה לגמרא אם סבר רב נותן טעם לפגם מותר או אסור. וראיה דסתם כלי גוים אינן בני יומן – משמן של גוים, דתנן בפרק

"אין מעמידין" (עבודה זרה להב, דאסור, ומפרש

שמואל בגמרא: משום דוליפתן של כלים

אוסרתן. וקאמר דרבי יהודה נשיא וביט דני

נמנו עליו והתירוהו, משום דקסברי נותן טעם

לפגם מותר. וטעם לפגם דקאמר – היינו משום

דאינן בני יומן. דאין לומר דאפילו הה השמננית

בעין הוא נותן טעם לפגם בשמן, דאם כן קשיא

מתניתין דהתם דשראי דבש, ומפרש בגמרא:

למאי ניהוש לה, אי משום איערובי – מסרי סרי,

ואי משום גיעולי גויים – נותן טעם לפגם מותר.

וגבי שמן אסוריה אלא היינו טעמא, דגבי דבש,

אפילו שמננית בעין נותן טעם בדבש לפגם, אבל

השמן אין הפגם אלא משום שאינו בני יומן. ועוד,

דמפרש התם טעמא דקדוש של חלתית דאסור

משום דמפסקי ביה דסבינא, אף על גב דנתון

טעם לפגם מותר, אנב חורפא דחילית מחליא

ליה ומשווי ליה לשבת. ואי סתמיהו בני יומא

נינהו – לא היה צריך לאותו טעם. **אנב** דחוקא

דסבינא בלע – הרב יצחק בר מאיר היה

מצריך מתוך כך לאחר שנקרו החלב מן הבהמה

לחזור ולקלוק בכל המקומות שחתך בסכין.

משום דבלע מן החלב אנב דחוקא דסבינא. וכן

כשמביאין בשר מטבחין גוים מצריך לקלוק בכל

מקום שחתך גוי בקופיץ שלו או בסכיניו. ויש

למצוא טעם על הבהמה שלנו שנהנו להקל.

ודילמא בית השחיטה דוקא שרותן קצת מהני

דחוקא דסבינא. תדע, מדדייקנן בסמוך דהיתירא

נמי קא בלע מנבר מן הדח, ומשני לאימת קא

בלע – לבי חימא בר. והשתא ללישנא דדחוקא

דסבינא תקשי ליה הכי, דהיתירא נמי אנב דחוקא

דסבינא קא בלע, ולא מצי לשנויי דבזי אלא

דאי אנב דחוקא דסבינא נמי לא בלע אלא בסוף

השחיטה דחימא. ועוד אמר בפרק "כל הבשר"

(חולין קיאב): צנן שחטנו בסכין של בשר –

אסור לאיכלו בכותל. דהוא דחוקא דרצנן פליט

הסכין ובלע צנן, אבל משום דחוקא לא.

סכין טריפה פליגי בו – משמע דסכין כשרה

לכולי עלמא בעצן. דהיינו דוקא לעצן

לשחוט בה פעם אחת. ואף על פי דמלוכלך

הסכין בדם הרבה – ואלו הכי יש דם הרבה

בבית השחיטה מן הבהמה בעצמו ולא בלע ליה,

משום דטרידי סימנן לפלוט דם. אבל לחתוך בה רותח, אפילו שחט בה כשרה – אסור,

ואמר בפרק "כל הבשר" (חולין קיאב): סכין ששחט בה – אסור לחתוך בה רותח.

והלכתא אפילו בצנן ואי איכא בליטא דפרסא בו – והא דבעי בסוף מסכת עבודה

זרה (ע"ב) נעיצה עשר פעמים בקרקע לחתוך בה צנן בסכין של גוים – לא דמי לסכין

טריפה דהכא, דבאקראי בעלמא. אבל בסכין של גוים מתוך שחתוכו בו אסור תמיד –

נדבך בו השמננית ואין יוצא ממנו בלא נעיצה. ורבינו פירש: משום דהתם חותך בו

אסור רותח, אבל הכא אסור רותח וצנן. וקשה לפירושו, דבפרק "כל הבשר" (חולין

קיאב) אמר שמואל: סכין ששחט בה – אסור לחתוך בה רותח, ואפילו הדיחה. כדמשמע

בתי הכי, דקאמר: לחתוך בה צנן, אמרי לה בעיא הדחה, פירוש: הסכין. ולא כפירוש

הקונטרס דפירש התם דאבשר קאי. מנדקס "בעיא" לשון נקבה. ועוד, דתקנת סכין אתא

לשמוענין, כדקאמר: אסור לחתוך בה רותח, וכן לחתוך בה צנן. אלמא קסבר בית

השחיטה רותח, אפילו הכי לחתוך בה צנן לא בעי נעיצהו ויש לומר: שאני התם דליכא

אסורא אלא משום דם. ודם (צנן) לא בלע כל כך, דדם משרק שריק. ומכל מקום אסור

לחתוך בה רותח, או אפילו צנן בלא הדחה או קינוח, לאמרי לה דלא בעי הדחה – משום

שיש רוב דם על הסכין. כמו כבדא עילוי בישרא דאסור לכתחלה, ולא אמר משרק שריק,

לפי שיש רוב דם בכבד. **וליתכן** דחא ולחתוך בה בשר בו – ופעם אחת בשכירה לחזור

ולחתוך בשר – היא זכור להכשירה. ועל הסכין ששחט בה לא פריך שישחוט וחדר יחתוך,

דמי. **לא** ליסחוף איניש כפלי עילוי בישרא – היינו לאחר ניתוח מיד, קודם שנצטנן הבשר. אבל לאחר שנצטנן – אין לחשו, כדכתיב (ויקרא טז) "וישימו את החלבים על החזות".

ואידך

בחדשה – **חדשה**, בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא

משמשי עבודה זרה הן, ומשמשי עבודה זרה אינן אסורין

עד שיעבדו! – ואיבעית אימא: דפסק ביה גוואל לעבודה

זרה, ואיבעית אימא: בישנה שלפניה באור. אתמר:

השוחט בסכין של גוים – רב אמר: קולף, ורבה בר בר

חנה אמר: מדיח. לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר: בית

השחיטה צונן, ומר סבר: בית השחיטה רותח? – לא,

דכולי עלמא בית השחיטה רותח הוא; מאן דאמר קולף

– שפיר, ומאן דאמר מדיח – אידי דטרידי סימנן לאפוקי

דם לא בלעי. איכא דאמרי: דכולי עלמא בית השחיטה

צונן, מאן דאמר מדיח – שפיר, מאן דאמר קולף – אנב

דחוקא דסבינא בלע. סכין מריפה – פלגי בה רב אחא

ורבינא, חד אמר: בחמין, וחד אמר: בצונן, והלכתא:

אפילו בצונן, ואי איכא בליטא דפרסא למיכפריה – לא

צריך. ולמאן דאמר בחמין מאי טעמא, משום דקא בלעה

אופורא? דהיתירא נמי בלעה אכר מן החי! – אימת

בלעה – לבי חימא, אימת קא חימא – לבי גמרה שחיטה,

ההיא שעטא היתירא הוה. אמר רב יהודה אמר רב;

הטבח צריך שלשה סבינין: אחת ששוחט בה, ואחד

שמתחתו בה בשר, ואחד שמתחתו בה חלבים. וליתכן ליה

חרא, וליתחודו בה בשר והדר ליתחודו בה חלבים! – גזירה

שמא יתחודו חלבים ואחר כך בשר. – השתא נמי מיחלף

ליה! – בין דאצרכיניהו תרתי, אית ליה היכרא. ואמר רב

יהודה אמר רב: הטבח צריך שני כלים של מים, אחד

שמידה בו בשר, ואחד שמדיח בו חלבים. וניתכן ליה

חרא, ונדיח בו בשר והדר נדיח בו חלבים! – גזירה שמא

ידיח חלבים ואחר כך בשר. – השתא נמי מיחלפי ליה! –

בין דאצרכיניהו תרתי, אית ליה היכרא. אמר אממר

משמיה דרב פפא: לא ליסחוף איניש כפלי עילוי בישרא,

דדאיב תרבא ובלע בישרא. – אי הכי, כי תריצי נמי, דאיב

תרבא ובלע בישרא! – קרמא מפסקי מתתאי. – אי הכי,

מעילאי

בקשה. דהיתירא נמי – כי שחט בה בהמה כשרה נבעי הגעלה, דחא בלעה

שמננית דאבר מן החי קודם גמר שחיטה. **אחת ששוחט בה** – ולא יחתוך בה דבר

אחר, שלא תפגם ותתקלקל. ופעמים שיבא לידי אסור, שישחט בלא בדיקה. **חלבים**

– למכור בשוק. ונתקן חרא – לחלבים ולבשר, ויחתוך בשר ואחר כך חלבים.

ואחר כך – יחתוך בה בשר בבהמה אחת, מחמת שהוא טרוד במלאכתו, וישבח

ואי קינח. ואית לאיחלוףי בשל בשר חלבים בשל בשר, ויחתוך בלא קינוח, כשבור הוא

שחט סכין של בשר. היכרא אית ליה – עושה בה סימן. שמא ידיח חלבים –

תחלה, ויהיו המים מפוטמות מן השמננית על ידי שפשוף הידים ואף על גב שהוא

צונן. ואחר כך ידבק בדפנות הבשר, ואף על גב שאין נבלע בו – נדבק הוא מבחוץ.

לא ליסחוף איניש כפלי – כל הנסלים שחלבם הכליות רבוק שם, לא ידא בופה

אותם על גבי בשר אחר. שהחלב מוטל על הבשר ומתחמם, חב על הבשר. כי

תריצי נמי – כשהן מונחים על הדף כדרכן, הדולב ממעלה – אין בלע כפלי

גופיהו מחלב הדבוק בהן. קרמא – קרום. **טילא. מפסקי – בין חלבי לבשר.

והוא אותו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים שקורין *פלאנקש, ועב חזק הוא. לכך**

אסור, שחלב נבלע בו, אבל אין נבלע כל כך שיהא זב לבשר שתחתיו.

מעילאי

בחדשה – שלא חתכו בה מעולם. חדשה – אמאי מיתסרא משום עבודה זרה?

דהא האי סכין לאו עבודה זרה עצמה היא אלא משמשי עבודה זרה, ובין לרבי

ישמעאל ובין לרבי עקיבא דפליגי בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נא.ב)

בעבודה זרה עצמה, איכא למאן דאמר אסורה מיד ואיכא למאן דאמר

לכשתעבר, כולוהו מודו בכלים דאינם

אסורים עד שיעברו עד שיעשו בהם שימוש

לעבודה זרה? **גוואל** = תחיתו עציס.

ואיבעית אימא אפילו בישנה – וכגון

שליכנה באור, ואין כאן אסור שמננית.

קולף – בית השחיטה, מפני שבלעה

שמננית הסכין. **מדיח – במים. בית**

השחיטה רותח – ובלע. צונן – כלומר,

אין חום מן השחיטה חזק לבלוע. ומיהו,

הדחה בעי, שהרי נתקנח בה שמננית, ואף

על פי שלא נבלע בבשר הרי הוא בדפנות

בית השחיטה, שאי אפשר לדופני הסכין

בלא שמננית. טרידי סימנן לאפוקי דם

– כלומר, בהוצאת דם הם עסוקים, ולא

בבליעה. דחוקא דסכין – שמשפשו

בבשר בדוחק בלעה. ובין ולא איפסק

הלכתא, ואיסורא דאורייתא הוא עבדינן

לחומרא, דקימא לן: בשל תורה הלך אחר

הממונה. ומכל מקום לכתחלה לא ישחוט,

דהא "השוחט" קאמר. סכין טריפה –

ששחט בה טריפה. בחמין – צריך

להעגילה לסכין, מפני שבלעה שמננית

הטריפה. בצונן – קסבר: בית השחיטה

צונן, ולא בלע הסכין, ולא נתחמם.

והלכתא אפילו בצנן – וגבי סכין של היתר

הוא דפסק הלכתא להיתירא, דלא איתסר

בבליעה זו, וקשה הוא לבלוע אלא על ידי

רתחא. אבל גבי סכין דאיסורא על גוים

בפולוגא דלעיל לא פסק, מפני שהסכין

אסורה והבשר רך לבלוע. בליטא דפרסא

למיכפריה – תחיתו בגד ישנה קשה,

***אשפר"א בלעו, ויפה לקנח. בליטא =**

תחיתו בלוי. דפרסא – כדמתרגמינן "מסך

הפתח" – פריסא (שמות לה). למיכפריה –

לקנחו. וחבירו בגיטין דף נ"א) בגבוראדן:

ובעי לכפריי ידיה בהוואו גברא. ובעורא קרי

למורקים "כפריי זחב" על שם שמקנה בהם

באצבעו מן הדם. משום דקא בלע –

שמננית דטריפה. אבל אבליעת דם לא

חיישי, שהסכין קשה הוא ואין דם נבלע בו.

אלא שמננית שהיא נבלעת בין בשר

בקשה. דהיתירא נמי – כי שחט בה בהמה כשרה נבעי הגעלה, דחא בלעה

שמננית דאבר מן החי קודם גמר שחיטה. אחת ששוחט בה

אחר, שלא תפגם ותתקלקל. ופעמים שיבא לידי אסור, שישחט בלא בדיקה. חלבים

– למכור בשוק. ונתקן חרא – לחלבים ולבשר, ויחתוך בשר ואחר כך חלבים.

ואחר כך – יחתוך בה בשר בבהמה אחת, מחמת שהוא טרוד במלאכתו, וישבח

ואי קינח. ואית לאיחלוףי בשל בשר חלבים בשל בשר, ויחתוך בלא קינוח, כשבור הוא

שחט סכין של בשר. היכרא אית ליה – עושה בה סימן. שמא ידיח חלבים –

תחלה, ויהיו המים מפוטמות מן השמננית על ידי שפשוף הידים ואף על גב שהוא

צונן. ואחר כך ידבק בדפנות הבשר, ואף על גב שאין נבלע בו – נדבק הוא מבחוץ.

לא ליסחוף איניש כפלי – כל הנסלים שחלבם הכליות רבוק שם, לא ידא בופה

אותם על גבי בשר אחר. שהחלב מוטל על הבשר ומתחמם, חב על הבשר. כי

תריצי נמי – כשהן מונחים על הדף כדרכן, הדולב ממעלה – אין בלע כפלי

גופיהו מחלב הדבוק בהן. קרמא – קרום. **טילא. מפסקי – בין חלבי לבשר.

והוא אותו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים שקורין *פלאנקש, ועב חזק הוא. לכך**

אסור, שחלב נבלע בו, אבל אין נבלע כל כך שיהא זב לבשר שתחתיו.

מעילאי

ולחתוך בשר – היא זכור להכשירה. ועל הסכין ששחט בה לא פריך שישחוט וחדר יחתוך, דמי. **לא** ליסחוף איניש כפלי עילוי בישרא – היינו לאחר ניתוח מיד, קודם שנצטנן הבשר. אבל לאחר שנצטנן – אין לחשו, כדכתיב (ויקרא טז) "וישימו את החלבים על החזות".

ואידך

חולין דף ח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קנג

השחיטה מתחמם, ואימת קא חיימא, לבי נמרה שחיטה, אם כן
ההיא שעתא היתירא הנה – כבר הותרה הבהמה על ידי השחיטה,
ואין בבליעתה איסור.
הגמרא מביאה תקנה בהנהגת הטבח הנוגעת לסכין: אמר רב
יהודה אמר רב, הפסח – השוחט את הבהמה ומנחם את הבשר
למכור, צריך שיהיה לו שלשה סבינין, אחת ששוחט בה, ולא
יחתוך בה דבר אחר, שלא תיפגם ותתקלקל, לפי שיש לחוש שמא
יבוא לשחוט בה בלא בדיקה ויכשל באיסור, ואחר שפחתה בה
בשר, ואחר שפחתה בה חלבים למכור בשוק, ולא יחתוך הבשר
באותה סכין שחתוך בה חלבים, לפי שהחלבים אסורים באכילה,
ואם יחתוך אף את הבשר באותו סכין, תדבק שמנונית החלבים שעל
הסכין בבשר.
שואלת הגמרא: וליתקן ליה חדא – הרי אפשר שיהיה די בסכין
אחת לחלבים ולבשר, וליחתוך בה בשר תחילה ויהדר – ואחר כך
ליחתוך בה חלבים, וכיון שאינו חותך בבשר אחר החלבים אין
לחשוש לשמנונית איסור שתרדק בבשר. מיישבת הגמרא: גזירה
שמיא מתוך טרדתו וחתוך חלבים ואחר כך בשר, ולכך גזרו
שיחתוך החלבים בסכין אחר.
שואלת הגמרא: השתא נמי מיתלף ליה – אף אחר שהצריכו שיהיה
לו שני סכינים עדיין יש לחשוש שמא מתוך טרדתו יתחלפו לו
הסכינים ויחתוך את הבשר בסכין שחתך בה את החלבים, ומה
הועילו חכמים בתקנתם. מתרצת הגמרא: כיון דאצרכינהו תרי אית
ליה הויכרא – כיון שהצריכוהו לשני סכינים, הרי הוא עושה בהן
סימן כדי שלא יחליפם.
ואמר רב יהודה אמר רב, הפסח צריך שיהיה לו שני כלים של
מים, אחד שמדיח בו בשר ואחר שמדיח בו חלבים, שאם ידיחם
בכלי אחד תדבק שמנונית החלבים בבשר, ותאסרו.
מקשה הגמרא: וניתקן ליה חדא – היה אפשר שיהיה די בכלי אחד
לבשר ולחלבים, ונדיח בו בשר תחילה ויהדר – ואחר כך נדיח בו
חלבים, וכיון שאינו מדיח במים בשר אחר החלבים, אין לחשוש
לשמנונית איסור בבשר. מתרצת הגמרא: גזירה שמיא ידית חלבים
תחילה, ועל ידי שפשוף החלבים בידיהם בתוך המים תפרוש מהם
שמנונית, ואחר כך ידיח בשר באותם מים, ותדבק השמנונית על גבי
הבשר.
מקשה הגמרא: השתא נמי מיתלפי ליה – אף לאחר שהצריכוהו
שני כלים, עדיין יש לחשוש שיתחלפו לו הכלים וידיח בשר בכלי של
החלבים, ומה הועילו חכמים בתקנתם. מתרצת הגמרא: כיון
דאצרכיניהו תרי אית ליה הויכרא – כיון שהצריכוהו שני כלים,
הרי הוא עושה בהם סימן כדי שלא יחליפם.
הלכה נוספת בענין הזהירות שלא יבלע הבשר מהחלבים: אמר
אמימר משמיה דרב פפא, לא ליסחוף איניש בפלי עילוי בישורא
– לא יניח אדם את הכסלים שחלב הכליות דבוק בהם, מעל בשר
אחר, באופן שהחלב הדבוק בכסלים מונח כלפי מטה תפוש הבשר
שתחתיו, משום דדאיב תרפא ובלע בישורא – שהחלב מתחמם וזב
על הבשר והבשר בולע ממנו.
מקשה הגמרא: אי הכי שעל ידי שהחלב זב על הבשר בולע הבשר
ממנו, כי תריצי נמי דאיב תרפא ובלע בישורא – אף כאשר הכסלים
מונחים כדרכם על הדרף שמונחים עליו, באופן שהחלב למעלה, עדיין
יש לחשוש שזיזב החלב ויבלע בבשר הכסלים עצמם. מתרצת
הגמרא: קרמא מפסיק מתתאי – בין החלב לבשר הכסלים יש קרום
עבה וחזק, המפסיק ומונע מן החלב הזב להבלע בבשר.
מקשה הגמרא: אי הכי שהקרום מונע מהחלב שלא יבלע בבשר,

מתרצת הגמרא: מדובר כאן בסכין חדשה שלא חתכו בה מעולם
ועדיין לא בלעה שום איסור.
מקשה הגמרא: אם מדובר בחדשה, מדוע הסכין אסורה, הרי בין
לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא שנחלקו בעבודה זרה עצמה אם
נאסרת מיד כשייחדו אותה או רק לאחר שתיעבד, מכל מקום סכין
זו רק משמשי עבודת פוכבים הן, ומשמשי עבודת פוכבים כולם
מודים שאינן אסורין בהנאה עד שיעבדו – שיעשו בהם שימוש
לעבודת כוכבים.
מתרצת הגמרא: איבעית אימא, דפסק בה גזווא – שאכן חתך
בסכין זו חתיכות עצים לעבודת פוכבים, ובכך נאסרה, ומכל מקום
חדשה היא לענין בליעת איסור, שאין בעצים שמנונית של איסור.
ואיבעית אימא, אכן מדובר בסכין ישנה, ומכל מקום אין לאסור
מחמת בליעת האיסור שבה, משום שלפינה פאור – באש, והוכשרה
בכך שנשרף כל האיסור שבתוכה.
הגמרא מביאה מחלוקת לגבי שחיטה בסכין של גוי: אתמר,
השוחט בסכין של עובדי פוכבים שבלוע בה שמנונית איסור, רב
אמר, קולף את בית השחיטה ומסיר את שכבת הבשר שנגעה בסכין,
לפי שבלעה משמנונית הסכין ונאסרה. ורבה בר בר חנה אמר,
מדיח את בית השחיטה במים, ודי בכך.
הגמרא דנה בביאור מחלוקתם: לימא פהא קמיפליג – האם נאמר
שנחלקו בדבר זה, דמר – רבה בר בר חנה – בית השחיטה צונן
– אינו חם כל כך בכדי שיבלע משמנונית האיסור, ולכך אין צורך
לקלף, ומר – רב – בית השחיטה רותה, ולכך בולע הוא
משמנונית האיסור שבסכין, וצריך לקלף ולהסיר את שכבת הבשר
שנבלע בה האיסור.
דוחה הגמרא: לא, דכולי עלמא סוברים שביט השחיטה רותה
הוא, ומאן דאמר שקולף, שפיר – מובנת הוראתו, שכיון שבלע בית
השחיטה איסור מחמת החום, יש לקלף את מקום הבליעה, ומאן
דאמר מדיח, טעמו, דאידי דטרידי סימנין לאפוקי דם לא בלעי
– שכיון שטרודים הסימנים בשעת השחיטה בהוצאת דם, אינם
פנויים לבלוע מן האיסור, ולכך די בהדחה.
אימא דאמר ליה ודחות בלשון אחרת, דכולי עלמא בית השחיטה
צונן, ומאן דאמר שמדיח, שפיר, שכיון שהוא צונן לכך אינו בולע
ודי בהדחה בלבד. ומאן דאמר קולף, טעמו שאנב דוחקא דסבינא
בלע – שכיון שהסכין משפשף בבשר בדוחק, נבלעת השמנונית בתוך
הבשר אף שהוא צונן, ולכך צריך לקולפו.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין הכשר סכין: סבין ששחט
בה בהמה מריפה האסורה באכילה, פליגי בה רב אחא ורבינא
באופן הכשרתה, חד אמר, יש להגעילה בקמין – במים רותחים,
שלדעתו בית השחיטה רותח, והסכין בלעה משמנונית הטריפה. וחד
אמר, די להדיח אותה בצונן, שלדעתו בית השחיטה צונן ולא בלעה
הסכין את האיסור לתוכה.
פוסקת הגמרא: והלכתא, אפילו בצונן אפשר להכשירה. ואי איכא
בליה דפרסא למיכפריה – ואם יש חתיכת בגד ישנה ובלויה,
שאפשר לקנח בה את הסכין, לא צריך אפילו הדחה, ודי שיקנח
באותו בד.
שואלת הגמרא: ולמאן דאמר שצריך להגעיל את הסכין ששחט בה
טריפה בקמין מאי טעמא, משום דקא בלעה לשמנונית הטריפה
שהיא איפורה, אם כן, דהיתירא נמי – אף סכין ששחט בה בהמה
כשרה, מכל מקום הרי בלעה שמנונית מהבשר קודם גמר השחיטה
האסורה משום אכר מן החי.
משיבה הגמרא: אימת – מתי הסכין בלעה, לבי חיימא – כאשר בית

מַעֲלָאֵי נְמִי קְרָמָא אִיבָא – הלא גם מעל החלב יש קרום דק, ומדוע
אסרנו לכפות הכסלים מעל בשר אחר מחשש שהחלב יזוב על
הבשר, הרי הקרום מפסיק ומונע מהחלב לבוא לבשר. מתרצת
הגמרא: אִיבָא דְמַשְׁמִשָּׁא יָדָא דְמַבְחָא – מתוך שיד הטבח
ממשמשת בכסלים בשעת חיתוך הבהמה, מַפְתָּה – מתפורר אותו
קרום דק שעל החלב, ולפיכך אינו מונע זיבת החלב לבשר המונח
מתחתיו.

אחר המימרות שהובאו מרב יהודה בשם רב העוסקות בדברים
שהטבח חייב בהם, מביאה הגמרא מרב יהודה בשם רב דברים
שתלמיד חכם חייב בהם, ויש בהם גם מענין השחיטה: וְאָמַר רַב
יְהוּדָה אָמַר רַב, תִּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ שִׁלְמוֹד לאמן את ידיו בַּשְּׁלִישָׁה
דְּבָרִים, קֶתֶב – צורת הכתיבה, כדי שידע לחתום את שמו באם ישב
בדין או יזדמן לו להיות עד בשטר. שְׁחִיטָה – לדעת לשחוט. וּמִלָּה
– לדעת למול.

תלמיד אחר של רב הוסיף משמו שלשה דברים נוספים: וְרַב חֲנִינְיָא
פַּר שְׁלָמְיָא מְשַׁמֵּיה דְרַב אָמַר, תלמיד חכם צריך גם לדעת אֵיךְ
לקשור קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִילִין של ראש, שהוא עשוי באומנות בצורת את
דל"ת. וּבְרִכַּת חֲתָנִים – שירגיל עצמו בשבע ברכות הנישואין עד
שידע הנוסח שלהן על פה, וידע לאומרן בניגון ערב. וְצִיצִית – לידע
לקשור חוטי הציצית בכנף הבגד.

מבאר הגמרא: וְאִידֶךָ – רב יהודה שלא מנה דברים אלו, סובר
דְּהֵנִי שְׂבִיחָה – קשר תפילין, ברכת חתנים וציצית, מצויים תמיד
ואינם צריכים לימוד, שכל אדם בקי בהם מעצמו.
מאמר נוסף מרב יהודה לגבי ידיעת הלכות שחיטה: וְאָמַר רַב יְהוּדָה
אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל מִבְּחָ [שוחט] שְׁאִינוּ יוֹדְעֵי הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, אִסּוּר
לְאָכְלוֹ מְשַׁחֲסוֹתוֹ, מחשש שמא לא שחט כהלכה. וְאֵלּוּ הֵן הִלְכוֹת
שְׁחִיטָה שְׁמִי שְׁאִינוּ נוֹהֲרִים בהם, שחיטתו פסולה: א. שְׁחִיטָה – הפסקה
ודממתה באמצע השחיטה. ב. דְּרִסָּה – שחיטה בבית אחת, על ידי
שמתין את הראש, או שדוחק הסכין בכח על הצואר ללא הולכת
והבאת הסכין. ג. חֲלָדָה – שהשוחט תחב את הסכין לתוך הצואר
לפני שחיטת הסימנים, ושחט באופן שהסכין היתה טמונה תחת
העור. ד. הִנְרָמָה – שהסכין יצאה מחוץ למקום הכשר לשחיטה
בצואר. ה. וְעִקּוּר – שעקר וחתך אחד מהסימנים ללא שחיטה, כגון
ששחט את הוושט בסכין ואת הגרגרת עקר, או להיפך.

שאלת הגמרא: מַאי קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁמוּאֵל בהוראה זו, והלא
בּוֹלְהוּ תִּנְיָהוּ – כל הלכות השחיטה מפורשות במשניות, שבפסולים
אלה הבהמה נעשית נבילה, ואסור לאכול ממנה, ובודאי שמי שאינו
יודע ומקפיד עליהם מנבל בשחיטתו. מתרצת הגמרא: לֹא צָרִיכָא –
לא הוצרך שמואל להשמיענו, אלא באופן שְׁשַׁחַט טבח זה שאינו
בקי בהלכות שחיטה לִפְנֵינוּ שְׁתֵּים וְשִׁלֹּשׁ פְּעָמִים, ובכל הפעמים
שָׁחַט שְׁפִיר – יפה וכראוי, ועכשיו שחט פעם אחת בינו לבין עצמו
בלא שראינוהו, מִהוּ דְתִימָא מְדַאֲדֶךָ שָׁחַט שְׁפִיר חָאֵי נְמִי שָׁחַט
שְׁפִיר – שמא תאמר מכך שאת אותן השחיטות שחט יפה הרי זו
הוכחה שידיו מיומנות בשחיטה כהלכתה, ובודאי גם שחיטה זו שחט
כדין, ויהיה מותר לאכול ממנה, קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁמוּאֵל, שֶׁכֵּן דְלֹא
נָמַר – שלא למד הלכות שחיטה ואינו יודע מה פוסל את השחיטה,
וְיִמְנִין דְשִׁתִּי וְדָרִים וְלֹא יָדַע – פעמים שהוא שוהה או דורס ואינו
יודע שאסור לעשות כן, ונמצא מאכיל נבילות. ולפיכך אין לסמוך
על מה ששחט יפה לפנינו, שהרי יתכן שבפעם אחרת יעבור בשגגה
על אחד מהפסולים שבשחיטה.

הלכה נוספת בידינו שחיטה: וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הַמִּבְחָ
– השוחט צָרִיךְ שִׁבְדוֹק בְּסִימָנִים לְאַחַר שְׁחִיטָה, לראות האם
נשחטו רובם כראוי.

מוכיחה הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, אֵיךְ אֵנָּה נְמִי תִּנְיָא במשנה להלן
(לב), רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אִם שָׁחָה השוחט באמצע השחיטה שיעור
זמן כְּדִי בִּיקוּר, הרי שחיטתו פסולה מדין 'שהייה'. ומהו אותו
'ביקור', מַאי לֹא כְדִי בִּיקוּר סִימָנִין – האם אין הכוונה כדי שיעור
הזמן של בדיקת הסימנים אחר השחיטה לראות אם נשחטו כהלכתן.

והרי לנו שבדקים בסימנים אחר השחיטה, כדברי שמואל.
דוחה אביי: אָמַר לִיה אֲבִי, לֹא, אלא חָכִי אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, כְּדִי
בִּיקוּר חָכָם – שיעור הזמן הדרוש בכדי שהשוחט ילך לחכם העיר
ויראה לו את הסכין ויבדקנה. מקשה הגמרא על פירוש זה: אִם כֵּן
ששיעור זמן הפסקה הפוסלת הוא כמשך הזמן שילך לחכם וישאלנו,
הרי נִתְּתָה דְבָרִיךְ לְשִׁיעוּרִים – נמצא שאין השיעור שוה לפסול,
שמשנתנה שיעור הזמן לכל אחד כפי ריחומו מהחכם, שפעמים
שהחכם רחוק מן השוחט ופעמים שהוא קרוב, ולא יתכן שפעמים
נפסלת השחיטה בהמתנה זו ופעמים שכשיירה היא באותו השיעור.
מתרצת הגמרא: אָלֵא כְדִי בִּיקוּר מִבְּחָ חָכָם – בזמן בדיקת הסכין
על ידי שוחט שהוא תלמיד חכם ואין עירי חכם ממנו, שאז הרי הוא
בודק בעצמו האם סכינו פגומה. והוא שיעור קבוע של בדיקת סכין
ללא זמן של הליכה, שאם שהה השוחט כדי שיעור זה, שחיטתו
פסולה. ומכל מקום אין הוכחה מדברי רבי שמעון לדין בדיקת
הסימנים אחר השחיטה, שלא דיבר בזה אלא בבדיקת הסכין.

הגמרא חוזרת לעסוק בדין שהשוחט צריך לבדוק בסימנים לאחר
השחיטה. דנה הגמרא: לֹא בְרַךְ השוחט את הסימנים, מַאי – מה דין
הבהמה הנשחטת, בדיעבד. רַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן אֲנְשִׁינָה מְשוֹם רַבִּי
אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי יֵנָאי אָמַר, בהמה זו דינה כְּמִרְפָּה וְאִסּוּרָה בְּאֲכִילָה,
אך אין לה טומאת נבילה. אולם בְּמַתְנִיתָא תָנָא, שבהמה שנשחטה
ולא בדיק בסימניה הרי היא נְבִילָה גְמוּרָה, וּמִטְמָאָה אִף בְּמִשָּׁא.
מבאר הגמרא: בְּמַאי קָמִיפְלִיגִי – במה תלויה מחלוקתם. מבאר
הגמרא: כְּדָבָרֵי רַב הוֹנָא, דְאָמַר רַב הוֹנָא, בְּהִמָּה בְּחִיָּה בְּחֻזְקָה
אִיסוּר אבר מן החי עוֹמְדָתָה, עַד שְׁיוּדָע לָךְ בּוֹדְאוֹת בְּמָה נִשְׁחַטָה,
ולכן אם נולד ספק בשחיטה הרי הבהמה אסורה, שכן בכל ספק
המתעורר לנו אומרים אנו להעמיד את הדבר כפי שהיה במצבו
הקודם, ומכיון שעד השחיטה שאנו מסופקים בה, היתה הבהמה
בחזקת איסור, אנו מעמידים אותה בחזקתה ואומרים שעדיין היא
אסורה, כל עוד לא נודע בבירור שנשחטה כראוי. אך אם נִשְׁחַטָה
כראוי, אלא שיש ספק אם היא טריפה, הֲרִי הִיא בְּחֻזְקָה חֵיתָה, עַד
שְׁיוּדָע לָךְ בבירור בְּמָה נִמְרָפָה. מבאר הגמרא: מַאי – התנא שחל
הברייתא ככך, בְּחֻזְקָה אִיסוּר קִיּוּמָא – הבהמה הלא עומדת בחזקת
איסור ותולים לומר שלא נשחטה כדין, וְהִשָּׁתָה הִרִי מִתָּה הִיא
לפנינו, וכיון שכן ממילא היא מטמאה במשא כדין נבילה, שהרי היא
ככל בהמה שמתה בלא שחיטה. וְיָמַר – רבי אלעזר ברי ינאי סָבַר,
בְּחֻזְקָה אִיסוּר אֲמִרְיָנָא, בְּחֻזְקָה טוֹמָאָה לֹא אֲמִרְיָנָא, כלומר שיש
לדון על כל דין בפני עצמו, שלענין איסור אכילה מעמידים אותה
בחזקת איסורה, מפני שבחיה היתה אסורה באכילה, אך לענין
טומאה, כיון שבחיה לא היתה טמאה, שהרי בשר מן החי אינו
מטמא, אף עכשיו אינה מוחזקת כנבילה המטמאת.

הגמרא מביאה את דברי רב הונא ודנה בהם: גּוֹפָא, אָמַר רַב הוֹנָא,
בְּהִמָּה בְּחִיָּה בְּחֻזְקָה אִיסוּר עוֹמְדָתָה עַד שְׁיוּדָע לָךְ בְּמָה נִשְׁחַטָה,
נִשְׁחַטָה, בְּחֻזְקָה חֵיתָה עוֹמְדָתָה עַד שְׁיוּדָע לָךְ בְּמָה נִמְרָפָה. הגמרא
מבינה שדברי רב הונא 'נשחטה בחזקת חיה עומדת' אמורים באופן
שלא נולד שום ספק איסור. מקשה הגמרא: וְלִימָא 'נִשְׁחַטָה חֻזְקָתָה',
שהרי לשון חזקה שייך רק בדבר שיש בו ספק, לומר שמעמידים אותו
על חזקתו, אך כאן שאין ספק בכשרותה של הבהמה היה לרב הונא
לומר שכיון שנשחטה חותרה לאכילה.

מתרצת הגמרא: הָא קָא מְשַׁמַּע לָן, דָּאָה עַל גַּב דְּאִיתִילִיד בָּהּ
רִיעוּתָא – שאף אם אחר השחיטה נולדה בהמה סיבה העלולה
להטריפה, כלומר, שנמצא בה מום שאילו נעשה בחיה הרי היא
טריפה, ואף אנו יודעים אין אירע בה מום זה מחזים או לאחר
השחיטה, בזה אומרים שכיון שודאי לנו שנשחטה בכשרות, הרי היא
עומדת בחזקת חיה, שהרי סתם בהמה אינה טריפה, ולפיכך תולים
שדבר זה נעשה אחר השחיטה, והבהמה כשירה לאכילה.
הגמרא מביאה דוגמא לספק טריפה שארע לאחר שחיטה, והורה רב
הונא לתלות להיתר: בְּדָבָעָא מִיָּנִיה – כפי ששאל רַבִּי אָבָא מִרַב
הוֹנָא, בהמה שאחר שחיטתה בָּא זָאב וְנִטְלָא את בְּנֵי הַמַּעֲעִים שלה,

מעיילא נמי – כי סחף לזו על גבי בשר איכא קרמא מפסיק, שאין חלב שאין לו קרום דק מלמעלה. **מטשמשא** – *מניי". **ספתת** – לשון "פתות אותה פתים" (ויקרא ב). **כתב** – לכתוב, שידע לחרתם שמו אילו ישב בדק, או לעדות. **שחיטה** – לאמן ידו לכך, אפילו שבקי בהלכותיה. **קשר** של תפילין – יש בו אומנות, שעשו

כמו אות דלית, שיהא נראה בה שדי. השי"ן חקוקה בקמטי התפר כעין שי"ן, ורצועה קטנה כפולה ותלויה בעין יו"ד, והקשר עשוי כעין ד'. הני שכיחין – תפילין וציצית וברכת חתנים מצויין תדיר, הלכך הכל בקיאין בהם ואין צריכין לימוד, שנעצמו ידיה בקי בהם. שהיה דרסה חלדה הגרמה ועיקור – בפרק "השוחט" תנן לכולהו. שהיה (חולין לבא), – אם שזה כדי שחיטת בהמה כו'. שחט וחתיו הראש בבת אחת, שלא חולקין והביא – היינו דרסה. שחט הוושט ופסק הגרגרת – הרי עיקור. או שהחליד את הסכין – הרי חלדה, כחולדה זו התחובה בחורין. השוחט מתוך הטבעת – הרי הגרמה. והתם מפרש לה ואילו. ולשון הגרמה – שמכריע ידו לצאת חוץ ממקום הכשר שחיטה, וכמו "היה שוקל עץ בעין נותן לו גירומי" גבי הכרעה בבבא בתרא (פחב). כולוהו תנן – במתניתין פרק "השוחט" שבהמה מתגבלת בך. וביין שאין בקי בהן – פשיטא דאסור לאכול. וכי שמואל דאמורא הוא מתניתין אתא לאשמעינן? שכבר המשנה שניה ועומדת. ולא ידע – אינו יודע שאסור לעשות כן, ומאכילה לנו. אם שזה כדי ביקור – והוא שיעור שהיה. לא כדי ביקור סימנין – אלמא: יש בהן תורת ביקור. כדי ביקור חכם – לברוק הסכין. שהטבח צריך להראות הסכין לחכם שגרעו מפני כבוד החכם, כדאמרין לקמן (יב), אף על גב שהטבח בקי בהלכות בדיקה. אם כן נתת דבריך לשיעוריים – פעמים שהחכם רחוק מהטבח, פעמים שהוא קרוב. טבח חכם – שהשוחט תלמיד חכם ואין מופלא בעיר ממנו. כלומר, לא תלוי השיעור אלא בשחיטה בדיקת סכין לחודיה. לא בדיק – בסימנים, מאי? טרפה שחטה אינה מטמאה, כדאמרין ב"העור והרטוב" (חולין קכב); "מן הבחמה" – מקצת בהמה מטמאה ומקצתה אינה מטמאה, ואיזו זו – טרפה ששחטה. נבלה – דלאו בחזקת שחטה מחזקין לה, כדבר הונא בפירוקי. בהמה בחייה בחזקת איסור – שהרי אסורה משום אבר מן החי, הלכך, אם נולד ספק בשחיטה, ובאת להעמידה על חזקתה, שהרי בכל דבר אתה אומר העמד דבר על חזקתו שהיה מתחלה, שאין יכול להוציאה ממנה על ידי ספק – נמצאת אומר שבהמה זו אסורה. שהרי בחזקת איסור היתה תחלה, ומספק אתה בא להחירה שמו נשחטה כראוי – אל תחירה מספק, עד שיועד לך שנשחטה כראוי. נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיועד לך במה נטרפה – ולקמן מפרש מאי נפקא מינה. וברישא דמילתיה קמפילגי, הדשחא נולד לנו ספק בשחיטה – שמו לא נשחט הרוב. מר סבר בחזקת איסור – הראשון עומדת, שלא היתה שחטה. וכיון דבחזקת שאינה שחטה מוקמית לה – הרי מותה ומטמאה, ומר סבר בחזקת איסור אמרין – ולאכילה הוא שנסארה קודם שחיטה. לא אמרין – שהרי בשר מן החי אינה מטמאה. ונימא נשחטה הותרה – דלשון

חוקה לא שייך אלא בדבר ספק, דנימא העמד דבר על חזקתו. דאף על גב דאיתליד בה ריעותא – שולד בה ספק טריפות, ספק קודם שחיטה היה בה, ויש לתלותו בלאחר שחיטה – מוקמין לה אחזקת היתר, דסתם בהמה אינה טרפה, ותלין בלאחר שחיטה, וכשרה. נבל הא ליתנהו – ולא חזין בהו שום ריעותא, ומאי ספקא איכא? מי חישינן שמו במקום נקב – שהיה בו תחלה אתרמי ליה השתא, שהכניס בו שיניו וטרפה. דנקבין הדקין אחד משמונה עשר טרפות הוא. מנקב – לשון נקבים, *קריט' בלעז. שמו

ואידך הני שכיחין – כדאמר (בבא מציעא כטב), תפילין בן רבי חבו משבח שכיחי. מכאן מדקדק רבינו תם דאין צריך לקשר בכל יום תפילין בשמניחן. שרבינו אליהו היה מצריך לקשרן, מדקאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות להב): תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה ועד שעת קשירה. ולרבינו תם נראה דההיא קשירה היינו הידוק שמהדק סביב ראשו, כמו (נדה כרב), "שליא קשורה ברי", וכמו (עבודה זרה קא) "קשורה בו כבלב", דאי קשירה ממש וכי בכל יום ילך אצל בר חובי ועד: דבריש "המוצא תפילין" (עירובין צא), משמע דאסור לקשר קשר של תפילין בשבת, משום דהוי קשר של קיימא. דקאמרין: ישנות מביסין זוג זוג, אבל חדשות לא, ומפרש בגמרא: חדשות קרי שאינן מקושרות. ואם היה עשוי לקשר ולהחיר בכל יום – אם כן לא הוי קשר של קיימא.

כולוהו תנינהו פירש בקטרת: עקור דתנן: שחט את הדשט ופסק את הגרגרת. ותימא: דאין זה שייך להלכות שחיטה, דזה פסול מפני שלא שחטו, ולא דמי לשאר הלכות שחיטה: ויש לומר: דאריי ששחט בסכין פגומה או במגל, חזק נקרא פסק את הגרגרת. ופסולה הוי משום דאין שוחטין אלא חונקין, כדתנן בפירוקי (חולין טרב), חוץ מן המגל והמגירה כו'. ובהלכות גדולות פירש: עקור – שנעקר הסימן ונשחט חוץ ממקומו. ותימא: דמה ענין זה להלכות שחיטה? והלא לא עשה כלום, אלא שהסימן נשחט מאליו. ואפילו שחטו בסכין, תיפוק ליה מטעם הגרמיה ויש לומר: דאריי כשנשחט הסימן ואחר כך שחטו. ויכולהו תנינהו? דקאמר היינו מדרגתן בפרק "בסי דהם" (חולין פהא), הנודר והמקער פטור מלכסות. ואם תאמר: פשיטא דלא מהניא ביה שחיטה, שכבר נטרין ויש לומר: דלדבר הלכות גדולות לאו טרפה היא, אלא שכן הלכה למשה מסיני דאין שחיטה מועלת בסימן שמוט הנשחט חוץ למקום חיבורו, בין בושט בין בקנה. ואפילו עוף שהכשרו בסימן אחד, אם נשחט האחד אין שחיטה מועלת בשני. ואם תאמר: ולמה אינו מונה בהלכות שחיטה פסק הגרגרת בסכין פגומה, כמו שמונה לפירוש הקונטרס? ויש לומר: דהתם אין כאן שחיטה, שאינו אלא חונק. ולפירוש הקונטרס ניתא, שאינו מונה שמוטה דהלכות גדולות, דהוי טרפה ששחטה, ואין צריך להחזירו, ומיהו, לא הוי השתא עקור לפירוש הלכות גדולות מעין שאר הלכות שחיטה שחן בגוף השחיטה, ועקור אינו בגוף השחיטה אלא ששחט סימן שנעקר. וגם קצת קשה לשון "נודר ומקער", משמע שאינו אלא מקער הסימן ואין עושה שחיטה אחרת, רק שניתנו בעיקור, כמו בחזירה. ואינו כן, שכבר לא היה מת. ומה שקשה מלקמן לפירוש הקונטרס מפרק "אלו טרפות", וליישב הלכות גדולות אפרש כל אחד במקומו בעזרת השם יתברך. **כדי** ביקור טבח חכם ואף על פי שיש סכין גדולה וסכין קטנה משערינן לכל בהמה בסכין שיש בה כמלא צואר וחזין לצואר כמלא צואר. ואסורה באכילה משום דרוב פעמים שחט שפיר, ושריא מדארייתא לא התמירו לעשות נבלה. **אמר** ליה אין חוששין שמו במקום נקב ונקב ואפילו יש שם נקבים הרבה שלא במקום שינוי מסתברא דתלין כולוהו זאב, כי היכי דמכשרין (חולין מטא), היבא דממשמשא ידא דטבחא.

התם

חוקה לא שייך אלא בדבר ספק, דנימא העמד דבר על חזקתו. דאף על גב דאיתליד בה ריעותא – שולד בה ספק טריפות, ספק קודם שחיטה היה בה, ויש לתלותו בלאחר שחיטה – מוקמין לה אחזקת היתר, דסתם בהמה אינה טרפה, ותלין בלאחר שחיטה, וכשרה. נבל הא ליתנהו – ולא חזין בהו שום ריעותא, ומאי ספקא איכא? מי חישינן שמו במקום נקב – שהיה בו תחלה אתרמי ליה השתא, שהכניס בו שיניו וטרפה. דנקבין הדקין אחד משמונה עשר טרפות הוא. מנקב – לשון נקבים, *קריט' בלעז. שמו

זהם הלכתא גמירי לה מסוטה — תימא: דמשמע הכא דהא דמטהרין ספק טומאה ברשות דרביים — מסוטה גמירין לה. וקשה, דבפיק "שני ידירים" (נזיר מ), תנן: אמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא — שניהם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה. ופריך בגמרא, דהני שני נחיד וחד דקאי בגמירי דחד תלתא, דהוה ליה ספק טומאה ברשות דרביים וספק טהרה, ולא היה להם להביא כלל קרבן

טומאה אלא קרבן טהרה ומשנה: באומר ראיתי
טומאה שנוקד ביניכם. ואבתי מאי תיחז?
דלשנתא הוה ליה ספק טומאה ברשות היחיד,
הוה ליה ודאי טמא, דנמצא בריש גדה (ב.ב.)
בני מקוה שנמדד ברשות חסר, דקאמר רבי
שמעון: ברשות היחיד תולין. ופרין התלמוד: ואי
מסוטה גמרין לה אמאי תולין? ואם כן תריידי
לייתי קרבן טומאה ולא קרבן טהרה. כמו
מעיקרא דסלקא דעתך דהוי רשות הרבים,
דפרין דלייתי קרבן טהרה? אלא ודאי היינו
טעמא דלית מיתו קרבן טומאה גרידא כי הוי
רשות היחיד - משום לרבן יליפין מסוטה אלא
דבר שיכול להיות כמו טוטה, וזה ודאי שלא
נעמא שניהם. אבל מעיקרא דסלקא דעתך דהוי
רשות הרבים - ניהא דמיתו שניהם קרבן טהרה
אף על גב שודאי אחד מהן טמא, דלאו מסוטה
גמרין להו, אלא תהדין להו מבט דמוקמינן כל
חד וחד בחוקת טהרה ויש לומר: במסוטה גמרין
לטהר ברשות הרבים היכא דליכא חזקה
לטהרה. כי ההיא דמקה שנמדד נמצא חסר,
דליכא חזקה לטהרה. דאי משום העמד המקד
בחוקת שלם - אדרבה, העמד טמא על חזקה,
ומהר רבי שמעון ברשות הרבים משום דגמרין
מסוטה. והשתא דבעי לומר דלא מוקמינן

באיסור אחזקתה כמו בסכנתא אפילו היכא דאיכא חזקה — ילפינן מסוטא, והיכא דלא אפשר למליף מסוטא, כי ההיא דשני נזירים (גא.) — לא נטרו מספק מבח חזקה. וההיא פרבא דההם היז לפי המסקנא דרבא, דאולין ברח חזקה. וכן דבר שאין בו דעת לישאל דהיי ספקי טהור, דילפינן מסוטא — היינו היכא דליכא חזקה, כי ההיא (טהרות פ"ג מ"ח) דתינוק שנמצא בצד העיסה, דמטרו רבי מאיר משום דאין בו דעת לישאל מטעם סמוך מימעתו לחזקה, והיא הילכא פלוגא בדאמרין כיבמות (ק"ט). ואם תאמר: ומוטא היכי מצוי למליף? ואי טוהא אית לה חזקה טהרה? ויש לומר: כיון דקנא לה ונסתרה יש רגלים לדבר, ואתערע לה חזקה. ואם תאמר: כל ספק טומאה ברשות היחיד מנא לן דטמא היכא דאיכא חזקת טהרה? אי מסוטא — הא אתרע לה חזקה? ויש לומר: דגמרינן שפיר מסוטא, דנשאה בחבתא בדאי ולא מוקמינן לה אחזקתה. דאף על גב דאתערע לה חזקה, מכל מקום אי מוקמינן לה אחזקה — לא היה לה להיות דאי טמאה. הא דקאמרין בפרק בשם" (סוטה כטא), דאיצטרך טוה: לטהר ברשות הרבים, דאי מרבי גידל הוה אמניא דבר בשן בו דעת לישאל אפילו היכא דאיכא חזקה ספקי טמא — דאי מצוי למיזר דאיצטרך לטומאה ברשות היחיד אפילו היכא דאיכא חזקה טהרה, דאי מרבי גידל — דילמא היינו

דיכאב דליכא חזקה דטוהרה. **ממאח** שאני אמור כר — פירוש: גם הצלחותא. דאף על גב ד"השן" (סוכה כא,א), היינו קודם שריפת הפרה, כרתגן במסכת פרה (פרק ג משנה א—ב), אדמה. אבל לאחר שריפת הפרה היו מקדישים בכל הכלים, כרתגן במסכת פרה פרק "המב" יכל שכן בשאר כלים, והגן איצטריך סלקא דעתך אמינא לאו כללים גינהו, כדאמרין בפרק קמא דפסחים (י"ב, גבי קרודם שאבד בבית, ואילו בפרק קמא דזרה (ד"א, גבי בכר דתנתה ע"ה) טעם לא במתניא, אבל על ספק קאציליג אל גזר. ועד שי לומר: הדידיה איתגו דגדה משנה טוהר נטילה במתניא, שלא תטמא הככר, אבל אדם טמא למה היה נטלה? וכן בהזיה ד"כ"כ אין מטפחין, ותליגן באדם טוהר שנתן לו, לפי שהיה חרש שלא יטמא התיגין את העיסה. האילי והפריש מן לשלות — הרי נעשית בזה מלאכה ותפסלו, וכשמקיאה פוסלת הראשונה משום דלא הוי "מים חיים אל כלי" — שיהא חיותן בבלי, שלא ימלא כלי זה ויערה בבלי כלי, אי כמו שאפרש אחא דתן — מיפסל משום רוק שבפיהו המעורב במים, וקסבר שי ביהו כלי, אי נמי, פסולה בזה אחר קאמר, כמו לרבי אליעזר, דרבי אליעזר נמי איירי, בה מקודשין אל פסל כשהוא כמו שאמר רבי אליעזר, אלא כשישתה, ומפסל משום משקה והשתא הוי דומיא דידר בה טל בלילה, דמפסל מטעם תערובת. **א** נחש לדברי רבן גמליה החולדה מפני שהיא מקיאה, רבן גמליאל אומר: אף הנחש מפני שהוא מקיא, רבי אליעזר שמויי הוא. **א** שידר בה טל בלילה פסולה — ברייתא היא זו, דבמשנה במסכת פרה ברישא **ב** "שאני אמור אדם טמא נכנס לשם", ובמשנה אחר כן, ואף על גב דבמשנה תני ברישא **ב** (בזאים צ"א, גבי טמא טמא מותרין, אי נמי, לפי שהפסול בא מחמת טומאה קרני רב הצלחות טוהרה. ועד שי חילוק בין מי חטאת שנשטמא על

ב! אָמַר לִיה: מִי קָא מְדַמֵּית
וּאָנִי. אָמַר לִיה רַבָּא: מַאי
סַפֵּק אִיסוּרָא נָמִי לְהוֹמְרָא!
בֵּין אִיסוּרָא לְסַבְנָתָא? וְהָא
רַבִּים - סַפִּיקוּ טְהוֹר, וְאִילוּ
אָמַר לִיה: הָתָם הִלְכְתָּא
טָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - אָפִ
רַב שִׁמּוֹ: שְׂרָץ בְּפִי חוּלְדָּה
רִדוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, סַפֵּק נִנְעֵ
וְאִילוּ סַפֵּק מִזֵּם מְגוּלִין -
אָמְרִי לָהּ מְסוּמָה: מַה
שְּׂאֵל, אָפִ הָכָא נָמִי - דְּבַר
רַב אֲשִׁי, תָּא שְׁמַע: צְלוּחִית
הַ מְכוּסָה - טְמָאָה, שְׂאִנִּי
וְכִיסָה; הַנִּיחָה מְכוּסָה וּבֹא
לְשִׁתּוֹת מִמֶּנָּה, אוּ
זוֹ שְׂרִיד בֶּה טַל בְּלִילָה -
עַ בֵּן לִי: מַה טַּעַם?

מפני

מפני

ואסור משום סכנת נפשות. **ספק טומאה ברשות**
לקמן. ספק מים מגולין — מים שנשארו מגולין
לא שותה, וקיימא לן דאסירי. **הלכתא נמירי ליה**
טהור. וגורת הכתוב הוא, דהא ברשות היחיד
לחומרא אולנין, וכל ספק דאיסורא נמי
לחומרא בעינן למילול משא יעבור. **מה סומא**
— שקינא לה בעלה "אל תסתיר עם פלוני"
ונסתרה, כתיב "ונטמאה" שתי פעמים, אחד
לבעל כו' — שנאסרת עליו בסתירה זו עד
שיברקה המים. וכל סתירה אינה אלא
ברשות היחיד. והתם הוא דאסר רחמנא
מספקיא, אבל ברשות הרבים שריא, דלאו
סתירה דיקא. וטומאה מדהם מגרינן, דטומאה
קרייה רחמנא. **שרץ** — מת. **ספק נגע** —
השרץ המת בתרומה. **ספקו טהור** — ואפילו
ברשות היחיד, ואילו ספק גלוי אסור, אלמא
שאני איסורא מסכנתא. שיש בה דעת לשאל
— אם נטמאה אם לאו, ואסורה מן הספק
ברשות היחיד. **אף כל** — ספק טומאות
המאורעות, במי שיש בהן דעת לישאל, כגון
אדם שעבר (אבל) ואצל (שרץ או נבלה, בן
נגע ספק לא נגע ברשות היחיד — ספקו טמא,
אבל בכרות שאין בהן דעת לישאל לא.
צלוחית — שמלאה מים חיים למי חטאת,
ועדיין לא נתקדשו באפר. דאם נתקדשו
טמאה דקתני למאי? אי לאיפסולי — ליחני
"פסולה", אי לטמוי אחריני — בלאו הכי מי
חטאת מטמאן אפילו במשא **הוא** —
ומטמאה אוכלין ומשקין. וכל שכן דפסולה
טהרה הם, דחטאת קרייה רחמנא. **אם יבולה**
ה פ"ט מג): כל השרצים אינן פוסלין במי חטאת,
רב רב גמליאל אומר אף הנחש) וצ"ל: מלקת, רבן
אי מקיאהו, דכל המקיא פוסל. דהואיל והפרישו
מבה ותפסלו, וכשפיקאית פסולות את הראשונות
,ת אומרינן במסכת גיטין (גא.). ואית דחלי
נתיב (במדבר יט) "מים חיים אל כל" — שותא
יה בכלי אחר קודם קידוש. זה שמעתי והגן הוא.
קין חלי באר. **או נחש לרבי רבן גמליאל** —
י שירד בה טל בלילה — דרך טל לירד בלילה.
אבל בטומאה לא מספקין לה, ואינה מטמאה
מה טעם — לא חיישין שמא אדם טמא וילה
ותטמא אחריני?

מפני

ובכל מעשה פרה בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, כדאיתא בריש זומא (בא, ו) ובריש פרק
עה ימים קדם שריפת הפרה היו מביאין כר, לפי שכל מעשה בכלי גללים כלי אבנים כלי
כלי חסר לחטאת" (מיהא): אבל מקדשין ואפילו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, משמע
זמא דשבת (טז, ט). **שאני** אומר אדם וכו' — ואם תאמרו: דשבת תליין באדם טמא, וכן בפרק
גבי דגור דחמין באדם טהור ואומר רבי אלעזר: דהיינו טמא דהבא דפסחים — משום דגור
זמא מנות תחתין, ואי אפשר לכבר ליפול אלא כן כגון למרח טמא — שריך לחלוק דאדם
הדם" (וחלין פא, יא) דרוב תיקנותא מטפחין, לפי מה שמפרש רבינו זמא מטפחין בביעה, ומיעוט
יסולא חולדה לשתות — פירוש בקונטרס בלשון (אחד) וצ"ל: הראשון דכל המקוא פוסל,
ותשה לפירושו, ובי זמא מלאכת שייבא בשתייה: ונראה לומר: דאי קדם קידוש איירי מפסלי
דקדם קידוש, כדפירש בקונטרס בלשון אחר. ואי אחר קידוש איירי, ונקט "טמאה" משום
דזמא צריכה שיעור, ודלא כרבי אלעזר דפרק (התערובת) (דבחים דא, דאמוה יזה שמי)
א מוסיק אף העבבר. וכן מפרש בתוספתא דפרק (ידן) דפירש עטמא דרבי אלעזר דאמוה יזה שמי
המערוב במים. ולכי אם גירגו בשר, דהיינו ששופך דמיון חיה גרונ שזאן עש משקה פיה.
ל — משנה היא במסכת פרה (פרק ט משנה ג): כל השרצים אין פוסלין במי חטאת חוץ מן
זור: אף העבבר. והא דלא תנא הכא "אף העבבר לדברי רבי אלעזר" — משום דרבי אלעזר
מי קתני "פסולה", ותימא שלא דביא כאן המשנה ושמן נחא ליה להביא הברייתא שמפרש
"פסולה", וברייתא קתני ביה "טמאה" — משום דאיכא למאן דאמר בפרק "דם חטאת"
א "טמאה". ודע, משום דם הא צלחיתו עצמה טמאה, כיון דהוא חסר חסר
חטאת שפסלה, כדנתן במסכת פרה פרק תשיעי (מנחות).

מבספק סכנה, שלא דבברי רבא: **מְתִיב רַב שִׁימִי**, שנינו במשנה, **שְׂרִיץ** מן המטמא בנגיעתו שהיה **בְּפִי חוֹלְדָה**, וְחוֹלְדָה זו מְהֻלָּכֶת **עַל גְּבִי בְּכָרוֹת** טהורות **שֶׁל הָרוּמָה**, סָפֵק נִגַע השרץ שבפיה בככרות, סָפֵק לֹא נִגַע, הדין הוא שסְפִיקוֹ מְהוּר אפילו ברשות היחיד. מסיים רב שימי, וְאִילוּ סָפֵק שִׁיש בְּמִים מְגוֹלִין האם שתה מהם נחש והטיל בהם ארס או לא, אֲסוּרִין. הרי שהחמירו חכמים בספק סכנה יותר מבספק איסור.

מתרצת הגמרא: הָתָם נָמִי הִלְכְתָּא גְמִירִי לָהּ מְפֻמָּה – גם דין זה גזירת הכתוב הוא הנלמד מסוטה, מִה סוֹמָה שהחמירה התורה בספיקה, הרי היא דְּכָר שִׁיש בַּה דַּעַת לִישָׁאֵל, שהרי סוטה היא אדם בר דעת, וניתן לשאול אותה אם נטמאה או לא, אָף הָכָא נָמִי – גם כאן בכל ספק טומאה, מחמירים לטמא רק בְּדָכָר שִׁיש בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל, דהיינו שספק הטומאה אירע באדם שניתן לשאול אם נטמא או לא, וכגון שעבר אדם בסמוך לשרץ או נבילה ויש ספק אם נגע בהם, אבל ככרות הללו שאין בהן דעת לישאל, טהורות מגזירת הכתוב אף ברשות היחיד. ומכל מקום אין ללמוד מזה להקל בספק איסור, שדין מיוחד הוא מגזירת הכתוב לענין זה בלבד ולא לשאר ספק איסור.

הגמרא מוכיחה ממקום אחר שהקילו חכמים בספק איסור יותר מבספק סכנה: **אָמַר רַב אֲשִׁי, תָּא שְׁמַע**, שנינו ברייתא, גְּלוּחִית שמלאה מים חיים מן המעיין כרי לערב בהם אפר פרה אדומה ולהזותם על טמא מת לטהרו, שְׁהֵיחָה כשהיא מְגוֹלָה, וְכָא וּמִצָּאָה מְכּוּסָה, מְטָאָה, ומטמאים בנגיעתם אוכלין ומשקין, שְׁאֲנִי אוֹמַר לחוש שמא אָדָם טָמֵא נִכְנָם לְשֵׁם, וְכִיפָה את הצלוחית ואגב כך נגע בה וטימאה. ואם הֵיחָה לצלוחית זו מְכּוּסָה וְכָא וּמִצָּאָה מְגוֹלָה, אִם אין הצלוחית תלויה באויר ויְכּוּלָה חוֹלְדָה לְשִׁתּוֹת מְגוֹנָה, אוֹ נָחַש לְדָבְרִי רָבֵן גְּמִלְיָאֵל שסובר שאף הנחש פוסל, אוֹ שְׂרִיד בַּה מַל פְּלִילָה ונתערב במים, בכל אלו פְּסוּלָה לאפר פרה, שדברים אלו פוסלים את המים מלהוות בהם על המת, אולם אין המים טמאים ואינם מטמאים, שאין חוששים שנגע בה אדם טמא, כפי שיבואר בסמוך, ולכן אם נגעו מים אלו באוכלים ומשקים אין מטמאים אותם. וְאָמַר רַבִּי הוֹשֵׁעַ בֶּן לִוִּי מִה פָּעַם שאין חוששין שמא אדם טמא גילה כיסויה וטימאה,

חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב שהיה בפרי מקודם על ידי נחש, נֶקֶב הציפור או העכבר, ופרי שנשכו הנחש אין אוכלים ממנו, מחשש שמא הטיל ארס בפרי. ומוכח שחוששין שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב נֶקֶב, ולא כפי שפסק רב הונא בזאב שנטל בני מעיים והחזירים נקובים.

אָמַר לִיה רב הונא לרבי אבא, מִי קָא מְדַמִּית חשש אִיסוּרָא לְחֻשֵׁש סְכָנָא, הלא סְכָנָה שְׁאֲנִי, שכן מחמירים במקום שיש חשש סכנה יותר מבספק איסור.

מקשה הגמרא: **אָמַר לִיה רַבָּא, מָאִי שְׁמָא** סכנה מאיסור, והלא כללי הספיקות שוים בשניהם, דסָפֵק סְכָנָא הולכים בה לְחוּמָרָא, וסָפֵק אִיסוּרָא נָמִי הולכים בה לְחוּמָרָא, וכיון שלענין סכנה חוששים שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב נֶקֶב, אף לענין איסור יש לחוש לכך.

אבוי מקשה על קושיית רבא: **אָמַר לִיה אֲבִי, וְלֹא שְׁאֲנִי בִין אִיסוּרָא לְסְכָנָא** – וכי אין חילוק בין ספק איסור לספק סכנה, וְהָא אִילוּ נולד סָפֵק טוֹמָאָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים הדין הוא שסְפִיקוֹ מְהוּר, ואין חוששים שמא יש שם טומאה, וְאִילוּ סָפֵק שִׁיש בְּמִים מְגוֹלִין – שנשארו בלילה ללא כיסוי, ויש חשש שמא שתה מהם נחש והטיל בהם ארס, הדין הוא שְׁאֲסוּרִין. הרי שהחמירו חכמים בספק סכנה יותר מבספק איסור.

רבא דוחה את פירכת אבוי: **אָמַר לִיה רַבָּא, הָתָם** – בספק טומאה שברשות הרבים, הִלְכְתָּא גְמִירִי לָהּ מְפֻמָּה – אשה שהתרה בה הבעל שלא תסתר עם פלוני, ונסתתרה עמו, שאף שספק אם אכן נטמאה, אסרתה התורה מספק כאילו נטמאה ודאי, ומוזה למדים שספק טומאה ברשות הרבים להקל. וכך לומדים, מִה פְּסוּלָה אינה נאסרת אלא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, שהרי רשות הרבים אינו מקום סתר, ולא שייך בו דין של סתירה, אָף ספק טוֹמָאָה אינו טמא אלא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אבל ברשות הרבים ספיקו טהור. ולומדים זאת ממה שהוציאה התורה את איסור הסוטה לבעלה בלשון 'טומאה' והיא נטמאה' (במדבר יג), שבא ללמד שדין זה שוה בכל ספק טומאה, שברשות הרבים הספק טהור. ומכל מקום אין לך ללמוד מדין הטומאה שספק איסור קל הוא, שהרי אדרבה בטומאה עצמה אנו רואים שברשות היחיד הספק טמא, ועל כרחך מה שברשות הרבים טהור הוא מגזירת הכתוב לענין זה בלבד.

הגמרא מקשה ממקום אחר שהקילו חכמים בספק איסור יותר

המשך ביאור למסכת חולין ליום שלישי עמ' א

שכבר היה מחיים, נֶקֶב הזאב, ואם כן היא טריפה שכאמור נקב במעיים הדקין הוא אחד מהשמונה עשרה טריפות שבבהמה, אוֹ לֹא חוששים לזה, ותולים שהזאב הוא שעשה את הנקבים, ובחייה היתה הבהמה בריאה ללא הנקב, וכשירה היא.

אָמַר לִיה רב הונא, אִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב נֶקֶב, והבהמה מותרת. הרי שסובר רב הונא שכאשר נתעורר ספק בטיפת הבהמה לאחר השחיטה, סומכים אנו על חזקת היתר שהיה בה קודם שנתעורר הספק, וזו אם כן כוונתו באומרו 'נשחטה הרי היא בחזקת היתר, עד שידע לך במה נטרפה'.

מקשה הגמרא: אִיתִיבִיה – הקשה רבי אבא לרב הונא, שנינו ברייתא, רָאָה צִפּוֹר הַמְּנַקֵּר בְּתֵאֵנָה, וְעַכְבָּר הַמְּנַקֵּר בְּאֵבֶטְיָחִים,

מִהוּ לאכול מבשרה. תמזהה הגמרא: נָטַל, הָא לִיתְנָהוּ – הלא אינם לפנינו ולא ראינו בהם שום סימן קלוקל, ואם כן לא נתעורר שום ספק בכשרות הבהמה, ומה הסתפק רבי אבא. משיבה הגמרא: אֵלָּא כִּי שאל רבי אבא, אם נֶקֶב הזאב בשיניו את בְּנֵי הַמַּעֲצִים של הבהמה לאחר שנשחטה, מִהוּ לאכול מבשרה, שכן אחד מהשמונה עשרה טריפות שבבהמה, הוא נקב במעיים הדקין. תמזהה הגמרא אף על ביאור זה: נֶקֶב, הָא קָא חוֹיִנֵּן דְּהוּא נִקְבִּינָהוּ – אם אנו יודעים שהזאב נקב, מה יש להסתפק בזה, הלא ראינו שהזאב הוא שנקבם ולא היו נקובים בחייה.

אֵלָּא כִּי שאל רבי אבא, בני מעיים שנטלן הזאב וְהַחֲזִירִין בְּשִׁתָּן נִקְבִּין, וכשבא והחזיר היו שיניו בתוך הנקבים, מִהוּ לאכול מבשרה. ומבארת הגמרא את צדדי הספק: מִי חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב

מפני שהרבה של שרצים לגלות את כיסוי הכלי כדי לשתות ממנה, ואין להם ללכת. ולכן בסיפא שהניחה מכוסה ומצאה מגולה יש שני צדדים לטעם, שמא שרצים חיים [שאינם מטמאים] גילו את הכלי, ואף אם אדם גילה, שמא היה טהור, ואילו לטמא יש רק צד אחד, שמא אדם טמא גילה, ולכן הולכים אחר הרוב וטהורים הם. אולם ברישא שהניחה מגולה ומצאה מכוסה, אין לתלות כלל בשרצים, הואיל ואין דרכן לכסות, אלא אדם כיסה, ובאדם מצויים הן טמאים והן טהורים לפיכך יש ספק לפנינו, ומטמאים מספק. מכל מקום מוכח מן הסיפא שבאיסורים הולכים אחרי הרוב אפילו להקל. (א' נמי, כך יש להוכיח מן הברייתא, מעמא שהצלוחית טמאה או פסולה הוא מפני דהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה, או שהניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה, שסימן הוא שיש מי שנגע בצלוחית, וניתן לדייק מזה, הא מצאה כמה שהניחה, לא טמאה איבא ולא פסולה איבא, הרי שלא חוששים בספק איסור לפסול כשלא נעשה שינוי לפנינו).

ואילו ספק סכנה כגון מים שנמצאו מגולים, אסורין מחשש שמא גילה אותם נחש ושתה מהם, ואף שהנחשים הם מיעוט קטן כנגד בני אדם ורוב שרצים שאין להם ארס. הרי שבספק סכנה לא סומכים על הרוב להקל. שםע מניה חמירא ספקתא מאיפריא. ומסיקה הגמרא: אכן כך שםע מניה, ולכן לא קשה על רב הונא שהורה להקל בזאב שהחזיר בני מעיים כשהן נקובין ולא חשש שכבר היה נקב, מהברייתא שחששה חשש זה לגבי ארס נחש שהוא מקום סכנה.

מביאה הגמרא משנה בענין איסור מים מגולים: תנן התם (תרומות פ"ח מ"ד), שלשה משקין אסורין משום גלוי, מים ויין וחלב. מפני שדרך הנחש לשתות מהם, וחוששים שמא הטיל בהם ארס. אבל שאר משקין אין דרכו לשתות מהם. מבארת המשנה: כמה זמן ישהו משקין אלו מגולים ויהיו אסורין, כדי שיצא הרחש, היינו הנחש, ממקום קרוב וישתה.

מבררת הגמרא: וכמה הוא שיעורו של מקום קרוב. אמר רב יצחק בריתא דרב יהודה, כדי שיצא הנחש מתחת אוזן [מקום אחיות] הכלי וישתה. שחוששים שמא במקום זה היה הנחש, וכיון שנתגלה הכלי זמן מועט שהיה בו די לנחש לעלות מתחת יד הכלי ולשתות, נאסרים הכשקין שבו. תמדה הגמרא: וכי די בשיעור זמן וישתה בלי שיהא לו שהות לחזור לחור, הא קא חזי ליה – הלא בשיעור מצומצם כזה ודאי שלא היה כאן נחש, שאילו היה בא ושתה היה האדם רואהו קודם שיספיק לחזור ולהסתתר. מתרצת הגמרא: אלא הכוונה היא, כדי שיצא הנחש מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזור לחורו. לעיל (ט) הובא בגמרא דברי רב הונא, בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים השייכת לדין זה: איתמר, השוחט בסכין שקודם השחיטה היתה ללא פגיומה, ולאחר זמן מעט אחר השחיטה נמצאת הסכין פגיומה. אמר רב הונא, אפילו אם אחר השחיטה שיבר בה עצמות כל היום, שיש לתלות שמחמת העצמות נפגמה ובשעת השחיטה כשירה היתה, אף על פי כן שחיטתו פסולה, דחיישינן שמא בעור הצואר נפגמה קודם ששחט את הקנה והושט, ונמצא שלא נשחטו הסימנים אלא נקדעו. ורב הסבא אמר, שחיטה זו בשרה, שיש לתלות שמא אחר השחיטה בעצם ששיבר נפגמה הסכין, ובשעת השחיטה היתה כשירה.

הגמרא מבררת טעמיהם של האמוראים: בשלמא דברי רב הונא שאפילו שיבר בה עצמות פסולה, מובנים היטב, בשמעתיה – כפי שמועתו לעיל שבהמה בחזקת איסור עד שיודע לך במה נשחטה, וכאן שאין ידוע במה נשחטה אם בסכין יפה או פגומה, יש להעמיד את ההלכה בחזקת איסור. אלא רב הסבא, מאי מעמא מותי בהמה זו, והלא עדיין לא יצאה מחזקת איסורה. משיבה הגמרא: אמר לך רב חסדא, עצם ודאי פוגם את הסכין, מפני חזקו, ואילו עור הצואר שהוא חלש, ספק פוגם ספק לא פוגם, הוי אם כן צדדי הגידון ספק ודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי, אלא תולים בדבר המצוי, דהיינו שנפגמה הסכין בעצם שבוראי פוגמת.

רבא מקשה על רב חסדא מברייתא ובא לסייע בכך לדברי רב הונא: מתיב רבא על רב חסדא לסייעיה לרב הונא, שנינו בברייתא. אדם טמא שטבל במקוה ועלה, ולאחר זמן נמצא דבוק עליו דבר החוצץ

בין בשרו למים, ועתה ספק הוא אם חציצה זו היתה עליו בשעת הטבילה, אף על פי שנתעסק לאחר הטבילה באותו המין של החציצה כל היום כולו, והיה מקום לתלות שעל ידי התעסקות במין זה דבק בו החציצה, והטבילה היתה בכשרות, מכל מקום לא עלתה לו טבילה עד שיאמר דברי לי שלא היה עלי חציצה זו קודם לכן. ומדייק רבא, והא הכא ודאי טבל, ואילו הדבר החוצץ ספק היה עליה בשעת הטבילה ספק לא היה עליה שעה, ואף על פי כן קאמי ספק ומוציא מידי ודאי – בא ספק החציצה ומוציא מלחוחיקו בטבילה שהיא ודאית. הרי לנו שחוששים אף לצד שאינו מצוי, ואם כן גם בנידון סכין שנפגמה, יש לחוש שמא נפגמה מחמת העור אף שאין זה מצוי, ולא להקל כדברי רב חסדא ולתלות את הפגיומה רק בשבירת העצמות. מתרצת הגמרא: שאני התם – בטבילה דאיבא למימר העמד טמא על חזקתו, שהרי קודם הטבילה היה האדם טמא בודאי, וכאשר מתעורר ספק בטבילתו אם היתה כשירה או שמא היתה עליו חציצה המעכבת, יש להעמידו על חזקתו שמקודם, ואיבא – ואמור שלא טבל כדן ועדיין טומאתו עליו.

מקשה הגמרא: הא נמי לגבי שחיטה גם כן העמד בהמה על חזקתה שמקודם, ואימר לא נשחטה כדניה, שהרי קודם השחיטה היתה הבהמה בחזקת איסור, כדלעיל, וכשנתעורר ספק בשחיטה אם היתה בסכין כשירה או לא, יש להעמידה על חזקת איסורה ולתלות שהסכין נפגמה קודם השחיטה מחמת העור. מתרצת הגמרא: אין מעמידים את הבהמה על חזקת איסורה שהרי הבהמה שחוטתה לפניך, ואם כן יצאה היא כבר מחזקת האיסור שהיה עליה קודם השחיטה.

מקשה הגמרא: הא נמי לגבי ספק חציצה יש לומר דרי טבל לפניך, שראינו שהאדם טבל במקוה, ואם כן יצא הוא מחזקת טומאתו. מתרצת הגמרא: הא איתלידא ביה ריעותא – הלא נולד פגם בטבילה זו, שהרי נמצא עליו חציצה ויש חשש שמא היתה עליו בשעה שטבל ולא הועילה לו הטבילה, ואם כן לא מוציאתו טבילה זו מידי חזקת הטומאה שהיתה עליו.

מקשה הגמרא: הא נמי לגבי שחיטת הבהמה איתלידא בה ריעותא – הלא נולד בה פגם בשחיטתה, שנמצאת הסכין פגומה ויש חשש שמא בסכין פגומה נשחטה, אם כן מדוע יצאה הבהמה מחזקת איסורה. מתרצת הגמרא: שונה הדין בסכין שנמצאת פגומה, שאין ספק זה פוגם בחזקת השחיטה, מפני שאף שסכין איתרעא – שיש ריעותא בסכין, מכל מקום בהמה לא איתרעא – בגוף הבהמה עצמה לא נולד שום פגם וספק פסול, וכיון שהבהמה שחוטת לפניך ללא שיש בגופה כל ריעותא, הרי יצאה בזה מחזקת האיסור, ולכן אומרים שאין ספק הריעותא שבסכין מוציא מידי הודאי שהעצם פוגמת. מה שאין כן בטבילה, שהריעותא הוא בגוף האדם שטבל, לפיכך לא יצא מחזקת טומאתו ולא תולים בו להקל.

הגמרא מקשה על רב חסדא מברייתא אחרת: מיתיבי, שחט את הושט של העוף, ואחר כך נשחטה הנגררת אחרת – הקנה, כשרה. מפני שלשחיטת עוף די בסימן אחד, ולאחר שהוכשר העוף בשחיטת הושט אין חסרון בעקירת הסימן השני ממקומו. אבל אם קודם נשחטה הנגררת ואחר כך שחט את הושט פסולה, שכיון שנעקר הקנה קודם השחיטה נעשה העוף טריפה. שחט את הושט ולאחר השחיטה נמצאת הנגררת שמוטה, ואינו יודע אם קודם שחטתה נשחטה אם לאחר שחטתה נשחטה, זה היה מעשה, ונשאלה שאלה זו לפני החכמים, ואמרו, כל ספק בשחיטה פסול. שהבהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה. ומדייקת הגמרא בלשון הברייתא, כל ספק בשחיטה לאיתוי מאי – מה בא לרבות הלשון 'כל', שמשמע שבה התנא לומר שכל ספק שיהא ואפילו דבר שהדעת נוטה יותר להחזירו גם כן פסול, האם לאו לאיתוי בהאי גוונא, שנולד ריעותא בסכין ולא בגוף הבהמה, ואף שמשתבר לתלות את הפגיומה בעצמות ולא בעור הצואר שלא מצוי שיפגם, מכל מקום מחדש התנא שכל ספק בשחיטה פסול, ושלא כדעת רב חסדא. מתרצת הגמרא: לא את זה באה הברייתא לרבות, אלא לאיתוי ספק שמא שחטה השוחט באמצע שחיטתו, וכן ספק שמא דרם השוחט בכח עם הסכין ללא הולכה והבאה.

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנט רש"י תוספות

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה הָאָדָם קָא חוֹי לִיה – בירושלמי מתרין: כחוש השערה, ושפיץ שמו, ורשות נתנה לקרקע להבקע לפניו, ולא נתנה רשות לכלי להבקע מפניו. **טבל** ועלה כו' – הך דהבא לא שייך לאתויי בפרק "כל היד" (נדה טו, ב) ובפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מא, ב) ובפרק קמא דפסחים (ט, א), דהתם נמי פריך: ואין ספק מוציא מידי ודאי. דשאני הבא, דלחומרא אתא ספק איסורא ומוציא מידי ודאי היתר. והנך דמייתי התם לא שייך לאתויי לאתויי – דהתם הוי משום דהוי ספק הרגיל.

עד שיאמר ברי לי – הבא לא מפליג בין טבל סמוך לחפיפה ללא טבל סמוך לחפיפה, כדמפלגי בפרק בתרא נדה (טו, ב) דאמר רבא: טבלה ועלתה תמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחזור לחוף ולטבול, ואם כו'. ואומר רבינו תם: דהבא מיירי בנמצא בגוף, והתם מיירי בנמצא בראש. דחפיפה לא תקן עורא אלא בראש, כדאמרין "במרוצה" (בבא קמא פב, א); דאורייתא לעיוני דילמא מיסטר, ומיקטר לא שייך אלא בראש. ועוד נמי תנן: נזיר חופץ ומפספס אבל לא סורק, ובפרק בתרא נדה (טו, ב) אמר רבאשא לא תחוף אלא בחמין, אבל בקרירי לא, משום דמשרו מזייה. אבל בשאר הגוף שייך לומר לשון הדחה, כדאמר התם רבה: לעולם לימור אדם בתוך ביתו שתוא מדיחה קמטיה במים, ומשומע נמי קמטים דוקא אבל לא שאר הגוף. ואף על גב דאיכא למימר דנקט קמטים לרבותא, דאף על גב דבאת מים לא בואת מים בענין – ליכא למימר הכי, מודלא נקט "אפילו קמטיה" משמע קמטים דוקא. והא דאמר רב חנן לחמותה: דודי חסרת (נדה טז, א), משמע דכל הגוף בעי חפיפה – התם לאו משום חובה, אלא משום שהיתה לרחוץ בחמין, כמו שנהגים גם עכשיו: לרחוץ כל הגוף בחמין, ועוד אמר רבינו תם: דהבא מיירי לטהרות, ובגדה איירי לבעלה, שהחמירו לטהרות יותר מלבעלה, כמו שמשמע בגדה בכמה מקומות. ועוד יש להעמיד דך דשמעתין בבבלי, דאין בהן חפיפה משום שטובלין תמיד, כדמשמע בירושלמי בריש פסחים. **והא** הבא דודאי טבל – פירוש קרוב לודאי והא טבל שפיר, כיון שנתעסק באתו המין אחר כך. **סבין** אתרעאי בהמה לא אתרעאי – תימה: דליכא לשנוי הכי אהאיא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דבריש נדה (כ, ב), דקאמר התם דכל הטהרות שנעשו על גביו למפרע כולן טמאות, משום דהא חסר לפניך והעמד טמא על חזקתה, ולא אמרין: מקוה אתרעאי אדם לא אתרעאי. והבא נמי נימא: העמד בהמה על חזקתה ואימא לא נשחטה, דהרי הסבין פגום לפניך ויש לומר: דשאני התם, דאיכא למימר חסר ואתאי, כדקאמר התם. ועוד יש לומר: דהבא טעמא משום דעצם דאי פוגם. וכי תימא: התם נמי ודאי טבל, כדאמר הבא גבי טבל ועלה! לא דמי, דמה שנתעסק באתו המין אחר כך עושה אותו ודאי טבל, דמסתמא מאלוהי מין שנתעסק בא. אלא התם מה שייך לומר ודאי טבל הרי במקוה חסר טבל, ואין זו נשחטה דאמרין בסמוך רב יוסף דטרף עד תליסר חיותא, איכא למימר דלא כרב חסדא, דלרב חסדא אפילו בתרייתא בשרה, לפי שקרוב לודאי דבעצם של מפרקת של בתרייתא אפנים, לפי שבראשונת רגיל להזהר שלא לדחוק את הסבין בבח במפרקת, לפי שעדיין צריך לשחוט אחרות, אבל באחרונה לא חישי. ועוד יש לומר: דמה לי אתיליד ריעותא בסבין ומה לי אתיליד ריעותא בבמה. אלא על כרחך הכי קאמר: סבין אתרעאי, פירוש: והאיכא ויכאמור טבא – שמת בעצם פגומה, ואפילו בער בפגמה – שמת או נשחטו הסימנים כנגד הפגימה, והוי כספק ספיקא. והשתא פריך שפיר בתר הכי: כל ספק לאתויי מאי, לאו לאתויי כהאי גוונא? דמשמע שבא לרבות אפילו דבר שנטה להחזיר יותר מלאסור. ומשני: לא, לאתויי ספק שהיה ספק דרס, ואף על גב דלא בעיד דשהי דרס, דמסתמא שחט כדרך השוחטין. ופריך: מאי שנא? כיון דתרייהו קרובים לודאי להכשיר.

ודילמא

מפני שדרבן של שרצים לגלות – ואף על גב דאדם נמי דרכו לגלות – איכא למיתלי באדם טהור ובשרצים לטהר, ובאדם טמא לטמא, תלינן בתר רובא לטהר. ואין דרבן לבסות – הלכך, וישא ליכא למיתלי בשרצים, וטמאים וטהורים שביחי, וחישינן לטמאים. אלמא במידי דאיסורא תלינן בתר רובא דשכיחי ואף על גב דלקולא. אי נמי, טעמא דהניחה מגולה ומצאה מבוסה, ומוציא מגולה, הא אי מצאה כמו שהניחה – לא טומאה איכא ולא פסולה איכא. וזאילו ספק מים מגולין אסורין? גרסין. ואף על גב דאיכא למימר: אדם נכנס לשם שגילה אותה, ושאר שרצים גילו אותה שאין בהן סכנה, והווי להו נחשים מיעוטא – תלינן בנחשים ואסירי. אי נמי, פשיטא ליה דהוא עצמו גילה אותה, ושעה בגילוי כדי שיכול נחש לשתות מזה – אמרין לקמן דאסירי, ואף על גב דמצאה כמו שהניחה. שמע מינה חמירא סכנתא **מאיסורא שמע מינה** – ואית דליף להא דרב אשי דחמירא סכנתא מאיסורא, מדיקתני: אם יכולה חולדה לשתות כו' פסולה, ולא קתני "טמאה", דניחא ליה לתנא למיתלי בשרצים, דשמעינן ממילא דאסורה משום סכנת נפשות, ואף על גב דלגבי איסור קולא היא דלא טמאה, ולא מיתלי באדם טמא ואף על גב דדרכו נמי לגלות. משום דאי הוה קתני "טמאה" לא הוה שמעינן מינה איסור סכנת נפשות. ולא גריס "ואילו" ספק מים מגולין אסורין, וקשיא לי בגיזה טובא: חדא, דהא לרבנן חולדה קתני ולא נחש. ולרבן גמליאל גופיה או חולדה או נחש קתני, ואם יכולה חולדה לשתות ולא נחש, כגון שמונתה על גבה – קתני נמי פסולה ולא טמאה. והבא איכא ליה למיתני טמאה, דמאי סכנת נפשות איכא דאקילו ביה גבי איסור טומאה? ועוד, בנחש נמי ליתני: פסולה משום שרצים וטמאה משום אדם טמא, ואשמועינן תרוייהו, וניחוש נמי לאיסורא, דהא וישא מצי למיתלי באדם טהור ובאדם טמא, ותלינן באדם טמא לחומרא אלא לאו שמע מינה: טעמא לאו משום סכנה הוא, אלא משום דתלינן ברובא דשכיחא. כמה ישוה – המים בגליון, היכא דהוא עצמו הניחן מגולין? הריחש – הנחש. "ריחש" תרגום של "שרץ". מתחת אוון כלי – חוששין שמא היה שם שרץ ושתה. **הא קא חוי ליה** – כיון שלא שהה לשם הנחש שיעור שיכול לחזור לחזור, אלא כדי שיכול לבא לשתות – הא ודאי לא אתא, דאי אתא – הא קא חוי ליה בחורו לחזור תחת אוון הכלי בקרקע! השוחט בסבין ואחר כך נמצאת פגומה ויודע הוא ששחטו בדק קודם שחטו והיה יפה, אבל לא ברק אחר שחטו מיד. **אפילו שבר בה עצמות** – בין שחטו לבדיקה אחרונה, דאיכא למיתלי בעצמות – פסולה שהשחטה. **שמא בעור** – ונמצא שלא נשחטו הסימנים אלא נקרעו, שהפגם קורע, "חובחת" כתיב (דברים יב). **בעצם נפגמה** – באותו ששיבר בה. **כשמעתי** – דאמר לעל (חולין ט, א) בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה, וזו נולד בה ספק בשחטה. כל היום כולו – לאחר טבילה. **בהמה לא אתרעאי** – וכיון דלאו בגופה ממש אתיליד אלא בדבר אחר – לא דמי לטבילה, ולא אתי ספק דריעותא דסבין ומוציא אותו מידי שחטה דאית, ודאי עצם פגום. **שחט את חזקתה** – בעוף שהכשרו בסבין אחד וזו לא חישינן לעיקור דשני. והא דנקט שחטה ברשט ושמוטה בגרירת – הוא הדין דאפילו איפכא נמי, אלא משום דגרירת עבידיא לאשתמוטי. והכי מיתוקמא ב"השחט" (חולין כח, א). **נשפטה הגרירת** – תחלה, הרי נטרפה. **כהאי גוונא** – שגולד בה ספק בסבין.

ומאי

1 **ורילמא** אדנפיק ואתי בצר ליה שיעורא בר – אין להקשות: הדין מוכח מהכא דאוק
2 מילתא אחזקיה? דלמא הכא טמא מספק, דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו
3 טמא! דבכל ענין טימא הכתוב, אפילו הי' רשות הרבים שיש בו הרבה בני אדם, ואפילו
4 דבר שאין בו דעת לישאל. אבל קשה: דתניתן הדיבא דליבא ריעותא, אבל היבא דאיבא
5 ריעותא, כגון סכין שנמצאת פגומה, וכן אחד
6 משנים שנשטמו ודאי ברשות הרבים, דמטריין
7 שנייה משטעם חזקה – כהאי גזתא מנלן דאולין
8 בתר חזקה? ויש לומר: דאישתכח שחסר לאחר
9 שבעה, אפילו הכי לא מטריה למפרע כל אותם
10 שנכנסו לבית בימי הסגר. ומיזו קשה: דרך
11 מילתא דמיא למקדא שנמדר תנמצא חסר,
12 דשביקין לחזקה דמקדא, ומטמאין לגברא שטבל
13 משום העמד טמא על חזקתו והרי חסר לפניך.
14 והכא נמי היה לן למימר דשביקין חזקת גנע,
15 ואולין בתר גברא דאוקמינן בחזקת טהרה, הרי
16 חסר לפניך **אלא** לאו משום דאמרינן אוקמיה
17 אחזקיה – ואין לומר דשאני הכא דאולין
18 לחומרא, דמדאורייתא אין לחלק, ועד, דאף
19 לקולא מטמאין ליה, לשרוף קדשים, ולהביא
20 קרבן אם נכנס למקדש וקא מייהי מספק חולין
21 לעורה, ועד, דאף לקולא מוקמינן הכא אחזקיה,
22 דאי היה גנע גדול ובסוף השבעה היה חסר ממנה
23 שהיה – מטריין. וניחוש דלמא אדנפיק ואתי
24 בציר ליה שיעורא והיה כשיעור שהיה בסוף
25 שבעה, תנמצא שנגנע עומד בעיניו ובעי הסגר
26 שניו אלא משום דמוקמינן ליה בשעת הסגר
27 אחזקיה. **בהן** גדול ביום הכפרים יוביא –
28 תימא: דבפרק "ידעת הטומאה" (שבועות ז,ב)
29 אמרינן: הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריה, אפילו
30 כולו מבפנים חוץ מוחטמו – טהור, "והכא אל
31 הבית" אמר רחמנא – דרך ביאה אסרה תורה
32 יש לחלק בין כניסה ליציאה, דאירחא דמילתא
33 ביציאה כתלמיד הנפטר מרבו.

דקימי

1 **ומאי שנא?** – ה^{תם} איתילידא בה ריעותא בבהמה, **הכא**
2 **ספין איתרעא,** בהמה לא איתרעא. והילכתא פו^{תיה}
3 **דרב הונא קשלא שיבר בה עצם,** והילכתא פו^{תיה} דרב
4 **חסדא קשישיבר בה עצם.** – מכלל דרב חסדא אף על
5 **גב דלא שיבר בה עצם?** אלא במאי אפינים? – אימא:
6 **בעצם דמפרקת אפינים.** הוה עובדא, וטרף רב יוסף עד
7 **תליסר חיותא.** כמאן? פרב הונא, ואפילו בקמייטא?
8 – לא, פרב חסדא, ולבר מקמייטא. ואיבעית אימא:
9 **לעולם פרב הונא, דאי פרב חסדא, מביי מתלא תליין,**
10 **ממאי דבעצם דמפרקת דקמייטא אפינים?** דלמא בעצם
11 **דמפרקת דבתרייתא אפינים!** אמר ליה רב אחא בריה
12 **דרבא לרב אשי:** רב כהנא מצריך בדיקותא בין כל
13 **הדא וחדא, כמאן?** פרב הונא, ולמפסל קמייטא? –
14 **לא, פרב חסדא, ולאכשורי בתרייתא.** – אי הכי, תיבעי
15 **נמי בדיקת חכם!** – עד אחד נאמן באיסורין. – אי הכי,
16 **מעיקרא נמי לא!** – האמר רבי יוחנן: לא אמרו להראות
17 **ספין לחכם אלא מפני כבודו של חכם.** מנא הא מלתא
18 **דאמור רבנן:** אוקי מילתא אחזקיה? אמר רבי שמואל
19 **בר נחמני אמר רבי יונתן,** אמר קרא: "ויצא הכהן מן
20 **הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים,**
21 **דלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא!** אלא לאו
22 **משום דאמרינן אוקי אחזקיה.** מתקיף לה רב אחא בר
23 **יעקב:** ודילמא גנון שציצא דרך אחוריו, דקא חזי ליה כי
24 **נפק! אמר ליה אבי, שתי תשובות בדבר:** הדיא, דיציאה דרך אחוריו לא שמה יציאה; ועוד,
25 **אחורי הדלת מאי איכא למימר?** וכי תימא דפתח ביה פו^{תיה} – והתנן: בית אפל, אין פותחין
26 **בו חלונות לראות את גנעו! אמר ליה רבא, דקאמרת:** יציאה דרך אחוריו לא שמה יציאה –
27 **כהן גדול ביום הכפורים יוכי,** דכתיב ביה יציאה, ותנן: יצא וקא לו דרך פניסתו; ודקאמרת:
28 **בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את גנעו** – הגי' מילי הדיבא דלא איתחזק, אבל
29 **הדיבא דאיתחזק** – איתחזק, תניא דלא פרב אחא בר יעקב: "ויצא הכהן מן הבית" – יכול
30 **ללך לתוך ביתו ויסגיר?** תלמוד לומר: "אל פתח הבית"; אי פתח הבית, יכול יעמוד תחת
31 **הפישקוף ויסגיר?** תלמוד לומר: "מן הבית" – עד שציצא מן הבית כולו; הא ביצד? עומד
32 **ביצד הפישקוף ויסגיר.** ומנין שאם הלך לתוך ביתו והסגיר, או שעמד בתוך הבית והסגיר,
33 **שהסגירו מוסגר?** תלמוד לומר: "והסגיר את הבית", מכל מקום. – ורב אחא בר יעקב:

כגון

1 **ומאי שנא** – הא ספק הוא ספקו הלכתא כרב הונא – דחיישין לעור. ועל ידי היה
2 מעשה והורה לי רבינו יעקב בן רבי יקר בעוף לאיסור. מכלל דרב חסדא אפילו
3 כשלא שיבר בה עצם – לאחר שחיטה, מכשיר. מדאצטריך למימר הלכתא כרב
4 הונא כשלא שיבר – מכלל דפליג רב חסדא עליה. **בעצם מפרקת** – לאחר שחיטה.
5 שנגע בעצם הצואר, והיא המפרקת, דכתיב
6 (שמואל א ד) "ותשבר מפרקתו", ולא סבירא
7 לן כוותיה למתלי לקולא, דהדיא נגיעה
8 דעצם מפרקת לא פגמה לסכין טפי מעור.
9 אבל שבירת עצמות, כדהוא ודאי תליין,
10 תליסר חיותא – שלא ברק בין זו לזו, ולאחר
11 שחיטת כולן נמצאת פגומה. **כמאן** – סבירא
12 ליה. **רב הונא ואפילו בהמה קמייטא** –
13 נמי טרפה, דחיישין לעור? ולשון בעיא הוא.
14 **לא כרב חסדא** – ומשום עצם מפרקת
15 דקמייטא טרפינהו לכולהו בתרייתא. **מכדי**
16 **מיתלא תליין** – דהא ודאי נגיעת סכין
17 במפרקת לא פגמה טפי מעור, שהרי אינו
18 מכה עליו בכח, ואפילו הכי תלי ביה לקולא.
19 הלכך, כי שחט בהמות טובא תלי נמי רב
20 חסדא במפרקת דבתרייתא ומכשר להו.
21 **למפסל קמייטא** – בעיא היא: הא דמציין
22 בדיקה לאחר שחיטת הראשונה מיד, משום
23 דאי משבח לה פגומה טריף לה, כרב הונא?
24 **לא כרב חסדא** – סבירא ליה, דלא חייש
25 לעור, ומצריך בדיקה שאם תנמצא פגומה
26 יתקננה, ויהיו אחרונות כשרות עם הראשונה.
27 דאי לא בדק, ושחט ליה לאידך ומשבח לה
28 פגומה – חיישין למפרקת דקמייטא ואסירי
29 בתרייתא. ולית ליה הא דאמין לעיל: מכדי
30 מתלא תליין כר. ואף על גב דמשנינא הכי –
31 דיחיא בעלמא הוא, כלומר, לעולם אימא
32 לך כרב חסדא סבירא ליה. אבל רב כהנא
33 ודאי כרב הונא קאמר למפסל קמייטא,
34 כדאוקמינן לעיל הלכתא כוותיה, והשחט
35 אפילו בהמה אחת צריך לבדוק הסכין אחר
36 שחיטה, ואם שחט הרבה ולא בדק ביניהם
37 ואחר כך נמצאת פגומה – אף הראשונה
38 אסורה. **אי הכי** – דמשום את דבעי
39 למישחטתיה קא בדיק – הוי ליה בדיקה
40 דקודם שחיטה, ותיבעי חכם להראות לו את
41 הסכין, דילפינן (חולין ז,ב) מ"ושחטתם בזה
42 ואכלתם". ומדלא בעי למחוי לחכם, שמע
43 מינה לאו בדיקה דקודם שחיטה חשיב ליה
44 עד אחד נאמן באיסורין – דכל יחיד ויחיד
45 האמינתו תורה – "וחבת מבקר ומצנאן"
46 ודברים יבו "ושחט את בן הבקר" (ויקרא א).
47 ואכלי כהנים על ידו, ולא חזיקו להעמיד
48 עדים בדבר. ולא הצריכה תורה עדים אלא
49 לעונש ממון, או מיתת בית דין, ולעירות, דגמרינן (גיטין צ"א) "דבר" "דבר" מממון. האמר רבי יוחנן – תירוצא הוא. הא דאמור רבנן כו' – במקומות הרבה סמכו על
50 החזקה לאסור ולהתיר, כי ההוא דלעיל. **ויצא הכהן וגו'** – דבעינן דניפוק מכל הבית ואחר כך יסגיר את הדלת. ואף על גב דאיכא למימר: דלמא עד דנפיק ואתי בציר ליה
51 שיעוריה מכנסיה, ותנמצא שלא היה נגע בשעת הסגר, ואין הסגור הסגר, ועוד אחורי הדלת – אמר רבי יוחנן: דלמא עד דנפיק ואתי בציר ליה? **דפתח**
52 **בית כוותא** – חלקן בדרלת קודם הסגר. **אין פותחין בית אפל** – שצריך לפתוח לו חלונות לראות הנגע פוטרין אותו לגמרי, כדכתיב (ויקרא יד): "כנגע דהוי לי בבית" – לי
53 ולא לאורי, שאם עמד במקום אפל וצריך שם להדליק את הנר אינו נגע. כהן גדול ביום הכפורים – כשהוא יוצא מבית קדשי הקדשים לאחר הוצאת כף ומחתה, כתיב:
54 "ויצא ועשה עולתו" וגו' ביאחרי מות' (ויקרא טז). ותנן – במסכת יומא (נב,ב). **יצא וקא לו דרך כניסתו** – פניו כלפי לפני ולפנים. בדרך שנכנס – כך מחזור וירצא, דרך
55 אחוריו. **דלא איתחזק** – כל זמן שלא ראה הכהן את הנגע במראותיו, שהיה מקום אפל ואין מראהו ניכר. אבל נגע שעומד אחורי הדלת וכבר הכיר שהוא נגע, ואין צריך
56 חלקן אלא להעמידו בחזקתו – פותחין. **תניא רבא אמר בר יעקב** – דאמר דלא מוקי אחזקתו אלא ביצא דרך אחוריו, דחזי ליה עד שעת הסגר. דהכא קתני שאם הלך
57 לביתו והסגירו הסגר, והכא ודאי איכסי נגע מיניה, ומוקמי ליה אחזקיה. יכול – יהא לו רשות לילך לתוך ביתו ולחזור ולסגור הדלת? תחת המשקוף – מפתח העליין.
58 (הלך לביתו והסגיר) – על ידי חבל ארוך, כגון שהיה ביתו סמוך לשם. בתוך הבית – תחת המשקוף. ורב אחא – אמר לך: מהא לא תותבן, דאיכא לאוקמי.

כגון

הגמרא: אכן באמת נאמן השוחט בעצמו, אלא תקנה מיוחדת היא, שכן האמר רבי יוחנן, לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם. ומכל מקום אין צריך להראות לחכם לפני כל אחת מן השחיתות, כיון שחלקו לו כבוד בתחילת השחיטה, דיו.
הגמרא מבררת את המקור לדין שמעמידים דבר על חוקתו, ותולים שלא נשתנה: מנא הא מלתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה – שיש להעמיד דבר על חוקתו, בין לאסור ובין להתיר. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, אמר קרא בפרשת בית המנוגע בצרעת (ויקרא יד לח), לאחר שהכהן כנס לבית וראה את הנגע ובו כשיעור תורת נגע, ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית, והסגיר את הבית שבעת ימים, שעל הכהן לצאת לגמרי מהבית ואחר כך להסגיר אותו, ולכאורה יש לחשוש דלמא אנדפיק ואתא – עד שהכהן יוצא להסגירו, בצר ליה שיעורא – נחסר הנגע משיעורו הראוי לטומאת נגעים, ונמצא שאין הסגרו הסגר שהנגע כאילו איננו. אלא לאו – האם אין הביאור הוא משום דאמרינן אוקי אחזקיה – שיש להעמיד את הנגע על חוקתו, שכיון שידוע שהיה בו כשיעור, מניחים אנו שנשאר כפי שהיה. ומכאן יש ללמוד לכל דיני התורה שמעמידים את הדבר על חוקתו הראשונה.
מקשה הגמרא: מתקין לה רב אחא בר יעקב, מני לנו סומכים על החוקה, ודילמא – שמא יכול הכהן להסגיר רק כשרואה שלא נשתנה הנגע, וכגון שציצא דרך אחזקיה כשפניו כלפי כותל הבית, דקא הוי ליה כי נפק – שרואה אותו כשהוא יוצא וראה שלא נחסר משיעורו.
מתרצת הגמרא: אמר ליה אביי לרב אחא בר יעקב, שתי תשובות בדבר לדחות את קושייתך. חדא, דציצא דרך אחזקיה לא שמה יציאה, שציוי התורה 'יוצא הכהן מן הבית' פירושו שיצא דרך היציאים כשפניו כלפי הפתח. ועוד, כאשר הנגע נמצא בקיר שמאחורי הדלת, שלא יכול הכהן לראותו בשעת הסגרו בכל דרך שהיא, מאי איכא למימר, ועל כרחך שבאופן זה סומכים על החוקה, ומכאן ניתן ללמוד שמעמידים דבר על חוקתו. וכי תמא לדחות דפתח ביה פותחא – חלונות בדלת, ודרכם יכול לראות שלא נחסר הנגע שמאחורי הדלת. והתנן, נגע בבית אפל, אין פותחין בו חלונות להאיר בכדי לראות את נגעו, אבל פטור הוא לגמרי.
דוחה רבא: אמר ליה רבא לאביי, שני תשובותיך יש לדחותם. על מה דקאמרת יציאה דרך אחזקיה לא שמה יציאה, יש לדחות, בהן גדול ביום הכפורים ויכית שאין זה כך, דכתיב ביה יציאה, שאחר שנכנס לקודש הקדשים כדי להוציא את הכהן והמחנה של הקטורת שהניחם בשחרית, נאמר (ויקרא טו כד) ויצא ונעשה את עלתו, ותנן במשנה (יומא נב), יצא הכהן גדול מבית קודש הקדשים ונא לו להיכל דרך בנייתו – כדרך שהיה גופו מכון בכניסתו, שהיה יוצא והולך באופן שפניו כלפי קודש הקדשים. הרי שיציאה דרך אחזקיה נקראת יציאה. ועל מה דקאמרת בתשובה שניה שאין לפתוח חלונות בדלת כדי לראות את הנגע, וכמו ששנינו בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו. יש לחלק ולומר, הני מילי היכא דלא איתחזק – כל זמן שלא הוחזק הנגע, שלא יכול הכהן לראותו כלל, שבזה מיעט הכתוב מדין טומאת נגעים שלא להחזיקו בנגע על ידי תוספת אורה, אכל היכא דאיתחזק, איתחזק – אולם במקום שנראה הנגע בבירור, והחזק להיות ראוי להסגר, אפשר שאין חסרון במה שצריך לפתוח חלון רק בכדי לראות שלא נשתנה. ואם כן אפשר שנכונים דברי רב אחא שאין להוכיח מהסגר בית המנוגע שמעמידים דבר על חוקתו, שיתכן שאכן צריך הכהן לראות את הנגע בשעת ההסגר ולא לסמוך על החוקה.
הגמרא מוכיחה מברייתא שאין הכהן צריך לראות את הנגע בעת הסגרתו את הבית, ובהכרח שמעמידים על החוקה: תניא דלא כרב אחא בר יעקב הסובר שלא מעמידים על החוקה וצריך לראות את הנגע בשעת ההסגר, נאמר בתורה (ויקרא יד לח) ויצא הכהן מן הבית, והיינו שלא יסגיר בעודו בתוך הבית, ויכל אם כן ילך הכהן אם ירצה לתוך ביתו, ואחר כך יחזור ויסקיר, תלמוד לומר אל פתח הבית,

שואלת הגמרא: ומאי שנא בין הספיקות, הלא כשם שבספק שמא שהה או דרס פוסלים, כמו כן יש לפסול בספק שמא שחט בסכין פגומה. מתרצת הגמרא: הנה בספק שהה ודרס, איתלידא בה ריעותא בבהמה – הספק שהתעורר הוא בגוף הבהמה, הקא סכין איתרעאי, בהמה לא איתרעאי – בסכין שנמצאה פגומה אין הריעותא בגוף הבהמה כי אם בסכין.
פוסקת הגמרא: והילכתא פוותיה דרב הונא, שסכין שנמצאת פגומה לאחר השחיטה שחיתתו פסולה, בשלא שיבר בה עצם אחר השחיטה. שכיון שלא נעשה בסכין דבר הפוגמה בודאי, חוששים שנפגמה בעור הצואר קודם השחיטה. והילכתא פוותיה דרב הקדא, שאם נמצאה הסכין פגומה לאחר השחיטה שחיתתו כשירה, בששיבר בה עצם אחר השחיטה, שתולים את הפגימה בעצם שודאי פוגמת, ולא בעור שאינו מצוי כל כך שיפגום.
מדייקת הגמרא: ממה שהוצרכנו לפסוק כרב הונא כשלא שיבר בה עצם, מכלל זה משמע, דרב הקדא מכשיר אף על גב דלא שיבר בה עצם, אלא אם כן במאי יש לתלות דאיפנים הסכין, ולא לומר שבעור הצואר נפגם. מבארת הגמרא: אימא בעצם דמפרקת איפנים – שהסכין נפגמה בעצם צואר הבהמה, שפגעה בה בסוף השחיטה לאחר חיתוך הקנה והושט, לכך שחיתתו כשירה.
היה עובדא – היה מעשה שנמצאה סכין פגומה לאחר שחיתת כמה בהמות, והטריף רב יוסף עד תליסר חיותא – שלש עשרה בהמות. מבררת הגמרא: כמאן – כמי סובר רב יוסף, האם כרב הונא החושש שמא נפגמה הסכין בעור הבהמה קודם שחיתה, והטריף אפילו בקמיותא – את הבהמה הראשונה. דוחה הגמרא: לא, אפשר שסובר כרב הקדא, והטריף את כל הבהמות לבר מקמיותא – חוץ מהבהמה הראשונה, מפני שסובר שיש לתלות שהמפרקת פגמה את הסכין, ואם כן הראשונה נשחטה עדיין בסכין חלק, ורק מהשניה ואילך יש לומר שנשחטו בסכין פגומה.
ואיבעית אימא, לעולם סובר רב יוסף כרב הונא, ובהכרח הוא כך, דאי סובר כרב הקדא, יקשה, מפי – מאחר שלדעתו מלתא תלינן להקל בספק אימתי נפגמה הסכין, שעל אף שאין המפרקת פוגמת יותר מהעור, שהרי אינו מכה עליה בכת, מכל מקום תולים לומר שבמפרקת נפגמה, אם כן אף בשחט בהמות רבות ישכיר רב חסדא את כולו, שכן ממאי דבעצם דמפרקת דקמיותא איפנים – מנין לנו שבעצם המפרקת של הראשונה נפגמה הסכין, דלמא בעצם דמפרקת דבתרייתא – (של הבהמה האחרונה) איפנים, וכולן נשחטו בכשרות. ועל כרחך רב יוסף שהטריף את הבהמות סובר כרב הונא שאין תולים להקל, והטריף גם את הראשונה מחשש שבעור נפגמה.
הגמרא מביאה פסק הלכה בענין השוחט כמה בהמות: אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, רב כהנא מצריך בדיקותא – לבדוק הסכין בין כל חדא וחדא – בין שחיתת כל בהמה ובהמה. מבררת הגמרא: כמאן – כמי סובר רב כהנא, האם כרב הונא החושש לפגימה בעור, ובדיקתו היא כדי למיפסל קמיותא – את הראשונה, שאם תימצא הסכין פגומה תולים שנפגמה בעור קודם שחיתתה. דוחה הגמרא: לא, אפשר שסובר כרב הקדא שאינו תולה את הפגימה בעור, ומה שהצריך בדיקה אחר כל שחיטה היה כדי לאכשורי בתרייתא – שאם תימצא הסכין פגומה יתקנה וישחוט את הבהמות הבאות בכשרות. אך אם לא יבדוק בין השחיתות ותימצא הסכין פגומה, אזי מהשניה ואילך יהיו פסולות, שתולים את הפגימה במפרקת של הראשונה.
מקשה הגמרא: אי הני שהצריך בדיקה משום השחיטה שאחריה, תיבעי נמי בדיקת חכם, שהרי חובה להראות את הסכין לחכם שבעיר לפני השחיטה, ומכך שרב כהנא לא הצריך בדיקת חכם בין השחיטות, מוכח שאין זו בדיקה שקודם שחיתה. מתרצת הגמרא: עד אחד נאמן באיסורין, לכך די בבדיקת השוחט.
מקשה הגמרא: אי הני שהשוחט עצמו נאמן, מעיקרא נמי לא – אפילו לפני השחיטה הראשונה לא נצריך בדיקת חכם. מתרצת

1 כְּגֹן דְּקִינֵי דְרָא דְגָבִי – שעומדים שורת אנשים ממפתח הבית
2 המנוגע עד ביתו של הכהן, וְאִמְרֵי – ואומרים זה לזה, שהנגע בְּדָמָא
3 קָא – עומד עדיין בשיעורו הראשון, והכהן שומע מהם כן, ונמצא
4 שאין צורך באופן זה לסמוך על החזקה, ובאופן זה אומרת הברייטא
5 שאף אם הסגיר הכהן מביתו הרי הוא מוסגר. אך עדיין אין הוכחה
6 שאף באופן שאין הכהן יודע בודאי שהנגע עומד עדיין בשיעורו
7 הראשון, שניתן לסמוך על החזקה והסגירו מוסגר.

8 לאחר שהגמרא דנה במקור הדבר שהולכים אחרי חזקה, הגמרא
9 עוברת לדון במקור הדבר שהולכים אחרי רוב. מבררת הגמרא: מָנָא
10 הָא מִלְתָּא דְאִמְרוּ רַבֵּנּוּ זִיל בְּתַר רוּבָא – מזהבן מקור דבר זה
11 שאמרו חכמים שהולכים אחרי הרוב. תמזה הגמרא: וכי יש צורך
12 לשאול על דבר זה מְנָלָה, והלא מפורש הוא בפסוק, דְּכַתִּיב לִגְבִי מִנִּין
13 הַמּוֹכִים וְהַמְחִיבִים בְּסִנְהֶדרִין (שמות כג א) 'אַחֲרֵי רַבִּים לְהַפֹּת', והיינו
14 שכאשר הדיינים חלוקים בדעותיהם, יש לילך אחר רוב הדיינים, ויש
15 ללמוד מכאן לכל דיני התורה, שכאשר יש ספק בדבר יש לילך אחר
16 הרוב.

17 מיישבת הגמרא: אכן רוּבָא דְאִתָּא קָמֵן – רוב הנמצא לפנינו, כְּגֹן
18 תְּשַׁעָה חֲנוּיֹת המוכרות כולן בשר שחוטה, וחנות אחת מוכרת בשר
19 נבילה, ונמצא בשר מחוץ לחנויות אלו, ויש להסתפק אם נפל בשר
20 זה מהחנויות המוכרות בשר שחוטה או מהחנויות המוכרות בשר
21 נבילה, שרוב החנויות המוכרות בשר שחוטה הם לפנינו, ואנו רואים
22 בעינינו שרוב הבשר הנמצא כאן הוא מהיתר. וכגון סְנֵהֲדִין
23 שנחלקו הדיינים שבו בפסק הדין, שאף רוב זה הוא לפנינו. באופנים
24 אלו לא קָא מִיפְעִיָא לֵן מהו מקור הדבר שהולכים בהם אחר הרוב,
25 שודאי יש ללמוד כן מהפסוק 'אחרי רבים להטות'. אמנם כִּי קָא
26 מִיפְעִיָא לֵן – האופן שבו אנו מסתפקים במקור הדבר שהולכים אחרי
27 הרוב, היינו ברוּבָא דְלִיתִיהָ קָמֵן – ברוב שאינו עומד לפנינו, כְּגֹן
28 קָמֵן וְקָמְנָה, שיש להסתפק בהם שמה כשיגדלו יתברר שהקטן הינו
29 סריס שאינו ראי לילד, או שהקטנה איילונית שאינה ראויה ללדת,
30 ומכל מקום הדין הוא לגבי יבום, שאם יבם קטן בא על יבמה קטנה,
31 אין חוששים שמה אינם ראוים לילד ואין בהם מצות יבום, משום
32 שהולכים אחר רוב הקטנים שבעולם שאינם סריסים וכן רוב הקטנות
33 אינן איילוניות, ולכן יבם זה יכול לשהות יחד עם היבמה. ורוב זה
34 אינו רוב שלפנינו, ועל אופן זה יש לברר מְנָלָה שאף בו הולכים אחרי
35 הרוב.

36 הגמרא מביאה לימודים שונים מדברי האמוראים למקור דין זה:
37 אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (סִימָן זִמֵּן שֶׁכֶּח מְכַנְשָׁא), אֲתִיָּא – יש ללמוד כן
38 מִרִּישָׁא שֶׁל עֻלָּה – מראשה של הבהמה המוקרבת לעולה, דְאִמְרֵי
39 קָרָא לגבי אופן הקרבתה (ויקרא א ט) 'וַיִּנְתַּח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ', ודרשו
40 ממיעוט התיבה 'אותה' שרק אֹתָהּ – את גופה השלם של העולה
41 ניתח הכהן לְנִתְחִים, וְלֹא נִתְחֶיהָ לְנִתְחִים – אך אין לנתח את
42 הנתחים לחתיכות קטנות יותר, ומאחר שלא ניתן לחתוך את
43 האיברים עצמם, נִחֹשׁ – היה מקום לחשוש שְׁמָא נִיבָב קָרוּם שֶׁל
44 מוֹחַ ונעשית הבהמה טריפה על ידי כך ודבר זה לא נוכל לבדוק,
45 שהרי אין לחתוך את הראש משום 'ולא נתחיה לנתחים', ובהמה
46 טריפה פסולה לקרבן, ואין ניתן להכשירה ולהקטירה על גבי המזבח,
47 אֲלָא לֹא בִּהְכֵרָה לומר שאין לחשוש שמה העולה טריפה, מִשּׁוּם
48 דְאִמְרֵינָן זִיל בְּתַר רוּבָא – לפי שיש לומר 'הלך אחר הרוב', ורוב
49 הבהמות כשירות הן ואינן טריפות. ורוב זה אינו לפנינו, שהרי לא
50 בדקנו את רוב בהמות העולם, הרי לנו מקור לדון זה שאף ברוב
51 שאינו לפנינו יש לילך אחר הרוב.

52 דוחה הגמרא: מִפְּאִי – מנין שאכן טעם הכשר הקרבן הוא משום
53 שהולכים אחר הרוב, דִּילְכָּא – שמה אין הקרבן כשר אלא באופן
54 דְפִלִּי לִיה וּבִדְק לִיה – שקורע וחותר את ראש העולה מצדו האחד
55 ואינו מבדילו לשתי חתיכות, ובודק את קרום המוח עד שרואה שאין
56 בו נקב. וְאִי – ואם תאמר שאין לעשות כן מִשּׁוּם 'אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ'
57 וְלֹא נִתְחֶיהָ לְנִתְחִים, יש לדחות, הִנֵּי מִלִּי שאסרה התורה לנתח
58 היינו הִיכָא דְחִתִּיף לִיה לְגַמְרִי, לשתי חתיכות נפרדות, אֲבָל הִיכָא

59 דְלִיף לִית לֵן בָּה – אך באופן שעדיין מחוברות שתי החתיכות מצד
60 אחד אין לחשוש משום איסור. ואם כן אין מכאן הוכחה שהולכים
61 אחר הרוב.

62 מִר בְּרִיה דְרַבִּינָא אָמַר, אֲתִיָּא – יש ללמוד שהולכים אחרי הרוב
63 מִשְׁכִּירֵית עֶצֶם האסורה בקרבן פסח, דְאִמְרֵי רַבִּינָא לִגְבִי אִיסור זה
64 (שמות יב מו) 'וְעֶצֶם לֹא תִשְׁכְּרוּ בו', ומאחר שאין לשבור שום עצם
65 מקרבן פסח, יש לשאול, וְנִחֹשׁ שְׁמָא נִיבָב קָרוּם שֶׁל מוֹחַ, ונעשית
66 בכך טריפה ופסולה לקרבן, אֲלָא לֹא בִּהְכֵרָה צִרִיךְ לומר שטעם
67 ההיתר הוא מִשּׁוּם דְאִמְרֵינָן זִיל בְּתַר רוּבָא – שאנו אומרים 'הלך
68 אחר הרוב'. הרי שאף ברוב שאינו לפנינו הולכים אחר הרוב.

69 דוחה הגמרא: מִפְּאִי – מנין שאכן טעם ההיתר הקרבן הוא משום
70 שהולכים אחר רוב, דִּילְכָּא אכן אין הקרבן נותר אלא באופן דְמִנְחָה
71 גּוֹמְרָתָא עֲלִיה וְקָלִי לִיה וּבִדְק לִיה – שמניח גחלים על עצם
72 הגולגולת, ושורפה, עד שמתגלה לפניו קרום המוח, ועל ידי כך יכול
73 לבדוק. ומותר לשרוף את עצם הגולגולת אף ששכירת עצמות
74 אסורה בפסח, דְתִנָּא בברייטא, הִמְחִתֵּךְ בְּנִידִים של קרבן פסח, אף
75 שהם קשים בעצמות, וְכֵן הַשּׁוֹרֵף בְּעֶצְמוֹתָם של קרבן פסח, אִין בּו
76 אִיסור מִשּׁוּם שְׁכִירֵית עֶצֶם.

77 רַב נְחֵמָן בְּרִי יִצְחָק אָמַר, אֲתִיָּא – יש ללמוד דבר זה שהולכים אחרי
78 הרוב, מִלְּלָה של קרבן שלמים או חטאת הבאה מכבש או איל,
79 שמקטירים מהם אף את האליה [שהיא הנתח האחורי, מן הכליות
80 ולמטה לצד הזנב], עם הזנב, דְאִמְרֵי רַבִּינָא לִגְבִי הקטרתה (ויקרא ג ט)
81 'חֲלֹבֵי הָאֵלִיָּה תְּמִימָה', והיינו שהאליה צריכה להיות שלימה,
82 וכמשמעות התיבה 'תמימה', ואין לחלקה לשנים. ויש לשאול,
83 וְלִיחֹשׁ שְׁמָא נִפְסָקָה בבהמה זו חוֹט הַשְּׂדֵרָה העוברת בתוך עצמות
84 השדרה בחלק זה של האליה, ומאחר שאין לחתוך את האליה אי
85 אפשר לבדוק דבר זה, ושמה הבהמה טריפה על ידי שנפסק שם חוט
86 השדרה. אֲלָא לֹא בִּהְכֵרָה צִרִיךְ לומר שאין לחשוש לכך מִשּׁוּם
87 דְאִמְרֵינָן זִיל בְּתַר רוּבָא. וְכִי תִימָא שאין להוכיח מכאן שהולכים
88 אחרי הרוב, משום דְמִתְמָא פְּסִיק לָה – שכאשר חותר את האליה
89 מהבהמה, משפיל לחותכה סמוך לזנב באופן שישאר בתוכה רק
90 החלק מחוט השדרה שכנגד הירכיים ואילך, שחוט השדרה שנפסק
91 אינו מטריף אלא אם נפסק בחלקו שכנגד חלל הגוף, שעליו נסמכת
92 הבהמה, אך מכנגד הירכיים ואילך לצד הזנב אף שנפסק אינה
93 נטרפת בכך, וכיון שאינו מפרש לחלק האליה רק את החלק מכנגד
94 הירכיים ואילך, אף אם נפסק חוט השדרה שבתוך האליה אין
95 הבהמה נטרפת בכך, וכלפי שאר חוט השדרה, יש לומר שאכן אחר
96 שחותך את האליה פותח את כל השדרה שמשם ואילך, ובדק את
97 החוט שבתוכה עד המוח. יש לדחות שאין לומר כך, שהרי 'לְעֻזְמָת
98 הָעֶצֶה' (ויקרא שם) אָמַר רַבִּינָא, שמקום האליה הוא כנגד מקום
99 'העצה', דהיינו מְקוֹם שֶׁהַכְּלִיֹּת יִעָצֹת, כלומר, שחותך את האליה
100 כנגד המקום שנמצאות בו הכליות הנקראות 'עצה' משום שהן
101 יועצות לאדם. ומקום זה הוא למעלה מכנגד הירכיים, ובמקום זה אם
102 נפסק חוט השדרה הרי הבהמה נטרפת בכך, ומאחר שאין לחתוך את
103 האליה, בהכרח צריך לומר שהיתר הבהמה הוא משום שהולכים
104 אחר רוב הבהמות שאינן טריפות.

105 דוחה הגמרא: מִפְּאִי – מנין שהיתר הבהמה הוא משום שהולכים
106 אחר הרוב, דִּילְכָּא – שמה אכן אין הבהמה ניתרת אלא באופן דְפִתְחָה
107 לָהּ וּבִדְק לָהּ – שחותך את האליה מצד אחד ופותחה, ובדק את
108 חוט השדרה שבתוכה שלא נפסק. וְאִי – ואם תאמר שאין לעשות כן
109 מִשּׁוּם 'תְּמִימָה', יש לדחות שמה שאסרה התורה, הִנֵּי מִלִּי הִיכָא
110 דְחִתְּכָה לאליה לְגַמְרִי לשתי חתיכות, אֲבָל הִיכָא דְלִיף – באופן
111 שהחתיכות מחוברות ואינו חותר אלא מצד אחד, לִית לֵן בָּה – אין
112 בכך איסור. ולכן יש לומר שאינו חותר את האליה מצד הגב אלא
113 רק מצדה הפנימי של הבהמה [חלל הגוף], ומבקע משם את חוליות
114 השדרה לכל ארכה, ובדק את חוט השדרה.

115 רַב שֶׁשֶׁת בְּרִיה דְרַב אִידִי אָמַר, אֲתִיָּא – יש ללמוד דבר זה
116 שהולכים אחרי הרוב מְעַלְלָה עֲרִיפָה, דְאִמְרֵי רַבִּינָא לִגְבִי דיני עגלה

כגון דקיימי דרא דגברי – האחד עומד במפתן ורואה ומגיד לזה, וזה לזה עד הכוק, דלא בציר. מנא הא מילתא – אידי דאיירי במנא הא מילתא דחוקה, נקט נמי הא. מנלן – בתמיהה. תשע חנויות – כולן מוכרות בשר שחוטת ואחת מוכרת בשר נבלה, ונמצא בשר בארץ – הלך אחר הרוב, דהא קמן חזינא דרובא דהיתירא. וסנהדרין – דתנן (סנהדרין מ"א): שנים עשר מזכין

ואחד עשר מחייבין – זכאי. קמן וקפנה – דפליגי רבנן עליה דרבי מאיר ביבמות (ס"א, ב). דתנן: יבם קטן שבא על יבמה קטנה – יגדלו זה עם זה, ולא חיישין שמא תמצא אילונית או הוא סריס, ונמצא פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה, דבעי להקים לאחיו שם והאי לאו בר הכי הוא. אלא אמרין: זיל בתר רוב קטנים דעלמא, דאינם סריסים, וחיינו רובא דליתיה קמן. אתיא מרישא של עולה – שאין יכולין לחצותו ולבדוק בקרום של מוח שמא ניקב, והוא אחת משמונה עשרה טרפות, משום דכתיב (ויקרא א'): "ונתח אותה לנתחיה" – ולא נתחיה לנתחים, שאסור לחתוך נתחיה אחד לשנים. וקרנן טרפה פסולה – בשמעתא קמייא דמנחות (ה"ב): שכשדוא אומר למטה "מן הבקר" שאין תלמוד לומר, אלא להוציא את הטרפה. דפלי ליה – קורעו וחצוהו ולא יבדיל. פלי = פטר"ר בלעז. לייף = מחובר. תרגום "החֶבֶר" – ותלפן. גומרתא = גזלת. וקלי ליה – לעצם הגולגולת, לבדוק ליה לקרום. המחחר בגידן – אף על פי דקשין כעצמות. מאליה – המקריב שלמים או חטאת מכבש ואיל, קרב אליה עם האימורים. מן הכליות ולמטה לצד הזנב חזונב קרי ליה "אליה". חזנב השדרה – שנפסק טרפה. וכולהו תנהו ב"אלו טריפות" (חולין מ"ב, א). דמתתאי פסק ליה – שמשפיל לחותכה סמוך לזנב, שאפילו נפסק החוט באותו אליה אין הבהמה נטרפה בו, כדאמרין ב"אלו טריפות" (שם מ"ב, א). עד היכן חוט השדרה – עד בין הפרשות, והיינו כנגד הידידים, שחוטם מתפצל שם לשלושה: האחד פורש לצד עצם ימין האליה שקורין *תנק"ש בלעז, והשני לשמאלו, והאמצעי הולך כדרכו עד סוף הזנב. ומבין הפרשות והלואה לא מתקרי חוט השדרה להטרף בו, שכבר הבהמה נסמך על ירכה ולא על חללה, ואין צריך לחוט. והא נמי מבין הפרשות ולמטה פסיק לה לאליה, ובדוק כל החוט הנשאר מבין הפרשות ולמעלה עד המוח של ראש שהוא יוצא משם. מקום שהכליות יועצות – למעלה מן הפרשות הוא. בברכות (ס"א, א) אמרין: לב מבין כליות יועצות. היבא דלייף – שמחובר מבחוץ לצד הגב, ואינו פותח לצד הגב, אלא לצד החלל מבקע את השדרה כולה לארכה. שלמה תהי – אפילו לאחר עריפה, עולמית. אלמא, לא מצינו למיתבר גרמי ולמיתברק אי טרפה היא דניתי אחריתי. מאי נפקא מינה – אי טרפה היא? הא לאו קרבן הוא. ומ"הערופה" לא נפקא אלא שתואה לעולם כעין עריפה, שלא יתנתנה לאברין, אבל טרפות מחיים לא שמעינן מינה האמר רבי ינאי – בקדושין (נ"א, ג) לענין לאסור בהנאה. כפרה כתיב בה בקדשים – "כפר לעמך ישראל", מה קדשים אסורין בהנאה. אי אהא אסור בהנאה, והכי נמי לענין טרפה מהותם תיפוק. כשהיא שלמה – שלא יתנתנה. חטאת קרייה רחמנא – (במדבר יט) "למי נדה חטאת היא".

ודילמא

כגון דקיימי דרא דגברי ואמרי: פדקאי קאי. מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא? – מנלן? דכתיב: "אחרי רבים להטת!" – רובא דאיתא קמן, כגון תשע חנויות וסנהדרין – לא קא מיבעיא לן. כי קא מיבעיא לן – רובא דליתיה קמן, כגון קטן וקטנה, מנלן? אמר רבי אלעזר: (ס"מ): זמן שבח מכוש) אתיא מרישא של עולה, דאמר קרא: "ונתח אותה לנתחיה" – אותה לנתחיה, ולא נתחיה לנתחים; וניחוש שפמא ניקב קרום של מוח! אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא. – ממאי? דילמא דפלי ליה ובדק ליה; ואי משום "אותה לנתחיה" ולא נתחיה לנתחים – הני מילי היבא דחתיה ליה לגמרי, אבל היבא דלייף לית לן בה! מר בריה דרבנא אמר: אתיא משכירת עצם בפסח, דאמר רחמנא: "ועצם לא תשברו בו"; וניחוש שפמא ניקב קרום של מוח! אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא. – ממאי? דילמא דמנח גומרתא עליה וקלי ליה ובדק ליה, דתנאי: המחחר בגידים והשורף בעצמות – אין בו משום שכירת עצם! רב נחמן בר יצחק אמר: אתיא מאליה, דאמר רחמנא: "חלבו האליה תמימה"; וליחוש שפמא נפסקה חוט השדרה! אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא. וכי תימא דמתתאי פסיק לה – "לעצמת העצה" אמר רחמנא, מקום שהכליות יועצות. – ממאי? דילמא דפתח לה ובדק לה; ואי משום "תמימה" – הני מילי היבא דחתכה לגמרי, אבל היבא דלייף לית לן בה! רב ששת בריה דרב אידי אמר: אתיא מעגלה ערופה, דאמר רחמנא: "הערופה" – כשהיא שלמה תיחוי, וליחוש דלמא טרפה היא! אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא. וכי תימא, מאי נפקא מינה – הא אמרי דבי רבי ינאי: כפרה כתיב בה בקדשים. ובה בר רב שילא אמר: אתיא מפרה אדומה, דאמר רחמנא: "ועצמו... ושרף", מה שחיתתה כשהיא שלמה – אף שריפתה כשהיא שלמה; וליחוש דילמא טרפה היא! אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא. וכי תימא, מאי נפקא מינה – "חטאת" קרייה רחמנא. רב אחא בר יעקב אמר: אתיא משעיר המשתלח, דרחמנא אמר: "ולקח את שני השעירים" – שיהיו שניהם שוים; וליחוש דילמא

דילמא

דקיימי דרא דגברי – בלא זה היה יכול לומר: כגון שהיה אדם אחד עומד לשם בשעת הסגר ורואה שלא חסר. אלא רוצה לפרש באותו ענין שאף הכהן עצמו היה יכול לידע. מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא – ואם תאמר: כיון דאמרין זיל בתר חזקה – כל שכן בתר רובא. דרובא וחזקה רובא עדיף ויש לומר: דלרב אחא בר יעקב בעי, דלא קים ליה חזקה מקרא. ולמאי דמפרש רבינו חיים, דהא דרובא עדיף מחזקה – לא מסברא, אלא לפינן מפרה דרומה, דאולין בתר רובא אף על גב דאיבא חזקה כנגד הרוב, דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא – אתי שפיר הכא. אבל היבא דלייף לית לן בה – מקשי: אמאי לא יליף מכל קרבות דדחו שבת, ולא חיישין שמא ימצא קרבן טרפה ונמצא שחלל שבת? תראה לי דאין יכול להוכיח משם, דאיבא למימר דמספק נמי אמר רחמנא דלדחי שבת מצות קרבן, כמו שבפיקוח נפש אמרין בסוף פרק קמא דכתובות (ט"ו, ב) דלא הלכו בו אחר הרוב. דמנח גומרתא בר' – ואפילו חל ערב פסח להיות בשבת, מלאכה שאי אפשר לעשות מערב שבת דוחה את השבת. אתיא מעגלה ערופה – חטאת. דלא דחי גבי פרה ועגלה; כיון דלייף לית לן בה! ויש לומר: דמשמע דבשעת שריפה ולאחר עריפה תהיה שלמה כמו בשעת שחיטה ועריפה.

הערופה כשהיא שלמה – לקמן בפרקין (חולין ד"א, ב) דרשין נמי מ"הערופה" – זאת בעריפה ואין אחרת בעריפה. ובסוף פרק "כל הבשר" (חולין ק"ב, ב) גבי דבר שנעשה מצותו אמר: תרי מיעוטי כתיבי "שומר הערופה" ויש לומר: דמ"הערופה" משמע שפיר הווא מיעוטא דזאת בעריפה, ומדסמך "העגלה" ל"הערופה" דרשין העגלה שלמה. אתיא מפרה אדומה – ואם תאמר: כיון דפרה בת שתי שנים, אם כן דילמא היינו משום דאוקמיא אחזקה שאינה טרפה, למאן דאמר טרפה אינה דחה ומיהו, כאן יש לומר דאיבא חזקה אחרת כנגדה, דהעמד טמא על חזקה. אבל לקמן דיליף מעדים וזמנים קשה יש לומר: דכל חזקה שלא נתבררה לא נודעה אפילו שעה אחת – לא אולין בותרה, ויש ללמוד מתוך כך הלכה למעשה, דאם עשה גביעות מכמה בהמות, ואחר כך נשחטה האחת ונמצאת טרפה – שכולם אסורות. דאין לי להעמיד פרה אחזקה ולומר: השתא הוא דנטרפה. מיהו, בטרפה מחמת שהריאה היא סרוכה, דאם היינו בקיין לבדוק אפשר שהיה לה יתור – אין לאסור, דהוה ליה ספק ספקא: ספק אינה טרפה, ואם תמצא לומר טרפה – אימא דאחר כך נטרפה. חטאת קרייה רחמנא – תימא: דלא קאי האי טעמא בריש "אין מעמידין" (עבודה זרה כ"ג, ב) דדייק התם גבי פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע: עד כאן לא פליגי אלא בחששא, אבל היבא דודאי רביה – פסולה, שמע מינה דפרה קדשי מזבח היא. ומשני דשאני פרה, דקרייה רחמנא "חטאת". אלא מעתה תפסל ביצא דופן אלמה תניא הקדישה ליצוא דופן פסולה ורבי שמעון מכשיר: פירוש: ואי איתא לההיא דרשה דחטאת, מסתמא אקרא לא הוה פליג רבי שמעון ומסיק: אלא שאני פרה, והואיל זמון פוסל בה – דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בה. לכך פסולה ברביעה, וביצא דופן כשרה. ורבנן דפסלי ביצא דופן, משום דסברי דקדשי מזבח היא. ומיהו, לא ברוחי אף אפשר לפרשה כן, דבכל דוכתא אמרין: שאני פרה דקדשי בדק הבית היא, אם כן הוה אתי כרבי שמעון ונראה לפרש דהכי פריך: אלא מעתה תפסל ביצא דופן ופריך לכולהו טעמי, בין נפרש דטעמא דרביעה משום דקדשי מזבח היא, בין נפרש משום דחטאת קרייה רחמנא. דמסתמא רבי שמעון לא פליג ארבותיה רבי אליעזר ורבי יהושע ומשני: שאני פרה והואיל זמון פוסל בה. דלית

דלית ליה דחטאת קרייה רחמנא, מנא ליה דטרפות פוסל בה? ויש לומר: דנפקא ליה מדכתיב "תמימה", כדררשין בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (ו,א) דנח גופיה לאו טרפה היה מדכתיב "תמים". ורבנן אצטריך "תמימה" לכדררשין בספרי "תמימה" – דאף שתי שערות שחורות פוסלות בה. ולרבי שמעון תרתי שמע מינה, מדכתיב "תמימה" בן "אדומה" ל"אשר אין בה מום". ועוד יש לומר:

דבפסול ההלוי בגופה מודו כולי עלמא, כדתנן (פיר' פ"ד מ"א): שורטה שלא לשמה פסולה, והיינו מ"חטאת היא". ובספרי נמי דרשין "חטאת היא" דמועלין בה, וכמה דרשות. ואם תאמר: בכל דוכותן דמשני קדשי ברק הבית, אמאי לא חשיב ליה כקדשי מזהב משום ד"חטאת" קרייה רחמנא? ויש לומר: דבכל דוכותן מסלק לה בקושיא אתרתי. ובפרק "אלו קדשים" (תמורה כ,א) דקאמר דאין פרה ערשה תמורה משום דקדשי ברק הבית היא, כיון דנפקותא ליתא בגוף הפרה לא שייך דרשה ד"חטאת" קרייה רחמנא. ובבבורות (כח,א) נמי דקאמר דאין בה איסור גיה ועבודה לאחר שנפדית משום דקדשי ברק הבית היא ולא היא בפסולי המוקדשים שנפדו – משום דלאחר פדיון, שאין תורת פרה עליה, לא קרייה רחמנא "חטאת". אי נמי, מה שנפדית היינו משום דלב בית דין מתנה עליה דאי לא הוצרכה תהא לדמיה. כדאמרין בפרק קמא דשבועות (יא,א).

ושייך לעמוד אל **ושחט** ושרף – אף על פי שיש פסוק אחד ביניהם, מכל מקום משמע: ושרף את הפרה כמו שהיתה בשעת שחיטה, מדלא כתיב "ושרף אותה". **בגון** שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורין – ועוד היה מצי למדק: ודילמא משום דאולתין בתר חזקה, דהעמד האם בחוקת צדקת. **וכי** תימא דברקין ליה – מקשינא דנילף מירוצח גופיה דאולתין בתר רובא, דדילמא הירוצח הוא טרפה, וטרפה שהרג את הנפש פטור! ושמן דאולתין בתר רובא מדלא חישינן להרוג את הטרפה לא ניילף בעלמא. ועוד נראה לי, דטעמא דטרפה שהרג פטור, דהיינו משום דהוי עדות שאין אתה יכול להימנה, ואי קטלינן עדים כשהחזנו לא שפיר קטלינן, ואם כן אין להוכיח אלא במאי דקטלינן לעדים ולא חישינן דלמא דך דאסהידו ביה טרפה הוה,

כדקאמר בסמוך. וכן מצינו בשם רבינו מנחם הקדוש. אך קשה לי מאי קאמר "וכי תימא דברקין ליה"? הא מכל מקום היא ליה התרתא ספק אי לא אולתין בתר רובא ושמן קסבר דשמה התרתא. **ליחוש** דלמא במקום סייף נקב היה – אין להקשות: משכחת לה בגון שהטביעו בנהר, דאפשר ביה לזיבדקיה. דהא קרא בבלי עץ ובבלי ברזל ואבן כתיב. אבל קשה: ומשכחת לה בגון שהיה קרום של מוח מגולה וראו שהיה שלם, ובא זה ונקבו והרגו ויש לומר: דדוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. ואם תאמר: ובסוף פרק קמא דמכות (ו,א) דאמר רבי טרפון ורבי עקיבא: אילו היינו בסנהדרין לא היה אדם נהרג, ומפרש דהוי בדקו ליה ואמר: ראיתם שטרפיה הרג או שלם הרג, ואם תמצא לומר שלם הרג – שמא במקום סייף נקב היה. והבא משמע דלא חישינן, דאולתין בתר רובא ויש לומר: דרבי עקיבא לטעמיה דאמר דחישינן למיעטא בפרק "הלוקח בהמה" (בבורות כ,ב), דקסבר חלב אינו פטר בהמה בבכורה, אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות. ואף על גב דאפילו רבי מאיר דחייש למיעטא מודה היכא דלא אפשר – רבי עקיבא חשיב ליה אפשר, דאיכא לאוקמי קרא שהיה קרום מוחו מגולה ונקבו כדפירשנן. ורבנן שמעון בן גמליאל דפליג עליהו ואמר: אף הם מרבים שופכי דמים בישראל, אפילו חייש למיעטא, מכל מקום חשיב ליה לא אפשר, דדוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. ועוד אמור רבינו תם: דאף על גב דאי לא שיללינן לעדים קטלינן ליה, דסמכין ארובא היכא דלא אפשר, היכא דשיללינן ליה ואמר דלא ידע – פטור. מידי דהוה אסיף ואירין, דאי לא שיללינן ליה – חייב, ואי שיללינן ליה ואמר אחד בסיף ואחד בארירן – פטור. אף על גב דבסיף ואירין, כשאמורין אין אנו יודעין חייב עד דמכחשי אהדי – היינו משום דסיף ואירין לא שייך כל בגון העדות, דמה לי הרגו בסיף ומה לי בארירן. אבל במקום סייף נקב היה, דשייך לגוף העדות טפי, אי דקעין ליה ואמר אין אנו יודעין – פטור. ואחד אמר כליו שחורים ואחד אמר כליו לבנים, דלא שייך לגוף העדות, אף על פי דמכחשי אהדי – חייב. הקשה רבינו יצחק ברי מרדכי: דהכא ילפינן מירוצח ועדים וזמנים דאולתין בתר רובא אף בדיני נפשות. וכן מוכח ברש"י פר' בן סורר ומורה: "נסקל ונתח" (שם טע,א) אמרין: נסקלין בשרשפין דיתו בסקילה הקלה, אף על גב דרוב נפשות ניתו ויתירין רבתי: ויכין רבתי וימנה מוחו הוא נהרג, לענן באיוז מיתה הוא נהרג לא אולתין בתר רובא. ועוד יש לומר: דהוי קבוע, וכמחצה על מחצה דמי. והא דפריך התם מעיקרא, כי היה תני "הנשרפין בנסקלין": תיפוק ליה דרובא נסקלין ניתו – הכי פירושה לכל הפחות לא גרע, משום דהוי רובא דנסקלין. **ורלמא** דך דאסהידו ביה טרפה היה – ואם תאמר: דחובשים אותו שנים עשר חודש, ואם יחיה לאו טרפה הוא? ויש לומר: דשמן קסבר טרפה היה. ועוד נראה לי, דאי אין הורגין העדים כשהחזנו אלא אחר שנים עשר חודש, דדילמא דך דאסהידו ביה טרפה – אם כן גם אותו שמעיד עליו אין להורגו עד לאחר שנים עשר חודש. וכיון דלא באו להורגו אלא אחר שנים עשר חודש, אלמא נעשה טרפה דך דאסהידו ביה בטוף שנים עשר חודשים, והיינו דלא באו אלא להרוג את הטרפה. **לרבי** מאיר דחייש למיעטא ב' – מדקאמר "לרבי מאיר" ולא קאמר "דיכא אכלין", משמע דלא קיימא לן כרבי מאיר דחייש למיעטא. וקשה: דברקין "הלוקח בהמה" (בבורות כד,א), ספיק רבי יוחנן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר: הלוקח בהמה מניקה מן הגוי דפטורה מן הבכורה כשהנה בריך אחריה, משום דלא מרחמא ליה אלא אם כן ילדה. אבל מטעם חלב לא מיפטר, אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות. אלמא חישינן למיעטא אף על גב דליכא חזקה בהדי מיעטא. דאי אמרין אוקי בהמה בחזקת שלא ילדה – אדרבה, העמד וילך בחזקת שאינו קדוש בבכורה, שהיה חולין במעי אמו ויש לומר: דרבי יוחנן לא פסיק כותיה אלא בהא דלא מרחמא אלא אם כן ילדה, ונפקא

ודילמא חד מינייהו – האי דעזאזל טרפה הוא. דבשלמא דך דלשם בדיק ליה לאחר שחיטה, אלא חבירו משתלח לצוק ואין נשחט. **אין** הגורל קובע **לעזאזל** אלא **בראיו** לשם – שהרי בשעת הגורל אין ידוע איזה יעלה לשם, ודלכך שמעין ממילא דטרפה לא מיייתנן. **ברקין** ליה – לאחר דחיינו לצוק. **אברים** אברים – ותו לא מצי בדק ליה, דאין יכול לידע איזו שבורה ממיים. כליה – הורגו. **בבית האסורין** – שם עברתו אמו. ואין לחוש שמא בא עליה, אחר ששניהן לבדם היו עד הוכר העובר. **טרפה** הוה – ההרג, ואין זה ראוי ליהרג, דגברא קטילא קטיל. **וכי תימא** משום **איבוד נשמה** – דהאי רוצח דלא לימות, משום דבעינן "ושפטו העדה... והצילו העדה" (במדבר לה). **נינווליה** – להאי נהרג, ואי לאו משתבח טרפה יורג רוצח זה. **ואמאי** – ליחוש במקום סייף שהרגו בה נקב היה תחלה, וטרפה הוא, וגברא קטילא קטיל. **וכי תימא** דברקין ליה – כלומר, דכשנהרג על ידי עדותו ואחר כך החזמו משתעי קרא, ונבדקה קודם שנהרגם. **והתניא** **ברבי אומר** – לא ידעין מנו, אלא אחד גדול בדורו היה, ועל שם כך נקרא "ברבי", כדאשכחן ביביצד מעברין" בעירובין (ג,א): אמר רבי אושעיא ברבי, ובפרק שני (חולין כח,א): רבי אלעזר הקפר ברבי. הרנו – קודם שהחזמו. **אין** נהרגים דכתיב: "כאשר זמם", ולא כאשר עשה. **אתיא** משחיטה **עצמה** – דאירי בה עד השתא. דלמא במקום נקב קא שחיט – נקובת הושט במשחה. אבל גרירת ברובא, ואם חסרה בבאיסר – טרפה, ב"אלו טרפות" (חולין מה,א). **היכא דאפשר** – לעמוד על בירור בדיקין, ולא סמכין ארובא, וצריכין לבדוק בהמה מכל שמונה עשרה טרפות. אי נמי, בגון קטן וקטנה, דאפשר לנו להמתין עד שיגדלו ונרע שאינו סריס – נמתין, והנך כולדו משום דלא אפשר הוא. **לרבי מאיר** – דלא אזיל בתר רובא, דהיינו נמי דלא אכל בשרא משום דשמן במקום נקב קא שחיט.

פסח

כדקאמר בסמוך. וכן מצינו בשם רבינו מנחם הקדוש. אך קשה לי מאי קאמר "וכי תימא דברקין ליה"? הא מכל מקום היא ליה התרתא ספק אי לא אולתין בתר רובא ושמן קסבר דשמה התרתא. **ליחוש** דלמא במקום סייף נקב היה – אין להקשות: משכחת לה בגון שהטביעו בנהר, דאפשר ביה לזיבדקיה. דהא קרא בבלי עץ ובבלי ברזל ואבן כתיב. אבל קשה: ומשכחת לה בגון שהיה קרום של מוח מגולה וראו שהיה שלם, ובא זה ונקבו והרגו ויש לומר: דדוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. ואם תאמר: ובסוף פרק קמא דמכות (ו,א) דאמר רבי טרפון ורבי עקיבא: אילו היינו בסנהדרין לא היה אדם נהרג, ומפרש דהוי בדקו ליה ואמר: ראיתם שטרפיה הרג או שלם הרג, ואם תמצא לומר שלם הרג – שמא במקום סייף נקב היה. והבא משמע דלא חישינן, דאולתין בתר רובא ויש לומר: דרבי עקיבא לטעמיה דאמר דחישינן למיעטא בפרק "הלוקח בהמה" (בבורות כ,ב), דקסבר חלב אינו פטר בהמה בבכורה, אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות. ואף על גב דאפילו רבי מאיר דחייש למיעטא מודה היכא דלא אפשר – רבי עקיבא חשיב ליה אפשר, דאיכא לאוקמי קרא שהיה קרום מוחו מגולה ונקבו כדפירשנן. ורבנן שמעון בן גמליאל דפליג עליהו ואמר: אף הם מרבים שופכי דמים בישראל, אפילו חייש למיעטא, מכל מקום חשיב ליה לא אפשר, דדוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. ועוד אמור רבינו תם: דאף על גב דאי לא שיללינן לעדים קטלינן ליה, דסמכין ארובא היכא דלא אפשר, היכא דשיללינן ליה ואמר דלא ידע – פטור. מידי דהוה אסיף ואירין, דאי לא שיללינן ליה – חייב, ואי שיללינן ליה ואמר אחד בסיף ואחד בארירן – פטור. אף על גב דבסיף ואירין, כשאמורין אין אנו יודעין חייב עד דמכחשי אהדי – היינו משום דסיף ואירין לא שייך כל בגון העדות, דמה לי הרגו בסיף ומה לי בארירן. אבל במקום סייף נקב היה, דשייך לגוף העדות טפי, אי דקעין ליה ואמר אין אנו יודעין – פטור. ואחד אמר כליו שחורים ואחד אמר כליו לבנים, דלא שייך לגוף העדות, אף על פי דמכחשי אהדי – חייב. הקשה רבינו יצחק ברי מרדכי: דהכא ילפינן מירוצח ועדים וזמנים דאולתין בתר רובא אף בדיני נפשות. וכן מוכח ברש"י פר' בן סורר ומורה: "נסקל ונתח" (שם טע,א) אמרין: נסקלין בשרשפין דיתו בסקילה הקלה, אף על גב דרוב נפשות ניתו ויתירין רבתי: ויכין רבתי וימנה מוחו הוא נהרג, לענן באיוז מיתה הוא נהרג לא אולתין בתר רובא. ועוד יש לומר: דהוי קבוע, וכמחצה על מחצה דמי. והא דפריך התם מעיקרא, כי היה תני "הנשרפין בנסקלין": תיפוק ליה דרובא נסקלין ניתו – הכי פירושה לכל הפחות לא גרע, משום דהוי רובא דנסקלין. **ורלמא** דך דאסהידו ביה טרפה היה – ואם תאמר: דחובשים אותו שנים עשר חודש, ואם יחיה לאו טרפה הוא? ויש לומר: דשמן קסבר טרפה היה. ועוד נראה לי, דאי אין הורגין העדים כשהחזנו אלא אחר שנים עשר חודש, דדילמא דך דאסהידו ביה טרפה – אם כן גם אותו שמעיד עליו אין להורגו עד לאחר שנים עשר חודש. וכיון דלא באו להורגו אלא אחר שנים עשר חודש, אלמא נעשה טרפה דך דאסהידו ביה בטוף שנים עשר חודשים, והיינו דלא באו אלא להרוג את הטרפה. **לרבי** מאיר דחייש למיעטא ב' – מדקאמר "לרבי מאיר" ולא קאמר "דיכא אכלין", משמע דלא קיימא לן כרבי מאיר דחייש למיעטא. וקשה: דברקין "הלוקח בהמה" (בבורות כד,א), ספיק רבי יוחנן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר: הלוקח בהמה מניקה מן הגוי דפטורה מן הבכורה כשהנה בריך אחריה, משום דלא מרחמא ליה אלא אם כן ילדה. אבל מטעם חלב לא מיפטר, אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות. אלמא חישינן למיעטא אף על גב דליכא חזקה בהדי מיעטא. דאי אמרין אוקי בהמה בחזקת שלא ילדה – אדרבה, העמד וילך בחזקת שאינו קדוש בבכורה, שהיה חולין במעי אמו ויש לומר: דרבי יוחנן לא פסיק כותיה אלא בהא דלא מרחמא אלא אם כן ילדה, ונפקא

לברוק את גופו של הנהרג ואין לחשוש לבזיונו. מכל מקום עדיין
 יקשה ונִיחֹשׁ שְׁמָא בְּמָקוֹם סִיף נֶקֶב הָיָה – שמא באותו מקום
 שחיתך הסיף בגוף הנהרג היה כבר נקב קודם לכן ונטרף בכך, ודבר
 זה אי אפשר לברוק לאחר שנהרג, ומכל מקום אומרת התורה להרוג
 את הרוצח, ובהכרח משום שהולכים אחרי הרוב.
 רַבִּינָא אָמַר, אֲתִיָּא מַעֲדִים זֻמָּמִין – עדים שהעידו עדות שקר על
 אדם שעבר עבירה שחייבים עליה מיתה, ובאו עדים אחרים והזימום,
 דהיינו שהעידו שבאותה שעה שהעידו העדים הראשונים על מעשה
 זה שהיה במקום פלוני, היו הם עמם במקום אחר, דְּאָמַר רַבְּהִינָא
 (דברים יט ט) 'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם וְגו' לעשות לאחיו, ואם אין
 הולכין אחרי הרוב, יש להקשות וְלִיחֹשׁ דְּלָמָּא הָךְ דְּאִסְתִּידוּ בֵּיהּ
 מִרְפָּה הָיָה – שמא אותו אדם שהעידו בו שקר היה טריפה, ונמצא
 שבאו להרוג 'אדם הרוג', ואין מגיע להם עונש מיתה בכך, ואיך
 הורגים אותם מספק. אֲלָא לָאו בהכרח הטעם הוא מִשּׁוּם דְּאִמְרִינָן
 זִיל בְּתַר רוּבָא, ורוב בני אדם אינם טריפה, ויש ללמוד מכאן לכל
 דיני התורה שהולכים אחרי הרוב.
 וְכִי תִימָא שאכן אין הולכים אחרי הרוב, ומה שאמרה התורה להרוג
 את העדים זוממין משום דְּבִדְקִינָן לֵיהּ לגופו של הנידון הנהרג, אם
 הוא טריפה, ורק אם נמצא שאינו טריפה הורגים את הזוממין.
 וְהִתְנִיָּא בְּבֵרֵיתָא, פְּרָכִי – גדול הדור אֲמַר, אם לא הָרְגוּ עֲדִינן בית
 דין את הנידון על פי העדים זוממין, נִהְרְגִין העדים אם הזומם, אך אם
 כבר הָרְגוּ בית דין את הנידון על פיהם קודם שהזומם, אִין העדים
 נִהְרְגִין, ומבואר שהעדים זוממין נהרגים בעוד שהנידון עדיין לא
 נהרג, ואם כן אי אפשר לברוק אם הוא טריפה או לא, ובכל זאת
 אומרת התורה שהעדים נהרגים, ובהכרח הטעם משום שהולכים
 אחר הרוב.
 רַב אֲשִׁי אָמַר, אֲתִיָּא – דבר זה שהולכים אחר הרוב נלמד מִשְׁחִיטָה
 עֲצֻמָּה, שבה אנו עוסקים בפרק זה, דְּאָמַר רַבְּהִינָא שְׁחֹטָא וְאֹכֵל,
 שניתן לשחוט ולאכול בשר, וְאִם אין הולכים אחרי הרוב לִיחֹשׁ
 שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב קָא שְׁחִיט – יש לחשוש שמא באותו מקום שחתך
 את הושט בסכין היה כבר נקב מקודם, והרי היא טריפה, ודבר זה אין
 אפשרות לברוק אחר כך, שהרי כבר חתך מקום זה. אֲלָא לָאו
 בהכרח הטעם מִשּׁוּם דְּאִמְרִינָן זִיל בְּתַר רוּבָא, שרוב בהמות אינן
 טריפות, ומכאן נלמד לכל דיני התורה שהולכים בהם אחר הרוב.
 אָמַר רַב אֲשִׁי, אֲמַרְיָתָא לְשִׁמְעָתָא קָמִיהּ דְּרַב כְּהֵנָּה – אמרתי לפני
 רב כהנא את הראיות שאמרו האמוראים לעיל, וְאִמְרִי לָהּ – ויש
 אומרים שרַב כְּהֵנָּה הוא שאמרה קָמִיהּ דְּרַב שִׁמִּי – לפני רב שימי,
 וְאָמַר לֵיהּ רַב כְּהֵנָּה ואו רב שימי לדחות ראיות אלו, וְדָלָמָּא – שמא
 נאמר שאמנם אין הולכים אחרי הרוב, ומה שבדינים המבוארים
 לעיל מוכח שהולכים אחרי הרוב, יש לומר דְּהִיכָא דְּאִפְשָׁר אִפְשָׁר,
 והִיכָא דְּלֹא אִפְשָׁר לֹא אִפְשָׁר – שאמנם באופן שאפשר לברר את
 הדבר חובה לבררו ואין ללכת בו אחרי הרוב, ורק באופן שאי אפשר
 לברר את הדבר אומרת התורה שנלך בדבר זה אחרי הרוב. והוכחה
 לחילוק זה, דָּאִי לֹא תִימָא הֵכִי, יש להקשות, לְרַבִּי מֵאִיר דְּחִינִישׁ
 לְמִיעֻמָּא – לדעת רבי מאיר החושש למיעוט ואינו הולך אחר הרוב,
 הֵכִי נָמִי נאמר דְּלֹא אֹכֵל בִּישְׁתָּא – שלא אכל בשר משום חשש זה
 שמא היה נקב במקום השחיטה. וְכִי תִימָא הֵכִי נָמִי, שאכן לא אכל
 רבי מאיר בשר מעולם.

דְּלִמָּא חַד מִיְנֵיהּוּ – אחד מן השעירים מִרְפָּה ופסול הוא, ואף
 שאת השעיר לה' ניתן לברוק לאחר שישחטוהו, אבל את השעיר
 המשתלח לעזאזל שאינו נשחט אי אפשר לברוק. אֲלָא לָאו – אלא
 ודאי צריך לומר שהטעם הוא מִשּׁוּם דְּאִמְרִינָן זִיל בְּתַר רוּבָא.
 וְכִי תִימָא מֵאִי נִפְקָא לֵן מִיָּנָה אם השעיר המשתלח לעזאזל הוא
 טריפה, שהרי אינו קרבן, ומניין שהטריפה פוסלת בו. אין לומר כן,
 דְּהָא אִין הַגִּזְלָא קוֹבֵעַ על השעיר המשתלח לעזאזל אֲלָא בְּדָבָר
 [בשעיר] הָרָאִי להקריבו לְשֵׁם. שהרי בשעה שעושה גורל על שני
 השעירים עדיין אין ידוע על איזה מהם יפול הגורל להשם, ובהכרח
 צריך להביא שני שעירים הכשרים לקרבן, וכיון שהטריפה פוסלת
 בשעיר שעלה עליו הגורל לשם, אף השעיר לעזאזל אין להביאו
 טריפה.
 וְכִי תִימָא שאין להוכיח שהולכים אחר הרוב, דָּאִין בְּדִקְרִינָן לֵיהּ
 לשעיר לאחר דחייתו מן הצוק אם הוא טריפה, וְהִתְנִי (יומא סז),
 ששעיר המשתלח לא הָיָה מִיָּנָה לְמַחְצִית הָהָר עַד שְׁנַעֲשֶׂה כל גופו
 אֲכָרִים אֲכָרִים, ומאחר שנשבר ומתפרק כל כך אי אפשר לברוק
 לידע אם היה בו כבר שברים בחייו או שנעשו בו על ידי נפילתו,
 ובהכרח שהולכים בו אחר הרוב להכשירו.
 רַב מְרִי אָמַר, אֲתִיָּא מַמְכָּה אֲבִיו וְאִמּוֹ, דְּאָמַר רַבְּהִינָא קְטִילָהּ –
 שצויתה התורה להורגו, וְאִם אין הולכים אחרי הרוב, לִיחֹשׁ דְּלָמָּא
 האיש המוכה לָאו אֲבִיו הוּא, שיתכן שזינתה אמו ונולד מאדם אחר,
 ואיך הורגים אותו מספק אם הכה לאביו. אֲלָא לָאו בהכרח צריך
 לומר מִשּׁוּם דְּאִמְרִינָן זִיל בְּתַר רוּבָא, וכיון שהולכים אחרי הרוב
 תולים אנו שנולד מאביו ומשום שרֹב בְּעִילוֹת של האם, אֲמַר הַבַּעַל
 – נבעלת היא לבעלה.
 שואלת הגמרא: מֵמָּא – מנין שאכן נהרג הבן משום שהולכים אחרי
 הרוב, דְּלָמָּא – שמא מה שצויתה התורה להרוג מדובר בְּגִזְלָא שְׁהָיוּ
 אֲבִיו וְאִמּוֹ לבדם כְּבוֹשִׁים בְּבֵית הָאִסּוּרִין כשעדיין לא נתעברה,
 ועד שהוכר עיבורה היו בבית האסורים לבדם, שבאופן זה אין לחוש
 שמא נולד מאדם אחר אלא מאביו. משיבה הגמרא: אֲפִילוּ הֵכִי –
 אף באופן זה עדיין אין להרוג את הבן אלא משום שהולכים אחרי
 הרוב, ואין הדבר מוכיח בבירור שנולד מהאב, משום שֶׁאִין
 אֲפֻמְרוּפִים לְעִרְיֹת, כלומר, שאין אדם בעולם שיכול להיות
 אחראי על זולתו בענין זה, ולעולם אין ידיעה ודאית שלא נבעלה
 לאדם אחר, ובהכרח שנהרג הבן משום שהולכים אחרי הרוב.
 רַב כְּהֵנָּה אָמַר, אֲתִיָּא מְהוּרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּמוֹיֵד, דְּאָמַר רַבְּהִינָא
 קְטִילָהּ – להרוג את הרוצח, וְאִם אין הולכים אחרי הרוב לִיחֹשׁ
 דְּלָמָּא הַנְּהָרַג מִרְפָּה הָיָה, שאין חייבים על רציחתו משום שנחשב
 כאדם שנהרג כבר, ואיך אומרת התורה להרוג את הרוצח, אֲלָא לָאו
 בהכרח צריך לומר שטעם הדבר מִשּׁוּם דְּאִמְרִינָן זִיל בְּתַר רוּבָא,
 ורוב בני אדם אינם טריפה, ומכאן נלמד לכל דיני התורה שהולכים
 בהם אחרי הרוב.
 וְכִי תִימָא שאכן אין הולכים אחרי הרוב, ומה שאמרה התורה להרוג
 את הרוצח הוא באופן דְּבִדְקִינָן לֵיהּ לנהרג באיבריו הפנימיים, עד
 שרואים בבירור שלא היה טריפה. אין לומר כן, דְּהָא קָא מִיְנִינֹל –
 שהרי הנהרג מתנוול בכך, ואין לעשות כן משום בזיון המת. וְכִי
 תִימָא שמכל מקום מִשּׁוּם אִיבּוּד נִשְׁמָה דְּהָא, נִינְוִלִיהּ – כדי שלא
 יורג הרוצח שלא כדין שמא היה הנהרג טריפה, הרי זה רוחה את
 כבוד המת, משום שיש לחזר לזכות את הרוצח מעונשו, ולכך יש

עוד שאל רב דימי בר יוסף את רב נחמן: **האומר לשלוחו צא ותרום** 59
פירות שלי, וְהֵלֵךְ הבעלים וּמֵצָא תרום – שתרמו מהפירות, ואינו 60
יודע מי תרום, אם השליח או אדם אחר, **מאי** דינם של פירות אלו. 61
אמר ליה רב נחמן, **אין חֲזָקתו תרום**, והפירות אסורים באכילה עד 62
שיפריש עליהם תרומה שנית. 63
הקשה רב דימי על תשובת רב נחמן: **מה נפֿשֿך** – מה דעתך בדבר זה 64
שאתה מכשיר את השחיטה ופוסל את התרומה, **אי** – אם סבור הנך 65
שיש לומר חֲזָקָה היא על שְׁלִיחַ שְׁעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ מאחר שנתרצה 66
בשליחותו, ולכך הבהמה מותרת לפי שיודע הוא שהשליח הבקי הוא 67
זה ששחטה. אם כן **אפילו** השולח לעשות תְּרוּמָה, **נְמִי** היה לך 68
להתיר את הפירות ולהחזיק ודאי שנתרמו על ידי שליח זה ולא על 69
ידי אחר, **ואי** – ואם סבור הנך ש**אין חֲזָקָה שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ**, 70
ולכך צריך שיתרום שנית שמא אדם אחר תרום, אם כן **אפילו** לגבי 71
שְׁחִיטָה **נְמִי** לא נתיר את השחיטה, שיש לחשוש שמא שחט אדם 72
אחר שאינו בקי בהלכות שחיטה. 73
אמר ליה רב נחמן, **לכי תיכול עֲלֶיהָ כּוֹרָא דְּמִלְחָא** – כשתמודד לי 74
כור של מלח בשכר שאומר לך טעם חילוקי דינים אלו, או אשיכר. 75
וטעמו של דבר כך הוא, **לְעוֹלָם** **אין חֲזָקָה שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ**, 76
וְשְׁחִיטָה שהתרנו, אינו משום שודאי לנו שהשליח הוא זה ששחט, 77
אלא משום ד**אי נְמִי** – שאף אם נחשוש דִּילְמָא **איניש אחרינא** 78
שאינו שלוחו שָׁמַע לציווי של הבעלים **ואול** – והלך מעצמו וְשָׁחַט, 79
מכל מקום יש להכשיר שכן רוב מצויין **אצל שחיטה מומחין** הן. 80
אך לגבי תְּרוּמָה, יש לחשוש דִּילְמָא **איניש אחרינא** שאינו שלוחו 81
שָׁמַע לציווי של בעל הפירות, **ואול** – והלך מעצמו וְתָרוֹם, וְתָרוֹם ליה 82
תָרוֹם שְׁלֵא מְדַעַת בעל הפירות, וְתָרוֹם שְׁלֵא מְדַעַת **אין תְּרוּמָתוֹ** 83
תְּרוּמָה. 84
מבשרת הגמרא: **לימא כלל זה שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין** 85
הן, תנאי היא – מחלוקת תנאים היא, דְּתַנִּינָא בברייתא. **תרי שְׁאֵבְדוּ** 86
לו גְּדִינּוֹ וְתַרְנַגְלוֹ, וְהֵלֵךְ וּמֵצָאן שְׁחוּטִים, רבי יהודה **אוסר** אותם 87
באכילה. **רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי מתייר**. **אמר רבי**, 88
נראין דְּבָרֵי (של) רבי יהודה (האוסר) להלכה באופן שְׁמַצְאָן 89
בְּאִשְׁפָּה, שדרך הנבלות להשליכן שם, וניכר בכך שלא נשחטו 90
כהלכה. ונראין דְּבָרֵי **רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי** (המתיר) 91
להלכה באופן שְׁמַצְאָן **בְּבֵית**. ומדברי רבי שאמר שנראין דברי רבי 92
יהודה באשפה ודברי רבי חנינא בבית, משמע שרבי יהודה ורבי 93
חנינא חולקים בשני האופנים, הן כשמצאן בבית והן כשמצאן 94
באשפה, **מאי לאו**, **בְּהָא קְמִילְגִי**, דמר – רבי חנינא **כִּבְר**, **אֲמַרִּין** 95
לכלל זה שרוב מצויין **אצל שחיטה מומחין** הן, ולכך בכלל אופן 96
שמצאם מותרים. **ומר** – רבי יהודה **כִּבְר**, **לא אֲמַרִּין רוב מצויין** 97
אצל שחיטה מומחין הן, ולכך אסורים, שיש לחשוש שמא שחטם 98
אדם שאינו בקי. 99
אמר רב נחמן בר יצחק, **לא**, דְּכּוֹלִי עֲלָמָא סוברים שרוב 100
מצויין **אצל שחיטה מומחין** הן, ובאופן שמצאם **בְּבֵית**, 101
דְּכּוֹלִי עֲלָמָא **לא פְּלִיגי** ומודים דְּשָׂרִי באכילה, שהולכים אחר 102
רוב השוחטים שבקאים הם. וכשמצאם **בְּאִשְׁפָּה שְׁבִשּׁוּק**, 103
שהדרך להשליך שם הנבלות, דְּכּוֹלִי עֲלָמָא **לא פְּלִיגי דְּאִסוּר** 104
באכילה, שניכר הדבר שלכך השליכים שם לפי שנתנבלו, **כי** 105
פְּלִיגי – והאופן שנחלקו הוא כשמצאן **בְּאִשְׁפָּה שְׁבִבֵית**, **מר** 106
– רבי יהודה **כִּבְר**, **אֲדָם עָשׂוּי לְהַטִּיל נִבְלָתוֹ בְּאִשְׁפָּה** 107
שְׁבִבֵית, וכיון שנמצאו שם יש לומר שהתנבלו בשחיטתם, **ומר** 108
– רבי חנינא **כִּבְר**, **אין אֲדָם עָשׂוּי לְהַטִּיל נִבְלָתוֹ בְּאִשְׁפָּה** 109
שְׁבִבֵית, לפי שהנבילה מסרחת, ואין אדם מניח ריח רע בתוך 110
ביתו, ולכך אין להוכיח ממה שמצאום שם שהתנבלו בשחיטתם, 111
והולכים אנו אחר רוב השוחטים שמומחים הם ושחיטתם 112
כשירה. 113
הגמרא דנה בביאור דברי רבי לפי ביאורו של רב נחמן במחלוקת רבי 114
יהודה ורבי חנינא: **אמר מר**, **אמר רבי נראין דְּבָרֵי רבי יהודה** באופן 115
שְׁמַצְאָן **בְּאִשְׁפָּה**. מבשרת הגמרא: **מאי אִשְׁפָּה** – לאיזו אשפה כוונת 116

פֶּסַח וְשֹׂאֵר קִדְּשִׁים שנאמר בפירוש מצוה באכילתם, **מאי איכא** 1
לְמִמָּר, הלא ודאי אף לרבי מאיר יש לאכול קרבנות אלו, **אִלָּא** 2
בהכרח צריך לומר שאף רבי מאיר שחושש למיעוט אין זה אלא 3
הֵיכָא דְּאִשְׁפָּה לברר, **אִשְׁפָּה**, וכגון לגבי יבום קטן וקטנה, שאפשר 4
להמתין עד שיגדלו ויתברר שאינם סריס ואיילונית, אך **הֵיכָא דְּלֵא** 5
אִשְׁפָּה **לא אִשְׁפָּה**, וכגון לגבי החשש שמא היה נקב בושט במקום 6
השחיטה, אף רבי מאיר מודה שאין לחשוש למיעוט, והולכים אחרי 7
הרוב, אם כן **הֵכָא נְמִי** לגבי כל הראיות שהובאו שהולכים אחרי 8
הרוב, יש לדחות ולומר **הֵיכָא דְּאִשְׁפָּה אִשְׁפָּה**, **הֵיכָא דְּלֵא אִשְׁפָּה** 9
לא אִשְׁפָּה, שבמקום שאין אפשרות לברר את הדבר, אכן הולכים 10
בהם אחר הרוב, אך אין להוכיח שהולכים אחר הרוב אף במקום שיש 11
אפשרות לברר את הדבר. 12

הגמרא מביאה הלכה בדיני שחיטה: **אמר רב נחמן אמר רב, ראה** 13
אֶחָד שֶׁשָּׁחַט וְהָלַךְ לוֹ, ואינו יודע טיבו של אותו אדם, **אם רָאָהוּ** 14
לשחיטתו מִתְחַלֶּה וְעַד כּוֹף, מוֹתֵר לֵאכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ, וְאִם לֹא 15
אִסוּר לֵאכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ, וכפי שיתבאר. 16

מבשרת הגמרא: **הֵיכָא דְּמִי, אי דִּידַע דְּגָמִיר** – אם הרואה מכיר 17
באותו אדם ששחט שבקי הוא בהלכות שחיטה, **לְמָה לִי רָאָה** – 18
מדוע צריך שיראה את כל מעשה השחיטה, הלא ניתן לסמוך עליו 19
ששחט כהלכה, ו**אי דִּידַע דְּלֵא גָמִיר** – שאינו בקי בהלכות שחיטה, 20
קשה. הלא **פְּשִׁיטָא** שכן הדין, שאם ראה את כל השחיטה שנעשתה 21
כהוגן שמותר לאכול משחיטתו, ואם לא ראה, השחיטה פסולה, 22
שכיון שאינו בקי יש לחשוש שמא שהה או דרס. ו**אִלָּא** בהכרח צריך 23
להעמיד את דינו של רב נחמן באופן דְּהִרְוָה **לא יָדַע אי גָמִיר אי** 24
לא גָמִיר, ובא רב נחמן להשמיע שאין לומר שסתם אדם ששחט בקי 25
הוא, אלא יש לחשוש שמא אינו בקי, ולכך צריך שיראה את כל 26
השחיטה, אך עדיין יקשה, **לִימָא רוב מצויין אצל שחיטה מומחין** 27
הן – בקיאים הם בהלכות שחיטה, לפי שאדם שאינו מומחה אינו 28
הולך לשחוט, ואף אם לא ראה את שחיטתו יש לומר ששחיטתו 29
כשירה. 30

וראיה לכך שהולכים אחר רוב זה, שהרי **מי לא תנאי בברייתא, תרי** 31
שְׁמַצְאָן תְּרַנְגּוּלַת שְׁחוּטָה בְּשׁוּק, ואינו יודע מי שחט, **או שְׁאֵמֵר** 32
לְשִׁלּוּחוֹ צֵא שְׁחוּט תְּרַנְגּוּלַת שלי, וְהֵלֵךְ הבעלים וּמֵצָא שְׁחוּט – 33
שנשחטה התרנגולת, ואינו יודע אם השליח שחטה או אדם אחר, 34
חֲזָקָתוֹ שְׁחוּט – התרנגולת מותרת באכילה, שחזקה היא שנשחטה 35
כהלכה, **אִלָּמָא אֲמַרִּין רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן**, ולכך 36
מחזיקים אנו שנשחטה כהלכתה, ו**הֵכָא נְמִי** באופן שראה אדם 37
ששחט ואינו יודע אם בקי הוא, **לִימָא** – נאמר שרוב מצויין **אצל** 38
שחיטה מומחין הן, ונכשיר את שחיטתו אף אם לא ראה את כל 39
השחיטה. 40

מבשרת הגמרא: **לְעוֹלָם** רב נחמן מדבר באופן דְּהִרְוָה **יָדַע דְּלֵא** 41
גָמִיר, ולכך לא הכשיר את שחיטתו אלא אם ראה שנעשית כהלכה, 42
וּכְגוֹן דְּשָׁחַט קָמֵן תְּרִי סִימָן שְׁפִיר – שראה ששחט אחד מסימני 43
השחיטה של הבהמה, דהיינו הקנה או הושט, כהלכה, וכאשר שחט 44
את הסימן השני לא ראה את השחיטה, ובוזה הוצרך רב נחמן לחדש 45
שמכל מקום אין שחיטתו כשירה, לפי דְּמָהוּ דְּתִימָא, **מְדַהֵי שְׁפִיר** 46
הָךְ נְמִי שְׁפִיר – מאחר שבסימן הראשון אינו ששחט כהלכה, יש 47
לומר שאף שחיטת הסימן השני נעשית כהלכה, **קָא מְשַׁמַּע לוֹ** רב 48
נחמן שאין לומר כך, לפי שיש לומר **האי** – הסימן הראשון שנשחט 49
כהלכה, **אֲתֵרְמוּנִי אִתְרַמִּי לִיה** – אירע לו כך ששחטה כהוגן, אך 50
אינו מוכיח שאדם זה בקי בדינים, ויש לחשוש דְּאִרְךָ – שבסימן 51
השני שָׁמָּה שְׁמָא שְׁמָא דִּרְס. 52

הגמרא מביאה כמה ספיקות השייכות לכלל שרוב מצויין אצל 53
שחיטה מומחין הן: **כְּעָא מִינֵיהּ רב דימי בר יוסף מרב נחמן, האומר** 54
לְשִׁלּוּחוֹ צֵא וְשָׁחוּט בהמה או עוף שלי, וְהֵלֵךְ הבעלים וּמֵצָא 55
לבהמה או לעוף שהוא שְׁחוּט, ואינו יודע אם השליח שחטו או אדם 56
אחר, **מָהוּ הָדִין**. **אמר לו רב נחמן**, חֲזָקָתוֹ שְׁחוּט הוא כהלכה 57
ומותר באכילה. 58

פסח — דאמר רחמנא (שמות יב): "ואכלו את הבשר", ושלמים — דאמר רחמנא (שם כט): "ואכלו אותם אשר כופר בהם" מלמד שהכפרה תליה אף באכילה, מאי איכא למימר? אלא ודאי אכיל, דסמין ארובא היכא דלא אפשר, ואפילו הכי פליג בקטן וקטנה משום דאפשר. לדין נמי, היכי יליפין מנייה? אלא ודאי הלכה למשה מסיני ואת דסמכין ארובא אפילו היכא דאפשר. אי נמי, "אחרי רבים להטות" (שמות כג) משמע

בין רובא דאיתיה קמן בין רובא דליתיה קמן, דמאי שנא האי מהאי? ואהא מלתא סמכין ולא בדקין כל שמונה עשרה טרפות. ונקובת הריאה — משום דשכיח בה ירעותא בדיקין, והיכא דאיתרמי דאיפרשה ריאה ולא בדק — מתאכלא, דסמכין אהא ואדרב הונא דאמר (חולין ט.א.): נשחטה בחזקת היתר עומדת, ואין מפרסמין הדבר. אי ידע הנמיר — שמכיר בו שכלומד בהלכות שחיטה. ידע דלא נמיר — שמכיר בו שאין ידע הלכות שחיטה. פשיטא — דראה מותר, ודא לא שחה ולא דרס. ולא ראה אסור, שמא שחה או דרס. דלא ידע אי נמיר אי לא נמיר — ואשמועינן דלא סמכין אסתמא עד שיהא מכיר בו שידע. מומחין הן — שאם לא היה מומחה לא היה שוחט. רוב מצויין אצל שחיטה — כלומר, רוב השוחטין. והלך — בעל הבית. ומצא תרום — ולא ידע מי תרמו. חזקה שלית עושה שליחותו — כל השלוחין עושין שליחותן, ומחזקין להו בכך מאחר שנתרצו בשליחותם. ואם אין עושה שליחותו אפילו בשחיטה נמי לא — דשמא לא שלוחו שחט, אלא אחר שאינו בקי בהלכות שחיטה. לבי תיכול עלה כורא דמלחא — כשתמדת לי כור של מלח בשכר שאמר לך. ובריהותא בעלמא הוא. אין חזקה בו' — אלא ספק עושה ספק אינו עושה. אי נמי שמע איניש וכו' — אפילו שמע איש אחר. תרום שלא מדעת אינה תרומה — דשליחות דתרומה מ"גם אתם" אתרבי (גיטין כג.). "אתם" "גם אתם" — לרבות שלוחכם, ומינה: מה אתם לדעתכם — אף שלוחכם לדעתכם. דרך נבלות להשליך לאשפה. מדקאמר רבי נראין דברי רבי יהודה באשפה — מכלל דפליג רבי חנינא אפילו באשפה. ומדקאמר: דברי רבי חנינא בבית — מכלל דפליג רבי יהודה אפילו בבית. דכולי עלמא לא פליגי דשרי — דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן. דאמר: דכיון דהשליטם שם ודאי נתגבלה בשחיטה בשהיה או בדרסה. אין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית — משום דמסרה ואיכא ריח רע. והא אמרת דכולי עלמא וכו' — ומאי נראין דברי פלוני או דברי פלוני? והלא שוחט שוחט שחיט בזה אלא — פשיטא "באשפה" דקתי היינו אשפה שבבית דפליגי בה, ואשמועינן דכרבי יהודה סבירא ליה. הא אמרת לכולי עלמא שרי — ומאי "נראין דברי רבי חנינא", דמשמע: אבל דברי רבי יהודה אין נראין? רבי יהודה נמי שרי בהו אלא פשיטא — מאי "בית" — באשפה שבבית, ובה פליגי, ואשמועינן רבי דכרבי חנינא סבירא ליה. קשיא דרבי אדרבי — דברישא נראו לו דברי רבי יהודה דאסר באשפה שבבית, ובסיפא נראו לו דברי רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי דתמיר באשפה שבבית, אם כן קשיא דרבי אדרבי. הכי

ונפקא מינה להכי שראינה שהיה לה חלב קודם לידה, ודהיא לא מפטרין מטעם חלב. ואפשר דאף רבן שמעון בן גמליאל סבר דחלב פטר. והשתא אתי שפיר דאשכחן רבן שמעון בן גמליאל דלא חייש למיעוטא בריש "כל הצלמים" (עבודה זרה מ.ב.), דלא מור שאר מקומות אטו אותו מקום כדגור רבי מאיר התם. ורבי יוחנן נמי אבל לעיל (חולין ה.ב.) משחטת כותי ולא גור בהו כדגור רבי מאיר. וב"עשרה יוחסין" (קידושין פ.א.) גבי שני דברים:

שאיין בזה דעת לישראל ועשהי הכותב כ' משמע נמי דרבי יוחנן כרבנן דרבי מאיר סבירא ליה. והא דאמר רבי יוחנן בסוף "אין מעמידין" (עבודה זרה לט.ב.) למעוטי מורייס וגיביות בית ארניק, וסתמא כרבי מאיר — התם הוי סתם ואחר כך מחלוקת בריש "כל הצלמים" (שם מ.ב.), והא דאמר רבן שמעון בן גמליאל: כל ששחה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא שחה — ספק הוי אפילו נפל מן הגג או אכלו ארי, בפרק "רבי אליעזר דמילי" (שבת קלא.ב.) וקיימא לן התם כותיה אף על גב דרובן אינן נפלים. וכן תוך שמונה ימים בבמהא אסרין התם, ולא אולין בטר רובא — התם משום דלא יבא להקל בערה. והצריכה חליצה במת תוך שלשים, ולא רצו לסמוך על הרוב ולהתירה לשוק בלא חליצה, שלא יאמרו העולם שפיהק ומת ויבא לידי לעז וקלקול. ולכך גם לענין אבילות טטור, שלא יבא להקל בערה. ועוד, דבלאו הכי יש להקל באבילות, דקיימא לן (מועד קטן ויח.א.) כ.א. הלכה כדברי המקל באבל. ואסור כומו בן בבמה, דגור בהמה אטו אדם, דאי לא הא — לא קיימא הא. אי נמי, אסור בבמהא אפילו בבריא, שלא יבא להתירה בחולה שיהא קרוב לפיהק ומת.

פסח וקדשים מאי איכא למימר — מבשר תאנה לא פריך, משום דנראה דמדאורייתא לא חייש רבי מאיר למיעוטא אלא מדרבנן, ולהכי פריך: הכי נמי שמחמיר שלא לאכול בשר כלל? ואפילו מחמיר בשאר בשר — פסח וקדשים אין יכול להחמיר ומדקדק בי היכי דלרבי מאיר יש חילוק מדרבנן בין אפשר ללא אפשר — הוא הדין לרבנן. אי שאמר לשלוחו כו' — מעיקרא תנא מצא תרגולת שחוטת בשוק, דאיכא למימר בעליה שחטה, והדר אמר דאפילו אמר לשלוחו ומצאו השליח שהיא שחטה, ודהשתא שלא ברשות נשחטה — אפילו הכי חזקה שחטה.

הכי גרסינן: לעולם אין חזקה שלית כו' — מפורש בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב.ב.) הרי שאבדו לו גדי — הוא הדין נגבב, דמשום דחשיד אנגבה לא חשיד אנבלה. ובתוספתא קתי בהדיא: נגבבה לו תרגולת ומצאה כו'. כי פליגי באשפה שבבית — הוא הדין דפליגי בשוק בלא אשפה, כדמוכח ב"אלו מציאות" (בבא מציעא כד.ב.) גבי רבי חנינא שמצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי.

מאן

שבשוק — דכולי עלמא לא פליגי דאסור; כי פליגי — באשפה שבבית, מר סבר: אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית, ואין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית. אמר מר, אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה שמצאן באשפה. מאי אשפה? אילימא אשפה שבשוק מר, אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה שמצאן באשפה. מאי אשפה? אילימא אשפה שבבית. אימא סיפא: ודברי רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי שמצאן בבית; מאי בית? אילימא בית ממש — האמר: דכולי עלמא לא פליגי דשרי! אלא פשיטא באשפה שבבית, קשיא דרבי אדרבי! הכי

מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה – תימנה: דמשמע הכא דחרש שוטה וקטן לאו בני כוונה נינהו, אפילו אחרים עומדים על גבן, ובסוף פרק שני דגיטין (כבב), תנן: הכל כשרים לכתוב את הגט, אפילו חרש שוטה וקטן. ופריך בגמרא: והלא לאו בני דעה נינהו? ומשנן: שגדול עומד על גביו – אלמא בני כוונה לשמה נינהו כשגדול עומד על גביו ויש לומר: בגדול עומד על גביו היינו שמלמדן אותם

ומזוהירין אותם לעשות לשמה, אבל הכא – אף על גב דאחרים רואים אותם בעלמא קאמר. אף על גב דבריש פירקין (חולין גא) קרי לאחרים רואין אותו "גדול עומד על גביו". ואם תאמר: דבפרק "מצות חליצה" (יבמות קדב) אמר: החרש שנחלץ, והחרשת שחלצה, והחולצת מן הקטן – חליצתה פסולה. ומפרש התם: חרש וחרשת – משום דלאו בני קרייה נינהו, וקטן – משום ד"איש" כתיב בפרשה. והשתא, תיפוק ליה דבעינן כוונה, כדאמרין התם (קרא) דחליצה פסולה עד שיכונו שניהם: ויש לומר: דחליצה בבית דין הוה בגדול עומד על גביו, שמוזוהירין אותו לעשות לשמה. ומיהו קשה, מדרתניא בתוספתא דשוטה לאו בר חליצה הוא, ואי חשיבי בית דין כמו גדול עומד על גביו – אפילו שוטה נמי, כמו גבי ויש לומר: דלגבי גט מהני, דבגט מוכחא מילתא טפי דעביד לשמה, כשמוזוהירין לכתוב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה, הלכך אפילו בשוטה מהני כשגדול עומד על גביו.

דמן חבריא – שם מקום. כדאמרין בבראשית רבה (סוף פרשה יג): אבימי חבריא מבקר בישיא הוה. **זרק** סכין לנעוצה כותל – הא חשיב מתוכין לחתיכה, כדמוכח לקמן בפרק שני (לאא), גבי נפלה סכין ושחטה, נקט לרבותא דרבנן, דאף על גב דמתוכין לחתיכה – פסלי עד שיחכוין לחתיכה סימנן. אבל רבי נתן מוכשי אפילו לא מתוכין לחתיכה, כגון הפיל את הסכין ושחט, כדמוכח לקמן בפרק שני (שם).

קמץ יש לו מחשבה או אין לו מחשבה – פירש בקונטרס: כגון בשחיטת קדשים, דיליף בריש זבחים (בא, דבאי) דבעיא לשמה. ושחט קטן עולה לשמה, מי הוי כוונה או לאו? ואם תאמר: הא התם משמע דסתמא נמי כשר, משום דזבחים סתמא לשמן קיימי, ואינו פוסל עד שיכוין שלא לשמן? ויש לומר: דסתמא דקטן גרע, דאין לו דעת להכוין שהם קדשים, וסבר שהם חולין, והוה ליה מתעסק ופסול. כדאמרין בזבחים בסוף פרק (ב, מוגב) "בית שמאי אומרים": לשם חולין – כשרה, משום חולין – פסולה. ואפילו אומר הקטן: יודע אני שהם קדשים ולשמן אני מתכוין, מביעא לן אם כוונתו כוונה, ודילמא לא מהניא אם אין מעשיו מוכיחין.

ותיבעי ליה מעשה – כל הסוגיא פירש בקונטרס דמעשה עם הדבור חשיב מעשה, ומחשבה גרידא היינו דבור בלא מעשה, ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו היינו מעשה בלא דיבור. ואין לשון התלמוד משמע כדבריו, ד"יש להם מעשה" משמע מעשה גרידא אף על פי שלא אמרו כלום. דאם תימצא לומר שתלוי באמירה כמו במעשה, אם כן כי היכי דקתני: יש להם מעשה, דהיינו מעשה עם המחשבה, ואין לזן מחשבה היינו מחשבה גרידא – הכי נמי הוה מצי למימר: יש להם מחשבה, דהיינו מחשבה עם המעשה, ואין להם מעשה גרידא ועוד, דלמא ליה למינקט כי קא מביעיא ליה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, כגון דקיימא עולה כו' הוה ליה למימר: כגון אלקן ורומן שחקקום סתם ולא פירשו למוד בהם עפר ולכן מאוניס ומיהו, לפי המסקנא דבעי מדארייתא, ניהא דהא דנקט דקיימא עולה כו'. ועוד, הא דקתני: העולם חרש שוטה וקטן אף על פי שנתכוונו לכך אינן ב"כי יותן", והלא יש מעשה דדבור? ובקונטרס דחק לפרש: אף על פי שנתכוונו לכך אחר העלאתו. ואין משמע כן, אלא משמע: אפילו נתכוונו בשעת העלאתו קאמר. ועוד, אפילו העולם סתם ולא פירשו מפני הבנימה – ליהוי ב"כי יותן" לרבי יוחנן דאמר מחשבה ניכרת מתוך מעשה מועלת, דהיינו מעשה בלא דבור ומיהו, שמא אותו מעשה גרע יותר מדאי, דשמן מפני הבנימה העולם. ועוד קשה, מדקאמר: או דלמא מקום הוא דלא איתרמיא ליה, ומשום דלא רמיא לן למיחילי דבכי לא הוה קא מביעיא לן, אף על פי שוהא מעשה בלא דיבור? ונראה לפרש: תאמר ונראה לומר, אלא מעשה גמור, כגון ההיא דאלקן דהוה דפשיטא דהוה חוקקין לצורך בית קיבול. ולמוד עפר ולכן מאוניס דנקט – אורחא דמילתא נקט, והוא הדין לשום צורך אחר. וכיון דאין חוקקין אלא כדי לקבל – חשיב מעשה גמור אף על פי שלא פירש. ומעשה גרוע, כמו ההיא דהעולם חרש שוטה וקטן, אינו מועיל דבור, כדקתני: אף על פי שנתכוונו לכך אינם ב"כי יותן". אבל מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, היינו שמוכיח קצת, כגון עולה דקיימא בדרום ואיתיה בצפון ושחטה – קמביעיא ליה אי חשיב מעשה, שכן נראה יותר שלכך נתכוין, ומהני אף על פי שלא פירש. או דילמא לאו מעשה גמור הוא, שאני יכול לתלות משום דמקום הוא דלא איתרמיא ליה, ואפילו פירש לא מהני, כי ההיא דהעולם. ופשיט מההיא דקאמר רבי יוחנן: אם היפך בהו הדין ה"כי יותן", אף על פי שגם שם יש לתלות קצת מפני הבנימה כדי שישא לצד השני, אלא שיותר ראי לתלות מפני הטל, כיון דלארז שירד הטל מצד אחד מהפך לצד אחר. אבל העלאת קטן סתם לא הוי ב"כי יותן", ואפילו העלאת גדול סתם שמא לא היתה מועלת. ואין לדקדק: מפני הבנימה אינן ב"כי יותן", הא סתמא הדין הוא ב"כי יותן". דאדרבה, דייק מסיפא דקתני: אם נתכוונו לכך הדין הם ב"כי יותן", הא סתמא אינן ב"כי יותן". ומיהו, אם בשעת הטל העולם התניקות משמע בירושלמי שדן ב"כי יותן". דבריש מסכת תרומות מייית דף משנה, ומפרש ואיזהו מעשה שלהן? אמר רב הונא: בחפשי בוק בטל. ושמא הא "חפשי בוק בטל" היינו "היפך בוק" דקאמר רבי יוחנן הכא אי נמי, כשהטל יורד מעלה אותן, וכשהטל פוסק מורידן. ובירושלמי גבי חמשה לא יתורמו, ואם תרמו אין תרומתם תרומה: חרש

הכי קאמר – האי "נראין" דקאמר לא סברא דידיה הוא דאשמעינן, ולא "רואה אני" קאמר. אלא פלוגתיהו קא משמע לן במאי פליגי, והכי קאמר: נראין דברי רבי יהודה האוסר אפילו לרבי תנינא כשמצאן באשפה שבשוק, דמדיד רבי חנינא דאסירי. ודברי רבי חנינא כו' – כלומר, שאף רבי חנינא המתיר אינו אלא כשמצאן באשפה שבבית, ובה חולקין, אבל באשפה שבשוק מודד רבי חנינא. וממילא דאשמעינן מדאוק פלוגתיהו באשפה שבבית – מכלל שבבית שרו. **שמן** קלקלו לא קתני – ואף על גב דבדיעבד קמיייר, כדקתני: ושחיתתן כשרה חוץ מחרש שוטה וקטן. **אלא שמא** יקלקלו – דמשמע דמועדים הם לקלקל. **וזאת אומרת אין מוסרין להם חולין** – כלומר, אפילו חולין לכתחלה, ואפילו אחרים עומדים על גבן. **מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה** – דהא חרש שוטה וקטן לחתיכה בעלמא מכווני, ואין להם דעת להתכוין לשחיטה, וקתני: וכולן שחטו וכו', דקאי נמי אחרש שוטה וקטן. והא דפרכין בריש פירקין חולין (בבב): אי נימא אחרש שוטה וקטן – עלה קאי, "ואם שחטו" מביע ליה: הכי פרכין: אי נימא אחרש שוטה וקטן לחודיה קאי – עלה קאי, מניה קא סליק, "ואם שחטו" מביע ליה: **דמן חבריא** – בני הישיבה. כדרבה – כהוגן. **הוא תני לה** – דאשכח מתניתין וגרסה. **והוא אמר לה** הלכה כרבי נתן – הוא אמר לה מרעו שהלכה כרבי נתן. **והא בעינן מוליד ומביא** – כדתנן בפרק שני (חולין לב). **שהלכה ונאה כדרכה** – שחנתה בהליכתו והכחה בכותל וחזר וחתכה. והוא הדין נמי דמצא לתרומי בסכין שיש בו חוץ לצואר כמלא צואר, דסגי ליה בהליכתו לחזקא דלמקנן (חולין לב), אלא בכל דהו מהדר לאוקומי, אפילו באיזמל. קמן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה – כגון בשחיטת קדשים רבעי כוונה, כדילפינן בשמעתא קמייא דזבחים (בא, דא), ושחט קטן עולה לשמה, מי הוה כוונה או לא? **אמר ליה רבי אמי** – לרבי חייה בר אבא: ותבעי ליה מעשה? אי לא שמעי לרבי יוחנן דך מתניתין דלקמן "האלון והרמון", דתנן בה דיש לזן מעשה – תבעי ליה נמי אפילו אם יש מחשבה עם מעשה המוכיח עליה שכן הוא? כגון דקיימא עולה בדרום, ואמר: הריני מביא לצפון לשחטה לעולה, שאינה כשרה בדרום, תבעי ליה נמי אי משוי לארזא מעשה כוונה או לא? **מאי שנא מעשה** – דפשיטא דהוה משום דשמיע ליה הא דתנן ב"האלון והרמון" דיש להם מעשה. **מחשבה נמי לא תבעי ליה** – ותיפשוט לה מההיא משנה גופה דתנן בה: אין להם מחשבה: **האלון** – פרי הוא שקורין *גלאניץ. **שחקקום** – נקבו נקט קטן בצדיהן והוציאו האוכל מתוך הנקב. **למוד בהם עפר** – כדרך שהתניקות עושין לשחוק. **ממאין** – מקבלין טומאה. **שיש לזן מעשה** – כגון זה, שמעשיהן מוכיחין דלשם כלי נתכוונו, וגם הם אומרים כן, ויש כאן מעשה ומחשבה המורידים אותו לתורת כלי.

ואין

דלמא ליה למינקט כי קא מביעיא ליה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, כגון דקיימא עולה כו' הוה ליה למימר: כגון אלקן ורומן שחקקום סתם ולא פירשו למוד בהם עפר ולכן מאוניס ומיהו, לפי המסקנא דבעי מדארייתא, ניהא דהא דנקט דקיימא עולה כו'. ועוד, הא דקתני: העולם חרש שוטה וקטן אף על פי שנתכוונו לכך אינן ב"כי יותן", והלא יש מעשה דדבור? ובקונטרס דחק לפרש: אף על פי שנתכוונו לכך אחר העלאתו. ואין משמע כן, אלא משמע: אפילו נתכוונו בשעת העלאתו קאמר. ועוד, אפילו העולם סתם ולא פירשו מפני הבנימה – ליהוי ב"כי יותן" לרבי יוחנן דאמר מחשבה ניכרת מתוך מעשה מועלת, דהיינו מעשה בלא דבור ומיהו, שמא אותו מעשה גרע יותר מדאי, דשמן מפני הבנימה העולם. ועוד קשה, מדקאמר: או דלמא מקום הוא דלא איתרמיא ליה, ומשום דלא רמיא לן למיחילי דבכי לא הוה קא מביעיא לן, אף על פי שוהא מעשה בלא דיבור? ונראה לפרש: תאמר ונראה לומר, אלא מעשה גמור, כגון ההיא דאלקן דהוה דפשיטא דהוה חוקקין לצורך בית קיבול. ולמוד עפר ולכן מאוניס דנקט – אורחא דמילתא נקט, והוא הדין לשום צורך אחר. וכיון דאין חוקקין אלא כדי לקבל – חשיב מעשה גמור אף על פי שלא פירש. ומעשה גרוע, כמו ההיא דהעולם חרש שוטה וקטן, אינו מועיל דבור, כדקתני: אף על פי שנתכוונו לכך אינם ב"כי יותן". אבל מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, היינו שמוכיח קצת, כגון עולה דקיימא בדרום ואיתיה בצפון ושחטה – קמביעיא ליה אי חשיב מעשה, שכן נראה יותר שלכך נתכוין, ומהני אף על פי שלא פירש. או דילמא לאו מעשה גמור הוא, שאני יכול לתלות משום דמקום הוא דלא איתרמיא ליה, ואפילו פירש לא מהני, כי ההיא דהעולם. ופשיט מההיא דקאמר רבי יוחנן: אם היפך בהו הדין ה"כי יותן", אף על פי שגם שם יש לתלות קצת מפני הבנימה כדי שישא לצד השני, אלא שיותר ראי לתלות מפני הטל, כיון דלארז שירד הטל מצד אחד מהפך לצד אחר. אבל העלאת קטן סתם לא הוי ב"כי יותן", ואפילו העלאת גדול סתם שמא לא היתה מועלת. ואין לדקדק: מפני הבנימה אינן ב"כי יותן", הא סתמא הדין הוא ב"כי יותן". דאדרבה, דייק מסיפא דקתני: אם נתכוונו לכך הדין הם ב"כי יותן", הא סתמא אינן ב"כי יותן". ומיהו, אם בשעת הטל העולם התניקות משמע בירושלמי שדן ב"כי יותן". דבריש מסכת תרומות מייית דף משנה, ומפרש ואיזהו מעשה שלהן? אמר רב הונא: בחפשי בוק בטל. ושמא הא "חפשי בוק בטל" היינו "היפך בוק" דקאמר רבי יוחנן הכא אי נמי, כשהטל יורד מעלה אותן, וכשהטל פוסק מורידן. ובירושלמי גבי חמשה לא יתורמו, ואם תרמו אין תרומתם תרומה: חרש

חולין דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קסט

עד שישלים השחיטה, ואיך מכשיר רבי נתן שחיטה הנעשית על ידי זריקה, שאינה אלא בהולכה ולא בהבאה.
מתרצת הגמרא: אכן מדובר שְהִלְכָה וּבָאָה בְּדֶרֶכָה – שהלכה הסבין מכח זריקתו עד הכותל, ובדרך הילוכה חתכה את סימני הבהמה, ולאחר שהכתה בבית חורה הסבין לאחוריה והוסיפה לחתוך בסימני הבהמה, ונמצא שנגמרה השחיטה על ידי הולכה והבאה כדינה.
הגמרא מביאה ספק בענין מחשבתו של קטן, כהמשך למה שהוזכר לעיל שלקטן אין כוונת שחיטה: אָמַר רַבִּי חִיננָא בְּרַ אָבָא, בְּעֵי – הסתפק רבי יוחנן, קָמַן יֵשׁ לוֹ מַחְשְׁבָה או אֵין לוֹ מַחְשְׁבָה – בכל מקום שצריכים בו כוונה, כגון בשחיטת קדשים שצריך השוחט שיכוין בשחיטתו לשם הקרבן שלשמו מביא בעל הבהמה קרבן זה, עולה או שלמים, ושחט הקטן קרבן זה לשמו, האם מועילה מחשבתו להיחשב ככוונה, או שאין מחשבת הקטן חשובה ככוונה לשם הקרבן.
אָמַר לִיה רַבִּי אַמִּי לרבי חיאי בר אבא, וְתִיבְעֵי לִיה מַעֲשֶׂה – מדוע לא נסתפק רבי יוחנן אף באופן שעושה הקטן מעשה המוכיח על מחשבתו, אם יש להחשיב את המחשבה באופן זה ככוונה או לא, וכגון בשחיטת קדשים אם עמודה בדרום והולוכה הקטן לצפון, ואמר שעושה כן כיון שעולה שחיטתו בצפון ולא בדרום, והרי מעשה זה מוכיח על מחשבתו שמכוין לשחוט בהמה זו לעולה, ולכך מולוכה לצפון ששם מקום שחיטתה, ואלא מֵאִי שְׁנָא מַעֲשֶׂה דְלֹא קָא מַבְעִי לִיה לרבי יוחנן, בהכרח משום שידע רבי יוחנן מה דִּתְנִן במשנה במפורש, שלקטנים 'יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה', שמעשה הקטן מוכיח על מחשבתו ומועיל, ואם כן מַחְשְׁבָה בלבד נְמִי לֹא תִיבְעֵי לִיה לרבי יוחנן, דִּתְנִן באותה משנה גם ש'אֵין לָהֶן מַחְשְׁבָה'.
רבי אמי מביא את המשנה שמבואר בה כן: דִּתְנִן במסכת כלים (פ"ו מ"ח), הָאֵלּוּן וְהָרִמּוֹן וְהָאֲגוֹז, שהם פירות שקליפתם קשה, שְׁחִקְקוּם תִּינּוֹקוֹת – שנקבו הקטנים בהם נקב קטן בצידיהם, והוציאו דרך הנקב את הפרי שבתוכם, ועשו כן כדי לְמוֹד – למדוד בִּתְנִן עֶפֶר, כדרך שהתינוקות עושים לשחק, או שְׁחִתְקִינוּם לאחר שחקקום, לְכַף מֵאֲזִינִים, הרי הם נחשבים בכך ל'כלים', ומכאן ואילך אם תגע בהם טומאה הרי הם טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֵׁשׁ לָהֶן – לקטנים מַעֲשֶׂה, כלומר כיון שלצורך עשיית הכלי עשו הקטנים מעשה המוכיח על כוונתם, שרוקנו את הקליפה ועשו בה בית קיבול, הרי מעשה זה מוכיח על מחשבתם, דהיינו על מה שאומרים שכונתם במעשה זה לצורך עשיית כלי, ומועילה מחשבה זו הניכרת מתוך מעשיהם להחשיבים ככלי ולקבל טומאה,

מתרצת הגמרא: אכן אין כוונת רבי להכריע במחלוקת רבי יהודה ורבי חנינא, שאם כן יש להקשות סתירה בדבריו, אלא כוונתו לבאר את האופן שבו נחלקו רבי יהודה ורבי חנינא, וכדברי רב נחמן בר יצחק, וְהָכִי קְאָמַר רַבִּי, נִרְאִין דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה הָאוֹסֵר, לְרַבִּי חֲנִינָא בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, כשמצאן בְּאִשְׁפָּה שְׁבִישׁוֹק, שבאופן זה אף רבי חנינא מודה שאסורים, ומה שאמר רבי יודברי רבי חנינא שמצאן בבית, כוונתו לומר שְׁאֵף רַבִּי חֲנִינָא בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי לֹא נִחְלַק עָלָיו להחיר אֶלָּא בְּאִשְׁפָּה שְׁבִישִׁית, אֲבָל בְּאִשְׁפָּה שְׁבִישׁוֹק מוֹדִי לִיה לרבי יהודה שאסורים. וְנִרְאִין כּוֹ.
שנינו במשנה: חוין מחרש שומה וקָמַן שְׁמָא יִקְלְקֹל אֶת שְׁחִיטָתוֹ. מדייקת הגמרא: שְׁמָא קִלְקֹל לֹא קָתַנִּי – לא אמרה המשנה שהטעם ששחיטת חרש שוטה וקטן פסולה הוא משום שחוששים שמא קלקלו את השחיטה, דהיינו שלא שחטו כהוגן, אֶלָּא שְׁמָא יִקְלְקֹל, בלשון עתיד, ואף שאין המשנה מדברת כאן בענין הנתינה לאחר שוטה וקטן לכתחילה לשחוט, שהרי נאמר במשנה 'ושחיטתן כשירה חוץ מחרש שוטה וקטן', ומשמע שמדובר לענין פסול השחיטה בדיעבד. אָמַר רַבָּא, זֹאת אוֹמְרָת – נאמר במשנה לשון זה, כדי ללמד שחרש שוטה וקטן מועדים הם לקלקל את השחיטה, ולכן אֵין מוֹכְרִין לָהֶן לשחוט, אפילו חולין, לְכַתְּחִלָּה, ואף באופן שאחרים עומדים על גבם ורואים את שחיטתם, שבאופן זה שחיטתם כשירה בדיעבד.
שנינו במשנה: וְכוּלָּן שְׁחִטְמוּ וְאַחֲרֵים רִואִים אוֹתָם שְׁחִיטָתָן בְּשֵׁרָה. מבררת הגמרא: מֵאֵן תִּנָּא דְלֹא בְּעֵינָן בְּיוֹנָה לְשִׁחִיטָה – מי הוא התנא של המשנה הסובר שלא צריך כוונה לשם שחיטה. שמדברי המשנה מבואר שאף חרש שוטה וקטן שחיטתם כשירה בדיעבד אם אחרים ראו ששחטו כהוגן, ואף שאין להם דעת ואינם מתכוונים בשחיטתם לשם 'שחיטה' אלא לחיתוך בעלמא, אין התנא חרש לכך.
מבאר הגמרא: אָמַר רַבָּא, משנתינו רַבִּי נִתָּן הִיא, דִּתְנִי אוֹשְׁעִיא שהיה וְעִירָא דְמֵן חֲבֵרָא – הצעיר בבני הישיבה, אדם שוֹרֵק סְבִין בלא כוונה לשחוט אלא כדי לְנוֹעֲצָה בְּבוֹתָל, וְהִלְכָה הסבין מכח זריקתו וְשִׁחֲטָה בְּדֶרֶכָה – כראוי, רַבִּי נִתָּן מְכַשֵּׁר שחיטה זו, וְחֻכְמִים שוֹלְחִין, ומבואר שלדעת רבי נתן שחיטה שנעשית בלא כוונה כשירה. הוּא תְנִי לָהּ וְהוּא אָמַר לָהּ – אושעיא ועירא עצמו שהביא ברייתא זו ושנאה בבית המדרש, הוא אף אמר והוסיף עליה מדעתו, שְׁהִלְכָה בְּרַבִּי נִתָּן.
מקשה הגמרא על עיקר דינו של רבי נתן: וְהָאֵין בְּעֵינָן מוֹלִיד וּמְכִיא – והרי אחד מדיני השחיטה הוא שהשוחט צריך להוליך הסבין על צואר הבהמה ממנו והלאה, ושוב להביא את הסבין אליו, וכך יעשה

המשך ביאור למסכת חולין ליום חמישי עמ' א

רַבָּה בְּרַ רַב שִׁילָא אָמַר, אֲתִיָּא מַפְרָה אֲדוּמָה, דְּאָמַר רַחֲמֵנָא בְּדִינִי פְרָה אֲדוּמָה (במדבר יט ג, ד), 'וְשִׁחֲטוּ' ו'וְשָׂרָף', ודורשים מסמיכות הפסוקים, מֵה שְׁחִיטָתָהּ בְּשֵׁחִיא שְׁלָמָה, שהרי כששחט את הבהמה עדיין היא שלימה, אָף שְׂרִיפָתָהּ בְּשֵׁחִיא שְׁלָמָה ולא חתוכה. ויש לשאול, מאחר שאין לחותכה ואי אפשר לבדוק אם היא טריפה, וְלִחְוֹשׁ דִּילְמָא טְרִפָּה הִיא, אֶלָּא לָאוּ בהכרח צריך לומר שהטעם מִשּׁוֹם דְּאֲמַרְיָנָן זִיל בְּתַר רֹבָא. וְכִי תִימָא – ואם תאמר מֵאִי נִפְקָא מִיָּנָה אם הבהמה טריפה, והרי אינה 'קרבן'. אין לומר כך, שהרי חֲטָאֵת קִרְיָיָה רַחֲמֵנָא – התורה קוראת לפרה אדומה 'חטאת', וכמו שנאמר (שם יט ט) 'לְמִי נִדָּה חֲטָאת הוּא', לומר שדינה כקרבן חטאת. רַב אֲחָא בְּרַ יַעֲקֹב אָמַר, אֲתִיָּא מִשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלָּח, דְּרַחֲמֵנָא אָמַר לגבי משעיר יום הכפורים (ויקרא טז ט), 'וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים', ודרשו מכאן שִׁהִיו שְׁנֵיהֶם שְׁוִים לַכָּל דְּבָרֵיהֶם, שיהיו במראה אחד ובאותו גובה ושיהיו שווים באותם דמים. ויש לשאול, וְלִחְוֹשׁ

ערופה (דברים כא ו) 'הָעֲרוּפָה', ודורשים בְּשֵׁחִיא שְׁלָמָה תִּהְיֶה – שתישאר לעולם כמו שנערפה, ואף לאחר שנערפה אין לחותכה, ואם כן יש לשאול, וְלִחְוֹשׁ דִּילְמָא טְרִפָּה הִיא, מאחר שאי אפשר לבדוקה, אֶלָּא לָאוּ בהכרח צריך לומר שאין חוששים כן מִשּׁוֹם דְּאֲמַרְיָנָן זִיל בְּתַר רֹבָא.
וְכִי תִימָא מֵאִי נִפְקָא מִיָּנָה – ואם תאמר לדחות ראייה זו, שאכן אין הולכים אחרי רוב ויש לחשוש שמא היא טריפה, אלא שמכל מקום מה בכך שהיא טריפה, הרי אין העגלה 'קרבן' שתהיה פסולה כשהיא טריפה, אין לומר כן, דִּהָא אָמַרְיָ דְּבִי רַבִּי יִנְאִי – שהרי אמרו התלמידים הלומדים בבית רבי ינאי, שעגלה ערופה 'בְּפִרְהָ בְּתִיבָה' – נאמר בה לשון כפרה, וכמו שנאמר (דברים כא ח) 'כִּפֹּר לַעֲמֹק יִשְׂרָאֵל', ומשמע שדינה בְּקָרְשִׁים, וכשם שבהמת קדשים פסולה כשהיא טריפה, כן העגלה פסולה. ובהכרח שטעם הכשר העגלה הוא משום שהולכים אחר רוב הבהמות שאינן טריפות.

1 **וְאִין לָהֶן** – לקטנים **מְחַשְׁבָּה** בלבד בלא מעשה המוכיח, וכגון אם
 2 מצא התינוק קליפת אגוז ריקה, וחשב עליה להשתמש בה למדידה,
 3 או אף אם מדד בה, כיון שלא עשה בגופה מעשה להתקנה להיות
 4 בית קיבול וכלי, אין מחשבתו מועילה ואינה מקבלת טומאה.
 5 **אָמַר לִיה רַבִּי חִיָּיא** בר אבא לרבי אמר, אכן **בְּמַחְשָׁבָה גִּירִידָתָא**
 6 ו-לבדה, **לֹא קָא מִיפְעִיא** ליה לרבי יוחנן האם מועילה, שכאמור
 7 אין לקטנים 'מחשבה', **כִּי קָא מִיפְעִיא** ליה לרבי יוחנן, הוא באופן
 8 ש**מְחַשְׁבָּתוֹ נִיבְרַת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו** אלא שלא אמר זאת בפירוש ועל
 9 כן אין זו הוכחה ברורה, ו**כְּגוֹן דְּהוּא כְּיִמָּא** – שהיתה עומדת בהמה
 10 שהוקדשה לעולה בדרום של העזרה, בעוד שמקום שחיטתה בצפון,
 11 **וְאִתְיוּה** – והביאה הקטן **בְּצִפּוֹן העזרה**, ו**שְׁחָטָה** שם, אך לא אמר
 12 שמוליכה לשם כך, **מֵאֵי** – האם נחשבת מחשבתו באופן זה ל'כוונה'
 13 או לא, ש**מֵאֵי מְדַאֲרִינָא** [ממה שהביאה] **בְּצִפּוֹן וְשְׁחָטָה, אִיפּוֹיֵן לָהּ**
 14 – ודאי לפי שנתכוין בשחיטתו לשם עולה הוא, והרי מחשבתו ניכרת
 15 מתוך מעשיו וחשובה 'כוונה', **אִי דִּילְמָא** אין מעשה זה מוכיח
 16 שכוונתו לשם עולה, שאפשר שמה שהביאה לשם לפי ש**מָקוֹם הוּא**
 17 **דְּלֹא אִיתְרַמִּי לִיה** – לא נראה לו מקום פנוי בצד הדרומי. ואופן זה
 18 אינו מבואר במשנה המדברת שעושה הקטן מעשה גמור המוכיח על
 19 מחשבתו, שהרי הם אומרים שמתכוונים הם בחקיקתם לעשות כלי,
 20 אך באופן שאינו אומר יש לומר שאין מחשבתו 'כיוונה'.
 21 מקשה הגמרא: **הָא נָמִי** – אף אופן זה, כבר **אָמַרְה רַבִּי יוֹחָנָן קָדָא**
 22 **זִימָנָא** – [פעם אחת], על מה **דְּתַנֵּן** במסכת מכשירין (פ"ד מ"א) לגבי דין
 23 הכשרת האוכל לקבל טומאה, **הַמַּעֲלָה פִּירוּתִיו לִפְנֵי** וכוונתו בכך
 24 היתה **מִפְּנֵי הַכְּנִימָה** – כדי שיצאו מהם היתושים, ו**יִירָד עֲלֵיהֶם טַל**,
 25 אף שהטל הוא אחד משבעת המשקין המכשירים את הפירות לקבל
 26 טומאה, מכל מקום באופן זה **אִינֵן בְּכִי יוֹתֵן** – לא הוכשרו הפירות
 27 לקבל טומאה, וכלשון הפסוק (ויקרא י"א לח) **וְכִי יִתֵּן מִיֵּם עַל זֶרַע וְנָפַל**
 28 **מִנְבִּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם**, לפי שלא העלם לגג מפני חפץ שירד
 29 הטל עליהם, ואין הפירות נכשרים לקבל טומאה אלא כאשר בעל
 30 הפירות חפץ ורוצה בנתינת המים. **וְאִם נִתְכַּוְּוִין לְכָךְ** שירד עליהם
 31 הטל, אף אם היה זה לאחר שכבר העלה את הפירות לגג, **הָרִי הֵן**
 32 **בְּכִי יוֹתֵן** – הפירות נכשרים על ידי הטל לקבל טומאה.
 33 ואם **הַעֲלִיִם** לגג **חֲרַשׁ שׁוּמָה וְקָמָן** מפני הכנימה, שהם היו בעלי
 34 הפירות, **אָף עַל פִּי שְׁנִתְכַּוְּוִינוּ** לאחר שהעלום לגג, **לְכָךְ** – שירד
 35 הטל עליהם, ששמחו כשראו שירד הטל על הפירות, מכל מקום **אִינֵן**
 36 **בְּכִי יוֹתֵן**, כלומר, לא הוכשרו לקבל טומאה, **מִפְּנֵי שִׁישׁ לָהֶן** –
 37 לחרש שטוה קטן **מַעֲשֶׂה, וְאִין לָהֶן מְחַשְׁבָּה**, וכיון שמה שהפירות
 38 נכשרים לקבל טומאה תלוי במחשבתם וחפצם שירד הטל עליהם,
 39 אין מחשבתם מועילה לכך.
 40 **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** על דברי המשנה, **לֹא שָׁנוּ** שאין מחשבת הקטן
 41 מועילה, **אֲלָא** באופן **שֶׁלֹּא הִיפָּךְ הַקָּטָן בְּהֵן** – בפירות, לאחר שירד
 42 עליהם הטל, **אֲבָל** אם אחר שירד הטל עליהם, **הִיפָּךְ בְּהֵן** כדי שירד
 43 עליהם הטל אף בצידה האחר, **הָרִי זֶה בְּכִי יוֹתֵן**, לפי שניכרת
 44 מחשבתו במעשה זה שחפץ ושמוח הוא בטל שירד עליהם. ומבואר
 45 שרבי יוחנן סובר ש'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו' מועילה, ומדוע
 46 כאן הוא מסתפק בכך. מתרצת הגמרא: אכן פשוט היה לרבי יוחנן
 47 ש'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו' מועילה, שכן קיבל רבי יוחנן
 48 מרבותיו, ו**הָכִי קָא מִיפְעִיא לִיה**, האם מועילה מחשבתו אף
 49 **מְדַאֲרִינָא** ואף באופן שתועיל מחשבת הקטן להקל יש לסמוך
 50 עליה, **אִי שְׁאִינָה מוֹעִילָה אֲלֵא מְדַרְבְּנָן**, שהחמירו להחשיב את
 51 מחשבת הקטן, וכגון להכשיר את הפירות במחשבה זו שיקבלו
 52 טומאה, אך לא במקום שהוא להקל, וכגון באופן שמוליק בהמה
 53 מדרום לצפון לשחטה, לא תועיל מחשבתו כשוחט בכוונה לשם
 54 עולה.
 55 **רַב נְחֶמְךָ בַּר יִצְחָק מְתַנִּי הָכִי** – שנה את ספיקו של רבי יוחנן ואת
 56 מהלך הדברים בין רבי חייא בר אבא לרבי אמר, באופן אחר, **אָמַר**
 57 **רַבִּי חִיָּיא בַּר אֲבָא, בְּעִי רַבִּי יוֹחָנָן, קָמָן יֵשׁ לֹא מַעֲשֶׂה אִי אִין לֹא**
 58 **מַעֲשֶׂה** – אם עשה הקטן מעשה המוכיח על מחשבתו, ואף אמר

59 בפירוש שעושה על דעת כן, וכגון שהביא עולה מן הדרום לצפון
 60 ואמר שעושה כן משום שאין העולה כשירה אלא בצפון, האם יש
 61 להחשיב את מחשבת הקטן באופן זה כ'כוונה' או לא.
 62 **אָמַר לִיה רַבִּי אֲמִי** לרבי חייא בר אבא, **וְתִיפְעִי לִיה** לרבי יוחנן
 63 **מְחַשְׁבָּה** בלבד ללא שיעשה מעשה המוכיח על מחשבתו, אם
 64 מועילה בקטן, וכגון בעולה שכבר עמדה בצפון, ושחטה הקטן ואמר
 65 ששוחטה 'לשם עולה', אלא **מֵאֵי שֶׁנֶּא מְחַשְׁבָּה** בלבד בלא מעשה
 66 המוכיח, **דְּלֹא קָא מִיפְעִיא לִיה**, בהכרח משום שידע מה **דְּתַנֵּן**, **אִין**
 67 **לָהֶן מְחַשְׁבָּה**, ואם כן אף **בְּמַעֲשֶׂה נָמִי לֹא תִיפְעִי לִיה**, דְּתַנֵּן באותה
 68 משנה, **יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה**.
 69 השיב לו רבי חייא, אכן ידע רבי יוחנן משנה זו שנאמר בה שיש להם
 70 מעשה, אלא **הָכִי קָא מִיפְעִיא לִיה** האם מעשה הקטן מועיל אף
 71 **מְדַאֲרִינָא**, ויש לסמוך על כך גם להקל, וכגון להכשיר את הקרבן
 72 שיעלה לבעלים לשם עולה, **אִי** שאין מועילה מחשבתו אלא
 73 **מְדַרְבְּנָן**, ורק להחמיר חששו רבנן להחשיב את מחשבתו, וכגון לגבי
 74 טומאה, אך לא להקל ולהכשיר את העולה, **וּפְשִׁיט** – ופשט רבי
 75 יוחנן לספיקו כך, אם עשו הקטנים מעשה המוכיח על מחשבתם עם
 76 דיבור מפורש, שאמרו בפירוש שלכך הם מתכוונים, **יֵשׁ לָהֶן מַעֲשֶׂה**,
 77 ומועיל להחשיב את מחשבתם **וְאִפִּילוּ מְדַאֲרִינָא**, ואם לא עשו כל
 78 מעשה המוכיח על מחשבתם אלא אמרו בדיבור בלבד שלכך הם
 79 מתכוונים, **אִין לָהֶן מְחַשְׁבָּה** – מחשבה זו אינה מועילה **וְאִפִּילוּ**
 80 **מְדַרְבְּנָן**, ואם **מְחַשְׁבָּתוֹ נִיבְרַת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו** – שלא אמר בפירוש
 81 שלכך מתכוין אך עשה מעשה המוכיח על מחשבתו זו, **מְדַאֲרִינָא**
 82 **אִין לֹא** – אינה מועילה מחשבה זו, ואין לסמוך על כך אף להקל וכגון
 83 להכשיר קרבן לשם עולה, אך **מְדַרְבְּנָן יֵשׁ לֹא** – מועילה מחשבה זו
 84 להחמיר, וכגון לענין טומאה.
 85 הגמרא מביאה מקור לכך ששחיטת הקדשים צריכה שתהא בכוונת
 86 שחיטה: **בְּעָא מִינֵיהּ שְׁמוּאֵל מֶרֶב הוֹנָא, מִנֵּין לְמַתַּעֲסָךְ בְּקֻדְשֵׁי**
 87 **שְׁהוּא פְסוּל** – אם נתעסק אדם בסכין, וכגון שנתכוין להגביה הסכין
 88 לגובה, או לזרוק ממנו והלאה, ובתוך עיסוקו פגע בבהמת קדשים
 89 ושחטה, בלא שנתכוין לשם שחיטה, מניין ששחיטה זו פסולה. השיב
 90 לו רב הונא: **שְׁנֵאמַר** בשחיטת קדשים (ויקרא א' ה') **וְשָׁחַט אֹת בֵּן**
 91 **הַבָּקָר**, ויש לדרוש, **שֶׁתִּהְיֶה שְׁחִיטָה לְשֵׁם בֵּן בָּקָר**, דהיינו שיתכוין
 92 לשחוט את הבהמה.
 93 **אָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל**, דרשה זו **בִּידְרִינוּ הִיא** – ידעתי שמפסוק זה לומדים
 94 שמצוה להתכוין בשחיטת הקרבן, ומה שהסתפקתי היה **לְעֵבֶב מִנֵּין**
 95 – מהיכן לומדים שאם לא נתכוין פסול הקרבן. (תלמוד לומר) **[אָמַר**
 96 **לִיה רַב הוֹנָא]**, נאמר בפסוק נוסף (שם י"ט ה') **לְרֹצְנֵכֶם תִּפְחָחוּ**,
 97 והכוונה **לְרֹצְנֵכֶם זְבוּחוֹ** – שהשחיטה תהיה בכוונה ובדעת. ומאחר
 98 שנכלל דין זה בפסוק מוכח שמעכב הדבר, ואם לא עשה כן נפסל
 99 הקרבן.

משנה

100 המשנה מלמדת את דין שחיטת גוי: **שְׁחִיטַת עֹזֵב בּוֹכְבִּים**, אף אם
 101 ידוע שנעשית כהלכתה שאחרים רואים את שחיטתו, אינה שחיטה
 102 ונחשבת כמתה מאליה, והרי היא **נְבִילָה, וְנִמְטָמָא בְּמִשָּׁא**.
 103

נמרא

104 מדייקת הגמרא: איסור **נְבִילָה, אִין** – אכן יש על בהמה זו, ואסורה
 105 באכילה, אך **אִיסוּר הַנֶּאֱחָ לֹא אסורה**, ומותר להנות ממנה. **מֵאֵי**
 106 **תָּנָא** – כדעת מי מהתנאים נשנתה המשנה. **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַבִּי**
 107 **אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּלֹא בְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר**, אלא כדעת רבנן החולקים
 108 עליו, **דְּאִי בְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר הִיא**, **הָאָמַר** במשנה לקמן (לה), שאף ישראל
 109 ששחט לצורך הנכרי אסורה הבהמה בהנאה, לפי ש**תָּמִיד מְחַשְׁבָּת**
 110 **עֹזֵב בּוֹכְבִּים** בשחיטתו **לְעֹבֹדֵת בּוֹכְבִּים**, והיושט לעבודת כוכבים
 111 נאסרת הבהמה בהנאה כדן 'תקרובת עבודה זרה', ולדעת רבי
 112 אליעזר מחשבת הבעלים אוסרת את הבהמה אף שלא שחטו אותה
 113 בעצמם, וכל שכן כאשר שחט הנכרי עצמו, סתם מחשבתו לעבודת
 114

חרש שוטה וקטן בר, פריך: ויזכיר מעשה שלהן על מחשבתן, דתנינן תמן העלום חרש שוטה וקטן בר! וקצת תימה: מה מקשה? דבתחלת סוגיא דריש מקראי דאין תרומתן תרומה: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" – פרט לגוי, "מאת כל איש" – פרט לקטן, "אשר ידבנו" – פרט לחרש שוטה (וקטן) ושמא אסמכתא בעלמא היא ומתריך שם: "ותחשב לכם תרומתכם" – את שכתוב בו מחשבה אין מעשה

שלו מוכיח על מחשבתו, ואשאן כתוב בו מחשבה – מעשה שלו מוכיח על מחשבתו, פירוש: כיון שעיקר תרומה במחשבה, וקטן אין לו מחשבה – לא מסתברא שיוכיח המעשה על מחשבתו. והדר פריך רבי יוסי קמי דשמואל: והרי גיטין שאין כתוב בו מחשבה, ואין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו, דתנינא: הכל כשרין לכתוב את הגט ואפילו חרש שוטה וקטן, ואמר רב הונא: והוא שיש פקח עומד על גביו בר' מתריך: תמן זה כותב וזה מגרש, הכא הוא החושב והוא התורם. ותימה לרבינו יצחק שבא לתריך מגט אתרומה, ומזה לא הקשה, אלא הקשה מגט אהדיא דקטן יש לו מעשה, ובלא ירושלמי יש לנו לדקדק בדברים הללו, דכיון דקטן יש לו מעשה להוכיח על מחשבתו – לענין גט נמי יועיל בלא גדול עומד על גביו (ולתרומה נמי יועיל בגדול עומד על גביו)

בעא מנייה שמואל מרב הונא – משמע שהיה שמואל קטן מרב הונא. וכן בריש גיטין (הא) ובפרק "יש בערכין" (ערכין טזג), הווי יתבי רב הונא וחייה בר רב קמי שמואל, משמעו כתלמיד היושב לפני רבו. ובפרק קמא דגיטין (יאב), יתבי רב הונא קמי רבי ירמיה, ורבי ירמיה תבירו של רבי זירא דהוה, כדמוכח בנהא (בגא). בעא מנייה רבי ירמיה מרבי זירא בר' עד כאן הביאו רבי ירמיה לרבי זירא לדי גיטין ואל גיטין. ורבי זירא תלמידו של רב יהודה, והיה משלמיה מנייה למיסק לארעא דישראל, ורב יהודה תלמידו של רב ושמואל, והיה קורא רבי ירמיה לרב הונא "דודק" (גיטין יאב), ויש לומר: דהרי רב הונא הווי. ומידו ההווי דערבין (טזג) על כרחך תלמידו של רב הווי, כדמוכח התם.

מנין למתעסק בקדשים שחוטא פסול – פירש בקונטרס: מתעסק בסכין להגביהו ולזרוק אותו. וקשה: דבכהא גונא אפילו בחולין פסול לרבנן, אפילו מתכין לחתיכה, כגון לנעצה בכותל. כדמוכח בפרק שני (חולין לאא), עד שיתבין לחתיכת סימנין: ונראה, דהאי מתעסק בקדשים היינו דמתכין לחתיכת סימנים ולא לשם זביחה, כשר ובקדשים פסול. ועל יש מתעסק אחר, כגון של קדשים שסבור שהוא חולין ושחטו, דפסול מטעם מתעסק, כדאמרין בנבחים בסוף פרק "בית שמאי" (מוב. דמשום חולין פסולה. ותרתייהו מ'שחט את כן הבקר' נפקא. **פיתו** פת כותי – בפירקי דרבי אליעזר (פרק לח) יש דעורא חרובל בן שאלתיאל יהושע בן יהודק נדו אותן בשלש מאות כהנים ובשלש מאות תענוקות ובשלש מאות ספרי תורה. וזהו תוקעין והלויים משוררים. ומסיימים בה: מכאן אמרו, כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר, גוים

חולין פסולה. ותרתייהו מ'שחט את כן הבקר' נפקא. **פיתו** פת כותי – בפירקי דרבי אליעזר (פרק לח) יש דעורא חרובל בן שאלתיאל יהושע בן יהודק נדו אותן בשלש מאות כהנים ובשלש מאות תענוקות ובשלש מאות ספרי תורה. וזהו תוקעין והלויים משוררים. ומסיימים בה: מכאן אמרו, כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר, גוים

חולין פסולה. ותרתייהו מ'שחט את כן הבקר' נפקא. **פיתו** פת כותי – בפירקי דרבי אליעזר (פרק לח) יש דעורא חרובל בן שאלתיאל יהושע בן יהודק נדו אותן בשלש מאות כהנים ובשלש מאות תענוקות ובשלש מאות ספרי תורה. וזהו תוקעין והלויים משוררים. ומסיימים בה: מכאן אמרו, כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר, גוים

חולין פסולה. ותרתייהו מ'שחט את כן הבקר' נפקא. **פיתו** פת כותי – בפירקי דרבי אליעזר (פרק לח) יש דעורא חרובל בן שאלתיאל יהושע בן יהודק נדו אותן בשלש מאות כהנים ובשלש מאות תענוקות ובשלש מאות ספרי תורה. וזהו תוקעין והלויים משוררים. ומסיימים בה: מכאן אמרו, כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר, גוים

ואין להן מחשבה – כגון מצא לקליפת אגוז כמו שהיה חושב עליה למדור, או אפילו מדד בה אלא שלא עשה בה מעשה לשם כלי. ואם בן דעת חשב עליהן טמאין במחשבה, דתנן (כלים פב"ה מ"ט): כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה. מחשבה גירדא לא קא מבעיא ליה – דשמיע ליה הא. מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו – לפי ראות עינינו, אבל אין אנו

יודעין אם עשה מעשה זה לשם מחשבה זו. **ותינהו לצפון** – ולא אמר: על שם כך אני מוליכה לשם, לפי שאינה כשרה בדרום. או דלמא מקום הוא ולא אתימי ליה – לא נראה בעיניו מקום הראשון. מפני הכנימה – *כרונס"ש שבפוליס וערשים, כמו "ותהי הכנמ" (שמות ח). **אינן כבי יותן** – דלא נידא ליה בואי טל, ולא הוה הכשר להורידן לידי טומאתן אם יגע בהם שרץ לאחר זמן, דבעינן "כי יותן" דומיא ד"כי יתן", דניחא ליה. ואם נתבין לכך – בין בשעת העלאה ובין לאחר מכאן, קודם שיגב הטל מעליהם. הרי הן כבי יותן – דהכי אמרינן בדוכתא אתייתו ובבא מצינא כבא: עודהו הטל עליהן, ושמן – הרי הן כבי יותן, ואף על פי שלא נתבין קודם לכן, אלא כשראה שמן. העלום חרש שוטה וקטן – מפני הכנימה. אף על פי שנתבין לכך – לאחר שירד הטל עליהם. **אינן כבי יותן** – שאין מחשבתם מחשבה, והכשר במחשבה תלוי. והאי מעשה דעליה לאו מעשה הוא, דמפני הכנימה העלום. לא שנו – דאפילו נתבין לא הווי כוונה. אלא שלא היפך בהן – לאחר שירד הטל עליהם מצד אחד. אבל היפך בהן – דמעשיו מוכיחין, אף על פי שלא פירש מחשבתו, הוויא וניכר שדעתו לכך – הרי הן כבי יותן. דאי בשפירש מחשבתו בשעת מעשה – לא איצטרך רבי יוחנן לאשמועין, דהא בהדיא תנן דיש להן מעשה. הכי קא מיבעיא דאורייתא או דרבנן – הא דאמרין ושמותיה מרובות דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מיהא מחשבה כאילו פירשה בשעת מעשה. דאורייתא היא – וסמכין עלה אפילו לקולא, כגון בעיין דלעיל בהביא עולה מדרום לצפון ומכשירי. או דרבנן – היא, וחומרא בעלמא הוא דאמור רבנן ניהוי מעשה, וכי היפך בהן ניהוי הכשר, אבל מדאורייתא לא הוי מעשה, וגבי עולה דקולא הוא לא אמרו כן, שלא אמרו חכמים דבריהם להקל מדברי תורה, דנמצאו עוקרין, אלא להחמיר ולעשות

סייג. יש להן מעשה – אם עשו מעשה מוכיח על מחשבתו ופירשו שעל דעת כן עושין, וכדפרשנין לעיל, שהביא עולה לצפון ופירש שמפני שדרום פסול לה הוא מביאה לצפון. ותיבעי ליה מחשבה – שחשבה גירדתא, ופירש עלה. ושחטה לאו מעשה מוכיח על המחשבה הוא, שכל השחטות שוות. הכי קא מיבעיא ליה – הא דתנן (כלים פ"ז מ"ט) גבי חקיקת אלוך ורמון: יש להם מעשה. דאורייתא היא – וסמכין עלה גבי שחטת עולה, ומכשרין. או דלמא מדרבנן יש לו – ולחומרא. גבי היפך בהם דהכשרין. מדאורייתא אין לו – וגבי בעיין קמייאת דעולה לא סמכין עלה. מנין למתעסק שפסול בקדשים. כגון מתעסק בסכין להגביהו או לזרוק ושחט בקדשים, שלא נתבין לשום שחטה. אבל נתבין לשום שחטה בעלמא – כשר, אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה. זו כיריני היא – מקרא זה הייתי יודע, ומכאן אנו למדים שמצוה להתכוין, ואני שאלתי לעכב, מנין שאם לא נתבין היא פסול? **לירצונם** תובחורו – שנה עליו הכותב לעכב. **משנה** שחית נכרי – אפילו בהלכות ואחרים רואין אותו. ומפמאה כמשא. **נמרא** אמר – לא קנמן ב"השוחט" (חולין לח), דאפילו שחטה ישראל לצורך גוי – אסורה בהנאה, שסתם מחשבת גוי לעבודה זרה. רבי אמי מתני הכי שחית נכרי גוי לעבודה זרה. **הא דמין לעבודה זרה** – במין ישראל קא מיירי. והך דוקא דמתניתין הכי דייק מינה, ולסיועיה לתנא דברייתא. ורבי אמי לא פליג אדרבי חייא, דודאי מתניתין דלא כרבי אליעזר, אלא לאו איצטרך ליה למייד, דממילא שמעינן לה, דמקרי ליה נבלה – שבע מינה מותרת בהנאה. תנינא להא דתנו רבנן – ושבע מינה דלהכאא כברייתא, דממסיע ליה דוקא דמתניתין. שחית מין – דישראל, וכל שכן דגוי. והא מתניתין מיהא בישראל קיימא, מדקאמר: פירותיו טבלים ובניו ממזרים. בסדר זרעים שנינו: אומר היה רבי אליעזר, פת כותי כבשר חזיר במסכת שביעית (פרק שמיני משנה י). **ספרי** – תורה נביאים וכתובים שכתבן מין. **כספרי** קוסמין – נביאי הבעל דלשם עבודה זרה כתבו. וחכי נמי אמרינן במסכת גיטין (מב.ה): ספר תורה שכתבו מין – ישורן.

גוים שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודה זרה הם – הלכך בארץ ישראל נמי אין אדוקין כל כך שיהיו מעשיהם לשם עבודה זרה. **שחיטת** מין דישאל אסורה דגוי מיביעא – ואם תאמר: דילמא מין ישראל גרע, דהא עובד עבודה זרה הוי מין כלולי עלמא בפרק בתרא דהוריות (א.א.), וגוים אף על פי שרובם עובדי עבודה זרה לא אמרין שחיטת לעבודה זרה? ויש לומר: דמכל מקום מין גוי אדוק בעבודה זרה יותר פשוט דשחיטתו לעבודה זרה מנין ישראל.

אבל מאומות העולם כלל כלל לא – ואם תאמר: אם כן לשתוק קרא מניה, דמהיכא תיתי מקבלי? הא איצטריך "איש איש" לרבינוהו? ויש לומר: דמכל מקום סלקא דעתך דמצדיקי אומות העולם נקבל, להכי אתא קרא למעטניהו לגמרי. ואם תאמר: והא תביי (ויקרא כב) "ומעוך ותחת ותחוק וכרות" וגו', וכתבי (שם) "ומיד כן נבר לא תקריבו את אלה", הא תמימים תקריבו? ויש לומר: דלעולם תמימים נמי לא, ואתא קרא בבעלי מומין לעבור עליהם בלאו ועשה. **תקרובת** עבודה זרה ודלא כרבי יהודה בן בתירא – משמע הכא דרבנן לא מקשי תקרובת עבודה זרה למת. וכן משמע בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לבב), גבי בשר הנכנס לעבודה זרה מותר ודירצא אסור, וקאמר בגמרא: ודירצא אסור – אי אפשר דליכא תקרובת? מני רבי יהודה בן בתירא היא. והקשה רבינו תם: דלעיל בההוא פירקא (שם כטב), גבי יין של גוים דאסור בהנאה, מפרש בגמרא דנפקא לן מדאיתקש לזבח חובב למת, ולא קאמר: רבי יהודה בן בתירא היא, כדקאמר גבי בשר ודירצא ועוד הקשה רבינו תם. דלעיל בשמעתין דיק, נבלה אין, איסור הנאה לא, מתניתין דלא כרבי אליעזר, דאי רבי אליעזר – האמר סתם מחשבת נכרי לעבודה זרה. ומאי קשיא? לעולם מתניתין כרבי אליעזר, והא דלא אסור בהנאה – משום דלא אתאי כרבי יהודה בן בתירא? ומיהא יש לדחות ולפרש, דקאמר: מתניתין דלא כרבי אליעזר, למאי דמוקי מתניתין כרבי יהודה בן בתירא. ונראה לפרש, דלענין איסור לא פליגי, במקשי רחמנא למת לענין איסור הנאה, דהא תביי אכילה בקרא (תלמיס קו) "ויאכלו וכו' מתים". ובטומאה הוא דפליגי, דרבי יהודה בן בתירא מקיש לגמרי למת אפילו לענין טומאה. וכן משמע, דרבי יהודה בן בתירא לא נקט אלא טומאה. וגבי בשר ודירצא, דמוקי לה כרבי יהודה בן בתירא – משום דקתני "מפני שהוא כובחי מתים", דלא היה צריך למתני, כיון דנאסר אסור, אלא מיתור לשון משמע דטומא באהל המת. ומיהא, אי לאו מיתורא, מלשון "וכחי מתים" אי אפשר לדרק, מדריק לקמן בפרק שני (א.מ.) גבי

השחוט לשם הרים שחיטתו פסולה: פסולה אין, וכוזי מתים לא. ורמינהו: השחוט לשם הרים כ' הרי אלו וכוזי מתים. ומאי קשיא? דלמא איסור כרבי יהודה בן בתירא, ומתניתין כרבנן אלא דאי כיון דאסור בהנאה משום תקרובת שייך למתני "וכוזי מתים" אף על גב דלא נאסר באהל. ואף על גב דלרבנן ליכא טומאת אהל, טומאה בעלמא מדרבנן אכיא, כדאמרין בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נבב), איסור דאורייתא לא בטלה, טומאה דרבנן בטלה. אבל לרבי יהודה היא טומאת אהל דאורייתא. והא דתנן בפרק "כל הצלמים" (שם מהב), לא יעבור תחתיה, ואם עבר טמא, ומפרש בגמרא: משום דאי אפשר דליכא תקרובת, והא דאמר בפרק "העור הרוטב" (חולין קטטא), הרי אמרו תקרובת עבודה זרה של אכילים טמא – טומאתה לאו דאורייתא, דאי סלקא דעתך דאורייתא מציעו לאוכלין שמיטמאין טומאה חמורה, ומשני: כשישמש מעשה עץ שימש – דייחי בעלמא הוא. אי נמי, כרבי יהודה בן בתירא. ואם תאמר: דאמר בפסחים פרק "אלו דברים" (ג.גא.) השחוט בשבת בתוך לעבודה זרה חייב שלש חטאות. ובעי מאי תיקו? פירוש: דלא מצית אמרת תיקו להוציא מיד נבלה, דהא אית ליה טומאה מכח תקרובת עבודה זרה. משמע דאיכא טומאה דאורייתא, דאי מדרבנן – אם כן תיקו להוציא מיד טומאה דאורייתא, ואם אבל קודש או נכנס למקדש – פטור. ומשמע דאפילו לרבנן מיירי, מדלא קאמר "לרבי יהודה בן בתירא מה תיקו", כדאמר ההם (לעיל) (שם עגא), לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור מה תיקו? ויש לומר: דהוי מצי לשנוי הכי, אלא אין רוצה לדרק מכתא טומאת התקרובת לאו דאורייתא, לפי שהגמרא רוצה לדרק ב"העור הרוטב" דטומאה לאו דאורייתא ודחי לה. ורבינו תם תירץ בענין אחר, וקשה לפירושו, ואין להאריך כאן. **בין** בראש הספינה – פירש בקונטרס: אף על גב דאמרין לקמן (מא.א.) דאין שוחטין לתוך ימים, אפילו הכי בראש הספינה שוחטין, דהכל יודעין דכיון דבספינה הוא על כרחך הוא שוחט לתוך הים שלא לטען ספינתו. ואי אפשר לומר כן, דאפילו עומד בספינה אסור לשחוט לתוך הים, כדאמרין לקמן בסוף פרק שני (שם עמוד ב.) אלא מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט, ודם שותת ויורד על דופני הספינה.

בניו ממוזין, ונתנא קמא? אשתו לא מפקר. אמר מר: שחיטת נכרי נבלה. ונחיש שפא מין הוא! אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: אין מינין באומות. – והא קאחזינן דאיכא! – אימא: אין רוב אומות מינין. סבר לה כי הא דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: גוים שפחוצה לארץ לאו עובדי עבודה זרה הן, אלא מנהג אבותיהן בידיהן. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: אין מינין באומות. מאי? אילימא לשחיטה, השתא שחיטת מין דישאל אמת אסירא, דגוי מפעיא? אלא למורידין, השתא דישאל מורידין, דגוים מפעיא? אמר רב עוקבא בר חמא: לקבל מהן קרבן, דתניא: "מכם" – ולא פולחם, להוציא את המשוש, מכם – בכח חלקתי ולא באומות. – ממיא? דלמא הכי קאמר: מישאל – מצדיקי קבל מרשיעי לא תקבל, אבל באומות העולם – כלל כלל לא! – לא סלקא דעתך, דתניא: "איש" – מה תלמוד לומר "איש איש"? לרבות הגוים, שנודרים נדרים ונדבות בישאל. "ומטמאה במשא". פשימא, כיון דנבלה היא, מטמאה במשא! אמר רבא, הכי קתני: זו מטמאה במשא, ויש לה אחרת שהיא מטמאה אפילו באהל, ואיזו? זו תקרובת עבודה זרה, וכרבי יהודה בן בתירא. איכא דאמרי: אמר רבא, הכי קתני: זו מטמאה במשא, ויש לה אחרת שהיא כזו, שמיטמאה במשא ואינה מטמאה באהל, ואיזו? זו תקרובת עבודה זרה, ודלא כרבי יהודה בן בתירא; דתניא, רבי יהודה בן בתירא אומר: מנין לתקרובת עבודה זרה שהיא מטמאה באהל? שנאמר: "ויצמדו לבשר פעור ויאכלו וכו' מתים", מה מות מטמא באהל – אף תקרובת עבודה זרה מטמאה באהל משנה השוחט בלילה, וכן הסומא ששחט – שחיטתו כשרה. גמרא "השוחט" – דיעבר אין, לבתחלה לא. ורמינהו: לעולם שוחטין, בין ביום ובין בלילה, בין בראש הגג בין בראש הספינה! אמר רב פפא: בשאבוקה כנגדו. אמר רב אשי: דיקא נמי, דקתני התם דומיא דיום והכא דומיא דסומא, שמיטמא מנה.

משנה

בניו ממוזין – שאינו מקפיד על אשתו ומפקירה. מין – זה האדוק בעבודה זרה, כגון כומר. ומין ישראל חמור ממשומד לעבודה זרה, שהמין אדוק בה וכל מחשבותיו לה. אין רוב אומות מינין – הלכך הוה להו מינין מיעוטא, ולמיעוטא לא חיישנן. אמר רב יוסף בר מניומי אין מינין באומות – כלומר, אין תורת מין על מין גוי. דגוי מפעיא – כל שכן שאדוק, דסתם מחשבותיו לה. ואסורה בהנאה למורידין – בביר, דאמרין ב"אין מעמידין" (עבודה זרה כו.ב); המינים והמשומדים והמסורות מורדין אותן לביר ומאבדין אותן בידיים כו'. אבל הגוים והרועים בהמה דקה אפילו ישראל – לא מעלין ולא מורדין. לקבל מהן קרבן – דמקבלין קרבן מכולן ומקריבין אותו למזבח. אבל במין ישראל לא, דקתני סיפא דרך מתניתא: חוץ מן המשומד לנסך את היין, ואף על פי שאינו משומד לשאר מצות, והביא קרבן – אין מקבלין הימנו, כדתיצנא לעיל בפירוק (חולין הא.). בכח חלקתי – להוציא את המשומד. ולא באומות – דאפילו המינין כשרין. ואף על גב דבדוריא תנא לה בהא מתניתא, ליכא למיפרך "תניא", משום דלאו כללי עלמא שמיטע להו מתניתא. אבל במידי דחנא במתניתין, כי אמר לה אמורא פריך עליה: מאי קא משמע לן? תניא: איש איש – מבית ישראל ומן הגר הגר בישאל אשר יקריב קרבנו וגו'. מטמאה במשא כדתיבי (ויקרא יא): "והנשאת את נבלתה", ואף על פי שלא נגע. הכי קתני – שחיטת סתם נכרי אין מטמא אלא במשא, אבל יש שחיטת נכרי שמיטמאה אפילו באהל. כרבי יהודה בן בתירא – לקמן מפרש ואזיל. איכא דאמרי וכו' – הכי משמע מתניתין: אין טומאה בשחיטת נכרי אלא כשאר נבילות דמטמאין במשא, אבל אין אהל בשום שחיטת נכרי ואפילו שחט לעבודה זרה. לישנא אחרת: הכי משמע, שחיטת נכרי נבלה וטומאתה כשאר נבילות. והא דקתני: ומטמאה במשא – אתקרבות עבודה זרה קאי, וכוזי קאמר: ועוד יש שחיטה אחרת שהיא כזו, כלומר, אינה חמורה מהו, שאינה מטמאה אלא במשא כזו. לבתחלה לא – ישחוט בלילה, שמא לא ישחוט רובא והוא לא ידע. בין בראש הגג בין בראש הספינה – ואף על גב דתנן ב"השוחט" (חולין מא.א.) אין שוחטין לתוך ימים ולא לתוך נהרות ולא לימור לתוך של ים הוא שוחט, ולא לתוך כלים – דלא לימור הואיל ומקבל את הדם לזורקו לעבודה זרה הוא צריך, אפילו הכי בראש הגג שוחטין, ואין חוששין לשמא יאמרו לצבא השמים עלה לשחוט. או אם מקבל בכלי הכל ידעין שאי אפשר לו לטען את הגג, ואין כאן חשד. ובספינה נמי, הכל יודעין דכיון דבספינה הוא על כרחו הוא שוחט לתוך הים, שאי אפשר לו לטען חטאות. ובעי מאי תיקו? פירוש: דלא מצית אמרת תיקו שוחטין בלילה לבתחלה – בשאבוקה כנגדו, ומתניתין, אף על גב דאמרין לקמן (מא.א.) דאין שוחטין לתוך ימים, אפילו הכי בראש הספינה שוחטין, דהכל יודעין דכיון דבספינה הוא על כרחך הוא שוחט לתוך הים שלא לטען ספינתו. ואי אפשר לומר כן, דאפילו עומד בספינה אסור לשחוט לתוך הים, כדאמרין לקמן בסוף פרק שני (שם עמוד ב.) אלא מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט, ודם שותת ויורד על דופני הספינה.

משנה

אף על מתנייהו: השחוט לשם הרים כ' הרי אלו וכוזי מתים. ומאי קשיא? דלמא איסור כרבי יהודה בן בתירא, ומתניתין כרבנן אלא דאי כיון דאסור בהנאה משום תקרובת שייך למתני "וכוזי מתים" אף על גב דלא נאסר באהל. ואף על גב דלרבנן ליכא טומאת אהל, טומאה בעלמא מדרבנן אכיא, כדאמרין בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נבב), איסור דאורייתא לא בטלה, טומאה דרבנן בטלה. אבל לרבי יהודה היא טומאת אהל דאורייתא. והא דתנן בפרק "כל הצלמים" (שם מהב), לא יעבור תחתיה, ואם עבר טמא, ומפרש בגמרא: משום דאי אפשר דליכא תקרובת, והא דאמר בפרק "העור הרוטב" (חולין קטטא), הרי אמרו תקרובת עבודה זרה של אכילים טמא – טומאתה לאו דאורייתא, דאי סלקא דעתך דאורייתא מציעו לאוכלין שמיטמאין טומאה חמורה, ומשני: כשישמש מעשה עץ שימש – דייחי בעלמא הוא. אי נמי, כרבי יהודה בן בתירא. ואם תאמר: דאמר בפסחים פרק "אלו דברים" (ג.גא.) השחוט בשבת בתוך לעבודה זרה חייב שלש חטאות. ובעי מאי תיקו? פירוש: דלא מצית אמרת תיקו להוציא מיד נבלה, דהא אית ליה טומאה מכח תקרובת עבודה זרה. משמע דאיכא טומאה דאורייתא, דאי מדרבנן – אם כן תיקו להוציא מיד טומאה דאורייתא, ואם אבל קודש או נכנס למקדש – פטור. ומשמע דאפילו לרבנן מיירי, מדלא קאמר "לרבי יהודה בן בתירא מה תיקו", כדאמר ההם (לעיל) (שם עגא), לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור מה תיקו? ויש לומר: דהוי מצי לשנוי הכי, אלא אין רוצה לדרק מכתא טומאת התקרובת לאו דאורייתא, לפי שהגמרא רוצה לדרק ב"העור הרוטב" דטומאה לאו דאורייתא ודחי לה. ורבינו תם תירץ בענין אחר, וקשה לפירושו, ואין להאריך כאן. **בין** בראש הספינה – פירש בקונטרס: אף על גב דאמרין לקמן (מא.א.) דאין שוחטין לתוך ימים, אפילו הכי בראש הספינה שוחטין, דהכל יודעין דכיון דבספינה הוא על כרחך הוא שוחט לתוך הים שלא לטען ספינתו. ואי אפשר לומר כן, דאפילו עומד בספינה אסור לשחוט לתוך הים, כדאמרין לקמן בסוף פרק שני (שם עמוד ב.) אלא מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט, ודם שותת ויורד על דופני הספינה.

השחוט

חולין דף יג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קעג

קרבנו וגו' והיה די שיהיה כתוב פעם אחת 'איש' מה תלמוד לומר
'איש איש' לרבות העובדי פוכבים שנודדים נדרים ונדרות
ב'שחאל'. ומאחר שנתרבה מהפסוק שניתן לקבל מהנכרים קרבנות,
בהכרח מיעוט הפסוק 'מכם' שנאמר בישראל, בא לומר שרק
בישראל יש חילוק זה שאין מקבלים מהמומר, אך מהנכרים מקבלים
אף מהרשעים שבהם.

שנינו במשנה: שחיטת עובד כוכבים נבלה ומטמאה במשא.
מקשה הגמרא: פשיטא, שפיון ששנינו במשנה דנבלה היא, ודאי
מטמאה במשא כנבלה, וכמו שנאמר (ויקרא יא כח) 'והנשא את נבלתם
יכבס בגדיו וטמא עד הערב טמאים המה לכם', ומבואר שאף הנושא
את הנבלה טמא.

אמר רבא, הכי קתני – כוונת המשנה ששחיטה זו אינה אלא נבלה
ומטמאה רק במשא, ויש לה שחיטה אחרת שהיא מטמאה אפילו
באהל, ואיוו, זו תקרובת עבודת פוכבים – בהמה ששחטה לשם
עבודת כוכבים, שהחמירו עליה שתטמא כמת שטמא אף באוהל,
וכרבי יהודה בן בתירא שסובר כן, וכפי שיתבאר בברייתא להלן.

איכא דאמרי – יש שאמרו את תירוצו של רבא באופן אחר, אמר
רבא, הכי קתני, זו מטמאה במשא ולא באוהל, ויש לה שחיטת
נכרי אחרת שאף היא כזו ואינה חמורה יותר, ששטמאה במשא
ואינה מטמאה באהל, ואיוו, זו תקרובת עבודת פוכבים, ודין זה
נתרבה במה שהוסיפה המשנה 'ומטמאה במשא', ודלא כרבי יהודה
בן בתירא.

הגמרא מביאה את דברי רבי יהודה בן בתירא: דתניא, רבי יהודה
בן בתירא אומר, מניין לתקרובת עבודת פוכבים שהיא מטמאה
באהל, שנאמר (תהלים קו כח) 'ויצמדו לבצל פעור ויאכלו זבחי
מתים', והוקשה בפסוק זה תקרובת עבודה זרה למת, לומר מה מת
מטמא באהל אף תקרובת עבודת פוכבים מטמאה באהל.

משנה

השוחט בלילה ואינו רואה את השחיטה, וכן הסומא ששחט
שחיטתו פשוטה.

גמרא

מדייקת הגמרא: ממה שאמרה המשנה 'השוחט', משמע שרק דיעבד
– שכבר שחט בלילה, אין – שחיטתו כשירה, אך לבתחילה לא
ישחוט בלילה, שמא לא ישחוט את רוב הסימנים, ומחמת החשיכה
לא יבחין בכך, ורמינהי – יש להקשות על דיוק זה ממה ששנינו
בברייתא, לעולם שוחטין, בין ביום ובין בלילה, בין בראש הגג בין
בראש הספינה, ומשמע שאף לבתחילה ניתן לשחוט בלילה.
מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, בברייתא מדובר באופן שאבוקה
בגגו של השוחט, והוא רואה יפה את מעשה השחיטה, ואילו
המשנה מדברת כשהוא שוחט בחשיכה, ובאופן זה אין לשחוט
לבתחילה.

ראיה לתירוץ זה: אמר רב אשי, דיקא נמי – יש לדיוק מלשון
המשנה והברייתא כתיירוץ של רב פפא, דקתני התם – שהרי
בברייתא נאמר 'בין ביום בין בלילה', ומשמע שהשחיטה בלילה הרי
היא דומיא דשחיטה ביום, שרואה את השחיטה כפי שרואה כאשר
שוחט ביום, והיינו באופן שאבוקה כנגדו, ואילו הקא במשנה, נאמר
דין השוחט בלילה בסמיכות לשחיטת הסומא, ומשמע שמדובר
בשחיטה בלילה שהיא דומיא דשחיטת הסומא – דומה לשחיטת
הסומא, שאינו רואה כלל את מעשה השחיטה. שמע מינה כתיירוץ
של רב פפא.

בניו ממוזין, לפי שאינו מקפיד על אשתו ומפקירה לזנות, ויש
לחשוש שמא לא נולדו ממנו אלא מאיש אחר.

הגמרא מסבירה את דעת תנא קמא שלא חשש לכך: ותנא קמא
בברייתא שלא חשש על בניו שהם ממוזים, משום שאף המין אשתו
לא מפקר לזנות.

הגמרא שבה לדון בדברי רבי אמי: אמר מר, שחיטת עובד פוכבים
נבלה, וכאמור (בבבא) אינה אסורה בהנאה כשחיטת מין השוחט
לעבודת כוכבים. מקשה הגמרא: וניחוש [ונחשוש] שפא הנכרי
מין הוא האדוק לעבודת כוכבים וכל מחשבותיו לה, ותהיה שחיטתו
אסורה בהנאה. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן אמר רבה בר
אבונה, אין מצויים מינין האדוקים בעבודה זרה, באימות עובדי
פוכבים, ולכן אין לחשוש לכך.

מקשה הגמרא: והא קא הוינן דאיכא – והרי אנו רואים שישנם
נכרים האדוקים לעבודה זרה. מתרצת הגמרא: איכא – אמור בדברי
רב נחמן, אין רוב עובדי פוכבים מינין, ואין חוששים שמא נכרי זה
מהמיעוט הוא.

מבאר הגמרא: רב נחמן קבר לה, כי הא – כאותה שמועה דאמר
רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, נכרים שפחוזה לארץ לאו
עובדי עבודת פוכבים הן מתוך שמאמינים בה, אלא מנהג אבותיהן
בדייתן, שהורגלו בכך מאבותיהם, ולכן אף הנכרים שבארץ ישראל
שמאמינים בה, מכל מקום אינם אדוקים בה כל כך שיהיו מתכוונים
בכל מעשיהם לשם עבודה זרה.

מיימא נוספת של רב נחמן בענין זה: אמר רב יוסף בר מניומי אמר
רב נחמן, אין מינין באימות עובדי פוכבים – אין דין מין למינים
עובדי כוכבים. מבררת הגמרא: למאי – לאיזה ענין נאמר דין זה,
אילימא – אם נאמר שלשחיטה שלהם, שאינה אסורה בהנאה כדן
שחיטת מין, יש להקשות, השתא שחיטת מין דישאל אמר
אסירא בהנאה, שחיטת מין דעובדי פוכבים מפעיא [צריך לומר]
שאסורה, והרי מין עובד כוכבים ודאי אדוק לעבודת כוכבים וכל
מחשבותיו עליה יותר ממין ישראל, ודאי שסתם שחיטתו לעבודת
כוכבים.

אלא נאמר שכוונת רב נחמן לדון שמוזדיין את המינים לבור כדי
שימותו שם, וכמו שאמרו בעבודה זרה (כח), ולומר שדין זה אינו אלא
במין ישראל ולא במין נכרי, אף על ביאור זה יש להקשות, השתא
מינים דישאל מוזדיין, מינים דעובדי פוכבים מפעיא שמוזדיין.
מבאר הגמרא: אמר רב עוקבא בר חמא, כוונת רב נחמן היא
לענין שמותר לקבל מהן קרבן, ואינם כמין ישראל שאין מקבלים
קרבן ממנו, דתניא בברייתא, נאמר בפסוק לגבי מי שמתנדב להביא
קרבן (ויקרא א א), 'אדם כי יקריב מקרב', ויש לדרוש 'מכם' ולא בולבם,
להוציא את המומר, ומיעוט זה נאמר בתיבת 'מכם', לומר שרק
בכם חלקתי ולא עובדי פוכבים, שמיעוט זה של מומר לא נאמר
אלא בישראל, אך מהנכרים מקבלים קרבן אף מהמומרים, ואף
מהמינים.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא: ממיא – מנין שכך יש לדרוש את
הפסוק, דלמא הכי קאמר – שמא כך יש לדרוש את הפסוק, 'מכם',
מישראל מצדיקין קבל קרבן מרשיעי לא תקבל, וכמו שדרשו 'מכם'
ולא כולכם, אכל מעובדי פוכבים כלל כלל לא תקבל מהם, ואף
מהצדיקים שבהם.

מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך – אי אפשר לדרוש כן את הפסוק
ולומר שמן הנכרים כלל אין לקבל קרבן, שהרי יש ללמוד מפסוק
אחר שניתן לקבל קרבנות מן הנכרים, דתניא בברייתא, נאמר בפסוק
(ויקרא כב יח) 'איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריב'

שלא יצא אלא רק עד פתח הבית ושם יסגור את הדלת. ממשיכה
הברייתא: אי נדרוש רק משמעות 'פתח הבית', יכול אני לומר
שיעמוד תחת המשקוף הנמצא מעל הפתח ויסגר שם, תלמוד
לומר 'מן הבית', ומכאן שלא יסגר עד שיצא מן הבית כולו, בלא
שישאר תחת גג הבית כלל, הא כיצד יתקיימו שני הכתובים, שהרי
צריך לעמוד בפתח אך אסור לו לעמוד תחת המשקוף שמעל הפתח.
עומד בצד המשקוף ומסגיר. ומניין שאם עבר והלך לתוך ביתו
והסגיר, או שעמד בתוך הבית – תחת המשקוף והסגיר, שהסגיר

מוסגר בדיעבד, תלמוד לומר 'והסגיר את הבית' שמשמעותו
לרבות שהסגר חל מכל מקום. והרי באופן שהלך הכהן לביתו
והסגיר בודאי לא ראה אם נחסר בינתיים הנגע או לא, ואף על פי כן
בדיעבד הסגרו מוסגר, בהכרח שמעמידים את הנגע על חזקתו,
ותולים שלא נשתנה. ושלא כדברי רב אחא בר יעקב.
מתרצת הגמרא את שיטת רב אחא בר יעקב: ורב אחא בר יעקב
יעמיד את הברייתא,

המשך ביאור למסכת חולין ליום שישי עמ' א

רבי, אילימא אשפה שבשוק, הא אמרת דכולי עלמא לא פליגי
דאסור, ואילו מדברי רבי נראה שנחלקו בכך והכריע כדברי רבי
יהודה באופן זה. אלא לאו פשיטא שכוונת רבי לאופן שמצאם
באשפה שבבית, שבה נחלקו התנאים כמו שנתבאר, והכריע רבי
כדברי רבי יהודה האוסר בזה. אך לביאור זה יקשה, אימא – אמור
את הסיפא של דברי רבי, שאמר ונראין דברי רבי הנינא בנו של
רבי יוסי הגלילי באופן שמצאן בבית, ויש לדון, מאי בית – לאיזה
מקום בבית כוונת רבי, אילימא בית ממש, במקומות שמניחים שם

את המאכלים הכשרים, האמרת דכולי עלמא לא פליגי דשרי,
ואילו מדברי רבי נראה שחלוקים הם בכך ומכריע הוא כדברי רבי
חנינא המתיר. אלא פשיטא שכוונת רבי לאופן שמצאם באשפה
שבבית, שבה נחלקו התנאים כמו שנתבאר, והכריע רבי שנראה
כדברי רבי חנינא המתיר. ואם כן קשיא דרבי אדרבי – יש להקשות
סתירה בדברי רבי, שברישא אמר שבאשפה שבבית נראים דברי רבי
יהודה האוסר, ואילו בסיפא אמר על אותו אופן שנראים דברי רבי
חנינא המתיר.

המשך ביאור למסכת חולין ליום שבת קודש עמ' א

כוכבים ותיאסר בהנאה. ובהכרח המשנה נשנית שלא כדעתו.
רבי אמי אמר, לא דבר זה דייקו האמוראים מהמשנה, שאינה כדעת
רבי אליעזר, שדבר זה מובן מהמשנה בפשיטות, ממה שאמרה
שחזיתנו נבילה ולא אמרה שאסורה בהנאה, ומה שהוצרכו לדייק
מהמשנה, הרי קתני – כך יש לדייק ממנה, ממה ששינוי במשנה
שחזיתנו עובר בוכבים נבלה, משמע הא דמין – אבל שחזית מין,
דהיינו אדם האדוק בעבודת כוכבים, וכגון כומר לעבודה זרה, אף אם
ישראל הוא, סתם שחזיתו היא לעבודת בוכבים ואסורה אף
בהנאה. מאחר שיש לדייק כך מהמשנה, הנינא להא דתנו רבנן –

יש להביא ממשנתנו סיוע למה ששינוי בברייתא, שחזית מין –
ישראל האדוק בעבודת כוכבים, היא לעבודת בוכבים ואסורה
בהנאה, ופיתו של המין אסורה באכילה כדן פת פותי, וינינו אסור
בהנאה כדן יין נסך – יין שנתנסך לעבודה זרה, וכן ספרינו – תורה
נביאים וכתובים שכתבם המין, ישרפו כדן ספרי קוסמין – כספרי
כישוף של נביאי הבעל, לפי שכותבם לשם עבודת כוכבים, וכן
פירושנו מוחזקים כמבלין – שודאי אינם מעושרים, ואינם כסתם
פירות עם הארץ שאינם אלא 'דמאי', כלומר, ספק מעושרים. ויש
אומרים, שאף

אגרות קודש

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז"ך סיון במ"ש אודות ביהכ"נ החדש בקשר עם הקייטנא.

כנראה שלא נודע להם מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר למנהלי ביהכ"נ במאנטרעאל, על אשר סרבו
לעשות שם מסיבות שבת, והלבישו הענין בקדושת ביהכ"נ וכו'

ויהי רצון שכיון שממשמשים ובאים ימי י"ב וי"ג תמוז שהי' נצחון למעלה מדרך הטבע, הנה סו"ס
ינוצחו ויתבטלו כל העניינים המפריעים להנהלת כפר חב"ד מתאים לכוונת מייסדו ומנהלו הוא כ"ק מו"ח
אדמו"ר ויעשה זה בחסד וברחמים ומתוך הרחבה אמיתית ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור עד אשר
לילה כיום יאיר.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

יא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּתַפִּילַת עֶרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה אֲבָל בְּתַפִּילַת מוֹסֵף אִם הִתְפַּלֵּל בְּמִקְוָמָה אַחַת מִשְׁאֵר הִתְפַּלֹּת לֹא יֵצֵא ^{כב} הוֹאִיל וְלֹא הִזְכִּיר קֶרְפֵּן מוֹסֵף וְכֵן אִם הִתְפַּלֵּל מוֹסֵף בְּעֶרְבִית אוֹ שַׁחֲרִית אוֹ מִנְחָה לֹא יֵצֵא ^{גכ} הוֹאִיל וְהִזְכִּיר קֶרְפֵּן מוֹסֵף בְּתוֹךְ תְּפִילָתוֹ וְאָמַר שְׁקָר לִפְנֵי הַמָּקוֹם:

חלק ב סימן רסח, דין הטועה בתפילת שבת, טעיף יא

הלכתא רבתא

כב [לא יצא] - ואם נזכר עד שלא סיים תפלתו חוזר ומתחיל 'תקנת שבת', ואם נזכר לאחר שסיים תפלתו - חוזר לראש ²⁸.

ציונים והוספות

(28) ואם נזכר אחר שאמר בא"י, יסיים למדני חקיק, דאם יסיים מקדש השבת הוי ברכה לבטלה, והוא הדין בנזכר בג' ברכות האחרונות לאחר שהתחיל לומר בא"י (ברי השלחן סי' עח ס"ק האחרון).

שולחן ערוך - הלכות שבת

יד וכן יכול לשכור את הנכרי שותפו בקבלנות דהיינו שיעבוד הנכרי גם בעד חלק הישראל ובעד כך וכך שכר שישתכר לחלקו יתן לו כך וכך רק שלא יאמר לו שיעשה בשבת אלא יאמר לו כל אימת שתשתכר לחלקי כך וכך אתן לך כך וכך והנכרי עושה לעצמו אפילו בשבת כמו שנתבאר בסי' רמ"ד שאין בזה איסור אלא משום מראית העין וכאן שהנכרי הוא שותפו אין כאן חשש מראית העין:

טו כל מקום שמועיל אם התנו אם לא התנו בתחלה בשעה שנשתתפו יש תיקון על ידי שיבטלו השיתוף וימחלו זה לזה התנאים שביניהם ויחזרו להשתתף ויתנו בעת השיתוף ואם נשתתפו בחנות ולא התנו בתחלה יחזרו ויקחו כל אחד חלקו ויבטלו השותפות ואח"כ יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה ואם לקחו שדה בשותפות ולא התנו בתחלה יבקשו מהמוכר שיחזור להם דמיהם ואח"כ יחזרו ויקנו ממנו קנין חדש ויתנו בעת הקנייה (ועיין בח"מ סי' קצ"ד דין קניית הנכרי וע"ש סי' קפ"ט):

טז מותר ליתן לנכרי סחורה למכרה או מעות להתעסק בהן ואף שהנכרי מתעסק בהן בשבת אין בכך כלום כיון שהישראל לא צוה לו שיתעסק בשבת ובלבד שיקצוץ לו שכר בעד טרחו או שיתן לו חלק מהריוח שירויח שאז הוא מתכוין בעסקו בשבת לטובת עצמו להרבות בשכרו והישראל נהנה מאליו כשנוטל גם שכר שבת בהבלעה.

ואין לאסור מפני מראית העין שלא יאמרו שהוא שלוחו של הישראל לפי שאין הכל יודעין שמעות אלו וסחורה זו הן של ישראל:

יז במה דברים אמורים כשאין המלאכה מוטלת כלל על הישראל רק על הנכרי לבדו שאז אין הנכרי כשלוחו לעשות מלאכה בשבת כיון שאינה מוטלת כלל על הישראל או אפילו

אם היא מוטלת ג"כ עליו אלא שאינו עושה לבדו יום אחד כנגד יום השבת שעשה הנכרי לבדו שכיון שאין הישראל פורע כלום להנכרי בעד עבודתו בשבת לבדה אין הנכרי מתכוין כלל בעבודתו בשבת רק בשביל עצמו ולא בשביל הישראל ואינו כשלוחו אבל אם הוא עושה לבדו יום אחד כנגד יום השבת שעשה הנכרי לבדו הרי הנכרי כשלוחו ואין תקנה לזה אלא שלא יהנה כלום ממעשה הנכרי בשבת דהיינו שכל השכר של השבת יניח להנכרי לבדו אלא אם כן הוא הפסד גדול שאז יש לסמוך על דעת המתירין ליהנות משכר שבת בהבלעה ע"ד שנתבאר:

יח ישראל שלקח תנור למשכון וקיבל עליו הנכרי שמה שיעלה שכר התנור יתן כולו להישראל ברבית מעותיו מותר לקבל ממנו גם שכר השבת אפילו שלא בהבלעה לפי שגוף התנור הוא של הנכרי ואין להישראל חלק בו כלל וגם אין הישראל אומר לו שיעשה בשבת אלא הנכרי מעצמו הוא עושה לטובתו כדי לשלם חובו שנתחייב ליתן שכר התנור להישראל ברבית מעותיו:

יט אם אפו נכרים בשבת בתנורו של ישראל בעל כרחו ונתנו לו שכר התנור אסור ליהנות ממנו עולמית בין לו בין לאחרים מפני שהוא שכר שבת:

חלק ב סימן רמה, ישראל ונכרי איך יתנהגו בשותפות. טעיפים יד"ט

א מותר להשאיל כלים ולהשכירם לנכרי ואף על פי שהנכרי עושה בהם מלאכה בשבת מפני שאין אנו מצווין על שביתת הכלים שלנו שלא יעשה בהם הנכרי מלאכה בשבת או שלא תיעשה בהן מלאכה בשבת מאליה כמ"ש בסימן רנ"ב (ולענין להשכיר דבר של פרהסיא עיין סימן רמ"ג).

וכשנוטל השכר לא יטול שכר השבת אלא בהבלעה כגון אם

1 השכיר לו לשבוע או לחדש יכול ליטול השכר אף ששכר השבת
2 מובלע בו אבל אם השכיר לו לימים נפרדים בעד כל יום ויום
3 כך וכך לא יטול ממנו שכר המגיע לימי השבת כמו שנתבאר
4 בסימן רמ"ג עיין שם ואפילו אם השכיר לו ישראל כלים שאין

5 עושים בהם מלאכה כלל ואפילו השכיר לו חדר לדור בו לא
6 יטול שכר שבת אלא בהבלעה (עיין סי' ש"ו):

חלק ב סימן רמו, דיני השאלה והשכרה לנכרי בשבת, סעיף א

לקוטי תורה

1 מאתו ית' לא תצא הרעה
2 [כדי להבין את הקשר בין עבודת התפלה (בדורות
3 האחרונים) לעבודה של הפיכת "מריר" ל"מתקא" (שבגלל
4 עבודה זו ירדה הנשמה למטה) – יקדים לבאר תחילה
5 כיצד אכן ניתן להפוך את המר למתוק.
6 וזהו שממשיך:]
7 והענין הוא, כי הדינין נמתקים בשרשן.
8 כדי להבין את ענין העבודה להפוך מריר למתקא
9 – צריך לבאר תחילה את המובא בכתבי האריז"ל
10 שה"דינים נמתקים בשרשם".

פירוש:

12 שורש הדברים שהם היפך הטוב ("מר") הוא
13 במדת ה"גבורה" וה"דין". וביטול הקטרוגים של מדת
14 הדין – המביא לביטול כל הדברים הרעים הבאים
15 מחמתם – נקרא בספרי הקבלה בשם "המתקת
16 הגבורות והדינים". כלומר, שבמקום הנהגת הקב"ה
17 באופן של מרירות ("דינים") תהי' הנהגה באופן של
18 מתיקות ("חסדים").

19 – ענין המתקת "הדינים" הוא "הן במילי דעלמא
20 והן במילי דשמיא". כלומר, הן בקשר לדברים רעים
21 גשמיים ("יסורים" וכדומה) המתהווים בעולם הזה,
22 והן בכל עניני רע הרוחניים ודברים שהם היפך
23 הקדושה (כמו כחות הטומאה, היצר הרע שבאדם
24 וכו'). שכן, הסיבה והאפשרות למציאות של רע היא
25 רק מצד ההעלמות וההסתרים על אור הקדושה הבאים
26 ממדת הגבורה והדין, ולפיכך על ידי "המתקת הדינים"
27 מתהפכים לטוב "כל עניני רע" שנוצרו ונעשו כתוצאה
28 ממדת הדין, "הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא".

29 אמנם, יש שני אופנים ב"המתקת הדינים":

30 האופן האחד הוא "המתקת הדינים" הבאה על ידי
31 גילוי מדת החסד, היינו שמדת הדין נשארת בתקפה,
32 אלא שמדת החסד גוברת עלי', ועל ידי זה מתבטל
33 הרע ומתרבים חסדים בעולם, ואופן זה נקרא "המתקת
34 הגבורות בחסדים" [וכמו הבקשה "יכבשו רחמין את

35 כעסך" שתוכנה הוא שמדת החסד והרחמים תתגבר על
36 מדת הדין].

37 אך יש עוד אופן ב"המתקת הדינים" – ש"הדינים
38 עצמם נמתקים". כלומר: אין הכוונה שהדינים
39 מתבטלים על ידי ש"מדת החסד" מתגברת על מדת
40 הדין אלא שהם עצמם מתהפכים ונעשים מתוקים, עד
41 שממדת הדין עצמה באה הנהגה באופן של רחמים
42 וחסדים (על דרך שהקטיגור עצמו נעשה סניגור).

43 – ואופן זה בהמתקת הדינים נעשה על ידי גילוי
44 "שורש הדינים".

45 [כדי לבאר ענין "הדינים נמתקים בשרשם", מקדים
46 רבינו לבאר מהו ה"שורש" של הדינים והדברים הרעים:]

47 דהנה כל רעות ודינים רחמנא ליצלן שנתהוו
48 בעולם, שרשם ומקורם המחיה אותם הוא טוב.

49 לשום דבר בעולם אין קיום וחיות מצד עצמו,
50 אלא הכל חי וקיים רק מהקב"ה; והחיות הרוחנית
51 שבכל נברא בעולם הזה מקורה ושרשה בעולמות
52 העליונים הרוחניים, והיא נמשכת ויורדת מעולם
53 לעולם עד למטה בעולם הזה.

54 ליתר ביאור:

55 כל נברא בעולם הזה מורכב משני חלקים – חומר
56 גשמי, ונפש רוחנית המחי' את החומר הגשמי. הגשם
57 וחומר הנברא הוא חידוש גמור שמציאותו מתחילה
58 בעולם הזה, שהרי בעולמות העליונים אין מציאות של
59 גשמיות; ואילו הנפש והחיות הרוחנית שבכל נברא
60 מקורן ושרשן מהעולמות העליונים ומשם נמשכות
61 ויורדות לעולם הזה.

62 כלל זה הוא גם בכל הדברים הרעים ובכל
63 ה"דינים" שבעולם הזה, רחמנא ליצלן, אשר לכולם יש
64 חיות רוחנית שממנה הם חיים וקיימים – ושורש
65 ומקור זה שהוא החיות של הדברים הרעים והדינים,
66 הוא רק טוב.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

31 כו' והיינו ענין מצות ת"ת בדיבור כמו שא' מתנית' מלכתא
32 שגוזר ואומר זה כשר כו' וכאשר יגזור כן יקום שנמצא
33 הברכה המרובה באה שלא ע"י תיקון מלאכה שהעבדים
34 עושים רק ע"י חכמתו וכח ידי שרב לו לטרוח ולעסוק
35 לצוות לעשות המלאכות והעבודות כך וכך וזהו עבד
36 שלמעלה מבחי' בן כי הבן לא יוכל להביא לאביו ברכה
37 מלמעלה כ"א כפי ערך שקיבל מאביו כו' אבל עבד זה יכול
38 להביא ברכה ביתר מכפי ערך ומדה מאשר יצליח בחכמתו
39 ויגיעתו כו' וזהו בחי' משה עבד הוי"ה שהוא עבודה
40 ביגיעה ועול בתורה ומצות כמו שאמר תורה צוה לנו משה
41 שזהו כמו הפוקד ומצוה בשלו ממש כך וכך יעשו מצוה
42 זו ומזה ירחק כו' שבוזה נמשך תוס' אור בשם הוי"ה בבחי'
43 אור חדש כמו שנמשך אור חדש בשם אלקים ע"י הבירורים
44 דמלאכים בביטול היש לאין כי הצדיקים ביגיעתם בתו"מ
45 הוא בא ג"כ ע"י עול אבל עול זה הוא לעשות ולתקן לשם
46 הוי"ה כמ"ש כ"א בתורת הוי"ה חפצו כו' אך בקבלת עול
47 תו"מ מלמטה למעלה ע"י נמשך תוס' אור גדול בשם
48 הוי"ה דאצילות בכל פרטי הע"ס באו"כ וד"ל וזהו שא'
49 הללויה לחו"ב דאצילות להוסיף אור ואח"כ הללו עבדי ה'
50 בעבודה ותיקון לשם הוי"ה ע"י עסק תו"מ מה שבחכמה
51 שבתורה אתברירו במדות בין טמא לטהור וע"י עבודה זו
52 שעובדים ומתקנין לשם הוי"ה אח"כ הללו את שם הוי"ה
53 שניתוסף אור גדול בשם הוי"ה אבל בלא עבודת הצדיקים
54 שנק' עבדי הוי"ה ע"י ההלל והשבח לתקן לשם הוי"ה
55 מלמטה למעלה לא ה' נמשך תוס' אור בשם הוי"ה משום
56 דנעוץ תחלתן בסופן דוקא שהוא ע"י בירורים דשם הוי"ה
57 ע"י הצדיקים (וזהו ההפרש בין פסד"ז להלל לשם הוי"ה
58 ובין שתים לפני' שאינו מדבר רק בעבודת המלאכים שנק'
59 עובדי אלקי' כנ"ל וד"ל) (מפני שפסד"ז הכנה לש"ע
60 ושתים לפני' הכנ' לק"ש ומטעם הנ"ל וד"ל):

שער החנוכה

1 (מו) ולהבין זה הנה ידוע בענין שם הוי"ה ואלקים כמו
2 עד"מ שמש ומגן שהמגן נרתק להסתיר
3 לאור השמש כך שם אלקים מסתיר לשם הוי"ה והוא
4 צמצום אור האלקי להיות הבריאה מאין ליש עד שאת
5 זלע"ז עשה האלקים כו' וכונת הצמצום הזה הוא שיבורר
6 עה"ד טו"ר לאהפכא חשוכא לנהורא כו' בביטול היש לאין
7 במלאכי' שאו' שירה בכל יום כו' וכמ"ש ברוך יחד כו'
8 ויריעו כל בני האלקים וזהו הנק' עובד אלקים שמתקן לשם
9 אלקים להוסיף אור רב בשם אלקים ע"י העבודה שעובד
10 ומתקן דבר וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות לתקן כו'
11 ובתקון זה נמשך רוב ברכות והמשכיות אורות העליונים
12 בשם אלקים וכו' ועד"מ העבד שעובד לאדונו בקבלת עול
13 בכל עבודתו בבית ובשדה הנה ע"י אמתית עבודתו יתברך
14 האדון בכל אשר בביתו רק על ידי העבד כי האדון לא יוכל
15 לעשות בעצמו כל מה שהעבד עושה וכמו יוסף שהיה עבד
16 לפוטיפר ונתברך על ידו מאד וכך אליעזר עבד אברהם נק'
17 זקן ביתו כו' שמעבודתו נתעשר בכל כו' וכך הוא למעלה
18 במלאכי' שנק' עובדי אלקים עד בחי' מט"ט שנק' עבדו
19 זקן ביתו שע"י נתברך שם אלקים וכמאמר נער הייתי גם
20 זקנתי שרו ש"ע אמרו שזהו ענין הבירורים דבחי' ב"ן ע"י
21 חנוך מט"ט כמ"ש ויתהלך חנוך את האלקים כו' וד"ל
22 וכמו"כ יובן בענין עבד הוי"ה לתקן ולברך לשם הוי"ה
23 בתוס' ברכה בלי שיעור כו' היינו כמו משה עבד ה' וכמ"ש
24 לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא כו' עד"מ עבד שנתן
25 לו רבו כל אשר לו במתנה ומינהו תחתיו להיות מושל
26 ולעשות כרצונו בכל אשר יש לו שנק' בעל הבית במקומו
27 ממש בכל ענין עסקי הבית והשדה ועבדי הבית נשמעים
28 אליו כמו לבעה"ב עצמו כו' וכך הוא בעבודה דתו"מ
29 שעבודה זו אינה כעבד שעושה מלאכו' גשמיות בעול כו'
30 אלא הוא כמו בעה"ב בעצמו שגוזר ואומר כך וכך יעשו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

5 הקב"ה דוד זמירות קרית להו חייך שאתה נכשל בדבר
6 שאפי' תינקות של בית רבן יודעים בו שנאמר כי עבודת
7 הקדש כו' ולהבין זה יש להקדים כי הגם שנת"ל שהתורה
8 שלפנינו היא רק נובלות חכמה שלמעלה ובחי' אחוריים

1 (ב) וביאור הענין הנה יובן בביאור ענין שכחה דדוד
2 שנשאו על העגלות וארז"ל (סוטה ל"ה א')
3 שזה ה' עונש לו על שאמר זמירות היו לי חוקיך בבית
4 מגורי כו' ששיבח התורה בקראה אותה זמירות וא"ל

1 בלבד גדולה היא לאין קץ ותכלית מן חיות אלהות שבכל
2 העולמות עליונים ותחתונים ובבחי' זו שיבח דוד את
3 התורה וכמבואר שם בכי"ק וז"ל (סי' ל"ו) ולהבין מהו
4 השבח להקב"ה כשזה אסור או מותר הנה הוא ע"ד מה
5 גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך (תלים צ"ב ו') כי
6 הנה נודע שכל העולמות עליונים ותחתונים תלויים בדקדוק
7 מצוה א', ד"מ אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון ועולים
8 כל העולמות לקבל חיותם ושפעם, ואם שינה שקיבל הדם
9 בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת כשר או שהי' חציצה
10 אזי נתבטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם מחיי החיים
11 א"ס ב"ה וכן בתפילין כשרות מתגלי' מוחי' דו"נ שהם
12 מקור החיות לכל העולם' ובדקדוק א' נפסלין ומסתלקין
13 המוחי' וכה"ג בדקדוקי מצות ל"ת, והלכך המתבונן מה
14 גדלו מעשי ה' שברייבוי העולמות וכל צבאם ואיך כולם
15 בטלים במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי התורה שהוא
16 עומק מחשבה העליונה וחכמתו ית' אשר בדקדוק קל
17 עולים כל העולמות ומקבלי' חיותם ושפעם או להיפך ח"ו
18 ומוזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו ית' שהוא בבחי' בלי
19 גבול ותכלית ומעלתה לאין קץ ותכלית על מעלת חיות כל
20 העולמות שכל חיותם שופע מדקדוק א' ממנה שהוא נמשך
21 ממקורו והוא עומק מחשבתו ית' כמו שער האדם הנמשך
22 ממוחו עד"מ וכוונדע מהתיקונים והאדרא וזאת היתה
23 שמחת דהע"ה שהי' מזמר ומרנן לשמח לבו בעסק התורה
24 בעת צרתו, אך מה שהי' משתבח בתהלת התורה במעלתה
25 זו ואמר זמירות היו לי וכו' נענש ע"ז ואמר לו הקב"ה

26 זמירות קרית להו משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות
27 בטילים לגבי דקדוק א' ממנה היא מבחי' אחוריים של
28 עומק המחשבה כמ"ש במ"א בשם האריז"ל על מאמר
29 רז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה (מד"ר ב"ר פי"ז) (אמר
30 המעתיק זה המ"א הוא מה שהבאתי ל' הזהב פ"א) אבל
31 פנימית שבעומק שהוא פנימיות התורה היא מיוחדת לגמרי
32 באו"ס ב"ה המלוכב בה בתכלית היחוד ולגבי א"ס ב"ה
33 כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש כי אתה הוא עד
34 שלא נברא העולם וכו' והלכך גם לפנימיות התורה אין
35 לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות מאחר דלא ממש
36 חשיבי ובבחי' פנימיותה אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו
37 אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשעשע
38 בה כי אלקים הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בדיעת
39 עצמו כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי כמ"ש ופני לא יראו
40 דהיינו בחי' פנימיותה כמ"ש בשם האריז"ל וזש"ה ואהי'
41 אצלו כו' שעשועים אצלו דוקא משחקת לפניו לפניו דוקא
42 דהיינו בבחי' פנימיותה וע"ז נאמר ואהי' אצלו אמן א"ת
43 אמן אלא אומן כו' (זהר ח"ב קס"א א') ועל בחי' אחוריים
44 אמר משחקת בתבל ארצו ושעשועי את בני אדם כי התורה
45 ניתנה פנים ואחור כדכתיב במגילה עפה דוכרי' והיא
46 כתובה פנים ואחור (עי' עירובין כ' ב') ולפי שתפס דוד
47 בבחי' אחוריים לכך נענש בשכחה הבאה מבחי' אחוריים
48 ונעלם ממנו לפי שעה מ"ש עבודת הקדש עליהם בכתף
49 ישאו (במדבר ז' ט') לחבר ולייחד את הכתפים כו' עכ"ל
50 וכמ"ש"ל ספ"א:

מצות משא הארון בכתף

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

13 ע"ד משביעי' ל' שבועה אשר נשבעת לאבותינו שזה נמשך
14 מימי קדם שלמעלה מבחי' ימות עולם, וע"י העלא' מ"ן זה
15 נמשך המשכת מ"ד, וזהו וסיים בשולחן כו'.
16 **אמנם** יש שולחן בלעז"ז כמ"ש כן דרך אשה מנאפת
17 אכלה ומחתה פי' כו' שהוא בחי' האכילה דכי אם
18 הלחם שהוא אוכל שנמשך בלעז"ז נשגז", ועי"ז ציון שדה
19 תחרש ח"ו ע' בד"ה חיי שרה. ולהיות כי הרע בשרשו אינו
20 רע גמור כי אין רע יורד מלמעלה לכן נמצא בדרז"ל ענין
21 טהורה להיתר ומ"מ אינו מדרך הטוב והישר כמארז"ל
22 נדרי' ס"פ שני שולחן ערכתי לו והפכו, הרי נק' שולחן,
23 ע' במאו"א שין סעי' י"ז שולחן נק' יסוד דנוק' דקדושה
24 או דקלי' עכ"ל.

להבין בתוס' ביאור שורש נט"י

1 **ועד"ז** הו"ע נט"י, כי כמו שיש שולחן בקדושה וכמארז"ל
2 פתח במזבח וסיים בשולחן, עכשיו שולחנו של
3 אדם מכפר עליו, והענין הוא כי מזבח הו"ע בחי' לחמי
4 לאשי שנמשך ע"י יחוד עליון קרבן ל' קירוב הכוחות
5 והשמות כמ"ש הרמב"ן, ויש אכילת מזבח ואכילת כהנים
6 כמ"ש במ"א, וסיים בשולחן כי ע"י אכילת דברי' גשמי'
7 דנוגה שיש בהם ניצוצי' קדושי', וכשהוא לומד ומתפלל
8 בכח האכילה וכוונת דכתי' באל' וילך בכח האכילה
9 ארבעי' יום, אם שזהו פלאי מ"מ הי' בכח האכילה, והיינו
10 כי זימן לו ניצוץ גדול שנשא אותו מ' יום, כן כתי' צדיק
11 אוכל לשובע נפשו בכדי להשביע נפשו דתיקון מנצוצי' תהו
12 שבהם וע"י תעלה נפשו במעלה אחר מעלה. וי"ל שובע

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

- 1 (ד) והנה הרפואה לזה היא תורה וכמ"ש רפאות תהי לשרך
- 2 כו' ולכל בשרו מרפא. דהנה נופת טטופנה כו'
- 3 ואחריתה מרה כו' וההיפך מזה הם ד"ת שנאמר בהם
- 4 מתוקים מדבש ונופת צופים ואין אחריתה מרה ח"ו. ועמ"ש
- 5 הבחיי בפי' תולדות בפסוק איש יודע ציד כו' וההיפך מזה
- 6 ויעקב איש תם יושב אהלים באהלי' של תורה כו' ור"פ
- 7 יתרו כ' להצילך מאשה וזה המשיל אמונה רעה לאשה וזה

- 8 המאבדת אותו בסוף וע"כ אמר ואחריתה מרה כו' ועם
- 9 דבור הלשון כו' אפשר בו לרפאו' כו'. וזהו שאמרו במאמר
- 10 הנ"ל דבב"מ דק"ז מחלה זו מרה כו' וכולן פת במלח
- 11 וקיתון של מים מבטלן, כי פת זה תורה שנק' לחם כו'
- 12 כמשי"ת ומלח היינו פנימיות התורה כמ"ש בלקו"ת ד"ה
- 13 ולא תשבית וביאורו וקיתון של מים הוא תושבע"פ שנק'
- 14 מים כו' והמה מבטלים ומרפאים את המחלה הנ"ל.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרצ"ז

- 1 הניצוצות שבנסיגות – גבוהים יותר ונפלו למטה יותר. עבודת הבידורים – ע"י התעסקות בדבר
 - 2 הגשמי כראוי. אבל בנסיון – האדם צריך להתגבר בתוך עצמו, ע"י שמעורר נקודת היהדות.
- 3 (ד) וזהו "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת", כי כל ענין
 - 4 הנסיונות הוא לעלות ולהגיע על ידי העבודה
 - 5 דוקא לבחינת דעת את ה' שהוא למעלה מן הטבע,
 - 6 דהניצוצות שבגלות האחרון ובפירט בעקבות משיחא הם
 - 7 ניצוצות של נסיונות שהניצוץ האלקי מסתיר ונעלם בהם
 - 8 ביותר, דזה גופא הוא הוראה על גדל שרש מעלתו למעלה
 - 9 מעלה יותר, וכמשל האבן שבראש הכתל, דכשנופל למטה
 - 10 הוא נופל ברחוק מן הכתל, וכן הוא בהניצוצות דתהו
 - 11 שנופלו למטה יותר, הנה הניצוצות שבנסיגות הם גבוהים
 - 12 ביותר ונפלו למטה יותר, דהנה ענין הנסיון אינו כמו שארי
 - 13 דברים הגשמיים המתבררים, וכמו מאכל הגשמי או שתיה
 - 14 גשמית שהניצוץ הוא בהמאכל המתברר, וכאשר האדם
 - 15 אוכל את המאכל ההוא על פי מצות התורה שמברך עליו
 - 16 תחלה וסוף, וגוף ופעם אכילתו הוא כדב"י, הנה על ידי
 - 17 זה מברך את המאכל, והינו שהברור הוא על ידי התעסקות
 - 18 של האדם עם המאכל לברך עליו ולאכל אותו פראי
 - 19 באכילת אדם שאוכל לשם שמים ועל ידי המאכל ההוא
 - 20 מתחזק כחו, ובכח האכילה ההיא לומד ומתפלל ועוסק

- 21 בגמילות חסדים וקיום המצוות, הנה על ידי זה מתברר
- 22 הניצוץ שבהמאכל ועולה ונכלל באלקות, וכן הוא בכל
- 23 הדברים הגשמיים דאפן הברור הוא שמתעסק בהם, ועל
- 24 ידי זה מתברר הניצוץ שבהם. וטעם הדבר הוא לפי
- 25 שהניצוץ נמצא בהדבר הגשמי, ולזאת הנה אפן ברורו הוא
- 26 על ידי ההתעסקות בהדבר הגשמי, שעל ידי זה עולה
- 27 הניצוץ ונכלל באלקות, מה שאין כן בנסיון דאפן הברור
- 28 הוא לא בהתעסקות בו בעצמו³³, כי אם בהתעסקות
- 29 האדם עם עצמו להתגבר על הנסיון, דהנסיון אינו דבר מצד
- 30 עצמו כלל³⁴, ואינו דומה לשארי הדברים הגשמיים שהם
- 31 מציאות לעצמם ויש בהם ניצוץ, ולזאת הנה ברור הניצוץ
- 32 הוא על ידי ההתעסקות בהדבר הגשמי שיהיה על פי מצות
- 33 התורה, אבל הנסיון אינו דבר לעצמו כלל רק שהעמד דבר
- 34 להעלים ולמנע, וזהו כח מציאותו, מה שהוא מעלים
- 35 ומסתיר, ולזאת הנה כל ההתעסקות צריכה להיות בהאדם
- 36 בעצמו להתגבר ולדחות את ההסתרה, והוא על ידי שמעורר
- 37 כח העצמי שהוא חלק הגשמי, והוא נקדחת הידיות שישנו
- 38 בכל אחד מישראל, לעמד בתקף נגד כל מונע ומעכב.

י"ב וי"ג תמוז, תרפ"ט

עמוד תרפא. מאמר דיבור המתחיל נתת ליראיך תשל"ו שבעה עשר 17. ועוד.

33) ראה גם (נוסף לספר המאמרים פר"ת שבעה עשר 1) ספר המאמרים ה'ש"ת ותש"ח שבעה עשר 14.
34) ראה גם (נוסף לספר המאמרים פר"ת שם) המשך תער"ב חלק ב

שימו לבבכם, שימו לבבכם

- 1 חסידות היא השכלה, חסידות היא הבנה, חסידות
- 2 היא ידיעה בכל הענינים הנעלים ביותר של דעת, חסידות
- 3 היא עבודה שבלב, בתוך הלב ועם הלב, חסידות היא בין
- 4 אדם למקום, וחסידות היא בין אדם לחברו - מדות
- 5 טובות בפועל.
- 6 חסידות היא מאור. ישנם מאורי אור ומאורי אש.
- 7 כמובא בזהר¹: "אינון נהורין דסלקין לעילא אקרין
- 8 מאורי אור ואינון נהורין דנחתין לתתא אקרין מאורי
- 9 אש". אור ואש שניהם בגדר פעולות, אור מאיר ואש
- 10 בוערת, וכוח הפועל לפעול את הפעולה נכלל אף הוא
- 11 בגדר פעולה, וזהו: מאורי אור ומאורי אש.
- 12 אור ואש הם גילוי והעלם, אור וכלי, קירוב וריחוק,
- 13 כי פעולה שלימה היא דוקא כשבאה במזיגה והרכבה
- 14 נכונה. וכמו בהשפעת השכל מהרב אל התלמיד, הפעולה
- 15 האמיתית היא כשההשפעה של הרב פועלת בתלמיד
- 16 התפתחות כשרונות והתרחבות כלי שכלו.
- 17 חסידות היא המאור הכללי, הכולל מאורי אור
- 18 ומאורי אש, היא מאירה ובושרת, עבודת המוח ועבודת
- 19 הלב. עבודת המוח - מאורי אור, עבודת הלב - מאורי
- 20 אש.
- 21 עבודת המוח היא מאורי אור, היא מאירה, האדם
- 22 עומד באמצעותה במקום אורה, הוא מרגיש מה שהשכל
- 23 אינו משיג את עומק המוח מה שהשכל האנושי אינו יכול
- 24 להבין, הוא חי באור, ובכל מקום היותו מאיר לו אור
- 25 ורואה יותר גבוה וראיה עדינה יותר ממה שעיני בשר
- 26 רואות את הדברים הגשמיים. ואף בדברים הארציים -
- 27 חומריים מה שסתם אנשים קוראים טבע, הוא רואה את

- 28 האמת, "אמת הוי' לעולם"², שעולם שהוא טבע הנו
 - 29 למעלה מהטבע.
 - 30 עבודת הלב היא מאורי אש, בוערת ורותחת, ככתוב³
 - 31 "בהגיגי תבער אש", הוא בוער ומסביב לו בוער הכל, כל
 - 32 דבר שהוא עושה, לא רק בשעת התפלה שהיא העליה
 - 33 בסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה⁴ ושעת רצון
 - 34 שנתן אין סוף ברוך הוא לנשמות ישראל שיוכלו
 - 35 להתקרב לאלקות, אלא גם בשעת הלימוד וקיום המצוות
 - 36 ועשיית טובה לזולת בגשמיות וברוחניות - הכל הוא
 - 37 בלהבת קודש, בחיות. ואש זו מבעירה את כל כתמי מומי
 - 38 בני אדם.
 - 39 הסבא הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נב"מ
 - 40 זי"ע מספר סיפור ששמע מאביו הקדוש, אב"הסבא הרבי
 - 41 ה"צמח צדק", לאחר שחזר בפניו על החסידות ששמע
 - 42 מסבו רבנו הגדול כמה חדשים אחרי הבר מצוה שלו, את
 - 43 הדרוש "בכ"ה בכסלו" משנת תקס"ג.
 - 44 במאמר זה מרומם הרבי התפעלות המוחין ומשפיל
 - 45 התפעלות המדות, הוא אומר שם שהעבודה האמיתית
 - 46 היא עבודת המוח, ועיקר העבודה הוא להיות מאיר אור,
 - 47 לפעול בזולת, ואילו התפעלות המדות בלבד, למרות
 - 48 שהיא גם כן מדריגה, אך אין היא בערך כלל לבחינה
 - 49 ולמדריגה של עבודת המוח.
 - 50 סיפר אב"הסבא הרבי ה"צמח צדק" לסבא, שבאותה
 - 51 תקופה - בשנת תקס"ג - קמה חבורה של אברכים
 - 52 חסידיים, בעלי כשרונות גדולים, לומדים מופלגים, בעלי
 - 53 לבבות בוערים, וכן חסידים קשישים שעבודת התפילה
 - 54 שלהם היתה מבהילה, והסבא כתב "ולא היו יכולים
 - 55 להתפלל בעיר, והיו הולכים מחוץ לעיר בשדות וביערין,
 - 56 והיו תולים עצמם בתפלתם בין השמים לארץ".
- ראקשיק, אדר תרצ"א

(3) תהלים לט, ד.

(4) בראשית כה, יב.

(1) זח"א כ, ב.

(2) תהלים קיז, ב.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הרי"צ - תרצ"ט

ה. החסיד¹⁸ ר' אפרים שמחה הי' יליד עיר סמילא בנו של הגאון המפורסם ר' ארי' שמואל אשר ילדו לעת זקנתו בזווג שלישי, ובהיותו מנגד לתלמידי הבעש"ט ומדבר סרה על שיטת הה"מ ממעזריטש השפיע גם על בנו העילוי רא"ש לתעב את שיטת תלמידי הבעש"ט.

(*) ראה אגרות קודש ח"ג ע' קכח ואילך. רשימת היומן יד סיון תרס"ב ("מבוא" לקונטרס ומעין ע' 36). ועוד.
 (** ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 110.
 (***) ראה אגרות קודש ח"ג ע' תפ ואילך.

(18) יש להעיר, שברשימות ושיחות רבינו מובא ע"ד המלמד ר' פרץ מבעשענקאוויטש [מחסידי אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר מהורש"ב], שהי' קרובו של ר' אבא זעליג מבעשענקאוויטש בנו של ר' יוסף בעל עגלה [מחסידי אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי] ** ב"ר אבא***. ואפשר שהחסיד דידן הוא מאותה משפחה.

- 1 ר' אפרים שמחה הי' בעל כשרונות נעלים, תפסן מהיר בהבנה טובה עמקן ומדבר בהגיון ונוסף
- 2 על זה שקדן נפלא. בהיותו כבן ט"ו כבר הי' בקי בש"ס ואביו הגאון קבע לו סדר בלימודים עיוניים
- 3 ללמוד עמו יחדו. ויתפרסם בשם העילוי אפרימ'ל מסמילא, ולשמחת אביו אין קץ.
- 4 בהגיעו לעונת שידוכים התכונן אביו לשדך אותו, אבל פתאום נחלש ונפטר (מאמו נתייתם עוד
- 5 בהיותו כבן עשר) ובניו וחתניו היו פזורים בעיירות שונות, ולהיתום אפרים שמחה לא נמצא גואל
- 6 שידאג לתכליתו, ולכן עזב את סמילא וילך לעיר וויטעבסק לבן אחי אביו ר' שלום הסופר בן הגאון
- 7 ר' אבא דודו.
- 8 בבואו לוויטעבסק נוכח אשר ר' שלום בן דודו הוא אחד מהמחזיקים בשיטת הה"מ ממעזריטש
- 9 והוא חבר לקבוצת אברכים תלמידי הה"מ מליאָזנא והולכים אליו בכל שנה ושנה לשמוע תורה מפיו
- 10 ע"פ שיטת הבעש"ט, ולהיותו מנגד לשיטה זו עזב מיד – כשנודע לו הדבר – את בית בן דודו ויבחר
- 11 לשבת בבית קרובו ר' זלמן ברוך המלמד שהי' מנגד לשיטת הבעש"ט.
- 12 כעבור זמן קצר נודע בוויטעבסק גודל גאונותו ובקיאותו הנפלאה בש"ס בבלי וראשונים, והלומדים
- 13 שבעיר נשאוהו למעלה ראש.
- 14 ו'. בימים ההם הי' בא לפרקים קרובים לוויטעבסק הלמדן ר' עזרא פייווש מעיר דאָבראָמישליא
- 15 במלאכות חותנו הגביר המפורסם, סוחר יערות, ר' ליפא מנחם אשר מסחרו פרץ לרוב בגליל ההוא
- 16 והי' מהנה מנכסיו ביד רחבה לת"ח ובני תורה.
- 17 ר' עזרא פייווש הי' יליד עיר מאָזיר, ובבחרותו למד בישיבת סמאָרגאָן וכאשר שלח הגביר ר' ליפא
- 18 מנחם שליח מיוחד לסמאָרגאָן לבחור חתן לבתו היחידה מבין תלמידי הישיבה בחר השליח בר' עזרא
- 19 פייווש.
- 20 כעשרים שנה ישב רע"פ על התורה בשקידה עצומה מתוך עושר והרחבה, והשי"ת ברכו בכנים
- 21 ובבנות, וזה כעשר שנים אשר הוא מנהל עסקי חותנו הגביר, וכבר השיא את בניו ובנותיו, וַתִּשָּׁאֶר אֵין
- 22 בת הזקונים אשר לו ובשמעו בוויטעבסק את שמע העילוי מסמילא בחר בו לחתן עבור בתו.
- 23 כארבע שנים ישב רא"ש ושקד בתורה יחד עם גיסיו בניו וחתניו של חותנו ואח"כ עלה בדעתו
- 24 ובדעת שני גיסיו ר' חיים ור' עזריאל בני חותנו ללכת לוויילנא ללמוד תורה בפרישות ובהסכמת בני
- 25 ביתם הלכו לוויילנא ויתעכבו שמה כשלש שנה.
- 26 ז. גיסו ר' עזריאל הי' בעל חושים טובים וחקרן בטבעו, ובהיותו בוויילנא הרבה ללמוד דברי אגדה
- 27 בהגיון ע"פ הוראותיו של הגר"א נ"ע מה שעשה עליו רושם אדיר ולאט לאט נכנס בחקירות עצומות
- 28 שלא הי' יכול לפתרון, ובהיות הרא"ש בעל כשרון יותר גדול ממנו הי' מרציא לפניו שאלותיו והוא הי'
- 29 פותרן, אבל היו שאלות כאלו אשר גם להרא"ש לא עלה לפתרון.
- 30 הר"א¹⁹ אף כי למד הרבה ספרי מוסר ועסק בסיגופים הנה בעומק לבבו הי' מתגאה בגאונותו
- 31 ובכשרונותיו, ולא הי' יכול לצייר לו שיהי' דבר תלמודי אשר לא יוכל לפתרו והי' מצטער מזה.
- 32 בין הפרושים הי' פרוש אחד ר' אבא'לי מירער שמו, מתמיד גדול, משים לילות כימים על התורה,
- 33 וזה כשלשים שנה אשר ישב בפרישות ולא דיבר עניני חול רק בדברי תורה, וכל מי שהי' לו איזה
- 34 קושיא בש"ס ורמב"ם פנה לר' אבא'לי והלה פתר לו ספיקותיו, אבל הרא"ש לא יכול לפעול בעצמו
- 35 שהוא יפנה בשאלות לר' אבא'לי פרוש, ומה גם שלא ידע כחו של ר' אבא'לי בחקירה.

- 1 פעם נזדמן אשר הרא"ש עבר לפני מקום מושבו של ר' אבא'לי וירא והנה אברך אחד יושב ממולו
2 ומבאר לר' אבא'לי אגדה אחת במס' חגיגה, ויט אזנו לשמע מעט ויכנסו הדברים בלבו.
- 3 וכשראה אשר האברך כלה לדבר עם ר' אבא'לי וילך מביהמדר"ר הלך אחריו ויברכהו בברכת שלום
4 ויספר לו האברך אשר ר' אבא'לי נתקשה בפירוש איזה מימרא במסכת חגיגה וה' אנה לידו ישוב טוב,
5 ויספר להרא"ש את הקושיא ואת התירוץ ויתפלא הרא"ש במאד ויליט בדעתו להציע לפניו גם את
6 ספיקותיו, ויענהו האברך אשר יעיין בהם וכשיבא חזרה לוילנא בעוד איזה שבועות אי"ה אז ידבר
7 עמו מזה.
- 8 ח. עברו כשני חדשים והנה האברך נכנס לביהמדר"ר של הפרושים, כשראהו הרא"ש שמח לקראתו
9 ויצאו שניהם החוצה והאברך פתר להרא"ש את קושיותיו וספיקותיו אחת לאחת ויתפלא הרא"ש במאד,
10 וישאלהו לשמו, ויענהו למה זה תשאל לשמי, עברי אנכי ומדוע לא שאלתי אני לשמך?
11 ומני אז התגעגע הרא"ש במאד להיות בחברת האברך ויזדמנו לפעמים קרובות יחדו ויתענג הרא"ש
12 מדברי תורתו ובפרט מפירושי על אגדות חז"ל.
- 13 וכשהגיע זמנם של הרא"ש וגיסיו לעזוב את ווילנא נצטער הרא"ש מאד על אשר תחסר לו חברתו
14 של האברך שזה יותר מחצי שנה שהסכים למלאות בקשתו של הרא"ש לקבוע שיעור לימוד אגדות
15 חז"ל יחדו ע"פ הגיון מחקרי מה שעשה עליו רושם נורא ומבהיל, וכמעט אשר בגלל זאת הי' חפץ
16 להתעכב עוד בוילנא.
- 17 באחד הימים אמר האברך להרא"ש כי מתכונן הוא ללכת לרגלי עסקיו לעיירה קטנה לא הרחק
18 מוויטעבסק, וישמח הרא"ש במאד ויאמר אשר גם הוא וגיסיו מתכוננים ללכת לבתייהם לעיירה קטנה
19 לא הרחק מוויטעבסק, ויסכימו ביניהם ללכת בצוותא יחדו.
- 20 כשהגיעו סמוך לוויטעבסק בקשו הרא"ש וגיסיו את האברך שילך אתם על משך איזה זמן לעירם
21 ואח"כ ילך לדרכו.
- 22 האברך הסכים לזה אך בתנאי אשר לא יפריעוהו לשבת ולישן בביהמדר"ר ולא יבקשוהו לאכול
23 אצלם לא בחול ולא בש"ק ויו"ט, כי מיום עמדו על דעתו הוא נהנה רק מיגיע כפיו, ובהכרח הסכימו
24 לתנאו ויהיו שמחים וטובי לב.

אגרות קודש

- 1 ב"ה, כ"ט תמוז, ת"ש
2 נויארק
3 שלום וברכה!
4 נצטערתי לשמ[נ]ע מהאסון אשר קרה לו בפטירת בתם...
5 תנצב"ה, המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
6 על פי דיני התורה אסור להתאבל יותר מכפי שהותר ע"פ
7 התורה, והנני מבקש אותו ואת זוגתו תחי' לטובתם ולטובת
- 8 בניהם ש"י שלא יתאבלו יותר מדאי, ורק יעשו צדקה לעילוי
9 נשמת בתם ז"ל.
10 יחזק השי"ת בריאותו, בריאות זוגתו ובריאות בניהם יחיו
11 ויראו בהם רוב נחת, ויתן להם השי"ת פרנסתם בריוח.
12 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
13 מזכיר.

פרק ה משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְתִּינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מִרִּיחַ בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָבוּב בְּבֵית הַמִּטְפָּחִים, וְלֹא אֶרֶץ קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָבוּ גִשְׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֶשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פֶסוֹל בְּעֶמֶר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רֹחִים, וְלֹא הִזִּיק נָחֵשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחֹבְרוֹ צֹר לִי הַמָּקוֹם שְׁאֵלַיִן בִּירוּשָׁלַיִם:

נקודות משיחות קודש

ואם כי לכאורה אפשר להשמר גם מנחש ועקרב על ידי שריצפו קרקע הבתים באבנים, הרי בבית המקדש הי' צריך להיות עפר (כדלקמן), ואף על פי כן לא הזיק שם נחש או עקרב; ומזה נמשך הנס לירושלים כולה, ששם נוגע הנס ביותר, כי קרוב לומר שלא ריצפו את הבתים באבנים מחמת האיסור דהשתחוואה על רצפת אבנים¹⁰.

(א) אמרו רז"ל¹¹ "ומקום הי' שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה כו' ונוטל עפר כו'" (ואף שהי' מכוסה בטבלא, הרי הוא צריך לפותחה, ומעולם לא הי' נחש ועקרב – שזיק – תחתיה). (ב) השיתין (חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים) היו "חלולין ויורדין עד התהום"¹². (ג) "אבן היתה בקדש הקדשים במערבו (דמונה על עפר – כנראה במוחש) שעלי' הי' הארון מונח"¹³. (ד) תחת המקדש היו צריכים להיות מערות ומחילין (מפני הטומאה)¹⁴. (ה) מדלא נתפרש להיפך, יש לומר דהאטום (שש אמות התחתונות דהיכל) הי' עפר (וכלשון במפרשים – עפרורית)¹⁵.

ולא עוד, אלא שעיקר קדושת הרצפה הי' דוקא בעפר, שזהו הענין ראבן שנעקרה חוצצת (לעפר שהוא) תחתיה¹⁶.

והנה אי אפשר שבמשך כל הזמן לא נעקרה אבן כמה וכמה פעמים, ובכל זאת לא הזיק שם נחש ועקרב מעולם.

ב. (בפנימיות הענינים). נחש ארסו חס¹⁷, ובעבודה ענינו חמימות והתפעלות בעניני העולם; ואילו עקרב ארסו קר¹⁸, היינו קרירות לעניני קדושה. ו"עקרב" גרוע בהרבה מ"נחש", כי כללות ענין החמימות וההתפעלות באה מקדושה, ככתוב¹⁹ "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא", ולכן אפשר להפכו לטוב; ואילו ענין הקרירות הוא ההיפך המוחלט של קדושה.

וזהו "לא הזיק נחש ועקרב בירושלים": מצד שלימות היראה²⁰ אין נתינת מקום לחמימות ד"נחש" ועל אחת כמה וכמה לקרירות ד"עקרב"²¹.

צריך ביאור: פתח התנא בנסי המקדש וסיים בנסי ירושלים¹. והביאור בזה:

א. נסים אלו באו בסיבת הקרבנות בבית המקדש. ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים – נס זה קרה בכדי שלא לפגוע בשמחת החג, הקשורה בקרבנות שבבית המקדש. ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים – המקריב קרבן חייב ללון בירושלים, וכתוצאה מכך הי' צורך בנס זה. ב. מקומם המקורי של נסים אלו הי' בבית המקדש, ומשם נמשכו ונתפשטו לעיר המקדש כולה.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים – "נחש" רומז לפירוד ושנאת חנם, ככתוב² "ואיבה אשית בינך ובין האשה", ואילו ירושלים היא ההיפך מזה, וכמאמר רז"ל על הפסוק³ "ירושלים הבנוי' כעיר שחבורה לה יחדיו" – "עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים". וכשם שלא הי' מקום בירושלים לאש המחלוקת של "נחש" ד"ארסו חס"⁴, כך לא הי' מקום לפירוד באופן של קרירות, המרומז ב"עקרב" ש"ארסו קר"⁵. וענין זה מקורו בבית המקדש, כי זה שירושלים היא עיר שעושה כל ישראל חברים הוא "בלבד בשעה ששם עלו שבטים"⁶ לרגל לבית המקדש.

ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים – אחד מנסי המקדש הי' שהיו "עומדים צפופים ומשתחוים רוחים", ומשם נמשך נס זה לירושלים כולה, שלא הי' המקום צר ללון בה⁸.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים.

צריך ביאור: לכאורה הי' צריך להיות נס דומה בכל החיות המזיקות, ולמה מדייק שלא הזיק נחש ועקרב דוקא.

והביאור: א. משאר חיות אפשר להשמר (על ידי סגירת שערי העיר וכיוצא בזה), ואין צורך בנס בכדי שלא יזיקו. מה שאין כן מנחש ועקרב אי אפשר להשמר, שהרי מצויים הם בתוך האדמה⁹, ולכן הי' צורך בנס בכדי שלא יזיקו.

תשל"ו, מוצש"ק פ' ראה תשל"ח – על פי רשימת השומעים בלבד.
10. כמארז"ל (שבת כב, א) והבור רק אין בו מים כו' אבל נחשים ועקרים יש בו. 11. שו"ע אדמו"ר הזקן סקל"א ס"א. 12. סוטה טו, ב. 13. סוכה מט, א. 14. רמב"ם הלכות ביהב"ח רפ"ד. 15. ראה תמיד רפ"א. 16. ראה רמב"ן שם (פ"א ה"י); ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות כו', ההיכל כו' אטום כו' (שם פ"ד ה"ג). ובבבין שלמה – בארזים מצופים זהב. ואכ"מ. 17. זבחים כד, א. וכדמוכר מהסוגיא שם דדוד קידש הרצפה – שדה שחרשו אותה – וזהו קדושת הרצפה דשלמה (אלא שהאבן) המחובר לקרקע קרקע. ובפנימיות הענינים: במשכן הי' קרקע, ומקדש איקרי משכן (עירובין ב, א) ומתאים להא דדוד קידש העפר. 18. ערכי הכינויים מערכת נחש. 19. ואתחנן ד, כד. 20. ראה ב"ר פנ"ו, י. 21. משיחת ש"פ חו"ב תשל"ו – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. וכקושיית הגמרא במסכת יומא (כא, א). ואף שבגמ' שם מתרץ "איכא תרתי אחרנייתא במקדש", הנה מזה שמפרשי המשנה (רש"י, הרמב"ם, רבינו יונה ורע"ב) אינם עומדים על קושי זה, מוכרח שבפשטות אי"ז קושיא, כי נסים אלו קשורים עם קדושת המקדש (כדלקמן בפנים). וקושיית הגמ' היא על סגנון לשון משנתנו: מכיון שפתח בנסי המקדש הו"ל לסיים נסים אלו קרו "בירושלים מפני קדושת המקדש" וכיו"ב. 2. כי שמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים (רמב"ם הלכות חגיגה רפ"א). 3. ראה בחדא"ג יומא שם: משום שבירושלים בעי לינה נקט האי לישנא (שאלין בירושלים). 4. בראשית ג, טו. וראה ב"ר פ"כ, א. 5. תהלים קכב, ג. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ו. – וראה זח"ב קנז א, שהמדבר (מקום נחש שרף ועקרב) הוא הלעו"ז של ירושלים. 6. ערכי הכינויים מערכת נחש. 7. ירושלמי שם. 8. פני משה וקה"ע שם. 9. משיחות ש"פ חו"ב

פרשת בלק

כב - וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי: ^ג וַיַּגֵּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הָיָה וַיִּקְצַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ד וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקָּהָל אֶת־כָּל־סִבְיָתֵינוּ בְּלַחֵף הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשָּׂדֶה וּבְלָק בֶּן־צִפּוֹר מִלָּךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא: ^ה (לוי) ^ו וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לִקְרֹא־לּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרָיִם הִנֵּה כָסָף אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב בְּמִלִּי: ^ז וַעֲתָה לְכֶ־נָּא אַרְהֵ־לִי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוֹלִי אוֹכֵל נֶפֶחַ־כּוֹ וְאַגְרָשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר־תַּבְרֹךְ מִבְּרָךְ וְאַשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר: ^ח וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מְדִיָּן וַיִּקְסְמוּ בְיָדָם וַיָּבִיאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָּלָק: (ישראל) ^ט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ כֹּה הַלֵּילָה וְהַשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יִדְבֹּר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי מוֹאָב עִם־בָּלָעַם: ^י וַיָּבִיאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: ^{יא} וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מִלָּךְ מוֹאָב שְׁלַח אֵלַי: ^{יב} הִנֵּה הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרָיִם וַיָּבִיאוּ אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ עֲתָה לְכֶ־נָּא אַרְהֵ־לִי אֶת־הָעָם הַזֶּה לְהַלְחֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתִּיו: ^{יג} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת־הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לוקטוי שיחות כח עמ' 275)

פי עצום הוא ממני (כב, ו)

כתב השל"ח, שבלק היה חכם גדול וידע שהעוצמה של בני ישראל, מלכות בית דוד ומשיח, תצא ממנו (דוד המלך יצא מרות המואביה). לפי זה יש לבאר מה שפרשה בתורה נקראת "בלק", הפך "ישם רשעים ירקב". שכן, "בלק" מורה על אתהפך בתכלית העלוי - הפיכת מלך מואב כך שתצא ממנו מלכות בית דוד ומשיח.

שני י וַיָּקָם בָּלָעַם בִּפְקֹר וַיֹּאמֶר אֶל־שְׂרֵי בָּלָק לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לַתִּי לַחֲלֹף עִמָּכֶם: ^ד וַיִּקְמוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיָּבִיאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלָעַם הִלָּךְ עִמָּנוּ: ^ה וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שְׂרֵי

רָבִים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלֶּה: ^ו וַיָּבִיאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֵלֵינוּ תִּמְנַע מִהֲלֹךְ אֵלַי: ^ז כִּי־כַבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וּלְכֶ־נָּא קְבֹה־לִי אֶת הָעָם הַזֶּה: ^ח וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בָּלָק אִם־יִתֵּן־לִי בָּלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹל אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוֹלָה: ^ט וַעֲתָה שְׁבוּ נָא בְּזֶה גַם־אַתֶּם הַלֵּילָה וְאַדְעָה מִה־יֹּסֵף יְהוָה וַיִּבְרַח עִמּוֹ: ^י וַיָּבִיאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֵילָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרֹא לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לָךְ אֶתֶם וְאַךְ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְּרָא לְךָ תַּעֲשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כג עמ' 152)

קום לך אתם (כב, כ)

חז"ל למדו מן ש"ב בדרך ש'אדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו, וכן ש"חצפה אפילו כלפי שמיא מהני". ויש לבאר זאת בעבודת ה'. לפעמים עושה אדם חשבון נפש ומגיע למסקנה שהוא רוצה ללכת בדרך של הנפש הבהמית, ויש לחשוש אפוא שיוליכו אותו בדרך זו. והעצה היא, להתעקש ולטעון ב'חצפה' שאיננו מסכים לך, ועל דרך "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא".

שלישי כא וַיָּקָם בָּלָעַם בִּפְקֹר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אַתָּנוּ וַיִּלְךָ עִם־שְׂרֵי מוֹאָב: ^ב וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּצֵב מִלֵּאד יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשָׁטֹן לוֹ וְהוּא רָכַב עַל־אַתָּנוּ וַיִּשְׁגֵּי נַעֲרָיו עִמּוֹ: ^ג וַתֵּרָא הָאֵתָנוּ אֶת־מִלֵּאד יְהוָה נֶצַב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלוּפָה בִּידוֹ וַתַּט הָאֵתָנוּ מִן־הַדֶּרֶךְ וַתִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה וַיֵּךְ בָּלָעַם אֶת־הָאֵתָנוּ לְחַטָּתָה הַדֶּרֶךְ: ^ד וַיַּעֲמֹד מִלֵּאד יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּרֵמִים גָּדַר מִזָּה וְגָדַר מִזָּה: ^ה וַתֵּרָא הָאֵתָנוּ אֶת־מִלֵּאד יְהוָה וַתִּלָּחֵץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלָּחֵץ אֶת־רִגְלָהּ בָּלָעַם אֶל־הַקִּיר וַיֹּסֶף לְהַכְתִּיה: ^ו וַיֹּסֶף מִלֵּאד־יְהוָה עָבֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנָטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל: ^ז וַתֵּרָא הָאֵתָנוּ אֶת־מִלֵּאד יְהוָה וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בָּלָעַם וַיַּחֲרֹאֲף בָּלָעַם וַיֵּךְ אֶת־הָאֵתָנוּ בַּמַּקֵּל: ^ח וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאֵתָנוּ וַתֹּאמֶר לְבָלָעַם מִה־עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי הִפִּיתִנִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים: ^ט וַיֹּאמֶר בָּלָעַם לְאֵתָנוּ

כִּי הִתְעַלְלָתָּ בִּי לֹא יִשְׁחַרְבֵּךְ בְּיָדֵי כִּי עֲתָה
הִרְגָתִיד: וַתֹּאמֶר הָאֲתֹן אֶל־בָּלֶעַם הַלֹּא אֲנֹכִי
אֲתִנֶּךָ אֲשֶׁר־רִכַּבְתָּ עָלַי מֵעֹדֶךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה
הַחֲסִפֵּן הַסִּפְנִיתִי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:
וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בְּלֶעָם וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ
יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שִׁלְפָה בְּיָדוֹ וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ
לְאַפּוֹ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִפִּיתָ
אֶת־אֲתִנֶּךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֵצְאֵתִי
לְשִׁמּוֹן כִּי־יִרְט הַדֶּרֶךְ לִנְגִדִי: וַתִּרְאֵנִי הָאֲתֹן
וַתֵּם לִפְנֵי זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי נִטְתָה מִפְּנֵי כִי
עֲתָה גַם־אֲתִכֶּה הִרְגִתִּי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי: וַיֹּאמֶר
בָּלֶעַם אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה חֲטֹאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי
אֲתָה נֹצֵב לִקְרָאתִי בְּדֶרֶךְ וְעֲתָה אִסַּרְעַ בְּעֵינֶיךָ
אֲשׁוּבָה לִי: וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל־בָּלֶעַם לָךְ
עַם־הָאֲנָשִׁים וְאַפִּם אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְרָ אֵלֶיךָ
אֲתֹן תִּדְבֹּר וַיִּלְךָ בָּלֶעַם עִם־שְׁרָי בָּלֶק: וַיִּשְׁמַע
בָּלֶק כִּי בָא בָלֶעַם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב
אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אֲרָנָן אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַגְּבוּל: וַיֹּאמֶר
בָּלֶק אֶל־בָּלֶעַם הֲלֹא שְׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ
לִקְרָא־לָךְ לָמָּה לֹא־הִלַּכְתָּ אֵלַי הָאֲמַנְם לֹא אוֹכַל
בְּבִדְךָ: וַיֹּאמֶר בָּלֶעַם אֶל־בָּלֶק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ
עֲתָה הִיכַל אוֹכַל דָּבָר מְאוּמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר יֵשִׁים
אֱלֹהִים בְּפִי אֲתֹן אָדַבְרָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב' עמ' רסח)

ויפתח ה' את פי האתון (כב, כח)

וקשה, לאינו תועלת היה מופת זה. ויש לומר, דהנה מבאר
בזהר שידיעת בלעם היתה באמצעות האתון, ועל ידה רצה
להמשיך קללה על ישראל; והנה כאן גם בתוך גס, שעל ידי
הופות עם האתון דוקא התחיל בטול מחשבתו. וביונת אלם
כתב, שבלעם ואתונו הם ז"א ונוקבא דקליפה, והוא טעם
פתיחת פי האתון. כדי שיקטרגו זה על זה, בסוד פזור
לרשעים".

רביעי וילך בלעם עם בלק ויבאו קרית חצות:
מ ויזבח בלק בקר ויצאן וישלח לבלעם ולשרים
אשר אתו: מא ויהי בבקר ויקח בלק את בלעם
ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם:

כג וַיֹּאמֶר בָּלֶעַם אֶל־בָּלֶק בְּנֵה־לִי בֹזֶה שְׁבַעַה
מִזְבְּחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׁבַעַה פָּרִים וְשְׁבַעַה
אֵילִים: וַיַּעַשׂ בָּלֶק כַּאֲשֶׁר דָּבָר בָּלֶעַם וַיַּעַל בָּלֶק
וּבָלֶעַם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר בָּלֶעַם לְבָלֶק
הִתִּיצַב עַל־עֲלֹתֶךָ וְאִלָּכָה אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה
לִקְרָאתִי וְדָבָר מִה־יִּרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיִּלְךָ שְׁפִי:
וַיִּקְרַע אֱלֹהִים אֶל־בָּלֶעַם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שְׁבַעַת
הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וְאָעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: ה וַיֵּשֶׁם
יְהוָה דָּבָר בְּפִי בָלֶעַם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלֶק וְכֹה
תִּדְבֹּר: וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל־עֲלָתוֹ הוּא
וְכָל־שְׁרָי מוֹאָב: וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן־אַרְם
יִנְחֵנִי בָלֶק מִלֶּךְ־מוֹאָב מִהִרְרֵי־קָדָם לְכֹה אֲרֵה־לִּי
יַעֲקֹב וְלָכָה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל: ה מָה אָקֵב לֹא קָבָה אֵל
וְכֹה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם יְהוָה: כ כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ
וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הִנְיָעָם לְבָרֶךְ יִשְׁכָּן וּבְנוֹתָם לֹא
יִתְחַשְּׁבוּ: מי מָנָה עֹפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רַבְעֵי
יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתָהִי אַחֲרִיתִי
כְּמֹהוּ: וַיֹּאמֶר בָּלֶק אֶל־בָּלֶעַם מָה עֲשִׂיתָ לִּי לִקְב
אִיבִי לִקְחֹתִיד וְהִנֵּה בִּרְכַּת בְּרֶךְ: ז וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא
אֲתֹן אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה בְּפִי אֲשַׁמֵּר לְדָבָר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב' עמ' 686)

לקב אויבי לקחתי, והנה ברכת בך (כג, יא)

היינו בחינת אתהפכא, ו"הפך ה' אלך לך את הקללה
לברכה", וכפי שכתב רש"י להלן: "מברכותיו של אותו רשע
אנו למדים מה היה בלבו לקללם". ויש לומר, שמשמע זה נזכר
מלך המשיח בפרשתנו דוקא (כד, יט), שבין עם ביאת המשיח
תתהפך הגלות לגאולה - כל הצומות יתפכו לששון ולשמחה
ולמועדים טובים.

חמישי וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלֶק לֹךְ־נָא אִתִּי אֶל־מְקוֹם אַחֵר
אֲשֶׁר תִּרְאֲנוּ מִשָּׁם אַפֶּס קִצְחוֹ תִּרְאֶה וְכִלּוֹ לֹא
תִּרְאֶה וְקִבְנוֹ־לִי מִשָּׁם: וַיִּקְחֵהוּ שָׁרָה צִפִּים אֶל־
רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּבֵּן שְׁבַעַה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל
בַּמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלֶק הִתִּיצַב כֹּה עַל־עֲלֹתֶךָ
וְאֲנֹכִי אִקְרָה כֹּה: וַיִּקְרַע יְהוָה אֶל־בָּלֶעַם וַיֵּשֶׁם דָּבָר
בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלֶק וְכֹה תִּדְבֹּר: ח וַיָּבֹא אֵלָיו
וְהִנֵּה נֹצֵב עַל־עֲלָתוֹ וְשְׁרָי מוֹאָב אֲתֹן וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלֶק

מה־דָּבָר יְהוָה: ^ה וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוּם בָּלָק וְשִׁמְעֵה הַאֲזִינָה עֲדִי בְנֵי צֹפֵר: ^ו לֹא אִישׁ אֶל יִכְבֹּב וּבֶן־אָדָם וַיִּתְּנָחֶם הֵהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יִקְיִמְנָה: ^ז הִנֵּה בָרֶךְ לִקְחָתִי וּבָרֶךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה: ^ח לֹא־הִבִּיט אֲנִי בַּיַּעֲקֹב וְלֹא־רָאִה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו עָמָּו וּתְרוּעַת מִלָּחָם בּוֹ: ^ט אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפַת רָאִם לֹא: ^י כִּי לֹא־נָחַשׁ בַּיַּעֲקֹב וְלֹא־קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כְּעַת יֹאמֶר לַיַּעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל: ^{יא} כִּי הִנֵּה עָם בָּלָבִיא יָקוּם וּכְאֵרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֵאכַל טָרֶף וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתָּה: ^{יב} וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בָּלְעָם גַּם־קָב לֹא תִקְבְּנוּ גַם־בָּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ: ^{יג} וַיַּעַן בָּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־יִדְבֵּר יְהוָה אֲתוֹ

אֲעִשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנ"כ א עמ' 128)

הַן עַם בָּלָבִיא יָקוּם (כז, כח)

"כִּשְׁהֵן עוֹמְדִין מְשִׁינָתָם שְׁחִרִית הֵן מִתְגַּבְּרִים . . לַחֲטָף אֶת הַמִּצּוֹת" (רש"י). י"ש לומר בְּדֶרֶךְ הַצַּחֲחוֹת, שְׁהוּא עַל דֶּרֶךְ מֵאֲמַר ר"ל "חֲטָף וְאָכַל חֲטָף וְאֶשְׁתִּי". וְלִהְיוֹת, שְׁ"חֲטָף" בְּאִדְרִישׁ הוּא 'בִּאפְסָן', שֶׁשִּׁינָּה גַם ל'עוֹמְדִים מְשִׁינָתָם', 'אוֹיִפְנָעֵכָאפְט'.

ששי ^י וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בָּלְעָם לְכֵה־נָא אֶקְחֶךָ אֶל־מְקוֹם אַחֵר אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוּ לִי מִשָּׁם: ^{יב} וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בָּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימוֹן: ^{יג} וַיֹּאמֶר בָּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בֵּזֶה שְׁבַעַה מִזְבְּחֹת וְהִכֵּן לִי בֵּזֶה שְׁבַעַה פָּרִים וְשְׁבַעַה אֵילִם: ^{יד} וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בָּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: ^{טו} כִּד וַיִּרְא בָּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֶךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הִלָּךְ כִּפְעַם־כִּפְעַם לִקְרֹאת נִחְשִׁים וַיִּשְׁתַּ אֶל־הַמִּדְבָּר פָּנָיו: ^{טז} וַיֵּשָׂא בָּלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וְתִהְיֶה עֲלֵיו רֹחַ אֱלֹהִים: ^{יז} וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאם בָּלְעָם בְּנֵי כְעֹר וְנָאם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין: ^{יח} נָאם שִׁמְעֵה אֲמִיר־אֵל וַיִּדַּע דַּעַת עַלְיוֹן מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפַל וּגְלוּי עֵינָיִם: ^{יט} אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרָנוּ וְלֹא קָרוֹב דֶּרֶךְ כּוֹכָב מֵיַעֲקֹב וְקָם שְׁכֵמִי מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִן פָּאֲתֵי מוֹאָב וְקָרָקֶר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת: ^כ וְתִהְיֶה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְתִהְיֶה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבּוֹ וַיִּשְׂרָאֵל עָשָׂה חֵיל: ^{כא} וַיִּרְדֵּ מֵיַעֲקֹב וְהָאֲבִיד שְׂרִיד מַעִיר: ^{כב} וַיִּרְא אֶת־עַמְלָק וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גּוֹיִם עַמְלָק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדִי אֲבָד: ^{כג} וַיִּרְא אֶת־הַקִּינִי וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשְׁבֶךָ וְשִׁים בְּסַלַּע קִנְדָּ: ^{כד} כִּי אִם־יִהְיֶה לְבָעֵר קִין עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּךָ: ^{כה} וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יִחִיהַ מִשְׁמוֹ אֵל: ^{כו} וַיְצִים מִיַּד כְּתִימִם וַעֲנֹ אֲשׁוּר וַעֲנֹ־עֲבָר וְגַם־הוּא עֲדִי אֲבָד: ^{כז} וַיִּקָּם בָּלְעָם וַיִּלָּךְ וַיִּשְׁכַּב

רָבִים וַיִּרֶם מֵאֲנָג מִלְכּוֹ וַתִּנְשָׂא מִלְכָּתוֹ: ^ח אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפַת רָאִם לֹא יֵאכַל גּוֹיִם צְרִיו וְעַצְמֵיתָהֶם יִגְרֶם וְחִצְיוֹ יִמְחֶץ: ^ט כָּרַע שְׁכָב כְּאֵרִי וּכְלָבִיא מִי יִקְיִמְנוּ מִבְּרִכְיָךְ בָּרוּךְ וְאֲרִירָךְ אָרוּר: ^י וַיַּחֲרֹ־אָף בָּלָק אֶל־בָּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בָּלְעָם לָקֵב אֵיבִי קְרֹאֲתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָתְךָ וְהִנֵּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: ^{יא} וְעַתָּה בִּרְח־לָךְ אֶל־מְקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי כִּבֵּד אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעֶךָ יְהוָה מִכְּבוֹד: ^{יב} וַיֹּאמֶר בָּלְעָם אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל־מִלְאָכֶיךָ אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: ^{יג} אִם־יִתְּנֵנִי לִי בָלָק מִלֹּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלְכִּי אֲשֶׁר־יִדְבֵּר יְהוָה אֲתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 337)

כָּרַע שְׁכָב כְּאֵרִי וּכְלָבִיא (כד, ט)

גַּם כְּשֶׁבִנִּי יִשְׂרָאֵל נִמְצְאִים בְּגִלוֹת ("כָּרַע שְׁכָב"), וַיֵּשׁ לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם שְׁלִיטָה עֲלֵיהֶם, אֵין זֹאת אֵלָּא בְּעֵינֵי הַגּוֹף, אֲבָל בְּכָל הַקְּשׁוֹר לְקִיּוֹם הַמִּצּוֹת אֵין אָף אַחֵד שְׁהוּא בַּעַל הַבֵּית עַל יְהוּדִי, כְּשֶׁם שֶׁעַל אֵרִי וְלָבִיא אֵין לְשׁוּם אָדָם שְׁלִיטָה (כַּנְפֶּסֶק בְּשׁוֹלַחַן עֲרוֹךְ חוֹשֵׁן מִשְׁפָּט).

שביעי ^י וְעַתָּה הִנֵּנִי הוֹלֵךְ לַעֲמִי לְכֵה אֵיעֲצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לַעֲמֶךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים: ^{יב} וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאם בָּלְעָם בְּנֵי כְעֹר וְנָאם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין: ^{יג} נָאם שִׁמְעֵה אֲמִיר־אֵל וַיִּדַּע דַּעַת עַלְיוֹן מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפַל וּגְלוּי עֵינָיִם: ^{יד} אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרָנוּ וְלֹא קָרוֹב דֶּרֶךְ כּוֹכָב מֵיַעֲקֹב וְקָם שְׁכֵמִי מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִן פָּאֲתֵי מוֹאָב וְקָרָקֶר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת: ^{טו} וְתִהְיֶה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְתִהְיֶה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבּוֹ וַיִּשְׂרָאֵל עָשָׂה חֵיל: ^{טז} וַיִּרְדֵּ מֵיַעֲקֹב וְהָאֲבִיד שְׂרִיד מַעִיר: ^{יז} וַיִּרְא אֶת־עַמְלָק וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גּוֹיִם עַמְלָק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדִי אֲבָד: ^{יח} וַיִּרְא אֶת־הַקִּינִי וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשְׁבֶךָ וְשִׁים בְּסַלַּע קִנְדָּ: ^{יט} כִּי אִם־יִהְיֶה לְבָעֵר קִין עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּךָ: ^כ וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יִחִיהַ מִשְׁמוֹ אֵל: ^{כא} וַיְצִים מִיַּד כְּתִימִם וַעֲנֹ אֲשׁוּר וַעֲנֹ־עֲבָר וְגַם־הוּא עֲדִי אֲבָד: ^{כב} וַיִּקָּם בָּלְעָם וַיִּלָּךְ וַיִּשְׁכַּב

וַיְהִי הַיּוֹם הַמָּוֶתִים בַּמִּגְדָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

אֵלֶּיךָ: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 319)

וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלִעֶזֶר (כה, ז)

פִּנְחָס סָבַן לֹא רָק אֶת גּוֹפוֹ (כִּי שָׁכַט שְׁמֵעוֹן רָצוּ לְהַרְגוֹ) אֲלֵא
גַם אֶת נַפְשׁוֹ (כִּי פָעַל "שְׁלֹא בִרְצוֹן חֲכָמִים"), וּבִלְבָד שֶׁתּוֹסֵר
חַמַּת ה' מִיִּשְׂרָאֵל. הִישָׁר לְהַעִיר מִן הַמִּסְפָּר עַל אֲדֹמוֹר הַזֶּקֶן,
שֶׁפָּעַם פָּרְצָה שְׂרָפָה בְּבִיתוֹ וְנִשְׁרַף 'בִּיכָל' חֲסִידוֹת אָחֵר. אַחֵר
הַשְׂרָפָה שָׁאֵל הַרְבֵּי אִם מִיִּשְׁהוּ עֵין בְּבִיכָל זֶה. הַשִּׁיב לוֹ בְּנוֹ,
אֲדֹמוֹר הַמֶּמְצָעִי: הָרִי פְתַכְתָּ עָלָיו 'חֶרֶם בְּזָה וּבְכָא'! עֲנֵה הַרְבֵּי:
אֵיפֹה מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל חֲסִידוֹת . ?

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן.

מִפְטִיר: וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלִעֶזֶר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם
מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ: ה' וַיָּבֹא אַחֵר
אִישׁ-יִשְׂרָאֵל אֶל-הַקֹּפֶה וַיִּדְקַר אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת
אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת-הָאִשָּׁה אֶל-קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר
הַמִּגְדָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי הַמָּוֶתִים בַּמִּגְדָּה
אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּיךָ: פפפ

לְמִקְמוֹ וְגַם-בִּלְקֹ הִלָּךְ לְדַרְכּוֹ: פ כה א וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲלֵל הָעָם לִזְנוֹת אֶל-בָּנוֹת
מוֹאָב: ב וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֵּאכֹל
הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן: ג וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לִבְעַל
פְּעֹר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם
לְיהוָה נִגְדַּד הַשֹּׁמֵשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף-יְהוָה
מִיִּשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ
אִישׁ אֶנְשָׁיו הַנִּצְמָדִים לִבְעַל פְּעֹר: ו הִנֵּה אִישׁ
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל-אֶחָיו אֶת-הַמְדִּינִית
לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה
בָּכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ז וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלִעֶזֶר
בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ
בְּיָדוֹ: ח וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ-יִשְׂרָאֵל אֶל-הַקֹּפֶה וַיִּדְקַר
אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת-הָאִשָּׁה
אֶל-קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְדָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזָרְחִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיָּה דְרִכִּיָּעָם, וְכָל-נְתִיבֵתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׁמֹאלָהּ
עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיִּגְדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילַת
שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

הפטרה לפרשת בלק בתרי עשר במיכה פרק ה

ה וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרִבִּיּוֹם עַל־יַעֲשֹׁב אֲשֶׁר
לֹא־יִקְוֶה לְאִישׁ וְלֹא יִחַל לְבָנִי אָדָם: וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים
בְּאֵרֶיז בְּבִהְמוֹת יַעַר כְּכַפִּיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עֶבֶר וְרָמָם וְטָרַף וְאֵין מִצִּיל: ה תֵּרָם
יָדָךְ עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אֹיְבֶיךָ יִכְרְתוּ: ט וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נֹאֲמִי־יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקֶּרְכֶּךָ
וְהִאֲבִדְתִּי מִרְכַּבְתֶּיךָ: י וְהִכְרַתִּי עָרֵי אֲרָצְךָ וְהִרְסֹתִי כָל־מִבְצָרֶיךָ: יא וְהִכְרַתִּי כְשָׁפִים מִיָּדְךָ
וּמַעֲוֹנִים לֹא יִהְיוּ־לָךְ: יב וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמִצְבּוֹתֶיךָ מִקֶּרְכֶּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה
יָדֶיךָ: יג וְנָתַשְׁתִּי אֲשִׁירֶיךָ מִקֶּרְכֶּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: יד וְעָשִׂיתִי בָאָרֶץ וּבְחִמָּה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ: ו אֲשַׁמְעוּ־נָא אֶת אֲשֶׁר־יְהוָה אָמַר קוֹם רִיב אֶת־הַהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה
הַגְּבָעוֹת קוֹלְךָ: ז שָׁמְעוּ הָרִים אֶת־רִיב יְהוָה וְהִאֲתַנִּים מִסְּדֵי אֲרָץ כִּי רִיב לִיהוָה עִם־עַמּוֹ
וְעַם־יִשְׂרָאֵל יִתּוֹפַח: ח עַמִּי מִה־עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלַּאתִיךָ עֲנֵה כִּי: ט הֵעַלְתִּיךָ מֵאֲרָץ
מִצְרַיִם וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ וְאַשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמֹרְיָם: ה עַמִּי זָכְרָנָא
מִה־יַּעֲזֹב בָּלֶךְ מִלֶּךְ מוֹאָב וּמִה־עֲנָה אֹתוֹ בְּלַעַם בֶּן־בְּעֹר מִן־הַשָּׁפִּים עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן
דַּעַת צִדְקוֹת יְהוָה: ו בְּמָה אָקִדֶם יְהוָה אֲבָף לְאֱלֹהֵי מָרוֹם הֲאִקְדַּמְנוּ בְּעוֹלוֹת בַּעַגְלִים בְּנִי
שָׁנָה: ז הִירָצָה יְהוָה בְּאֵלָפֵי אִילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי־שֶׁמֶן הָאֵתָן בְּכוּרֵי פִשְׁעֵי פָרִי בִטְנֵי
חַטָּאת נִפְשֵׁי: ח הִגִּיד לָךְ אָדָם מִה־טוֹב וּמִה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט
וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצַּנֵּעַ לִבְת עַם־אֱלֹהֶיךָ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מִשְׁמַח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וְיַגִּיל לָבִנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מִגֵּן דָּוִד:

קפט

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, ד' תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מכ"ט סיון והקודמיו.

וכבר כתבתי בכגון דא, שהעדר אישור מכתבים, ברוב המכריע וכמעט תמיד, מפני ריבוי הטרדות, ולכן עונים על המכתבים הדרושים למענה בכדי להשמר מטעות וכיו"ב שזה בא בראש, משא"כ אישור מכתבים נדחה מפעם לפעם ובפרט בעסקנות מסוימה (הנהלת צעירי אגו"ח, נשי חב"ד וכיו"ב) שמתאשרים הפעולות בהמכתבים ע"ש הנהלת המסגרת.

נעם לי לקרות במכתבו אשר עושים הכנות הדרושות לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז, ויהי רצון שתהי זה התחלה טובה לעשיית תכנית מפורטת בעוד מועד, ובמילא יבטלו כמה ענינים בלתי רצויים שהיו עד עתה ע"י החפזון וכיו.

והרי כבר הובטחנו, שאף כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, בכ"ז מחולקים הם, שאז הי הענין דחפזון ובכל הדרגות דשכינה ישראל ומצרים, משא"כ הגאולה דלע"ל, ומזה מובן ג"כ בהכנה לזה אשר לא בחפזון תצאו, ומבוארים הענינים בהמשך וככה הגדול ועוד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך הצלחה בעבודה הקדושה ובהנקודה התיכונה הפצת המעינות חוצה.

ב"ה, ו' תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבה מעש"ק במדבר והקודמו.

כמדומה כבר כתבתי לה ובכל אופן כן הוא הוראת חז"ל אשר אין להתערב בין איש לאשתו ובפרט בנדון האמור, אשר באמת שניהם יראי ה' ומקיימי מצות, ואם אפילו ישנם איזה פרטים הצריכים תקונים או עכ"פ שיפור, טוב יותר להשפיע בזה בעקיפין ובדרכי נועם ובדרכי שלום דוקא, ובנוסף על שזהו דרך הראוי, הרי גם להצלחת השפעה, רואים במוחש אשר בעקיפין ובקירוב פועלים יותר מאשר ברוגזה ובאופן דיקוב הדין את ההר.

ויהי רצון אשר לאורך ימים ושנים טובות תרווה רוב נחת אמיתי הוא נחת יהודי חסידותי מכל יו"ח שי.

בברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:37	5:40	8:37	8:39	9:09	9:11	10:21	10:23	19:52	19:51	20:19	20:18	19:32	20:30
חיפה (ק)	5:32	5:35	8:34	8:36	9:06	9:08	10:19	10:20	19:56	19:55	20:23	20:22	19:25	20:34
ירושלים (ק)	5:32	5:35	8:35	8:37	9:06	9:08	10:18	10:20	19:54	19:53	20:21	20:20	19:13	20:29
תל אביב (ק)	5:36	5:39	8:36	8:38	9:09	9:11	10:21	10:22	19:54	19:53	20:21	20:20	19:33	20:32
אוסטריה וינה (ק)	4:54	4:59	8:23	8:26	8:54	8:57	10:16	10:18	21:03	21:00	21:40	21:37	20:42	21:57
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:33	7:32	9:25	9:24	9:56	9:56	10:46	10:46	17:16	17:19	17:44	17:47	17:01	17:58
אוקראינה אודסה (ק)	5:06	5:10	8:29	8:32	9:01	9:04	10:21	10:23	20:56	20:54	21:32	21:29	20:36	21:33
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:39	4:44	8:08	8:11	8:40	8:42	10:01	10:03	20:48	20:45	21:26	21:22	20:28	21:26
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:57	5:02	8:29	8:32	9:01	9:04	10:24	10:26	21:21	21:18	22:01	21:57	21:01	22:01
אוקראינה קייב (ק)	4:48	4:53	8:21	8:24	8:53	8:56	10:16	10:18	21:16	21:13	21:57	21:53	20:55	21:57
אוקראינה דונייצק (ק)	4:30	4:34	7:58	8:00	8:29	8:32	9:50	9:53	20:35	20:33	21:13	21:10	20:15	21:14
איטליה מילאנו (ק)	5:36	5:40	8:58	9:00	9:29	9:32	10:49	10:51	21:19	21:16	21:53	21:51	20:59	22:09
אקוואדור קיטו (ח)	6:07	6:08	8:41	8:42	9:10	9:11	10:13	10:14	18:30	18:30	18:52	18:53	18:12	18:57
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:59	7:58	9:54	9:54	10:26	10:26	11:17	11:17	17:57	18:00	18:24	18:26	17:41	18:38
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	9:04	9:03	10:54	10:54	11:25	11:25	12:13	12:13	18:34	18:38	19:03	19:07	18:19	19:11
ארה"ב בולטימור (ק)	5:42	5:45	8:52	8:54	9:24	9:26	10:40	10:41	20:39	20:38	21:10	21:08	20:20	21:12
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:25	5:29	8:39	8:41	9:11	9:13	10:27	10:29	20:35	20:33	21:06	21:04	20:15	21:19
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:26	5:30	8:39	8:41	9:11	9:13	10:27	10:29	20:34	20:32	21:05	21:03	20:15	21:19
ארה"ב דטרויט (ק)	5:56	6:00	9:13	9:15	9:44	9:46	11:01	11:03	21:17	21:15	21:49	21:47	20:57	22:02
ארה"ב היוסטן (ק)	6:22	6:25	9:20	9:21	9:52	9:54	11:03	11:05	20:29	20:28	20:55	20:54	20:10	21:06
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:42	5:45	8:46	8:48	9:17	9:19	10:31	10:32	20:12	20:11	20:40	20:39	19:53	20:50
ארה"ב מיאמי (ק)	6:31	6:33	9:23	9:25	9:56	9:58	11:06	11:07	20:19	20:18	20:44	20:44	20:01	20:54
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:21	5:25	8:34	8:36	9:06	9:09	10:23	10:25	20:31	20:29	21:02	21:00	20:11	21:17
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:14	5:18	8:32	8:34	9:02	9:05	10:20	10:22	20:35	20:33	21:07	21:04	20:15	21:18
בוליביה לה פאס (ח)	6:52	6:52	9:13	9:14	9:42	9:43	10:40	10:41	18:22	18:24	18:45	18:47	18:05	18:51
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:29	5:34	9:03	9:06	9:36	9:39	10:59	11:01	22:03	22:00	22:45	22:41	21:42	23:08
בלגיה בריסל (ק)	5:30	5:35	9:05	9:08	9:36	9:39	11:00	11:02	22:03	22:00	22:44	22:40	21:42	23:05
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:19	4:25	8:06	8:10	8:37	8:41	10:05	10:07	21:40	21:36	22:30	22:24	21:19	22:28
ברזיל ס. פאולו (ח)	6:44	6:44	8:54	8:55	9:25	9:26	10:20	10:21	17:37	17:39	18:01	18:04	17:21	18:11
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:29	6:29	8:40	8:40	9:11	9:11	10:06	10:07	17:25	17:27	17:49	17:51	17:09	17:58
בריטניה לונדון (ק)	4:44	4:49	8:21	8:24	8:52	8:55	10:16	10:18	21:25	21:21	22:07	22:03	21:04	22:28
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:41	4:47	8:24	8:27	8:55	8:58	10:21	10:23	21:44	21:40	22:31	22:26	21:23	22:56
גרמניה ברלין (ק)	4:45	4:50	8:24	8:27	8:56	8:59	10:20	10:23	21:36	21:32	22:20	22:15	21:15	22:19
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:15	5:20	8:49	8:52	9:20	9:23	10:43	10:45	21:43	21:40	22:23	22:20	21:23	22:24
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:49	6:48	8:58	8:59	9:28	9:29	10:23	10:23	17:35	17:38	18:00	18:02	17:19	18:06
הודו בומביי (ח)	6:03	6:05	8:48	8:50	9:21	9:22	10:28	10:30	19:22	19:22	19:46	19:46	19:04	19:50
הודו פונה (ח)	5:58	6:00	8:45	8:46	9:16	9:18	10:24	10:25	19:19	19:19	19:43	19:43	19:01	19:47
הונגריה בודפשט (ק)	4:48	4:52	8:14	8:16	8:46	8:48	10:06	10:08	20:48	20:45	21:24	21:21	20:27	21:25
טורקיה איסטנבול (ק)	5:33	5:37	8:47	8:49	9:19	9:21	10:35	10:37	20:43	20:41	21:14	21:12	20:23	21:16
יוון אתונה (ק)	6:04	6:07	9:12	9:14	9:44	9:46	10:59	11:01	20:54	20:53	21:24	21:22	20:35	21:26

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש
מולדובה קישינב (ק)	5:12	5:16	8:36	8:38	9:08	9:11	10:28	10:30	21:05	21:03	21:41	20:45	21:42
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:54	6:56	9:46	9:47	10:16	10:17	11:24	11:25	20:27	20:27	20:51	20:09	20:55
ניו זילנד קרייטצ'רצ' (ח)	8:01	8:00	9:43	9:42	10:15	10:15	11:01	11:02	17:06	17:10	17:36	16:52	17:44
נפאל קטמנדו (ח)	5:06	5:08	8:04	8:06	8:35	8:36	9:46	9:47	19:10	19:09	19:36	18:51	19:39
סינגפור סינגפור (ח)	7:00	7:01	9:30	9:31	10:02	10:04	11:05	11:06	19:17	19:18	19:40	19:00	19:44
פולין ורשא (ק)	4:15	4:20	7:54	7:57	8:25	8:28	9:50	9:52	21:05	21:01	21:49	20:44	21:48
פרו לימה (ח)	6:27	6:28	8:45	8:46	9:18	9:19	10:16	10:17	17:58	17:59	18:20	17:41	18:26
צרפת לאון (ק)	5:51	5:55	9:14	9:17	9:46	9:48	11:05	11:08	21:38	21:36	22:13	21:18	22:28
צרפת פריז (ק)	5:47	5:52	9:18	9:20	9:49	9:52	11:11	11:13	22:02	21:59	22:40	21:41	22:58
קולומביה בוגוטה (ח)	5:42	5:43	8:19	8:20	8:49	8:50	9:53	9:54	18:19	18:20	18:42	18:02	18:47
קנדה טורונטו (ק)	5:36	5:40	8:55	8:58	9:27	9:29	10:45	10:47	21:07	21:05	21:40	20:47	21:54
קנדה מונטריאול (ק)	5:06	5:11	8:29	8:31	9:00	9:03	10:20	10:22	20:50	20:48	21:25	20:30	21:40
קפריסין לרנקה (ק)	5:35	5:38	8:37	8:39	9:10	9:12	10:23	10:25	20:04	20:03	20:32	19:45	20:35
רוסיה מוסקבה (ק)	4:44	4:50	8:36	8:40	9:06	9:10	10:35	10:38	22:23	22:18	23:16	22:01	23:45
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	5:27	5:31	8:52	8:54	9:24	9:27	10:44	10:46	21:23	21:21	22:00	21:03	22:01
שווייץ ציריך (ק)	5:28	5:33	8:56	8:59	9:27	9:30	10:48	10:50	21:31	21:29	22:08	21:11	22:23
תאילנד בנגקוק (ח)	5:52	5:53	8:32	8:34	9:05	9:06	10:11	10:12	18:52	18:53	19:15	18:35	19:20

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק: תחילת ליל שישי ו' תמוז

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחסות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il